Rarissima

George Ticknor.
SUUM CUIQUE.

63

Accessions
115142

Shelf No.
D.122.14

SICUT PATRIBUS SIT DEUS NOBIS
BOSTONIA CONDITA A.D. 1630
CIVITATIS REGIMINE DONATA A.D. 1822.
GEO. TICKNOR. OB. JAN. XXVI. MDCCCLXXI
BOSTON PUBLIC LIBRARY

BEQUEATHED BY
George Ticknor.
Rec^d. Apr. 26th 1871.

CHRONICA, O DESCRIPCIO DELS FETS, E HAZÄNYES DEL INCLYT REY DON IAUME PRIMER

Rey Darago, de Mallorques, e de Valencia: Compte de Barcelona, e de Muntpesller: e de molts de sos descendents.

FETA PER LO MAGNIFICH EN RAMON Muntaner, lo qual serui axi al dit Inclyt Rey don Iaume, com a sos fills, e descendents: es troba present a les coses contengudes en la present historia.

Cor mouet

Alite foelici   I C   Apta manus.

En Barcelona,
En casa de Iaume Cortey
Librater. Any 1562.

* * D.122
44

115142
G.T.

Al Illustrissim Senyor Don Ferrando Folch de Cardona y D'anglasola Duch de Soma, Comte de Oliuito, y de Palamos: Senyor deles Baronies de Belpuig, de Linyola, y de Calonge, e dela Vall de Almonazir: y gran Almirant de Napols: Iaume Cortey Impressor

DOS causes principalment conuiden los bons ingenis desa naturaleza o institutio, a tenir en gran estima les arts, ỹ doctrines per excellents ingenis de nostres predecessors inuentades, e ab singular treball en los successors propagades. La vna es lo profit axi corporal com spiritual que de tals arts sespera, laltra es lo delit y contentament que en elles se troba ben entesas, y ben gustades. Car sibe y attentament volem aduertir y considerar lo principi y progres dedites arts y doctrines, trobarem no hauer altra causa perque tingam en tan gran conte y admiratio lo que los sauis Ppilosophs an scrit en coses humanes y diuines, y los poetes ab tan dolça melodia de versos an cantat, y lo que los oradors ab admirable styl an publicat, y los historiadors ab tanta diligēcia de diuersos casos y temps an colligit, y replegat: sino entendre quant dites scriptures y obres poden atauiar nostres enteniments: de la vtilissima conexença dels bons costums peral conrreu del anim, y dela veritat, infallible guia y llum de tot bon ser, y lo gran y honest delit y contentatio que dita conexença dona pera relaxar y recrear tot animo generos, y ben concertat. Y sent com es axi molt cert lo que diem de dites causes, volent molt primament passar per lo profit y delit dels altres generos de arts y doctrines humanes, y molt al natural fer ne delles vn particular discurs, trobarem ser la historia per tals causes la que te mes principal effecte en lo compliment delles axi dela vtilitat, com de la hone sta voluptat. Car si per antendre vn saui discurs, y prudent manera de vida conformada ab la raho natural legim attentament los llibres dels antichs y moderns Philosophs: y pera la recreatio particular escudrinyam les falagueres inuentions dels poetes: quant ab mes compliment trobarem tot aço iunt enla historia? La qual nos ensenya dels temps antiquissims, medis, y presents, y de regions apartadissimes, y deles mes propinques y nostres, les maneres, los consells bons e mals, los prospers y mals successos que dels tals an succeyt: los costums, e instituts de diuerses republiques, ciutats, y estaments, y de molts Emperadors, Reys y Capitans, ab los quals o aumentaren, o arruynaren sos imperis reynes estats y senyories. Y encara que vltra les histories sagrades que son sens alguna sospita verdaderes, tingam gran copia de histories casi de totes nations, pero si volem despullar vna vana opinio y presumptio de aquells qui sos propris bens menyspreen, y los estrangers celebren, y iutiant sens passio podem verdaderament affermar encara queu oia Italia, y grecia, quen la vna y

** ij altra

D. Jph. Nicolas de Acara

altra cauſa les noſtres hiſtories, o annals, o comentaris, no tenen perque conexer auãtatje a les altres, o gregues, o llatines, o barbares, ſi empero, ſe podem dir barbares, ſino es per la grandiſsima atrogantia, y entonament dels tals grechs y llatins, que glorioſamenr, o per millor parlar ab vana gloria deſdenyauẽ totes altres nations per barbares: com ſi a veritat que la font de les arts y doctrines de tots ells fon la de aquells que per barbaros reputauen. Lo que Ioſepho en los llibres contra Appio grammatich, Euſebio enla Preparatio Euangelica, Iuſtino Martyr, Clement Alexandrino, Tertullia, Arnobi, y Tatia en obres contra gentils eſcrites clarament o moſtren. No conſent la breuetat deſta lletra llarc diſcurç delo que podem certiſsimament tenir per coſa indubitada, pero qui attentament llegira eſta Chronica, o per mes verdader titol comẽtaris, o annals dels illuſtres y ſenyalades empreſes del Sereniſsim, e inuencible Rey Don Iaume de immortal memoria, y ſos ſucceſſors, publicades per lo ſimple, y no afeytat, ſino natural y verdader eſtyl, de Ramon Montaner: conexera ſer gran veritat lo que goſam tam clarament confeſſar y affermar. Y per conexer ſer tals ab parer y juy de homens excellents en totes lletres, no e duptat de fer molts gaſtos y paſſar molts treballs en ſer empremptar, y ſer comuna y vulgar tan vtil obra, y tan delitoſa, com es ſaber la gran importancia, y grandeza dels fets de noſtres paſſats, y no ſempre admirar nos dels eſtranys: com ſia cert que de longues vies moltes voltes ſe conten admirables mentires. Eſta hiſtoria Illuſtriſsim Senyor meritament ſe deu a V. S. per moltes cauſes molt verdaderes y q̃s podẽ ys deuen delgrã merexer de V. S. y dels Illuſtres fets de ſos antepaſſats collegir. Los quals tenen tant ſenyalada part y poſſeſsio en eſta hiſtoria que no publicar ſe dauall del nom y protectio de V. S. ſeria injuſtiſsimament vſurpar lo dret ab tant clara iuſticia per antiguedat de tanta nobleſa poſſehit. Al qual V S. ab les particulars qualitats dona tant gran luſtre que podria donar llum a ſos predeceſsors y occaſio de nobleſa. Hay altres y no poc importants cauſes del hauer de publicar ſe eſta obra conſagrada a V. S. per lo ſingular ingeni y juy deque Deu a dotat a V. S. en tot diſcurs de prudencia, ab la qual iutjara V. S. quant mes nos importe lo exemple domeſtic, que no lo ſtranger pera inflamar nos ala imitatio de les virtuts y fortaleſes heroiques y domeſtiques. A V. S. ſupplic reba ob animo generos aqueſt ſeruey que ab animo molt deuot ſe offerex a V. S. la Illuſtriſsima perſona del qual y ſon gran ſtat noſtro Senyor proſpere com ſos ſeruidors deſijam. De Barcelona. a XXVI. de Gener 1562.

Taula en la chronica del

MAGNIFICH EN RAMON

Muntaner ciutada.

PROLECH en lo qual se recomten les gracies, que Deus feu al autor, e fa a tots aquells qui lamẽ de cor. fo. j.

Capitol. j. Com vna visio vench al lit den Ramon Muntaner, e li feu comen-çar aquest libre. fo. ij.

Capitol. ij. en lo qual Lautor recapta attencio dels Lectors, perço com proposa la materia de que deu parlar en aquest libre, ço es dels feyts, e proeses del casal Darago. fo. ij.

Capitol. iij. com los prohomens, e Consols de Muntpesller estegrẽ tostẽps vigilants en estorcre lo dany que pogra esdeuindre a Muntpesller, e com lo neximent del senyor Rey en Iacme fo per miracle: e assenyaladament per obra de Deus. fo .iij.

Capitol.iiij. Recompta la resposta que feu lo caualler als Consols de Muntpesller, e les pregaries, e oracions ques fae-ren, e com sacordaren ab la Regina de ço que hauien en llur enteniment. fo. iiij

Capitol. v. com se feu que lo senyor Rey no sentis perques feyen les pregaries, e dijuns essent sabidor dells, e com se porta lo feyt en bon acabament reconexent lo senyor Rey ab qui sen era deportat. fo. iiij.

Capitol. vj. Com lo senyor Rey se parti de Muntpesller, e madona la Regina parti vn fill qui hach nom en Iacme, qui fo per natura coronat Rey Darago, e mullera ab filla del Rey don Ferrando de Castella, e ab filla del Rey Dongria, de qui hach tres fills. fo. v.

LA PRESA DE Mallorques.

Capitol. vij. Recompta summariamẽt les grans proeses del senyor Rey en Iacme e com no essent de etat de XX. anys prengue Mallorques a força darmes. fo. vj.

Capitol. viij. Per quina raho lo senyor Rey en Iacme essent sobre Mallorques feu jurament de no partir dalli tro lo Rey Sarahi prengues per la barba: e com presa Mallorques, e Manorques, e Yuiça li reteren trahut, e quins Chrestians foren los primers pobladors de Mallorques. fo. vij.

CONQVESTA DEL regne de Valencia.

Capitol. ix. com lo senyor Rey en Iacme apres presa Mallorques sen torna en Cathalunya, e dellibera fer guerra al Rey de Valencia: e com guanya Valẽcia e lo regne: e en quin tẽps fonch guanyada, e conquerida Murcia. fo. vij.

Capitol. x. com los Moros del regne de Valencia ab ajuda dels Reys de Murcia e Granada se alçaren, e com lo senyor Rey en Iacme estant en Cathalunya enuia son fill Linfant en Pere ab companya de cauallers, e fo presa Muntesa, e pacificat lo regne. fo. viij.

Capitol. xj. com lo senyor Rey en Iacme mullera son fill Linfant en Pere ab la Regina dona Costança filla del Rey Manfre de Sicilia, e Linfant en Iacme ab Scalrmonda filla del Compte de Foix, e feu Arquebisbe de Toledo Linfant en Sanxo. fo. ix.

Capitol. xij. com lo Rey don Alfonso de Castella vench la primera vegada en lo regne de Valencia ab la Regina sa muller, e sos fills per vaer lo Rey Darago: e lo bon acullimẽt que li feu, e les con-

uinences que amdosós tractaren del feyt dela conquesta del regne de Murcia, e com lo Rey en Iacme la prese a son carrech. fo. x.

Capitol.xiij.com apres desser partit lo Rey de Castella hague acord lo senyor Rey en Iacme ab sos Barons, e richs homes enlo feyt dela promissio feyta al Rey de Castella: e com enuia Linfant en Pere e correch lo regne de Murcia, e les grans pres que feu en dit regne. fo. xj.

Capitol. xiiij. de com sen torna Linfant en Pere del regne de Murcia, e les festes que li feu lo senyor Rey en Iacme: e com dellibera danar en Arago, e lexar procurador, e vicari major de tot lo regne de Valencia al senyor Infant en Pere. fo.xij.

Capitol. xv. com lo senyor Rey en Iacme sen entra ē Arago, e ana vaer Mũtpesller; e quina sia estada la causa perque Muntpesller, se sia mesa en la casa de Frãça, essent dela corona Darago: e com Linfant en Pere feu guerra al Rey Sarrahi de Murcia. fo. xiij.

Capitol. xvj. com lo senyor Rey en Iacme torna en Valencia al dia ordonat ab gran poder, e posa setge sobre la ciutat de Murcia, e com la pregue a partit, e en quin any. fo .xiiij.

Capitol. xvij. com som poblada Murcia de Cathalans, e com lo senyor Rey en Iacme delliura tota la sua part al Rey de Castella son gendre, e tornat en Valẽcia feu fer cort: e procurador, e vicari general del regne Darago, e Valencia al Infant en Pere, e al Infant en Iacme de Mallorques. fo. xiiij.

Capitol. xviij. com lo senyor Infant en Pere hach feyts caualler los nobles en Roger de Lluria, e en Coral Llança, e dona per muller la germana den Coral Llãça, a en Roger de Lluria. fo.xv.

Capitol. xix. com apres de hauer capta da, e impetrada attẽcio dels llectors per ço com fora lloch parle, e recompta la gran bataylla que hach lo noble en Coral Llança ab iiij. galees contra x. galees del Rey de Marochos. fo. xvj.

Capitol .xx. recompta les grãs marces q̃l senyor Rey feu a les mullers dels chrestinas qui muriren en la bataylla damunt dita: e com los bons senyors fan bons vassalls, e quãta de major gracia sia esser sots mesos al casal Darago, que a qualsevol altre senyor. folio.xvij.

Capitol. xxj. com lo Rey en Iacme Darago hach carta del Papa que anas al concili quis tench a Leo del royne: e com lo senyor Rey Namfos de Castella son gendre li enuia a dir que volia anar al concili, e passar per la sua terra. fo. xviij.

Capitol. xxij. com lo Rey Namfos de Castella tramete a dir al senyor Rey en Iacme que volia entrar p Valencia, e en quin temps. fo. xviij.

Capitol. xxiij. com lo senyor Rey en Iacme pensa dapareyllarse per anar al cõcili, e les festes que va fer al Rey de Castella quant vench ala sua terra per passar a dit concili. fo. xviij.

Capitol. xxiiij. com lo senyor Rey en Iacme se parti al concili, e com fo reebut de tots aquells qui seren justats en dit cõcili: e com reebe del Papa, e cardenals, e Reys mes de honor q̃ no feu negun Rey qui en lo concili fos vengut. fo. xx.

Capitol. xxv. com apres desser vengut del cõcili, e visitades les sues terres, volch vaer lo regiment que sos fills hauiẽ feyt, de que fo molt pagat, e feu jurar al Infant en Pere per Rey Darago, e Valencia: e al Infant en Iacme de Mallorques, e Manorques. fo. xxj.

Capitol. xxvj. com lo senyor Rey en Iacme fo malalt de febra en Xatiua, e cõ los Sarrahins occiuren an Garcia Ortis llochtinent de procurador, e Vicari general del senyor Infant en Pere en lo regne

de

de Valencia, de que fo molt despagat lo dit senyor Rey. fo. xxj.

Capitol. xxvij. Com lo senyor Rey en Iacme essent despoderat per la malautia sen feu portar en vna anda ab sa senyera per exir combatre los Sarrahins, e cõ abans que el Rey hi fos broca axi fort Linfant en Pere que hach vençut los Sarrahins. fo. xxij.

Capitol. xxviij. De com lo senyor Rey en Iacme Darago apres dauer confessat, e reebut lo cors precios de Iesu Christ, passa dela present vida: e dela costum obseruada per los pobladors de Mallorques de llauors en ça. fo. xxij.

Capitol. xxix. com depuys quel Rey en Iacme fo mort, amdosos los Infants germans se coronaren Reys, ço es Linfant en Pere Rey Darago, Valencia, Cathalunya: e Linfant en Iacme Rey de Mallorques, Manorques, Sardenya: e de cõ Cathalunya sia major que qual se vol altra prouincia. fol. xxiij.

Capitol. xxx. cõ lo senyor Rey en Pere desponia a Miraboaps rey de Tunis, per ço com no li volia trametre trahut, e cõ posa en son lloch a Mirabusach frare llur: e pera daquesta empressa feu capita de. x galees an Coral Llança. fo. xxiiij.

Capitol. xxxj. com lo senyor Rey en Pere feu armar. x. galees, e dona les capitulacions de les conuinences que dech hauer en Coral Llança ab Mirabusach: e com se compli tot axi com lo Rey ho dicta. fo. xxv.

Capitol. xxxij. com Lemperador Frederich hach guerra ab la esgleya, e com puys pau sen feu ab conuinença que passas en oltra mar per conquerir la sancta terra: e com lo Compte de Anjou pres la conquesta del regne de Sicilia, e quala sia stada la causa, e raho de dita empresa. fo. xxvj.

Capitol. xxxiij. com lo Compte de Anjou sen ana el Apostolich, el prega de la conquesta del regne de Sicilia, e com Lapostolich la li dona, el dona la corona de dit regne, e com daquell dia en auant hach nom Rey Carles: en lo qual dia se mostra gran dany esser engenrrat al chrestianisme. fo. xxvij.

Capitol. xxxiiij. com lo Rey Carles entra en lo regne de Sicilia, e hach vençut, e mort lo Rey Mamfre en bataylla p raho dels seus qui sen passaren al Rey Carles: e com hach tota la terra del dit rey Mamfre de Sicilia. fo. xxviij.

Capitol. xxxv. com lo Rey Corali vench de Alamanya ab gran gents per venjar la mort damdosos llurs frares, e cõ lach pres lo Rey Carles, e li lleua la testa en Napols, e sens contraste resta senyor de Sicilia. fo. xxviij.

Capitol. xxxvj. com lo senyor Rey en Pere ana adreçar son regne, e metrel en orde, e com hach gran plaer dela bona andança den Coral Llança, e lo bon orde que dech tenir lo Rey Darago en dreçar ses galees. fo. xxviiij.

Capitol. xxxvij. com lo senyor Rey en Pere Darago pensa, e mes en son cor dauer la venjança dels Reys Manfre, e Corali, e sus frares: e com ana en França per vaer la Regina sa germana, e la grã amor que hach ab lo Rey de França. fo. xxx.

Capitol. xxxviij. com lo senyor Rey en Pere se tench per segur del Rey de França, e com lo Rey de Mallorques se complangue al dit senyor Rey en Pere de certs torts quel Rey de França li feya a Muntpesller: e com sobre aço se vaeren en Tolosa los tres Reys, e lo Princep de Taranto, hon hach conuinença entrells. fo. xxx.

Capitol. xxxix. com lo senyor Rey de Mallorques sota sabuda e certa fermetat fo decebut del Rey de França, qui

cambia ab la Vesca de Magalona, e prengue possessio de Mũtpesller ab greu dels prohomens. fo. xxxj.

Capitol. xl. com lo senyor Rey en Pere se volch assegurar dela casa de Castella, e com sabuda la mort de son nabot lo Rey en Ferrando de Castella ana lla, e pres sos dos fills de dit Rey: els mena e posa enlo castell de Xatiua, e a poch de temps lo Rey en Sanxo de castella vẽch se vaer ab lo Rey en Pere hon se tractaren, e fermaren conuinences amdosos los Reys. fo. xxxij.

Capitol. xxxj. com lo senyor Rey en Pere se torna a Valẽcia hon troba missatgers del Rey de Granada quil requesserẽ treua, la qual los hach atorgada a cinch anys: e com pensa en plegar moneda per tota sa terra. fo. xxxiij.

Capitol. xlij. com lo Princep de Tarãto sen torna deles Vistes de Tolosa al rey Carles son pare, e li compra el mal pagament que hach dell lo senyor Rey en P. e com lo Rey Carles fiant se sols enlo seu poder se posa en cor de no tembre dit senyor Rey en Pere. fo. xxxvij.

Capitol. xliij. recompta quina sia estada la causa perque la illa de Sicilia se hach reuelada contra lo Rey Carles, e com dit Rey assatia la ciutat de Macina, e com Boaps salça contra son frare Mirabusach, e sen feu coronar Rey de Bugia. fo. xxxiiij.

Capitol. xxxxiiij. com Bugron fill de Boaps, e Rey de Contastina enuia sos missatgers al Rey Darago, fent li a saber com se volia fer Chrestia, e ferse son hõ, e donarli Contastina, e tota sa terra: e el marauellos apareyllament que feu lo senyor Rey en Pere pera passar Alcoyll. fo. xxxv.

Capitol. xxxxv. com lo Rey de Mallorques, e lo Infant en Sanxo pregaren al senyor Rey en Pere quels dixes ço que entenia: e com lo senyor Rey en P. nols volch dir son enteniment: saluant que comana tota sa terra al Infant en Sango. fo. xxxvj.

Capitol. xlvj. com partit lo senyor Infant en Sanxo, lo senyor Rey en Pere comença a regonexer les marines, e fer bescuyt, e tot bon aparellament, e trametre cartes als homens de sa terra qui deuien esser ab ell. folio. xxxvj.

Capitol. xlvij. com lo Papa e lo Rey de França, e Danglaterra, e daltres Princeps Chrestians trameteren sos missatgers al senyor Rey Darago quels volgues dir hõ tenia en cor de anar: e com tots hageren vna mateixa resposta. fo. xxxvij.

Capitol. xlviij. com acabades les vesites lo senyor Rey en Pere hach corts a Barcelona, en les quals ell ordona sa terra, e feu Almirayll a son fill en Iacme Pere, e aqui va donar carrech dels despatxs dels affers de Cathalunya, e de les galees: e com a dia sabut tuyt foren a port Fangos. fo. xxxvij.

Capitol. xlix. com lo senyor Rey en Perc feu crida ques volia recullir a port Fangos, e pendre comiat: e com lo Compte de Pallars en nom de tots prega dit senyor Rey li dixes sa volentat, la qual may voch descubrir: e lardit que hach pera descubrirla als patrons, e mariners. fo. xxxviij.

Capitol. l. com lestol del senyor Rey en Pere entra en Maho port de Manorca, e la gran maluestat que feu Lalmoxarif de Manorca al dit senyor Rey en Pere la qual fo causa que tolguessen la testa a en Bugron. fo. xxxviiij.

Capitol. lj. com lo senyor Rey en Pere prengue terra al port Dalcoyll, e com hach entesa la mort den Bugron, de que fo molt despagat, e lo gran nombre de Moabits ques replega dementres sen fortia, e els grans feyts darmes ques van fer

ab

ab lo bon acorriment que feu Cathalunya. fo. xxxxviiij.
Capitol. lij. com lo ſenyor Rey en Pere eſtât en Alcoyll trames al noble en G. de Caſtellnou al Papa, per aqueſta raho, q̃ li ajudas de diners, o de croada, pera conquerir Barbaria. fo. xl.
Capitol. liij. com los Sarrahins volien bataylla feyta ferir en los Chreſtians, e desfer la baſtida del Compte de Pallars, e com fonch deſcubert llur enteniment per vn Sarrahi del regne de Valencia. fo. xlj.
Capitol. liiij. com miſſatgers de Sicilia ab gran dolor, e triſticia vengren al ſenyor Rey en Pere eſtant en Alcoyll, e la bona reſpoſta quels dona: e com Francesos ſien cruel gent llahon han lo poder. fo. xlij.
Capitol. lv. cõ lo Sarrahi de Valencia torna lo dia en ans que fes la bataylla, e dix al ſenyor Rey en Pere q̃s apateyllas, e com fon ordonat, e hach vençuda la bataylla: e com los Sicilians hagren gran goig de vaer la bonea de les gents del ſenyor Rey en Pere. fo. xlij.
Capitol. lvj. com lo noble en G. de Caſtellnou torna de la miſſatgeria que hauia feyta al Papa, e com la reſpoſta fo aytal, quel Papa no volch ajudar en res al ſenyor Rey en Pere. fo. xliij.
Capitol. lvij. com altres miſſatgers: axi de Macina, com de Palerm vengren a Alcoyll al ſenyor Rey en Pere ab majors dols, e plors quels primers: e com tota la gent a vna veu crida marce al ſenyor Rey en Pere, que volgues acorrer los Sicilians. fol. xliiij.
Capitol. lviij. com lo ſenyor Rey en P. Darago hach acord ques paſſas en Sicilia ab tota ſa companya, per acorrer la: e com dintre tres jorns ſen foren recullits. fo. xliiij.
Capitol. lix. com los Sarrahins eſtegrẽ quatre jorns que nos goſſaren acoſtar ſe a Alcoyll, e les grans feſtes que van fer quant hagren entes quels Chreſtians ſen eren anats. fo. xlv.
Capitol. lx. com lo ſenyor Rey en Pere paſſa en Sicilia, e hach pres port a Trapena, e les grans feſtes que li feren: e com lo reeberen per llur ſenyor, el coronaren Rey. fo. lv.
Capitol. lxj. com lo ſenyor Rey en Pere trames ſos miſſatgers al Rey Carles, que penſas dexir de ſa terra, e de ſon regne: e com lo Rey Carles reſpos, que ne per ell, ne per hom del mon non exiria. fo. xlv.
Capi. lxij. com lo ſenyor Rey en Pere mana que tot hom de. xv. anys amunt, e de. lx. auall fos ab armes, e conduyt a vn mes a Palerm: e com trames ſecors de cõpanya a Macina. fo. xlvj.
Capitol. lxiij. com lo ſenyor Rey en Pere fonch coronat Rey de Sicilia en Palerm: e com exi de Palerm per anar acorrer Macina. fo. xlvj.
Capitol. lxiiij. com los de Macina ſen eren fort deſpagats, dels Almugauers per vaerlos tan mal enropats: e com oyt aço exiren los Almugauers, e mataren mes de dos milia del camp del Rey Carles, de que hagren gran conort los Macinians. folio. xlvj.
Capitol. lxv. com lo Rey Carles hach noua quel Rey Darago venia ab tot ſon poder a Macina: e com ſe recullí a Regol: e com los Almugauers cremaren les galees que lo Rey Carles feya pera paſſar a Romania, de que hach gran deſpagament lo ſenyor Rey en Pere. fol. xlvij.
Capitol. lxvj. com lo Rey Carles ſe feu poſſar en terra ala Gatuna per mills recullir les gents: e com los Almugauers van occiure tots los querẽ romaſos,

e per quina raho lo Rey Carles no volch esperar la bataylla del senyor Rey en Pere. fo. xlvij.

Capitol. lxvij. com lo Rey Carles mana a cascuna deles sues galees que sen tornassen a llur terra, e com lo senyor Rey Darago trames les sues apres elles, e les hach desbaratades, e vençudes, e guanyada Nicotena. fo. xlviij.

Capitol. lxviij. com les galees del senyor Rey en Pere sen tornaren ab la presa que van fer deles galees del Rey Carles: e com los de Macina cuydaren que era lestol del Rey Carles. fo. xlviiij.

Capitol. lxix. com lo Rey Carles se pres a riure quant hach entes que les galees del senyor Rey en Pere anauen caçant les sues galees: e la gran dolor quen hach quant sabe la preso daquelles. folio. l.

Capitol. xx. cõ los Almugauers, e seruents de Maynada demanaren de marce al senyor Rey en Pere los lexas anar ala Gatuna sobre lo Compte Lanço: e com lo senyor Rey los ho atorga, e hagren mort dit Compte. fo. l.

Capitol. lxxj. com lo Rey Carles sabe la mort del Compte de Lanço, e la gran dolor que hach presa de sa mort: e com pensa daparellarse pera pendre venjança del senyor Rey en Pere. folio. lij.

Capitol. lxxij. recompta lo consell quel Rey Carles hach pres estant en tant gran estret, com enuia reptar lo senyor Rey en Pere, don bataylla fo fermada entrels dos Reys: e com tostemps los Reys e richs homens deuen hauer homens veylls, e pratichs en llurs affers. fol. liij.

Capitol. lxxiij. recompta com la bataylla damdosos los Reys fo fermada de C. per C. a Bordeu, dauant lo Rey Danglaterra Nandoart: e com la enomenada de dita bataylla ana per tot lo mon, e lo Rey Carles en aquest endemig demana treues, las quals nol volch atorgar lo senyor Rey en Pere. fo. liiij.

Capitol. lxxiiij. com lo senyor Rey en Pere Darago delliura be dotze milia chrestians qui tenia presos del Rey Carles, els feu fer a cascu gonella, e donar messio per anar a sa terra. fo. lv.

Capitol. lxxv. com lo senyor Rey en Pere passa en Calabria per combatres ab lo Rey Carles, e com pres port ala Gatuna hon hach nouella que anat sen era: e com guanyada Regol, e altres molts castells, e ciutats ordona tota Sicilia, e Calabria: e com Linfant en Iacme Pere fill seu fo nomenat la hu dels. C. dela bataylla. fo. lvj.

Capitol. lxxj. com lo senyor Rey Darago dona Lalmiraylat al noble en Roger de Lluria, e ordona de anar a Bordeu ala batalla: e com pres comiat de tuyt, e passa en Cathalunya ab quatre galees de Cathalans. fo. lvij.

Capitol. lxxvij. com lo Rey Carles fo ab lo Papa, e li demana dauant tot lo seu collegi li faes secors contra lo senyor rey en Pere Darago, ab vet, e ab thresor de la esgleya, e ab croada. fo. lviij.

Capitol. lxxviij. com lo sanct pare Papa Marti atorga al Rey Carles tot ço que per lo dit Rey li fo demanat: e com dona sentencia de vet contra lo senyor Rey en Pere, e sos valedors: e absolue de pena, e de colpa tots aquells qui contra dit senyor Rey en Pere vengessen. fo. lix.

Cap. lxxix. com lo Rey Carles reques lo rey de Frãça, e los dotze pars de ajuda e de cõseyll en sos affers, lo qual differint dit Rey de França per raho del sagramẽt feyt entrell, e lo senyor rey en P. fo absolt per lo llegat de Papa Marti de tot sagramẽt, promissio q̃ hagues feyta. fo lx.

Cap-

Capitol. lxxx. com lo Rey de França promes ajuda de persona: e de gents al Rey Carles contra lo senyor Rey Darago: e dellibera anar ab ell a Bordeu, e la maluestat que va ordonar contra lo senyor Rey Darago, lo qual tots conferma ren los dotze pars de França. fo. lx.

Capitol. lxxxj. com lo Rey Carles feu armar a Marsella. XXV. galees, deles quals feu capita an Guillem Cornut, a fi que anas visitar tantost Malta, e cercar en Roger de Lluria, lo qual combates, e lo li menas pres, o mort. fo. lxj.

Capitol. lxxxiij. com Lalmirayll en Roger de Lluria apres batuda la costa de Sicilia, e preses viles, e casals, hach preses les dos galees que Lalmirayll de Marsella hauia trames per pendre llengua den Roger de Lluria, e com dit en Roger sen ana cercar los Marsellesos. fo. lxij.

Capitol. lxxxii. com Lalmirayll en Roger de Lluria vench al port de Malta, e hach regonegut lestol dels Marselles: e com se volch mostrar orgullos en aquesta primera bataylla, la qual hach a vencre. fo. lxiij.

Capitol. lxxxiiij. com Lalmirayl en Roger de Lluria pres Malta, e Goy, e la gran fraternitat que de llauors ença hach entre Cathalans, e Sicilians. fo. lxiiij.

Capitol. lxxxv. com lo senyor Rey Darago partint de Trapena per anar ala batalla a Bordeu, va costejar Barbaria: e com parla ab los de Alcoyll, de qui hach per cosa certa com quaranta milia homens darmes ne murriē en Alcoyll, quāt lo senyor Rey Darago hi fo ab son stol. fo. lxv.

Capitol. lxxxvj. com apres dauer estat lo senyor Rey Darago vn jorn ē Alcoyll feu la via de Cabrera, e Yuiça: e cō pres terra al Grau de Cullera qui es en lo regne de Valencia: e com trames lletres a aquells qui deuien esser ab ell ala bataylla. fo. lxvj.

Capitol. lxxxvij. com lo senyor Rey en Pere trames lo noble en Gilabert de Cruylles al Rey Danglaterra a Bordeu per esser cert si lassegurararia lo camp, e cō hach entes del Senescal de Bordeu que lo Rey de França venia a Bordeu ab dotze milia homens darmes per metrela a mort. fo. lxvij.

Capitol. lxxxviij. com lo Rey Carles se sabè guanyar molts amichs, e com trames lo Compte Artes al Apostolich quel bastas de moneda, e que pensas de defendre Calabria, faent tot aquell damnatge que pogues als Sicilians: e com fo a Bordeu al jorn empres. fo. lxviij.

Capitol. lxxxix. com lo senyor Rey en Pere Darago ordona desser al jorn empres dela bataylla a Bordeu, menys de sabuda de negu: e lo marauellos, e notable ordinament que hach feyt per saluar son sagrament. fo. lxix.

Capitol. xc. com lo senyor Rey en Pere Darago entra enlo camp a Bordeu el corregue lo jorn qui era empres de la bataylla: e cō feu fer cattes com ell en persona era comparegut, e com cerca tot lo cāp e may troba negu. fo. lxxj.

Capitol. xcj. com lo Senescal de Bordeu va dir al Rey de França, e al Rey Carles com lo Rey Darago era estat en lo camp a Bordeu, e la gran paor q̄ hagren presa dits Reys. fo. lxxij.

Capitol. xcij. com lo senyor Rey Darago torna entrels seus per terra del Rey de Castella, e la gran alegre que van pendre tots sos sotsmesos, e assenyaladamēt madona la Regina e llurs infants. fo. lxxiij.

Cap-

Capitol. xciij. com Lalmirall en Roger de Lluria feu metre ſetge a ſon cunyat Manfre Llança ſobre lo caſtell de Malta, e com dit Almirayll hach preſa Liper. fo. lxxiiij.

Capitol. xciiij. com corts foren celebrades, en les quals ſe conferma quel ſenyor Rey Darago trametes madona la Regina e llurs Infants en Sicilia: e com dona grās dons als. cl. qui deuien entrar ab ell enlá bataylla. fo. lxxiiij.

Capitol. xcv. com madona la Regina els infants en Iacme, e Fraderich prengueren comiat del ſenyor Rey Darago: e el ſenyor Infant Nāfos, e Linfant en P. de madona la Regina, e com lo Rey de Mallorques e richs homens deſtrarē madona la Regina tro en mar. fo. lxxvj.

Capitol. xcvj. recompta lo bon viatge que madona la Regina hi hach, e els ſenyors infants, e com tot leſtol fo guiat de la ma de Deus. fo. lxxvij.

Capitol. xcvij. com madona la Regina, els infants prengueren port a Palerm, e la gran honor quels fo feyta. fol. lxxviij.

Capitol. xcviij. com Ramon Marquet, e Berenguer Mallol trameteren dir al ſenyor Rey en P. com madona la regina, e els infants eren arribats a Palerm ſans e ſauls. fo. lxxiij.

Capitol. xcix. com madona la Regina dellibera tenir corts en Palerm, e com Micer Ioā de Progida parla en dites corts per madona la Regina, e llurs infants: e com la van pendre per Regina, e dona natural llur. fo. lxxix.

Capitol. c. com madona la Regina, e els Infants ſen anaren per terra a Macina hon fonch ajuſtat parlament, e com hagren noues que lo noble en Manfre Llāça hach pres lo caſtell de Malta. fo. lxxx.

Capitol. cj. com lo ſenyor Rey en Pere apres deſſer partida la Regina, e els Infants, dellibera de no partir de Barcelona tro hagues noues de madona la Regina, e dels Infants, les quals hach haudes en breu. fo. lxxx.

Capitol. cij. com lo ſenyor Rey Darago, e lo Rey en Sanxo de Caſtella hagrē viſtes, en les quals volch ſaber lo ſenyor Rey Darago lenteniment del Rey en Sā xo, lo qual fo dajudarli contra tot hom del mon. folio. lxxxj.

Capitol. ciij. com lo Rey de França, e lo Rey Carles delliberaren trametre moſſenyer en Carlot fill manor del Rey de França ab lo Cardenal al Papa, a fi que li faes donacio del regne Darago, la qual li feu Papa Marti Franceſo. fo. lxxxj.

Capitol. ciiij. com los miſſatgers del ſenyor Rey Darago foren mal rebuts del Apoſtolich, e la cruel reſpoſta que hagrē dell, e del Rey de França. fo. lxxxij.

Capitol. cv. com Lalmirayll en Roger de Lluria hach desbaratades XXXVII. galees, e preſes, e vençudes vint e cinch qui eren exides de Napols ab. VIII. Comptes, e. VI. altres ſenyors de ſenyera, a fi de pendre terra a Xifelo. fo. lxxxiij.

Capitol. cvj. com Micer Agoſti Dauaylla Franceſo ana a Agoſta ab. XX. galees del Princep de Taranto, la qual prengue, e barreja: e com lo capita llur fugi a Brandis ab gran paor que hach den Roger de Lluria. fo. lxxxv.

Capitol. cvij. com Micer Agoſti Dauaylla fo pres, e vençut per lo ſenyor Infant en Iacme. fo lxxxvj.

Capitol. cviij. com lo ſenyor Infant en Iacme eſtabli lo caſtell Dagoſta, e el enforti, e pobla de Cathalans: e com guanya Soterrera, e lo caſtell de Xifelo. fo. lxxxvij.

Capitol. cix. com lo noble en Berenguer de Vilaragut ab dotze galees pres

moltes

moltes naus,e terides dl rey Carles,e bar reja Galipol,e Vilanoua,e Pulia. f.lxxxvij

Capitol.cx. com lo ſenyor rey Darago hach ſabuda la victoria dela bataylla dels Comptes,e ço quen Vilaragut hach feyt dellibera dendreçar ſos affers, e trametre dir al Infant en Iacme ço que deuia fer dels Comptes. fo. lxxxviij.

Cap.cxj. com lo ſenyor Rey en P.vẽch ſobre Neſtatxe gouernador de Nauarra, qui era entrat en Arago ab quatre milia cauaylls:e com dit Neſtatxe ſen torna ab tota ſa gent. fo. lxxxviiij.

Capitol.cxij. com lo ſenyor Rey Darago rete raho an Ramon Marquet, e an Berenguer Mallol perque feya fer tant poques galees contra lo poder del Apſtolich, e dels Reys de França, e Carles: e la reſpoſta que li van faer enles corts a Barcelona. fo. xc.

Capitol.cxiij.com Larmirayll de Roger de Lluria coſteja tota Calabria e les grãs proeſſes que feu,e com prengue lo Princep de Taranto fill major del Rey Carles:e delliura de preſo madona la Infanta germana de madona la Regina Darago, e lo gran trahut que poſa ſobre les gents de Napols. fo. xcj.

Capitol. cxiiij.com corts foren ajuſtades a Macina, e jutjat lo Princep a mort: e com lo ſenyor Infant en Iacme apres donada ſentencia de mort per tota Sicilia,fo mogut a miſericordia, e nol volch ſentenciar. fo. xciiij.

Capitol. cxv. com lo ſenyor Infant en Iacme trames lo Princep fill major del Rey Carles en Cathalunya al ſenyor rey Darago ſon pare. fo. xcv.

Capitol. cxvj. com lo ſenyor Infant en Iacme paſſa en Calabria, e lach conqueſtada ab lo Principat, entro al caſtell Aoat,e moltes daltres ciutats e llochs. fo. xcv.

Capitol.cxvij. com Lalmirayll en Roger de Lluria correch la illa de Gerba, Romania, Xiu, Curſo, Xifelonia e com los Sarrahins de Gerba foren abſolts del Rey de Tunis,perço com ſe volien retre al ſenyor Rey Darago. fol. xcvj.

Capitol.cxviij.com lo Rey Carles recorrech al Papa,e al Rey de França,e paſſa enNapols ab dos milia cauallers,e com dit Rey Carles paſſa deſta vida, e romas lo regiment del regne en poder dels fills del Princep qui era llauors pres a Barcelona. folio. xcvij.

Capitol.cxix.com lo Rey de França trames lo llegat del Apoſtolich, e lo Seneſcal de Toloſa al ſenyor Rey de Mallorques per endreçar llur paſſatge per la ſua terra:e com ordona dentrar en Cathalunya ab tot ſon poder per mar e per terra. fo. xcviij.

Capitol. cxx. com lo ſenyor Rey en Pere trames ſos miſſatgers a ſon nabot lo Rey en Sanxo de Caſtella, requerint lo de ajuda de caualleria, e com ſen recolliren les ſues gents al coyll de Panicas per contraſtar quel Rey de França no entras en Cathalunya. fo. xcviij.

Capitol. cxxj. com lo Rey de França aſatja paſſar lo Coyll de Panicas,e lo grã damnatge que la ſua genr prengue, e la crueltat que van fer als clergues, e gents Delna per la fellonia deço quels era eſdeuengut. fo. xcviiij.

Capitol. cxxij. com quatre monges donaren via al Rey de França,que paſſas en Cathalunya per lo çoyll de la Maçana: e com dins quatre jorns feren aytal cami,que les carretes carregades hi mũtaren. fo.c.

Capitol.cxxiij. com lo Rey de França vench ab tot ſon poder ſobre Peralada,e laſſatia:e les proeſes darmes quel ſenyor Infant Namfos feu. fo. cij.

Capitol.cxxiiij.cõ vna dona de Peralada veſtida ab gonella dome, e ab llança, e eſ

e espasa cinta, e son escut al braç pres vn cauallet Frances, bo e guarnit. fo. ciij.
Cap. cxxv. cō lo senyor Rey, e Linfant Nāfos, els richs homēs, e barōs exirē de Peralada p enfortir la terra: e la grā malea quels Almugauers vā fer a Peralada, barrejantla, e cremantla. fo. ciij.
Cap. cxxvj. com lo compte de Castello ab vint dels bons homēs anaren dir al senyor rey quels digues llur entenimēt de ço q̄ deuien fer de Castello: e com lo senyor rey los mana sen donassen al rey de França, e los hach absolts. fo. ciiij.
Cap. cxxvij. cō lo Rey de Frāça posa son setge sobre Gerona, e la grā maluestat, e crueltat q̄ Lalmirayll deles galees del rey de França feu a sent Fheliu. fol. cvj.
Cap. ccxxviij. com lo senyor Rey en P. establi Besalda, e los castells q̄ erē entorn de Gerona, de hon tostēps les sues gents feyen gran damnatge enla host del Rey de França: e dela bonesa den Guillē Galceran de Cartalla. folio. cvj.
Capitol. cxxix. com en Ramō Marquet e en Beñ. Mallol ab parer del senyor Rey Darago delliberaren ab onze galees, e dos lenys pendre vint e cinch galees del Rey de França qui erē a Roses: e com lo senyor Rey tramis per Lalmirayll a Napols. fo. cvij.
Capitol. cxxx. com en Ramon Marq̄t, e en Beñ. Mallol presseren comiat del senyor Rey Darago per anar pēdre les vint e cinch galees del Rey de França qui erē a Roses: e com les hagren totes vençudes, e preses. fo. cviij.
Capitol. cxxxj. cō regoneguts los presos, e refrescades les gents den R. Marquet, e volent se recullir, les cinqunta galees del Almirayll del Rey de Frāça hauda noua dela presa de les sues galees aconsseguiren en Ramon Marquet, e nol pogren hauer. fo. cx.
Capitol. cxxxij. com lo Rey de França, e totes les sues gents foren molt despagats, quant hagren nouella que xxv. galees hauien perdudes: e com dit Rey sen felloni ab lo Cardenal, per raho de hauer ell ordida, e tractada dita guerra. fo. cxj.
Capitol. cxxxiij. com en Ramon Marquet feu la via de Barcelona ab les vint e dos galees, e com regonegudes per los de la ciutat hagren gran goig, e alegre: e com foren adobades, e pagat tot hom a quatre mesos. fo. cxj.
Capitol. cxxxiiij com lo senyor Rey Darago se combate lo jorn de madona sancta Maria Dagost ab doscents Almugauers contra quatrecents cauallers Frācesos qui eren ab lo Compte de Niuers en celada: e com los hach vēçuts, e mort dit Compte. fo. cxij.
Cap. cxxxv. com la galea, e els dos lenys quel senyor Rey trames a madona la Regina, e els infants, e al Almirayll ē Roger de Lluria aplegaren a Macina: e com tan tost dit Almirayll sen parti ab. lxvj, galees com a les Formiguees hach desconfit lestol del Rey de França, e preses cinquāta e quatre galees. fo. cxiiij.
Capitol. cxxxvj. com en Ramon Marquet, e en Beñ. Mallol forē ab Lalmirayll lo dia đ la batalla, lo qual los lliura a totes les galees q̄ hauia preses: e com dit Almirayll pres altres xxv. galees de Frāça qui eren a Roses: e com hach combatuda, e presa Roses. fo. cxv.
Capitol. cxxxvij. com Lalmirall e en Ramon Marquet, e en Berēguer Mallol tornaren a Roses: e lo gran alegre q̄ hach tota la gent de Castallo, la qual no gossauen fer apares, per raho dels dos Infants del senyor Rey de Mallorques qui eren a Paris. fo. cxvj.
Capit. cxxxviij. cō lo senyor rey Darago ana al coyll de Panicas per destroyr los Francesos: e com lo Rey de França se

ſe lleua del ſetge de Gerona malaut, e abans que muris prega Linfant en Falip ſen tornas en França: e com lo ſenyor rey Darago li feu gracia que paſſas ſaul, e ſegur. fo. cxvj.

Capitol. cxxix. com lo Rey Falip de França ab ſon frare, e ab lo cors de ſon pare, e ab lo Cardenal, e Oriſamma exi de Cathalunya: e lo damnatge que van fer los Almugauers en matar gents, e trencar cofrens. fo. cxvij.

Capitol. cxl. com lo ſenyor Rey Darago torna a Peralada, e endreça tota la terra, els feu molts dons e gracies: e mana al Almirayll tornar Roſes al Compte Dampuries ab tota la viāda, e vi que hi hauia, e lo ſenyor Rey ſen ana a Barcelona hon foren feytes grans feſtes. fo. cxviij.

Capi. cxlj. cō lo ſenyor Rey Darago trames Linfant Namfos a Mallorques ab grā poder de cauallers, e Almugauers per pēdre la ciutat, per raho quel Apoſtolich endreçaua quel Rey de França hagues la illa de Mallorques, la qual volch guardar lo ſenyor Rey en Pere. fo. cxviiij.

Capitol. cxlij. com enteſa la lletra del ſenyor Rey Darago, lo rey de Mallorques trames vna barca armada ab lletres de ſegret al noble en Pōs Saguardia lloch tinent en Mallorques: e com lo ſenyor Rey en Pere penſa venir a Xatiua per lliurar ſos nabots, e fer don Alfonſo Rey de Caſtella. fo. cxx.

Capitol. cxliij. com lo ſenyor Rey en P. Darago partint de Barcelona pera venir a Xatiua comença a malauejar de refredament, e com eſſent a Vilafranca de Panaders li pres febra hon feu ſon teſtamēt, e reebe lo cors precios de Ieſuchriſt fo. cxx.

Capitol. cxliiij. com lo ſenyor Infant Nāfos paſſa en la illa de Mallorques, e cō aſſatia la ciutat, e a poch de dies entra en parlament ab los prohomens. fo. cxxj.

Capitol. cxlv. com lo ſenyor Rey en Pere Darago feu publicar ſegona vegada ſon teſtamēt dauant Larchebisbe de Tarragona, e be vuyt Bisbes, e com lexa Linfant Namfos hereu vniuerſal del regne Darago, e de Cathalunya, e del regne de Valencia: e al ſenyor Infant en Iacme rey de Sicilia. fo. cxxj.

Capitol. cxlvj. com lo ſenyor Rey en P. Darago paſſa deſta vida, e fo ſebolit el moneſtir de Sēctes creus: e com los Marmeſſors trameteren vna galea a Mallorques al ſenyor Rey Namfos Darago, e a Sicilia al ſenyor Rey en Iacme Rey de Sicilia. fo. cxxij.

Capitol. cxlvii. com ſe ſabe la mort del ſenyor Rey en Pere à Mallorques, e en Sicilia: e los planċts, e plors que van fer tots los de Macina. fo. cxxiij.

Capitol. cxlviij. com Linfant en Iacme ſe corona Rey de Sicilia a Palerm, e les grans feſtes que hi van fer: e com feu armar vint galees, e feu capita delles a en Berenguer de Sarria. fo. cxxiij.

Capitol. cxlix. com lo noble en Berenguer de Sarria ab vint galees correch tota la coſtera de Malfa: entro ala ſeu de Roma, hon hach preſes galees lenys, e barques. fo. cxxiiij.

Capitol. cl. com lo ſenyor Rey en Iacme de Sicilia paſſa en Calabria per guerrejar, e com lach tota netament: ſaluant lo caſtell Deſtill. fo .cxxiiij.

Capitol. clj. com lo ſenyor Rey Namfos Darago ſabuda la mort de ſon pare, enanta en tal manera q̄ a poch de temps hach Mallorques: e Yuiça, e ſen torna ē Barcelona hon li fo feyta feſta. fo. cxxv.

Capitol. clij. com Lalmirayll en Roger de Lluria correch tota la coſtera de Prohença, e hach barrejada Serinya, e Achda, e Viats, ſens que no muris fembra ne infant de quinze anys auayll, ne hom de ſexanta en ſus. fo. cxxv.

Cap

Capitol. cliij. com lo ſenyor Rey Nāfos Darago ſen ana a Senctes creus, hon feu abſolre lo vas del ſenyor rey ſon pare, e cantar per temps.l.miſſes tots jorns. fo. cxxvij.

Capitol. cliiij. com Lalmirayll en Roger de Lluria ſen ana a Tortoſa ab larmada, e dementre que ell ſeria ala coronacio del ſenyor Rey, lexa per cap, e per major del ſtol ſon nabot en Ioan de Lluria. fol. cxxvij.

Capitol. clv. com lo ſenyor Rey Namfos Darago ſe corona a çaragoça, e les feſtes, e jochs ques van fer: e com en Ioan de Lluria crema, e affega molts llochs en Barbaria: e com Lalmirayll ſe reculli per paſſar en Sicilia. fo. cxxvij.

Capitol. clvj. com lo ſenyor Rey Nāfos Darago delliberа venjar, la falla quel Rey en Sanxo de Caſtella hi hauia feyta al ſenyor Rey en Pere ſon pare, e treer los fills del Infant en Ferrando de caſtella de Xatiua, e fer la hu Rey de Caſtella. fo. cxxviij.

Capitol. clvij. com haut conſeyll lo ſenyor Rey Namfos Darago delliberа deſafiar lo Rey en Sanxo de Caſtella, e trames dos cauallers ab los deſafiamenrs: e com Linfant en Pere ſapareylla pera entrar en Caſtella. fo. cxxviij.

Capitol. clviij. com lo ſenyor Rey Nāfos Darago reebe la corona del regne de Valencia, e trach ſos coſins de Xatiua: e com ell ſon cors dellibera fer entrada en Caſtella ab tuyt enſemps: e com eſſent ſobre Caſtella li vench miſſatge del Cōpte Dampuries, que Franceſos volien entrar en Ampurda. folio. cxxviiij.

Capitol. clix. Com Lalmirayll en Roger de Lluria anant en Sicilia barreja la Barbaria, e correch la illa de Gerba, e Colameta, e vence la bataylla de Matagrifo, es combate en Brandis ab los Françeſos, els tolgue lo pont, e arriba a Macina hon li fo feyta feſta. fo. cxxx.

Capitol. clx. com lo ſenyor Rey Nāfos Darago feu cridar ſes hoſts en Catalunya apaga de quatre meſos, e com entra ab ells en Roſeyllo per vaer ſi Franceſos hi eren entrats en Ampurda. fo. cxxxj.

Capitol. clxj. com lo ſenyor Rey Nāfos Darago feu torneig a Figueres de.cc. per.cc. e com ſe combate ab lo Veſcompte de Rochabarti, e ab en Gisbert de Caſtellnou. fo. cxxxvij.

Capitol. clxii. com miſſatgers del Papa, e del Rey de França, e del Rey Danglaterra vengren al ſenyor Rey Namfos Darago per requerir de pau, e que poguéſſen hauer lo Rey Carles qui era en preſo. fo. cxxxij.

Cap. clxiij. com lo ſenyor Rey en Iacme de Sicilia penſa paſſar en Calabria e Principat ab totes ſes hoſts, e conqueſtar Napols, e Gayeta. fo. cxxxij.

Capitol. clxiiij com lo Compte Daries ſabut lapareyllament quen Sicilia es feya, penſa de venir ab tot llur poder, e ſe cors del Apoſtolich a Napols, e Salerm. fo. cxxxiij.

Capitol. clxv. cō lo ſenyor Rey en Iacme de Sicilia feu la via de Salerm, e Lalmirayll coſteja la coſtera de Malfa e trach totes les naus, e terides, del port de Napols e aſſaria Gayeta. fo. cxxxiij.

Capitol. clxvj. com lo ſenyor Rey Nāfos Darago ſe vae ab lo Rey Danglaterra, e eſpoſa ab filla del dit Rey Danglaterra: e les grans feſtes, e dances, e jochs ques van fer. fo. cxxxiiij.

Capitol. clxvij. com lo Rey Danglaterra tracta quel Rey Carles ixques de preſo, e com eſſent en preſo dit Rey Carles viſio li vēch q̄ cercas lo cors de madona ſancta Maria Magdalena, lo qual troba enlo lloc hon li vench en viſio. fo. cxxxiiij.

Cap. clxviij. com lo ſenyor Rey Nāſos

Darago parti Dolero acompanyat del Rey Danglaterra, e com lo rei Carles se vae ab lo Rey de Mallorques, e ab lo rey de França. fol. cxxxv.

Cap. clxix. com lo rey Carles trames sos tres fills ab vint fills dels nobles de Prohença al senyor rei Darago p resens: e con demana secors al rey de França, e al Apostolich, perço cō hauia entes quel rey de Sicilia li tenia setge a Gayeta. fol: cxxxv.

Cap. clxx. com lo senyor Rey Namfos Darago se mes en cor de conquerir Manorca, e lo trames a dir a son frare lo senyor Rey de Sicilia, e que Lalmirall en Roger de Lluria, que vengues ab xl. galees armades, e com vench, e ana conquerir Manorques. fol. cxxxvj.

Capit. clxxj. recompta lo gran miracle q̃ esdeuench dun Almugauer qui era de Sagorb, per raho de voler menjar carn la vespre de Nadal. fol. cxxxvj.

Cap. clxxij. com una grã fortuna aculli lo senyor Rey Darago, e tot son estol anant conquerir Manorca, e com hach conquesta tota la illa, e en quina manera: e com al tornar que sen feya Lalmirall en Sicilia fortuna laculli, e correch entro en Trapena. fol: cxxxvij.

Cap. clxxiij. com lo Senyor Rey Namfos Darago trames sos missatgers a Tarasco per tractar dela pau del Rey Carles, hon pau sendreça axi com lo Senyor Rey Darago hauia mester, e a gran honor del Senyor Rey de Sicilia, e com malautia vench al Senyor Rey Namfos duna exidura. fol. cxxxiiij.

Cap. clxxiiij. com lo Senyor Rey Namfos Darago passa desta vida, per raho duna exidura ques feu el raygal de la cuxa. fol. cxl

Cap. clxxv. com lo Compte Dampuries, e daltres richs homens foren elets per anar en Sicilia, per amenar en Cathalunya lo senyor Rey en Iacme de Sicilia, e com madona la Regina mare sua, e Linfant Fraderich frare seu romangueren per cap, e per major de tota Sicilia, e tota Calabria. fol. cxl.

Capit. clxxvj. com lo Senyor Rey en Iacme Darago se reculi a Trapena per passar en Cathalunya, e desembarca a Barcelona, hon feu celebrar misses per lanima del Rey Namfos son frare, e a sentes creus per lo senyor Rey en Pere son pare, e com fo coronat a Çaragoça, e com promes secors a Don Alfonso de Castella. fol. cxlj.

Capitol. clxxvij. com lo senyor Rey en Iacme Darago vench a Valencia, e hach presa la corona del reyalme, e com missatgers del Rey en Sanxo de Castella li vengren, pregant li de pau: la qual hach confermada entrell e lo Rey de Castella, e sos nabots. fol. cxlij

Capit. clxxviij. com lo senyor Rey en Iacme Darago, e de Sicilia tench tot son regne en pau, e esquiua bandos, que no poguessen hauer en ciutats, ne viles, e assenyaladament esquiua cells qui eren a Tortosa entre Garridells, e Carbons, e Puigs. fol. cxliij.

Capit. clxxix. com Lalmirayll en Roger de Lluria tench taula redona a Calathayut, e com agren vistes lo senyor Rey en Iacme Darago e de Sicilia, e lo Rey de Castella, hon li esdeuench una gran honor. fol. cxliiij

Capit. clxxx. Com Lalmirayll en Roger de Lluria sen torna en Sicilia, e passa en Calabria ab lo senyor Infant en Fraderich, e tengren la terra en veritat, e justicia. fol. cxlv.

Capit. clxxxj. com lo Rey Carles pensa de tractar pau a la casa Darago, e com pera daço Lapostolich trames ab lo Rey Carles un Cardenal al Rey de França, en quel pregaua que ell que degues fer pau ab la casa Darago, e ab lo Rey Carles: la qual no volch otorgar monssenyer en Carles, menys quel Rey Carles no lin faes donacio, del comptat Danjou. fol. cxlv.

Capitol. clxxxij. com lo senyor Rey en Iacme Darago conferma la pau entre ell, e lo Rey Carles, e la casa de França, e si feu matrimoni del dit senyor Rey ẽ Iacme Darago, a madona Blanca filla del Rey Carles: e com lo fill major del Rey Carles, e lo fill major del Rey de Mallorques renunciaren als regnes, e se meteren en la orda de mossenẽs Sant Frances. fol. cxlvj.

Capit. clxxxiij. com madona la Regina Blanca percasa del senyor Rey ẽ Iacme Darago que eretas Linfant en P. el mulleras: don pres per muller madona Guillelma de Muncada. fol. cxlvij

Capit. clxxxiiij com lo senyor en Iacme Darago trames missatgers en Sicilia an Ramon Alamany, e an Vilaragut, q̃ desemparassen Sicilia: e com les gens sempararen dels llochs, e castells per part del Infant Fraderich. fol. cxlviij.

Capit. clxxxv. com lo senyor Infãt Fraderich empara lo regne de Sicilia, e dona jorn cert que tuyt fossen a Palermhon ab gran solennitat prenque la corona del reyalme de Sicilia. fol. cxlviij.

Capit. clxxxvj. com lo senior Rey Darago rete les illes de Mallorques, e e de Manorca, e Yuiça al Rey de Mallorques son auonclo, e ana al Papa per tractar pau entre son frare. lo Rey Fraderich, e lo Rey Carles: e com lo rey de Castella desafia lo senyor Rey en Iacme Darago. fol. cxlviiij

Capit. clxxxvij. com la guerra torna del senyor Rey en Iacme Darago, e lo rey en Ferrando de Castella: e com Linfãt en Pere entra en Castella ab gran poder, e assatia la Ciutat de Lleo, e lo senior rey an Iacme deliuera entrar per lo regne de Murcia per mar, e per terra. fol. cl.

Capit. clxxxiiij. com lo senyor Rey en Iacme Darago pres la Vila Dalacant e lo castell per força darmes, e molts daltres castells, e viles, e la major partida del Regne e com hach stablit tota la terra, lexa procurador lo noble en Iacme P. son frare. fol. cl.

Capit. clxxxix. com lo senyor Rey en Iacme Darago hach noues quel Infant en Pere son germa era mort a Lleo, e en Ramon Danglesola, e com se tornaren en Arago senyeres alçades. fol. clj.

Capit. cxc. com dos cauallrs de Cathania, e Ser Virgili de Napols reteren la ciutat de Cathania al Duch Robert fill major del Rey Carles: lo qual lexa lo senyor rey en Iacme Darago a Cathania com passa segona vegada al Papa. fol. clij.

Capit. cxcj. com tres Barons vengren de França ab. ccc. cavallers en ajuda del Rey Carles, per venjar la mort de llurs parents los quals volent percassar la mort al compte Galceran, e a don Blasco Dalago, la percassaren a ells mateixos. f. clij.

Capit. cxcij. com lo rey Carles trames son fill lo Princep de Taranto en Sicilia ab mil, e. cc. cauall armats, e cinquenta galees: e com so desbaratat a Trapena per lo senyor rey Fraderich de Sicilia, e pres, e mes en preso en lo Castell de Xifelo. fol. cliij.

Capit. cxciij. com lo rey Carles, e Lapostolich trameteren dir al Rey Phalip de França, que ell que volgues trametre son frare Micer Carles en Sicilia, perço com lo Papa lo bastaria del tresor de S. Pere: lo qual fon acordat per ell, e los dotze Pars de França. fol. clv.

Capit. cxciiij. recompta lo començament de frare Roger qui puys fo en tant exalçat, e les grans proeses que va fer de sa vida. fol. clvj.

Capitol. cxcv. com lo Duch Robert assatia Macina ab tot son poder, e com sabent ho lo senyor Rey Fraderich trames a Macina don Blasco, e lo Compte Galceran ab secors, lo qual sabent lo Duch Robert se passa en Calabria, de q̃ foren molts despagats los de Macina. fol. clviij.

Capitol. cxcvj. com essent Macina en auentu-

auentura de desemparar per fam, fon restaurada per frare Roger ab. X. galees de forment: don lo Duch lendema hach a lleuar lo setge, e tornasen en Cathalu nia. fol: clviij.

Capitol. CXCVIIJ. com Miscer Carles de França passa en Sicilia ab quatre milia cauallers e pres terra a Termens, e assetia Xacca: hon de quatre milia non pogren ser cinchcents que tots no murissen de ma- lautia. fol: clviiij.

Capitol. CXCVIIJ. com se feu la vista del Senyor Rey Fraderich de Sicilia, e de Micer Carles prop Calathabellot, e la pau se tracta es feu: e com mullera lo senyor rey Fraderich de Sicilia ab filla del Rey Car- les na Lionor. fol: clviiij.

Capitol. CXCIX. com frare Roger comença a tractar lo passatge de Romania, e trames missatgers al Emperador de Cõs- tantinoble en que li feya a saber com era apareyllat de passar lla ab Cathalans, ab que degues mullerar ab naboda del Em- perador Lantzaura, e quel faes Maga- duch: lo qual tot lin fon atorgat per Lẽ- perador. fol: clx.

Capitol. CC. com los missatgers de frare Roger tornaren de Constantinoble a Macina ab tot bon recapte, e tots priui- legis, e fo feyt Magaduch de tot Romania: e com lo senyor Rey Fraderich de Sicilia li feu donar. X. galees, e dos lenys, e lacor- rech de diners, el basta de viandes. f. clxj.

Capitol. CCJ. com frare Roger Maga- duch (~~pres terra a Mal~~) de Romania pres comiat del senyor Rey de Sicilia, e passa ab dos milia, e cinchcents cauallers dar- mes, e cinch milia entre Almugauers, e paons en Romania. fol. clxij.

Capitol. CCIJ. com lo Magaduch pres terra a Maluesia, e passa en Constantino- ble, hon fo be acullit per Lemperador, e son fill: e com Cathalans, e Genouesos ha- gren brega en que muriren be tres milia Genouesos. fol: clxjj

Capitol. CCIIJ. com lo Magaduch passa en Natuli, e pres terra al cap del Arta qui menys de sabuda dels Turchs, els combate e hach treyt de catius totes les terres qui eren subjugades per los Tur- chs: e exiuerna al Artaqui. fol. clxiij.

Capitol. CCIIIJ. com lo Magaduch sen ana a Constantinoble per leuar la Ma- gaduquesa: e com recapta del Emperador paga per quatro mesos, e los grans dons q̃ feu a tota sa companya. fol. clxv.

Capitol. CCV. com lo Magaduch ab sa companya hach segona bataylla ab la gabella de Cesa, e de Tiu, e los hach vençuts, e morts, prop de Filadelfia.

Capitol. CCVJ. folio. clxvj.

Com los Turchs foren vençuts a la Tira per en Corberan Dalet, hon fo fe- rit duna sageta e mort: e com en Bñg. de Rochafort vench in Constinoble ab dos galees, e docents cauallers, e vench a Ephe so hon es lo monument de mossenyer Sant Ioan Euangelista. fol. clxvj.

Capitol. CCVIJ. com lo Magaduch fo a Alto lloch, e feu senescal de la host a en Berenguer de Rochafort, e com agren des- confits los Turchs dela gabella de a Tia, los quals segona vegada aplegats ab tots los Tur- chs foren vençuts, e morts be. XVIIJ. ala porta del Ferre. fol. clxvij.

Capitol. CCVIIJ. com Lemperador de Constantinoble trames a dir al Ma- gaduch que totes coses lexades sen tornas a Constantinoble, per raho que li vengu- es acorrer contra Lemperador Lantzau- ra qui sera lleuat ab lo Imperi. f. clxviij.

Capitol. CCIX. Com lo Magaduch ahuda la missatgeria del Emperador de Constantinoble hach consell que degues fer, en que fo acord que de tot en tot anas a correr Lemperador. fol. clxviij.

Capitol. CCX. com sabuda la vengu- da del Magaduch per Lemperador Lãt- zaura tracta ab Lemperador de constan- tinoble que sacordassen, que ell faria tot ço que ell volgues: e com oy se mes en- tre Lemperador de Constatinoble, e lo Magaduch. fol. clxviiij.

Capitol. CCXI. Com lo noble en

Berenguer Dentença vench in Romania a la companya, e fo feyt Magaduch per frare Roger. fol. clxviiij.
Capitol. ccxij. com a cap de cccc, anys quel imperi erat estat sens Cesar frare Roger fo creat Cesar per Lemperador de Constantinoble; e com exiuern en Galipol, e haut acord passa en Natuli. fol. clxx.
Capitol ccxiij. com lo Cesar delibera anar pendre comiat de Xormiqueli mal grat de sa sogra, e de sa muller, perço com eren certes de la enveja q̃ Xormiqueli li tenia. fol. clxx.
Capitol. ccxiiij. en lo qual se recompta quina terra sia Galipol, e quines forçes hi haja: e axi mateix se fa mencio de la historia de Paris, e Arena. fol. clxxj
Capitol. ccxv. com lo Cesar verch a la ciutat de Andrinopol per pendre comiat de Xormiqueli, lo qual feu occiure lo Cesar a Gircon cap dels alans, e tota sa gent que non escaparen mas tres: e com trames a Calipol gens qui correguessen la terra, e destroyssen la companya del Cesar. fol. clxxj.
Capitol. ccxvj. com la companya del Cesar delliuera desafiar Lemperador, e reptar lo de fe, e daço que feyt hauia: e com Lemperador de constantinoble feu matar an Ferran Daunes Almyrayll ab tots los Cathalans, e Aragonesos qui eren a Constantinoble. fol. clxxij.
Capitol. ccxvij. com missatgers tramesos al Emperador per desafiarlo forē presos, e esquarterats a la ciutat de Redisco, e lo miracle del golf de Marmorea, hon fon degollada gran res dels innocents per Herodes. fol. clxxiij.
Capitol. ccxviii. com en Berenguer Dentenza apres barrejada Recrea encontra ab xviij. galees de Genouesos, e fo pres en fe per ells: e com yo e Ramon Muntaner volgui donar xx. milia perpres daur perque me lliurassen. fol. clxxiij
Capitol.[219] com sabuda le preso den Berenguer Dentença, e la mort dels missatgers a Galipol ajustaren consell de ço que deuien fer, en lo qual se delliuera que deffendrassen les galees, e tot vexell, per raho que negu pogues escapar ne fugir menys de bataylla. fol. clxxiiij.
Capitol. ccxx. com la companya delliuera combatres ab aquells que Xormiqueli hauia tramesos sobre Galipol, e com los van vencre, e hagren morts be. xxvj. milia entre dapeu, e dacaualls. fol. clxxiiij
Capitol. ccxxj. com la companya sabuda la venguda de Xormiqueli fill major del Emperador de Constantinoble, hagren acord de ferir en la llur dauantera, la qual hagren venguda: e com Xormiqueli escapa ferit en la cara duna brotxa. fol. clxxv.
Capitol. ccxxij. com la companya bareja la ciutat del Redisco, e el Panido: e al Redisco (o Redisco) hagren feyt ço que ells hauien feyt de llurs missatgers: e com se mudaren entre el Redisco e el panido, e en Ferran Eximenis Darenos los vench a correr. fol. clxxvj.
Capitol. ccxxiij. com en Ferran Eximenis Darenos correch entro prop de Constinoble, e en mig del jorn embla lo castel del Medico, e lo va guanyar, e pendre: e com la companya se reparti en tres parts. fol. clxxvij.
Capitol. ccxxiiij. com Ser Iordi de Christopol del reyalme de Seledonich correc Galipol ab. lxxx. homens dacauayll. fol. clxxviij, los quals desbarati yo Ramon Muntaner ab quatorze dacauall.
Capitol. ccxxv. com en rocafort ana correr Lestenayre, els affega, e crema totes les naus e galees, e terrides que alli eren: e com la companya dellibera de combatres ab los Alans, e la fort vench sobre mi en Ramon Muntaner que romangues en guarda de

Galip-

Galipol. fol. clxxviij.

Capitol. CCXXVJ. com la companya se parti per combatres ab los Alans, e hagren mort Gircon cap. llur, e abatudes les sues senyeres, e mortes les sues gents e ço que esdeuench a vn caualler dels Alans per raho de lliurar sa muller de la companya. fol. clxxviiii.

Capitol. CCXXVIJ. recompta lo tractament que Ser Antoni Spindola feu ab Emperador de Constantinoble: e com desafia la companya de part de tota la commu de Genouesos, e vench assatiar Galipol, hon fo mort, e desbaratats tots los llurs. fol. clxxx.

Capitol. CCXXVIIJ. com Ximelich Turch volch participar ab la companya ab vuytanta homens a cauayll, e com dita companya fo creixcuda de M.D. ccc. homens de Cauall de Turchs. fol. clxxxj.

Capitol. CCXXIX. com lo senyor Rey Namfos Darago trague de la preso en Berenguer Dentença, lo qual ana al Papa e al Rey de França per pregarlos de ajuda: e com essent li negada, passa en Galipol, e la discordia que hach entrell, e en Rochafort. fol. clxxxiij

Capitol. CCXXX. com lo molt alt senyor Infant en Ferrando de Mallorques vench en Romania a Galipol, hon era la companya de certes conuinences per lo senyor Rey Fadrerich Rey de Sicilia; e com fo reebut, e jurat per llur cap, e senyor menys de Rochafort, e sa companya quel volli en jurar per si; e non per lo senyor Rey de Sicilia. fol. clxxxiij.

Capitol. CCXXXJ. com Linfāt en Ferrando de Mallorques, e la companya partiren del regne de Macedonia, e desempararen Galipoli; e lo Castell de Modico, el cremaren, e sen anaren al regne de Salonich per guerregjar. fol. clxxxv.

Capitol. CCXXXIJ. Com la companya se moch pera anar al regne de Salonich: e com essent a dos jornades prop de Christopol brega se moch entre la companya, hon muri en Berenguer Dentenza per mans dels Rochaforts. fol. clxxxvj.

Capitol. CCXXXIIJ. com en Rochafort feu estar la llur companya con tal enteniment, que per res non rcebessen lo senyor Infant en Ferrando per lo senyor Rey Fraderich de Sicilia, sino per ell mateix: don lo senyor Infant sen hach a partir dela companya, e sen vene en Sicilia, e ab ell yo Ramon Muntaner. fol. clxxxvij

Capitol. CCXXXIIIJ. com Ser Tici Iaqueria vench en Galipol apregar mi en R. Muntaner q̄ li volgues ajudar de companya ab q̄ barrejas lo Castell, e Vila de Fuylla, hon se trobaren tres reliquies q̄ mossenyer sant Ioan llexa al altar quant se mes el monument a Epheso. fol. clxxxviij.

Capitol. CCXXXV. com lo senyor Infant en Ferrando feu la via del Port del Almiro, e crema, e aplana tot quant hi hauia, don feu la illa de Espoll, hon combat lo castell, e barreja la villa: e com fo al cap de la illa de Negropont, hon fo pres en se per los Venecians. fol. clxxxviiij.

Capitol. CCXXXVJ. Com la companya salegra de vaer tornar a mi R. Muntaner, e com en Rochafort pensa dacostarse a Micer Carles de França, e feu jurar capita a tota la llur cōparya (mala asos ops) an Tibaut de Sipoys per Micer Carles de França. fol. cxc.

Capitol. CCXXXVIJ. com les galees de Vanecians se partiren dela companya, e yo Ramon Muntaner a ells per recobrar ço quem hauien pres: e com ani a la ciutat Destines per raho de pendre comiat del senyor Infant en Ferrando, e perque li faessen honor. f. cxcj.

Capitol. CCXXXVIIJ. Com yo R.

Muntaner prengui comiat del senyor Infant en Ferrando pera venir en Sicilia, e com les galees de Valencia se trobaren ab aquelles den Riambau Deffar, e trameteren lo senyor Infant al Rey Robert, hon fo fora de preso. fol. cxcj.

Capitol. CCXXXIX. Com en Rocafort fo pres per la companya, e lliurat an Tibaut de Sipoys, lo qual menys de sabuda dela companya sel mena, el lliura al Rey Robert, quil mana metre en vna bolta en versa, hon muri de fam. fol. cxciij.

Capitol. CCXL. com lo Duch de Tenes lexa lo ducat al Compte de Brenda, e com dit Compte essent desafiat per lo Dispotat de Larta, e per lo senyor dela Blaquia, e el Emperador, hach la companya en sa ajuda; e cobrada tota sa terra volch percasar la mort a dita companya, hon fo mort ell, e els seus. fol. cxciij.

Capitol. CCXLJ. com los Turchs se partiren dela companya, e Genovesos los presseren tots en se a Bocauer, e com aquells qui eren romasos en la part de Galipol foren morts per Lemperador de Constantinoble. fol. cxcv.

Capitol. CCXLIIJ. com mort en Bcñ. Stanyol senyor Rey de Sicilia trames ala campanya per Linfant Manfre Nalfonso Fraderich, fill seu: e com mort Linfant Mamfre juraren p cap, e per senyor Nalfonso Fraderich, e li fo donada per muller la filla de Micer Bonifaci de Verona. fol. cxcvj.

Capitol. CCXLIIIJ. recompta qui sia estat Micer Bonifaci de Verona, e la sua desendença; e com lo Duch de Tenes pres caualleria de dit Micer Bonifaci de Verona, e li feu molt gran do, e honor lo dia de sa caualleria. fol. cxcvj.

Cap. CCXLV. com pau se tracta entre lo senyor Rey Darago, e lo Rey de Castella ab combinença quel fill major del Rey en Iaime Darago mulleras ab filla del Rey en Ferrando de Castella. fol. cxcviij.

Cap. CCXVJ com entre lo senyor Rey Darago, e lo Rey de Castella se tracta q̃ de tot en tot anassen sobre lo Rey de Granada, perço que hauia trencades les treuestes: e com lo Rey de Castella ana assatiar Algezira, e lo Rey Darago Almeria. fol. cxcviij.

Cap. CCXVIJ. com lo rey de Castella menys de sabuda del senyor Rey Darago lleua lo setge Dalgezira, e lo senyor Rey Darago hach bataylla a Almeria ab los Sarrahins: e Linfant en Ferrando mata lo fill del Rey Godixo Sarrahi, e com lo Rey de Granada prega de treua lo senyor R. Darago. fol. cxcviij.

Cap. CCXLVIIJ. com en Rogero de Lluria, fill del Almirayll en Roger de Lluria ab ajuda del senyor Rey Fraderich de Sicilia ana dessatiar Gerba quiera ab setge del Rey de Tunis: e com passant en Napols muri, e resta la terra a son germa en Carlet. fol. cc.

Cap. CCXLIX. com los de Missona ab alcuns de Moabia assatiaren lo castel de Gerba, e en Carlet ab ajuda del senyor Rey de Sicilia Fraderich anant a Gerba gita tota la caualleria, e a poch de temps muri: e com reuelats segona vegada lo senyor Rey trames en Iaeme de Castellar hon axi matcix muri. fol. cc.

Cap. CCL. com en Simon de Montaliu reques los tudors den Rogero de ajuda, e madona Saurina Lapostolich e lo Rey Robert, los quals li digueren deno, e adefalliment daquests vench al senyor Rey de Sicilia Fraderich qui trames Micer Pelegri de Pati ab. xviij. galees hon fo desbaratat, e pres. fol. ccj.

Cap. CCLJ. com en Simon de Montoliu clamà merce al senyor Rey de Sicilia Fraderich, que ell faes reebre lo castell de Gerba, e la torra dels

Quer

Querquens a qui li plagues: e com dit Senyor Rey offeri a mi Ramon Montaner la conquesta de Gerba, en aparelli per conquerirla. fol. ccij.

Capitol. cclij. com yo Ramon Muntaner fuy a Gerba per capita, e reebi lo castell, e homenatge de tots quants ni eren: e com tres vegades citi als de Miscona, e Alef cap lur, els desafi-hi, els mis en un canto dela illa, hon hach entrells tan gran fam que deles ferradures deles palmeres feyen pa. fol. cciij.

Capitol. ccliij. com Alef exi dela illa, e replega beuuyt milia homens dacauayll, e quatorze barques ab que foren desconfits los Chrestians del pas: e com yo Ramon Muntaner mon cors feri en ells, els vaig vencere, e guanyar. xvij. barques, e hagui lo pas. fol. cciiij.

Cap. ccliiij. com tots los de Miscona ab en Alef se volgren entre a mi R. Muntaner: e com lo Senyor Rey de Sicilia trames Micer Coral Llança ab xx. galees per raho que hi preguessen venjança de tuyt, en fo donada la dauantera a mi R. Muntaner. fol. ccv.

Cap. cclv. com hagrem bataylla ab los Moros de Miscona, els vencrem, e preguem dotze milia persones preses entre fembres, e infants: e com lo Senyor Rey Fraderich de Sicilia de gracia especial medona la illa, e els Querquens a tres anys. fol. ccvj.

Cap. cclvj. com torna la guerra del Senyor Rey de Sicilia, e del Rey Robert: e com passa lo Senyor Rey de Sicilia en Calabria, e pres castells, e viles. fol. ccviij.

Cap. cclvij. com Linfant en Ferrando de Mallorques passa en Sicilia segona vegada, e la honor que li fo feyta: e com en Bñ: de Sarria estigue ab la companya a Palerm, e en Dalmau de Castellnou passa en Calabria p capita, e pensa de guerrejar. f. ccviij

Capitol. cclviij. com lo rey Robert passa en Sicilia, e pres terra a Palerm, e guanya Castellamat, e assatia Trapena: e com lo Senyor Rey trames Linfant ẽ Ferrando al munt de sant Iulia, don feya gran damnatge al di Rey Robert. fol. ccviij.

Cap. cclix. com estant yo R. Muntaner a Gerba, lo noble en Bñ: Carros la vench assatiar ab gran poder per lo Rey Robert: e com pensant daparellarme missatgers li vench a Pantanella del Rey Robert, en que li trametia dir que sen tornas a Trapena. f. ccix.

Capitol. cclx. com lo Senyor Rey Fraderich de Sicilia feu armar sexanta galees per raho de destroyr tota la host del Rey Robert: e com la Regina mare del Rey Robert, e Sogra del Senyor R. Darago e del Senyor R. de Sicilia sabent ho, tracta treua a un any ab lo Senyor Rey de Sicilia, e el R. Robert. f. ccx.

Capitol. cclxj. tracta com lo Senyor Dela Morea auaylla del Duch de Borgonya, qui fo net del Rey de França, don per llinea recta auaylla madona Ysabel muller del Senyor Infant en Ferrando de Mallorques. fol. ccxj.

Capitol cclxij. com los Barons del Principat de la Morea delliureren fer matrimoni de la nina Princesa dela Morea ab en Phalip fill segon del Rey Carles, e se ferma, ab que lo fill del Compte Daria mulleras ab germana de dita Princesa, e Senyora de Matagrifo. folio ccxij.

Capitol. cclxiij. com lo Senyor Infant en Ferrando de Mallorques, pres per muller madona Ysabel filla del Cõpte Daria, e neta del Princeps dela Morea: e com la dona de Matagrifo areta la filla dela Baronia de Matagrifo, e de tot dret que hagues en Principat de la Morea. fol. ccxiij.

Capitol. cclxiiij. com yo Ramon Muntaner tramis missatge al Senyor R. de Sicilia per raho que fos la sua merce que yo pogues venir en Cathania hon

era lo senyor Infant en Ferrando ab la Infanta sa muller que infanta un fill qui hach nom Iacme: e com dit senyor Infant saparevlla de passar en la Morea. fol. ccxiiij.

Capitol. cclxv. com la Infanta madona Ysabel muller del senyor Infant en Ferrando de Mallorques passa desta vida: e com yo Ramon Muntaner reti les illes de Gerba, e dels Querquens al Senyor R. de Sicilia, e men ani lla hon era lo senyor Infant en Ferrando. fol. ccxiiij.

Capitol. cclxvj. com lo senyor Infant en Ferrando de Mallorques comana a mi Ramon Muntaner lo senyor Infant en Iacme char fill seu, per raho quel portas, e lliuras ala Regina sa mare, em dona carta de procuracio pera fer tot ço quen plagues. fol. ccxv.

Capitol. cclxvij. com lo senyor Infant en Ferrando de Mallorques passa ala Morea, e pres Clarenza a força darmes, e hach tota la encontrada, el juraren per cap, e per senyor tots los de Clarença, e els dela Morea. fol. ccxvj.

Capitol. cclxviij. com yo Ramon Muntaner pense dapareyllarme per passar ab lo senyor Infant en Iacme en Cathalunya a sa auia: e com hagui noues quels de Clarença hauien armades quatre galees per raho de hauer dit Infant, e com dia de tots Sancts prengui terra a Salou. fol. ccxvj.

Capitol. cclxix. recompta com yo Ramon Montaner lliuri lo senyor Infant en Iacme a madona la Regina auia sua qui era a Perpinya, e lliuri ab tota aquella solennitat que Infant ne fill de Rey se deu lliurar. f. ccxvij.

Capitol. cclxx. com lo senyor Infant en Ferrando de Mallorques trames per cauallers e homens de peu, e com abans que la gent hi fos a la Morea dit Infant passa desta vida, e se occupa de tota la terra mossenyer en Ioan frare del Rey Robert. fol. ccxix.

Capitol. cclxxj. com lo senyor Rey en Iacme Darago acorda de trametre Linfant Namfos son fill aconquistar lo regne de Serdegnera, e de Corsega ab ajuda que li feu lo senyor Rey de Mallorques de xx. galees. fol. ccxix.

Capitol. cclxxij. recompta lo sermo que yo R. Muntaner tramis al senyor Rey per lo passatge de Serdenya, e Corsega, per raho de consell danar al senyor Infant Namfos, o al menys a fer recordar de totes coses. f. ccxx.

Capitol. cclxxiij. com lo senyor Infant Namfos parti de port Fangos, e pres terra a Palma de Sols, hon lo Iurge Darborea, e gran res dels Sarts lo reeberen per senyor, entrames Lalmirall per assatiar Caller. f. ccxxiij.

Capitol. cclxxiiij. com lo senyor Infant Namfos hach presa Vila Desgleyes, e vench assatiar lo castell de Caller, e edificar dauant dit castell de Caller un altre castell ab una altra vila, que hach nom lo castell de Bonayre. fol. ccxxiiij.

Capitol. cclxxv. com lo Compte Neruench se correr Caller be ab vuyt C. cauallers Tudeschs, e Pisans, e sis milia dapeu, e xxx galees, es combaterem ab lo senyor Infant Namfos: en fugi lo compte, e muriren tots los Tudeschs, e Pisans, e a poch de temps muri lo Compte deles nafres que hach haudes. fol. ccxxv.

Capitol. cclxxvi. com aquells de Caller cuydaren entrar en lo castell de Bonayre, e lo senyor infant Namfos desconfils, e la mal vestat quells de Caller van fer den Gilabert de Senteles, e daltres cauallers: e com Pisans delliberaren fer pau ab lo senyor Infant Namfos. fol. ccxxvj

Capitol. cclxxvij. com lo senyor Rey Darago trames vint galees lleugeres al senyor infant Namfos; e com

missatger de Pisans tracta de pau a Micer Barnabo Doria qui si mes parlador de pau entre lo commu de Pisa e el senyor Infant. fol. ccxxiij.

Capitol. cclxxviij. com se feu la pau del senyor Infant Namfos, e dels Pisans, e ab quines convinences, e com aquells de Bonifaci, e daltres llochs de Corsega feren homenatge al senyor Infant Nanfos. fol. ccxxviij.

Capitol. cclxxix. com lo senior Infant Namfos sen torna en Cathalunya, e lexa procurador general al noble en Phalip de Saluça, e lo noble en Berenguer Carros capita del castell de Bonayre, e thresorer de la illa Pere de Leuia, e Agosti de Costa. fol. ccxxviij.

Capitol. cclxxx. com lo senyor Rey en Sanxo de Mallorques passa desta vida, e lexa hereu son nebot Linfant en Iacme fill del senyor Infant en Ferrando: e com fo sebolit a Perpinya a la Esgleya de Sant Ioan. fol. ccxxviij.

Capitol. cclxxxj. com lo senyor Rey Darago rete al sant pare Apostolich Regol, e els altres castells quel senyor Rey de Sicilia hauia a Calabria, quels tengues en segrest: e com a poch de temps Lapostolich los rete al Rey Robert, de q. fo molto desspagat dit senyor Rey de Sicilia. fol. ccxxx.

Capitol. cclxxxij. com galees del Rey Robert trencaren les Tonayres de Sicilia, don la guerra torna entre el senyor Rey de Sicilia, e lo Rey Robert: e com dit Rey Robert trames son fill lo Duch ab gran poder en Sicilia, lo qual sen hach a tornar en Calabria menys dauer res guanyat. fol. ccxxx.

Capitol. cclxxxiij. deles grans malueştats que les commuries de Genoua han feytes al senyor Rey de Sicilia, e fan tostemps enuers la casa Darago. fol. ccxxxij.

Capitol. cclxxxiiij. com dos galees lleugeres de Pisans entraren a vianda dins la palisada del castell de Caller: e com Lalmirayll en Francesch Carros lar pres ab tota la xurma: lo qual entes per los Pisans fo ordonat de venir acorrer dit castell di Caller. fol. ccxxxiij.

Capitol. cclxxxv. com lo Iurge Darborea hac presos vuytanta Pisans, els trames al Almirayll, el qual axi mateix nach presos cent e cinquanta: e cō lo dia de Nadal entre de galees, e lenys vengren cinquanta dauant Caller p acorrerorla, deles quals Lalmirayll en Carros hach. vij. e les altres foren desbaratades, en pensaren de fugir. fol. ccxxxiiij.

Capitol. cclxxxvj. com les galees dels Pisans, e Genouesos qui eren escāpades, e deles mans del Almirayll en Carros de lliurades combateren la nau del noble en Ramon de Peralta, en tal guisa que apres de hauer perduts. ccc. Genovesos se hagren a partir de dita nau proudolents: e com Pisans pensaren de trencar totes les conuinences que hauien ab lo senyor Infant. fol. ccxxxv.

Capitol. cclxxxvij. com les seniores del Almirayll en Carros, e del noble en Ramon de Peralta pensaren dentrar Scampaig, e la van guanyar a força darmes e hagren axi alos de Scampaig que non restauraren a vida, ne hom, ne dona, ne infant; e com dit lloch meritament per sos peccats fo punit. fol. ccxxxvj.

Capitol. cclxxxiij. com lo senyor Rey en Iacme de Mallorques fonch donat per tutor lo molt alt senyor, e deuot, mossenyer en Phalip de Mallorques, auoncle seu: lo qual tracta, e acaba, q. dit senyor Rey de Mallorques hagues per muller madona Constança filla del senior Infant Namfos. fol. ccxxxvij.

Capitol. cclxxxix. com lo senyor Rey Darago ab lo senyor Rey de Mallorques trameteren tal secors a Bonayre, que aquells de Caller se tengren per perduts, e hagren los Pissans a tractar pau ab dit senyor Rey, e retrel lo castell de Caller. fol. ccxxxvij.

Taula

Capitol. CCXC. com tostemps Deus punix tot hom qui pau trenca, e com los Pisans reteren lo castell de Caller al senyor Rey Darago, e per ell al Iutge Darborea, e sen'van exir per la porta dela mar: e com standart reyal, e panons foren mesos el castell de sanct Brancas. fol. CCXXXVIIIJ.

Capitol. CCXCJ. com la senyora Infanta muller del senyor Infant Namfos passa destavida apres dauer haut dela Linfant en Pere, e Linfant en Iacme, e una filla: e prosseix axi mateix dient quals sien estats aquells cinch fills del senyor Rey en Iacme Darago, e de madona la Regina Blanca. fol. CCXXXVIIIJ.

Capitol. CCXCIJ. com lo senyor Rey en Iacme Darago apres dauer moltes vegades confessat, ehauts los sagraments dela sgleya passa desta vida, e fo soterrat a Sanctes Creus: e com resta lo regne Darago, e Valencia al senyor Inf. Namfos. fol. ccxl.

Cap. CCXCIIJ. com lo senyor R. Namfos Darago vench ab tots sos germans, e richs homens ala vila de Muntblanch, hon tench conseyll en quina part de ses terres yria: e axi hi vench a Barcelona, e aqui jura usatges, e franqueses, e llivertats a tot Cathalu, el juraren per llur cap e senyor. fol. ccxlj.

Cap. CCXCIIIJ. com lo senyor R. Namfos Darago ordona que prelats, e richs homens, e cauallers de sos regnes fossen a Çaragoza lo dia de Pascha, perço com se volia fer caualler, e pendre la beneyta corona del reyalme. f. ccxlj.

Capitol. CCXCV. com lo senyor Rey Namfos parti de Barcelona, e vench en la ciutat de Lleyda, e vesita gran res de totes aquelles parts, e li trameteren grãs presens, e joyes lo rey de Trimise, e de Granada, e com tots los nobles comensaren dapareyllarse pera venir a çaragoça a la coronacio. fol. ccxlij.

Capitol. CCXCVJ. dels nobles quel senyor Rey Namfos feu cauallers nouells en la sua coronacio, e daquells che feu Linfant en Pere, e Linfant en Ramon Berenguer, e axi mateix de molts cauallrs nouells qui llauors se faeren. fol. ccxliij.

Capitol. CCXCVIJ. com lo senyor Rey Namfos pres caualleria de si mateix a çaragoça, ne ab qual manera; ne ab quina solennitat reebe la beneyta corona del Reyalme. fol. ccxljjjj.

Capitol. CCXCVIIJ. com apres dauer reebuda la corona del reyalme un seti molt rich fon feyt al senyor Rey Namfos en que sech ab sos rich homens, e cauallers, e hi cantarẽ en Romaset, e en Comi Iutglars. folio. ccxlviij.

FINIS

PROLECH EN LO QUAL SE RECOMPTEN LES GRACIES Q̃ DEUS FEU AL AUTOR, E FA A TOTS AQUELLS QUI LAMEN DE COR

EN nom de nostre senyor ver Deus Iesu Chrisi e de la sua beneyta mare madona sancta Maria, e de tots los seus beneyts sancts e sancts. AMEN. Perço com es deute que cascu deja retre gracies. e merces a Deus, e a la sua beneyta mare de la gracia e merce q̃ li fa. E encara q̃ no la deja tenir celada, ans la deu manifestar: perço q̃ cascu ne prẽgá bon exemple. e sesforç de be asser, e a dir. Car seguramẽt pot tenir cascu ꝑ veritat, q̃ qui be fa, ne pẽsa, ne be tracta, q̃ Deus lin ret bõ guardo: e si fa lo cõtrari, es ꝑ contrari, si dõchs no sesmena. En axi q̃ lo mal aytãnt com puscha faça torñr en be, car a Deus res nõ pot esser amagat. E plaume una paraula qui notoriamẽt se diu ẽ lo regne de Sicilia q̃ diu hom cõ la hu se cõtrasta ab laltre: Or layra ãda a fide q̃ Deus te vide. E axi cascu fara q̃ saui, q̃ vaja a se q̃ Deus lo veu: q̃ a Deus no pot esser res amagat. E ꝑço cõ entre los altres homẽs del mõ yo Ramon Muntaner nadiu de la Vila de Peralada, e ciutada de Valencia es raho q̃ faça moltes gracies a nostro senyor ver Deus, e a la sua beneyta mare madona sancta Maria, e a tota la cort celestial de la gracia, e de la merce q̃ ma feyta, e de molts perills q̃ magitat, e escapat. Axi de XXXII. batailles entre de mar, e de terra, en q̃ som stat: com de moltes presons, e turmẽts qui en ma persona sõ estats donats en les guerres, hon yo som estat.: E ꝑ moltes persecuciõs q̃ he hahudes, anxi en riqueses, com en altres maneres: segons q̃ avãt porets entendre en los feyts qui ẽ mon temps son estats. E seguramẽt q̃ yo mestegra volenters de recomptar aquestes coses. Mas conueme a fer q̃ ho deja recomptar: e asenialadamẽt perço q̃ cascu entena q̃ en tãts perills nẽgu no poria scapar sens la ajuda, e la

gracia de Deus, e de la ſua beneyta mare madona ſancta Maria: e vull que ſapiats q̃ com exi del lloch de peralada que no hauia encara XI. anys complets: e com ſiu aqueſt libre, el comenci, lla Deus merce, era en temps de LX. anys. Lo qual libre yo comence ha XV. jorns de Maig del any de la Encarnacio de noſtre Senyor Deus Ieſu Chriſt M.CCC. XXV. alias xxxv.

Capitol

Taula pera inteligencia del cap. 2. ab la qual ab tota facilitat ſe pot entendre de quins Reys ſen deu parlar en lo preſente libre

- *Lo Rey en P. mullera ab filla den G. de Muntpeſller dona Maria de qui hach.*
  - *Lo Rey en Iacme qui mullera ab filla del Rey de Caſtella e segona vegada ab filla del Rey Dongria de qui hach.*
    - *Linfant en Pere Rey Darago qui mullera ab filla del Rey Manfre de Sicilia, dona Contança de qui hach fills 4.*
      - *Linfant Nanfos qui esposa ab filla del Rey Danglaterra.*
      - *Linfant en Iacme qui mullera ab filla del Rey Carles dona Blanca.*
        - *Linfant Nanfos.*
        - *Linfant en Pere.*
        - *Linfant en R. Bēn.*
      - *Linfant en Fraderiche.*
      - *Linfant en Pere.*
    - *Linfant en Iacme Rey de Mallorques qui mullera ab filla del Compte de Fox madona Scalrmonda de qui hach.*
      - *Linf. en Iacme.*
      - *Linf. en Sanxo.*
      - *Linfant en Ferrando, que mullera ab filla del Compte Daria, dona Yſabel, de qui hach.*
        - *Linf. en Iacme.*
      - *Linf. en Phelip.*

CAPITOL PRIMER com vna visio vench al llit den Ramon Muntaner, e li feu començar aquest libre.

VN DIA estant yo en vna mia alqueria per nom Xiluella, qui es enla horta de Valencia: e durmint en mon llit, a mi vench en visio vn prohom vell, vestit de blãch, quim dix: Muntaner lleua sus, e pensa de fer vn libre de les grans marauelles que has vistes, que Deus ha feytes en les guerres, hon tu es estat: com a Deus plau, que per tu sia manifestat. E vull que sapies, q̃ per quatre coses asenyaladamẽt ta Deus allongada la vida, e ta portat en bon estament: e portara a bona fi. De les quales quatre coses es la vna. Primerament com tu has tengudes moltes senyories, axi en mar, com en terra, hon pogres hauer mes de mal feyt, que no has. La segona cosa es, perço com james no has volgut guardar a nẽgun, qui en ton poder fos, ne sia vẽgut, mal per mal: ans molts homẽs de grans affers son venguts en ton poder, qui tauien molt de mal feyt, qui cuy dauen esser morts, com venien en ta ma: e tu llauors feyes ne gracies a Deus nostre senyor de la merce quit feya: e lla hon ells se tenien per pus morts, e pus perduts: tuls reties a nostre senyor ver Deus, propria ment, els desliuraues de la tua preso, els ne trameties en llur terra saluament, e segura, vestits, e aparellats segons que a cascu pertanyia. La terça raho es, que a Deus plau, que tu recomptes aquestes auentures, e marauelles: car altre no es vuy al mon viu, qui ho pogues axi ab veritat dir. E la quarta, perço que qual qui sia Rey Darago, que sesforç de be affer, e a dir, entenent les gracies de Deus, que ha feytes en aq̃sts affers, que tu recomptaras a ells, e a les sues gents: e que pensen que de be en millor yran tostemps, mentre ells vullan en veritat, e en dretura metre, e despendre son tẽps. E que vejan, e conegan, que ala dretura, ajuda tostemps nostre senyor: e qui a dretura guarreja, e va, Deus lo exalça, e li dona victoria, e li fa vençre ab poques gents, e destroyr

Quines senyories sie sta des aquestes, trobar ho has enla prosecucio de la hystoria, en temps del Infãt en Ferrãdo.

molts,qui ab superbia,e ab maluestat vanes fien mes en lur poder, q̄ en lo poder de Deus. E axi per aquesta raho lleuat,e comença ton libre,e ta hystoria al mills q̄ Deus taja administrat. E yo com aço agui entes despertim,e cuydi trobar lo dit prohom,e non trobi gens:e sim fiu lo senyal de la creu en mon front, e lexim alguns dies que no volgui res daço començar: e altre dia en aquell lloch mateix en visio yo viu lo dit prohom,quim dix,ô fill que fas? perque menysprees lo meu manament? lleuat,e fes ço que yot man. E sapies que siu fas,que tu,e e tos infants, e tots tos parēts,e amichs naurā bons merits de Deus, del affany,e del treball,que tu passaras. E encara nauras bon merit de tots los sonyors,qui son exits ne exiran enla casa Darago. E pensa de senyar,e beneyr mi,e ma muller e mos infans, e anassen. E yo tantost cōmēci aquest libre,lo qual prech a cascu quil oyra,quem crega: que per cert tot es axi veritat,com hoyran,e no hi pose dupte negu: e tota hora que oyran les grans batalles,y feyts darmes,vajals lo cor, que totes les victories estan tant solament en lo poder e volentat de Deus, e no en poder ne volentat de gents. E sapia cascu que yo no trop, ne pusch may pensar, que la companya que en Romania ha tant durat de Cathalans,qui per als hich haja tant durat,com per dues coses: les quals han tostemps hagudes, e encara les han: ço es, la primera que hanch victoria que haguessen,no reputaren james a lur bondat: mas tant solament al poder e volentat de Deus.E laltra,que tostemps volgueren que justicia se tingues entre ells, e aquestes dues coses tenien tuyt generalment en lur volentat,del menor,tro al major. E axi per amor de Deus a vosaltres senyors,qui aquest libre oyrets vajaus lo cor en aquestes dues coses asenyaladament,e axi com vos vendra dauant metets ho en obra,e Deus adreçar na mills tots vostres affers.Car qui pensa lo poder de Deus,e pensa lo poder nostre: llaugerament pot cascu pensar,que no es als,mas Deus,e lo seu poder,com aquest libre asenyaladament se fa a honor de Deus, e de la sua beneyta mare, e del casal Darago.

Capitol ij. en lo qual lautor recapta attencio

dels llectors,perço com proposa la materia de qui deu parlar en aquest libre: ço es dels feyts e proesses del casal Darago.

E per

E PER ço començare a la gracia que Deus feu al molt alt ſenyor Rey en Iacme, per la gracia de Deus Rey Darago: qui fo fill del molt alt ſenyor Rey en Pere Rey Darago, e de la molt alta madona dona Maria Muntpeſller, qui fo molt ſancta dona, e bona a Deus, e al mon: e fo del pus alt llinatge del mon, axi com aquella qui exi de la caſa del Emperador de Roma Perſi, e per ſon llinatje. E per ço començ al feyt del dit ſenyor Rey en Iacme, com yol viu: e aſenyaladament eſſent yo fadri, e lo dit ſenyor Rey eſſent a la dita vila de Peralada hon yo naxqui, e poſa en lalberch de mon pare en Ioan Muntaner, qui era dels majors alberchs daquell lloch, e era al cap de la plaça. E per ço recompte yo aqueſtes coſes, que caſcu ſapia que yo viu lo dit ſenyor Rey, e que puſch dir ço que dell viu, e aconſegui: que dals yo nom vull entrametre, ſino daço que en mon temps ſes feyt. E auant parlare dell, e dels feyts del molt alt ſenyor en Pere per la gracia de Deus Rey Darago fill major ſeu: e del molt alt ſenyor en Iacme Rey de Mallorques, axi mateix fill del dit ſenyor Rey. E apres del molt alt ſenyor Rey Nanfos, fill del molt alt ſenyor Rey en Pere: e apres del molt alt ſenyor Rey en Iacme, fill del dit ſenyor Rey en Pere: e del molt alt ſenyor Rey Fraderich, fill del dit ſenyor Rey en Pere: e del molt alt ſenyor infant en Pere germa lur. E apres del molt alt ſenyor infant Nanfos primer engenrrat del damunt dit ſenyor Rey en Iacme, e del ſenyor infant en Pere fill del dit ſenyor Rey en Iacme: e del ſenyor infant en Ramon Berenguer fill del dit ſenyor Rey en Iacme. E apres del ſenyor infant en Iacme, fill del ſenyor Rey de Mallorques primer engenrrat: e apres del ſenyor infant en Sáxo, fill del dit ſenyor Rey de Mallorques: e del ſenyor infant en Ferrando, fill del dit ſenyor Rey de Mallorques: e del ſenyor infant en Phelip, fill del dit ſenyor Rey de Mallorques. E encara del ſenyor infant en Iacme, fill del ſenyor infant en Ferrando de Mallorques. E com de tots aqueſts ſenyors haja parlat, e de les honors que Deus ha feytes a ells, e a lurs ſotſmeſos, pora caſcu be ſaber que ſobre ells e lurs pobles ha Deus trameſa de la ſua gracia compliment: e ſi a ell plau ſis fara daqui auant a tots aquells qui ſien dexendents de ells, e de lurs vaſſalls. Empero tota hora ſia plaer dells quels ſia membrant lo poder de Deus: e que nos fien maſa en lur valor, ne en lur poder, e bondat: ans totes coſes jaquexquen ala ma de Deus.

Llig lo ca.1, & 6. del Rey en Iacme.

Capitol iij. com los prohomens e consols de *Muntpesller stegren tostemps vigilans en storcre lo dan que pogra sdeuindre a Muntpesller, e com lo neximent del senyor Rey en Iacme fo per miracles, asenyaladament per obra de Deus.*

MANIFESTAMENT pot hom entendre que la gracia de Deus es, e deu esser ab tots aquells qui dexendents son del dit senyor Rey en Iacme Darago, fill del dit senyor Rey en Pere Darago, e dela molt alta madona dona Maria de Muntpesller, com la sua naxença fo per miracle, asenyaladament de Deus, e per la obra sua. E perço q̃ tots aquells ho sapian qui de aqui auant oyran aquest libre, yo ho vull recomptar. Veritat es que lo dit senyor Rey en Pere pres per muller, e per Regina la dita madona Maria de Muntpesller per la gran noblesa que hauia de llinatje, e per la sua bonesa. E perço com sen crexia de Muntpesller, e dela baronia, la qual hauia en Franchalou. E per temps a auant lo dit senyor Rey en Pere qui era joue, com la pres per escalfament que hac de altres gentils dones, estech que no torna ab la dita madona dona Maria de Muntpesller: ans venia alcunes vegades a Muntpesller que no sacostaua a ella, de que eren molt dolents, e despagats tots los lurs sotsmesos: e asenyaladament los prohomens de Muntpesller. Si que vna vegada sesdeuench que el dit senyor Rey vench a Muntpesller, e estant a Muntpesller enamoras de vna gentil dona de Muntpesller, e per aquella bornaua, e anaua ab armes, e treya ataulat. E feu tant, que a tot hom ho donaua a conexer: e els consols, e prohomens de Muntpesller qui saberen aço, faeren se venir vn caualler qui era priuat del dit senyor Rey en aytals affers, e digueren li que si el volia fer ço quel dirien, quelis quel farié per tostemps rich hom, e benanant. E ell dix, que li dixessen ço quels plagues, que no era res al mon quell pogues fer a honor dels, que ell nou faes, saluant la sua fe. E desta raho demanaren segret los vns als altres. Sabets, digueren ells al caualler, queus volé dir, la raho es aquesta, que vos sabets que madona la Regina es de les bones dones del mon, e deles sanctes e honestes: e sabets que el senyor Rey no torna ab ella, de que es gran minua, e dan de tot lo regne: e la dita madona Regina passaso axi com a bona dona, que non fa res semblāt

Tracta ho lo rey ē Iacme cap. 2.

Lo mateix Rey cap. 4.

que

que greu li sia. Mas a nos torna a dan, que si lo dit senyor Rey moria, e no hi hauia hereu, seria gran dan, e desonor de tota sa terra, e asenyaladament seria gran dan de madona la Regina, e de Muntpesller: que conuendria que vengues en altras mans, e nos per neguna raho no volriem que Muntpesller ixsques nul temps del reyalme Darago. E axi si vos ho volets, vos hi podets consell donar. E respos lo caualler, dich vos senyor, que ya no romádra en mi, que en tot ço que yo puixca donar consell, en re que sia honor, e profit de Muntpesller, e de mon senyor lo Rey, e de la Regina madona dona Maria, e de tots lurs pobles, que yo no faça volénters. Ara donchs pus tambe ho deyts, nos sabem que vos sots priuat del senyor Rey, de la amor que ha a aytal dona: e que vos percasats que ell la haja. Perque nos vos pregam, que vos que li digats que vos hauets acabat, que ell haura la dona, e que vendra a ell tot segretament ala sua cambra. Mas no vol que llum hi haja per res: perço que per ningu sia vista: e de aço haura ell gran plaer. E com ell sera gitat, e tot hom haura despatxada la cort, vos vendrets a nos aci al lloch del consolat de Muntpesller, e nos serem los XII. consols, e hauré entre cauallers e altres ciutadans altres XII. dels millors de Muntpesller, e dela baronia: e hauré madona dona Maria de Muntpesller Regina, qui ab nos ensemps sera ab XII. dones de les pus honrrades de Muntpesller, e ab XII. donzelles: e yra ab nos al dit senyor Rey, e si vendran ab nos dos notaris los millors de Muntpesller: e lo official del bisbe, e dos canonges: e quatre bons homés de religio: e cascu hom, e cascuna dona, e donsella portara vn ciri en la ma, lo qual encendran quant la dita madona dona Maria entrara en la cambra ab lo senyor Rey. E a la porta de la dita cambra tuyt estaran justats, entro sia prop del alba, que vos obrirets la cambra. E com sera oberta, nos ab los ciris cascu en la ma entrarem en la cambra del senyor Rey: e aqui ell se mareuellara, e llauors nos direm li tot lo feyt, e mostrarli hem, que te de prop la dita madona dona Maria Regina Darago: e que hauem fe en Deus, e en madona sancta Maria, que aquellla nuyt engendraran tal fruyt: de que Deus e tot lo mon ne sera pagat, e lo seu regne ne sera prouehit si Deus ho volra.

Capitol iiij. recompta la reſpoſta que *feu lo caualler als conſols de Muntpesller, les pregaries e oracions ques faeren, e com ſacordaren ab la Regina de ço que hauien en lur enteniment.*

Tracta ho lo rey ē Iacme cap. 2.

E COM lo caualer oy, e entes la llur raho, qui era ſancta, e juſta: dix, que era aparellat, que compliria tot ço que ells hauien dit: e que daço no ſe ſtaria per pahor de perdre la amor del ſenyor Rey, ne encara la perſona: e que hauia fe en noſtre ſenyor ver Deus que axi com ells hauien tractat, e cogitat aquel feyt, que axi vendria a bon acabament, e que daço eſtigueſſen tots ſegurs. Mas emp ero ſenyors, dix lo caualler, pus voſaltres hauets tambe penſat, yous prech que per amor de mi hi façats mes. E ells reſponeren molt benignament, e dixeren: nos ſom aparellats que hi façam tot ço que vos hi conſellets. Donchs ſenyors, a honor de Deus, e de madona Sancta Maria de Valluert, vuy ques diſſapte, que hauem començat a tractar de aqueſts affers: yous prech, e conſell, que dilluns a honor de madona ſancta Maria comencen tots quants preueres, ne homens dordre haja en Muntpeſller, a cantar miſſes de madona ſancta Maria: e queu tenguen VII. jorns, a honor dels VII. goigs que ella hach del ſeu char fill: e que li placia que a nos tuyt do Deus goig, e alegre daqueſt tractament: e que hi do fruyt: don lo regne Darago, e lo comptat de Barcelona, e Durgell, e de Muntpeſller, e totes les altres terres ne ſien be proueydes de bon ſenyor. E axi que ell ordenaria, quel Diumenge ſeguent a veſpres farien tots los feyts, ſegons que hauien tractat. E axi mateix que a madona ſancta Maria de les Taules, e a madona ſancta Maria de Valluert faeſſen axi mateix cantar miſſes. E en aço ſacordaren tots. E encara ordenaren, que lo dit Diumenge que aços faria, que totes les gents de Muntpeſller ſen anaſſen per les ſgleyes, e que hi vetlaſſen tuyt, dient oracions mentre la Regina ſeria ab lo ſenyor Rey: e que tuyt hagueſſen lo diſſapte dejunat en pa e en aygua. E axi fo ordonat, e endreçat. E ſobre aço tots enſemps axi com eren juſtats al conſell anarenſen a madona dona Maria de Muntpeſller Regina Darago: e digueren li tot ço que ells hauien endreçat e ordonat. E la dita madona dona Maria dix los que ells

ells eren sos naturals, e que era cert que per tot lo mon se deya quel pus saui consell del mon era aquell de Muntpesller: e puix axi se testimoniejaua per tot lo mon, que ellas deuia tenir per pagada de lur cõsell, e que prenia la lur venguda en lloch de la salutacio quel angel Gabriel feu a madona sancta Maria, e que axi com per aquella salutacio se compli saluacio del humanal llinatje, que axi lo lur tractament e acord vengues a compliment a plaer de Deus, e de madona sancta Maria, e de tota la cort celestial, e a honor e ꝓfit de les animes, e dels cors del senyor Rey e della, e de tots los lurs sotsmesos. E que axis complis. Amen. E axi partirense ab gran alegre, e podets be entendre e pensar que tuyt estegren aquella setmana en oracio, e en dejunis: e asenyaladament la senyora Regina.

Capitol v. com se feu que lo senyor

Rey no sentis per ques feyen les pregaries e dijuns essent sábidor dells: e com se porta lo feyt en bon acabament, reconexent lo senyor Rey ab qui sen era deportat.

ARA poriem dir, com se poria fer que aço no sentis lo senyor Rey, puix axi manifestament aquella setmana se faes preguera daquest feyt, en manas hom dejunar? Yo responch, e dich, que ordenacio era per tota la terra del dit senyor Rey, que tots dies se feya oracio, especialment que Deus donas pau, e bona amor entre lo dit senyor Rey, e la senyora Regina: e que Deus hi donas tal fruyt, que fos a plaer de Deus, e a be del regne: e specialment tostemps quel senyor Rey fos a Muntpesllller sen feya professo senyalada: e com ho deyen al senyor Rey ell deya: be fan, sera com a Deus plaura. E axi esta bona paraula quel senyor Rey deya, ab moltes altres bones quẽ deya la senyora Regina, e lurs pobles, perque nostre senyor ver Deus ho compli axi com a ell vench en plaer. E auant oyrets perque de les oracions ques feyen, nes deyen per aquesta raho, lo senyor Rey no sen pensaua re, ne nul hom no sabia que aço degues axi anar, saluant aquells qui al consell eren estats. E axi les dites oracions, e misses, e beneficis se faeren per VII. jorns

aquella setmana: e entretant lo caualler obra en los feyts, e aporta lo feyt en acabament, en aquell que hauets oyt, qui era tractat. Axi que lo Diumenge a nuyt, com tot hom fo gitat al palau, los dits vint y quatre prohomens, e Abats, e Priors, e Lofficial del Bisbe, e homens de Religio, e les XII. dones, e les XII. donzeles, ab los ciris en la ma entraren en lo palau, e los dos notaris axi mateix: e tuyt ensemps vengueren entro ala porta de la cambra del senyor Rey, e aqui entra madona la Regina: e ells estegueren defora ajonollats en oracio. tuyt ensemps. E el Rey e la Regina foren en lur deport quel senyor Rey cuydaua tenir de prop la dona de qui era enamorat. E axi estegueren aquella nuyt mateix totes les sgleyes de Muntpesller obertes, e tots los pobles qui hi estauen pregant Deus, axi com damunt es dit, que era ordonat. E com fo alba los prohomens tots, e prelats, e homens de Religio, e dones cascu ab son ciri ences en la ma, entraren en la cambra: e lo senyor Rey era en son llit ab la Regina, e marauellas, e salta tantost sobre lo llit, e pres lespasa enla ma: e tuyt ajonollarense, e digueren en plorant: senyor merce sia de gracia, e de merce vostra, que vejats quius jau de prop. E la Regina dreças, e lo senyor Rey conech la, e comptaren li tot ço que hauien tractat. E lo senyor Rey dix, que puix que axi era, que plagues a Deus fos complit lur enteniment.

Capitol vj. com lo senyor Rey se parti

de Muntpesller, madona la Regina pari vn fill qui hach nom en Iacme, qui fo per natura coronat Rey Darago: e marida ab filla del Rey don Ferrando de Castella, e ab filla del Rey Dongria de qui hach tres fills.

EMPERO lo senyor Rey caualca aquell jorn, es parti de Muntpesller: e los prohomens de Muntpesller retengueren VI. cauallers daquells quel senyor Rey amaua mes, e ab ells ensemps tuyt axi com eren estats al feyt a tractar, ordonaren que nos partissen del palau, ne de la Regina: ne ells ne lurs dones, aqlles qui estades hi eren: ne les donzelles, aquelles qui axi mateix hi ere estades, entro nou me sos fossen complits: e los dos notaris axi mateix: los quals dauant lo senyor

nyor Rey faeren cartes de la dita raho publiques, e escriuiren la nuyt: e aquell caualler estech axi mateix ab madona la Regina. E axi tuyt ensemps ab gran deport estegueren ab la senyora Regina, e lalegre fo molt major com vaeren que a Deus hauia plagut que lur tractament vegues a bon acabamēt, que la Regina engruxa, e a cap de nou mesos, axi com natura vol, ella infanta vn bell fill, e gracios, qui bona fo nat a ops de chrestiās: e majorment a ops de sos pobles, que james no fo nat senyor a qui Deus faes majors gracies, ne pus asenyalades: e ab gran alegre, e ab gran pagament batejaren lo ala esgleya de nostra dona sancta Maria de les Taules de Muntpesller. E meteren li nom per la gracia de Deus, en Iacme: lo qual regna molt de temps ab grans victories, e ab gran creximent que dona a la fe catholica: e majorment a tots sos vassalls, e sotsmesos. E lo dit infant en Iacme crexque, e millora mes en vn any, que altre no feya de dos anys. E no ana a molt de temps quel bon Rey son pare mori, e ell fo coronat Rey Darago, e Compte de Barcelona, e Durgell, e senyor de Muntpesller. E hach per muller la filla del Rey en Ferrando de Castella, de qui hach vn fill qui ha nom Nanfos, qui fora senyor de gran cor, e de gran esser, si vixques: mas mori abans quel senyor Rey son pare, perque no mencal pus parlar. E la Regina mare del dit senyor infant Nanfos era morta gran temps hauia, que poch estech ab lo senyor Rey. Paix lo dit senyor Rey pres per muller la filla del Rey Dongria, e de aquesta hach tres fills, e tres filles: lo major hach nom infant en Pere, laltre infant en Iacme, laltre infant en Sanxo, qui fo Archebisbe de Toledo. E de les filles la vna fo Regina de Castella, e laltra Regina de França, e laltra del infant en Manuel frare del Rey de Castella. E cascuna daquestes dos Regines en vida del senyor Rey en Iacme hagueren gran generacio de fills e de filles: e del infant en Pere, e del infant en Iacme atretal. Los quals lo dit senyor Rey en Iacme vae en sa vida. Axi que daqui auant tornare a nostre proposit, al feyt del dit senyor Rey en Iacme: que dich, e axi es veritat que ell fo Rey de natura, e Rey de virtut, e de gracia: que asenyaladament hauets entes q̃ obra de Deus fo lo seu neximent, e dels majors miracles e pus vahibles que may foren feyts, fo aquest. Per que cascun dels Reys qui son estats en Arago, e a Mallorques, e en Sicilia: ne qui de aqui en auant seran dels dexendents poden fer compte q̃ son en aquell mateix grau Reys de gracia,

Llig lo cap. 3. del Rey ē Iacme.

cia,e de virtut,e de vera natura. Que axi com Deus los ha creats,axils exalça,e exalçara tostemps contra tots lurs enamichs. Perque lo pare sanct,lexats tots altres Reys del mon,faria gran merce a la Chrestiandat,que ab aquests se lligas, e sauinis,es fermas:que: aquests ab basta ment quels donas dela moneda,e del thresor dela sancta sgleya li cobrarien la terra doltra mar: e metrien abaix tots los infels, com la obra que Deus feu a fer nexer lo dit senyor Rey en Iacme Darago,no la feu debades: ans ho feu al seu seruey. E hau mostrat daquell temps entro ara, e ho demostrara daqui auant, si a Deus plau. E debades se treballa qui vol contrastar ab aquesta obra que Deus feu, com per cert hon majors seran aquells qui ab los dexendents daquest senyor contrastaran,que major crebant pendran:car contrastant la obra que Deus ha creada, e feyta, no pot res durar. E axi senyors Darago, e de Mallorques,e de Sicilia qui sots dexendents daquest sanct senyor Rey en Iacme, que Deus per la sua obra e virtut feu nexer, estats ab bon cor,e siats tuyt de vn voler e duna volentat: e axi serets sobirans a tots los enamichs, e Princeps del mon. E males llengues nos façen per res departir, quel departir seria contra aço que Deus ha format. E tenits vos per pagats deço que Deus vos ha donat, eus dara,e vajaus lo cor en tot ço que dauant hauets entes: que be podets entendre que tots sots factura de Deus, e Deus es veritat e misericordia,e justicia ab vosaltres.

La presa de Mallorques.

Capitol vij. recompta sumariament les

grans proesses del Rey en Iacme,e com no essent de etat de XX. anys prengne Mallorques a força darmes.

EN apres,per ço que cascu entena les grans gracies que Deus feu al senyor Rey en Iacme Darago en sa vida, vos en vull dir partida sumariament: que no ho vull tot comptar per ordre, e perço men stich com ya sen son feyts molts libres de la sua vida, e de les sues conquestes, e de la sua bonesa de caualleries,e asaygs, e proeses. Mas en summa

ſuma vos ho comptare, perço que mills vinga ala materia de queus vull parlar. Com ya dauant vos he dit, james no naixque Rey aqui Deus faes tantes gracies en la ſua vida, com feu aqueſt ſenyor Rey en Iacme: e de les gracies que Deus li feu vos comptare partida. Primerament que moſtra gran miracle en lo ſeu naximent, axi com dauant vos he dit, e comptat: e apres ques vae lo pus bell princep del mon, e lo pus ſaui, e lo pus gracios, e lo pus dreturer, e cell qui fo mes amat de totes gents, axi dels ſeus ſotſmeſos, com daltres eſtranys, e priuades gents, que Rey qui hanch fos: que aytant com lo mon dur ſe dira lo bo Rey en Iacme Darago. Apres ama, e teme Deus ſobre totes coſes: e qui ama Deus, ſis fa ſon prohiſme, e juſticia, e veritat, e miſericordia. E daço fo ell be baſtat. E apres fo lo millor darmes que nengu altre. E totes aqueſtes gracies pogui yo veure, e acebre: e tots aq̃lls quil vaeren, ne dell oyren parlar. Apres li feu Deus gran gracia dels bons fills, e de les bones filles, e bons nets, e netes que viu en la vida: axi com vos he comptat. Apres encara li feu Deus gracia, que auans que hagues XX. anys complits conqueſt lo reyne de Mallorques, el tolch a Sarrahins ab molt daffany quen ſofferi ell, e ſes gents: axi per batalles, com per deſayre de viandes, com per malalties, com per altres rahons: ſegons que porets entendre en lo libre quis feu de la preſo de Mallorques. E encara vull que ſapiats que la dita preſo ſe feu pus vigoroſament, e pus baroniuol que hanch preſo ſe faes daytal ciutat com Mallorques, qui es deles forts ciutats del mon, e la mills murada. E com lo ſetge hach durat llonch temps ab frets, e ab calors, e ab deſtrets de viandes, ell mana fer al bo compte Dampuries vna caua, per la qual la ciutat ſeſuay: q̃ vn gran tros del mur ne vench lo dia de ſent Sylueſtre, e de ſancta Coloma: qui fo en lany de. M. C C. X X V I I I. E per lo dit lloch hon feu la caua la hoſt del dit ſenyor Rey a força de ſes gents fo dels primers ab la eſpaſa en la ma: e dins en lo carrer, qui ara ſe apella ſent Miquel, era tant fort la batalla que marauella era. E lo ſenyor Rey conech lo Rey Sarrahi, e per força darmes acoſtas a ell, e pres lo per la barba. E aço feu perço com ell auia jurat, que jamers no partiria daquell loch, entro lo dit Rey Sarrahi hagues pres per la barba. E axi volch ſaluar ſon ſagrament.

Lig lo Rey en Iacme d̃l cap. 55. fins ala fi de la cõqueſta d̃ Mallorques.

Cap-

Capitol viij. per quina raho lo ſenyor Rey *en Iacme eſſent ſobre Mallorques feu jurament de no partir dalli tro lo Rey Sarrahi prengues per la barba, e compreſa Mallorques, Manorques, e Yuiça li reteren trabut, e quins Chreſtians foren los primers pobladors de Mallorques.*

AQVEST ſagramét feu lo dit ſenyor Rey, perço com lo dit Rey Sarrahi hi hauia gitats en la hoſt ab trabuchs catius Chreſtians: perque plach a noſtre ſenyor IESV CHRIST, que ell los ne venjas. E apres que hach preſa la ciutat, e tot lo regne ſe rete a ell, hach a llexar la Illa de Manorques, qui es apres XXX. milles de la Illa de Malorques: mas lo Moxerif de Manorques ſen feu ſon hom, e ſon vaſſall, e ſauench ab ell, que lin dona cert trabut tots anys. E ſemblátment feu dela Illa de Yuiça, qui es a LX. milles prop de la Illa de Mallorques: e caſcuna es bona Illa, e honrrada: e caſcuna voge C. milles, e caſcuna era molt be poblada, e de bona gét de Moros. E aço feu lo dit ſenyor, per ço com nos hi podia atturar: quels Sarrahins del regne de Valencia li corrien gran res de la ſua terra. Axi que les ſues gents ne ſofferien gran damnatje, perque hi fo meſter que hi anas acorrer. E per ço aſenyaladament llexa axi les dues Illes, que en aquella ſaho non gita los Sarrahins: e axi mateix los hi dexa, per ço com hauia a poblar de les ſues gents la ciutat de Mallorques, e tota la Illa. E axi la vna poblacio valgra menys per laltra, perque li parech millor. E axi fo que llexas les dues Illes poblades de Sarrahins, quen ſauia ſera tota hora de conquerir. E quant hach preſa la dita ciutat, e la Illa, ab majors franqueſes, e llibertats que ciutat ſia al mon: perque vuy es vna de les nobles ciutats del mon, e ab majors riqueſes, poblada tota de Cathalans, tots donrrat lloch, e de bo: perquen ſon exits vuy hereus, qui ſon la pus conuinent gent del mon, e la mills nodrida que de ciutat qui al mon ſia.

Tracta ho lo rey ē Iacme enla ſua chronica fo. 39. del cap. 99. fins al cap. 103.

DE LA

De la conquesta del regne de Valencia.

Capitol viiij. com Lo señyor Rey en Iacme

apres presa Mallorques sen torna en Cathalunya, e dellibera fer guerra al Rey de Valencia, e com guanya Valencia e lo regne, e en quin temps fon guanyada, e conquerida Murcia.

E C O M tot aço hach conquest e guanyat, tornasen en Cathalunya, e puix en Arago. E en cascuna daquestes prouincies ell feu corts, hon dona a sos barons, e a sos sotsmesos molt richs dons, e franqueses, e llibertats: axi com hauia feyt a Mallorques. E no creats que ell anas molt segornant ne deportant per la terra: ans tantost sen ana a Tortosa ala frontera, e comença la guerra ab lo Rey Sarrahi de Valencia, e ab tots los altres Sarrahins del mon: axi per mar, com per terra. E sofferint vent, e plujes, e trons, fam, set, fret, e calor. E ana cōquistant, viles, castells, burchs de muntanyes, e de plans, tolent als dits Sarrahins. E dura tant aquest affany, que depuix fo partit de Mallorques, entro que fo ab setge dauant la ciutat de Valencia, e la hach presa, foren X. anys passats. E axi es cert que de la conquesta de la ciutat de Mallorques a aquesta hach X. anys drets sens mes, e sens menys. E apres que la dita ciutat de Valencia hach pres, quis pres la vespra de sent Miquel, del any. M. C C. xxxviij. e poblada de les sues gents propies. E puix ana conquistant, e prenent tot ço que del dit regne de Valencia era, e aenat enuers lo regne de Murcia. Axi que ell pres Algetzira, qui es deles pus forts viles del mon, e bona vila e honrrada. E puix pres lo castell de Xatiua, e la vila: lo qual castell es lo pus real castell que nengu Rey haja, e la vila bona e gran, e de gran valor, e fort be murada. E apres pres lo castel de Cosentayna, e la vila de Alcoy, e Albayda, e Penaguilla: e molts daltres llochs que seria llonga manera descriure. E axi mateix ab molts barons Sarrahins que hauia en lo dit regne ell feu treues, perço que los llochs que hauia presos pogues poblar: e tots aquells empero, ab qui ell feu treues, li responien de cosa sabuda lany. E encara puix pres lo castell de

Llongamēt parla de cascu daquests llochs lo senyor Rey en Iacme ē sa chronica.

de Cullera, qui es riba mar, e la vila; e lo castell de Corbera, e la vila Dalfandech ab tres castells qui hauia. E puix pres Bayren qui es bon castell, e puix pres Palma, e Vilallonga, e Rebollet, e Gallinera: e la vall de Logar, e la vall de Xalo, e vall de Xebea, e Alcala, e Denia, e Locayba, e Polop, e Carbona, e Guaix, e Berdia, e Calp, e Godalest, e Confrides, e castell Hortgeta, e Finestrat: e molts daltres castells, e viles qui son daquella part. Puix pres Saria, e Elocau, e Castellnou, e la ciutat de Segorb, e lo castell, e la vila de Xerica: e altres lochs molts qui son de aquella part. Puix pres Quart, e Manizes, e Paterna, e Ribarroja, e Vilamarjant, e Gest, e Benaguazir, e Llyria, e Xiua, e Bunyol, e Macastre, e Madrona, e Xullell, e Viladejora qui son set castells en vna val. E puix Nauarres, e Lombay, e Anguera, e Castalla, e Tibi, e Ibi: e Saxona, e Torrestorres, e Albes qui son mes de X. castells. E molts daltres llochs, los quals yo no vull scriure, perço com ja damunt vos he dit, quen lo libre qui es feyt de la conquesta ho trobarets. Mas empero abans que la ciutat de Valencia hagues presa, hauia ja conquest molts bons llochs, e viles, e castells, axi com damunt vos he dit. Mas empero nomenar vos ne alguns llochs, qui son molt reyals, que a casu tanyeria a esser ciutat. Primerament conques hixent de Tortosa enuers la marina Amposta, qui en aquell temps era reyal lloch, e lo castell Dulldecana, e Peniscola, e Orpesa, e Castello, e Borriana, e Almesora, e Xilches, e Almenara, e Vall de segon, e Moruedre, e el Puig. E axi mamateix conques enuers la terra ferma, vall de Roures, e Morella, e sant Matheu, e Ceruera, e Valltrayguera, e la Iana, e la Salçadella, e les Coues, e Cabanes, e Elbalech, e Vilafames, e lo castell de Mōtornes, e Burriol, e Nulles, e lo castell Duxo, e la vall: e Altura, e lo riu de Millas, qui son XXX. castells forts a marauella. E lo castell, e la vila Donda, hon ha aytantes torres com ha dies en lany. E axi mateix hauia conquest ço que dauant vos hauia ja parlat: e molts daltres castells, que en lo libre de la conquesta ho trobarets. E com tot aço hach conquest, e ordonat, volch anar vesitar lo regne Darago, e Cathalunya, e lo comptat de Rosello, e de Cerdanya, e Conflent, que son cosi germa lo Compte en Nuño Sanxes li lexa, qui ab ell era passat a Mallorques. E axi mateix ana visitar Muntpesller, de que ell hauia gran goig a vesitar. E en cascu dels llochs hon ell anaua, feyen grans professons, e gracies a nostre Senyor ver Deus qui los hauia saluat: e feyen baylls, e jochs, e so-

Tracta ho lo rey en Iacme en sa chronica. fo. 71. 72.

e solaces diuerses, que cascu sesforçaua que li poguessen fer honor, e plaer: e ell axi mateix a tuyt feya gracies, e donaua dons, tants que encara ne son tots benenants aquells, qui exits, ne romases son apres dells.

Capitol x. com los Moros del regne de

Valencia, ab ajuda dels Reys de Murcia, e Granada se alçaren, e com lo senyor Rey en Iacme estant en Cathalunya enuia son fill Linfant en Pere ab companya de caualers, e fo presa Montesa, e pacificat lo regne.

EAXI estant ell en aytal deport, los Sarrahins qui eren del regne de Valencia, qui eren ab ell en treues, e en paus, pensant quel dit senyor Rey los era luny, e abans que ell hi pogues hauer acorregut haurien cobrats molts castells, e molts llochs: axi com so pensaren ab consell, e ab ajuda del Rey de Murcia, e del Rey de Granada alçarense per les forces, e ab los castells que pogueren hauer: dels quals hagueren molts abans quels Chrestians sen fossen apercebuts. E corregueren tota la terra, e catiuaren molts Chrestians, e fere molt de damnatje: e tantost lo procurador del regne, e richs homens, e les ciutats, e viles, e llochs trameteren missatgies al senyor Rey, e faeren li saber tota la veritat del feyt. De la qual cosa ell fo molt despagat, e tantost ordona, ql senyor Infant en Pere, fill major seu, que pensas de venir al regne de Valécia, e q sen menas companya de cauallers de Cathalunya, e Darago: e donali tot poder en totes coses, axi com a la sua persona. E lo dit senyor Infant en Pere, axi com aquell qui era del pus alt cor, e de millor que nul hom qui hanch fos nat, ne creu que nexera, ab gran pagament, e alegre reebe lo dit poder, e pres comiat del senyor Rey son pare quil beney, el senya, e li dona la sua gracia. E tantost pensa de venir al regne de Valencia ab richs homens, e cauallers, e paons de Cathalunya, e Darago. E com fo en la ciutat de Valencia, pensa de ordenar sos richs homens, e cauallers, e ciutadans, e Almugauers, e seruents de maynada, e homens de mar: e partils tots lla hon veya que

Lo Rey en Iacme fol. 133. cap. 68.

que eren meſter, e ell anaſſen en vers Xatiua, e trobas ab los Moros qui eren grans gents ala canal Dalcoyll, e Deſconfilos, els mena tots a mort, e a perdicio. E puix va daltra part, e feu altre tal: axi que com hom ſe penſa quell fos en vn lloch, ell era en altre: e lla hon no podia anar a cauall, anaua a peu ab los Almugauers. E axi que mena tant forment la guerra, quels Sarrahins no ſabien ques feſſen, que lla hon cuydauen eſſer pus ſauls, en aquell lloch los prenien, els oceyen, e catiuauen aquells ques volië: e mes los la mort al ventre en tal manera, que nos ſabien aque ſen prengueſſen. E penſarenſe ques meteſſen en vn fort caſtell, qui es a vna llegua prop de Xatiua, qui ha nom Monteſa, e que daquell lloch darien gran dany a tota la terra. E lo ſenyor Infant ſabe lo llur propoſit per eſpies que tenia entre ells, e laxa hi ajuſtar grans gents: e vn mati auans que jorn fos ell fo entorn del caſtell, e de la Mola ab grans gents de peu: aprés trames per tota la terra a ſos richs homens, e cauallers, que vingueſſen a ell a Monteſa. E axi com ell ho manaua, axis feu: e venchli la hoſt dela ciutat de Valencia, e de totes les viles del regne: e ha aſſatiat lo dit lloch de Monteſa, e tench lo en tal manera aſſatiat, e tant, entro hach lo dit caſtell, quis reteren a ell. E puix lo dit lloch de Monteſa fo retut, tots los llochs qui ſeren alçats ſe reteren: axi que ſegurament hom pot be dir que dit ſenyor Infant en Pere conques altra vegada partida del regne de Valencia. E tots jorns les nouelles anauen al ſenyor Rey ſon pare dels grans ardiments, e Almugauies, e caualleries, e aſſays quel dit ſenyor Infant feya ſobre los Moros.

Capitol XI. com lo ſenyor Rey en Iacme

mullera ſon fill Linfant en Pere ab la Regina dona Coſtança filla del Rey Manfre de Sicilia: e Linfant en Iacme ab Scalrmonda filla del Compte de Foix, e feu Archebisbe de Toledo Linfant en Sanxo.

E ELL HAVIA gran goig, e gran plaer: emperò al pus toſt que el pogue ell vench al regne de Valencia, e aſenyaladament com hach miſſatge quel Rey don Alfonſo de Caſtella ſe volia veure ab ell, qui era ſon gendre, e que amenaua en Valencia la Regina ſa filla, e ſos Infants, per honor del dit ſenyor Rey en Iacme que ell tenia com a pare. Axi que penſa de venir en Va-

en Valencia, e troba lo ſenyor Infant en Pere qui hach meſos los Moros tots aquells que li foren rebels a deſtructio, e fo molt alegre, e pagat dell, e de tots ſos feyts. E finalment tracta, e ordona, que li donas muller: perço com de moltes parts li venien molts honrrats matrimonis de filles Demperadors, e de Reys. E finalment acordas que li donas la filla del Rey Manfre qui era Rey de Sicilia, e de Principat, e de tota Calabria, e de terra de Taranto, e de terra Dortrento, e de Pola, e de Brus: e de tota aquella encontrada entro en la ciutat de Scales, qui es en la marcha Dancona. E la ſua mar tenia de plaja Romana, entro a ſent Fabia, qui es mar de la dita ciutat de Scales, e de Fermo: e era fill del Emperador Fraderich, qui era lo pus alt ſenyor del Mon, e de la major ſanch. E lo dit Rey Manfre viuia pus honrradament que ſenyor qui fos al mon, e ab majors feyts, e meſsions: axi que aquell matrimoni plague al ſenyor Rey en Iacme Darago, e al ſenyor Infant en Pere ſon fill, mes que matrimoni qui al mon fos. Si que hach ſos miſſatgers honrrats, e bons, qui anaren fermar lo feyt ab los miſſatgers del Rey Manfre, qui per aquella raho eren venguts. E com foren en Napols fermaren llurs feyts ab lo Rey Manfre: e ab deu galees be armades amenarē la donzella, qui era de edat de quatorze anys: e era la pus bella creatura, e la pus ſabia, e honeſta, qui hanch en aquell temps fos: e ab gran goig, e ab gran alegre, molt be acompanyada de richs homens, e de cauallers, e de ciutadans, e de Prelats, e de dones, e de donzelles amenaren la en Cathalunya al dit ſenyor Infant: e pres la per muller legitimament, axi com la ſancta ſgleya mana. E ales noces fo lo bon Rey ſon pare, e tots ſos germans, e tots los Barons Darago, e de Cathalunya. E pograus dir los grans feyts que en aquelles noces ſe faeren: mas qui ho volra ſaber, vajaſſen al libre quis feu del dit ſenyor Infant en Pere, de puix que fo Rey, e lla trobarets les grans nobleſes, e dons, que en aquelles noces ſe faeren: e daltres llongues rahons que yo lleix deſcriure: perço com ja eſta en eſcrit. E daqueſta donzella, qui hauia nom la Regina Coſtança hach lo dit ſenyor Infant en Pere molts Infants, dels quals ſobreuixqueren ala dita ſenyora Regina, e a llur pare quatre fills maſcles, e dues donzelles, ço es aſaber, Linfant Nanfos, e Linfant en Iacme, e Linfant en Fraderich, e linfant en Pere: E caſcu daqueſts ſenyors ixqueren los pus ſauis princeps del mon, e los millors darmes, e de tots feyts, ſegons que auant

Matrimoni del Infant ē Pere ab filla del Rey Mãfre de Sicilia.

trobarets, com lloch, e temps ſera que parlem della: e de les donzelles, axi com damunt vos he dit, fo la vna Regina de Portogal, e laltra fo muller del Rey Robert Rey de Ieruſalem. E axi feyt aqueſt matrimoni dona lo ſenyor Rey en Iacme muller al altre fill per nom Linfant en Iacme, e dona li per muller la filla del Compte de Foix, qui es lo pus honrrat Baro, e lo pus rich que ſia en la Llenguadoch. La qual filla del dit Compte de Foix hauia nom madona Scalrmonda, e fo de les pus ſauies dones, e de millor vida, e de les pus honeſtas que hanch fos nenguna dona. E en aquelles noces axi mateix ſe faeren de grans feyts, e donrrats, e per Barons de Cathalunya, e Darago, e de França, e de Gaſconya, e de tota la Llenguadoch. E daqueſta dona hach lo dit ſenyor Infant en Iacme molts fills, e moltes filles: dels quals ſobreuixqueren al pare, e a la mare quatre fills, e dues filles axi mateix com del ſenyor Infant en Pere. E lo primer fill hach nom Infant en Iacme, e laltre, Infant en Sanxo, e laltre Infant en Ferrando, e laltre Infant en Phelip, e de tots aqueſts ſenyors vos dire la llurvida, e lo llur feyt com lloch, e temps ſera. E de les donzelles fo la vna muller de don Ioan fill del Infant en Manuel de Caſtella, e laltra fo muller del damunt dit Rey Robert, qui la pres, de puix fo morta madona Violant filla qui fo del ſenyor Rey en Pere. E de tots aqueſts Infants vos comptare llur vida, e llur eſtament com lloch, e temps ſera. Apres que hach mullerats aqueſts dos fills ſeus, feu Archebisbe de Toledo del terç fill, qui hauia nom Linfant en Sanxo, e fo molt deuot, e bo, que en lo temps que viuia, lo feya hom hu dels millors Prelats del mon, e dels pus ſancts, e honeſts: e aquell qui molt ajuda a crexer la ſancta fe catholica en Eſpanya, e dona gran dany, e gran baxament als Sarrahins: ſi que ala fi mori en batalla contra Sarrahins. E axi poch lo hom metre en compte dels martres, que la Sancta fe Catholica a mantenir, e axalſar, mori. E com lo ſenyor Rey en Iacme Darago vae complides totes aqueſtes coſes eſtech molt alegre, e pagat e endreça tots ſos regnes.

Llig lo Rey en Iacme fo 22. cap. 172.

Capitol

Capitol xij. com lo Rey don Alfonso de

Castella vench la primera vegada en lo regne de Valencia ab la Regina sa muller, e sos fills per vaer lo Rey Darago, e lo bon acolliment que li feu, e les conuinences que amdos tractaren del feyt de la conquesta del regne de Murcia: e com lo Rey en Iacme la prese a son carrec.

ARA tornare adir com lo dit senyor Rey de Castella vẽch en Valencia ab la Regina sa muller, e ab sos fills: e lo dit senyor Rey en Iacme Darago exi li a carrera als mollons dels Regnes. E ordona en tal manera sos regnes, e sa terra, que les gents qui ab lo Rey de Castella venien no trobauen res a vendre per ningun diner, ans tuyt venien pendre racio de totes coses que demanauen de boca de la cort del dit Senyor Rey Darago. E donauals hom tant bastament tot ço que demanauẽ de boca de la cort, ne hauien ops, quels troters daquels venien per les places moltons entegures, e cabrits, e quarters de vedelles, e de vaques, e pa, e vi, e capons, e gallines, e cõills, e perdius: e de totes altres bolateries. Axi que les gents del lloch hon eren viuien quax per no res, tant feyen bon mercat de les coses. E axi dura aquesta messio mes de dos mesos, quel Rey de Castella estech en la ciutat de Valencia, o en lo regne, que hanch vn diner no despenia del seu, ell, ne persona qui ab ell fos. E dins aquest temps podets saber que viuiren los Reys, e les Regines, e els Infants, e Comptes, e Bescomptes, e Barons, e Prelats, e Cauallers que hi hauia molts de tots los regnes, e ciutadans, e homens de mar, ab gran alegre, e gran deport. E estant ensemps lo Rey de Castella parla vn jorn ab lo senyor Rey Darago, e dix li: Pare be sabets que vos me prometes com me donas vostra filla per muller, quem ajudariets a conquerir lo regne de Murcia; e es veritat que en lo dit regne hauets vos bona part, quen la vostra conquesta es Alacant, e Elxe, e vall Delda, e de Nouelda, e Asp, e Petrer, e Criuillent, e Fauanela, e Callosa, e Oriola, e Guardamar entro sus al camp de Muntagut per terra: e per mar, entro sus Carthagenia, e Alama, e Lorcha, e Mula, e Carauacha, e Senagy, e Bulles, e Nogat, e Libreny, e Villena, e Almansa, e molts

Lo Rey en Iacme cap. 51. fol. 91.

Ara se diu Hauanilla.

Alhama e Cehegin.

molts daltres castells qui son del dit regne: e son de la conquesta vostra. E axi pus Deus vos ha feyt tanta de gracia, qne hauets conquest lo regne de Valencia, prech vos axi com fill pot pregar pare, que vos majudets a conquerir lo dit regne: e com aquest sia conquest vos hajats los lochs qui son de la vostra conquesta, e nos los nostres: que per cert a nos ve gran dany daquell regne, e a totes les nostres terres. E lo senyor Rey Darago respos hi, que molt era pagat daço que dit hauia, e que axi era ver de totes coses com ell hauia dit, e que pensas danar en la sua terra, e que donas consell en les altres fronteres: que ell prenia sobre si la conquesta de Murcia, e que juraua dauant del, que nul temps no cessaria tro la hi agues conquesta, e la ciutat, e gran res del regne. E lo dit Rey de Castella lleuas, e anal besar en la boca, e dix li: Pare senyor jous fas moltes gracies daço que vos mauets dit, e pus axi es yo men tornare en Castella, e pensare de endreçar totes les fronteres qui son enuers la terra del Rey de Granada, e asenyaladament Cordoua, e Vbeda, e Iaen, e Baessa, e la frontera de Sibilia. E puix yom tinga per segur que mal nom puixca venir del regne de Murcia, bem defendre del Rey de Granada, e del Rey de Marrochos, e de tots llurs valedors dell: quel major perill que ma terra portaua, era per lo regne de Murcia: mas daqui auant ab la ajuda de Deus, e de la sua beneyta mare madona sancta Maria vos men deffendrets. E sobre aquestes conuinences lo Rey de Castella sen torna en sa terra, e lo dit senyor Rey Darago acompanyal tro fo fora de son regne, e li feu tota hora sos ops a ell, e a totes les sues gents, axi com dauant es dit.

Capitol xiij. com apres de ser partit lo Rey

de Castella hague acord lo senyor Rey en Iacme ab sos barons, e richs homens en lo feyt de la promissio feyta al Rey de Castella, e com enuia Linfant en Pere, e correch lo regne de Murcia, e les grans preses que feu en dit regne.

DAQVI

DAQVI auantdexare lo Rey de Castella anar, qui es tornat en ses terres, e en sos regnes, e tornare a parlar del senyor Rey Darago que sapella dentrar en lo regne de Murcia. E finalment ell hach son consell ab sos fills, e ab sos barons: e tuyt acordaren, que pus la promissio hauia feyta al Rey de Castella, la qual ell los compta tota per ordre, que tantost pensas dentrar: e cascuns proferiren se de seguir lo a lur cost, e a lur messio: e que nul temps no li falrien metre vida haguessen al cors, e que ell fos vengut a cap de la dita conquesta. E daço lo dit senyor Rey fo molt alegre e pagat, els feu moltes gracies: si quen continent ordona, quel dit senyor Infant en Pere faes vna correguda al regne de Murcia, perço que regonegues tot lo dit regne. Si que lo dit senyor Infant en Pere hach batalla arrengada de molts richs homens, e cauallers de Cathalunya, Darago, del regne de Valencia, e ciutadans, e homens de mar, e Almugauers: per mar, e per terra, correnr lo dit regne ana talant, e assegant tota la terra. E en cascu lloch ell estaua tant, tro tot lo hauia talat: que primerament tala, e assega tota lorta Dalacant, e Nompot, e Aquast. E puix tala Elx, e la vall Delda, e de Nouelda, e Villena, e Asp, e Petrer, e Criuillent, e Catral, e Fanauella, e Callosa, e Guardamar, e Oriola. E ana tro sus al castell de Montagut, qui es enla orta de Murcia: e en aquell lloch ell tala, e assega: e li exi lo Rey Sarrahi de Murcia ab tot son poder de cauall, e de peu. E lo dit Senyor Infant estech li dos jorns batalla arrengada, que hanch lo Rey de Murcia nos gosa combatre ab ell. E segurament, que sino fossen les cequies qui eran entre amdues les hosts, quel dit senyor Infant haguera brocat sobre ells: mas les cequies, e les aygues eré tant grans al mig dells, que nou pogueren fer. Empero si hac molt bon feyt darmes, que propriament en vn torneix que hi hach lo dit senyor Infant de ses mans, trobaren, q̃ hi hach morts X. cauallers de janets: e lla hon ell brocaua, com lagueren regonegut, no creats quells li gosassen estar dauant cara per cara. Queus dire? vn mes tot entegre ab ses hosts cremant, e assegant estech en lo dit regne: e tots aquells qui eren ab ell foren richs homens, e benenants, de les grans preses quen tragueren: axi de catius, e de catiues: com de robes, e de bestiars quen amenaren. Si quel senyor Infant ne trames al senyor Rey son pare be mil cabeces de bestiar gros, e be XX. milia de bestiar menut: e be mil catius Sarrahins,

Llig lo Rey en Iacme. fol.98. ca.81.

Tracta ho lo rey ẽ Iacme del cap. 105. tro al capi. 122. fol. 104.

Lo Rey ẽ Iacme fol. 110. ca. 136.

e be mil catiues Sarrahines. Los quals catius, e catiues lo dit ſenyor Rey dona, e preſenta qui al Papa, qui als Cardenals gran res dels catius: e al Emperador Fraderich, e al Rey de França, e a Comptes, e Barons, e amichs ſeus. E les catiues a la ſenyora Regina de França filla ſua, e a Comptesſes, e daltres honrrades dones. En tal manera, que no ſen lexa negu, ans tots los departi, els dona. De que lo Pare ſanct, els altres Cardenals, e els altres ſenyories del mon de chreſtians foren molt alegres, e pagats, en faeren profeſſons, a honor de noſtre ſenyor ver Deus, qui al dit ſenyor Infant hauia donada aquella victoria.

Capitol xiiij. de com ſen torna linfant en Pere

del regne de Murcia, e les feſtes que li feu lo ſenyor Rey en Iacme, e com dellibera anar en Arago, e lexar procurador, e vicari major de tot lo regne de Valencia al ſenyor Infant en Pere.

EAPRES lo dit ſenyor Infant, ab totes les gents qui ab ell eren anats, vench en la ciutat de Valencia, e trobaren hi lo ſenyor Rey en Iacme ſon pare, quils feu gran feſta, e gran alegre. E com la feſta fo paſſada de la ſua venguda, lo dit ſenyor Rey mes en vna cambra lo dit ſenyor Infant, e li demana de tot ço que hauia feyt, ne li era eſdeuengut de puix que parti dell: e lo ſenyor Infant compta li ho. Empero be ſe guarda, que hanch no li dix negu feyt darmes, que ell hagues feyt de ſa perſona: ans hauia caſtigat tot hom, que res no lin dixes. E axi lo dit ſenyor Rey hanch gran plaer, e gran alegre de ço quel dit ſenyor Infant li recompta, qui li era eſdeuengut: e majorment hach grā plaer, com vae, e entes lo bon ſeny, e lo bon enteniment quel dit ſenyor Infant hauia. E ſobre aqueſtes paraules lo dit ſenyor Rey dix al Infant, que li conſellaua que faes de la conqueſta, ne ſi li paria temps que ho degues començar, e que lin digues ſon enteniment. E lo dit ſenyor Infant reſpos li: pare ſenyor lo meu conſell no es baſtant a donar a vos, ne ala voſtra ſauieſa: mas empero yo ſenyor vos en dire lo meu enteniment, e puix vos fernets ço que millor vos en parra: e Deus per la ſua boneſa vos aminiſtrara. Lo meu conſel pare ſenyor ſeria aqueſt, que vos ala bona ventura penſaſſets danar veſitar Arago, e Cathalunya, e Muntpeſller, e totes les altres terres voſtres, e le-

xats

xats mi ala frontera, e yo fer los he guerra garrejada, en tal manera, que res no poran ſembrar, e ſi ſembren, nou culliran. E daqui a vn any vos ſenyor ab voſtre poder ſiats tornat en Valencia ala bona hora en lo mes de Abril, com ells deuen començar a recollir llurs bens: perço com en Abril ja comencen de ſegar ordis en aquelles terres, qui ſon primerenques. E llauors ſenyor vos entrarets, e penſarets danar entro que ſiats ſobre la ciutat de Murcia, e aqui poſarets voſtre ſetge. E mentre vos ſtarets al ſetge, yo correre tota la terra, e tendre los paſſos, que ſocors del Rey de Granada no li puſca venir: e axi deſtroyrets la ciutat, e tot lo regne aytant com es. E dix lo ſenyor Rey, lo voſtre conſell tench per bo, e axi vull que ſia definit com lauets ordonat, e tractat: e tantoſt mana ſes cartes per tot lo regne de Valencia, axi a richs homens, com a Prelats, com a altres homens, e cauallers, e homens de viles, que tuyt foſſen en la ciutat de Valencia a jorn cert: e axi fo complit com ell mana. E aquell dia com tuyt foren enſemps en la clauſtra de madona ſancta Maria de la Seu de Valencia, lo dit ſenyor Rey feu ſon bon ſermo, e dix moltes paraules bones, qui feyen al temps: e a tuyt comana per major, e per cap lo ſenyor Infant en Pere. E manals, que guardaſſen, e obeyſſen la ſua perſona, axi com la ſua propria ab tot poder: e ab tot compliment lexal vicari major, e procurador de tot lo regne de Valencia. E tuyt communament ab gran alegre, e ab gran plaer reeberen lo dit ſenyor Infant ab tot lo poder, quel dit ſenyor Rey ſon pare li dona. E lo dit ſenyor Infant axi mateix molt alegrement rebe lo dit poder, e aſenyaladament perço com ſabia, que romania en lloch hon tots dies hauria affer feyts darmes. Mas ell ſen cobria aytant com podia, perço quel ſenyor Rey ſon Pare no ſabes la gran volentat quell hauia: que per cert ſi lo ſenyor Rey ſon Pare ſabes la deſena part dels perills en ques metia, per aytals dos regnes, ell no li lexara anar: car hagra gran paor que no ſi perdes. Mas axi tenia ſegret los perills en que ell ſe metia en lo feyt de les armes, quel dit ſenyor Rey no ſabia res: ans ſe penſaua, quel dit ſenyor Infant menas la guerra molt madurament, e ab gran ſeny: e axi ſegurament era veritat com ell ſe penſaua. Mas oltra aço a ſon dia lo dit ſenyor Infant no hi guardaua pont ne palancha, que lla hon era lo pus eſtret feyt darmes, o ſabia que hi deuia eſſer, lla era ell tota vegada: per que los feyts ne venien a millor fi, que ſegurament lla hon

cascu veu son senyor natural, no pensa en als, mas aguardar la persona, e la honor dell. Que nous penscts que en aquell cas membra a nengu muller, ne fill, ne filla, ne res que sia al mon, sino tant solament que son senyor ajut a trer del camp ab honor, e ab victoria, e ab saluament de sa persona. E sobre totes las gents del mon tenen aço en lur cors Cathalans, e Aragonesos, e tots los sotsmesos del dit senyor Rey Darago: car tots estan en vers llurs senyors plens de fina amor natural.

Capitol xv. com lo senyor Rey en Iacme *sen entra en Arago, e ana vaer Muntpesller: e quina sia estada la causa perque Muntpesller se sia mesa en la casa de França essent de la corona Darago: e com lo Infant en Pere feu guerra al Rey Sarrahi de Murcia.*

EAXI LA cort se parti ab gran concordia, e ab gran alegre: e lo dit senyor Rey sen entra en Arago, e puix en Cathalunya, e en Rossello, e ana a Muntpesller: com natural cosa es que tota persona, e puix tota criatura, ama la patria, e lo lloch hon es nat. Perque lo dit senyor Rey, com naixque a Muntpesller, ama tostemps molt aquell lloch, e tots los senyors qui dexendents son seus lo deuen axi mateix a mar, per lo miracle que Deus hi demostra en lo seu neximent. E axi vull que sapiats, que axi mateix no ha vassalls lo senyor Rey Darago hauts, ne ha encara, que mes puxquen amar los dexendents del dit senyor Rey en Iacme, com fan los bons homens naturals de Muntpesller. Mas daquel temps en sa hi han venguts per la bona senyoria que hi trobauen homens de Cahors, e de Figach, e de sent Antoni, e de altres llochs molts qui no son naturals de Muntpesller drets: aqui ha plagut, que la casa de França si sia mesa. Mas siats certs, que no ha plagut, ne plaura james aquells qui son de dita llinea naturals de Muntpesller: per que per cert totes les terres dels dexendents del dit senyor Rey, deuen esser de cor, e de volentat que amen, e honrren tots los homens de Muntpesller, que no ho deuen perdre per XXX. o XL. alberchs dels dauant dits, qui son venguts poblar. Ans requir, e prech a senyors, e a richs homens, e a cauallers, e ciutadans, e a mercaders,

Perque Muntpesller ses mesa en la casa d Fransa.

caders,patrons de naus,e marines, e Almugauers, e pahons qui ſien de la ſenyoria del ſenyor Rey Darago, e de Mallorques, e de Sicilia, que amen, e honrren tots aquells qui de Muntpeſller en lur poder vindrã. E ſi ho fan,per ventura de Deus,e de madona ſancta Maria de Valencia,e de les Taules de Muntpeſller, e del ſenyor Rey en Iacme Darago,qui lla naixque,hauran bon merit. E per aqueſt mon, e per laltre:e faran corteſia a ell mateix,e conſeruaran la dreta amor qui entre nos,e ells deu eſſer,e ſera toſtemps, ſi a Deus plau. E partit lo ſenyor Rey de Valencia,lo dit ſenyor Infant tench lo dit regne en gran dretura,q̃ no hi hauia Sarrahi negu,ne altre, quis mogues contra raho,que tantoſt ell nol punis. E axi mateix mena la guerra molt vigoroſament,e aſpre contra lo Rey Sarrahi de Murcia, axi que los Sarrahins no ſabien a ques prengueſſen,que com ells ſe penſauen,quel ſenyor Infant los fos deu jornades luny, e com ſe leuauen, ells veyen correr tots llurs llochs,e pendre, e affegar tot quant hauien: axi quel glay los hauia mes al ventre,perq̃ ſegui eſta vida tot aquell any quel ſenyor Rey ſanaua deportant per ſos regnes. E ell trenuytaua,e ſoffe-ria frets,e calors,e fam,e deſayres ſobre los Sarrahins, que en ſon cor nos penſaua,que vn jorn de repos degues hauer:ans lla hon era la major feſta noſtra,quels Sarrahins ſe penſauen, que ell faes feſta, aquell dia era ſobre ells, els conſonia en catiuar,e en deſtructions de bens. Com ſiats certs,que hanch no naixque fill de Rey, qui fos de tant alt cor,ne pus ardit,ne pus valent,ne pus bell de ſa perſona, ne pus ſaui, ne pus adret de ſos membres:que dell ſe pot dir,ſo quis diu de aquell qui es complit de totes gracies,quis diu, que ell no es angell, ne es Diable,ans es complidament home. Perque per cert del dit ſenyor Infant ſe pot dir aqueſt prouerbi, que verdaderament es home ab compliment de totes gracies. E axi dins aqueſt temps lo dit ſenyor Rey ſon Pare ab gran alegre, e ab gran plaer anaua veſitar ſes terres, e ſos llochs.

Capitol xvj. com lo ſenyor Rey en Iacme *torna en Valencia al dia ordonat ab gran poder, e poſa ſetge ſobre la ciutat de Murcia: e com la prengue a partit, e en quin any.*

EL

Lo Rey ẽ Iacme fol.104. ca. 104. EL TEMPS que fo ordonat, lo dit ſenyor Rey vench en lo regne de Valencia ab gran res de ſon poder, e penſa dentrar en Valencia axi aparellat, e adreçat per mar, e per terra, que hanch Rey no poch dir que mills ordonat, ne adreçat anas ſobre altre Rey. E entra ab gran alegre al regne de Murcia per mar, e per terra: e perço tench la mar, que les ſues hoſts foſſen baſtades de viandes, e axi fo ordonat: e axi que ell pres lo caſtell, e la vila Dalacant, e Elx, e tots los altres llochs que dauant vos he nomenats, qui ſon entre lo regne de Valencia, e de Murcia, e poſa ſon ſetge ſobre la ciutat de Murcia, qui es ciutat molt noble, e honrrada, e molt fort, e mills murada que ciutat que ſia gayre al mon. E tantoſt com fo dauant la dita ciutat ell ordona ſon ſetge en tal manera, que de neguna part no hi podia nul hom entrar. Queus en faria moltes noues? quel ſetge dura tant, que la ciutat vench ab ell a partit dels Sarrahins quil reteren la dita ciutat, ço es ſaber, la meytat: e laltra meytat ſe retengueren a llur ops ſota la ſua ſenyoria, ſi que ſen paſſa vn carrer per mig de la ciutat, qui es hu dels bels carrers qui ſia en neguna ciutat del mon, quel dit carrer es gran, e ample, e començа del lloch en ques fa lo mercat, qui es dauant los Preycadors, e dura entro la eſgleya major de madona ſancta Maria. E en aquell carrer es la Pelleria, e los cambis, e la Draperia, e daltres officis molts. Empero com aqueſta ciutat fo axi partida, lo dit Senyor Rey la poblada de les ſues gents, e a pochs de dies los Sarrahins vaeren que entre ells, e els Chreſtians no podia hauer bona companya en la dita ciutat. E axi demanaren, e ſoplegaren al dit ſenyor Rey, que li plagues, que prengues la llur part de la ciutat, e la poblas de qui ell tengues per be: e quels donas vn raual, en que ells ſe poguessen murar, e eſtar ſegurs. E lo dit ſenyor Rey ab plaer quen hach, obehi les llurs paraules, e pregaries, e donals vn raual de fora la ciutat, que ells muraren: e ha nom la Rexacha: e aqui ells ſe mudaren. E axi la dita ciutat de Murcia fo preſa per lo ſenyor Rey en Iacme Darago en lany que hom comptaua M. C C. XXXVIII.

Ca. 135. fol. 110.

Lo Rey ẽ Iacme fol. 111. ca. 124.

Lo Rey ẽ Iacme fol.112. ca.147.

Murcia fõch presa lany. 1338.

Capitol

Capitol xvij. com son poblada Murcia de *Cathalans, e com lo senyor Rey en Iacme delliura a tota la sua part al Rey de Castella son gendre, e tornat en Valencia feu fer cort, e procurador, e vicari general del regne de Arago, e Valencia al Infant en Pere, e al Infant en Iacme de Mallorques.*

Murcia poblada de Cathalans.

E COM la dita ciutat hach presa, e poblada tota de Cathalans, e axi mateix Oriola, e Elx, e Guardamar, e Alacāt e Carthagenia, e los altres llochs: si que siats certs, q̃ tots aquells qui en la dita ciutat de Murcia, o els dauant dits llochs son poblats, son vers Cathalans, e parlē del bell Cathalanesch del mon, e son tots bons homēs darmes, e de tots feyts. E pot hom be dir, que aquell es dels graciosos regnes del mon: q̃ en veritat vos dich, quentre tot lo mon, yo ne altre no pot saber, que dues prouincies siē millors, ne pus gracioses de totes coses, cō es lo regne de Valēcia, e lo regne de Murcia. E com lo dit senyor Rey hac la ciutat de Murcia poblada, e los altres llochs, ell lliura tota la sua part al rey de Castella son gendre: perço que de tot en semps se pogues ajudar, e que los huns ajudassen als altres. E asenyaladament lliura a son gendre Linfant don Manuel Elx, e la vall Delda, e de Nouelda, e Asp, e Petrer. E lo senyor Rey don Alfonso de Castella feu axi mateix lo dit Infant don Manuel Adelātat de tota la sua part, e axi les terres sajudaren, es deffensarē dels Moros los vns ab los altres. Empero ab aq̃sta conuinēça lliura lo dit senyor Rey en Iacme Darago la sua part del regne de Murcia a son gendre lo Rey don Alfonso de Castella, e a son gendre Linfant don Manuel, que tota hora, que ell ho volgues cobrar, que li ho retessen: e axi li ho prometeren, e daço faeren bones cartes. Si qui per aquesta raho la casa de Arago ha recobrats los dits llochs, e forē cobrats segōs qeu auant vos dire, com lloch, e temps sera. E com lo damunt dit senyor rey Darago hach tots los damūt dits llochs ordonats, e poblats, e stablits, e lliurats als damunt dits senyors sos gendres, ell sen torna al regne de Valencia, e ala ciutat de Valencia ell mana ses corts ajustar: e ajustaren si molt gran gents. E en la dita cort foren sos fills, qae ab gran plaer estegren ab lo senyor Rey llur pare, e ab tots los richs homens, e Barons, e Prelats, e cauallers, e ciutadans, e homēs de viles: e la festa fo molt gran, qui per totes les gents se feu en la dita ciutat. E no

Lo Rey ē Iacme ca. 152. fol. 114.

no era marauella, que tantes de gracies los hauia Deus feytes atuyt, q̃ molt se deuien alegrar en Deus, e lo senyor Rey, e els senyors Infants. E en aquella cort ordona lo senyor Rey, que fos procurador, e vicari general lo senyor Infant en Pere del regne Darago, e del regne de Valencia, e de tota Cathalunya entro al coll de Paniças. E axi mateix feu vicari, e procurador general Linfant en Iacme del regne de Mallorq̃s, e de Manorques, e de Yuica, e del Comptat de Rosello, e de Conflét, e de Cerdanya, e de Muntpesller, perço que cascu dells vixq̃ssen axi cõ a senyors ab les Regines llurs mullers, e ab los infants e Infantes llurs: e q̃ les terres ne fossẽ mills regides, e gouernades, e q̃ ell ẽ sa vida vaes, e conegues lo bon seny, e el bon recapte, e lo bon regiment de cascu: com siats certs, que james no pot hom conexer nul hom de qual condicio sia, entro que hom li dona poder. E tantost com ala persona sia donat poder, quisuulla sia hom, o dona, tantost podets cõexer lo seu recapte. Perque lo dit senyor volch aço ordonar, e complir. E axi mateix, que ell pogues hauer repos, anant, e visitant tots sos regnes, e les altres terres. E axi la cort ab aquesta ordonacio se parti, de que totes les gents foren molt pagades: e cascuns anaren per lurs affers. E lo dit senyor Rey ana vesitant totes ses terres ab gran goig, e ab grã alegre: e lla hon sabia que eren les Regines nores sues, e sos nets anauals visitant, e graciant, e feya gran festa ab elles, e ab ells.

Verifica ho lo rey en Iacme cap. 75. fol. 135.

Capitol xviij. com lo senyor Infant en Pere

hach feyts cauallers los nobles en Roger de Luria, e en Corral Llança, e dona per muller la germana den Corral Lança a en Roger de Luria.

ELO dit senyor Infant en Pere hauia en casa sua dos fills de cauallers, qui eren venguts ab madona la Regina Costança muller sua: e la hu hauia nom en Roger de Luria, qui era donrrat llinatge, e de senyors de senyera: e sa mare hauia nom madona Bella, qui nodri la dita Regina Costança, e ab ella vench en Cathalunya: e era molt sauia dona, e bona, e honesta. E nos parti nul temps mentre fo viua de madona la Regina. E axi mateix lo fill que hauia per nom Roger de Luria nos parti della, ans se nodri en la cort: axi que era molt fadri com vench en Cathalunya. E la Baronia sua era en Calabria, q̃ son. XXIIII. castells a huntinent: e al cap de la dita Baronia ha nom Loria.

E lo

E lo dit Roger de Luria ja en aquest temps fo crexcut, e fo gran, e alt: e feya se molt amar al senyor Infant, e a madona la Regina, e a tots cells de la cort. E axi mateix vench ab madona la Regina vn altre honrrat fadri, qui era fill de Compte, e era parét de madona la Regina, e hauia nom en Corral Llança, e vna sua germaneta nina, e fadrina, que era nodrida ab la dita madona la Regina. E aquest en Corral Llança exi hu dels bells homens del mon, e mills parlant, e pus saui. Si que en aquell temps se deya, quel pus bell Cathalanesch del mō era dell, e del dit en Roger de Luria. E no era marauella, que ell axi com dauant vos he dit vengren molt fadrins en Cathalunya, e nudrirense de cascun lloch de Cathalunya, e del regne de Valencia, tot ço que bo, ne bell parlar los paria ells aprengueren. E axi cascu dells fo lo pus perfet Cathala que negū altre, e ab pus bell Cathalanesch. E lo dit senyor Infant en Pere feu caualler cascu dells, e dona per muller la dōzella germana den Corral Llança al dit en Roger de Luria, la qual exi molt bona dona, e sauia, e honesta, e de bona vida. E de la dita dona sobreuixque a ell, e a ella vn fill per nom Roger, qui fora estat hom de gran affer, si hagues vixcut llonch de temps: mas joue de xxij. anys mori. Empero dell parlarem auant, que conuendra affer, que daquell temps que vixque feu tals affers, que raho es quen dejam parlar, com lloch e temps sera. E axi mateix naixqueren tres filles, qui totes foré bones dones: que la major fo muller del noble don Iacme de Xirica, nebot del senyor Rey en Pere: qui fo dels millors Barons, e dels pus honrrats de Spanya, e p pare, e per mare: e fo molt bona persona. E laltra muller del noble en Not de Moncada. E laltra fo muller del Cōpte de Sancto sobrino, qui es en Principat. E aquella dona germana den Corral Llança cō hach hauts los dits infants, mori: de que fo gran tala per la sua bonesa, e per sos infants, que romangren tots pochs. E de puix lo dit noble en Roger de Luria pres per muller la filla den Berenguer Dentença, qui es del pus honrrat casal de richs homens qui sia en Arago, ne en Cathalunya: e daquesta dona hac que hi sobreuixqueren dos fills, e vna filla. E axi lexar vos he a parlar del dit noble en Roger de Luria, com auant ne parlarem: que ell fo aquell, e tal quels seus feyts aportará raho que yo que deja parlar dell: que dir pot hom que hach no fo nul hom, qui fill de Rey no fos, aqui Deus faes tantes de gracies, ne honrras son senyor en totes coses, qui comanades li fossen, com ell feu.

Capitol

Capitol xix. com apres de hauer captada, e impetrada attencio dels lectors, perço com fora lloch parle, recompta la gran batalla que hach lo noble en Corral Llança ab quatre galees, contra X. galees del Rey de Marrochos

Ex professo trũcat orationem.

ETORNARE vn poch a parlar de ſon cunyat ẽ Corral Llança dun bell feyt qui per la gracia de Deus, e del ſenyor Rey en Pere Darago li eſdeuench. Veritat es quel ſenyor Rey en Pere per auant, mas ara vos ho vull dir, e comptar, que aytant ſe val com faria a auant: e fa ho fer perço car me ſoue la materia daqueſts dos richs homẽs, q̃ mills ha lloch ara de parlar daqueſt feyt, quel dit noble en Corral Llança feu, que no hauria auant: que de tots feyts, pus hom ne diga veritat, en qual lloch ſe vulla del libre ne pot hom parlar. Car en lloch nauria a parlar per ventura, quen torbaria la mia materia: e majorment que no ſia hiſtoria llonga e axi caſcuns prech quem perdonen, ſi en aqueſt lloch, ne en altre tro ben quels diga coſes que ſian dites abans de temps, q̃ dir nos degueſſen. Empero ſi a mi ho demanen yols reſpõdria raho quells men tendrien per eſcuſat, empero hon ſe vulle ſien meſes les rahons que daço vos fas tot ſegur, q̃ tot es veritat axi com ho trobarets per eſcrit, e no hi metats dupte nẽgu. Donchs vull vos dir la gracia que Deus feu a aqueſt rich hom en Corral Llança. Lo ſenyor Rey Darago deu toſtemps hauer trahut del Rey de Granada, e del Rey de Trimiſe, e del Rey de Tunis: e perço cõ hauia molt de temps quel trahut no hauien trames al ſenyor Rey Darago, ell feu armar en Valẽcia quatre galees, e feu capita lo dit noble en Coral Llança. Si que ana al port de Tunis, e Bugia, e per tota la coſtera barrejant, e affegant tots los ports. Si q̃ vench en la mar del Rey de Trimiſe en vna Illa qui ha nom Alabiba, e en aquell loch ell vench per lleuar aygua: e axi com el vench ẽ aq̃ll lloch per laygua a lleuar. X. galees de Sarrahins qui eren del Rey de Marrochos armades vengueren en aq̃ll lloch axi mateix per lleuar aygua. E aqueſtes X. galees de Sarrahins eren mills armades, e de millors gents de Sarrahins q̃ james foſſen armades, e hauien ya feyt gran dany a lenys que hauien preſos de Chreſtians, e teniẽ molts catius en les galees, de que era gran peccat. E com les galees den Corral Llança verẽ venir les X. galees, exiren de la poſta: e los Sarrahins quils vaeren

que

que ya nauẽi haguda llengua, cridaren en llur Sarrahinesch, aur, aur, e molt vigorosament vengueren en vers les galees den Corral Llança. E les galees den Corral Llança estegueren eñ roda, e aplegaren se totes quatre ensemps, e hagueren llur consell. E lo dit en Corral Llança los dix, vosaltres senyors sabets que la gracia de Deus es ab lo senyor Rey Darago, e ab tots sos sotsmesos: e sabets quantes victories ha hagudes de sobre Sarrahins, ben podets saber quel senyor Rey Darago es present ab nos en estes galees, que veus aqui lo seu estãdart qui representa la sua persona, e axi quell sia ab vos, la gracia de Deus, e ell nos ajudara, en dara victoria. E seria gran vergonya del dit senyor, e de la ciutat de Valencia don son tuyt, que per aquests cans girassem la cara, ço que hanch nul hom del senyor Rey Darago no feu. Per que yo prech a tuyt queus membre lo poder de Deus, e de madona sancta Maria, e ala sancta fe catholica, e la honor del senyor Rey, e de la dita ciutat de Valencia, e de tot lo Regne: e que vigorosament, axi com estam affranellades totes quatre galees, q̃ firam: q̃ vuy en aquest dia façam tant, que tostemps parlen de nos. E segurament que nos los vencrem, e serem tostemps benenants: empero tuyt vets que tant hauem del auantatje que a nostre saul nos en podem anar, que si nos volem nons poden forçar de la batalla: e axi cascuns digats ço qui millor vos en parega, mas de mi jaus he dit mon enteniment. Encara vs dich, eus prech, e eus requir de part del dit senyor Rey Darago, e de la ciutat de Valencia, que firam, e tuyt començaren a cridar firam firam, q̃ tots seran nostres. E sobre aço armarense molt be, e los Sarrahins faeren atre tal: e com foren armats de cascuna de les parts, en Coral Llança ab vna bella bogatirada anassen en vers ells. Si que hi hach Sarrahins qui digueren a llur capita, q̃ les galees venien a ell, perço ques retessen a ell: e gran res dels Sarrahins eren de aquesta opinio, perço com en les galees dels Sarrahins hauia molt bon caualler Sarrahi, e nos pensauen quels Chrestians fossen tan folls que ab ells se volguessen combatre. Mas Lalmirall dels Sarrahins era saui hom de mar, e era estat en molts feyts de armes, e hauia prouats los Cathalans qui eren, e comença a menar lo cap, e dix: Barons foll pensament hauets vosaltres, no conexets les gents del Rey Darago axi com yols conech: ara siats certs que ells se tenen molt be, e sauiament a cõbatre ab nos, e venen axi acordats de morir, que guay lo fill de la mare quils espera-

esperara:per que axi com ells venen acordats de hauer victoria,o morir,queus metats al cor axi mateix, que vuy sera lo dia que si be nous esforçats que serets tuyt morts,e catius:e plagues a Deus que yols fos luny C. milles,mas puix axi es jom coman a Deus,e a Mahumet. E ab aytant feu tocar les trompetes,e les nacres,e ab grans crits començaren a fer vna baxa ma molt vigoros. E les quatre galees tot bellamét, e menys de crits, e de paraules,e de tabustol negu, van ferir al mig de deu galees,e aqui la batalla fo molt greu,e aspre : e dura del mati entro hora de vespres, que hanch negu no hach cor de menjar, ne de beure.Mas nostre senyor ver Deus,e la sua beneyta mare de qui vené totes gracies,e la bona ventura del senyor Rey Darago , dona als nostres victoria, en tal manera que totes les X. galees foren desbaratades,e los homens morts e presos(beneytsia aquell senyor quiu feu)e com hagueren vençuda la batalla, e totes les galees desbaratades e preses,delliuraren los Chrestians catius que hi trobaren:e a cascu donaren aytant bona part daço que Deus los hauia donat a guanyar, com a negu que hi fos.E axi ab gran honor, e ab gran victoria tornarense a Valencia ab las galees que hi amenauen,e ab molts catius Sarrahins qui seren amagats de sota cuberta, de les quals tengueren en tant.

Capitol xx. recompta las grans merces quel

senyor Rey feu ales mullers dels Chrestians,que moriren en la batalla damũt dita,e com los senyors fan bons vassalls,e quanta de major gracia sia esser sotsmesos al casal de Arago,que a qualseuol altre senyor.

EL O senyor Rey feu los gracia, que tot quant hauien guanyat que fos llur, que non volgue quinta, ne res : e volch que les mullers, e les filles de aquells Chrestians qui en la batalla moriren, haguessen axi bona part del guany,com aquells qui ne escaparen, de que ne foren tuyt molt alegres,e pagats:que tant ho tengueren tuyt en be,que a tot hom dobla lo cor de be affer.E mostraren ho per auant,en los grans feyts,e batalles que per auant entendrets: car cert siats quels bons senyors ajudé molt affer llurs vassalls bons , sobre tots senyors ho han aquells del casal Darago:que nous dire que sien senyors de llurs vassalls,q̃ enans

son

ſon llurs companyons. Que qui be penſa los altres Reys del mon cō eſtan cars,e crus a llurs vaſſalls,es penſa hom los ſenyors del caſal Darago quātes gracies fan a llurs ſotſmeſos,la terra deurien beſar quells calciguen. E ſi me demanen, en Muntaner quines gracies conexets vos que fan los ſenyors del caſal Darago mes a llurs ſotſmeſos, que al tres? jous ho dire. La primera gracia es,que tenen los richs homens, Prelats, cauallers, e ciutadans, e homens de viles, e de maſes mills en veritat, e en dretura, que neguns altres ſenyors del mon: encara que caſcu ſe pot fer major rich hom que no es, que no ha paor que cōtra raho, e juſticia li ſia neguna res demanat,ne lleuat:ço que no es axi dels altres ſenyors del mon,perque les gents de Cathalunya, e de Arago viuen pus alts de cor,com ſe veuen poblats axi a llur guiſa, e nul hom no pot eſſer bo darmes, ſino es alt de cor. E axi mateix encara han ab ells aqueſt auantatje,que caſcu pot parlar ab ells aytant com ſe meta en cor qui parlar hi vulla,e aytantes hores ells eſcoltaran gracioſament,e pus gracioſa li reſpondran.E de altra part ſi vn rich hom, o caualler, o hom de vila qui honrrat ſia,vol maridar ſa filla, e requer a ells que li facen honor,que hi yran,e li faran honor ala eſgleya, o lla hon los placia.E ay tal mateix ſe fan ſi negu mor,o de negu volen fer aniuerſari que axi hi van,com farien a llurs contirals, e daço non façats compte de altros ſenyors del mon. Item part aço, ales grans feſtes,que faran conuit a tota bona gent, e menjaran en preſencia de tots: e lla hon tots aquells qui hauran conuidats menjaran, ço que altres ſenyors del mon no fan.E de altra part que ſi rich hom, caualler, Prelat,ciutada, ne hom de vila, pajes,ne altre natural llur los tramet fruyta,o vi,ne altres coſes,que ſens dupta ho menjaran: encara pendran en llurs caſtells,viles,o llochs,alqueries llurs conuits, e menjarā de tot ço quels facen apparellar,e durmiran en les cambres quels hauran endreçades. E de altre part que caualquen tots dies per les ciutats,o viles,e llochs, es moſtren a llurs pobles: e ſi vn hom o fembra pobre los crida,que tiraran la regna,els oyran, els daran tantoſt conſell a llur neceſsitat. Queus dire? Que tant ſon bons homens,e gracioſos a tots llurs ſotſmeſos,que llonga coſa ſeria de eſcriure: e perço los llurs ſotſmeſos ſon enflamats de llur amor, que no tenen mort per exalçar llur honor, e ſenyoria,ans en res no guarden pont ne palanca, ne temen a ſofferir fret, ne calor, ne nul perill: per que Deus

creix, e millora ē tots feyts els llurs pobles, els dona victoria, e fara daqui auant, ſi a Deus plau, ſobre tots llurs enamichs. Ara llexare a parlar deſta materia, e tornare a parlar del ſenyor Rey Darago, e de ſos bons fills.

Capitol xxj. com lo Rey en Iacme Darago hach carta del Papa que anas al concili quis tench hà Lleo del Royne: e com lo Rey Nanfos de Caſtella ſon gendre li enuia a dir que volia anar al concili, e paſſar per la ſua terra.

Fonch lo Papa Gregori X.

COM lo dit ſenyor Rey en Iacme hach axi molt de temps ſejornat per ſes terres, e lo ſenyor Infant en Pere atre tal, e lo ſenyor Infant en Iacme, vengren miſſatges al ſenyor Rey Darago, quel Pare ſanct faria concili general a Lleo del Royne, e que pregaua, e requeria tots los Reys de Chreſtians del mon que hi foſſen ells, o llurs procuradors. Don lo ſenyor Rey ſe aparella danar, e en axi com ell tractaua que hi anas com pus honrradament poria, miſſatgers le vengren del ſenyor Rey Nanfos de Caſtella gendre ſeu, que ell volia anar al dit concili, e volia paſſar per la ſua terra ab la Regina, e ab gran res de ſos Infants: e que aſenyaladament per dues rahons volia paſſar per la ſua terra. La primera que ell, e la Regina, e ſos fills hauien gran deſig de vaer ell, e els Infants. E laltra perço com ell anaua al dit concili per tant grans affers, que volia hauer ſobre aquells ſon conſell, axi com de pare: e del ſenyor Infant ē Pere, e del ſenyor Infant en Iacme, axi cō de frares. E lo dit ſenyor Rey, e los dits ſenyors Infants hagren gran plaer daqueſt feyt, e tantoſt ab los miſſatges del Rey de Caſtella ells ni trameteren de grā volor: e trameteren li a dir, que molt eren pagats de llur venguda, e que penſas de pendre tota la llur terra a ſon ſeruey axi com la ſua propria. E que aqueſts miſſatges quels faes aſaber certament per qual part volria entrar en llur terra, e lo dia que hi vendria.

Tracta ho lo rey ē Iacme cap.61.e 62.foli.183.

Capitol xxij. com lo Rey Nanfos de Caſtella tramete a dir al ſenyor Rey en Iacme que volia entrar per Valencia: e en quin temps.

EAXI los miſſatges del Rey de Caſtella ſen tornaren, e lo ſenyor Rey, e los ſenyors Infants faeren molts dons als dits miſſatges qui aqueſt nouell los hauien aportat: axi q̃ ſen tornaren molt alegres, e pagats en Caſtella, enſemps ab los miſſatges del ſenyor Rey Darago, que ell trametia, e els ſenyors Infants. E axi los dits miſſatges foren be rebuts per lo Rey de Caſtella, e per la Regina, e per Linfant en Ferrando, e per Linfant en Sanxo, e per tots los altres: e majorment com oyren la llur miſſatgeria, e oyren les llaors quels llurs miſſatges ne deyen. E axi mateix ells donaren molts richs dons als miſſatges del ſenyor Rey Darago, e trameterē a fer gracies al ſenyor Rey Darago, e als Infants de llur proferta: els trameteren a dir que volien entrar per lo regne de Valencia, e digueren los lo temps. E lo dit ſenyor Rey Darago, e los Infants hagueren ne gran plaer, e penſaren de ordonar lla hon començar deuien dentrar en llur terra, entro a Muntpeſller, e les viandes, e tot ço que ops haurien en tal manera ho endreçaren, que james negu ſenyor no fo tāt baſt ab totes ſes companyes, com ells foren. E q̃ del dia quell ſeria entrat en llur terra entro que fos fora de Mūtpeſller, que no deſpenes res lo Rey de Caſtella del ſeu, ne Perſona que aqui fos ab ell: e axi ſe compli tant abundantmēt com dauant hauets oyt, quel fo feyt laltra vegada, com eſtech en lo regne de Valencia. Si quel Rey de Caſtella, e encara aquells qui ab ell eren, e la Regina, e los Infants ſe marauellaren com ho poch baſtar, ne la terra de Cathalunya com ho poch ſofferir: quells nos podien penſar que per res la terra del ſenyor Rey Darago fos tant graſſa, ne ab tanta de bondanca, ſegons que per auant entendrets.

Capitol xxiij. com lo ſenyor Rey en Iacme penſa de apparellarſe per anar al concili, e les feſtes que va fer al Rey de Caſtella quant vench a la ſua terra per paſſar al concili.

ARALLEXAREM aço, que be mi ſabre tornar, e parlarem del ſenyor Rey Darago. Com lo ſenyor Rey Darago, e els Infants hagren ordonades totes aqueſtes coſes, ell penſa com al dit concili pogues anar honrradament. E majorment que li trameteſſen a dir Cardenals,

e altres qui eren del consell del Papa, quen partida lo concili aquell se era ordonat per lo Pare sanct per gran desig que hauia de vaer lo senyor Rey Darago, e la gloria que ell podia hauer quel vaes ab tals dos gendres Reys, com era lo Rey de França, e el Rey de Castella, e les sues filles Regines, e els nets: e com lo Papa se volia delitar a vaer a quella obra que Deus hauia feyta al neximent del dit senyor Rey Darago, e volia vaer la bona fi en que venia: e axi mateix que hach consell, quell tenia lo pus saui senyor del mō, e lo millor darmes, e de tots feyts: e axi q̄ ordonas ab tota la Chrestiādat passatge sobre los infels. E cō ell hach ordonada la sua anada, pensa dexir al Rey de Castella, e vengueren sen al regne de Valēcia, e volguerē saber les viandes cō erē ordonades. E axi fo los ho tot mostrat, e tot fo axi be ordonat, e complit, q̄ no hi hach mester millorāmēt: e axi lo senyor Rey, e els senyors Infants acostarense lla hon lo Rey de Castella deuia entrar. E com lo Rey de Castella, e la Regina, e los Infants llurs saberen quel dit senyor Rey, e els Infants eren aparellats quels reebessen ab gran honor, cuytarense de venir: e com foren al entrar de la terra del senyor Rey Darago, lo dit senyor Rey, e els Infants los foren aqui, e reeberen los ab gran deport, e ab gran alegre, e ab grans professons, e jochs que en cascun lloch los feyen les gents del senyor Rey Darago. E de puix que foren entrats en la terra del senyor Rey Darago, estegren X I I. jorns abans que fossen en la ciutat de Valencia, e com foren en la ciutat nul hom no poria escriure los jochs, e els alegres, taules redones, taules juntes de reylo de cauallers, saluatges, borns, anar ab armes, e galees, e lenys armats quels homens de mar feyen anar per la rambla ab carretes, batalles de toronjes, e encortinaments. Si que tant foren los jochs que hauien a passar, q̄ com foren ala sgleya de sanct Vicent, hon auallaren per fer reuerēcia com entraren, que nuyt escura fo ans que fossen al Reyal, hon lo senyor Rey mana que hi posas lo Rey de Castella, e la Regina, e los Infants posaren cascu en honrrades posades. Queus direm? Quinze dies tots entegres dura la festa en Valencia, qne hach menestral, ne altre no hi feu obra: ans tots dies refrescauen los jochs, e les dāces, e els balls. E les racions q̄l dit senyor rey Darago feya donar ales gents del Rey de Castella, seria vna marauella de oyr. Queus dire? que qui cōptar vos ho volria tot, seria cosa que allongaria la mia materia, e vendria tart al meu proposit. Mas finalment vos dich que partent

tent de Valencia anaré tuyt a madona sancta Maria del Puig de Moruedre, e de Moruedre a Borriana, e puix a Castello, puix a Cabanyes, e de Cabanyes ales Coues, e de les Coues a sanct Mattheu: e puix a Vlldecona, e puix ala ciutat de Tortosa: e aqui los fo feyta festa tot axi com en la ciutat de Valencia, e aturaren hi VI. jorns. E puix de Tortosa al coll de Balager, e passaren per sent Iordi que encara llauors no hi era la pobla de la font del Perallo. E puix del coll de Balaguer a Cambrils, e puix ala ciutat de Tarragona. E axi mateix fo infanitat de dir la honor quils fo feyta, que Larchebisbe de Tarragona, ab deu Bisbes de sa prouinça, qui son tots de la senyoria del Senyor Rey Darago, ab molts Abats, e Priors, e ab gran quantitat de gent de religio, e de altres clergues, professo feyta cantant, e lloant Deus los reeberen, e estegren en la ciutat de Tarragona VIII. jorns. E apres de Tarragona anaren a Sarbos, puix a Vilafranca qui es vna noble vila, e bona, e hon los fo feyta aytanta donor com en vna ciutat, e stegren hi dos jorns. E puix de Vilafranca anaren sen a sanct Climent, puix de sanct Climent a Barcelona. E nom cal escriure, que pensar podets com hi foren reebuts, que molt fort seria de recomptar. Mas axi com Barcelona es la pus noble ciutat, e la millor quel senyor Rey Darago haja, pensar vos podets la festa quina fo, e passa axi cõ de totes les altres ciutats, e aqui estegren X. dies: e de Barcelona anaren a Granyoles, e de Granyoles a Hostalrich, e Dostalrich ala ciutat de Gerona: e aqui si los fo feyta festa nom cal parlar, que sol los ciutadans de Gerona, menys dels cauallers, qui son molts en aq̃lla encontrada, hi feren tant, q̃ tot hom ne faeren marauellar a Gerona, e estegren hi quatre jorns. E apres partent de Gerona anaren a Basquera, e a Pontons: e puix lo Rey, e la Regina ensemps vengren ab tots aluergar a Peralada: e aço se yo, perço com yo era fadri, e lo dit senyor Rey de Castella, e la Regina jagren aquella nuyt en la cambra del alberch de mon pare: hon ya vos he comptat, quel damunt dit senyor Rey en Iacme Darago hauia posat. Si que perço com lo Rey de Castella, e la Regina foren ensemps aquella nuyt, feu hom VII. portals en lalberch den Bernat Rosinyoll, quis tenia ab la casa de mon pare, hon lo Rey passa ala cambra de la Regina. E axi per vista, no per als, vos puch yo aço dir per cert: e estegren a Peralada dos jorns, quen Dalmau de Rochabara senyor de Peralada hach soplecat al Senyor

Ca. 2. fol. 3.

Rey Darago, que li plagues, q̃ vn jorn lo pogues conuidar a Peralada, e lo ſenyor rey ab prechs dell, perço com lo amaua molt, dix li que ell no llexaria que vn jorn nols faes llurs ops a Peralada: e laltre jorn que de gracia ſpecial lo hi atorgaua. Dela qual coſa en Dalmau li feu moltes gracies: e dech ho fer, que aqueſt fo vn plaer que hanch lo ſenyor Rey no volch atorgar a rich hom, ne a Prelat qui fos en Cathalunya, ſaluant a ell: perque fo coſa quen Dalmau li grahi molt. E apres que agren eſtat dos jorns a Peralada ab gran goig, e ab gran alegre, anaré ſe a la Ionquera, e de la Ionquera al Velo, e del Velo al Mas, qui es bell lloch, qui era del Temple: e del Mas entrarenſen a Perpenya, e nom demanets la feſta gran que aqui fo, e dura VIII. Iorns. E puix apres anarenſe a Salſes, e de Salſes a Vilafranca, e de Vilafranca a Narbona. E don Amalrich de Narbona feu los molta de honor, e de plaer, perço com ell, e lo ſenyor Infant en Iacme Darago hauien dues germanas per mullers, filles del Compte de Foix, e eſtegren dos jorns a Narbona. E puix anaren a Beſes, e de Beſes a Sentiberi, e de Sentiberi a Lopia, e de Lopia a Muntpeſller. Mas los jochs, e els alegres qui foren feyts a Muntpeſller paſſaren tots altres feyts. E aqui eſtegren quinze jorns, e daqui trameteren llurs miſſatges al Papa, e aqui hagren reſpoſtra. E com hagren hauda reſpoſta, e hagren endreçat llur cami dentrar per la terra del Rey de França, partirenſe de Muntpeſller, e daqui auant parlare de la materia, perque aqueſt libre ſe fa, ço es aſaber, de la honor, e de la gracia q̃ Deus ha feyta, e fa al caſal Darago. E perço cõ yo entench, que aqueſta materia ſia tal, que torna a gran honor ala caſa Darago, e de ſes gents, yous en fare mencio, e nous penſets, que ſia poch ço que coſta al ſenyor Rey Darago, e a ſos fills aqueſt feyt: ans vos promet que monta a tant, que tota Caſtella nou poria pagar de quatre anys. Perque voſaltres qui oyrets aqueſt libre, qui no ſabets lo poder qual es del ſenyor Rey Darago: penſats qual es? quen veritat fort coſa ſeria, quel rey de França hi pogues baſtar. E com hi baſtas lo ſeu threſor, no li baſtaria lo cor, queu faes, que per desfeyt ſe tendria. E lo ſenyor Rey Darago fo daqueſt feyt pus alegre a totes hores, q̃ no fora, ſi aytant com ell deſpenia li vengues en do, o en ſeruey del Papa, o daltres gents: e axi Deus baſta a bon cor, perque Deus lo baſta, e el horra en tots feyts dela ſua vida. Ara lexarem anar lo Rey de Caſtella, qui ſen es anat al concili, e parlarem del ſenyor Rey Darago.

Capitol

Capitol xxiiij. com lo ſenyor Rey en Iacme ſe

parti al concili, e com fo rebut de tots aquells qui ſen eren juſtats en dit concili, e com reebe del Papa, e Cardenals, e Reys mes de honor que no feu negun Rey qui en lo concili fos vengut.

APRES quinze jorns quel Rey de Caſtella fo partit de Muntpeſller, ana lo ſenyor Rey Darago al dit concili: e cō entra per la ciutat de Lleo del Royne, com hi fo reebut, fo gran coſa: que no hi romas Rey, Compte, ne Baro, ne Cardenals, Archebiſbes, Biſbes, e Abats, e Priors que nol exiſſen a reebre: e lo Rey de Caſtella, e ſos fills li exiren vn jorn abans que tots los altres. E com foren deuant lo Papa, exi fora de la ſua cambra, e beſal tres vegades en la boca, e dix li, fill, e gran fauoner, e defenedor de la ſancta ſgleya, beneyt ſiats vos, e vos ſiats lo be vengut. E lo Rey volch li beſar la ma, mas no ho ſofferi lo Papa. E tantoſt cōuidal ell, e les ſues gents a lendema, ço que no hauia feyt a negu Rey qui hi fos vengut. Si quel dit ſenyor Rey reebe mes donor, e de dons, e de gracies en aquell concili per lo Pare ſanct, e per los Cardenals, e per los Reys que hi eren, que no feu negun Rey, qui en lo concili fos vengut. E axi lo dit concili començа, com lo dit ſenyor Rey Darago hi fo. Mas daço qui ſi tracta, e ſi feu, no vull yo parlar, que no pertany ala materia daqueſt libre: ſaluant quel dit Senyor Rey Darago hi acaba, e endreça tot ço que de boca, hi demanaua, en tal manera, que alegre, e pagat hi eſtech: e ab gran alegre ſen torna: en ſaterra ſa, e alegre, e ab molt de plaer. Mas el Rey de Caſtella vos ſe aytant dir, que hi era anat: perço com cuydaua eſſer Emperador Deſpanya, qui hanch res no hi poch acabar: ans ſen hach a tornar en ſos regnes, e al tornar que ſen feu en Caſtella, axi mateix lo dit ſenyor Rey Darago li feu la meſſio, tot aytant, com ana per ſa terra molt mills, e ab major abundancia, que no hauia feyt al venir: mas no torna per aquelles parts, que era entrat, ans ſe torna per Lleyda, e per Arago. E axi ſeria molt llonch deſcriure les honors que li foren feytes, e axi ell ſen torna en Caſtella ab la Regina, e ab ſos Infants, hon hagren gran plaer, e gran goig los ſeus ſotmeſſos, com lo hagren cobrat. E de aqui auant llexare lo Rey de Caſtella, qui es ē ſa terra, ab la Regina, e ab ſos Infants: e tornare al ſenyor Rey en Iacme Darago.

Lig lo Rey en Iacme dl cap. 24. tro al c. 57. foli. 126.

Capitol xxv. com apres de esser vengut del

concili, e vesitades les sues terres, volch vaer lo regiment que sos fills hauien feyt, de que fo molt pagat, e feu jurar al Infant en Pere per Rey Darago, e Valencia: e al Infant en Iacme de Mallorques, e Manorques.

COM LO senyor Rey en Iacme hach acompanyat lo dit Rey de Castella, entro fos fora de son regne, e lo dit Rey de Castella, e sos Infants se foren agraciats del senyor Rey Darago, e la Regina de Castella axi mateix, ell los hach donada axi com a pare sa benedictio, ana vesitar tots sos regnes, e ses terres, en manera de pendre comiat: perço com lo romanet de sa vida volia finar a honor de Deus, e a exalçar la Sancta fe catholica: axi com hauia feyt en son jouent, e ab cor, e ab seny ana en lo regne de Valencia, que anas sobre lo regne de Granada: en tal manera quel nom de Deus, e de madona sancta Maria hi fos lloat, e beneyt. E com el hach vesitades totes les sues terres, demana, e vae lo regimét bo de sos fills, que feyen, ne hauié feyt: de que fo molt alegre, e pagat, e lloa, e beney Deus, com tant bons fills li hauia donats. E mana fer corts en Arago, e en çaragoça, e aqui foren justats Barons, e maynades, e Prelats, e cauallers, e ciutadans, e homens de Viles. E quant la cort fo ajustada, el senyor Rey los preyca, els dix moltes bones paraules, e rahós, e volch que iurassen lo senyor Infant en Pere per Rey Darago, e per senyor: e ala senyora Regina Constança muller sua (de quius he ja parlat) per Regina. E axi com ell ho mana lo juraren tuyt ab gran alegre, e ab grá plaer. E si en la dita cort hach joya, ne festa, nous ho cal dir, que cascuns vos ho podets pensar. E com lo Senyor Infant en Pere fo jurat, e madona la Regina, vengren tuyt en Valencia, e axi mateix feu aqui corts, e semblantment juraren lo, que fos Rey de Valencia, e la Regina atre tal. E puix anaren sen a Barcelona. E axi mateix lo Rey en Pere Compte de Barcelona, e senyor de tota Cathalunya, e axi mateix madona la Regina per comptesa. E feyt tot aço areta, e feu Rey de Mallorques, e de Manorques, e Diuiça lo senyor Infant en Iacme fill seu, e Compte de Rosello, e de Conflent, e de Sardanya, e senyor de Muntpesller. E com tot aço hach feyt, e complit per la gracia de Deus, ells tornaren en Valencia per lentenimént que dauant vos he dit, que vo

lia

lia quel romanēt de sa vida despenes en crexer, e en multiplicar la san cta fe cathòlica, e abatre la fe de Mahumet.

Capitol xxvj. com lo senyor Rey en Iacme *fo malalt en Xatiua, e com los Sarrahins occiuren an Gracia Ortis llochtinent de procurador, e vicari general del senyor Infant en lo regne de Valencia, de que fo molt despagat lo dit senyor Rey*

E COM fo en la ciutat de Valencia estech deportant, e alegrant si mateix, e anaua a caça, e a deports: si que axi caçant ana vesitant tots sos castells, e viles del regne. E com fo a Xatiua, axi com a Deus vench en plaer malaltia de febra li vench, e fo molt malalt, tant que nos podia lleuar: e tots los metges ne estauen en mala opinio, e asenyaladament perço com ell hauia mes de LXXX. anys, e axi la persona qui es vella ya sabets q̄ no pot hauer aquell regiment que ha vn joue: no per tant q̄ neguna hora no fo que ell no fos en son bon seny, e en sa bona memoria. E estant axi que el estaua malalt, los Sarrahins de Granada ho saberen qui ab ell eren en guerra, e entraren mes de mil homens a cauall, e grans gēts de peu entro sus Alcoy. E en aquella entrada trobaren se ab en Garcia Ortis qui era llochtinent de procurador en lo regne de Valencia, e combaterense ab ell, e ab bona companya quel dit en Garcia tenia: ço era entro a C C. homens a cauall, e cinchcents paons. E a Deus plach que en aquell encontre lo dit en Garcia Ortis, e gran res de sos companyons moriren: axi que lo senyor Rey estant en son llit sabe aço, e crida tost, e amenats me mon cauall, em aparellats mes armes: que yo vull anar contra los traydors Sarrahins quis cuyden que yo sia mort. No so cuyden que ans los destruyre tots, e la volentat portaual tant contra ells, que ab la fellonia volch se dreçar al llit, mas no poch. Lo Rey ē Iacme fol.134. ca.74.

Capitol xxvij. com lo senyor Rey en Iacme essent despoderat per la malaltia se feu portar en vna anda ab sa senyera per exir *combatre los Sarrahins, e com abans que el Rey hi fos broca axi fort Linfant en Pere que hach vençut los Sarrahins.*

EL

EL LAVORS ell lleua les mans a Deus, e dix: Senyor perqueus plau que en aquest punt yo sia axi despoderat. Ara tost, dix, puix lleuar nom puch, ixca la mia senyera, e feyts portar mi en vna anda entro siá ab los Moros maluats: que nom pens puix yo sia lla, ne ells vejen la anda hon yo vaig, q̃ tantost nos los metré en véço. E axi haurem los tots morts, o presos. E axi com ell ho mana axis feu: mas auans que ell fos ab ells lo senyor Infant en Pere son fill fo cuytat, e feri entrells, si que la batalla fo molt aspra, e cruel: e no era marauella, que a vn Chrestia que hi hagues, hi hauia quatre Sarrahins. Mas empero lo senyor Rey en Pere broca axi forment entrells, quels mes en venço: empero perde hi dos caualls, e dues vegades descaualcaren dos cauallers seus qui li donaren llurs caualls, e ell muntauesen, e ells romanien a peu. Axi que los Sarrahins foren aquell dia tots morts, e presos: e axi com los Chrestians lleuaré en lo camp la senyera del senyor Rey en Iacme, parech en la anda en quel portauen. E lo senyor Rey en Pere fo molt despagat daço, per tal com hach paor que al senyor Rey son pare no fos damnatge aquell afany: e broca, e vench enuers ell, e aualla, e feu posar la anda en terra, e la senyera, e besa los peus, e les mans plorant a son pare, e dix li: Pare senyor ques aço que vos hauets feyt, car nous pensauets que yo tenia vostre lloch, e que vos no hi fariets fretura? Fill, dix lo Rey, nom digats aço: mas que es dels maluats Sarrahins? Pare senyor, dix lo Rey en Pere, que? Deus, e la bona nostra ventura los ha tots morts, e vençuts, e presos. Fill, dix ell, es veritat axi com vos diets? Pare senyor, hoch. E llauors ell lleua les más vers lo cell, e feu moltes gracies a nostre senyor, e besa son fill tres vegades en la sua boca, e dona li moltes vegades la sua benedictio.

Capitol xxviij. de com lo senyor Rey en Iacme

Darago apres de hauer confessat, e reebut lo cors precios de Iesu Christ, passa de la present vida: e de la costum obseruada per los pobladors de Mallorques de llauors ença.

Lo Rey é Iacme fol. 135. cap. 77. e 78.

ECOM lo dit senyor Rey en Iacme hach sabut aço, e hach feytes moltes gracies a Deus, tornassen a Xatiua: e lo Rey en Pere son fill ab ell. E com foren a Xatiua vaerets de vna part fer gran alegre de la victoria que Deus los hauia donada, e daltra part esta-

eſtauen deſpagats del ſenyor Rey,quel veyen tant cuytat. Empero fo acort del ſenyor Rey en Pere ſon fill, e dels Barons, e dels Prelats de Cathalunya, e cauallers, e ciutadans, e dels prohomens de la vila de Xatiua,e de les altres viles,que ab aqueil confort, e alegre que lo ſenyor Rey hauia de la batalla,quel Senyor ſon fill hauia vençuda,quel portaſſen ala ciutat de Valencia:ſi que axi fo acordat,e axis compli.E com foren ala ciutat de Valencia,tota la ciutat li era exida a carrera, e portaren lo al Reyal,e aqui ell confeſſa moltes vegades, e combrega, e puix lo prenoliaren,e molt deuotament pres los ſagraments dauant dits. E com ho hach feyt ab gran alegre que hach ab ſi mateix,com vae la bona fi que Deus li hauia atorgada, feu apellar los Reys ſos fills,e aquells nets qui eren ſeus, e a tots dona la benedictio, els adoctrina, els preyca ab ſon bon ſeny,e ab ſa bona memoria: comanant tuyt a Deus,poſant les mans encroad es dauant los ſeus pits, dix la oracio que noſtre ſenyor ver Deus dix en la creu: e com la hach dita larma partis del cors,e anaſſen en Parays ab gran alegre, e ab gran pagament.E lo dit ſenyor Rey en Iacme paſſa deſta vida VI. dies ala exida de Iuliol del any M. C C. LXXVI.E llexa que lo ſeu cors fos portat *Mori el ſenyor Rey en Iacme ē lany. 1276.* ala orda de Poblet, qui és al mig de Cathalunya de monjes blanchs. E els plors,e els crits, e els plants començaren molt grans per tota la ciutat,que no hi romas nul hom rich,ne maynades,ne caualler,ne ciutada,dones,e donzelles que tuyt anauen darrera la ſenyera, e leſcut ſeu:e X.caualls aqui hom hauia tolta la coa,e tuyt plorant,e braydant. E aqueſt dol dura en la ciutat IIII. dies, e puix tots aquells qui eren honrrats acompanyaren lo cors, e en caſcun caſtell, vila, o lloch hon venien,axi com dauans lo ſolien reebre ab grans baylls e ab grans alegres,axill reeberen ab grans plors,e crits, e plants: ſi que ab aytal dolor com oyts lo cors fo aportat a lorda de Poblet.E com foren lla, foren venguts Archebiſbes, Biſbes, Abats, e Priors, Abadeſſes, Prioreſſes, homens dordres, Comptes, Barons,maynades, cauallers, ciutadās,homens de viles, e homens de totes condicions,de totes les ſues terres:axi que a VI. legues lluny,ne per vies,ne per llochs no podien cabre.E aqui foren los Reys ſos fills,e les Regines,els nets qui nats eren.Queus dire? Que tanta era la congregacio de gents quenſanitat era,axi que nos trobaua que hanch tant grans gents foſſen nul temps ajuſtades a ſebullir negun ſenyor. E tots enſemps ab grās profeſſons, e ab

e ab moltes oracions,e ab grans plors,e ab grans plants, e grans crits fo ſotarrat.Deus per la ſua miſericordia haja la ſua anima.Amen.E axi es ma fe que ell es ab los ſancts en Parays: e aço ne deuen caſcuns entendre.E cõ aço fo feyt caſcu dels Reys ſen anaren en llurs terres,e els Comptes,e Barons,e altres gents atre tal: e podem be dir la conſolacio daqueſt ſenyor que bona fo hanch nat,que be perſeuera,e en la fi fo millor. E plaume ço quels pobladors de Mallorques ordonaren que tots anys lo jorn de ſanct Sylueſtre, e de ſancta Coloma en que fo preſa Mallorques per lo dit ſenyor Rey, ſe fa profeſſo general en la ciutat ab la ſenyera del dit ſenyor Rey. E aquell dia preguen tuyt per la ſua anima,e totes les miſſes ques cãten aquell dia en la ciutat, e per tota la Illa ſe canten per anima del dit ſenyor Rey, e que Deus ſaull,e guart los ſeus dexendents,els do victoria contra llurs enamichs.Perq̃ ſoplicaria a noſtre ſenyor lo Rey Darago que fos gracia e merce ſua, que ordonas ab los prohomens de la ciutat de Valencia que dia de ſanct Miquel tots anys ſe faes profeſſo general en Valẽcia per lanima del ſenyor Rey,e que Deus creixques,e milloras toſtemps los ſeus dexendents,e los donas victoria,e honor ſobre tots llurs enamichs: per ço cõ la dita ciutat fo preſa lo veſpre de ſanct Miquel per lo dit ſenyor Rey en Iacme,que tots los preueres de la ciutat,e homens dorda cantaſſen aquel jorn miſſes per la anima del dit ſenyor Rey en Iacme. E per la dita raho encara que ordonaſſen lo dit ſenyor Rey, e els prohomens de la dita ciutat de Valencia,que lendema ſe faes charitat general per toſtemps.E axi caſcuns faran be que ſesforcen als mills que poran,e hauran ne grat de Deus,e honor en aqueſt mon. E majorment en charitat nos faça neguna en la ciutat de Valencia, e en totes les altres ciutats del mon ſe faça,e Deus creix ne llurs bens, els ne multiplica. E daqui auant llex a parlar del ſenyor Rey en Iacme, e parlare del ſenyor Rey en Pere Darago, e de Valencia, e Compte de Barcelona fill major ſeu: e dels altres dexendents dell, de caſcu en ſon lloch,e en ſon temps.

Capitol xxix. com de puix quel Rey en Iacme

fo mort, amdos los Infants germans ſe coronaren Reys, ço es linfant en Pere Rey Darago, Valencia, Cathalunya, e linfant en Iacme Rey de Mallorques, Menorques, Sardanya: e de com Cathalunya ſia major, què qualſeuol altra prouincia.

E com

E COM lo dit ſenyor Rey en Iacme fo paſſat deſta vida, lo dit ſenyor Infant en Pere, e el ſenyor Infant en Iacme fills ſeus ſe coronaren caſcu Rey: ço es aſaber, quel ſenyor Rey e Infant en Pere ana a çaragoça, e aqui aplega ſes corts, e poſaré li la corona del Reyalme Darago en llur teſta ab grá ſolemnitat, e ab gran alegre, e gran feſta. Sius volia dir los grans dons, e les gracies que ſi faeren, llonch ſeria de recóptar. E com la ſua coronacio fo feyta en Arago, venchi ſe enla ciutat de Valencia: e axi mateix foren les corts grans que ſi faeren, e hi vengueren de Caſtella, e de totes parts grans gents, qui reeberen dell grans dons, e grans gracies, e reebe la corona del Reyalme de Valencia. E apres anaſſen ala ciutat de Barcelona, hon axi mateix feu grans corts, e hi foren diuerſes gents, e reebe ab gran gloria, e ab gran alegre la garlanda, don fo creat Compte de Barcelona, e ſenyor de tota Cathalunya. E negu nos pens que Cathalunya ſia poca Prouincia, ans vull que ſapia tot hom quen Cathalunya ha comunament pus rich poble, que negu poble que yo ſapia, ne haja viſt de neguna Prouincia, ſi be les géts del mó la major part los fan pobres. Ver es q̃ Cathalunya no ha aquelles grans riqueſes de moneda de certs homens ſenyalats, có ha en altres terres: mas la cómunitat del poble, es lo pus benenát q̃ poble del mó, e aqui viué millis, e pus ordonadamét en llur alberch ab llurs mullers, e ab llurs fills, q̃ poble qui el mó ſia. Daltra part vos marauellarets duna coſa queus dire, empero ſi be ho cercats, axiu trobarets, q̃ dun llenguatge ſol de negunes gents non ſon tantes, com Cathalans, q̃ ſi volets dir Caſtellás, la dreta Caſtella poch dura, e poca es: quen Caſtella ha moltes Prouincies, q̃ caſcu parla ſon lenguatge: e ſon axi departits com Cathalans, de Aragoneſos. E ſi be Cathalans, e Aragoneſos ſon tots de vn ſenyor, la llengua llur es molt departida. E axi mateix trobarets en França, e en Anglaterra, e en Alemanya, e per tota Romania, quels Grechs qui ſon del Emperador de Conſtantinoble ſon axi mateix moltes Prouincies: axi com de la Morea, e del Reyalme de Larcha, e dela Blaquia, e del Reyalme de Salonich, e del Reyalme de Maçadonia, e del Reyalme del Natuli, e de altres Prouincies moltes. Entre les quals ha aytants departiments de llur llenguatges, com ha de Cathalans a Aragoneſos. E axi mateix ſes de les altres Prouincies del mon, que hom diu que Tartres ſon molta gent, e nou ſon: mas perço

paren

paren molts,es sotsmeten moltes nacions del mon,com james no trobarets Tartres qui facen res de ses mans,ans hostejen tostemps,e van ab llurs mullers,e ab llurs Infants hostes feyts. E axi podets vos pensar si los Cathalans feyen atre tal,si serien molt mes que ells. Yo dich que si serien dos tants, perque yous he dita cosa dels Cathalans qui es vera veritat, e seran molts qui sen marauellaran, e ho tendran en faula:pero quesuulla sen diguen,que axi es veritat. Apres com lo senyor Reyen Pere hach rebudes les corones, e ab la gracia de Deus fo coronat Rey,anassen vesitant ses terres.E segurament pot hom be dir dell,que no fo hach senyor al mon qui ab tant poques morts que ell dona,per justicia fos tant duptat,ne temut per ses gents: que axi aporta a tal pau tots sos regnes,que ab lo sach dels florins, e dels doblons podien anar mercaders,e tot altre hom per tota sa terra saluament,e segura.E axi mateix lo senyor Infant en Iacme ana a Mallorques, e coronas Rey de Mallorques ab gran alegre,e gran festa que hi feren les sues gents.E puix vench sen en Rosello,e a Perpenya, e ell pres la garlanda de tres Comptats: ço es saber, de Rosello, e de Conflent,e de Sardanya.E llauors ell feu grans corts,e hi foren gran res dels Barons de Cathalunya,e Darago,e de Gascunya,e de la Llenguadoch: e en aquella cort hach molts richs dons donats. E puix anassen a Muntpesller,e axi mateix pres, e entra en possessio de la senyoria de Muntpesller,e de la Baronia.E com tot aço fo feyt cascun dells regna en son regne ab gran veritat,e ab grá dretura,a plaer de Deus,e de llurs pobles ab vera justicia.

Capitol xxx. com lo senyor Rey en Pere desponya a Miraboaps Rey de Tunis,perço com no li volia trametre lo trahut,e com posa en son lloch a Mirabusach frare llur:e pera da questa empresa feu capita de deu galees an Corral Llança.

ARA tornare al senyor Rey en Pere,qui ana vesitar sos regnes,e les sues terres totes:si que sesdeuench que fo a Barcelona,e pensas que a ell era mester que hagues lo trahut de la casa de Trimise, e pus que era mort lo Mostanzar,qui fo lo millor Sarrahi del mon apres lo Miramamoli de Marrochos, e apres Saladin Soltan de Babylonia,q̃ de

de tot en tot no era bo que llexas lo dit trahut. E apella a consell grantes de sos consellers, e asenyaladament lo noble en Corral Llança, e dauant tots ell li dix: en Corral ya sabets que vos anas demanar lo trahut laltre any a Tunis com lo Mostanzar fo mort, qui era gran amich de nostre pare, e sabets que lo dit trahut nons han trames, ans par que so vullen tenir: e axi es mester que nos los ne façam dolents, e quels mostrem lo nostre poder. Que nos nos hauem posat en cor que desponyam aquest que hi es, e que hi metam Mirabusach son frare Rey e senyor: e complir hiem justicia, e faran gran honor tostemps a la casa Darago, que puixca hom dir, que nos metam Rey en Tunis; perque es mester ques faça. Senyor dix en Corral Llança, digats donchs lo tractament aquest perque lauets mogut, ne perque ho volets fer, ne complir: perço que tuyt sapia la raho complidament? e com nos ho hajats dit, cascuns dir vos nem ço quen sen sera viares a honor vostra. E lo senyor Rey dix, be deyts: yo vull que sapiats quel Mostanzar, axi com dauant vos he dit, fo gran amich del senyor Rey nostre pare, e li trametia tots anys son trahut, e moltes ioyes: ara es veritat que ell es mort, e que fill negu non ha romas, e ay romasos dos frares seus: lo major ha nom Mirabusach, e lo menor Miraboaps. E lo dit Mirabusach germa major ell hauia trames ab gran host de Chrestians, e de Sarrahins envers lo Lleuant per fer paytar les terres, e a Tunis era romas Miraboaps, e com lo Mostanzar fo mort, e hach llexat lo Regne a Mirabusach, en Miraboaps qui era a Tunis, sens que no speras son frare, vas lleuar Rey de Tunis, e axi te lo fallsament, e mal uada: e com Mirabusach sabe la mort del Rey son frare, vench sen en vers Tunis: mas com Miraboaps sabe que son frare venia, trames li a dir, q̃ aytant chara com era la sua vida, q̃ no si acostas: com degues saber, q̃ si ho feya, que ell li lleuaria la testa, e axi Mirabusach tornassen a Capis. E lla ell estech, e esta encara, que no sap ques faça. Perque farem gran be, que ajudem ala dretura, e asenyaladament ques cōpleixca la volentat del Mostanzar. E axi nos farem armar. X. galees, e volem que vos en Corral Llança siats Capita, e major: e dretament yrets vosen a Capis, e portarets nostres cartes a Mirabusach, e a Benmargā, e a Benatia, e an Barquet: e son aquests tres los majors Barons, qui sié a Miquia, e ab major poder, e son homens qui son molt obligats a nos per ells mateixos, e per llurs pares: e com lo senyor Rey nostre pare feu fer grans

grans dons al Moſtanzar Rey de Tunis, qui mort es: per que ells farā tot ço que nos los manaren, e vos los ho direts de part noſtra. E ordonats ab ells, que ab tot llur poder vajen per terra ab Mirabuſach da uant Tunis, e vos yrets vos en primer ab les galees al dit port de Tunis, e barrejarets tot lo port, e pendrets totes les naus, e los lenys qui hi ſeran de Chreſtians, e de Sarrahins: e axi mateix pendrets totes quātes ni vendran. E axi deſtroyrets la ciutat, que negunes viandes, ne negu refreſcament no hauran per mar. Axi mateix ſegretament portarets noſtres cartes, que trametem a Lomafer pare dels Moaps. E com aquells de la ciutat veuran lo gran deſtreyt que ſofferan de viandes, reuelarſan contra Moaps: e aſenyaladament que vos los trametrets a dir, que nul temps X. galees noſtres, o mes, no partiran del dit port, entro hajen reebut per Rey, e per ſenyor Mirabuſach, qui deu eſſer Rey, e ſenyor. E axi com yo he penſat, en axi ſe complira ab la volentat de Deus. Si quel dit en Corral Llança, e tots los altres del conſell digueren, que molt era be dit, e be dictat. E axi com ho volch lo ſenyor Rey, axis feu.

aliâs. & uere, cō tra Boaps.

Capitol xxxi. com lo ſenyor Rey en Pere feu

armar X. galees, e dona les capitulacions de les conuinences que dech hauer en Corral Llança ab Mirabuſach: e com ſe compli tot axi com lo Rey ho dicta.

E TANTOST lo ſenyor Rey feu armar en la ciutat de Barcelona cinch galees, e altres cinch en la ciutat de Valencia. E pot hom be dir, que foren axi be armades, que compte podien fer dells de X X. galees de totes altres gents. E com les dites galees foren armades, lo dit en Corral ſe volch recullir, e anar pēdre comiat del ſenyor Rey, q̄ era en la ciutat de Lleyda. E lo dit ſenyor Rey donali les cartes que deuia portar, e li ordona ſos capitols de tot ço que li manaua que faes. E entre les altres coſes, qui eren en los capitols, hi eren aqueſtes: que tantoſt com ſe ſeria viſt ab Mirabuſach, e ab Benmargam, e ab Benatia, e ab Barquet, e ab los Moaps qui eren a Capis, ne hauria ordonada la entrada de Tunis, q̄ preſes ſagrament de Mirabuſach, e confermacio dels altres ab ſagrament, e ab omenatge, que prometes q̄ tātoſt com ſeria Rey de Tunis, que

que li pagas tot lo trahut qui entro aquell jorn li era degut. E que daqui auant per tostemps la casa de Tunis fos tenguda de donar lo dit trahut a qualque fos Rey Darago, e Compte de Barcelona: e que aço fermassen los Moaps tots. E daltra part, que tostemps Lalcayt major qui en Tunis seria sobre los Chrestians, fos rich hom, o caualler del senyor Rey Darago. E que lo senyor Rey Darago lo hi metes, el ne pogues gitar, e mudar tostemps a sa volentat: e que en tot lloch hon hostejassen portassen senyera ab senyal del dit senyor Rey Darago: si que hostejassen ab lo Rey, o per ells mateix: que tots fossen tenguts de guardar aquella senyera, axi com aquella del Rey de Tunis. E encara quel Gabellot dela Gabella del vi, quen es gran offici, fos Cathala, e quel senyor Rey Darago lo hi pogues metre: perço com la meytat del dret de la dita Gabella deuia esser del senyor Rey Darago. E daltra part quel senyor Rey Darago hi pogues metre Consol, en poder del qual faessen dret tots los mercaders Cathalans, e Patrons de naus, e mariners, qui venguessen en Tunis, o en tot lo Regne: e que axi mateix nagues altre a Bugia. E totes aquestes coses, e daltres moltes franqueses, que estan totes en cartes promes, e atorga llauors lo dit Mirabusach al dit senyor Rey Darago, e a ses gents: e axi ho conferma, e encara ho feu fermar com fo dins en Tunis, que fo Rey. E axi lo dit en Corral Llança ab les cartes, e capitols partis del senyor Rey, e anas recullir a Valécia ab cinch galees, e puix ana a Barcelona, hon troba les altres cinch galees, e axi recullis ab la gracia de Deus en aquella hora, e en aquell punt, e compli tot ço quel Senyor Rey en Pere li hauia manat: e encara molt mes. Queus dire? que ell mes Mirabusach per Rey, e per Senyor en Tunis, axi en aquella manera quel dit senyor Rey en Pere hach dictat: e feu aytant mes, que com ell entra ab la senyera del Rey Darago en Tunis no la volch metre per lo portal, ans la mes sobre la torra del portal. E puix com sach feyts confermar los dits capitols, tot axi com dauant es dit, ab tot lo trahut cõplidament, e ab moltes joyes riques e honrrades oltra lo trahut quel Rey de Tunis trames al Senyor Rey Darago, ell sen torna batent tota la ribera entro a Cepta, e pres moltes naus, e lenys, e terides de Sarrahins: axi que james nul hom no poch mills fer sos affers. E ab aquell guany ell sen torna en Cathalunya, e troba lo dit Senyor Rey en la ciutat de Valencia, hon lo dit senyor Rey lo reebe ab bona cara, e ab

D bona

bona volentat: e del hauer que aporta, e de les joyes, lo dit Senyor Rey lin feu bona part a ell, e a tots aquells de les galees: axi que cascu hauia tant guanyat en lo viatge, e ab ço quel Rey dona, que tots foren richs, e benenants. E axi veus nostre senyor qual bon començament feu al senyor Rey de puix fo coronat. Ara lexem a parlar dell, q̃ be mi sabre tornar com loch, e temps sia, e parlarem del Emperador Fraderich, e de sos fills: per ço com conue ala nostra materia.

Capitol xxxii. com lo Emperador Fraderich

hach guerra ab la sgleya, e com puix pau sen feu ab conuinença que passas en oltra mar per conquerir la sancta terra: e com lo Compte de Anjou pres la conquesta del regne de Sicilia, e quala sia estada la causa e raho de dita empresa.

VERITAT es quel Emperador Fraderich fo lo pus alt hom del mon de sanch, e lo pus saui, el millor de tot feyt: e fo elet en Alamanya Emperador ab concordia, e ab volentat del sanct Pare Apostolich. E fo elet lla hon allegir se deuia, e puix confermat a Mila, e en Roma per lo Pare sanct, e per tots aquells aquis tanyia de confermar: e fo planerament en possessio, e llegitima de tot ço quis tanyia a Lemperi. E axi com a Deus plau, que en aquest mon nul hom complidament no pot hauer goig, ne plaer complit, per obra del Diable moch se entre ell, e el Papa discordia, de qual part vench lo tort no tany a mi queus ho diga: per que nous en diria res, mas lo treball, e la guerra multiplica, e creixque entre la sancta sgleya, e Lemperador: e aço dura molt de temps. Puix per auant pau se feu ab la sancta esgleya, e ell, ab conuinença que ell passas en oltra mar per conquerir la sancta terra, e que fos cap major dels Chrestians qui de lla mar eren, ne hi vendrien: e que Lemperi tot se tengues en la sua senyoria, e el seu manamēt. E sobre aquesta pau ell passa en oltra mar ab gran poder, e feu molt de be, e guanya ciutats, e llochs que tolch a Sarrahins. E com hi hach estat llonch temps, hach sen a tornar de ça mar: per colpa de qui, ne per qual raho axi poch vos en diria res, mas be trobarets quius ho dira si be cercats, e axi que cō fo tornat de ça mar la guerra torna de la sancta esgleya. E axi mateix vos dich q̃ no sabrets per mi la colpa daquesta guerra per qui vench, com no es dat a mi quē deja parlar. Queus dire? q̃ tant dura la guerra

Fon en tēps del Apostolich Honori. 3. an. 1219

En tēps del Apostolich Gregori. 9. any. 1229. Mori lāy 1250.

com

com ell vixque. E com muri llexa tres fills los pus sauis, e els millors que hanch fossen tomasos de senyor negu: saluant del senyor Rey en Iacme Darago, de qui auant vos parlare. E dels tres fills feu hereu la hu de ço que hauia en Alamanya de son patrimoni, lo qual hauia nō Corali: e laltre feu Rey, e hereu de Sicilia, e de Principat, e de terra de Lauor, e de Calabria, e de Pola, e de Brus, axi com he ja comptat dauant, lo qual hauia nom Rey Manfre. E laltre fo Rey de Serdenya, e de Corsega, qui hauia nom lo Rey Eus. E axi cascu daquests tres senyors tengueren llurs terres en gran fe, e en gran dretura: empero los clergues tractaren quels poguessen desraygar de tot quant hauien, per la sentencia quel Pare sanct hauia donada contra llur pare Lemperador. E ests mogren quants Reys de Chrestians hauia el mon, que presessen la conquesta, e no trobaren negu qui pendre la volgues: e asenyaladament com lo sanct Rey Lluys de França, qui regnaua en aquell temps, era en conuinença, e en gran amistat ab Lemperador Fraderich: aximateix lo Rey Naudoart Danglaterra, e axi mateix lo Rey de Castella, e axi mateix lo Rey en Pere Darago hauia la filla del dauant dit senyor Rey Manfre per muller, e axi mateix no hauia Baro en Alamanya qui no fos llur parent. E axi sobre aquest tractament estegren molt de temps, que no trobaren qui ho volgues pendre. E en veritat que en aquella saho lo Rey Lluys de França hauia vn frare per nom Carles, qui era Compte de Anjou, e amdos germans hauien dues germanes per mullers, qui eren filles del Compte de Prohença, qui era cosigerma del Rey en Pere Darago. E en vida del dit Compte de Prohença, lo Rey Lluys de França pres sa filla major per muller. E com lo Compte de Prohença fo mort, romas laltra filla, e lo Rey de Frāça tracta que la hach lo Compte Danjou son frare per muller ab tot lo cōptat de Prohença. E com aquest matrimoni fo feyt, la Regina de França hach grā desig que vaes la Comptessa sa germana, e la Comptessa axi mateix hauia gran desig, que vaes la Regina. Axi que finalment la Regina trames a pregar lo Compte, e la Comptessa, que com lo Compte vendria en Frāça al Compdat Danjou, que hi menas la Comptessa: perço que la pogues vaer, e lo Compte, e la Comptessa otorgaren li ho: axi que no ana a molt de temps, quel Compte mena la Comptessa a Paris hon era la Regina, e lo Rey. E la Regina per goig dell faeren aplegar grans corts, e faeren venir Comptes, e Barons cascuns ab

En lo Capit. 11.

Fō donada p lo Papa Innocēcio. 4. en lo concili lugdunēse any 1244.

llurs mullers. E com la cort fo plena de Comptes, e de Barons, e de Comptesses, e Baronesses, lo seti fo feyt de la Regina solament per ella, e als peus della fo feyt seti per la Comptessa sa germana, e per les altres Comptesses. Si que la Comptessa de Prohença fon tan dolenta com la Regina sa germana no la assich de prop, que per poch no esclata de dolor. E cō axi hach vn poch estat, dix que mal li feya lo cor, e que sen volia anar a sa posada. Axi que hanch la Regina, ne negu la poch aturar. E com fo a sa posada gitas al llit, e plora, e suspira, e feu gran dol. E lo Compte que hach sabut que la Comptessa sen era anada, que no hauia esperat lo menjar, fo molt despagat, axi com aquell qui lamaua mes que negun senyor, ne altre hom pogues amar sa muller: e anassen a ella al llit, e troba la plorant, e tot enflāmat de fellonia, ques pensa que alcu, o alcuna li hagues dita qualque cosa que li desplagues: e besa la, e dix li, amiga digats me ques aço que hauets, ne si neguna persona vos ha dit res quius desplacia, que si ho ha, yo per cert tantost vos en dare venjança, e sia quisuulla? E la Comptessa qui sabia que ell la amaua mes que res del mon, perço qae en aquell pensament no aturas, dix li: senyor pus mo demanats dir vos ho he, que ell la amaua mes que res del mon, perço que en aquell pensament no aturas, dix li: senyor pus mo demanats dir vos he, que yo a vos res no tendria celat. Qual dona hà al mon que deja esser tan dolenta com yo? Que vuy he presa la major desonor que hanch gentil dona preses nul temps. Vos sabets, e es cert, que vos sots frare de pare, e de mare del rey de França, e axi mateix yo som sor de pare, e de mare de la Regina, e vuy que tota la cort era plena, e la Regina sich en son seti, e yo ab les altres Comptesses sigui li als peus. De quem tench fort per dolenta, e per desonrrada: si que decontinent vos prech, que de ma nos en tornem en nostra terra, que per res nom hich vull aturar. E sobre aço lo Compte respos li, e dix: ha Comptessa, nous ho tingats en mal, que axi es costuma, que ab la regina no pot siure, ne deu, sino era Regina. Mas confortats vos, que jous jur per lo sagrament de la Sancta esgleya, e per la bona amor que jous he, que si yo som viu, que auans que sia passat vn any, vos haurets la corona ē testa, que serets Regina, e porets siure en lo seti de la Regina vostra sor: e daço vos fas sagrament, eus en bes en la boca. E sobre aço la Comptessa fo confortada, no per tant que la dolor li ixques de son ventre, ans dins IIII. jorns

pres

pres comiat del Rey, e de la Regina, e ſen torna ab lo Compte en Prohença, de que fo molt deſpagat lo Rey, com tátoſt ſen tornaren. E en continent quel Compte fo tornat en Prohença ab la Compteſſa, feu armar cinch galees, e anaſſen en Roma al Papa: e com fo en Roma, lo Papa, e els Cardenals marauellarenſe com ſaberen que ell era axi vengut, que no hauien ſabut res: no per tant que ab gran honor lo reeberen, en faeren gran feſta. E lendema ell trames a dir al Papa, que ajuſtas ſon collegi, quell los volia dir ço perque era vengut. E lo Papa feu ho, e com lo Papa, e los Cardenals foren enſemps, tremeteré li a dir que vengues: e ell vench entre ells, e ells lleuarenſe, e li faeré ſon ſeti bo, e honrrat, aytal com a ell tanyia. E com tuyt foren aſſeguts comença a dir ſa raho, e dix en axi.

Capitol xxxiij. com lo Compte de Anjou ſen

ana al Apoſtolich, el prega de la conqueſta del regne de Sicilia, e com Lapoſtolich la li dona, el dona la corona de dit regne: e com daquel dia en auant hach nom Rey Carles, en lo qual dia ſe moſtra gran dany eſſer engenrrat al Chreſtianiſme.

PARE ſanct, yo he entes que vos hauets amprats tots los Reys, e fills de Reys de Chreſtians, que prengueſſen la conqueſta de la terra del Rey Manfre, e tuyt han vos en dit de no. Don yo a honor voſtra, e de la ſancta Romana eſgleya, e de la ſancta fe catholica prench la dita conqueſta en aquella manera que vos la proferis a donar als Reys, e per aço hich ſom vengut, que non he demanat conſell de mon frare lo Rey de França, ne daltre negu: ne nul hom no ſap perque hi ſom vengut. E axi yo ab que del threſor de la ſancta ſgleya vos me baſtets, ſom aparellat, quen continent me metre a ordonar la dita conqueſta, que en altra manera ſi vos Pare ſanct nom baſtauets de moneda, yo no poria fer res: quel meu poder, ne la mia riqueſa no es tanta quen aço pogues baſtar. Majorment que vos ſabets quel Rey Manfre es hu dels grans ſenyors del mon, e qui viu pus honrradament ab molta bona caualleria: perque ſera meſter, que ab gran poder ho comencem. E lo Papa lleuas, e anal beſar en la boca: e dix li, fill de ſancta eſgleya be ſies tu vengut. Yo de part de Deus, e del poder quem es donat per ſanct Pere, e per ſanct Pau te faç moltes gracies de la proferta quem has feyta: e ades yo po-

Lo compte Danjou hach del Apoſtolich la cóqueſta dl regne de Sicilia.

Lapostolich coronarey de Sicilia al Compte de Aniou.

ste la corona de Sicilia,e de tot quant posseheix lo Rey Manfre, e tenfas Rey,e senyor,e a tes generacions : e promete quet bastare de moneda aytanta com ops nages del thresor de sanct Pere, entro la dita conquesta hajes feyta.E axi li fo otorgat aquell dia, qui fo dia maleyt a ops de Chrestians,que per aquella donacio asenyaladament ses perduda tota la terra doltramar, e tot lo regne de Naruli de Turchs : ans han ells lleuat puix al Emperador de Constantinoble moltes terres, e sen es feyta,es fa,es fara gran mortedat de Chrestians, perque pot hom dir,que aquell dia fo de plor, e de dolor. E axi lo Compte exi del consistori ab la corona en testa, e altra corona quen trague en la ma,quel Papa li dona,que posas al cap dela Comptessa sa muller com seria en sa terra:e aço faes encontinent que fos a Marsella,que la coronas Regina,e daqui auant ell hach nom lo Rey Charles. E lliura li lo Papa vn Cardenal,qui era Llegat, qui de part del Papa ab lo dit Rey Charles ensemps la li posas al cap,e la coronas Regina de Sicilia:e axi se compli.E com aço fo feyt e hach pres comiat del Papa, e dels Cardenals tornassen a Marsella, hon troba la Comptessa, qui hach gran alegre,e gran goig,e majorment com fo coronada Regina. E com tot aço fo feyt,lo Rey Charles,e la Regina sa muller entraren en França, e vengren a Paris,e les Regines amdues segren en vn seti tota hora,de q̄ fo molt alegre cascuna:e si elles nagren alegre,lo Rey de Frāça nach desplaer de ço quel Rey Charles hauia feyt. Axi q̄ siu pogues destolre queu fera volenters.Empero no poch fallir a son frare ans li dona tot secors,e ajuda que fer poch. E axi mateix tots los Barons de França li faerē ajuda,qui daur,qui de persones:en tal manera,que ell sajusta ab gran poder,e vench contra lo Rey Manfre,e li entra en sa terra.

Capitol xxxiiij. com lo Rey Charles entra en

lo regne de Sicilia,e hach vençut, e mort lo Rey de Manfre en batalla,per rabo dels seus,qui sen passaren al Rey Charles:e com hach tota la terra del dit Rey Manfre de Sicilia.

E COM LO Rey Manfre sabe quel Rey Charles li venia de sus,axi com aquell qui era dels valents Reys del mon, aparellas,e fo li ab tot son poder a lentrant de son regne, e vengrense ala batalla cascu molt volenterosament. E segura-

ſegurament quel Rey Manfre hagra vençuda la batalla, ſino fos lo Compte de Caſarta, e el Compte de la Serra, e daltres Barons ſeus qui hauien la dauantera, e al ferir paſſarenſe al Rey Carles, e vengren contra llur ſenyor lo Rey Manfre. Axi que les gents del Rey Manfre ne foren totes eſmayades, no per tant, quel Rey Manfre de res no ſen eſpaordi, ans feri valentment lla hon vae la ſenyera del Rey Carles en la batalla. E en aquell lloch hon los Reys amdos eren fo molt cruel, e fellona la batalla: e dura del mati ala nuyt. E plach a noſtre Senyor quel Rey Manfre hi fo mort: e la ſua gent, qui vaeren la nuyt, e quel Rey Manfre no trobauen, axi com a deſconfits, anaren ſe fugent, caſcuns envers llurs pays. E aqueſta batalla fo en lany M.CC. L X X V I. a XXVII. dies de Febrer, e axi lo Rey Carles hach lo regne. E daço novull pus dir, com, ne en qual manera, que no toca, ne tany ala mia materia de que yo entench parlar. Mas aytant ſolament vos dich, quel fo ſenyor apres eſta batalla de Sicilia, e de tota la terra quel Rey Manfre ſenyorejaua.

Capitol xxxv. com lo Rey Corali vench Dalamanya ab grans gents per venjar la mort damdos llurs frares, e com lach pres lo Rey Carles, e li lleua la teſta en Napols, e ſens contraſte reſta ſenyor de Sicilia.

ENO ana a llonch de temps que lo Rey Corali vench Dalamanya ab grans gents contra lo Rey Carles, per venjar lo Rey Manfre, e lo Rey Eus, qui eren eſtats morts en la batalla. E axi mateix combates a jorn cert ab lo Rey Carles, e axi com a Deus plague la deſconfita torna ſobre lo Rey Corali, e ſes gents, e lo Rey Carles fo vencedor, e lleua lo camp: e hach viu lo Rey Corali, e ab mal que li eſtech tolchli la teſta en Napols, don tots los Princeps del mon, e les altres gents lin donaren gran blaſme. Empero axiu feu, e axi lo rey Carles puix no hach contraſt en ſa terra per negu: ne nul hom no ſen mes en venjança affer neguna, entro quel Rey en Pere Darago per honor de la Regina ſa muller, e de ſos fills ſe poſa en cor que aquelles morts venjas. E daço llexare ara a parlar, car be hi tornarem com ſera lloch, e temps: mar tornare a parlar del ſenyor rey en Pere Darago.

Capitol xxxvj. com lo ſenyor Rey en Pere ana *a dreçar ſon regne, e metrel en ordre, e com hach gran plaer de la bona andança den Coral Llança, e lo bon ordre que dech tenir lo Rey Darago en dreçar ſes galees.*

LO DIT ſenyor Rey en Pere ana a dreçar ſon regne, e hach gran plaer de ço quel noble en Corral Llança hach feyt, e complit, ſegons que ell li mana, qui hach mes Rey en Tunis, axi com hauets oyt. E puix ell endreça totes ſes daraſanes, axi en Valencia, com en Tortoſa, e a Barcelona, que les galees eſtigueſſen a cubert: e feu daraſanals per tots los llochs hon li paria que galees degues tenir. E plauriam fort quel Senyor Rey Darago poſas en ſon cor ço que yo li dire, que ordonas quatre daraſanals en les ſues marines, que foſſen daraſanals ſabuts: e los dos foſſen per bona ordonacio, e los altres dos per neceſſitat. Los dos de neceſſiitat, fos la hu en Barcelona, e laltre en Valencia: perço com ſon dues ciutats en que ha major poder de homens de mar, que en ciutats que ell haja. Los altres dos de bona ordonacio, fos la hu a Tortoſa, qui es noble ciutat, e bona: e es ala frontera de Cathalunya, e Darago, e porien ſi armar XXV. galees, que entro foſſen fora del riu nul hom no ſen apercebria. E ſemblatment a Cullera hon vendrien tots aquells del regne de Murcia, e Darago, e de Caſtella gran res, que nul hom non ſentria res: e armades, e aparellades porien axi entrar en mar. Quen veritat yo no ſe de Princep, ne de Rey al mon tan bells dos daraſanals, ne tant ſegrets com ſeria aquell de Tortoſa, e de Cullera. Per que ſenyor Rey Darago no demanats los voſtres homens de mar, quels par daço que yo dich, que cert ſom que aquells qui raho han, diran que yo dich veritat? Com en lo daraſanal de Tortoſa vendran tots aquells de Cathalunya, e de Arago: e en lo daraſanal de Cullera, tots aquells de Valencia, e del regne de Murcia, e de les fronteres, e dels lloch envers Caſtella. Si quen caſcun lloch daqueſts ab cinch milia lliures farets vn daraſanal. E en caſcu daqueſts daraſanals porets tenir XXV. galees, e en Valencia al daraſanal de la mar altres XXV. e puix en Barcelona altres XXV. E axi podets tenir cent galees aparellades com ops vos ſien contra voſtres enamichs. Mas les XXV. de Tortoſa, e les XXV. de Cullera podets armar, que lo enamich que

hajats

hajats non ſintra res entro ſien fora dels rius. Perque ſenyor feyts ço que fa lo bo admineſtrador,quen voſtra terra ha rich hom,o caualler que ab poca de riqueſa fa mes que altre no fa ab gran res mes. E aço per que eſdeue?Per la bona cura,e per la bona admineſtracio. Perque Senyor Rey Darago penſats que hajats bona cura, e bona admineſtracio:e axi farets dels affers aytants com en cor vos metats: empero que hajats tota vegada Deus, e lo ſeu poder en memoria, e puix com ops vos ſia ajut vos a complir la voſtra volentat, e lo daraſnal de Barcelona,e aquell de Valencia. E ſi aço metets en ordonacio, penſats que ab la ajuda de Deus vos ſotſmeterets Sarrahins, e encara Chreſtians, qui contra la Real voſtra ſenyoria, e dels voſtres vullan cõtraſtar:e ſi ho fan tantoſt los ne podets punir,quel poder voſtre es molt major que les regions del mon nos penſen. E podets ho veure en lo libre de les conqueſtes qui per lo Senyor Rey voſtre pare ſe ſon feytes menys de ajuda de diners, ne de croada,que leſgleya no hi ha donada: que mes de XX. milia miſſes ſe canten vuy en aqueſt dia,e tots dies en ço quel ſenyor Rey en Iacme conqueri ſens ajuda,e croada que no hi hach de la eſgleya,quel regne de Mallorques, e el regne de Valencia,e lo regne de Murcia conquerir ſens croada,e ajuda dela eſgleya,de que vuy ha tant la eſgleya que fort coſa ſeria de dir, que de cinch regnes altres hagues tãts delmes,e premicies,com ha daqueſts tres regnes:per que la Sancta ſgleya de Roma,o aquells qui la regixen deurien penſar lo creximent que han per la caſa Darago, e quen hagueſſen conexença en los llurs dexendents. E empero conort me en ço,que ſi lo Papa,ne los Cardenals no han conexença, quel Rey dels Reys noſtre Senyor ver Deus na memoria, quils ajuda en totes llurs neceſſitats,els fa anar de be en millor.

Capitol xxxvij. com lo ſenyor Rey en Pere

Darago penſa, e mes en ſon cor de hauer la venjança dels Reys Manfre, e Corali, e Eus llurs frares: e com ana en França per vaer la Regina ſa germana, e la gran amor que hach ab lo Rey de França.

EAXI LO senyor Rey en Pere Darago,com hach enteses les batalles, e les vençons que el rey Carles hach feytes per la conquesta que hach presa, fo molt despagat,e fello: per la gran amor que hauia a madona la Regina muller sua,e per sos fills que ell amaua molt. Per que posa en son cor,que james no seria alegre entro venjança nagues presa. Si que ordona en son cor,ço que tot saui senyor deu ordonar en los feyts grans q̃ enpren: que ell pensa en lo començament, e en la mijania,e puix en la fi,com daltra manera nul hom no fa res,sino pensa en aquestes tres coses. E lo dit senyor Rey, axi com lo pus saui senyor del mon,pensa en aquestes tres coses. Si que de la primera vos dire que era cella,que ell hauia major ops ques pensa, que abans ell començas res,que sabes qui li deuia ajudar,o de quil calia guardar:laltre,que hages moneda ab que ho pogues bastar: la tercera, que faes sos feyts tã segretamẽt,que nul hom non sentis res de ço quell hauia el cor,mas la sua persona tant solament: perço com ell pensaua que son proposit era tal,que nul hom no li consentria que ell començas guerra contra la syleya,qui es tot lo poder de Chrestians: e puix contra la casa de França,qui es la pus antiga casa de Rey qui sia en Chrestiandat.Com contra cascuna daquestes cosas hauia posat en son cor, que començas guerra.E si negu ne demanas,no fora hom el mon qui lo hi lloas:mas ell confiant en Deus,en lo bon dret q̃ volia mantenir, pensa que de sa testa,e de son enteniment,ab la ajuda de Deus,tractaria,que la venjança pogues fer del pare,e dels auoncles de madona la Regina muller sua,e del aui,e dels sobreauoncles de sos fills.Com cascu pot pensar,en quina dolor viuia madona la Regina muller sua, cõ sabe,quel pare,e els auoncles foren morts.E axi lo senyot Rey en Pere amaua mes madona la Regina,que res qui fos el mon.Perque a cascu vaja lo cor a aço que Munteyagol deya. Prop ha guerra, qui la ha el mig del seu,e pus prop la ha,qui la ha en son consell. E axi lo senyor Rey com oja vn plant de madona la Regina, dins lo cor li cauaua. Perque tots perills pensats en son cor,se pensa,que la venjança se faes per ell. E entra en aytal pensament,que fo mester,que ell tractas de la dita venjança,ço que son cor a nula persona no volch dir, ne descobrir:ans pensa que donas recapte a les tres coses,que dauãt vos he dites: ço es saber,que negu contra son regne no pogues venir. Laltre, que

que nul hom no ſabes ço que volia fer. La terça, de ajuſtar moneda ab que ho pogues baſtar. E axi ell penſa primerament molt en la caſa de França. E es veritat que mentre ell era Infant, que ſon pare era viu ana vn jorn en França per vaer lo Rey de França, e la Regina ſa germana. E penſas, que ſi enguany hi anaua, que non pendria res de ſon temps, ne faria fretura ala frõtera dels Sarrahins, com los Sarrhins diuern no poden hoſtejar, tant ſon mal enants, e mal veſtits, e temen fret, mes que gents del mon. E perço ell entra en França en Ianer. E com fo en França fo rebut ab gran honor, e goig, e alegre quen hach lo Rey de França, e lla eſtech be dos meſos ab gran deport, e ſolaz: e lla ell borna, e tira a taulat, e ana ab armes ab cauallers, e ab fills de cauallers, qui eren anats ab ell, e ab molts Comptes, e Barons de França, quiu aſſajauen per amor dell. Queus dire? Que tanta damor entra entre lo dit ſenyor Infant, e lo Rey de França: que duna hoſtia ſagrada combregaren amdos, es juraren, es faeren omenatge, que nul temps, la hu no vingues contra laltre, per neguna perſona del mon: ans ſajudaſſen, es valgueſſen contra tots homens. Si que la amor fo axi cordial entre amdos, com pot eſſer entre dos frares: que yo mon cors viu, quel Rey de França en les ſues ſelles que caualcaua, portaua a quartons lo ſenyal del ſenyor Rey Darago, per amor del Infant, e en laltre quarto, lo ſeu ſenyal de les flors. E axi mateix ſe feya Linfant. E puix lo dit ſenyor Infant tornaſſen molt pagat del Rey de França, e de la Regina ſa germana. E aço vos he yo comptat, perço com per auant ſe tanyera que parlem aqueſta auinença, e haura lloch al noſtre propoſit.

Capitol xxxviij. com lo ſenyor Rey en Pere ſe

tench per ſegur del Rey de França, e com lo Rey de Mallorques ſe complague al dit ſenyor Rey en Pere de certs torts que el Rey de França li feya a Muntpesller: e com ſobre aço ſe vaeren en Toloſa los tres Reys, e lo princep de Taranto, hon hach conuinença entrels.

ARAM llexare a parlar daqueſta raho, e tornare a parlar dels affers que vengren al ſenyor Rey en Pere Darago, q̃ membra li la conuinẽça, e la fermetat qui era entre lo rey de França, e ell: per que li paria que de la caſa de Frãça fos ſegur, a que negu dany no li pogues venir daquella part a res del ſeu, per la dita fermetat, e ſagrament: e axi mateix per lo gran deute qui

era

era entrells, e majorment que hauia ja fills, qui eren grans, e alts, e eren sos nabots. E axi veus ques tench per segur de la casa de França. E men tre ell estaua en aquest pensament, lo Senyor Rey de Mallorques se vae ab ell, e complagues molt a ell de molts torts, e nouitats que el Rey de França feya a Muntpesller, e a la Baronia. Si quen semps sobre aquests torts, e injuries trameteren llurs missatgers al Rey de França. E lo rey de França, axi com aquell qui hauia gran desig de vaer lo Rey en Pere Darago asenyaladament, trames los a dir, que ell vendria a Tolosa: e ells que saparellassen, que lla ques vaessen. Empero si ells volien, que ell vingues a Perpinya, o a Barcelona, que per amor dells, q̄ hi vendria volenters. E los Reys amdos germans hagren gran plaer daquesta raho, e trameteren li a dir, que la vista fos a Tolosa: e cascuns apparellarense de venir a la dita vista. E lo rey Carles qui a aquesta vista deuia esser, trames son fill, (qui era Princep de Taranto aquella saho, e puix fo Rey apres la mort de son pare lo Rey Carles) al Rey de França: e ell pregal, que anas ab ell a la dita vista. E aço feu per tal, com no hauia persona el mon, de qui ell tant gran dupte hagues, com hauia del Senyor Rey en Pere Darago. E trames a pregar al Rey de França, qui era son nabot, que ell endreças en tal guisa en aquella vista, que nol calgues tembre de res del dit Senyor Rey Darago. E aço feya asenyaladament lo Rey Carles, com entenia a fer passatge en Romania contra Lemperador Paliagolo, qui tenia Lemperi de Constantinoble contra raho. Com per cert dels fills del Emperador Baudoy deuia esser Lemperi. Los quals eren nabots del Rey Carles. E axi ell hauia dupte, que com ell seria fora del regne, quel senyor Rey Darago no li lleuas lo regne. Queus dire? en la dita vista vengren tots los tres Reys, e lo dit Princep. E si hanch nul temps fo gran alegre, e gran pagament entre Reys, e Senyors, si fo entre ells tots tres Reys. Mas per res lo Princep no podia trobar bona cara, ne consolacio neguna ab lo dit senyor rey en Pere: ans li estaua molt brau, e fello. Si quel Rey de França, e lo rey de Mallorques preseren vn dia en la cambra lo Senyor Rey Darago, e li dixeren, com podia esser, que ell no parlaua ab lo Princep? que be sabia ell, que son parent era molt carnal, axi com aquell qui era fill de sa cusina, filla del Compte de Prohença: e daltra part, qne hauia per muller sa parenta carnal, filla del rey Dongria. E axi que molts deutes hi hauia, si que final-

Lig lo Rey en Iacme. fol. 119. cap. 1.

finalment ab ell no podien res acabar. E lo Princep conuida lo Rey
de França, e lo Rey en Pere Darago, e lo Rey de Mallorques, mas
hanch lo Rey en Pere non volch pendre, perque lo conuit hach a ces-
sar. Mas lo Rey de Mallorques li feya molta donor, e lo Princep a ell.
E axi que ala partença de la vista sen ana lo Princep ab lo Rey de Ma-
llorques, hon yols viu amdosos entrar en Perpinya: e los fo feyta gran
festa, e tench lo Rey de Mallorques VIII. jorns. Araus llexare estar lo
Princep, e tornarem a les vistes: que com la festa fo passada, que dura
be XV. jorns, pensaren de tractar dels affers. E finalment lo Rey de
França promes al Rey Darago, e al Rey de Mallorques, els jura, que ell
nul temps, ne per cambi, ne per res, ell nos metria a fer cambi ab la
Vescha de Magalona: ne sen trametria de res, qui fos dels affers de
Muntpesller. E axi mateix lo Rey de França conferma la bona amistat,
qui era entre lo senyor rey en Pere Darago, e ell. La qual hauien ferma Cap.37.
da, axi com dauát es dit, en temps quel senyor Rey en Pere era Infant,
e ana en França. E feyt tot aço, e moltes daltres bones conformacions
que hach entre ells, partirense, e lo Rey de Fráça tornassen per Caors,
e per Figach en França. E lo senyor rey en Pere tornassen en Cathalu-
nya, e lo senyor rey de Mallorques, axi com dauant vos he dit, ab lo
Princep ensemps entrassen a Muntpesller.

Capitol xxxix. com lo Rey de Mallorques

sota sabuda, e certa fermetat fo decebut del Rey de França, qui cambia ab la Vescha de Magalona, e prengue possessio de Muntpesller ab greu dels probomens.

E SOBRE aquestes fermetats quel rey de Mallorques
hach del rey de França durmi segur del feyt de Munt-
pesller, axi que sota aquesta fermetat fo ell decebut per lo
rey de França qui feu cambi ab la Vescha de Magalona,
ab ço quel dit Auescha hauia a Muntpesller. E com lo cambi fo feyt,
lo rey de França entra a Muntpesller per pendre possessio per part
del dit Auescha: empero los prohomens de Muntpesller per res nou
volien consentir, ans hauien enteniment que auans se dexassen tots
pezejar que llur senyor lo rey de Mallorques preses tant gran destret
del rey de França. E lo rey de França feu cridar los les hosts sobre
Munt-

Muntpeſller, axi que ſi ajuſtaren tantes de gents de caual,e de peu, que fo infanitat: e los prohomens de Muntpeſller aparellaren ſe molt be de defendre. E lo ſenyor Rey de Mallorques qui ſabe aço penſas que llexas metre lo Rey de Frãça en poſſeſſio,quen ſon cor no penſaua que ay tantoſt que ell fos ab lo Rey de França, que no li llexas per les conuinences qui eren entre ells,e per la gran amor, e deute qui era.E axi trames manament als prohomens de Muntpeſller, que no li contraſtaſſen la poſſeſſio: e açols mana en pena de traycio, que no volia hauer en deſamiſtat lo Rey de França: e que eſtigueſſen tuyt ab bõ cor, que ell entraria en França,e que ſabeſſen que tal deute,e fermetat hauia ab lo Rey de França,que tantoſt ho hauria ell del Rey de França.E axi los prohomens de Muntpeſller,ab greu quels fo, hagren a obehir lo manament de llur ſenyor Rey de Mallorques : e majorment per la bona eſperança que ell los metia. E axi veus com decebe lo Rey de França lo Rey de Mallorques. Si quel Rey de Mallorques entra en França,es vae ab lo rey de França aquella vegada, e daltres moltes: e tota vegada hi metia qualque ſi,que aquella ſaho no podia fer, mas per cert que ſo tingues per dit, que en breu ho faria. E ab aytals belles paraules lo mena demétre fo viu: e aytal mateix ſan feyt tots los altres Reys de França,qui entro al dia de vuy ſon eſtats. E nols baſta que tengueſſen,e hagueſſen la part del Aueſcha, ans ſo han tot pres. Quel pus manifeſt deſaret es,que en tot lo mon ſe faça. Perque ſiats certs, que per temps daqueſt deſaret exira gran guerra, e gran mal: quel Rey Darago, ne lo Rey de Mallorques nou poran ſofferir: perque creu,que coſtara a la caſa de França. Deus per la ſua miſericordia ho jutge ſegons lo dret,e la raho que ell hi ha feyt,ne hi fa. Ara llexem aço eſtar,que llexar ho he ala juſticia de Deus,e ala veritat,de qui han a venir totes les venjances per dretura,e parlarem del Rey Darago en Pere,quis tench per aſſegurat del Rey de França: e axi mateix ala fi trobarſen ha enganat, axi com lo Rey de Mallorques, e molt mes, en tant com lengan munta a mes.Mas empero del engan quel ſenyor Rey Darago pres per ell, be lin feu Deus venjança abans que lengan fos de tot complit, ſegons que per auant oyrets.

Capitol

Capitol xl. com lo senyor Rey en Pere se volch

assegurar de la casa de Castella, e com sabuda la mort de son nabot lo Rey en Ferran do de Castella ana lla, e pres sos dos fills de dit Rey, els mena, e posa en lo castell de Xatiua: e a poch de temps lo Rey en Sanxo de Castella vench se vaer ab lo Rey en Pere, hon se tractaren, e fermaren conuinences amdos los Reys. 284

EAXI LO senyor Rey en Pere estech a son enteniment molt segur dela casa de França, com fo partit de les vistes de Tolosa. E pensas, que axi mateix sa seguraria dela casa de Castella, e venchsen en Arago. E es veritat quel Rey Nanfos de Castella hach de sa muller germana del senyor Rey en Pere Darago entre els altres dos fills: lo major axi com dauant es dit, qui hach nom Infant en Ferrando, e laltre qui hach nõ Infant en Sanxo. E al major ell dona per muller la filla del Rey Lluys de França, e germana del Rey Phalip, qui hauia la filla del senyor Rey Darago: E perço com lo Rey Nanfos de Castella, e lo Rey Phalip de Frãça eren cunyats, qui hauien les filles del senyor Rey en Iacme Darago: ordonaren que aquell matrimoni se feu del fill major del Rey de Castella ab la germana del Rey Phalip, qui hauia nom madona Blanca, e donaré la li ab enteniment, q̃ apres la mort del Senyor Rey Nanfos, perço com era lo major fill que hauia, fos Rey de Castella. E lo dit Infant en Ferrando hach de la dita madona Blanca dos fills, qui hach nom la hu lo Rey Nanfos, e latre Infant en Ferrando. E com hach hauts aquests dos fills, lo dit Infant en Ferrando, axi com a Deus plach hach malaltia, e passa desta vida, de que fo molt grã tala, que molt era bona persona, e dreturer. E com lo senyor Rey Darago sabe la mort de son nabot, fon molt despagat. Axi com daquell que ell amaua aytant com vn de sos fills. E hauia be raho, q̃ no era persona al mon aqui Linfant en Ferrando amas tant com feya a son auonclo, el senyor Rey Darago. Si que a poch de temps lo dit senyor Rey Darago entra en Castella ab pocha companya, e ana en tres dies, e en quatre nuyts be VIII. jornades. Axi que ana lla hon eren los dos fills del Infant en Ferrando, els pres, els sen mena al regne de Valencia, els mes en lo castell de Xatiua, hon los feu nodrir, axi com tanyia a fills de Rey. E aço feu per dues rahons asenyalades. La primera, per la gran amor que hauia a llur pare, que negu nols pogues fer mal en llurs persones: e lal-

e laltra que si Linfant en Sanxo nabot seu se desconexia de res envers ells, que ell tingues aquells Infants, e quen faça Rey de Castella. E que axi tendria la casa de Castella pitgada, e lligada a sa volentat. Si q̃ quãt lo Rey de Castella ho sabe, quen fo molt pagat: mas creu que no ho fo Linfant en Sanxo. E no ana a molt de temps quel Rey de Castella feu jurar a gran res dels richs homens de son regne Linfant en Sanxo que fos Rey apres sa mort. E com aço fo feyt Linfant en Sanxo se vae ab son auonclo lo Rey Darago, que axi mateix lamaua molt, e dix li: Pare senyor ja sabets quel Rey mon pare ma feyt jurar a grã res de sos richs homens, e es ver quin ha alcuns qui ni contracten, que nom vo len jurar: perço com hauien jurat Linfant en Ferrando mon frare, que fos Rey apres la mort de nostre pare. Ara pare senyor a vos deu saber millor que yo sia Rey, que negu de mos nabots. Si que yo veig q̃ aço esta en vostra ma, per queus soplich, eus prech, que vos daçom siats valedor. E com no men volguessets ajudar, que sia de merce vostra q̃ no mi negats: que ab que vos nom siats contrari, nom tem q̃ de Deus en auall nul hom mo puixca tolre. E com lo Rey Darago hach entes ço que son nabot li dix, que ell amaua tant, com si fos son fill, respostli. Nabot be he entes ço que vos hauets dit, e responch vos, que si vos volets esser envers nos aquell que deuets, ne yom cuyt, siats cert q̃ yo nous vendre contrari, ab que façats ço que yo volre, e que daçom façats sagrament, e omenatge, e ell dix, bell pare senyor demanats, q̃ volets q̃ yo faça, q̃ tot quãt vos manets som aparellat yo ara, e tostẽps de fer, e no als: e daço vos faz sagramẽt, e homenatge axi cõ a fill de Rey. Donchs dix lo senyor Rey, yous dire ço que façats. La primera cosa quem prometats, que tostemps me siats en ajuda ab tot vostre poder contra tots los homens del mon, e q̃ per neguna raho, ne per neguna persona contra mi, ne mos regnes vos, ne hom per vos no vingats. E laltra raho, quen prometats que com vostres nabots seran grans que haurã coneguda, quels dejats fer part dels regnes, en guisa que sien be heretats. Senyor dix ell, vos me deyts coses q̃ yous prometa, qui son rahonables, e bones, e qui son a honor mia: perque yo som aparellat de fermar en aquelles maneres que vos manets. E sobre aço foren aq̃stes conuinences fermades axi com dauant es dit, ab sagrament, e omenatge: e encara ab cartes publiques. E feyta aquesta fermetat entre ells, Linfant en Sanxo tornassen alegre, e pagat ẽ Castella, e dix ho tot

a son

a ſon pare,qui nach gran plaer,e grá alegre,e conforma al ſenyor Rey Darago tot ço que ſon fill hach promes.Ara llexare ells eſtar,e parlare del ſenyor Rey en Pere qui fo molt alegre,e pagat de ço que hach endreçat per que ell ſe tench per ſegur de Caſtella.

Capitol xlj. com lo ſenyor Rey en Pere ſen tor

na a Valencia hon troba miſſatgers del Rey de Granada quil requeſeren treua, la qual les hach atorgada a cinch anys: e compenſa en plegar moneda per tota ſa terra.

ETANTOST com ell fo al regne de Valencia, troba miſſatgers del Rey de Granada, que li vengueren ab grás joyes,e ab grans preſents que li requeſeren treua de part del Rey de Granada. E lo dit ſenyor Rey en Pere, penſant que ſon propoſit hauia bon començamét,atorga los la treua a cinch anys. E ſegurament que aço no era coſa que per res el mon fera, ſino fos perço,com ell tenia en ſon cor de fer la venjança del Rey Manfre, e del Rey Corali,e del Rey Eus:mas aço lo feu acordar a fer la dita treua.E com aço fo feyt,ell vae que era complit lo primer propoſit feu, ço es,ques tenia per ſegur que de neguna part no li podia venir damnatge ala ſua terra,ans podia començar lo viatge quen ſon cor ſauia poſat.E penſas que lo ſegon propoſit complis, ço es a ſaber de plegar moneda:e per totes ſes terres ell ampra ſos vaſſals que li ajudaſſen de moneda, perço com ell entenia affer tal viatge que ſeria gran creximent dell,e de tots ſos ſotſmeſos. E les ſues gents ſabien lo de tant al cor,e de tant bo,que bes penſauen q̃ nos mouia debades. E caſcuns atorgauen li tot ço que demanaua,axi que metia ſiſes, e altres ajudes per tots ſos regnes,e terres,qui muntauen a tant que era infanitat: e de tot eren pagats ſos ſotſmeſos. Ara llexare eſtar aqueſta ajuda ques fa es cull per tots ſos regnes,e tornare a parlar del Rey Carles.

Capitol xlij. com lo Princep de Taranto ſen

torna de les viſtes de Toloſa al Rey Carles ſon pare, e li compta el mal pagament que hach dell lo ſenyor Rey en Pere: e com lo Rey Carles, fiant ſe ſols en lo ſeu poder, ſe poſa en cor de no tembre dit ſenyor Rey en Pere.

E VERI-

VERITAT es que quant lo princep de Taranto fo partit de les vistes de Tolosa, ana tant per ses jornades que fo ab lo Rey Carles son pare, qui li demana nouelles de les vistes. E ell dix li tot ço que li era esdeuengut, ne com lo Rey de França, e lo Rey de Mallorques li hauien feyta molta donor: mas lo Rey Darago que per res no sera volgut consolar ab ell, ans li era estat brau, e fello. Don lo Rey Carles ne fo molt despagat, conech que aquella spina tenia el cor que ell se pensaua, es duptaua. Empero ell se fiaua tant en la sua caualleria, e en lo gran poder que hauia, que posa en son cor que no hagues dupte dell. E segurament axi so podia pensar, que en si hauia IIII. coses, que no hauia altre Rey el mon qui les hagues. La primera, que ell era tengut per lo pus saui Princep, e millor darmes qui el mon fos, apres la mort del bon rey en Iacme Darago. Laltra, que era lo pus poderos Rey del mon, que en aquella saho ell era Rey, e senyor de tot quant lo Rey Manfre solia hauer. E apres era Compte de Prohença, e Danjou. E apres era Sanador de Roma, e vicari general de tota la part quel fa de Toscana, e de Lõbardia, e de la Marcha. Apres era vicari general de tota la terra doltra mar, e cap major de tots los Chrestians qui de lla mar eren axi dels ordres del Temple, e del Spital, e dels Alamanys, com de totes ciutats, castells, e viles, e altres nations de Chrestians qui hi fossen, ne hi venguessen. E apres hauia en sa ma lo sanct Pare Apostolich, e tota la sancta esgleya Romana: axi com aquell de qui feyen compte de gran fauoner, e de Regidor. Daltra part hauia la casa de França, perço com lo Rey Lluys de França era son frare, e muri, e lexa Rey lo Rey Falip: e recomanali charamẽt lo Rey Carles son frare. E axi feya compta dell, axi com si lo Rey Lluys son frare fos viu. Donchs segurament que esguardant aquest poder seu, poch lo calia duptar del Rey en Pere. E axi ell posa en son cor aquest poder, e no pensa el poder de Deus: perque qualque sia quis fiu mes en son poder, quel poder de Deus, pot fer compta que Deus mostrara sobre aquell lo seu poder, a donar a conexer, e entendre a tot lo mon, que res no es, mas solament lo seu poder. E desta raho daquest poder de Deus he tant parlat da uant, que ara no men cal pus parlar. E axi estech en sa esperança, e en la força de son poder.

Capitol

Capitol xliij. recompta quina ſia ſtada la cauſa *per que la Illa de Sicilia ſe hach reuelada contra lo Rey Carles, e com dit Rey aſſatia la ciutat de Macina: e com Boaps ſalça contra ſon frare Mirabu ſach, e ſen feu coronar Rey de Bugia.*

EStant en eſta volentat tant alta, ell hach tals officials meſos per tota la Illa de Sicilia, que no feyen, ne deyen ſino tots mals, e ſuperbies: e nols paria q̃l mon fos altre Deus, mas lo Rey Carles. Si ques deſconexien de Deus, e domens: e feyen tant que marauella era com los Sicilians nols degollauen auans que no ſofferiſſen ço quels Franceſos los feyen. E entre les altres maluestats ſeſdeuench que eren feſtes de Paſcha, e a Palerm ha vna eſgleya que es envers lo pont del Almirall, hon a les feſtes de Paſcha hix tota la ciutat a perdonança, e majorment les dones de Palerm hi van totes: e aquell dia anaren hi algunes gentils dones entre les altres qui eren molt belles dones, e los Sarjants Franceſos exiren de fora, e trobaren aquelles dones qui anauen acompanyades de bon jouent, qui eren llurs parents. E perço que pogueſſen metre los Franceſos la ma ales dones lla hon ſe volgueſſen, cercaren los jouens homens, ſi portauen armes: e com vaeren que non portauen, digueren que les hauian comanades a les dones, e per les maneres ells los metian la ma, e les pecigauen, e per les mamelles. Axi que altres homens qui anauen ab altres dones qui vaeren aço, e vaeren q̃ batien ab vergues de bou aquelles, e aquells qui daço ſe eſquiuauen, cridaren, ay Deus pare Senyor, tanta de ſuperbia qui la pora ſofferir? E en aquel punt vẽgueren dauant Deus aquelles clamors, en tal guiſa que volch que de aquelles ſuperbies, e de moltes daltres quen hauien feytes, fos feyta venjança. Si que enflama lo cors daquells qui en aquell lloch veyen la ſuperbia. E cridaren, muyren muyren. Axi que en tal punt comença aqueſt crit, que ab pedra ſeca mataren tots aquells Sarjants: e com los hagueren morts entraren per la ciutat de Palerm tuyt cridãt, homens, e fembres, muyren los Franceſos. E tantoſt hom ſe pres ales armes, e tots quants Franceſos trobaren en Palerm tots muriren. E tã toſt lleuaren per Capita, e per comu Micer Aleynep, qui era dels honrrats, e dels richs homens de Sicilia. E com aço fo feyt, hoſt feyta anauen lla hon ſabien Franceſos hi eren, e per tots los llochs de Sicilia

anaua la veu:e aytant com la veu anaua,aytants ne matauen. Queus dire? Tota Sicilia se reuela contra lo Rey Carles, e a cop mataren tots quants Francesos pogueren trobar:axi que hanch hu qui hi fos en Sicilia non escapa.E aço sesdeuench per misericordia de Deus: q̃ nostre senyor ver Deus soffer lo peccador,e com veu q̃ nos vol esmanar dels mals,tramet sobre aquell laspasa de justicia.E axi la trames sobre aq̃lls maluats superbiosos,qui axi deuorauen la gent, e lo poble de Sicilia, qui eren obedients,e bons a tot ço q̃ fer deuien envers Deus,e envers llur senyor.E axi ho son vuy en aquest dia, que no eren que pus lleyal gent haja vuy el mon,com ells son estats,e son,e seran, si a Deus plau, als senyors que puix han hauts,segons q̃ per auant entendrets.E com aço fo feyt,e el Rey Carles sabe aquest damnatge q̃ hach pres, e molt mogut de gran fellonia, aplega grans hosts,e per mar,e per terra vẽch assatiar la ciutat de Macina:e vench ab tan gran poder:que ab xv. milia homens de cauall hi vẽch,e de gents de peu sens nombre:e ab cent galees sobre vna ciutat qui no era llauors murada,e aparia quen continent se degues pẽdre,mas aquell poder era no res al poder de Deus qui guardaua,e defenia ab bon dret los Sicilians. E axi llexar vos he estar lo Rey Carles qui te setge sobre Macina, e tornar vos he a parlar dela casa de Tunis en so qui si esdeuench. Veritat es que com lo Rey Mirabusach fo feyt Rey en Tunis per ma del senyor Rey en Pere Darago,axi com dauant hauets entes,que son germa Boaps sen ana a Bugia,e a Contastina,e ab Bugia,e ab Contastina ell salça contra Mirabusach,es corona Rey de Bugia: E cascu daquest dos germans estegrẽ en llurs Reyalmes,e per auant mori Boaps Rey de Bugia,e de Contastina,e llexa Rey de Bugia Mirabosecri fill seu:e senyor de Contastina,Bugron lo segon fill seu.

Alias, Constantina.

Capitol xliiij. com Bugron fill de Boaps,e Rey de Contastina enuia sos missatgers al Rey Darago fent li a saber cõ se volia fer Chrestia, e fer se son hom,e donar li Contastina,e tota sa terra:e el marauellos aparellament que feu lo senyor Rey en pere per a passar Alcoll.

E COM aço fo feyt,lo dit Mirabosecri volch desaretat,e pendre,si pogues,lo dit Bugron:e ell qui sabe aço pẽsas que nos poria dell defendre, sino ho feya fer per ma del Senyor Rey Darago,e que li faes saber que ell hauia volentat que tornas Chrestia

per

per ma sua,e quel dit senyor Rey vengues Alcoyll, qui es port del dit
lloch de Contastina,e que li retria la dita ciutat de Contastina: e com
ell seria a Alcoyll que pensas danar a Contastina,qui es la pus fort ciu
tat del mon,e ques faria Chrestia,e que li retria tota la terra quát a ell
nauia,e ques faria son home,e son fiol,e son vassall:e quel requeria de
part de Iesu Christ que ell aço degues reebre:en altra manera sino ho
feya,que Deus li ho demanas a lanima,e al cors.E lo Rey com oy aq̃-
sta missatgeria,qui li vench de part den Bugron senyor de Contastina
lleua las mans al cel,e dix: senyor ver Deus llaors,e gracies vos fas de
tanta de gracia,e de merce quem feyts:placius q̃ si aço deu venir a ho
nor vostra,e a be de mos regnes,q̃ venga a bon acabament.E los mis-
satgers eren dos cauallers Sarrahins molt sauis homens,qui faeré sem
blant que per catius a rembre eren venguts. E axi digueren tant segre
tament aquella missatgeria,que no fo hom el mon quin sabes res,sal-
uant lo senyor Rey. E lo dit senyor hach dos mercaders molt sauis, e
prohomens,e feu los carregar vna nau de mercaderies, e anarensen al
port de Alcoyll ab la dita nau:e los dos Sarrahins anarensen ab ells ab
deu catius Sarrahins, que hagueren comprats per desfreçar que eren
daquelles encótrades.E lo senyor Rey ordona ab aquells mercaders,
que com serien a Alcoyll,que ab partida de les dites mercaderies mó
tassen a Contastina,e ques vaessen ab en Bugron,e que sabessen si era
ver ço que aquells missatgers deyen.E axi descobrils lo dit senyor Rey
lo feyt tot,e los dits mercaders eren prohomens,e naturals seus, e ma
nals ne pena de la persona, e de tot quant hauien que aço no desco-
briessen a neguna persona.E axi com ell ho mana se feu,es compli. E
com foren a Contastina parlaren ab en Bugron tot lo feyt, en tal ma-
nera quel senyor Rey tenia tot lo feyt per ferm,e en Bugron atre tal. E
lo dit senyor Rey pensa tantost de fer naus, e lenys, e galees,e terrides
per portar caualls.E axi per tota la costera feu fer grans nauilis, e gran
aparellamét de tot ço que fa mester a passatge de senyor. Si que totes
les gents de son regne se marauellaren del gran aparellament quis fe-
ya,que primerament a Coplliura los ferrers no feyen als, mas ancho-
res: e los mestres daxa tots quants nauia en Rosello eren venguts a
Coplliura,hon feyen naus,lenys,terrides,e galees:e a Roses atre tal,e a
Torella,e a Palamos, e a sanct Feliu,e a sanct Poldes Marestem:e a Bar
celona nous en cal parlar qué fanitat era la obra qui si feya. E puix a

Tarragona atre tal, e a Tortosa, e a Paniscola, e a Valencia: e per tota la costera de les marines. E en les ciutats qui son dintre terra, feyen ballestes, e cayrells, e crochs, e llances, darts, cuyraces, capells de ferre, gãberes, cuxeres, escuts, paueses, e manganells: e als marines trebuchs, e pedres de ginys ales pedreres, e als altres llochs: axi que tant eren los feyts grans, que per tot lo mon anaua la moneda.

Capitol xlv. com lo Rey de Mallorques, e lo Infant en Sanxo pregaren al senyor Rey en Pere quels dixes ço que entenia fer, e com lo senyor Rey en Pere nols volch dir son enteniment, saluant que comana tota sa terra al Infant en Sanxo.

ELO senyor Rey de Mallorques vench al senyor Rey Darago, e pregal que li dixes ço que entenia affer, e que si li pleya que ell yria ab ell en tot lloch ab tot son poder. E ell respos li: frare no vull que hi anets, mas que romangats, e queus prẽgats guarda, e cura dela nostra terra. E axi mateix prech vos, que nous pes com yo nous dich ço quẽ tẽch affer, que per cert frare si a persona del mon yo degues descobrir mon cor, you descobriria a vos: mas no es mon entenimẽt daquest viatge. E axi encara vos prech que nous sapia greu, que axi mateix no vull ajuda, ne secors de nul hõ del mon: saul aquella de Deus, e de mos vassalls, e sotsmesos. E sobre aço lo senyor Rey de Mallorques ab greu que li sabe no sen mes mes sobre ell. E semblantment lo Rey de Castella, e son nabot Linfant en Sanxo faeren atre tal: que sol per aquesta raho vẽch Linfant en Sanxo en Arago, es vae ab ell, e si proferi de part del Rey son pare, e di mateix quen persona lo seguiria ab tot lo poder que hagues, e q̃ hauria xxx. o xl. galees de Sibilia, e de altra marina sua be armades, e Aparellades. Queus dire? Aytal resposta li feu com hauia feyta a son frare lo Rey de Mallorques, saluant que li dix que li comanaua tota sa terra, axi com aquell quell tenia en compte de fill. E lo dit senyor Infant respos, que la dita comanda prenia ell volenters, e que manas a tots aquells que ell llexaua procuradors, que si en res lo hauien ops, que tantost lo requesessen: e que totes coses llexades, tantost en persona, ab tot son poder laurien. E daço fon molt pagat lo Rey Darago, e abraçal, mes de x. vegades: e axi prengueren comiat la hu del altre. E lo dit senyor Infant tornassen en Castella, e recompta al Rey son pare ço qui entrells fo estat.

estat. Ha Deus dix lo Rey Nanfos de Castella, e qual çor de senyor ha en el mon quis pogues comparar a aquest daquest senyor? Si que no ana a gayre quel Rey Nanfos de Castella muri, e romas Rey de Castella Linfant en Sanxo. E axi daqui auant llexare lo Rey en Sanxo de Castella, e tornare al senyor Rey Darago.

Capitol xlvj. com partit lo Infant en Sanxo, lo senyor Rey en Pere comença regonexer les marines e fer bescuyt, e tot bon aparellament, e trametre cartes als homens de sa terra qui deuien esser ab ell.

ECOm lo dit Infant en Sanxo fo partit Darago del senyor Rey, e sen fo tornat en Castella, lo dit senyor Rey ana per les marines regonexent totes les obres: e pensa de ordonar ques faes bescuyt a çaragoça, e a Tortosa, e a Barcelona, e a Valencia: e feu venir a Tortosa molta ciuada, e forment. Si q̃ tanta ne feu venir quen la ciutat de Tortosa no podia cabre, ans feyen barraques, e cases de fusta en queu metien. E axi mateix trames ses cartes a tots aquells richs homens de sa terra, q̃ volia que anassen ab ell: e que se aparellassen de seguir lo viatge, ab aytants cauallers, e ab aytants ballesters, e ab aytãts paons. E a cascu ell feya donar en llurs terres, o lla hon volien acorriment de moneda tanta com los feya mester. E mana q̃ negu no sentrametes de viandes, ne de vi, ne de ciuada, quell faria metre compliment per tuyt de tot quãt haurien mester per tot lo viatge. E aço feya lo senyor Rey, perço q̃ no saguessen a entrametre sino dels arreus tantsolament de llurs cors cascuns, e q̃ anassen tuyt be arreats. E axis compli, que entro aquell dia james no sera feyt passatge hon tãt bell arreu de cors, e de caualls, e de ballesters, e de paons, e domens de mar hagues, com hach en aq̃ll passatge. E axi mateix ordona q̃ hi hach X X. milia Almugauers tots dela frontera, e be VIII. milia ballesters de Munt: e ordona que anassen mil cauallers, tots de honrrat paratge ab ell, e molts ballesters de Tortosa, e de Arago, e de Cathalunya, e seruẽts de maynades. Queus dire? Que tant era gran lo aparellament, q̃ tots los Reys, e els senyors del mon, axi Chrestians, cõ Sarrahins, qui res haguessen en les marines, se guaytauen, e hauien grã paor, e gran dupta cascu de llurs terres: perço com no era hom nat, ne viu el mon qui sabes ço que ell volia fer.

Capitol xlvij. com lo Papa e lo Rey de França, e de Inglaterra, e altres Princeps Chrestians trameteren sos missatgers al senyor Rey Darago, quels volgues dir hon tenia en cor de anar, e com tots hagueren vna mateixa resposta.

SI QVEL Papa trames a dir, quel pregaua que li dixes ço que ell hauia en volentat de fer: e si ho trametia a dir, qué tal lloch poria anar que ell li faria secors de moneda, e de perdonança. E lo senyor Rey trames li a dir, que li grahia molt la sua proferta, mas quel pregaua que no li desplagues com en aquella saho no lin volia trametre a dir: mas que en breu ell ho trametria a dir, e que llauors hauria lloch la ajuda, e la perdonança q̃ li proferia, mas ara en aquell punt que li plagues que sen sofferis. E axi los missatgers tornaren se ab la dita resposta al Papa, e com lo Papa ho entes, dix: per cert ma fe es que aquest sera altre Alexandre en lo mon. E apres axi mateix li vengueren altres missatgers del Rey de França son cunyat, qui li trames a dir semblant missatgeria q̃ hauia feyta lo Papa, e ab aytal resposta sen anaren. E apres vingueré del Rey de Inglaterra, daltres Princeps del mon, e tuyt sen anaren ab vna reposta: axi mateix del Papa, com dels Reys, com de Comptes. Mas dels Sarrahins nom cal parlar, que cascun Rey Sarrahi estaua ab paor que sobre ell no vengues. Si que era la major marauella del mon dels faraons, de les guardes qui eré per tota la terra de Barbaria. Si que al Rey de Granada deyen los seus homens, senyor ques aço q̃ vos no guarnits Bera, e Almeria, e Seruenya, e Monecha, e Malicha, q̃ per cert lo Rey Darago vendra sobre vos? E responials lo Rey de Granada, folla gent: que deyts? No sabets quel rey Darago ha treues ab nos per cinch anys, e cuydats vos quel nos trencas ço quens ha promes? Nous ho cuydets que per cert creats que ells es tant alt, e de tant alt cor q̃ per tot lo mon noven dria menys a res que hagues promes. E plagues a Deus quell volgues que yo ab mon poder anas ab ell, volgues se q̃ anas sobre Chrestians, volgues sobre Sarrahins, quen veritat yol seguiria voléters a mó cost, e a ma messio. E axi llexats estar esta sospita, que no vull que nul lloch de ma terra sen creixca de guayta neguna: que la casa Darago, casa es de Deus ab fe, e ab veritat. Queus dire? Tot lo mon estaua ab les ales alçades daquest senyor, que faria: mas empero quisque nagues dol, e paor,

paor,en Bugron nauia gran alegre.Ara llexare estar esta raho,e tornare al senyor Rey Darago,e al seu aspaexament.

Capitol xlviij. cõ acabades les vesites,lo senyor

Rey en Pere hach corts a Barcelona,en les quals ell ordona sa terra,e feu Almirall a son fill en Iacme Pere:e a qui va donar carrech dels despatxs dels affers de Cathalunya,e de les galees:e com a dia sabut tuyt foren al port Fangos.

LO dit senyor Rey no cessaua danar, e despaexar, e de vesitar totes les sues obres:axi q̃ per ell se spaetxauen los feyts tant que mes hi feyen en vuyt jorns, que no faeren en vn mes,si ell non anas a vesitar. E com ell vae que les obres erẽ quax acabades, ell feu corts a Barcelona,e en aquelles corts ell ordona tota sa terra,e ordona tot son passatge,e feu Armirall vn fill que hauia natural per ẽ nom Iacme Pere qui fo molt gracios,e bo de tots feyts.E lo dit ẽ Iacme Pere pres la verga del Almirall,e feu Visalmirall vn caualler de Cathalũya donrrat casal,e de bo,per nom an Cortada, qui era molt bo darmes,e de seny,e de tots affers qui tanguessen a caualler.E cõ aço fo feyt,dona dia q̃ tot hom qui anar degues al viatge, q̃ fos a port Fangos,al primer jorn de Maig aparellat, e arreat de recullir. E ordona quen Ramon Marquet,e en Beng.Mallol q̃ espatxassen los affers de Cathalunya,axi de les galees,com de les terides, cõ de les naus.E puix axi mateix en cascun lloch ordona bons homens de mar, qui espaetxassen ço que en llurs llochs se feya per lo passatge.E a Valẽcia lo dit senyor en Iacme Pere qui era poblat el regne de Valẽcia,ordona axi lespaetxament de larmada,com de cauallers, com de Almugauers,e de ballesters de Munt. Queus en dire? Quen tots los llochs axi de marines,com dintra terra ordona lo dit senyor Rey que espaetxassen los feyts,e les companyes:en tal manera quel jorn que ell hach donat foren tuyt,axi de mar,com de terra: qui a Tortosa, qui a port Fangos.Queus en faria majors noues?que axi vengueren tuyt ab bona volentat,que aquells qui deuien menar cent ballestes,ne menaren dos tants:e axi mateix dels seruents que mal llur grat los seguien,e no volien sou negu.E encara hi vengueren tots quants Capdals hauia en Arago,e en Cathalunya,e en regne de Valencia: e Sindichs de totes les ciutats. E axi lo senyor rey vench,e atendas a port Fangos hon era

tot lo

tot lo nauili, que ya eré tuyt aparellats de tot quãt los feya mester, que no hauié als affer, sino quel senyor Rey, e comptes, Barons, cauallers, Almugauers, e seruents de maynada, ques recullissen.

Capitol xlix. com lo senyor Rey en Pere feu

crida ques volia recullir al port Fangos, e pendre comiat: e com lo Compte de Pallars en nom de tots prega dit senyor Rey li dixes sa volentat, la qual may volch descubrir: e lardit que hach pera descobrir la als patrons e mariners.

E COM LO senyor Rey hach regonegut que tot era aparellat, axi naus, com galees, com altres vexells, fo molt alegre, e pagat, e feu ajustar totes les gents generalmẽt ab trõpes, que tot hom fos a oyr ço quel senyor Rey volia dir: que ell volia pendre comiat apres lo parlament, ques volia recullir. E com aquesta crida oyren tot hom vench al dit parlament, e Prelats, e richs homens, e cauallers, e totes altres gents. E com tuyt foren aplegats, lo Senyor Rey puja en vn cadafal de fusta que hach feyt fer, en tal guisa alt que tuyt lon poguessen veure be, e entendre: e com fo sus siats certs que fo be escoltat. E lo dit senyor Rey Darago pensa de preycar, e dix moltes bones paraules qui feyen al temps per aquells qui hauien anar, e per aquells qui hauien a romandre. E com ell hach finat son preych, lleuas per tuyt comunament lo noble A. Roger Compte de Pallars, qui ab ell anaua el viatge: e dix li, Senyor totes les vostres gents, axi nos qui anam ab vos, com aquelles qui romanen han gran plaer de les bones paraules que vos, los hauets dites, e tuyt ensemps sopliquen humilment a vos, quels digats, e quels descobrats hon es la vostra volẽtat danar. Perço com per descobrir la sua volentat no li deuia venir negun torp ne tort, tant era prop lo recullir, e que tuyt ne serié consolats, axi aquells qui hi yrien, com aquells qui romandrien: e encara q̃ mercaders, e altres bones gents saperellarien ab viandes, e ab tots refrescaments que portassen a la host. Eencara que les ciutats, e les viles sues, axi mateix li trametrien tostemps, ajuda, e secors de totes coses. E lo senyor Rey respos, e dix: Compte yo vull que vos sapiats, e tots los altres que aci son, e encara aquells qui hich no son, que si nos sabien q̃ la ma esquerra nostra sabes ço que ha en cor de fer la ma dreta, que nos mateix lans tolriem: e axi no parlets

pus

pus desta raho,mas pensats vos de recullir tots aquells qui ab nos deuets anar. E com lo Compte,e los altres oyren tant fort paraula com aquella quel Senyor Rey hach dita: non volgueren pus parlar: mas ques reprengueren,e digueren: Senyor pensats de manar que nos ho farē,e placia a nostre senyor ver Deus,e a madona sancta Maria,e a tota la cort celestial q̄ ell compleixca lo vostre enteniméṫ a honor dells, e a creximēt,e a honor vostra,e de tots vostres sotsmesos: e que a nos do gracia queus puixcan seruir en tal manera que Deus,e vos ne siats pagat.E sobre aço lleuas lo Cōpte Dampuries,e lo Vescompte de Rocabarti,e daltres richs homēs qui no deuien anar el viatge,e diguerē: senyor placiaus q̄ vullats que nos nos recullam ab vos,e q̄ per res nōs llexets: que axi be aparellats som de recullir,com aquells qui hauiē albara danar el viatge.E lo senyor Rey respos al Cōpte,e al Vescompte, e als altres,e dix: nos vos grahim molt la vostra proferta, quens feyts de la bona volentat, mas aytant vos responem,que axi be nos seruirets vosaltres qui romendrets,com nos qui anam.E com aço hach dit beneyls,e senyals tots ells els comana a Deus.E si hanch se vaes grans plors,e grans crits aqui foren al pendre comiat: axi que lo senyor Rey qui era lo pus fort senyor de cor qui hanch naixques, na huyra tot de plorar.E lleuas,e ana pendre comiat de madona la Regina, e dels Infants. E agracials,e beneyls,els dona la sua benedictio. E hach li hom aparellat vn leny armat,e recullis ab aquella benedictio,e gracies,que hanch senyor se pogues recullir. E com ell fo recullit,tot hom se pensa de recullir: axi que dins dos jorns foren tuyt recullits,e ab la gracia de nostre Senyor ver Deus, e de madona Sancta Maria,e de tots los seus beneyts sancts,e sanctas ells faeren vela tuyt de port Fangos per anar en llur bo viatge en lo mes de Maig, de Lany de la Incarnacio de nostre Senyor ver Deus IESV CHRIST M. C C. L X X X I I. E com hagueren feyta vela, foren mes de cent cinquanta veles entre vnes,e altres.E com forē entro a vint milles en mar, ab vn leny armat Lalmirall en Iacme Pere ana a cascuna nau,e leny, galea, terida, barca,e cascun patro ell dona vn albara sagellat, ab son sagell del Senyor Rey clos,e tancat ab lo dit sagell.E mana a cascun patro que faes la via del port de Maho,que es en la Illa de Manorqua: e que en lo dit port entrassen tuyt,e lla refrescassen.E que com fossen fora del port de Maho deu milles en mar,que cascu obris lalbara,e no abās,en pena dela

persona

persona.E com laguessen obert,que faessen la via quels manaua lo senyor Rey en lo dit albara.E axis feu com Lalmirall mana.

Capitol l. com lestol del senyor Rey en Pere *entra en Maho port de Manorqua, e la gran maluestat que feu Lalmoxerif de Manorqua al dit senyor Rey en Pere, la qual fonch causa que tolguessen la testa a en Bugron.*

ETVYT entraren el port de Maho,e lla refrescaren. Si quel Moxerif de Manorqua vench al senyor Rey, e dix li:senyor,que volets,ne manats que yo faça, que si vos venits a pendre la Illa, yo som apparellat de complir ço que vos manets. E lo senyor Rey respos,al Moxerif,nous duptets de res:que nos no venim per fer enug, ne pesar a vos,ne ala Illa.E daço estats segur.E lo Moxerif lleuas,e besa li lo peu, e feu li moltes gracies:e tantost trames tant de refrescament al senyor Rey,e a tot lestol,que seria molt fort de comptar: que tanta dabondança los trames de tots refrescaments,que a mes de VIII. jorns los basta. Empero feu vna gran maluestat,que aquella nuyt hach vna barca armada de Sarrahins,e trames a Bugia, e per tota la costera, quels feu a saber,quel senyor Rey ab tot son estol era al port de Maho, e que creya que yria a Bugia,e ques guardassen. E com aço hach sabut entre los altres en Bugron senyor de Contastina, hach lo major alegre,que hanch negun hom pogues hauer: e en lloch de desastruch per lo gran plaer que hauia,descobri son coratge a alguns specials amichs,e parents seus que hauia,en quis fiaua de totes coses. E aço feya perço com que sendreças,que complis al senyor Rey ço que li hauia promes. E vn daquells a qui hach descuberta sa volentat, descobri, e feu ho saber a tots aqlls de la ciutat,e als cauallers Sarrahins de la ciutat,qui ab ell eren. Queus dire? Que tots a remor feyta se lleuaren,e prenguerenlo,e tolgueren li la testa,a ell,e a XII. de altres qui aço li consentien:e trameteren missatge al Rey de Bugia,ques vengues emparar dela ciutat,e de tota la terra,e axis feu.Aram llexare a parlar dells, e tornare a parlar del senyor Rey Darago.

Capitol lj. com lo senyor Rey en Pere prengue

terra al port Dalcoyll, e com hach entesa la mort den Brugron, de que fo molt despagat: e lo gran nombre de Moabits ques replega de mentres sen fortia, e els grans feyts darmes ques van fer, ab lo bon acorriment que feu Cathalunya.

COm lo senyor Rey hach refrescada la sua gent, ell parti de Moho, e com ells foren deu milles en mar, cascu obri son albara, e tuyt hagren manament dins los albarans, que fessen la via del port Dalcoyll: e com foren ala vila Dalcoyll, prengueren terra. E aquells Dalcoyll pensaren de fugir, axi que pochs ni cõseguiren. Empero aqui auallaren los caualls, e axi tot hom entra. E com tuyt foren en terra, lo senyor Rey demana als Sarrahins que hauien presos a Alcoyll noues den Bugron: e comptaren li ço qui li era sdeuẽgut. Don lo senyor Rey ne fo molt despagat. Empero puix aqui era vengut, pensa quel viatge se complis a plaer de Deus, e dela sancta fe Catholica: e pensa tantost de fer vn mur de pals, e ab cordes qui entrauẽ en los anells ell feu son mur, qui enuirona tota la host, e la vila; e feu exir de les naus los tapiadors que menaua: e de tapies ells faeren les barreres, e els camins, hon les hosts deuien venir fora daquel mur. E de mentre que ell feya enfortir la host, ajustaren se en torn trenta milia homens a cauall Sarrahins, e tanta de gent de peu, que la terra, e les montanyes vaerets cubertes. Queus en dire? quels maleyts Morabits anaren preycant, e cridant per tota la Barbaria: e donar perdons a llur mala lig. E abans que fos passat vn mes hi hach venguts mes de cent milia homẽs a cauall, e de peu sens tot nombre. E lo Compte de Pallars qui vae aquella tant gran congregacio de gents, ana fer vna bastida, qui de tapies, qui de fusta en vn puig, qui es prop de la vila de Alcoyll. E daq̃ll lloch lo dit cõpte de Pallars, ab mols daltres feria en ells tots jorns: si que meterẽ nom a aquell puig dela Bastida: puig de pica baralla. E en aquell puig se feyen tots jorns tant grans feyts darmes, q̃ no era per comptar. Queus dire? Que qui volia vaer ardiment, e bondat de Senyor, vos ho pogrets vaer en aq̃ll lloch: q̃ com lo torneig era mesclat, e lo senyor Rey conexia quels Chrestians nauien lo pijor, ell brocaua al mig de la presa, e feria al mig dells. Mas nous cuydets que hanch Alexandre, ne Rotlan, ne Oliuer, ne neguns altres poguessen ço fer a tots dies quel senyor Rey feya: e apres dell tots los altres richs homẽs,

homẽs,cauallers,e Almugauers,e homens de mar qui lla eren.E cascu se pot pensar que ops era al senyor Rey,e ales sues gents que axis faes, quen tal lloch eren que no hi hauia força neguna, enans eren en bell pla sens vall,e sens mur,sino aquell de la paliçada que jaus he dit.E de altra part eren Reys, e fills de Reys,e Barons, e Moaps de Sarrahins qui eren la flor de tots los Sarrahins del mon: e no hi eren per als, sino per confondre los Chrestians. Per que si se adurmissen a la guayta pensar podets que a mal so los faeren despertar, perque nols era ops que ço gitassen a no cura. E per cert hon majors eren los feyts,e pus perillosos,lo senyor Rey era pus alegre,e les sues gents atre tal: que ja mes neguna host no fo pus basta de tots bens com aquella era, e tots dies crexia la abundancia.Si que com saberen en Cathalunya quel senyor Rey era a Alcoyll,tot hom en manera de perdonança pensauen de carregar naus,e lenys de gents, e de viandes, e de armes,e de totes ajudes:e tuyt atenyiẽ lla,que jorn hi esdeuenia que XX.e. XXX. veles hi entrauen carregades de totes coses: axi que major marcat hi hauia de totes coses,que en lloch de Cathalunya.E com lo senyor Rey hach regonegut tot aq̃ll pays,e hach vist lo poder dels Moros,e Sarrahins, pensa que per no res conquerria la Barbaria, si lo Papa li volia ajudar de moneda,e de perdonança: e que james los Chrestians non forẽ ne tant bon partit,que hach Rey de Chrestians qui faes passatge, ne Rey de França, ne Rey Danglaterra, ne el Rey Carles qui ab croada,e ab thresor de la esgleya passaren a Tunis,no tengueren tanta de terra en Barbaria, com ell tenia: que de Giger tro ala ciutat de Bona Sarrahi no hi gosaua aparer, ans per tota aquella marina anauen los Chrestians a portar llenya a la host. E encara hi tenien llurs bestias, que Sarrahi negu no hi gosaua aparer,ans hi hauia dels Chrestians qui en trauen en caualcades III. e IIII. jornades, en amenauen presa de persones,e de bestiars: axi quels Sarrahins nos gosauen partir de les llurs hosts,que tantost com sen partien cuydauen esser catius. E era axi, que tots jorns ne catiuauen assats: que a Alcoyll ne vaerets tots jorns encants,si que vn mes duraren. En axi quel senyor Rey Darago se tenia per pus segur,e tota la host que marauella era,e alcunes vegades lo Senyor Rey brocaua ab cinchcents caualls armats a colp,e los altres llexaua a les barreres. E com ell brocaua ab aquells, feya los Sarrahins axi esparpanyar,que no sen tenia hu ab altre: e feyen ne

tanta

tanta de morteldat, que fareza seria de dir: e catiuauen ne tants, que per vña dobla hi hauia hom vn Sarrahi. Axi que tots los Chrestians estauen richs, e alegres, e sobre tots lo senyor Rey. Araas llexare a parlar del feyt de les armes quis feyen tots jorns, e parlare de ço quel senyor Rey se pensa.

Capitol lij. com lo senyor Rey en Pere stant *en Alcoyll trames al noble en G. de Castellnou al Papa, per aqusta raho que li ajudas de diners, o de croada, pera conquerir Barbaria.*

COM lo senyor Rey vae aquests affers tan honrrats, e tan bons a ops de Chrestiandat, ordona que trametes per missatge al Sanct Pare lo noble en G. de Castellnou, qui era honrrat Capdal de Cathalunya, e parent seu, e ab dues galees ell lo trames en Roma al Papa. E la raho fo aquesta, que manaua al dit noble, que tantost ques recullis, e que sen mantas per la Seu de Roma, e que no saturas en lloch entro que fos ab lo Papa: e com seria ab ell, quel saludas de part dell, ell e tots los Cardenals: e com lauria saludat quel pregas de part sua, que faes ajustar son consistori, com ell volia dir algunes paraules a ell de part del dit Senyor Rey dauant tots ells. E com aço seria feyt, e tuyt serien ajustats, que ell altra vegada saludas lo Sanct Pare, e tot son collegi de part sua, e que digues axi: Pare sanct mon Senyor lo Rey en Pere Darago vos fa saber quell es en Barbaria, en vn lloch qui ha nom Alcoyll: e troba que per aquell lloch se pot hauer tota la Barbaria. Si vos Pare sanct li volets fer ajuda de diners, e de perdonança, sera aço complit de la major part auans que llonch temps sia. E diu vos, que abans que vengan tres mesos troba que haura la ciutat de Bona, de que fo Bisbe sanct Agosti, e apres la ciutat de Giger. E com aquestes dues ciutats, qui son en la marina pres Dalcoyll, la vna de lleuant, laltra de ponent, haja conquestes, feyts compte que totes les altres ciutats de les marines haura dins de poch de temps. E la Barbaria es aytal, que qui haura les marines, si haura tota la Barbaria. E son gents qui tantost com vejen lo gran destret que hauran, se faran Chrestians la major part. Per que Pare Sanct lo dit Senyor Rey vos requer de

de part deDeus,que aquests serueys tant solament li façats,e en breu, si a Deus plau,la sancta sgleya sen crexera de tanta renda que muntara a molt mes q̃ no hi haura bestret: que ya vets lo senyor Rey son pare de quanta renda ha crexcuda la sgleya sancta,sens que no hi hach ajuda neguna. Perque Pare sanct aço eus demana, eus requer,e queus placia que non tardets.E si per auentura ell vos responia, perque aço no dix als nostres missatgers que li trametem en Cathalunya: vos li responets, com no era temps que a vos Pare sanct, ne altre descobris son cor; perço com ho hauia jurat, e promes a Bugron, que a persona del mon nos descobris, per que Pare sanct nous deu saber greu. E si perauentura ell nous volia atorgar secors negu, vos li protestats de part nostra,e en la protestacio li digats, que si lo secors nons tramet,que nos li demanam, que a colpa del nos en haurem a tornar en nostra terra:que beu sap ell,e tot lo mon,quel nostre poder no es tant de moneda que aci poguessem llongament aturar: e que Deus liu demane,com be sapia que nos hauem en volentat: que sins fa lo secors,que nos li demanam,que tots los nostres dies volem metre en crexer la sancta fe Catholica, e especialment en aquestes parts hon ara som venguts. Empero man vos que aquesta missatgeria façats al pus hiuazosament que fer pugats. Senyor respos lo noble en G.de Castellnou,be he entes ço que mauets manat que diga,ne faça: e ab volentat de Deus you complire en tal manera que vos ne serets pagat,e pensats me de donar la vostra benedictio, e gracia, que yous coman a nostre senyor queus defena,eus guart de tots mals,eus do victoria sobre tots vostres enamichs. Empero senyor si a vos plagues daltres richs homens mills enrahonats hich hauets que hi poguerets trametre,e yo grahire molt mes a Deus,e a vos que en lo cas en q̃ sots que yo nom partis de vos:que tots dies veig queus metets en lloch q̃ gran dolor he en mon cor,que yo nous sia de prop. E lo senyor Rey comença a riure,e dix:segurament en G. yo som cert que vos hagrets major plaer de romanir que del anar, quel delit que vos carregats a nos del feyt de les armes, a vos ne podem comptar per hu daquells qui sien en Cathalunya,ne en la nostra senyoria:e axi nous enyorets, que com vingats be trobarets encara tant affer, que beus en podrets tolre lo desig.E nos fiam nos tant de vos, quens pensam que en aquesta missatgeria,e en tots altres feyts qui majors fossen, darets vos axi

bon

bon recapte cō negu Baro que hajam:e axi pensats danar, que IESV CHRIST vos guiu, eus torn a nos tot san,e saul.E sobre aço lo dit noble baxas en terra,e volch li besar los peus : mas lo senyor Rey nou sofferi,ans lon lleua,e li dona la ma,e com la ma li hach donada,lo senyor Rey besal en la boca.E tantost dues galees forē apparellades be armades,e munta sus,e pensassen danar.Deus la port a saluament.Ara lexare ell estar,e tornare a parlar del senyor Rey Darago, e de sos grās affers darmes qui tots dies se feyen a Alcoyll.

Capitol liij. com los Sarrahins volien batalla *feyta ferir en los Chrestians,e desfer la bastida del Compte de Pallars, e com fonch descubert llur enteniment per vn Sarrahi del regne de Valencia.*

VN Iorn sesdeuench quels Sarrahins foren acordats que batalla feyta venguessen ala bastida del Cōpte de Pall ars, e que de tot en tot perdessen tots les persones , o laguessen.E dementre que aço hagueren pensat, vn Sarrahi qui era estat del regne de Valencia de denuyt vench ho a dir al Senyor Rey. E lo senyor Rey dix li,quant sera aquell jorn quells aço deguen fer ? Senyor,dix ell,vuy es dijous, e Diumenge mati que sera festa vostra,que ells se pensen que vosaltres serets a missa, e grā res de vostres Barons,e ells han en volentat de fer esta brocada. Ara , dix lo senyor Rey,ve a la bona ventura que molt te grahim ço quens has dit:e nos prometemte q̄ nos te heretarē lla hon tu naixquist entre tos amichs. E plau nos que estigues entre aquesta gēt,e fes nos saber tot ço quells faran,e dissapte a nuyt sies ab nos , e dir nos has tot ço quells hauran acordat. Senyor dix ell, siats cert que yo sere ab vos. E lo senyor Rey feu li donar X X. dobles dor, e anassen. E ordona lo Senyor Rey ab les escoltes,e ab les guaytes,que cascuna nuyt feyē,que tota hora que vingues a ells,els digues Alfandech quel dexassen saluament anar:per ço com ell era natiu de la vall de Alfandech. E sobre aço anassen, e lo senyor Rey ajusta son consell , e dix los ço que lo Sarrahi li hach dit. E sobre aço mana a cascu de sos vassalls, e sotsmesos, ques tinguessen apparellats:que ell volia ferir sobre la host dels Sarrahins. E si hanch negu temps fo goig ne alegre en neguna host, si fo entrells , quel dia los paria vn any.

Capitol liiij. com miſſatgers de Sicilia ab *gran dol, e plors, e triſticia vengren al ſenyor Rey en Pere eſtant en Alcoyll, e la bona reſpoſta quels dona: e com Franceſos ſien cruel gent lla hon han poder.*

EDEMENTRE que eſtauen en aqueſt parlament, ells vaeren venir de lleuant dos barques armades, be ſpalmades, e dretament vengren al port, ab ſenyers negres, e preſeren terra. E ſim demanats, qui eren, ne de quals gents, yous ho dire, que ells eren Sicilians de Palerm: e venien hi quatre cauallers, e quatre ciutadans per miſſatge de tota la cõmunitat de Sicilia, e eren molt ſauis homẽs: e com hagren preſa terra, vengrenſen dauant lo ſenyor Rey: e gitarenſe dauant los ſeus peus, plorant, e beſant la terra tres vegades abans que foſſen a ell, e los genolls tirãt per terra anarenſen entro al peus del ſenyor Rey: e pregueren li los peus, e tots VIII. enſemps cridant, ſenyor mercedi, beſaren li los peus: q̃ nul hom nols ne podia lleuar, que tot axi cõ la Magdalena ab les ſues llagrimes llaua los peus a Ieſu Chriſt: axi llauaren ells los peus ab llagrimes, e ab plors al ſenyor Rey. E los crits, e els plants, e los plors que ells feyẽ, era molt gran pietat. E eren tots veſtits de negre. Queus dire? q̃ lo ſenyor Rey ſe traſch anrera, e dix, que demanats, ne qui ſots, ne don? ſenyor (dixeren ells) nos ſõ de la terra orfana de Sicilia deſemparada de Deus, e de ſenyors e de tota bona res terrenal, catius meſquins, qui eſtã apparellats de pendre vuy la mort, homens, fembres, e Infants, ſi vos ſenyor nons acorrets. Don ſenyor nos venim ala Reyal Mageſtat voſtra, de part daquell orfa poble, a clamar merce a vos, q̃ ſia de gracia, e de merce voſtra, que per la ſancta paſſio que Deus pres ẽ la creu per lomanal llinatge, que vos hajats pietat dells, e quells accorregats, els gitets daquella dolor, e catiuitat en que ells eſtan. E encara ſenyor q̃ ho deuets fer per tres rahons: la vna, perço com vos ſots lo pus ſanct rey, e el pus dreturer, qui el mon ſia: laltra raho es, que la Illa de Sicilia, e tot lo regne es, e deu eſſer de madona la Regina muller voſtra, e apres della dels Infants voſtres fills, axi com aquells qui ſon dela ſancta llinea del ſanct Emperador Fraderich, e del ſanct Rey Manfre, qui llegitimamẽt erẽ ſenyors noſtres. E axi ſegons Deus madona la Regina Coſtãça muller voſtra deu eſſer dona noſtra, e apres deuẽ eſſer Reys, e ſenyors voſtres fills, e ſeus. E laltra raho es, que tot ſanct hom Rey es tengut de ajudar,

judar,a orphens,e a pubils,e a viudes.E com la Illa de Sicilia ſia vidua axi com aquella qui perde tant bon ſenyor com lo ſanct Rey Manfre, podets la comptar per viuda:e los pobles ſon tots orphens,que no há pare,ne mare,ne perſona quils ajut, ſi Deus , e vos, e els voſtres nols acorrets : e les creatures ignocents , qui ſon en la dita Illa, qui ſperen mort,pot hom comptar a pubils,qui ſon de poca edat,e no ſaben do nar conſel a llur neceſſitat.Donchs ſanct ſenyor hajes merce de nos, e placiat que vajes pendre aquell regne qui es teu,e de tos Infants, e lle uals de la ma de Pharahò.Com axi com Deus deſlliura lo poble Diſrael de les mans de Pharaò,axi ſenyor pots tu deſlliurar,aqueſt regne de la ma de la pus cruel gent qui el mon ſia:quel mon tant cruel gent no ha lla hon há poder,com ſon Franceſos.E lo ſenyor Rey mogut de pietat feu los lleuar,e dix los: Barons voſaltres ſiats be venguts : be es veritat,quel regne deu eſſer de la Regina muller noſtra,e apres de noſtres Infants,e hauem gran deſplaer del voſtre treball.E axi nos hauem oyda la voſtra miſſatgeria,e tot ço queus puixcam fer de be envers voſaltres,nos ho farem. E ells reſpongueren , ſenyor Deus vos do vida, eus meta en cor que hajats merce de nos meſquins:veus aci cartes de caſcuns de les ciutats de Sicilia,e cartes dels richs homés,e cauallers, e de viles,e de caſtells:qui tots ſon apparellats dobehir a vos p ſenyor, e per Rey:e puix tots aquells qui apres de vos vendran . E lo ſenyor Rey pres les cartes qui eren mes de cent,e manals donar bones poſades,e racio de tot quant hauien ops ells,ne llur companya.

Capitol lv. com lo Sarrahi de Valencia torna lo

dia enans que fos la batalla, e dix al ſenyor Rey en Pere ques apparellas : e com fon ordonat,e hac vençuda la batalla : e com los Sicilians hagren gran goig de vaer la bonea de les gents del Senyor Rey en Pere.

ARA VS llexare ells eſtar,e tornare als Sarrahins, qui ſapparellen,quel diumenge venguen batalla arengada ſobre la baſtida del Compte de Pallars : E lo diſſapte a veſpre,lo Sarrahi torna al Senyor Rey,e dix li:ſenyor ſiats aparellat a lalba ab totes voſtres gents,que la batalla tenits en camp. Dix lo ſenyor Rey,daço ſom nos molt pagats. E tantoſt lo ſenyor Rey mana, que a lalba foſſen los caualls armats,e tot hom,axi ſeruents de mayna

des;com Almugauers,e homens de mar fossen aparellats,e fossen tots ales Barreres. E com les trompes,e les nacres tocarien del senyor Rey, e lestandart sen desplegaria,que tot hom cridas,sanct Iordi,e Arago:e que tot hom feris. E axi mana lo senyor Rey,que tot hom anas dormir,e cascuns hauien tant gran goig, que a penas poch negu dormir aquella nuyt. E com fo alba tot hom fo aparellat de cauall,e de peu lla hon lo senyor Rey era fora de les Barreres. E hach la dauantera lo Compte de Pallars,e lo noble en Pere Ferrandis Dixer, e daltres richs homens. E axi com jorn fo,los Sarrahins molt be ordonats, llurs batalles feytes,vengren envers la bastida del Puix de Picaballa: e com vaeren los Chrestians axi aparellats,marauellarensen, e tengre se tots per morts:que volenters giraren,si gosassen. Queus dire? Quant lo senyor Rey vae que ells rebujauen,e sen anauen aturant cuytats, mana ala dauantera que feris. Si que feu desplegar lestandart, e les trompes, e les nacres tocaren,e la dauantera va ferir:si quels Sarrahins tengren molt fort,axi quels Chrestians nols podien assuayr,tanta era la gent. E lo senyor Rey broca ab la senyera,e va ferir entre ells: e los Moros se desbarataren en tal manera,que non romas negu qui en la dauantera dels Sarrahins fos qui ne escapas, que sens nombre foren los Sarrahins qui hi moriren. Axi quel senyor Rey volch passar vna muntanya quils era dauant,e el Compte de Pallars,e els altres richs homens cridaren:a senyor per Deus no sia que auant passets,que siu feyts tingats per perdut Alcoyl,e les tendes:que nul hom no hi romas, sino persones malaltes, e infants, e fembres. E si aço perdem,no haurem viandes. E axi senyor per Deus mébreus de vos mateix, que la vostra persona pream nos mes que tot lo mon. E lo senyor Rey era tant escalfat contra los Sarrahins,que en res daço no li anaua lo cor: mas com ell entes,ço quells li deyen recordas,e pensas que axi era veritat:si que sa tura al peu dela muntanya,e feu tocar la trompeta, e tot hom aplegas al senyor Rey,e tots bellament ab gran alegra tornarensen Alcoyll, e lleuaren lo camp: e aquell jorn guanyaren tant les sues gents, que en tot lo viatge ne foren benenants. E los Sarrahins foren axi espauentats,que mes de vna llegua se tiraren anrera de lla hon solien estar:no per tant que tanta de gent venia tots dies a ells, que no era nombre qui metre si pogues. Empero no eren tant ardits ques gossassen pensar que altra vegada tornassen lla hon llauors eren, ans lo senyor Rey feu

feu cremar los cosos dels Sarrahins, perço que lencontrada aquella non fos pus mal sana. Ara llexare estar lo senyor Rey, e la host dels Chrestiás, e dels Sarrahins, e parlarem del noble en G. de Castellnou: empero abans vos vull dir de les marauelles quels Sicilians se donaré daço que hagren vist, quel senyor Rey, e sa gent hach feyt, e feyen tots jorns. Axi que deyen entre ells mateixos, si a Deus plau que aquest senyor vaja en Sicilia, feyts compte quels Francesos son tots morts, e vençuts: e que nos som tots delliurats de perill: que aço es la major marauella qui hach fos de negunes gents, que ab alegre, e ab goig van ala batalla: axi com totes altres gents hi van per força, e ab grá temor. Si que la marauella era sens fi, que ells sen donauen.

Capitol lvj. com lo noble en G. de Castellnou

torna de la missatgeria que hauia feyta al Papa, e com la resposta fo aytal, quel Papa no volch ajudar en res al Senyor Rey en Pere.

E COM lo noble en G. de Castellnou fo partit Dalcoyll, ana tant que vench ala ciutat de Roma ab les galees, e ana lla hon era lo Papa: e com fo dauát lo Papa, e lo consistori, en G. de Castellnou feu tot ço quel senyor Rey li hach manat, els dix tot ço quel senyor Rey li mana dir. E lo Papa com ho hach oyt, respos axi com lo senyor Rey sauia pensat, que dix: perque lo Rey Darago nons trames axi a dir son cor com era en Cathalunya, com ara fa? E lo dit noble respos axi com lo senyor Rey li hauia manat. Queus dire? Lo Papa respos axi, que ell llauors se cobria dell, e que negun secors no li daria, ne de diners, ne de croada, ne de res. E lo dit noble protesta en aquella manera que lo senyor Rey li hach manat. E tantost pres comiat mal, e fello del Papa, e dix li aytant mes quel senyor Rey no li hach manat: Pare Sanct yo men vaix ab cruel resposta quem hauets feyta, placia a nostre Senyor ver Deus, que si per la vostra resposta ve mal ala Chrestiandat, que sobre lanima de vos, e de tots aquells quius han consellat, e consellen aquesta resposta, sia. E ab aytant pensas de recullir, e vench sen a Alcoyll. E com lo senyor Rey lo vae ab gran plaer lo va reebre: e asenyaladament perço com lamaua molt, el preaua del feyt de armes, e de tots feyts: e aplega son cósell, e volch saber ço q̃ aportaua de resposta.

E ell valia ho dir.E com lo ſenyor Rey oy la gran crueltat del Papa, lleua les mans envers lo cel,e dix: ſenyor ver Deus,qui ſots cap, e major de totes coſes,placius que vos majudets ſegons lo meu enteniment, que be ſabets que la mia volentat era de venir aci,e de morir al voſtre ſeruey:mas be ſabets quen aço yo no poria durar, per que ſia de gracia,e de merce voſtra que la voſtra gracia trametats ſobre mi, e ſobre mas gents,e de conſell,e dajuda.E llauors dix,e prega tots aquells del conſell,que penſaſſen en aço que li conſellarien que faes,e axi mateix que ell hi penſaria.E ſobre aço partirenſe,e ana caſcu a ſa poſada.

Capitol lvij. com altres miſſatgers,axi de

Macina com de Palerm vengren a Alcoyll al ſenyor Rey en Pere ab molt major dol,e plor quels primers:e com tota la gent a vna veu crida merce al ſenyor Rey en Pere que volgues acorrer los Sicilians.

EN O ana a quatre jorns, que altres dues barques armades vengren de Sicilia,ab ſemblant miſſatgeria que aquelles primeres eren vengudes,a ab molt pus piadoſa manera:en tant com la vna barca ab dos cauallers, e dos ciutadans eren de Macina, qui era aſſatiada per lo Rey Carles,axi com ya hauets entes, e eſtauen a condicio de ſer tots morts,e preſos. E laltra barca era de Palerm, e vench ab dos cauallers, e dos ciutadans qui venien axi mateix ab tot poder de tota Sicilia:e axi mateix vengueren veſtits de negre, e ab les veles negres,e ab ſenyeres negres:e a vn plant quels primer nagueſſen feyt,ne faeren aqueſt quatre tants. Si que tot hom nach tan gran pietat, que tot hom a colp crida: Senyor en Sicilia, ſenyor en Sicilia, per amor de Deus,no dexets perir aqueſt poble meſqui, qui deu eſſer de voſtres Infants. E com los richs homens oyren la volentat de tots aquells de la hoſt,anarenſen al ſenyor Rey tots plegats, digueren li: Senyor ques aço de vos? Per amor de Deus hajats pietat daqueſt meſqui de pobla qui axius clama merce,q̃ no ha tant cruel cor de ſenyor el mon,vullas Chreſtia,o Sarrahi que non degues hauer pietat:dōchs com tant charament vos en preguen, vos mes lan deuets hauer per moltes rahons,les quals aqueſt bons homens vos han dites dauant, qui ſon totes veritat.E aytant mes,q̃ hauets viſta la cruel reſpoſta quel Papa

Papa vos ha feyta:per que creats,que tot aço ve propriamẽt de Deus? que si a Deus plagues quel vostre cor se complis destar en aq̃st lloch, be li hagra plagut q̃l Papa vos hagues atorgada ajuda : mas no li plau que laus haja atorgada,perço com hauets acorrer,e ajudar aquest mesqui de poble. E encara senyor que ço podets conexer,q̃ a Deus plau: que be sabets que veu de poble veu es de Deus, e vaets aquest vostre poble daquesta host que tuyt criden en Sicilia.Donchs senyor q̃ esperats? que nos tuyt vos proferim per nos,e per tota la host queus seguiren,e pendrem mort,e la darem a honor de nostre Senyor ver Deus,e a honor vostra,e a restaurameñt del poble de Sicilia:e som tuyt aparellats que menys de sou vos hi seguirem.

Capitol lviij. com lo senyor Rey en Pere Darago hach acord ques passas en Sicilia ab tota sa companya per acorrer la:e com dintre tres jorns sen foren recullits.

E COM lo senyor Rey entes aquesta marauella,e la bona volentat de les sues gents,llauors lleua los vlls al cel, e dix : Senyor en vostre seruey, e ala vostra honor prench yo aquest viatge,e en les mans vostres coman mi,e les mies gents.E dix, pus a Deus plau,e a vosaltres, pensem de anar ab la gracia de Deus, e en la la sua guarda,e de madona sancta Maria,e de tota la vera cort celestial anem en Sicilia. E tantost totes les gents,cridaren aur,aur:e tuyt ajonollarense,e cridaren en altes veus,salue regina. E aquella nuyt espaetxaren les dues barques de Sicilia que sen anaren a Palerm ab lo bon nouell.E lendema lo senyor Rey ordonadament feu recullir totes coses,e els caualls, e tot quant hauien en terra,e lo derrer quis reculli,fo lo senyor Rey. E com se foren recullits,ques recullıren dins tres dies, les altres dues barques armades de Sicilians anarensen,dient,que ells hauien vista fer vela al Rey Darago:e Deus don nos aytal goig : com hach per tota Sicilia,com aço saberen. Ara llexem lo senyor Rey,qui sen va en bon viatge en Sicilia,e parlarem dels Sarrahins Dalcoyll.

Capitol lix. com los Sarrahins estegren quatre jorns que nos gossaren acostar a Alcoyll,e les grans festes que van fer quant hagren entes quels Chrestians sen eren anats.

COM los Sarrahins vaeren les veles en mar, cuydarense, que fos altre estol, qui vengues en ajuda al senyor Rey Darago: e stegren quatre jorns, que nos gosauen acostar a Alcoyll, que hauien paor dengan: e ala fi anarensi acostant poch a poch. E com vaeren quels Chrestians sen eren anats, faeren gran festa, e gran alegre: e torna cascu en sa terra ab tants de plors, e de plants dels amichs, e parents que hagren perduts, que tostemps ne parlara hom en Barbaria: en tembran mes la casa Darago, que casa que de Rey sia el mon. Ara llexare ells estar, e tornare al Senyor Rey Darago.

Capitol lx. com lo senyor Rey en Pere passa en

Sicilia, e hach pres port a Trapena, e les grans festes que li feren: e com lo reeberen per llur senyor, el coronaren Rey.

Eusebi uerifica esser en lay. 1281 no discrepant dla ueritat la hu e laltre.

LO SENYOR Rey Darago hach bon temps, aytal com de boca demana, que dins pochs de dies pres terra a Trapena, ço es saber, tres dies a lexida Dagost del any M. CC. LXXXXII. E axi podets saber quant estech lo senyor E axi podets saber quant estech lo senyor Rey a Alcoyll, que ell hi fo ala exida de Maig, e pres terra a Trapena a tres dies de la exida Dagost. Perque no creu, que Rey sia el mon de chrestians, qui tant hi pogues hauer estat, ab lo seu poder tant solament. E com hach presa terra a Trapena, la llumenaria si feu gran per tota Sicilia, que marauella fo: e els prohomens de Trapena trameteren correus de totes parts e aço fo vna gran marauella lo goig que tuyt feyen. E hauien ne be raho, que Deus los hauia trames lo sanct Rey Darago, quils deslliuras de les mans de llurs enamichs, els fos guiador: axi com Deus trames Moysen al poble Disrael, e li dona la verga. E axi ab senyal que feu lo senyor Rey Darago, deslliura axi mateix lo poble de Sicilia. Perque tuyt poden conexer, que aço fo obra propriament de Deus. E com lo senyor Rey, e ses gents foren exits en terra a Trapena, nom cal dir lo goig, e la legre que tuyt feyen, que les dones e les donzelles dança feyta venien dauant lo senyor Rey, e cridauen, sanct senyor, Deus te do vida, e te do victoria, quens puixques deslliurar de la ma dels maluats Francesos: e ab aquests cants anauen tuyt, que de goig q̄ hauien, nul hom

hom no feya faena,ne jornal.Queus dire? Tantost com ha saberen a Palerm,trameteren al senyor Rey la major part dels richs homens de Palerm ab gran thresor,e ab gran moneda que donas ales sues gents. E lo senyor Rey nó volch res pendre:que dix,que entro quen hagues mester non volia res,que ell se portaua thresor, e moneda assats. Mas que fossen certs,que ell venia per rebre ells per vassalls, e per deffendrels,contra totes les persones del mon. E axi anassen a Palerm, e be quatre llegues exiren li tota la gent. E qui hach vae gran alegre,e gran festa,be pogra dir,q̃ aquell fo lo pus bell alegre,e lo major qui hanch fos.E aqui ab grans professons,e jochs,e alegres de fembres,e dinsans reeberen lo senyor Rey,el menaren al Palau Emperial. E puix donaré bones posades a tots aquells,qui ab ell eren.E axi mateix,có lo senyor Rey hi entra per terra,si vench tot lestol per mar.E com tuyt foren assegurats,los prohomens de Palerm trameteren missatges per totes les ciutats,viles,e castells, e Syndichs de totes les terres,que aportassen les claus,e lo poder de cascun lloch:e les claus del lloch en nom de senyoria lliurassen al senyor Rey,e li faessen sagrament, e omenatge,el coronassen Rey,e senyor.E axis feu.

Capitol lxj.com lo senyor Rey en Pere tra

mes sos missatgers al Rey Carles, que pensas de exir de sa terra, e de son regne: e com lo Rey Carles respos, que ne per ell, ne per hom del mon non exiria.

ENTRETANT lo senyor Rey hac quatre richs homens que trames per missatgers al Rey Carles,q̃ era sobre Macina,axi com dauant hauets entes:e trames li a dir,q̃ li manaua,e li deya,que li exis fora de son regne: que be sabia ell,q̃ aquell regne no era seu,ans era,e deuia esser de la Regina muller sua,e de sos Infants.E axi q̃s pensas despaetxar tantost:e si fer nou volia,quel desafiaua,e ques guardas dell: có sabes per cert q̃ll ló gitaria. Queus dire?Axi anaren los dits missatgers al Rey Carles,e digeré li ço quels fo manat.E có lo Rey Carles ho entes,dix: ara es vengut lo téps de ço quet eres tostemps duptat:e es veritat lexempli quis diu,que da quell mal mor hom de que ha paor: perque vuy mes mentre viu sies, no pots viure en pau,que affer has ab lo millor caualler del mon, e ab

major cor. Ara vaja com puixca, que axi ſa a paſſar. E ço, com hach eſtat gran peça, reſpos als miſſatgers, que ſen penſaſſen danar, que ell no entenia a deſemparar ſon regne per lo Rey Darago, ne per nul altre qui el mon fos: e que entenes que ell hauia emparada coſa de q̃ ell lo faria penedir. E axi los miſſatgers penſaren de tornar a Palerm al ſenyor Rey. E com lo ſenyor Rey hach enteſa la reſpoſta del Rey Carles, penſas que tantoſt ſe aparellas per mar, e per terra de anar a Macina. E los Sicilians quil vaeren aparellar digueren li: Senyor que volets fer? Dix ell, vull anar ſobre lo Rey Carles. E dixeren los Sicilians: ſenyor nou vulla Deus que vos hi anets menys de noſaltres.

Capitol lxij. com lo ſenyor Rey en Pere

mana que tot hom de XV. anys amunt, e de LX. auall fos ab armes, e conduyt a vn mes a Palerm: e com trames ſecors de companya a Macina.

E TANTOST faeren cridar les hoſts per tota Sicilia, que dins quinze jorns foſſen tuyt de quinze anys amunt, e de lx. auall ab llurs armes, e pa a vn mes a Palerm: e axi ana lo manament de part del ſenyor Rey Darago per tot. E entre tant lo ſenyor Rey Darago trames dos milia Almugauers a Macina, que hi entraren de nuyt: e aqueſt anarẽ caſcu ab ſon çarro acoſtes, que no creats que menaſſen adzembla neguna, ans caſcu portaua lo pa en ſon çarro, axi com acoſtumats, e nodrits los Almugauers: que com van en caualgada caſcu porta vn pa per caſcun dia, e no pus: e puix del pa, e de laygua e de les erbes paſſen llur temps aytant com llurs ops es. E axi hagren bons pilots qui eren de la terra, qui ſabiẽ les muntanyes, e les ſendes. Queus dire? Que de VI. jornades que ha de Palerm a Macina, en tres jorns hi entraren. E entraren en la ciutat de nuyt per vn lloch qui ha nom la Caperna, hon les dones de Macina feyen vn mur qui encara hi es, e entraren tant celadament, que de la hoſt no foren ſentits. Ara llexare a parlar dells qui ſon a Macina, e tornare a parlar del ſenyor Rey Darago.

Capitol lxiij. com lo Senyor Rey en Pere

fonch coronat Rey de Sicilia en Palerm: e com exi de Palerm per anar acorrer Macina.

E Quant

E QVANT les hosts foren a Palerm, axi com lo senyor Rey hach manat, tuyt pregaren lo Senyor Rey, que fos sa merce que reebes la corona del regne: e ell atorgals ho, e ab gran solennitat, e ab gran alegre lo senyor Rey Darago fo coronat Rey de Sicilia en Palerm ab la gracia de nostre Senyor ver Deus. E tantost com fo coronat Rey de Sicilia ay tantost ab totes les hosts, e per mar, e per terra exi de Palerm per anar a Macina. Araus llexare de parlar del senyor rey qui va a Macina, e tornare a parlar dels Almugauers qui eren entrats a Macina.

Capitol lxiiij. com los de Macina sen eren fort *desspagats dels Almugauers per vaer los tan mal enropats: e com oyt aço exiren los Almugauers, e mataren mes de dos milia del camp del Rey Carles, de que hagren gran conort los Macinians.*

E COM los Almugauers foren entrats a Macina qui hi entraren de nuyt, nom demanets la legre, e lo confort qui fo per tota la ciutat: empero lendema mati en lalba ells se aparellaren per ferir enla host, e les gents de Macina quils vaeren tant mal enropats, e ab les antipa res en les cames, e abarques en los peus, e los capells de filats en testa, digueren: a Deus com hauen haut goig perdut? e quina gent es aq̃sta qui van nuus, e despullats, qui no vesten mas sol vn casot, e no porten darga, ne escut? Nous en cal fer gran compte, si aytals son tots aquells del senyor Rey Darago. E los Almugauers que oyren aço entrebunir, dixeren: vuy sera queus mostrarem qui som. E foren obrir vn portal, e feriren enla host en tal manera que abans ques fossen reconeguts hi faeren tanta de carn, que aço fo vna gran marauella: axi quel Rey Car les se cuyda, e aquells de la host, quel senyor Rey Darago hi fos en per sona. Queus dire? Que abans que ells se fossen reconeguts, aquells de la host, axi com vos he dit, hi hagueré mes de deu milia persones mor tes los Almugauers. E puix tota la bona roba que trobaren meteren la tota dins la ciutat, e entrarensen tots dins la ciutat sans, e sauls, e se- gurs. E com les gents de Macina vaeren les grans marauelles q̃ aque- sta gent hagren feytes, aquell jorn prearen cascu mes de dos cauallers, e faeren los molta donor, e de plaer: e homens, e dones hi foren axi

recon-

reconfortats, que aquella nuyt faeren tal lluminaria, e tal festa, que en tota la host ne estegren esbalahits, e ab gran temor, e ab gran dolor

Capitol lxv. com lo Rey Carles hach noua quel

Rey Darago venia ab tot son poder a Macina, e com se reculli a Regol: e com los Almugauers cremaren les galees que lo Rey Carles feya fer per a passar a Romania, de que hach gran despagament lo senyor Rey en Pere.

EAQVELLA nuyt vench missatge al Rey Carles, quel senyor Rey Darago venia ab tot lo poder de Sicilia, e ab tot son poder per mar, e per terra, e que no li era luny quaranta milles. E lo Rey Carles qui hach aço entes, qui era molt saui senyor de feyt darmes, e de tots altres feyts, pensa que si lo Rey Darago venia, que per cert no podia venir sens sabuda de alcuns de la sua host: e axi com hauien trahit lo Rey Manfre, que axi porien a ell trahir. E part aço hauia paor, que la terra de Calabria nos reuelas: e axi la nuyt pensas de recullir, e passassen a Regol. E al recullir ques faeren, en lalba vaeren aquells de Macina que anats sen eren, e encara ni hauia molts romasos: e los Almugauers donaren per ells, e tots quants en terra ne eren romasos de peu, e de cauall, muriren: e puix corregueren ales tendes, e guanyaren tant que Macina ne fo rica apres tostemps, e los Almugauers non cal dir que axi menauen los florins, com hom menaria los diners menuts. E encara daltra part anaren als Darasanals a sanct Saluador hon hauia en lestar mes de cent e cinquanta entre galees, e terides quel Rey Carles feya fer per lo passatge de Roma, axi com dauant vos he dit: e meteren foch a totes. E lo foch fo axi gran, que paria que tot lo mon cremas, de la qual cosa lo Rey Carles hach gran dolor, que ell ho veya tot dela Gatuna hon era. Queus dire? Quels missatgers anaren al Rey Darago, e de Sicilia, e trobaren lo ab totes ses hosts a XXX. milles prop de Macina: e digueren li tot lo feyt axi com era estat, de que fo molt despagat: que de tot en tot lo senyor Rey se volia combatre ab lo Rey Carles, e ab aquell goig hi venia ell, e les sues gents: mas empero pensas que tot era per lo millor, e tot era obra de Deus, e que Deus sabia qual era millor. E axi vench sen a Macina, e si festa li fo feyta a Palerm, gran res fo major a Macina: si que la festa dura mes de quinze dies. Empero

qual

qual que faes festa, lo senyor Rey pensaua en sos affers. E al terç jorn quel senyor Rey fo a Macina XXII. galees armades de les sues hi entraren. Araus tornare a parlar del Rey Carles, e lexare a parlar del senyor Rey Darago.

Capitol lxvj. com lo Rey Carles se feu posar en

terra ala Gatuna per mills recullir ses gents: e com los Almugauers van occiure tots los que eren romasos, e per quina raho lo Rey Carles no volch esperar la batalla del senyor Rey en Pere.

COM lo Rey Carles se fo lleuat del setge de Macina, qui sen lleua lo prim dela nuyt, ell se feu posar en terra ala Gatuna, perço com es la pus prop terra: que de la Gatuna a Macina no ha mes VI. milles. E aço feu ell, perço que les galees, e les barques faessen molts viatges la nuyt. Empero no faeren tants viatges, que molta gent de cauall, e de peu no hi fossen romasos a lalba: los quals murien tuyt per ma del dos milia Almugauers, qui eren a Macina. E axi mateix tenda neguna no pogren lleuar, ne vi, ne viandes, ne res, qui enla host fos. Si que mentre quels Almugauers pensauen de la gent del Rey Carles, qui eren romasos en terra: los Macinesos pensaren de plegar la roba de les tendes. Empero los Almugauers se spaetxaren axi tost de matar la gent, que encara hagré part en la roba, qui era en les tendes. Empero ells nauien guanyada tanta, que tenié aquells, que hauien morts, que sens nombre era: com cascu podets saber, o pensar, que hom q̃ fuig, os vol recullir, que aur, o argent no lexa, q̃ ans lo sen porta ab si. E axi aquells, quils maten han ho tot, e axi tuyt guanyaren sens fi. Empero podets entendre quin poder era aquell del Rey Carles, que hauia a Macina, que be hi hauia C. e XX. galees, e sens nombre de lenys armats, e barques de ribera, qui passauen a colp sis caualls cascuna: e hanch en la nuyt no pogren apoderar de passar la gent: e si era en lo mes de Setembre, que fa aytanta nuyt, com dia: e es tant breu lo passatge com jaus he dit de VI. milles. Empero perço com alcuns oyrá aço qui no saben, qui son VI. milles, vull que sapien, que tant ha poch de sanct Rayner de Macina, a la força de la Gatuna, que de la vna part ala altra veurets vn hom a cauall, e conexerets si va a Lleuant, o a Ponent. Perque vejats com es prop, ne quan-

quantes gẽts hi hauia:que tants nauilis nols poch en vna nuyt passar. Perque les gents del mon blasmen lo Rey Carles, com no volch espe rar la batalla a lo senyor Rey Darago. Mas aquells quiu saben,diuen, que hanch senyor del mon no feu millor sauieza, com feu lo Rey Car les:per les rahons que jaus he dites. Que ell se duptaua de traycio da-quells,qui ab ell eren. Daltra part,que sabia lo cor del senyor Rey en Pere,qui era lo millor caualler del mon,e que menaua ab si mes bons cauallers de sa terra,que hanch lo Rey Artus no hach ala taula redo-na : e de gens de peu, mes de quaranta milia homens de sa terra, qui cascu valia vn caualler. E axi pensant aquestes coses,feu gran sauieza, ques tẽgues al pus segur:que ell sabia,que tant gran era lo seu poder, quen poch de temps ho cuydaua tot cobrar. Queus dire? Que per cert ell ne tria lo millor,q̃ si ell fos romas,era mort,e vençut: q̃ Deus era en la guarda del senyor Rey Darago,e de ses gents, quil hauiẽ feyt venir en aquell lloch.

Capitol lxvij.com lo Rey Carles mana a cascuna de les sues galees que sen tornassen a llur terra,e com lo senyor Rey Darago trames les sues apres ells,e les hach desbaratades,e vençudes,e guanyada Nicotena.

ECOM lo senyor Rey Carles fo ala Gatuna e totes les gents foren en terra sues qui la nuyt pogren esser passa des,ordona quel Compte de Lanço nabot seu, e frare del Rey de França Phalip,romãgues ala Gatuna ab grã res de la caualleria: e ell anassen a la ciutat de Regol, e dona paraula a les sus galees,que cascun sen tornassen en llur terra. E aquels ab gran goig anarensen cascuns envers llurs terres, si que de C.XX. galees que hi tenia,ni hauia XXX. de Pola qui faeren la via de Brandis,e les LXXX.totes ensemps anauensen envers Napols.E lo se nyor Rey veya tot aço de Macina, e apella son ffill Iacme Pere,e dix li: Almirall yo vull quen vostre lloch metats en aquestes XXII.galees lo noble en Pere de Quaralt,e lo vostre Visalmirall en Cortada,e que va jen apres daquest estol,e q̃ firen en ells,q̃ gent son qui fugen,e han lo cor perdut de tot,e son de moltes nacions,e no estã james ẽ vna volẽ tat.E siats certs que ells los vẽceran,e que nos tindran la hu ab laltre. E res-

E respos en Iacme Pere, Senyor placius que yo no meta negu en mon lloch en aquest affers, mas yo en persona que hi vaja, que tot ço que vos Senyor deyts es veritat, que tots seran morts, o presos: e axi placius que yon haja aquesta honor. E lo Senyor Rey respos al Almirall, nous no volem que vos hi anets, perço com haurets a donar recapte a tot laltre nauili nostre. Si que lo noble en Iacme Pere ab gran desplaer quen hach romas, que ordonà les galees axi com lo Senyor Rey li hach manat. Si quen continent se recullire ab gran alegre, e cridaren tots, aur, aur. E les gents de Macina, e de Sicilia qui eren en Macina marauellarense daço quel senyor Rey feya, que trametia X X I I. galees contra X C. e be cinquanta que hi hauia, mas entre barques, e lenys armats, e barques de ribera: e vēgren tuyt al senyor Rey, e digueren li: Senyor ques aço que vos volets fer, que XXII. galees volets trametre contra cent cinquanta veles, que son aquelles que sen van? E lo Senyor Rey comença a riure, e dix: Barons vuy en aquest dia veurets lo poder de Deus com obrara en aquest feyt, e llexats nos fer, que no volem que negu no nos contrast ala nostra volentat, que nos nos fiam tant en lo poder de Deus, e en lo bon dret que mantenim, que si eren dos tants que son, tots los veurets vuy en aquest dia morts, e desbaratats. E respongueren tots, Senyor la vostra volentat sia complida. E tantost lo senyor Rey caualca ala marina, e feu tocar la trompeta, e tot hom se reculli ab gran alegre. E com foren recullits, lo senyor Rey Darago, e Lalmirall muntaren en les galees, e lo senyor Rey preycals, els ordona que deguessen fer. E lo noble en Pere de Quaralt, e en Cortada digueren: Senyor placius quens lexets anar que vuy farem tal cosa que tostēps ne sera honrrada la casa Darago, e vos, e Lalmirall, e tots quāts na en Sicilia naurets goig, e alegre: si que totes les xurmes de les galees cridaren: Senyor senyats, e beneyts nos, e manats que anem, que tots son nostres. E lo Senyor Rey lleua los vlls al cel, e dix: Pare Senyor beneyt siats vos quins hauets dada senyoria de gent tant alta de cor, placius quels defenats, e quels guardets de mal, els donets victoria: e senyals, e beneyls, e comanals a Deus. E tantost ell, e Lalmirall son fill exirense de les galees per lescala que tenien totes a la font del Or de Macina. E tantost com lo senyor Rey Darago fo en terra les galees van batre de rems, e a aquell punt que elles bateren de rems lestol del Rey Carles no hauia passada la coha de la

de la Volp, e les XXII. galees pensaren darribar, e faeren vela, quel vent era Alosta, e a rems, e a veles pensaren danar vers lestol del Rey Carles. E ells quels vaeren venir, faeren la via de Nicotena: e com foren al golf de Nicotena aplegarense tots, e digueren: veus aci les. XXII. galees qui eren a Macina del senyor Rey Darago, que farem? Respongueren los Napoletans qui hauien gran paor quels Prohençals nols desemparassen, e els Genouesos, e els Pisans, que se aparellassen de la batalla. E sim demanats quantes galees hi hauia de cascun lloch yous ho dire. Primerament hi hauia XX. galees de Prohençals be armades, e esparmades. E mes XV. galees de Genouesos, e deu de Pisans, e quaranta e cinch de Napols de la ribera de Principat: e les barques, els lenys armats eren tots del Principat de Calabria. Queus dire? Tantost com lestol del Rey Carles fo dauat Nicotena, pensaren tuyt de desarborar, es meteren en cuns de batalla. E les XXII. galees foren pres a vn tret de ballesta, e axi desarboraren, e scarpiren la cuberta, e lleuaren lestandart en galea del Armirall, e armaren se tuyt, e sa franallaren la vna galea ab laltra, axi que totes XXII. galees afranallades, e en barbotades van bogar apparellats de batalla contra lestol del Rey Carles. E aquells del estol, nos podien pensar per res que haguessen en cor ques combatessen, mas que sen faessen affaenats: e cō ells vaeren que adeueres se feya, les X. galees de Pisans van exir de la Esquera, e van arborar, e en roda ab lo vent, qui era fresch, van se metre en mar, e pensaren de fugir. E com los Pisans hageren aço feyt, semblantment faeren los Genouesos, e axi mateix los Prohençals, com tots aquests hauien galees llaugeres, e be armades. E com les quaranta cinch galees, e lenys armats, e barques del Principat vaeren aço, tengren se per morts, e van ferir en la platja de Nicotena. E les XXII. galees van ferir entrells. Queus dire? Que de la gent occiuren tanta, que sens nombre fo: e prengueren mes de sis milia homens vius, e prengueren totes les quarāta cinch galees, e lenys armats, e barques. E no basta aço, ans van combatre Nicotena, e prengueren la, e hi mataren mes de dos cents homens a cauall de Francesos, que hi eren venguts de la host: e de Nicotena a Macina no hi ha mes de XXX. milles. E com aço hagueren feyt fo vespre, e donaren part ala nuyt.

Capitol

Capitol lxviij. com les galees del senyor Rey en *Pere se tornaren ab la presa que van fer de les galees del Rey Carles, e com los de Macina cuydaren que era lestol del Rey Carles.*

E Com fo passada mija nuyt ab loratge quis mes el golf, faeren vela, e foren tantes que la mar tolien a hom de vaer: q̃ nous pensets que haguessen sols les XL V. galees, ne els lenys, ne les barques qui eren ab ells, ans trobaren a Nicotena entre lenys de bandes, e terides, e barques qui eren carregades de viandes que portauen ala host del Rey Carles, mes de C.XXX. veles, e tot sen ho menaren a Macina, e hi meteren tota la roba, e lo mes de Nicotena. Axi que ab loratge anaren aquella nuyt tant que a lalba foren en boca de Far, dauant la torreta del Far de Macina: e com jorn se fo feyt, e foren dins la torreta, la gent de Macina guardaren, e vaerẽ tantes veles, e cridarẽ tuyt, ha Deus, pare senyor, ques aço? Veus lestol del Rey Carles qui torna sobre nos, qui hã preses les galees del senyor Rey en Pere Darago. Si quel senyor Rey qui sera lleuat, qui tostemps se lleuaua ẽ lalba, e diuern, e destiu, oy lo brogit, e dix: ques aço? Quin crit es aquest qui es enla ciutat? Senyor, digueren ells, diuen quel estol torna del Rey Carles ab molt major poder que hich era partit, e q̃ han preses les nostres galees. E lo senyor Rey demana vn cauall, e munta tantost, que no forẽ. X. qui fossen ab lo senyor Rey, com exi del palau: e per la marina ell anaua lla hon veya gran dol domens, e de fembres, e dinfants: e confortauals, e deyals: bona gent, no hajats paor, que les nostres galees son qui amenẽ pres tot lestol del Rey Carles. E axi com caualcaua per la marina sils ho deya. E les gents deyen: Sanct senyor, placia a Deus que axi sia. Queus dire? Que tota la gent li anaua darrera, homens, e fembres, e infants qui eren de Macina: e totes les hosts de Sicilia que hi eren. E com lo senyor Rey fo ala font del Or, e vae la marauella de tantes veles qui venien ab lo vent ala Boyra, pensa en si mateix: e com hach pensat, dix entre si mateix: aquell senyor qui aci ma portat, per la merce sia sua, que nom desempara mi, ne aquest poble mesqui. E dementre que estaua en aquest pensament, vn leny armat, tot empauonat darmes del senyor Rey Darago, ab en Cortada que hi era, vench sen lla hon vae lo senyor Rey qui era ala font del Or, ab senyera estesa, e la caualleria, e gent tota que aqui eren ab lo

Lo mes, alias: larmes. que uol dir, tot perteyt darmes.

G senyor

senyor Rey qui viu venir aquest leny ab les sues senyeres, si hach goig no mo cal demanar. E acostas ala mar, e en Cortada exi a terra, e dix: senyor veus aci les vostres galees quius amenen preses totes aquestes altres, e han presa Nicotena, e cremada, e affegada, e morts de dos cẽts homes cauallers Francesos. E lo senyor Rey qui oy aço aualla del cauall, e mes los jonols en terra: e axi mateix se faeren tots quants ne hauia, e començaren a cantar, *salue Regina*: e beneyren, e lloaren Deus daquesta victoria, e no la reputaren a ells mateixos: mas tant solament a Deus. Queus dire? Lo senyor Rey respos a en Cortada, que be fossen venguts, e manal que tantost sen tornas, e que manas ay tuyt q̃ dauant la Duana venguessen lloant Deus, e que saludassen. E axis feu com el mana, e les XXII. galees entraren primeres, e cascuna tiraua derrera: e entre galees, e llenys, e barques mes de quinze. E axi totes empauonades lestandart lleuat, e tirant per mar les senyeres dels enamichs, entraren a Macina. E si hanch nul hom vae goig, ne alegre, e per mar, e per terra lla ho pogrets veure, e oyr: axi que paria quel cel, e terra se combates, e els crits eren lloant, e glorificant Deus, e madona sancta Maria, e tota la cort celestial. E com foren ala Duana qui es al palau del senyor Rey, lo llaus se crida, e totes les gents de mar, e de terra responien: axi quen veritat ma fe es que les veus se podrien oyr en Calabria. Queus dire? Ab aquella festa, e ab aquell alegre prengeren terra. E tots los Sicilians cridauen, Pare senyor ver Deus, beneyt siats vos qui aytals gents nos hauets trameses a deslliurar nos de la mort: e par be senyor que aquesta gent es propria vostra, que aquests no son homens, ans son lleons que cascũ es aytal entre els altres homes del mõ, com son los lleons entre les altres besties: perq̃ senyor lloat e beneyt siats vos, q̃ ay tal senyor nos hauets donat ab tant bona gent. Queus dire? Que la festa fo axi gran, que james nul hõ no la vae major, ne ab major alegre. Araus llexare aquests estar, e parlarem del Rey Carles, e del Compte de Lanço, e de les llurs gents.

Capitol lxix. com lo Rey Carles se pres

a riure quant hanch entes que les galees del senyor Rey en Pere anauen caçant les sues galees: e la gran dolor que hanch quant sabe la preso de les sues galees.

COM lo Rey Carles hach sabut que les XXII. galees del Rey de Arago anauen pres del seu estol, senyas ab gra marauella quen hach, e dix: ay Deus tant folla gent es aquesta, que axi van morir a vet vista? Be es vera la paraula que dix lo saui, que tot lo seny Despanya es en testa de cauall, que les gets no han seny, e los caualls Despaya son asenyats, e millors que caualls qui el mon sien. E lendema com ell vae entrar tantes veles per Boca de far:ell, e lo Compte de Lanço qui era ala Gatuna quil vae primer, eu trames a dir al Rey Carles e Regol, pensarense que lestol tornas ab le XXII. galees que haguessen preses, e que les presentassen al Rey Carles. E aquest fo lenteniment del Rey Carles, e del Compte de Lanço: mas com vaeren que entrauen a Macina, e a la nuyt vaeren la lluminaria quis feu en Macina, estegren marauellats. E com saberen la veritat del feyt, digueren: ay Deus, qaes aço? Que gent es aquesta quins es venguda de sus? Aço no son homens, enans son Diables infernals. Deus per la sua merce nos jaquesca escapar de les llurs mans. E axi lleixar vos los he que molt estan ab gran dolor, e ab gran paor, e tornare ala festa de Macina.

Capitol lxiiij. com los Almugauers, e seruents

de maynada demanaren de merce al senyor Rey en Pere los lexas anar ala Gatuna sobre lo Compte Lanço: e com lo senyor Rey los ho atorga, e hagren mort dit Compte.

QVEVS dire? Quels homens de mar qui foren estats en les galees, hagren tant guanyat, que per tostemps ne pogren esser benenants, ells, e els llurs, si ho sabessen guardar. E com los Almugauers, e els seruents de maynada vaeren lo gran guany quels homens de mar hagren feyt, hagren ne gran enueja, e anarensen dauant lo senyor Rey, e digueren li Senyor vos vets quels homents de mar han guanyat molt, e no meten preu en diners que hajen, si que les gents se pensen que nos q̃ veen mal ropats no valgam res, e axi senyor es mester quens donets auinentesa q̃ puixcam guanyar. E lo senyor Rey dix, que es aparellat que tota auinentesa que donar los puixca de guanyar, queu fara volenters. Donchs, senyor digueren ells, ara es lo punt quens farets richs, e farem a vos la

major honor, e lo major profit q̃ hāch vassalls facessen a senyor. Dōchs, dix lo senyor Rey, digats ques aço? Senyor, digueren ells, veritat es q̃l Compte de Lanço frare del Rey de França, e nabot del Rey Carles, es ala Gatuna ab gran poder de caualleria: e si a vos senyor plaura, fets tocar les trompes, e encontinent que les galees se recullen. E tantost senyor recullirsan, que gran goig han los homens de mar, que no estiguen vagants: e tantost com sien recullits, nos muntarem en les galees, e com haurem donada part ala nuyt, axi que sia de mija nuyt a auant, les galees posen nos ala Gatuna a ponent en tal manera que les galees puixquen dos viatges fer ans de lalba. E com nos siam de lla al mati en lalba, si a Deus plau, nos ferrem ē la host, e farem tal cosa que Deus, e vos, e tots aquells qui beus volen, nauran grā alegre, e nos ne serem tostemps richs, e benenants. Empero senyor, clamam vos merce, que la caualcada sia Reyal, que quinta, ne res non hajam a donar: q̃ be senyor vos deu plaure, que se hauem en Deus q̃ de ma sera lo jorn que nos farem tal cosa, e venjança del Rey Manfre, e de sos frares, que per tostemps ne serets vos, e els vostres be pagats, e alegres: q̃ be vaets vos senyor que si nos matam lo Compte Lanço, e tant bon hom de França, e daltres parts que hi ha ab ell, que bona partida de venjança haurem feyta. E lo senyor Rey respos los alegrement, bē som pagat de tot ço que vosaltres hauets pensat ques faça. E siats bons, e valents, e fets en tal manera, que nos vos hajam tostemps q̃ grahir: que segurament, si sauiamēt estats com les galees vos hajen posat en terra entro que laltra barcada hi sia passada, e q̃ puix ēlalba firats en ells q̃ tot ço q̃ hauets pensat se pora esdeuenir, e be complir. Senyor, digueren ells, senyats, e beneyts nos, e llexats nos anar, e fets tocar la trompeta: e digats al Almirall tot lo feyt, e q̃ meta dos llenys armats en roda, en guisa que aquells non poguessen hauer llengua. E llauors, dix lo senyor rey, senyats, e beneyts siats de la ma de Deus, e nostra: e anats ala bona ventura, e ala guarda de Deus, e de la sua mare beneyta, quius defena de tot mal, eus do victoria. E sobre aço besaren li los peus, e anarēsen. E lo senyor Rey feu se venir Lalmirall: e mana li fer recullir les gallees, e dix li, tot lo feyt. E Lalmirall tantost compli ço quel senyor Rey li hach manat. Queus en faria pus paraules? Que axi com sera ordonat dauant lo senyor Rey se compli, que les galees hagren feyts dos viatges carregades de Almugauers, e de seruents de maynada a hora de mati-

matines,e encara tornaren per lo terç viatge, que tanta de gent estaua a sanct Rayner de Macina per passar ala Gatuna, que axi hi muntauen com si anassen fer vna dança, de que fossen tenguts a dançar per nouia, en ques deguessen molt alegrar. E com no podien entrar en les galees,metien se tants en les barques, que per poch nos negauen. Si que mes de tres barcades sen perderen,que tants ni montauen que sots sobre feyen. E com los dos viatges hagren feyts,les galees,e moltes barques,començas a fer lalba, e ells tot suau vengren ala Gatuna,e ordonaren caps de companyes sabuts,qui ab llurs companyes no haguessen cura,mas danar dretament al alberch major de la Gatuna,hon posaua lo Compte de Lanço: e los altres ferien per la vila,e los altres per les tendes,e barques qui eren entorn,quen la vila no podien tuyt posar.E axi com fo ordonat axis feu,es compli.Queus dire? Axi com jorn fo, cascu fo en la sua terida, e les trompes tocaren dels Almugauers,e dels caps de seruents de maynada, e totes ensemps feriren.E no me demanets com, ne en qual manera,que james negunes géts no feriren pus vigorosament com ells faeren. E aquells de la host del Compte lleuarense, que no saberen quels era esdeuengut,e els Almugauers,e seruents feriren en ells, que sol hu non podia escapar. E aquells qui foren ordonats de anar ala posada del Compte de Lanço,anaren hi,e feriren vigorosament. E cert aquells hagueré gran affany,que be hi trobaren C C C. cauallers a peu guarnits qui guaytauen lo Compte. Mas que los valch,que tantost hi foren pecejats, que trobaren lo Compte qués guarnia entro ab deu cauallers qui foren ala porta de la cambra, e no llexauen negu entrar. Queus dire? Quels Almugauers muntaren sobre la cambra, e pensaren de descubrir. E los cauallers cridaren, no sia,no sia que aci es lo Compte de Lanço,prenets lo a vida,quell vos dara mes de XV.milia marchs dargent.E aquest cridaré,no seriem james presones, que a fer conue que muyra en venjança de les morts qui per lo Rey Carles se son feytes. Queus dire? Tots los deu cauallers murieré ala porta de la cambra có a bons,e valents:e lo Compte de Lanço hi fo tot pecejat. E mentre la brega era gran,les galees tornaren ab laltre viatge ab moltes barques: e vaerets gents auallar en terra,e fer mortaldat de Francesos, perço có eren ab lo frare del Rey de França. Queus dire? Que abans que fos tercia los hagren tots morts,e pecejats. E lo viafora ana a Regol,e lo

Mort del Cópte de Lanço p los Almugauers.

Rey Carles qui ho sabe,pensas que lo Rey Darago hi fos passat: e feu armar tota sa gent,e estech ala ciutat de Regol apparellat de defendre se.E la ciutat que no sabia la veritat que era, estauen que negu de Regol no gosaua exir defora la ciutat. E entre tãt los Almugauers,e seruents de maynada reculliré se en les barques,e en les galees q̃ hi hach tantes vengudes de Macina,que en vn viatge los lleuaren tuyt ab tant thresor daur,e dargent:axi en vaxella,cõ en cintes, com en spases,e en florins,e en diuerses monedes daur,e dargét,e robes,e caualls,e muls, e palafrens,e arneses de caualls, e tendes, e robes de vestir,e de llits, q̃ infanita cosa seria de comptar. Queus dire? Que james nos pot dir, qué neguna caualcada que gents faessen, se guanyas tant aur,ne tant argent,ne tant mouent. Queus yria pus parlant daquest feyt? Quel menor que hi fo,guanya sens mesura, e sens fi. E paria be a Macina, que mes florins si despenien,que no solia fer pitxols:perque en aquell punt munta Macina de riquesa,que hanch puix no foren pobres. Ara lexare a parlar daquest feyt, de que lo senyor Rey hach gran alegre, e dech ho hauer, per moltes rahons,e entre les altres era aquesta,quels Sicilians preaué cascu de les sues géts mes de sis cauallers daltres géts. Axi que tal cor los meteren,que sol ab cinquanta Sicilians hagues sol deu Cathalans no cuydaué esser desbaratats per CC. homens daltres gents.Ara lexare a parlar del senyor Rey,e de les sues gents,e tornare a parlar del Rey Carles.

Capitol lxxj. com lo Rey Carles sabe la *mort del Compte de Lanço,e la gran dolor que hach presa de sa mort: e com pensa de aparellarse pera pendre venjança del senyor Rey en Pere.*

ECOM lo Rey Carles hach sabut quel Compte de Lanço, e tots los Capdals qui ab ell eren,e cauallers,e altres gents eré tots morts, hach tant gran dolor que nul hom no la poria scriure:e majorment com sabe que gent de peu ho hagren feyt. E pensa en si mateix, que poria fer,e mana a totes ses gents que stiguessen aparellats, que per cert si lo Rey Darago passaua della, que ell venjaria aquella mort. E axi mostras mol confortat dauant ses gents. Mas empero alre hauia en son cor: mas hom podia dell dir, que era lo pus

saui

ſaui Princep de feyt darmes, que el mon fos. E deuia ho eſſer per moltes rahons. La primera, q̄ era dela pus alta ſanch del mon. Daltra part, que hauia toſtemps viſcut en feyt darmes, que ell ab ſon frare era eſtat lo Rey Lluys de França al paſſatge de Damiata, e al paſſatge de Tunis, e puix en les batalles que ell feu, e vence en moltes guerres de Toſcana, e de Lombardia, e en moltes parts, e negu nos pens, que ſolament ſenyor haja meſter, que ſia bo darmes: ans ha meſter ſeny, e bondat, e ſauieſa: e que ſapia triar en les guerres ſon auantatge. Que ja ſabets, que Lauangeli diu, que no viu hom ſolament de pa, perque negu ſenyor nos pot comptar par acabat, ſolament perques diga, que ſia bo darmes, ans vol moltes daltres coſes hauer. Per que lo Rey Carles pot hom dir que era bo darmes, e no tant ſolament darmes, ans ho era de tot feyt: e dará ho aconexer a tot lo mon el conſell que ell pendra en aqueſt pas tant eſtret, en ques vae, que coſa fara, e tractara, que li deu a major valor, e bondat eſſer reputada, que ſi hagues vençuda altra batalla aytal com aquella del Rey Manfre, e del Rey Corali. E ſim deyts, perque·lleuger mes a reſpondre, que com ell feu aquelles batalles, era en gran proſperitat, e ara era en gran perill, e en fort partit per moltes rahons. La primera, que hauia perduda la mar: laltra, que hauia perdut lo Compte de Lanço ab la major part de Barons, e de cauallers q̄ ell hauia, en ques pogues fiar. Daltra part, que eſtaua en reguart, q̄ tot Principat, e Calabria, e Pola, e Brus nos reuelaſſen: per la mala ſenyoria quels ſeus officials los hauien feyta. Axi que bes penſa tot aço, e mols daltres perills en ques veya: ço es, que li era contra lo pus valent Princep del mon: e ſenyor de les millors gents, e pus promptes a morir, qui el mon ſien, e pus lleyals a llur ſenyor: que tots ſe lexarien abás pecejar, q̄ llur Senyor preſes deſonor. Donchs be li era ops en aqueſt punt, que hagues ſeny, e esforç, e bondat. Queus dire? Que ala nuyt com los altres dormien, ell vetlaua, e penſauas lo pus ſaui penſament que james Rey, ne altre ſe pogues penſar, a reſtaurament de ſa terra, e dell mateix.

Capitol lxxij. racompta lo conſell quel Rey

Carles hach pres eſtant en tant gran eſtret, e com enuia reptar lo ſenyor Rey en Pere, don batalla fo fermada entrels dos Reys: e com toſtemps los Reys, e richs homens deuen hauer homens vells, e pratichs en llurs affers.

EPENSAS axi,e dix: lo Rey Darago,es lo pus ſaui Princep,e lo pus alt de çor que hanch naixques de Alexandre en ſa:e ſil reptes de fe, com tes vengut en ta terra ſens deſafiarte,ell eſcondir ſen ha. E finalment tu li continuaras miſſatgers quil repten,e ell daço tantoſt eſcondir ſen ha per batalla, o de ſon cors,o de deu per deu,o de cent per cent. E com ell aço haura dit non tornara per res anrera : e axi tu pendras la batalla de cent per çent:e metras ho en poder del Rey de Inglaterra:e axi fermarem caſcu que ſiam a jorn cert,e breu a Bordeu. E com la batalla ſia fermada,e les gents ho ſabran axi com eſtan ſolleuats,ceſſerá,e diran: a quins rebelam,quel Rey Darago ha anar ala batalla, e ſi era vençut nos erem tots morts ab lo poder quel Rey Carles ha?E axi caſçu eſtara ſuau que de res no moura entro la batalla ſia feyta,e be com nos fa ſis penſaran aqueſt punt que ara nos moura negu.E axi feyt aqueſt penſamét, que fo lo pus ſaui,e lo pus alt que hanch ſenyor penſás,e entant eſtret cas, hach ſos miſſatgers molt honrrats,e trames los al Rey Darago a Macina:e manals,que dauant tota la cort plena,axi de les ſues gents com de Sicilians,e daltres,que ells que li parlaſſen,e que li dixſſen : que no li volié parlar ſino en preſencia de tuyt:e com ſeria la cort plena quel reptaſſen. E axi los dits miſſatgers vengren a Macina,e tantoſt feren ço que llur ſenyor los hach manat. Eom la cort fo plena digueren *li*, Rey Darago, lo Rey Carles nos tramet a vos, e tramet vos a dir per nos,que la voſtra fe val menys,perque li ſots entrat en ſa terra ſens deſafiar.E lo ſenyor Rey Darago mogut dira, e fellonia reſpos,e dix, digats a voſtre ſenyor que nos haurem miſſatgers qui ſeran vuy ab ell qui per nos li reſpondran dauant perſonalment,axi com voſaltres dauant noſtra preſencia hauets dit aqueſt reptament. E axi penſats vos en danar. E los miſſatgers ſens comiat que no prengueren del ſenyor Rey,anarenſe, e recullirenſe en vn leny armat en que eren venguts,e tornarenſe al Rey Carles, e digueren li la reſpoſta que lo ſenyor Rey Darago los hach feyta. E no paſſaren ſis hores al dia quel ſenyor Rey Darago hi trames ab altre leny armat dos cauallers qui anaren dauant lo Rey Carles. E axi ſens que nol saludaren,digueren li : Rey Carles, noſtre ſenyor lo Rey Darago vos tramet a dir,ſi vos manas als miſſatgers que vuy li trametes,q̃ li digueſſen aytales paraules có li han dites? E lo Rey Carles reſpos tot ſegurament, vull que ſapiats, e el Rey Darago,

rago,e voſaltres,e tot lo mon de noſtra boca,que nos los manam que les digueſſen:e axi les tornam encara dauãt voſaltres de noſtra boca. Llauors los cauallers lleuarẽ ſe, e parla hu,e dix: Rey nos vos reſponẽ de part del noſtre ſenyor Rey Darago,que mẽtits per la gola, que per res q̃ ell haja feyt,no val menys ſa fe:mas diu que la voſtra val menys, com vengues contra lo Rey Manfre, e encara com matas lo Rey Corali.E ſi aço volets dir, que no, que ell vos ho fara dir cors per cors,e jats ſe ſia que ell no hi diu res contra voſtra caualleria, que ya ſap que bon caualler ſots,queus dara auãtatje darmes per los dies que hauets mes que ell.E ſi aço no volets pendre,ques combatra ab vos X.per X. cinquanta per cinquanta,o cent per cent. E aço ſom preſts, e aparellats de fermar.E lo Rey Carles qui oy aço fo molt pagat dins ſa volentat,e conech be quel ſeu propoſit era vengut,e dix:Barons aqueſts noſtres miſſatgers que vuy hi foren, yran enſemps ab voſaltres,e ſabran del Rey,ell ſi dira ço que voſaltres deyts:e ſi ho fa,pens de donar ſon gatje dauant los noſtres miſſatgers,e q̃ jur ſobre los quatre ſancts Euangelis,axi com a Rey,que ell nos treſtornara daço que dira.E ſi aço fa,voſaltres ab los noſtres miſſatgers enſemps tornats a nos, e ſemblantment darem a voſaltres noſtre gatje,e farem aquell ſagramẽt mateix,e puix yo haure mon acord dins vn jorn, e pendre la hu daqueſts tres partits que ell me dona,e qualque yo prenga ſom aparellat de tenir en peus:e puix acordarem yo, e ell en poder de qui farem la batalla,e dins altre jorn quen hajam acord. E com hajam acordat en poder de qui la farem,pendrem lo pus breu temps, e lo pus curt q̃ puixcam lla eſſer aparellats de fer la batalla. Tot aço nos plau, digueren los miſſatgers. E tantoſt paſſaren ſen a Macina enſemps, e vengren dauant lo Senyor Rey en Pere Darago. E els miſſatgers del Rey Carles digueren li ço que llur ſenyor los hach manat. E com hagren complida llur raho,lo ſenyor Rey Darago reſpos,e dix:Digats al Rey Carles,que tot quant li han dit los noſtres miſſatgers deym nos, e perço que ell mo crega,e voſaltres,yo vos les tornare: e dix les axi ſens mes, e ſens menys com los ſeus miſſatgers li hauien dit. E llauors reſpõgueren los miſſatgers del Rey Carles:donchs Rey,puix axi ho deyts, dats voſtre gatje en preſencia de tuyt. E llauors lo ſenyor Rey pres vn parell de guants que tenia vn caualler, e vals gitar en preſencia de tuyt. E los miſſatgers del Rey Carles preſeren los gatjes,e tantoſt digueren

 li:

li:donchs Rey jurats sobre los sancts Euangelis de Deus, axi com a Rey, que vos daço no tornarets anrrera: e si ho fets, que romanguets fals en lloch de vençut, e perjur. E lo senyor Rey feu venir los Euangelis, e axi ho jura com ells ho requeseren. E encara dix lo Senyor Rey, si mes entenets que hi haja a fer de fermetat, yo som aparellat que ho faça. E digueren los missatgers, bens par que compliment hi haja. E tantost ab los missatgers del senyor Rey Darago tornarensen a Regol al Rey Carles, e digueren li tot ço, que si era feyt, ne quel senyor Rey Darago hauia dit. E tantost lo Rey Carles feu tot ço, quel Rey Darago hauia feyt dels gatjes, axi com dels sagraments. E los missatgers del Rey Darago portarensen los gatjes: e com aço fo feyt, e fermat, en guisa que nos poch per res tornar anrrera. Perque lo Rey Carles fo alegre, e dech ho esser, que tantost hach gitat lo cor daquells qui contra ell se volien reuelar, axi que tot son pensament li vench feyt: e perço diu hom, e axi es veritat que hanch lo senyor Rey Darago no fo enganat en feyt de neguna guerra, sino en aquesta. E aço li desuéch per dues rahons. La primera, que hauia a fer ab lo Rey antich, e molt saui de tots feyts, com vull que sapiats que la longa pratica val molt a tots los feyts del mon. E lo Rey Carles hauia llongament continuat en guerres, e era vell, e madur en tots sos feyts. E lo senyor Rey Darago segurament era axi be bastat de totes bondats, e de tots bens, com ell era: mas es ver que era joue, e la sanch li bollia, que no lauia tá escabrentada com lo Rey Carles. Perque no pensa en lo temps present. E creats, que tot saui Princep, e tota altra persona de qualque cōdicio sia, deu fermar son enteniment en lo temps passat, e el present, e en lesdeuenidor. E si ho fa ab que tota vegada requira Deus, el prech que sia de la sua part, no vendra a menys de son enteniment. E lo senyor Rey Darago no guarda mes dos temps, ço es, lo passat, e lesdeuenidor: e lexa lo present. Que si en lo present li anas lo cor bes guardara que no faera aquestes batalles, que be podia ell vaer, quel temps present era tal, quel Rey Carles perdia tota la terra, e encara era en tal punt, que segurament, quen aço vengra, quen poder sagra a metre del Rey Darago sens colp, e sens costada, que tota la terra estaua en reuelarsen. Perque senyors qui oyrets aquest libre, vajaus lo cor que en vostres consells hajats richs homens, e cauallers, e ciutadans. E totes altres maneres de gents, e entre les altres antichs homens, qui hajen

vist,

viſt,e oyt,e llongament pratigat en ço que longament hauran acoſtumat.E ſegurament triaran de dos bens lo millor, e de dos mals lo millor.No dire pus en aqueſt feyt,q̃ tots los ſenyors del mon ſon de tant alta ſanch,e ſon tant bons,que ſi no eren mals conſells james no fariẽ res qui fos deſplaét a Deus. E encara com ho conſenten ques faça,no hi cuyden fer,ans los diu hom els fa entendre alcunes coſes q̃s cuyden que eſta be,e ſera contrari: perque ells quant a Deus ne romanen eſcuſats,mas los meſquins qui axils enganen, els donen a entendre hu per altre,ne romanen encarregats,en portaran pena en laltre mon.

Capitol lxxiij.recompta com la batalla dels dos

Reys fo fermada de C.per C.a Bordeu, dauant lo Rey Danglaterra Nandoart: e com la enomenada de dita batalla ana per tot lo mon: e lo Rey Carles en aqueſt endemig demana treues, las quals nols volch atorgar lo ſenyor Rey en Pere.

E Com tot aço fo fermat,negu dels Reys no pogrẽ eſtar deſtes batalles,e lo Rey Carles trames al Rey Darago a dir, que ell hauia pẽſat,e ſera acordat,que axi com caſcu dells eren dela pus alta ſanch del mon,que nols tanyia que ſols ſe combateſſen ab lo menor nombre,mas C. per C. e que porien dir que en aquell camp com amdoſos hi foſſen entrats caſcu ab C. cauallers,hauria los millors dos cauallers del mon, e aço fo fermat de caſcuna part.E apres lo Rey Carles tramete a dir,que ell ſauia pẽſat quel Rey Nandoart de Anglaterra era a caſcu lo pus cominal Rey del mõ, e que era dels dreturers Reys qui el mon fos,e bon Chreſtia:e que hauia la ciutat de Bordeu prop de les terres de caſcu dells,e quen ſon poder a la dita ciutat de Bordeu ſe combateſſen,e que a dia cert,en pena de traycio,que caſcu en perſona fos a Bordeu , e an aquell dia per dia en pena de traycio fos el camp:e axi q̃ aço paria a ell lo pus conuinent lloch de negun altre Princep,ne lloch que pogues penſar. E empero ſi lo Rey Darago ni vaya millor,e pus ſegur a amdues les parts, e q̃ en pus breu ſe pogues fer,queu dixes:e ſi aço li paria bo, quen penſas de fermar ſota la virtut del ſagrament q̃ dauant hauia feyt en poder dels ſeus miſſatgers: e ſi li pleya,ell faria atre tal en poder dels ſeus.E ſobre aço los miſſatgers vẽgren al ſenyor Rey Darago, e diguerẽ li tot ço q̃l

Rey

Rey Carles hach manat que diguessen. E com lo senyor Rey Darago hach entes tot ço quells hagren dit, axi com dauant hauets oyt, tench lo feyt per bo: e li parech quel Rey Carles hauia be ellegit, axi de la quantitat, com del Rey Danglaterra, como de la ciutat de Bordeu. E no hi volch pus en res contrastar, ans ferma tot aço, axi com dauant es dit: saluant que si retench que mes el sagrament, e volch quel Rey Carles faes axi mateix, que sots la pena que entrells era, que negu no hi amenas mes cauallers, ne major poder: saluant los cent cauallers, q̃l camp deuien entrar. E al Rey Carles plague, e axi ho jura eu ferma cascu dells, e axi foren fermades les batalles damdos los Reys, e la quantitat del nombre, e en poder de qui, e ell lloch hō fer se deuia, e el tēps, que esser hi deuien. Araus lexare estar aço, e parlare de la enomenada, qui ana per tot lo pays daquestes batalles, e puix per tot lo mon. Si q̃ tot hom spera la vista, aquina si vendria, e stech cascun en si, quen res nos volch asenyalar contra negu dels Reys. E axi lo Rey Carles trames a dir al Rey en Pere Darago, que si ell ho volia, a ell plauria, que hagues treues ab ell entrō les batalles fossen feytes. E lo Senyor Rey en Pere Darago trames li a dir: que ell mētre viu fos no volia hauer pau, ni treua ab ell, ans li feya a saber, que ell li faria, e li percasaria tot lo mal que pogues: que be era cert, que aytal se faria ell a ell. Ans degues saber, quen breu lauria ab ell en Calabria: e que sis volia, que nol calia anar per combatre a Bordeu. E com lo Rey Carles oy aquesta resposta, pensas que nol feya bon aturar aqui, per tres rahons. La primera, que hauia perduda la mar, que no hauria viandes. Laltre, que sabia quel senyor Rey en Pere Darago volia passar a ell, segons que hauia entes. Laltre, que yria a fer sos affers, quel jorn que hauien empres, fos a Bordeu. E perço ell partis de Regol, e anassen en Napols, e de Napols a Roma al Papa: e lexa son fill lo Princep en son lloch. Araus lexare ell estar, qui es ab lo Papa, e tornare a parlar del Senyor Rey Darago.

Capitol lxxiiij. com lo senyor Rey en Pere Darago delliura be dotze milia Chrestians qui tenia presos del Rey Carles, els feu fer a cascu gonella, e donar messio per anar a sa terra.

Com

COM lo senyor Rey Darago hach fermades les batalles ell se feu venir al Almirall, e mana li que tots quants Chrestians tenien presos de la part del Rey Carles, quels donas entre cinquanta vna barca daq̃lles barcas grans de Creu, que hauien amenades de Nicotena les galees: e axi mateix mana al Majordom, q̃ a cascun presoner faes vna gonella, e camisa, e bragues, e vn capell Cathalanesch, e cinta, e coltell Cathalanesch, e vn flori dor per messio: e que tantost fossen fora de la preso, e que sen pensassen da nar cascun en llur terra. E encontinent que aço fo manat, Lalmirall tantost ell son cos caualca, e tria de les barques les millors a honor de Deus, e a cascu mes pa, e aygua, e formatges, e cebes, e alls per quinze jorns, a cinquanta persones. E axi com tot aço fo ordonat, esta gent foren al prat fora la porta de sanct Ioan: e segurament foren mes de dotze milia persones. E lo senyor Rey caualca, e ana a ells, e feu los vestir, axi com deuant es dit, e parla, e dix los axi: Barons, veritat es, que vosaltres no hauets colpa en lo mal q̃l Rey Carles ha feyt, ne hauets colpa, com ab ell erets venguts. E axi de part de Deus nos vos absoluem, queus en pensets danar cascun en vostra terra: mas prech vos, eus consell, que si donchs no erets forçats, que altra vegada cõtra nos no venguessets. E tuyt començaren a cridar, sanct senyor, Deus te do vida, e a nos do Deus gracia quet vejam Emperador: e meteré tots los jonolls en terra, e cantaren *Salue Regina*. E com hagren feyt, Lalmirall feu los tots recullir, segons que lo senyor Rey nach manat. E axi anassen cascu en sa terra: e Deus do nos aytal goig com cascu dells hach, ne los amichs hagren, com los vaeren. Que la nomenada aquesta ana per tot lo mon, e feu cosa que tot lo mon, amichs, e desanemichs pregaren Deus per lo senyor Rey Darago.

Capitol lxxv. com lo senyor Rey en Pere passa

en Calabria per combatres ab lo Rey Carles: e com pres port ala Gatuna, hon hach nouella que anat sen era: e com guanyada Regol, e altres molts castells, e ciutats, ordona tota Sicilia, e Calabria: e com Linfant en Iacme Pere fill seu fo nomenat la hu dels cent de la batalla.

E com

E COM aço hach feyt lo senyor Rey, tantost ell feu fer crida, que tot hom se aparellas de recullir: axi de cauall, com de peu, ab pa a vn mes: que tuyt deguessen saber, que ell volia lo dilluns passar en Calabria, per combatre ab lo Rey Carles. E aço era dijous, com la crida feu: e que si a Deus pleya, que li volgues exir a batalla, que nol calria anar a Bordeu, e quen seria fort pagat. E com les gents oyren la crida, tot hom ab gran alegre pensas de aparellar. E com lo Rey Carles sabe esta nouella, no li parech joch, ans tantost, e per esta raho, e perço com hauia perduda la mar, axi com dauant vos he dit, e no podia hauer compliment de viandes, pensasen danar, que hanch no volch sperar lo senyor Rey Darago, qui ab tota sa gent passa en Calabria, e pres terra ala Gatuna, e cuyda hi trobar lo Rey Carles: mas digueren li que anat sen era. E daço fon molt despagat lo senyor Rey: e dix, puix deça som, no hich siam venguts debades. E anarensen ala ciutat de Regol, e la assatiaren: e no hi hagueren estat dos jorns, quels hauien fortment combatuts, q̃s reteren a merce a ell: e meteren li en poder tots los Frácesos que hi eren. E lo senyor Rey trames los ne, axi com hauia feyt los altres. E com hach presa la ciutat de Regol, e Calana, e la Mota, e el castell de sanct Onoxent, e lo castell de Sanctagata, e lo Castell de peu de Datil, e la Mandolela, e Birats. Queus dire? Que aytant com caualcauen, aytant prenien. E los homens a cauall alforrats, e Almugauers feyen corregudes, que entrauen III. o IIII. jornades dins terra, e trobauen encontres de caualleria quel Rey Carles hauia lexats per los llochs. Mas queus en dire? que si fossen aquells del senyor Rey Darago C. homens a cauall, e D. de peu, es trobassen ab D. homens a cauall dels altres, e III. o IIII. milia homens de peu, tots los metrien morts, o presos. Que en tal manera los hauien mesos en venço, que tantost com oyen cridar, Arago, se tenien per morts, es metien en véço. E qui volia dir tots los bons feyts darmes, que les gents del Senyor Rey Darago feyen a tots dies en Calabria, no hi poria hom bastar de escriure. E si hanch vaes senyor alegre, lo Rey Darago ho era: si que XV. jorns estech en Calabria, e dins aquells XV. jorns hach tota la costera de Turpia, entro a Quirayt, e a delitauasi: mas com li membraua del téps de la batalla, quant hi hauia anar, hauia a mudar denteniment. E com hach los quinze jorns estat en Calabria, ab senyera lleuada ana per

Alias, Guirayt.

tot

aquell pays,e jaqui son vicari general en Calabria,e stabli de ses gents los castells,e los llochs,que hach presos;e de altra part lexa hi tots los homens darmes,axi de Almugauers,com de seruents de maynada. E lexa hi D. homens a cauall tots de Cathalans,e Aragonesos,e ell tornassen a Macina ab laltra caualleria. E com fo a Macina, ordona tota Sicilia,e en cascun lloch mes estretlcho,e a Macina, e els altres llochs Capitans,e Iusticies,e mestres Iusticies. E fo Capita de la vall de Matzara Micer Aleyneps. E cascuns dels altres richs homens,e cauallers de Sicilia ell dona,e departi officis ab los Cathalans,e Aragonesos en semps, axi quen cascun offici metia vn Cathala, e vn Aragones,e vn Llati:e aço feya ell perço que sacostassen los vns ab los altres. E com hach axi tota la Illa ordonada, e Calabria,volch ordonar lo feyt de la mar,e apella lo noble en Iacme Pere fill seu, e dix: En Iacme Pere,vos sabets,que nos nos deuem combatre a dia cert ab lo Rey Carles, e lo temps que hauem,es breu: e nos fiam nos molt en vos, e en la vostra bona caualleria,e volem queus nanets ab nos,e que siats hu daquells qui el camp entraran ab nos: per que volem que renunciets el Almiraillat:que nons par que daqui auant fos honor a nos,e a vos,que fos sets Almirall nostre. Que qui Almirall es, ha affer ab diuerses gents: perque no vendria be feyt. E axi no hach lloch segons aquell qui vos sots fill nostre,que amam molt, que vos ab aytal gent hajats perseuerar.E lo noble en Iacme Pere respos,e dix.Pare senyor,yo vos faz moltes gracies,e merces,com vos a mi feyts tanta donor,queus plau,que yo sia hu de aquells qui entraran ab vos en lo camp: e prench vos homes senyor,que sim hauiets donat lo millor comptat que sia en vostra terra.Perque senyor Lalmiraillat,e la persona, a ço que yo he prenets al vostre plaer:que hanç nul temps no fuy tant alegre, com som daquesta gracia que hauets feyta. E axi posa la verga de Almiraillat, e mes la en la ma del senyor Rey.

Capitol lxxvj.com lo senyor Rey Darago *dona Lalmiraillat al noble en Roger de Luria, e ordona de anar a Bordeu ala batalla: e com pres comiat de tuyt, e passa en Cathalunya ab quatre galees de Cathalans.*

E Llauors

ELLAVORS lo ſenyor Rey apella lo noble en Roger de Luria, que ell hauia nodrit, e feu lo agenollar dauant, e dix li. En Roger, dona Bella voſtra mare ha be ſeruida la Regina muller noſtra, e vos hauets vos nodrit entro aci ab nos, e hauets nos be ſeruit: e axi dam vos ab la gracia de Deus la verga del Almiraillat, axi que daqui auant ſiats Almirall noſtre de tota Cathalunya, e del regne de Valencia, e de Sicilia, e de totes les terres, q̃ hauem, ne Deus nos dara a conquiſtar. E lo noble en Roger de Luria gitas en terra, e beſa los peus al ſenyor Rey Darago, e puix les mans, e pres la verga en tal bona ventura, que placia a noſtre ſenyor Deus, que tots los officials aqui lo ſenyor Rey comanara ſos officis los hi adminiſtren axi be, com lo dit noble feu. Que be pot hom dir, que hanch james vaſſall en negun offici no honrra mills ſon ſenyor, que ell feu: e aço li dura del jorn q̃ ell pres la verga, entro que paſſa deſta vida. E com lo dit noble en Roger de Luria hach preſa la verga del Almiraillat, vaerets alegres, e jochs, e dançes a Macina, e fer feſta grã, que marauella ſeria de comptar. E com tot aço fo paſſat, lo ſenyor Rey feu aplegar conſell general ala ſgleya de ſancta Maria la Noua de Macina, e preyca tambe, e tant honrradament, e caſta, e ſemonia totes les gents, axi Cathalans, com Aragoneſos, com Llatins: els prega, que tots ſamaſſen, e honraſſen, e que no hagues negun departiment dels huns, als altres: mas que ſamaſſen com a frares. E com tot aço, e altres moltes bones paraules hach dites, ell los dix: tuyt ſabets que nos hauen curt temps per anar a la batalla que hauem empreſa ab lo Rey Carles, ala qual per eſſer ſenyor de tot lo mon, nos no faltariem, que aquell jorn nos no foſſem dins lo camp. Perque vos deym, que eſtigats ab bon cor, e be ſforçats: que nos vos dexam tanta bona gent, que ſols aqueſtes que nos vos lexam, ſe combatrien ab lo Rey Carles. E axi podets eſtar ab la ajuda de Deus tots ſegurs. E nos prometem vos, que tantoſt q̃ ſiam en Cathalunya, queus trametrem la Regina, e dos fills noſtres: perço que entenats, que axi char hauem aqueſt regne, e voſaltres, com hauem Cathalunya, e Arago. E aytant com lo mon dur, podets eſtar ſegurs, que nos, ne els noſtres nous falrem: ans ne fem aquell cõpte, com de naturals vaſſalls. E encara queus prometem, que ſi nos eſcapam vius de la batalla, que nos hich tornarem tãtoſt. Si donchs altres affers, aqui nos no pogueſſem fallir, nons venié,

venien. E be com altres affers nos conuenguessen, tota hora tindrem girada la cara deuers vosaltres. E ab ay tant senyá, e beney tota la gent, e pres comiat de tuyt. E aqui vaerets plants, e plors que si faeren, e cridaren: sanct senyor, Deus te do vida, e victoria: ens do gracia, que tostemps ojam bones nouelles de vos. E axi lo senyor Rey aualla de la tribuna hon hauia preycat. E aqui vaerets pressa de besar peus, e mans. Que mester fo que tuyt li besassen, o peus, o mans. E axi a peu acompanyaren lo entro al palau, que hanch no poch caualcar. E axi mateix nou volch fer per raho de dones, e de donzelles qui exiren per les carreres a besar la terra dauant ell, com los peus, ne les mans no li podien besar. Queus dire? De mati que era, com ell comença a preycar, e vespre, e escur fo abans que fos al palau, que hanch ell, ne hom que hi fos no hach talent de menjar, ne de beure, que nos podien sadollar de la sua vista. E com fo al palau les trompes, e les nacres tocaren: e tot hom qui aqui volch menjar menja, que nul temps quel senyor Rey de Arago fos en Sicilia no veda hom porta, ne taula a nul hom qui menjar hi volgues: e lo senyor Rey, e tots assegrense a menjar, hon foren honrradament pensats. E com vench lendema, lo senyor Rey se feu venir Lalmirall, e dix li: Almirall tantost armats X X V. galees, e armats les axi que cascuna haja vn comit Cathala, e altre Llati, e quatre notxers Cathalans, e quatre Llatins: e axi mateix proers, e els remers sien tots Llatins, e los ballesters tots Cathalans. E axi daqui auant volem que totes quantes armades farets sien axi ordonades, e per res no hi mudets. E axi tantost vaja lestandart ala taula, e pensats de pagar aquestes X X V. galees, e dos lenys de quatre mesos que nos volem en les dites galees passar en Cathalunya, e aço dix dauant tot hom. E tantost Lalmirall feu aço quel senyor Rey li mana. E ala nuyt lo senyor Rey se feu venir Lalmirall, e dix li: Almirall vos tenit segret ço que yous dire, e tant carament vos ho coman, com vos es chara la nostra amor: vos entre aquestes galees armerets quatre galees totes de bona gent de Cathalans, que sol hu Llati no hi haja, e nul hom daltra llengua, e farets semblant que les trametats a Tunis, e vajen sen a Trapena, que nos serem a Trapena de vuyt a X X-IIII. jorns: e comptali les jornades que entenia a fer. E axi trobem les lla, e en aquelles quatre galees nos muntarem, e yrem nosne en la guarda de Deus, e de madona sancta Maria. E aço sia segret, que

H nul

nul hom non ſapia res: e vos romandrets ab les altres galees a guardar la Illa, e la noſtra gent qui es en Calabria. E lo dit Almirall dix li: Senyor per Deus merce, que ſera aço que vos ab tampoques galees volets paſſar en Cathalunya? Dix lo ſenyor Rey en Pere, nom parlets pus, que axis fara. Donchs ſenyor per amor de Deus vaja yo ab vos en aquexes quatre galees. Dix lo ſenyor Rey, no farets: e non tornets paraula en aço que nos volem. Senyor dix lo Almirall, ſia feyt ço que vos manats. Queus dire? Axis feu com lo ſenyor Rey mana. E com tot aço fo ordonat, lo ſenyor Rey pres comiat, e de Macina ana a veſitar totes les terres de Sicilia, e vench a Palerm hon feren la major feſta que hanch fos feyta per negun ſenyor. E axi mateix ajuſta parlament general, axi com hauia feyt a Macina: e axils preyca de aquella raho mateixa, e axi mateix vaerets plants, e plors, e crits, els ſeguiren de la ſgleya major hon fo lo parlament, entro al palau. E axi mateix dones, e donzelles exien per les places beſant la terra dauant la ſua faz, e cridant benedictions: e molt de be. E com aço fo feyt lo ſenyor Rey partis de Palerm, e anaſſen a Trapena. E ſim demanats quina gẽt lo ſeguia ſeria infanitat de dir: que tantoſt com fo fora de Macina anaua de caſcun lloch tãta gent ab ell: que infanitat era: e en caſcun lloch conuidauen lo, e feyen li ſos ops, e a aquell qui ab ell anauen de qualque condicio foſſen. Queus dire? Que com fo a Trapena axi mateix feu altre parlament, e hach hi mes gents que en negu dels altres parlamẽts no eren eſtades. E eſtant al parlament preycals, e els dix ço quen los altres parlaments hauia dit: e axi mateix feniren lur parlament axi com hauien feyt els altres lochs. E aquell jorn mateix mẽtre quel ſenyor Rey aſtaua en la trebuna que preycaua, les quatre galees, e vn leny armat que Lalmirall hi hach mes, vengueren a Trapena: e de les galees foren Capitans en R. Marquet, en Berenguer Mallol en qui lo ſenyor Rey ſe fiaua molt. E tantoſt com les galees foren vengudes, los prohomens de Trapena donaren los gran refreſcament: e aquell dia lo ſenyor Rey, ab grans plors q̃ hach en Trapena, recullis en la bona ventura, e feu hi muntar tantſolamẽt aquells que ell hauia ordonats, e no pus: e aqueſts eren pochs, perço que les galees anaſſen lleugeres. E axi lo ſenyor Rey ab la gracia de Deus fos recullir, e mes ſe en mar. Deus per la ſua merce lo port a ſaluament. Ara lexarem a parlar del ſenyor Rey, que yo mi ſabre tornar, que ell ſen va ala bona ventura, e la Illa

de

de Sicilia romas be ordonada, e per mar, e per terra: e tot aço que hauia en Calabria be ordonat, e be establit, e parlarem del Rey Carles.

Capitol lxxvij. com lo Rey Carles fo ab lo Papa

e li demana dauant tot lo seu collegi li faes secors contra lo senyor Rey en Pere Darago, ab vet, e ab thresor de la sgleya, e ab croada.

COM lo Rey Carles fo ab lo Papa, pregal que faes ajustar tot son consistori, que ell volia parlar ab ell, e ab tots sos Cardenals. E axi com ell ho reques, axi fo complit. E aço feu lo Rey perço com ell reebe la conquesta axi mateix en presencia dells, e tuyt prometeren li secors, e ajuda. E com lo Papa, e lo seu collegi fo ajustat, lo Rey Carles dix axi: Pare sanct vos, e tot vostre consistori, sabets que yo he pres la conquesta de la terra del Rey Manfre, a honor dela sancta sgleya, axi com llauors vos recompte: e vos en aquella saho, e tot vostre collegi prometes a mi dajudar, e de valer cõtra totes persones que la dita conquesta me volguessen embargar: e encara quem bastariets de moneda, e de tot ço que a mi fos mester. E vos Pare sanct, e tots aquests altres senyors qui aci son, sabets que yo he complit be tot ço queus promis, e non he guardat perill de ma persona, ne damich, ne de parent, ne de vassall, que yo haja. Ara es veritat quel Rey Darago, a grã colpa vostra, es vengut contra nos, ens ha tolta la Illa de Sicilia, e grã res de Calabria, e tolra tots dies, si Deus, e vos consell nõ hi donats. E segurametẽt Pare sanct vos, e aqsts altres senyors per quatre rahons senyalades deuets nos hi donar consell. La primera raho es, perço quens en sots en conuinença. La segona, com lo Rey Darago ço que ha feyt ha feyt, a grã colpa vostra: per la cruel resposta que vos faes al noble en G. de Castellnou: perque ses mogut, axi com aquell, qui en deffalliment de la ajuda, que vos li negas, hach a cercar cõsell en sos affers: ço que no hagra feyt, si vos li haguessets ajudat daço queus demanaua, que era tant justa raho, e tant bona: que nous dire de vos, que tots los Reys de Chrestians del mon hi hagren dajudar com james no fo Rey, que tant alta cosa assajas, e ho mantench tant: quels millors cinch Reys de Chrestians qui el mon sien, nou pogren hauer mantengut. E axi en gran colpa vostra ses mogut, e vengut en Sicilia, hon los Sicilians ab gran humilitat lo demanaren per senyor.

E vos sabets que ell nauia raho per sa muller, e per sos fills, que nols deffallis. Pero si vos li haguessets atorgada la ajuda queus demanaua, cert som nos que ell no desemparara ço que hauia be començat. E axi Pare sanct vos sots occasio de nostre mal, lo qual munta molt a nos, q̃ com no haguessem perdut, mas solament lo Compte de Lanço nabot nostre, si fora tant gran perdua, que per res nos poria esmenar ço, que menys de la sua mort hi hauem tants bons parents perduts, e vassalls de nostre nabot lo Rey de França: e es ver, que james nos poran venjar. E la terça raho es, que siats cert, que si encontinent no hi enantats de vet contra ell, e tots aquells qui en sa ajuda sien, que fara tant que entro a Roma sen vendra: e que de pena, e de colpa absoluats tots aquells qui contra ell serã, ne a nos ajudaran: e condempnets ell, e tots aquells qui en sa valença seran, de perdre tot quãt han. E com aquesta sentencia hajats donada, segurament que el Rey de Castella, e lo Rey de Mallorques, e lo Rey de Inglaterra, e los altres senyors del mon de Chrestians, qui han en cor de mantenir lo Rey Darago, sen estaran, que en res no si asenyalaran: ans per auentura ni haura alcuns que volran guanyar la perdonança. Pero si no la volen guanyar, e valer nons volen, almenys nons nouran en res. La quarta raho es, que del thresor de sanct Pere vos bastets tota aquesta guerra, e nos: e encara lo Rey de França, qui es gran fauoner de la sancta sgleya: e quel amonestets, que encontinent ab la croada que donets cõtra lo Rey Darago, que pens danar sobre la sua terra. E axi si aquestes quatre coses fets, nos vẽdrem be a cap del Rey Darago. Axi que li tolrem tota sa terra, e ençara que no pora donar ajuda en Sicilia.

Capitol lxxviij. com lo sanct pare Papa Marti

atorga al Rey Carles tot ço que per lo dit Rey li fo demanat: e cõ dona sentencia de vet contra lo senyor Rey en Pere e sos valedors, e absolue de pena, e de colpa tots aquells qui contra dit senyor Rey en Pere venguessen.

EL O Papa respos, fillol de sancta esgleya, tot ço que vos hauets dit hauem be entes, e responem vos a les quatre rahons, quens hauets posades, perque nos vos som tenguts dajudar. E a la primera vos responem, que es veritat, que som en cõuinẽça ab vos, queus deuem ajudar de tot, quãt ajudar

ajudar vos puixcam,contra tota persona,que contra vos venga:e aço farem volenters. Laltra que vos deyts, quen colpa nostra es lo Rey Darago anat en Sicilia,queus ho atorgam: que en aquell punt que li digué de no,coneguem que mes nos portaua volentat, que raho: per quens conexem la colpa,e queus en som tenguts ajudar en totes maneres.La terça de la croada,e del vet,vos prometem, quen continent, abans que vos parteixcats de nos, se fara,e si enantara. La quarta,del thresor quens demanats,e que requiram lo Rey de França, axi com a grá fauoner de la sancta sgleya,queu farem volenters,e som aparellats que bastem vos,e lo Rey de Fráça de moneda:e axi estats ab bon cor, e confortats vos: que tot ço que demanats,fara la sancta sgleya complidament.E sobre aço parlarem los Cardenals:e cascun conforma ço quel Pare sanct hach dit.E axi lo Rey Carles fo molt cőfortat,e pagat, els feu moltes gracies de la bona resposta:e pregals,que tátost lespaetxassen de totes coses, perço cő ell se hauia anar a son nabot lo Rey de Fráça,e demanar socors,e ajuda,e q̃ ab ell anas a Bordeu.E axi lo Papa enantal en tal manera,q̃ dins pochs dies dona la sentencia,e la croada contra lo Rey Darago,e sa terra,e tots aquells qui ajuda li faessen:e absolue de pena,e de colpa tots aquells,qui contra li venguessen.Aquesta sentencia dona Papa Marti que era Fráces, e diu se,que nul temps de cort de Roma no exi sentencia,qui no fos justa.. E axi ho deuem tuyt creure,q̃ diu se per los clergues,qui son administradors dela sancta esgleya que, *Sententia Pastoris iusta, vel iniusta timenda est*.E axi ho deuen tots faels Chrestians creure.E axi ho creu yo:perque aquesta ajuda fo molt gran,la major que la sancta esgleya poch fer a negu senyor: e qui mes deu esser temuda per tot fael Chrestia.E apres li feu ajuda del thresor de sanct Pere, daytant com ell nagues mester per si, ne per lo Rey de França.E axi lo Rey Carles pres comiat del Pare sanct,e dels Cardenals,e venchsen en França.

Fonch donada dita sentécia en en lany. 1283. p lo Papa Marti.4

Capitol lxxix. cő lo Rey Carles reques lo Rey

de França,e los dotze pars de ajuda,e de consell en sos affers: lo qual differint dit Rey de França per raho del sagramét feyt entrell,e ab lo senyor Rey en Pere,fo absolt per lo llegat del Papa Marti de tot sagrament,e promissio que hagues feyta.

D COM LO Rey de França, e ell se vaeren, fo lo dol molt gran de la mort del Compte de Lanço: e aquest dol dells, e de tota la gent dura dos jorns. E laltre jorn lo Rey Carles vench a parlament ab lo Rey de França son nabot, e ab tots los dotze Pars de França, e com foren a consell, lo Rey Carles se lleua, e feu la clamor de la gran desonor, e dels grans danys quel Rey Darago li hauia feyts: e reques lo Rey da França, e els dotze Pars dajuda, e de consell. E la ajuda era aquesta, quels pregaua que nol desemparassen a tant grã necessitat com aquella era: axi com aquells qui sabien que ell era fill del Rey de Frãça, e que era vna carn, e vna sanch ab ells: e que james la casa de França no desempara negu, qui exit fos daquella casa. E axi quel senyor Rey son nabot, e tuyt lin erenten guts. E lo consell que demanaua era aquest, quen ses necessitats tant grã de la batalla que ell hauia empresa, e lo jorn era tan prop, que deuia esser a Bordeu, quel acõsellassen: e axi que de aquestes dues rahons los pregaua ques pogues fer cõpte dells. E sobre aço calla ell. E lleuas lo Rey de França, e dix: Auoncle be hauem entes ço queus es esdeuengut, e ara hauem entes ço quens hauets dit, e de quens requerits: don vos responem, que per moltes rahons vos som tẽguts, queus ajudem, eus aconsellem. Que en la vostra desonor hauem nos major part, que persona qui el mon sia, e el dany que hauets pres axi mateix. E asenyaladament de nostre frare lo compte de Lanço, que axi a tant vil mort hauem perdut. Mas com deu tanta de raho naguessem, no sabem quens façam: que nos som obligats al Rey Darago cunyat nostre ab sagramẽt de valer, e ajudar li contra totes les persones del mõ: e ell axi mateix a nos. E encara que per neguna raho del mon no li venguessem contra, e axi en aquest pas no hi sabem quens hi digam. Llauors lleuas lo Cardenal qui era Llegat del Papa ab tot poder, e dix: senyor rey, ya per aço no estigats empatxat, que yo som aci ab tot poder del Pare sanct: e vos sabets quel Papa ha aquell poder, que ço q̃ lliga en terra, es lligat enlo cel: e ço que sia absolt ẽ terra, sera absolt al cel. Perque yo de part de Deus, e del sanct Pare Apostolich absoluos de tot sagrament, e de tota promissio q̃ vos haguessets feyta per neguna raho a vostre cunyat en Pere Darago. E daço vos fare com de aci sia exit bona carta ab sagell pendent, perq̃ daqui auant vos tenits per absolt de tot quant vos a ell fossets tẽgut. E encara vos requir de part del

del ſanct Pare, que vosvos dejats aparellar danar ſobre ell: e do a vos, e a tots aqlls quius ſeguiran, neus ajudaran, abſolucio de pena, e de colpa: e do a tots aqls qui contra vos ſeran, vet. E aço preycare yo de ma aci en la ciutat de Paris ē general, e puix tots dies ſe preycara per totes les terres dels Chreſtiās del mon. E encara ſenyor Rey queus dich de part del Pare ſanct, quel threſor de ſanct Pere vos ajudara, eus baſtara en tot quant vos faça meſter. E axi penſats de donar voſtra ajuda, e voſtre conſell a voſtre auonclo lo Rey Carles qui aci es, que ſens tot retenimient ho podets fer daqui auant.

Capitol lxxx. cō lo Rey de Erança promes ajuda

da de perſona, e de gents al Rey Carles contra lo ſenyor Rey Darago, e dellibera de anar ab ell a Bordeu: e la malueſtat que va ordonar contra lo Senyor Rey Darago: lo qual tot confermaren los dotze Pars de França.

LLAVOS Lo Rey de França reſpos, e dix: Cardenal be hauem entes ço quens hauets dit de part del Pare ſanct, e entenem que tot es axi veritat com vos hauets dit, e axi es creença noſtra, e deu eſſer de tot fael Chreſtia: per quens tenim per abſolts de tot ço q̄ al Rey Darago cunyat noſtre foſſem tenguts. E pus axi es ades de preſent reſponem complidament a noſtre auonclo lo Rey Carles la ajuda quens demana, e apres del conſell del feyt de la batalla qui es empreſa entre lo Rey Darago, e ell. Nos primerament auonclo vos reſponem tot ſoltamēt, que de perſona, e de gēts vos ajudarem mentre vida hajam al cors contra lo Rey Darago, e tots ſos valedors. E aço vos juram, eus prometem en poder del Cardenal qui aci es en lloch del ſanct Pare Apoſtolich: e aço vos proferim a honor de la ſancta eſgleya, e a honor voſtra: perço com vos en ſom molt tenguts, e en venjança de noſtre frare lo Compte de Llāço. Apres vos cōſellam, que vos per res no falliſcats que al jorn de la batalla no ſiats a Bordeu: e nos en perſona yrē ab vos, e yrem tambe acompanyats, q̄ no creem que el Rey Darago ſia tant ardit, que aquell jorn hi gos apparer: e ſi ho fa, que la perſona no hi perda: quel Rey Danglaterra, ne altra perſona no li pora ajudar. E ſobre aço lo Rey de França calla, e parla lo Rey Carles, e dix: Nabot ſenyor fem grat, e gracies a vos de part dela ſancta ſgleya, e dela noſtra de la bona proferta quens hauets

feyta, e del bon consell quens donats al viatge dela batalla: mas nos duptam quel Rey Darago no pogues dir alguna cosa cõtra nostra fe, com axi yrem acompanyats: que tot quant ha entre nos, e ell esta en cartes partides per A, B, C. Dix lo Rey de França, neguna res nous pot dir contra vostra fe desta raho, que ya hauem nos vistes totes les conuinences qui son entre vos, e ell: e lo punt de que vos duptats, diu que vos no hi menarets mas tant solamẽt aquells cẽt cauallers qui ab vos deuẽ entrar al camp, ne ell atre tal. E vos no hi menarets mas aquells cent qui ab vos entraran al camp: mas nos hi menarem quins vullam, que aço no esta en conuinences. Si que daquest pas ell no ses duptat: e axi vos no vẽdrets a menys daço que hajats promes. Respos lo Rey Carles, seguramẽt que axi es veritat, que diu enla conuinença: perque façam ço que vos senyor hi hauets consellat. Llauors lo Llegat lleuas, e feu moltes gracies al Rey de França de part del sanct Pare Apostolich, e tot lo collegi del Papa, e senyal, e beneyl, e li dona la sua benedictio. E com aço fo feyt lleuarense gran res dels XII. Pars de França qui aqui eren, e confermaren tot ço quel Rey de França hach dit ne ordonat, e proferiren cascuns de persona, e dauer, e de tot quãt hauien per fer ajuda al Rey Carles: e de seguir lo Rey de França a llur cost, e a llur messio, per guanyar la perdonança. E com tuyt hagren parlat lleuas lo Rey Carles, e dix axi: Rey senyor nos hauem poch tẽps de esser a Bordeu, nos llexarem aci lo Llegat qui nos partira de vos, e nos yrẽ en Prohença, e menarnosnem LX. cauallers de França, que nos hauem posat en nostre cor qui ab nos entraran el camp, si la batalla se feya, e hauremne XL. de Prohença. E ab aquests C. cauallers sens pus nos serem a Bordeu VIII. jorns anans del temps, e vos ordonarets la vostra anada a vostra volẽtad: que ala vostra anada nos no podem, ne deuen res dir. E lo Rey de França respos que tenia tot aço per be, e q̃ sen pensas danar a fer sos affers: que ell sabia que sauia affer. E sobre aço besaren se, e preseren comiat la hu del altre. E axi lexar vos he lo Rey de Frãça, e lo Llegat qui tots jorns fa preycar la croada per totes parts, e parlare del Rey Carles.

Capitol lxxxj. com lo Rey Carles feu armar a

Marsella xxv. galees, de les quals feu Capita an G. Cornut, a fi que anas vesitar tantost Malta, e cercar en Roger de Luria, lo qual combates, e li menas pres, o mort.

Com

COM lo Rey Carles hach pres comiat del Rey de França, venchsen per ses jornades a Marsella ab los L X. cauallers Fràcesos, aytals com ell los hach triats. E cõ fo a Marsella, feu se venir en G. Cornut, qui era dels honrrats homens de Marsella, e dels antichs: e dix li, q̃ tantost faes parar taula, e q̃ armas de bones gẽts tots Marselesos, e de la ribera de Prohẽça XXV. galees, e q̃ de neguna altra nacio de gents no hi metes nul hõ, mas vers Prohençals, e q̃ hi metes armamẽts de Comits, e de Notxés, de proés dobble armament: e q̃ pensas, que cascu fos vn lleo, e quen feya ell Capita, e senyor major. E que tantost, que sen anas en les parts de Sicilia, e q̃ vesitas lo castell de Malta, e q̃ lla refrescas la gent: e com los hauria refrescats, q̃ cercas en Roger de Luria, qui no hauia mas XVIII. galees, q̃l Rey Darago non mana armar mas XXII. e daquelles ell sen mena en Cathalunya quatre. E axi no lin romandran mas X V III. E si aquelles podem hauer tota la mar es nostra: q̃ tota quãta gent ha lo Rey Darago, qui sia bona de mar, son en aquelles. XVIII. galees. E axi per res no sia queus escapen: e nul temps dauant nos siats, entro morts, o presos los hajats. E sobre aço en G. Cornut lleuas e ana besar lo peu al Rey Carles, e dix: Senyor jous fas grat, e gracies dela honor quem donats, e yo promet vos que nul temps no tornare a Marsella, ne dauant vos, entro ẽ Roger de Luria ab tot aquell estol quel trop, vos amen mort, o pres. Ara dix lo Rey Carles, pẽsats denantar en tal guisa q̃ dins VIII. jorns hich siats fora: e aço vos man en pena dela nostra amor. Senyor, dix en G. Cornut, axi sera feyt com vos manats. E axi lo dit en G. Cornut pensa darmar les XXV. galees, e feu tot ço quel Rey Carles li hach manat: e axi parlar vos he dell, enrro que haja complit son bonviatge, aytal lo facen tostemps Moros. Araus lexare a parlar del Rey Carles, q̃ be mi sabre tornar el lloch hon mẽ lleix. Veritat es, quel dit en G. Cornut arma les dites XXV. galees. E foren segurament les mills armades, que hanch galees ixquessen de Prohença: e meshi de son llinatge be LX. bons homẽs, e puix molt honrrat hom de Marsella, e feu la via de Napols, e com fo la via de Napols refresca, e com hagren refrescat, feu la via de Trapena ab XXII. galees, e les tres que passassen per boca de Far, per pẽdre llengua: e tria les millors tres galees de rẽ que hi fossen, e donals posta, que al castell de Malta lo trobarien, e q̃ lla venguessen, e quals qui fossen abans que esperassen laltre.

Capitol lxxxij. com Lalmirall en Roger de *Luria apres batuda la costa de Sicilia, e preses viles, e casals, hach preses les dos galees que lalmirall de Marsella hauia trames per pēdre llengua den Roger de Luria, e com dit en Roger sen ana cerca los Marsellesos.*

ARA vos lexare a parlar dells, e parlare del Almirall en Roger de Luria, qui hach armades les XXV. galees quel senyor Rey Darago li mana: e trames ne les quatre, e vn leny a Trapena al senyor Rey Darago, axi com dauant hauets entes. E axi foren armades XXI. galea, e dos lenys: e aq̃lles foren molt be armades de Cathalans, e de Llatins. E entant com foren armades, e hach trameses les quatre al senyor Rey a Trapena, e lo Rey armat, ab XXI. galea, e dos lenys, ell bate la costera de Calabria entro sus a les Castelles, qui es prop del golf de Taranto, e en moltes parts faeren terra sa via, e prengueren viles, e casals, e lo dit lloch de les Castelles q̃ establi, e faeren gran guany, e hagren molt de mal feyt, sis volguessen. Mas los Calabreses venien al Almirall, e deyen li nons façats damnatge, q̃ certs siats que tuyt tenim el cor, q̃ si lo sanct Rey Darago estorç Deus de la batalla que ha empresa ab lo Rey Carles, tots som seus, e axi placiaus, que nons façats aquell mal, que fer poriets. E Lalmirall vaent aço, entenia que deyen be, e passaua axi com podia ab menys mal que en veritat aquelles gents daquell pays eren en aquella saho axi besties de feyt darmes, que C. Almugauers ne prenien M. siach M. se trobassen, que sol no sabien ques feyen. E los homens, qui anauen ab Lalmirall, Almugauers, e seruents de maynada, ere tals que en vna nuyt entrauen entrenuitada LXXX. o C. milles dintra terra, e amenauen a mar tot quant se volien: axi quenfanitat era ço que guanyauen. E qui tot ho volia comptar, seria tant llonga escriptura, que tot hom sen enujaria de oyr. Perque yo men pas per les sumes, que en veritat sol daquesta exida que Lalmirall feu ab aquestes XXI. galea, e dos lenys, vos poria comptar mes de XXX. corregudes que faeren, e trobarense en cascuna ab caualleria, e molta paonada, que tots desconfiren. Que vn gran libre sen poria fer. Perque basta que la suma dels viatges vos diga. Queus dire? Com Lalmirall hach batuda tota Calabria, e hach feyts molts bons feyts, ab gran guany ell sen torna a Macina. E

cina. E com fo al cap de Larmita, qui es a entrada de boca de Far de Lleuant, ell sencontra a alba de jorn ab les tres galees de Prohençals, quen G. Cornut Almirall de Marsella hauia trameses, per pendre lengua: e los dos lenys armats, qui anauen dauant Lalmirall en Roger de Luria vaeren les tres galees ala posta, que dauen part ala nuyt, e esperauen llengua. E tantost com los dos lenys armats los hagren descuberts, ab voga sorda, tornarensen al Almirall, e digueren li ho. E tantost Lalmirall parti les galees per escala, e enuironá les tres galees, que per res no sen poguessen anar. E tantost ell en persona ab tres galees acostas a ells. E aquells qui les sentiren, van se pendre a rems, que mes se fiauen els rems, que en Deus, ne en les armes: e el Almirall vals ferir. Queus dire? q̃ cō ells giraren jas vaeren dauant altres galees: e tantost vencerense, e foren presos, e axi hagren aquella llengua, que cercauen que pogren dir, que hauien llengua certa den Roger de Luria. E que com lo Almirall los hach presos, e jorn se feu: ell volch saber tot llur feyt, e sabel, q̃ hanch res no lin fo amagat. E tantost ell sen ana ab gran alegre a Macina, e amena les tres galees ab la popa primera, e les senyeres tirant. E encontinent, aquell dia mateix ell posa en terra tot ço que en les sues galees era, e tot nafrat, e malalt q̃ hi fos, e refresca de gent. E lendema ell parti de Macina ab les sues XXI. galea, e dos lenys, e feu la via de Malta. Queus en diria? Que aq̃ll dia sen ana tro a çaragoça, e demana llengua de les galees dels Prohēçals. E vna barca que hi hauia venguda del Goy de Malta cōptals, que dins en Malta eren. E tantost Lalmirall parti de çaragoça, e anassen entro al cap de Cabopasser aq̃ll jorn, e aqui dona part ala nuyt. E com hach donat part a la nuyt, e fo prop del jorn, ell costejant la terra, anassen entro al cap de Resaltaran: e aquesta via feu ell, perço que si les galees dels Prohençals eren partides de Malta, que tota hora nagues vista, jats se sia que ell sabia que les tres galees que ell hauia preses, deuien lla esperar. Mas gens per aço ell no volia, que per res li poguessen escapar. E com fo ala font de Xicle, ell feu exir ala plaja tota la gent en terra: e de la horta de Xicle, e del castell hagren gran refrescament. Axi que ell feu tot hom refrescar e endreçar q̃ cascu regonegues ses armes: e els ballesters les cordes de les ballestes, e de les nous, e tot ço quel feya ops. Axi q̃ aquella vesprada hagren grá refrescament, e de carn, e de pa, e de vi, e de fruytes: que de les gracioses terres de Sicilia es aq̃lla Xicle, e lleuaren cascuns de la

aygua

aygua qui es de les bones aygues, e sanes del mon, e cascu fo ordonat, e mes en cuns de batalla. E com tots hagren sopat, e lleuada aygua Lalmirall preyçals, e dix los moltes de bones paraules qui feyen al temps e asenyaladament los dix: Barons, abans que jorn sia sere al port de Malta, hon trobarem. XXII. galees, e dos lenys Prohençals armades: e son la flor de tota Prohença, e encara tot largull dels Marseleses. E axi es mester que cascu de nos hajam ardiment sobre ardiment, e cor sobre cor: e quen façam de tal manera, que per tostemps abaxem largull dels Marseleses, que tostemps han menyspreats Cathalans, mes que negunes altres gents. E axi mateix, que desta batalla vendra gran honor, e gran profit al senyor Rey Darago, e a tota Cathalunya: que pus aquests hajam vẽçuts, la mar es nostra: e axi placiaus a cascuns queus membra de be affer. E tantost responguerẽ tuyt al Almirall, pensem de anar, que per cert tots son nostres: e aquest es lo jorn q̃ nos tostẽps hauem desijat, que ab ells nos poguessem combatre. E tuyt començaren de cridar, aur, aur.

Capitol lxxxiij. com Lalmirall en Roger

de Luria vench al port de Malta, e hach regonegut lestol dels Marselesos: e com se volch mostrar orgullos en aquesta primera batalla, la qual hach a vençre.

ETANTOST recullirẽse, e menarense vna barca de VIII. rems que trobaren a Xicle, perço que ab aquella descobrissen lo port segretament: e com foren recullits meterense en mar ab loratge qui fo a la terra, e abans dora de matines ells foren dauãt lo port, e tantost ala sorda sorgiren, e anaren los dos lenys armats per descobrir lo port, e dauant los lenys armats be vna ballestada, ana la barca. E los Prohençals tenien los dos lenys en guarda en cascuna de les puntes, que son entrant el port: e la barca entra per mig del port en tal manera ab boca sorda, que vench dauãt lo castell: e troba totes les galees que estauen ab palomeres llargues, e compta les totes, e troba que eren XXII. galees, e dos lenys que descobri que estauen axi mateix cascu en sa punta ab palomera llarga: e axi exis del port, e troba los dos lenys que estauen en roda en mig de la entrada del port. E tantost vengren al Almirall, e digueren li ço que hauien

hauien vist. E tantost Lalmirall feu guarnir la gent, e metre les galees en cuns de batalla, e com foren tots apparellats de la batalla, començas a fer alba: e tuyt cridaren al Almirall, firam, que tots son nostres. E llauors Lalmirall feu vna cosa, que li dech esser mes notada en follia: que en seny: que dix, que ja Deus no volgues que ell los feris durmét, ans volia que tocassen les galees les trompetes, e les nacres, e ques despertassen, e quels lexaria aparellar: que no volia que nul hom li pogues dir, que nols hagra vençuts, si durment nols trobas. E tuyt començaren a cridar, beu diu Lalmirall. E aço feu asenyaladamét Lalmirall, com era la primera batalla que ell feu despuix fo feyt Almirall, e axi volia mostrar son ardiment, e la proesa de la bona gent qui era ab ell: e feu tocar les trompes, e les nacres, e començaren a entrar esquerra feyta per lo port totes enfrenellades la vna ab laltra. E els Prohéçals despertarense a mal so, e tantost Lalmirall en Roger lleuant rem ades ades, dexals guarnir, e apparellar. E auallaren hi be del castell C. homens de paratge: e entre Prohençals, e Francesos que entraren en les galees dels Prohençals, si quen foren molt pus forts, e parech ho be ala batalla. E com en G. Cornut Almirall de Marsella viu largull del Almirall en Roger de Luria, quels pogra hauer tots morts, e presos menys de batalla, dix tant alt que tuyt ho oyren, ha Deus? ques aço? e que gent es aquesta? aço no son homens, ans son Diables, qui no demanen mas batalla, que a llur saul nos pogren tots hauer ans, e non han volgut? E dix, donchs senyors vajaus lo cors, ab quius hauets a combatre, ara parra que farets: aci es largull de Cathalunya, e de Proença la honor, o desonor de tot, aytant com lo mon durara. E axi pens cascu de be affer, que al partit som véguts que anauem querir al partent de Marsella: e parme que nols nos ha calguts cercar, que ells son venguts a nos, ara vaja lo feyt axi com puixca, que no es de romanir. E llauors ell feu tocar les trópes, e lleua volta a les palomeres, e be aparellat, e en cuns de la batalla vengue envers les galees de Roger de Luria: e aquelles den Roger envers ells, e el mig del port vanse ferir tát vigorosament, que totes les proes de cascuns se romperen, e la batalla fo molt cruel, e fellona. Queus dire? Quel joch feyen llances, e darts quels Cathalás gitauen en tal manera que res nols hauia defensa, que colp de dart si troba que passa lom ab les cuyraces, e ab tot: e colp de llança qui passa lom que aconseguia, e passaua la cuberta de la galea.

E dels

E dels ballesters nons çal dir, que eren ballesters en taula, que en tal guisa eren atresats, que no tirauen treta que no matassen, o no gastassen lom que ferien: que en les batalles en taula fan los jochs. Per que sa que soll Almirall de Cathalunya com mena galees ab tersols, sino XX. per centenar, per descubrir: quels ballesters en taula vna atresats, e ordonats, e axi res nols pot estar dauant. Queus dire? Que la batalla comença al sol exit, e dura entro a hora de vespres que nul temps nul hom no poch vaer tant cruel batalla. E jats se fos quels Marseleses hauien auantatge de vna galea, e dels C. homens de paratge qui hi eren muntats del castell de Malta, ala fi no pogren hauer durada los Prohençals: que com vench a hora de vespres be tres milia, e cinchcents homens de Prohençals hagren morts, axi que no foren res aquells qui romangueren sobre cuberta. E com los Cathalans vaeren que aquells pochs se defenien tant, cridaren fort a alta veu, Arago Arago: via sus, via sus. E tuyt començaren a pendre vigoria, e van muntar en les galees dels Prohençals: e tots quants ne trobaren sobre cuberta muriren. Queus dire? Que entre los nafrats, e altres qui meteren de sota, non escorceren D. homens vius, e daquells muriren molts puix per nafres mortals que hauien. E Lalmirall en G. Cornut, e tots sos parents, e amichs que hi hauia, e els homens de paratge, e de vergonya foren tots pecejats. E axi van pendre totes les XXII. galees, e dels leys armats la hu, e laltre anassen, e mese en mar: que era molt millor de rems, que aquels del Almirall en Roger, e anassen en Napols, e Marsella a comptar lo llur mal mandado. E com lo Rey Carles ho sabe fo molt dolent, e despagat, e tench son feyt per perdut. E com Lalmirall en Roger hach preses les galees, e el leny, anassen ala punta del port de Ponent, e va metre la sua gent en terra, e cascu regonech son companyo: e trobaren que hauien be perduts CCC. homens, e de nafrats be CC. dels quals guariren la major part. E dix, que tot hom qui hagues res guanyat ques fos seu saluament, e quitia, e que ell los donaua tot lo dret quel senyor Rey, ne ell hi hagues, que assats hauia: que per lo senyor Rey, e per ell hagues les galees, e les persones. E axi tuyt faeren li gracies, e aquella nuyt ells pensaran be dells mateixos, e lendema altre tal: e tantost trameteren la barca armada a çaragoça, en qls feyen asaber la victoria que Deus los hauia donada. E Lalmirall mana per sa lletra als officials qui per lo senyor Rey hi eren, que tantost haguessen

Alias tarsols, e torsols.

guessen molts correus que trametessen a Macina, e per tota la Illa de Sicila a comptar aquest bon nouell: e axi se compli, e Deus do a nos tal goig com per tota Sicilia hach. E axi mateix Lalmirall aparella lo leny armat que hach haut dels Prohençals, e trames lo en Cathalunya al Senyor Rey, e ala Senyora Regina: e passa per Mallorques, e vench a Barcelona, e de Barcelona trameteren vn correu al senyor Rey, e a madona la Regina, e als Infants, e per tota la terra del senyor Rey Darago. E el goig quel senyor Rey, e madona la Regina, e els Infants hagren nous ho cal dir. E axi mateix lo leny dels Marcelleses véch a Marsella, e cóptals ço quils era sdeuengut. E el dol se comença a Marsella, e en Prohença, tal quen cara dura, e durara daquests cent anys. Ara lexare aço estar, e tornare al Almirall en Roger de Luria.

Capitol lxxxiiij. com Lalmirall en Roger *de Luria pres Malta, e Goy, e la gran fraternitat que de llauors ensa hach entre Cathalans, e Sicilians.*

COM Lalmirall hach refrescada la sua gent dos jorns, senyera lleuada, anassen fins ala ciutat de Malta, e volch la combatre: e els bons homens de la ciutat digueren li, que per amor de Deus nols faes damnatje negu, que la ciutat se metria en guarda, e encomanda del senyor Rey, e ques retrien a ell, a fer, e a dir tot ço quell manas. E llauors Lalmirall entra dins la ciutat ab tota la gent, e pres homenatge dells, e de tota la Illa, e lexals bons C C. homens de Cathalans quils defensassen dels homens del castell: pero ab menys ni hagra assats, que la major part nauien perduts ala batalla, e majorment daquells qui bons eren. E com aço hach feyt, senyera lleuada, véch assatiar lo castell, el combate, pero vae que res no hi podia fer menys de trebuchs, lleua lo setge que pensas quen breu hi trametria setge tal que nou lleuara nul temps entro laja. E els bons homens de la Illa de Malta donaren mil vnces de joyes al Almirall, e axi Lalmirall fo pagat dells, e ells dell: e donaren refrescament a les galees, tal quentro que foren a Macina los basta. E com aço fo feyt, anassen a la Illa del Goy, e combate la vila, e hach lo raual tantost: e com lo raual hach haut, e vol combatre la vila reterense al Senyor Rey, e

per

per ell en Roger entra dins a reebre sagrament, e omenatge, e llexa li per guarda del castell qui es ab la vila ensemps C. Cathalans. E com hach ordonada la vila, e la Illa del Goy, los homens del Goy donaren li D. vnces de joyes, e a les galees gran refrescament, e axi Lalmirall anassen pagat dells, e ells axi mateix romagueren alegres, e pagats dell. E com aço fo feyt feu la via de Sicilia, e pres terra a çaragoça, e aqui fo li feyta gran honor, e gran festa, e donat grã refrescament: e puix a Iat, e puix a Tabarmina, e en cascu lloch le fo feyta gran festa, e donat tãt de refrescament, que nos sabien hon lo metessen. E en cascu lloch tiraua les galees que hauia preses ab la popa primera, e les senyeres rocegant, e axi mateix entraren per Macina. E nom cal demanar la festa, e la lluminaria quina fo, que tant fo lo goig quen cara dura, e durara tostemps. E llauors se tengren tots los Sicilians per estorts, e per segurs, quentro aço fo feyt nos tenien be per assegurats: mas llauors conegren la valor del Almirall, e dels Cathalans, els prearen els duptarẽ. E llauors se començaren a mesclar, e en Macina, e per tota Sicilia de matrimonis ab ells, e foren, e son, e seran tostemps axi com a frares. E Deus do mala ventura qui aquesta fraternitat, e amor volra de partir, que molt es bona companya: que hanch nul temps dues nacions de gents no sauengren tant be com ells han. Araus lexare a parlar del Almirall, e tornare a parlar del Rey Darago.

Capitol lxxxv. com lo senyor Rey Darago partint de Trapena per anar ala batalla a Bordeu, va costejar Barbaria: e com parla ab los de Alcoyll, de qui hach per cosa certa com quaranta milia homens darmes ne moriren en Alcoyll, quant lo senyor Rey Darago hi fo ab son stol.

ECOM lo senyor Rey Darago fo partit de Trapena ab les quatre galees, e vn leny armat, ell mana an Roger Marquet, e an Berenguer Mallol, que faessen la via de Galeta, que ell volia costejar la Barbaria: e volia anar a la vila Dalcoyll per vaer si era poblada, ne que feyen, ne deyen. E axi com ell ho mana ho faeren. E com foren en Galeta lo senyor Rey ab bona companya ana ala caça dels bochs que hi son saluatjes, e ell era dels bons caçadors de tota saluatgina qui el mõ fos, e tostẽps

toſtemps anaua volenters a caça de muntanya:e prengueren tants dels bochs,que totes les galees ne refreſcaren,e es de la bona carn del mon,e de la pus graſſa:ſi que tantes nauciren que de cinch hi parech. E com hagren vn jorn refreſcat en Galera, coſtejant la Barbaria vengrenſen dauant la vila Dalcoyll: e tantoſt tota la gent Dalcoyll qui hi eren tornats,e encara de mil homens que hi hauien romaſos en guarda,exiren ala marina ab llurs armes,e les galees eſtegrẽ en roda ab les ſenyeres lleuades.E lo ſenyor Rey monta en lo leny ell ſon cors,e dix: acoſtem nos a terra,e aportats eſcuts dauãt,que yo vull parlar ab ells. A ſenyor,dix en Roger Marquet,e en Berẽguer Mallol,que volets fer? Trametets hi lla hu de nos,o vn caualler,qui axi mateix na dura aquelles noues que vos ne volets oyr.Dix lo ſenyor Rey,nons ſabria bo, ſi nos nou oyem,e llauors lo leny bate de rems,e com fo a tret de balleſta,ell trames vn Palomer qui ſabia molt be Sarrahineſch en terra,e que los dixes que aſſeguraſſen lo leny,que volia parlar ab ells,que no li trayſſen,e el leny faria atre tal a ells:e ſi te demanen les galees de qui ſon digues los que del Rey Darago, qui van per miſſatgeria en Cathalunya: E ſi de mes te demanen, di los que aqueſt caualler qui va el leny de part dels miſſatgers vos dira ço que li vullats demanar. E axi lo Palomer ana en terra, e dix los ço quel Senyor Rey los hach manat. E tantoſt los Moros aſſeguraren los, e hagren vn Moro qui ſabia parlar pla, qui denadant ſen entra en lo leny ab lo Palomes enſemps qui aporta lo aſſegurament. E com foren aſſegurats,lo leny ſacoſta en terra,e IIII.cauallers Sarrahins a cauall entraren en mar entro a la popa del leny,e muntarẽ ſus.E lo ſenyor Rey feu los ſe aſſiure dauant,e feu los donar a menjar, e demanals de noues: com lo Rey Darago ſen fo anat los Moros que digueren, ne que faeren ? e ells digueren,com lo Rey Darago hach feyta vela que de dos jorns encara nul hom nos goſaua acoſtar ala vila,ans ſe penſauen de les veles q̃ fos altre eſtol qui vengues en ajuda del Rey Darago. Aram digats,dix lo ſenyor Rey lo dia dela batalla,trobas molta gent menys?Segurament ſiats certs,digueren ells,que tota via trobam menys mes de XL. milia homens darmes. Dix lo ſenyor Rey,com ſe pot fer axo,que nos qui erem ab lo Senyor Rey Darago nons penſauem que nagueſſen morts pus de X. milia ? Segurament digueren ells, ſi foren mes de quaranta milia: e deym vos que la preſſa era tant gran de fugir,quels vns of-

I ſega-

ſegauen als altres. E ſi per deſaſtre lo Rey hagues paſſada aquella muntanya, tuyt erem morts: que vn no fora eſcapat. Dix lo ſenyor Rey, e com paſſara ell la muntanya, que voſaltres hauiats ordonada caualleria que feriſſets en la vila, e en les tendes: ſi lo Rey Darago paſſas la muntanya? Segurament, digueren ells, res de tot aço no hi hauia que nos erem gents ajuſtadiſes, e james entre nos aquella concordia no pogra eſſer, que nos tenian lo feyt guanyat: hon vos deym, que ſi per noſtre deſaſtre ell hagues paſſada la muntāya, q̄ tots erem morts, e tota la terra fora conqueſtada. Que daqui auant no trobara contraſt, ans hagra preſa Bona, e Contaſtina, e Giger, e Bugia: e puix gran res de les viles de la marina. E llauors lo ſenyor Rey lleua los vlls al cel e dix: ay Deus pare Senyor, placiaus que no perdonets aqueſt pecat aqui mal ne met, ans ne fets venjança, e veja la yo en breu. Ara digats, dix lo ſenyor Rey, aqueſtes gents volen li gran mal al Rey Darago? E ells reſpoſeren, mal? ja Deus no ho vulla, ans li volem mes de be qui a ſenyor qui el mon fos Chreſtia, ne Moro: e a bona fe vos prometem, que per la ſua bondat ſi hich hagues eſtat entro a ara, que cinquanta milia perſones entre homens, e fembres, e infants ſich foren batejats, es foren feyts ſeus. Ans ardidament vos deym ſobre la noſtre fe, e del Rey Miraboſecri, que tots mercaders, e mariners, e tota altra perſona qui ſia del Rey Darago pot venir ſaul, e ſegur Alcoyll e per tota la terra del Rey Miraboſecri. E aço vos deym per aquella fe que Deus nos ha meſa el cors, e podets nos en creure: que tots IIII. qui ſom aci caps, e ſenyors daqueſta gēt, e daqueſt lloch, e de Giger: e ſom parents carnals del Rey Miraboſecri, e aço es veritat, axi com no vos deym. E lo ſenyor Rey dix los, pus ſots tan honrrats homens com vos ſots aci, fiats en nos. E ells digueren, q̄ nul temps no duptarien, q̄ gent del Rey Darago los faes falſia ne traycio, que hanch nos trobá: e ſiats certs, que en negunes altres gents del mon nons fiarem, ſino en voſaltres: que Deus ha donada vna virtut al Rey Darago, e a ſes gents, que attenen veritat, amichs, e anamichs. Ara pus nos hauem dit ço quens hauets demanat, pregam vos quens digats, lo Rey Darago hon es, ne com parti daci ques feu, ne que ha feyt? E axi lo ſenyor Rey compta los ço qui li era eſdeuengut de puix parti Dalcoyll. E aqueſts marauellauenſen, e digueran, que veramēt era lo millor caualler del mon, e ab lo major cor: e que ſi molt viuia, ques ſotſmetria tot lo mon. E axi foren

ren molt pagats de aço que hagren oyt, e pregueren comiat del ſenyor Rey, e pregarenlo, que ſaturaſſen, entro los hagueſſen trames refreſcament: que per honor del ſenyor Rey Darago, lla hon era, los darien refreſcament a aqueſtes galees, e a totes quantes dels ſeus hic paſſaran, qui aturar ſich vullé. E lo ſenyor Rey feu los moltes gracies, e donals joyes en les galees hon los mes: e puix feu los poſar en terra, e no ana gayre, que li trameteren ab barques. X. bous, e XX. moltons, e tot lo pa que trobaren cuyt en terra, e mel, e mãtega, e molt peix. De vi non hauien gens. Ans lo Senyor Rey ne dona a ells dues botes de Mena, vna de blanch, e altra de vermell, que amaren mes q ſils hagues donats ſengles caualls.

Capitol lxxxvj. cõ apres de hauer eſtat lo ſenyor

Rey Darago vn jorn en Alcoyll feu la via de Cabrera, e Yuiça: e com pres terra al Grau de Cullera ques lo regne de Valencia: e com trames lletres a aquells C. que deuian eſſer ab ell a la batalla.

E AXI LO Senyor Rey eſtech aquell jorn a Alcoyll, e refreſca la gent. E la nuyt mes ſe en mar ab loratge, e hach bon temps, e feu la via de Cabrera, e com fo a Cabrera, lleua aygua, e puix feu la via de Yuiça, e pres terra al Grau de Cullera, e aqui exi en terra: e el goig, e lalegre fo per Cullera, e de Cullera anaren correus a madona la Regina, e als Infants qui eren a Sajoncoſa: e correus per tota la terra. E axi com les noues ſabien caſcuns, feyen profeſſons, e lluminaries, e lloaué Deus, qui tornat llurs hauia ſa, e alegre llur ſenyor. E tantoſt com ell fo a Cullera, vench ſen al Grau, hon eſtech dos jorns, e puix véchſen a la ciutat de Valencia. E nom demanets la feſta que ſi feu, que de totes quantes feſtes jous he comptades, qui en Valencia ſon eſtades feytes per neguna raho, non hach neguna ſemblant aqueſta. Queus dire? Quiſque faes feſta, lo ſenyor Rey penſa en ſos affers, e eſpecialment, en lo feyt de la batalla: que vna hora, ne vn punt del dia non perde. E tantoſt ell ordona, que cartes foſſen feytes a aquells que ell hauia ordonats, que foſſen ab ell ala batalla, que ell las tenia per eſcrit: quen la mar los ſe hauia tots penſats, e eſcrits. E aquell eſcrit dona als ſeus eſcriuans, e que faeſſen a ſaber a caſcun de part ſua, que a jorn cert foſſen a Iaca

aparellats,axi com en lo camp deuien entrar: e axi com ell ho mana: axi fo feyt.E los correus pensaré danar a totes parts, e hach ne ellegits per C. quen hauia ops, C L. perço que com serien a Iaca,que si ni hauia de malalts,que tota hora ne pogues tirar los C. E que ab ells ensemps sen anas a Bordeu. E axi cascu saparella,com mills poch,axi cō si al camp degues entrar,que negu nos cuydaua,que james fossen feytes cartes,sino tant solament a C. Si que nul hom nou sabia,sino tát solament lo Senyor Rey,e dos escriuans qui faeren les cartes de llurs mans,als quals mana lo senyor Rey en pena de la persona,que fos segret,que nul hom non sabes,que fossen mas C.E daço feu lo Rey grā sauiesa,que si fos sabut,que mes napellas, cascu estiguera en dupte,q̄ fos ell aquell,quel senyor Rey volia,que no entras al camp:e axi no sa parellara tambe,ne de tant bon cor,com feya aquell se tengues per ferm,que fos la hu dels cent.

Capitol lxxxvij com lo senyor Rey en Pere tra-

mes lo noble en Gilabert de Cruylles al Rey Danglaterra a Bordeu per esser cert si li assegurarıa lo camp, e com hach entes del Senescal de Bordeu que lo Rey de França venia a Bordeu ab dotze milia hōmens darmes per metrel a mort.

ECOM LO Senyor Rey hach trameses les cartes a totes parts, ell ordona missatgers molt honrrats, que trames a Bordeu,ço es saber, lo noble en Gilabert de Cruylles, e que dixes al Rey Danglaterra,si li asseguraria lo camp: que nol calgues tembre a Bordeu de negunes altres gents. E axi lo noble en Gilabert partis del senyor Rey, e anassen a Bordeu, e ab poques paraules quel Senyor Rey li comana, hach assats. Que qui saui missatge enuia,poques paraules li cal dir: e lo noble en Gilabert era dels pus sauis cauallers de Cathalūya. E es veritat, que com les batalles foren fermades entre lo senyor Rey Darago, e lo Rey Carles,auengrense amdosos: que missatgers de cascu ensemps anaren al Rey Nandoart Danglaterra, qui era dels prohomens senyors del mon:en que cascu lo pregaua,que la batalla preses, e q̄ hagues lo camp en la ciutat de Bordeu. E lo Rey Danglaterra a grans pregaries de cascu reebe a guardar, e assegurar lo camp a Bordeu. E axi ho trames fermament a cascu per llurs missatgers mateixos,e que ell en persona

sona seria a Bordeu. E axi lo senyor Rey Darago pensauas: quel Rey Danglaterra fos a Bordeu. E perço ell segurament trametia lo noble en Gilabert de Cruylles a ell. E com lo noble en Gilabert de Cruylles pensa de trobar lo Rey Danglaterra a Bordeu, no li troba, e vench dauant lo seu Senescal, qui era noble hom, e de gran veritat, e dix li la missatgeria, axi com la degra dir al Rey Danglaterra. E lo Senescal dix, en Gilabert senyor, mon senyor lo Rey Danglaterra es veritat que ha assegurades aquestes batalles, e promes que ell que hich seria en persona: ara es veritat, que ha assegurades les batalles, e ha sabut per cert, quel Rey de França ve a Bordeu, e amena de dotze milia cauallers armats. E lo Rey Carles sera aci a Bordeu, lo dia quel Rey de França vendra, axi que hauem sabut aço, e lo Rey Danglaterra veu que ell no poria tenir lo camp segur: e axi no hi vol esser. Ans ha manat ami que yo trameta a dir al Rey Darago, que aytant com ha chara la sua honor, e la sua vida, que ell no venga a Bordeu: que ell sap per cert quel Rey de França ve a Bordeu, per metre a mort lo Rey Darago, e tots aquells qui ab ell seran. Si que yon volia trametre vuy en aquest dia missatgers al senyor Rey Darago: mas pus vos sots vengut, a vos ho dich, que ho trametats a dir, e que vos romagats, e vejats ço que yous dich, si sera veritat: e que tots dies len certifiquets daço que hich veurets. E lo noble en Gilabert, axi com a saui q̃ ell era en moltes maneres assaja lo Senescal per saber que tenia en ell: e tota hora trobalo de bon enteniment envers lo Rey Darago: e hon pus lo menejaua, pus ferm lo trobaua. E axi com ell se fo be fermat a la lleyaltat del Senescal, e en la bona amor que li hauia, ell trames a dir al Senyor Rey Darago per molts correus qui anaren, cascu a sa part, tot ço quel Senescal li hach dit. E los correus foren quatre, e tots quatre entraren dins dos jorns a Iaca, hon trobaren lo senyor Rey Darago, que hi fo vengut en pochs jorns: que de dues jornades hauia feyta vna. E nous pensets, que ell sa turas per festa, ne per alegre, que negu loch li faessen. E com lo senyor Rey entes ço quen Gilabert li feya asaber, de part del Rey Danglaterra, e del Senescal, ell estech molt despagat: no per tant quels cauallers fore tots a jorn cert, lo qual ell los hach manat, que hanch dels. C. e L. non falli negu. E cascu vench arreat, e apparellat, axi com conuenia a tals, com cascuns eren. E estant quels feyts saparellauen, lo senyor Rey ana a çaragoça, a vesitar la ciutat, e a veure madona la Regina, e els

Infants. E si hanch festa fo, aço nous cal dir, que james tal goig, ne tal alegre no fo en terra: e estech IIII. jorns ab ells. E tantost pres comiat de madona la Regina, e dels Infants, els senyá, els beney, els dona la sua benedictio. E com fo a Iaca, aquell dia ell troba altres quatre correus, qui foren venguts de Gilabert, en que li feya asaber, quel Rey de França, e lo Rey Carles abdos ensemps entraren a Bordeu aytal jorn, ab tanta caualleria com dauant hauets entesa: e atendarése prop de lla hon lo camp era feyt, en ques deuien los dos Reys combatre, a menys de IIII. ballestades. Si que tots dies venien lo Rey de França, e el Rey Carles ab gran gent al camp, per vaer com era ordonat. Com creats per cert, que fo lo camp mills ordonat, que camp qui hanch fos. E al cap del camp hauia vna capella hon deuia siure lo Rey Danglaterra: e puix en torn lla hon deuien estar los cauallers, qui lo camp guardassen. E com lo senyor Rey hach entesa aquesta rahó, fo molt pus despagat que dabans no era: e trames sos correus an Gilabert, que li faes saber lo Senescal de quin enteniment era envers ell. E ell respos lin la veritat, e li feu saber ab tota seguretat, que no hauia hom el mon qui mes pogues amar senyor, com lo Senescal amaua ell, e daço fos sugur. E com lo senyor Rey hach sabut aço tench se per estort. Ara vos lexare a parlar del, e tornare al Rey Carles, e al Rey de França.

Capitol lxxxviij. com lo Rey Carles se sabe *guanyar mols amichs, e com trames lo Compte Artes al Apostolich que lo bastas de moneda, e que pensas de defendre Calabria, faent tot aquell damnatge que pogues als Sicilians: e com fo a Bordeu al jorn empres.*

COM LO Rey Carles hach armades les XXV. galees den G. Cornut, es foren partides de Marsella, e hach los quaranta cauallers de Prohença, qui ab ell deuien anar el camp, ell feu axi be gran sauiesa com hauia feyta lo senyor Rey Darago dels C. e L. que mes de CCC. cartes feu fer a diuerses parts de cauallers, que fossen daquells qui entrarien ab ell el camp, axi com aquell que ell amaua, es fiaua molt. E daquests ni hach de Romans, e de cascuna ciutat de Toscana, e de Lombardia, e ni hach de Napoletans, e de Calabresos, e de Poleses, e de Brus, e dela Marcha,

e de

e de la Llenguadoch,e de Gascunya:axi que cascu de aquells se pensauen que axi fos veritat,e que ell quels amas,e quels preas tant, que el camp los volgues. E ell hauia be feyt cor que hi metes mas Francesos,o Prohençals. Mas aço feu ell perço que tostemps aquells,e cels qui dells exiren haguessen esperança quel Rey Carles los amaua molt,e que per aço tenguessen la sua part,e cascuns eren molt apoderats en llurs llochs.E axi com ho pensa,axi es sdeuengut:que la major part,e el major esforç quel Rey Robert hauia en Roma, e en Toscana,e en Lombardia,e en los altres llochs,es per aquesta raho,que cascu diu,mon pare deuia esser la hu daquells C.qui ab lo Rey Carles deuien entrar el camp contra lo Rey Darago , e preensen molt, e deuen ho fer,si axi fos com ells se pensen:per que veus,sens que res no li costa,quants amichs sabe guanyar a si,e als seus. E axi podets pensar quel senyor Rey Darago,e el Rey Carles cascu sabia assats:mas lo Rey Carles lo passaua de longa pratiga, per los dies que hauia molt mes que ell.E com lo Rey Carles hach tot aço feyt,ordona sos Barons, parēts, e amichs seus:e asenyaladament lo Compte Dartes qui era fill de son nabot,que anas en Napols ab gran caualleria,quel Papa lo bastaua de moneda,e que pensas de defendre la Calabria,e que faes armar galees en Napols.E ab aquelles XXV. de Prohença,que pensas de fer correr Sicilia, e que hi faes tot aquell damnatge que pogues,mentre lo Rey Darago no podia ajudar:e axis feu com ell mana. E com tot aço hach ordonat,ell de vna part,e lo Rey de França daltra , pensaren danar a Bordeu:axi que lo jorn que hagren empres entre lo Rey de Frāça,e ell,entraren a Bordeu,axi com dauant vos he dit, quen Gilabert de Cruylles ho feu a saber al senyor Rey Darago. Ara veus lo Rey de França,e lo Rey Carles a Bordeu:e son se atendats,axi com dauant haets entes,e lexare ells estar,e tornare al senyor Rey Darago.

Capitol lxxxix . com lo senyor Rey en

Pere Darago ordona desser al jorn empres de la batalla a Bordeu menys de sabuda de negu: e lo marauellos, e notable ardiment que hach feyt per saluar son sagrament.

ECOM lo ſenyor Rey Darago ſabe la volentat quel Seneſcal li hauia, penſas q̄ per res ell no hi falria aquell jorn que empres era, que ell no fos dins lo camp: mas aço téch ſegret, que hanch nul hom no volch priuadejar. E tantoſt ell ſe feu venir vn honrrat mercader, per nom en Domingo de la Figuera, qui era natural de çaragoça, e era bon hom, e lleyal, e ſaui, e diſcret: e era mercader, que toſtemps vſaua ab cavalls en Gaſcunya, e en Nauarra, que treya de Caſtella, els menaua per totes aquelles parts, e en Bordeles, e en Toloſa. E era hom qui hauia gran poder, que ales vegades vint, o trenta caualls treya juſtats de Caſtella, els menaua per los dauant dits llochs. Axi que creats, que ell ſabia tots los camins, quãts nauia en caſcuna daquelles prouincies: axi camins reals, com camins apartats, e com de plans, e de muntanyes: que no hauia ſenda en la terra qualque fos daquelles parts, ne en Arago, ne en Cathalunya, que ell no ſabes molt mills que aquells qui eren de la terra. E aço ſabia ell per lonch vs, e perço com a vegades hauia a anar deſcaminat, per los caualls que menaua per alcuns richs homens, que a vegades per guerres que hauien, que no ſen planyiſſen. E com en Domingo dela Figuera fo ab lo Rey, ell lo mes en vna cambra, e dix li: en Domingo, vos ſabets que ſots noſtre natural, e que toſtemps a vos, e als voſtres hauem feyta honor: perque nos volem vos a emprar de coſa que, com ſia acabada ab la volentat de Deus, nos vos farem tant de be, que per toſtemps vos, e els voſtres ne ſerets benenãts. E en Domingo qui oy aço lleuas, e ana li beſar lo peu: e dix, Senyor manats vos, que yo ſom apparellat de complir tot voſtre manamét. E ſobre aço lo ſenyor Rey pres vn libre en que eren los ſancts Euangelis, e dix li que juras, que daço que dell li diria, no parlas a hom del mon. E ell jura li ho tantoſt, e lin feu omenatge de mans, e de boca. E com fo feyt, lo ſenyor Rey li dix, ſabets en Domingo vos que farets? vos pendrets XXVII. caualls noſtres, aquell que yous dire, e trametets ne nou enfre tres llochs, en lo cami que nos farem daqui a Bordeu. E ells altres nou, el cami que nos poriem fer ala tornada per Nauarra, e els altres IX. el cami que poriem fer per Caſtella. Axi que noſtra volentat es, que aytal jorn, que es empres, ſiam el camp de la batalla a Bordeu nos en perſona: en aytal manera, que vos yrets a cauall, com a ſenyor, e nos yrem com a eſcuder voſtre en vn altre caual ab vna eſcona muntera en la ma, e haurem

Alias Bordeu.

en

en Bernat de Peratallada, q̃ caualcara en vn altre cauall, ab vna ſella de troſſa, e portar nos ha la troſſa, que ſera lleugera, que no hi haura mas la noſtra gramalla, e diners per deſpeſa: e portara altra eſcona muntera: e caualcarem tot lo jorn, quen lloch no poſarem: e ala nuyt a prim ſon ſerem a poſada, e menjarem, e darem part ala nuyt. E com les matines tocaran, nos haurem altres caualls que trobem, que en ſellarets, e jaquirem aqueſts, e farem aytal en totes parts: e yo ſere eſcuder voſtre, eus tindre leſtrep com muntarets, eus tayllare dauant ala taula. E en Bernat de Peratallada penſara dels caualls: e axi es meſter, que de tres jornades façam vna a lentrar, e molt mes al exir: e no es meſter, que tornem per lla hon entrarem, e axi volem q̃s faça. E axi penſats lo cami quins ſera pus ſegur al anar, e prenets los IX. caualls, els trametets caſcu en vn eſcuder, en quis puixcats fiar daquells voſtres amichs, e ab ſengles mantes tantſolament. E ades penſats los ne de trametre caſcu en la poſta, de lla hon nos los dejam trobar, per cambiar, e los eſcuders no ſapien res los vns dels altres, mas de tres en tres que vajen cada hu en llur lloch: e axi ſia de tots. E caſcu ſe pens, que non trametats mas aquells tres: e deyts los, quels trametets a vendre, e qûeus eſperẽ en aytal lloch, e que per res no ſen parteixquen: e que penſen be dells mateixos, e dels caualls: e que tots tres eſtiguen en vna poſada. E com nos yrem, poſarem en vna altra poſada: perço que ells no vejẽ mi, que conexermien. E axi penſats de ordonar tot ço que yous he dit, que res nul hom no ſapia, e yo fareus lliurar los caualls, de tres en tres: axi que aquells de qui haurem los caualls, no ſabran aquels volem: ſaluãt quels direm, que vos los volem lliurar: e que de fora quels façats aſatjar, per regonexer aquell qui millor fos per nos. E en Domingo de la Figuera reſpos, ſenyor axi com vos ho manats ſe complira, e lexats daqui auant endreçar lo feyt tot a mi: que puix yo ſe la voſtra volentat, yo he fe en Deus, que hi dare compliment: que Deus, e vos ne ſerets pagat: e ab lajuda de Deus eſtats ab bon cor, que yous menare a Bordeu per tal part, que per res nous cal duptar, e axi mateix ala tornada. E penſats me de ordonar vn hom quim lliure los caualls: e lo Senyor Rey dix, beu deyts: penſats de enantar. E tantoſt apella lo ſeu Caualleris: e dix li, aytant chara com li era la ſua amor, e en pena de la perſona que nul hom no ſabes res daço quell li diria, ſino ell, e en Domingo de la Figera. Dix lo Caualleris, ſenyor manats, que you fare: dix lo ſe-

nyor Rey,anats tátost,e de tres en tres caualls lliurats XXVII. caualls an Domingo de la Figuera, los millors triadament que nos hajam. E lo Caualleris dix,senyor dexats fer an Domingo, e a mi, que per cert yo tench en mon poder be LXX. entre aquells queus ha tramesos lo Rey de Mallorques, e el Rey de Castella, e daltres: e axi parme quen puixcam triar los millors XXVII. jatsia que tots son tant bons,que poch hi poriem triar.Dix lo senyor Rey,ara anats ala bona ventura. E ells anaren,e faeren tot ço quel senyor Rey los hach manat a cascu,e lo senyor Rey tantost aquell dia ordona X.cauallers, qui cascu anas si quart,e enuia los tots a Bordeu: ço es cascun dia hu an Gilabert de Cruylles, e cascun portaua missatgeria an Gilabert, e al Senescal de Bordeu. E la missatgeria era tota,quel senyor Rey Darago los trametia a dir lo Senescal,sils asseguraria: que ell era aparellat de esser hi al jorn de la batalla.E aço feya per dues rahons. La primera quel cami se vsas,que missatgers vaessen passar tots jorns del Rey Darago:e si anát, e tornant trobarien quils faes ninguna cosa de enuig, ne negun solas trobarien,e que tots dies ne hagues llengua. E laltra raho era,per tal com ell sabia quel Senescal hauia manament que faes tot ço quelRey de França manas:saluant empero que hauia manament senyallat,quel Rey Danglaterra li hauia feyt,que per ninguna cosa no consentis, ne sofferis,que la persona del Rey Darago preses mal, ne damnatge:e q̃ perço com lo Rey Danglaterra sabia que aquest Senescal era cors e anima del Rey Darago,e tot son llinatge ho era tostemps estat, perço lo feu Senescal de tot Bordeles tantost com sabe que la batalla se deuia fer. E axi lo Senescal com hi venia missatge del Rey Darago, tantost ho anaua a dir al Rey de França:e els mana li que li escriuis q̃ pensas de venir,quel camp era aparellat,e quel Rey Carles era aparellat. E lo Senescal trametia li a dir tot lo contrari, que aytant com hauia chara la vida que no hi vengues, e que Deus, e tot lo mon lo tendria per escusat: e perço com lo Rey Danglaterra veya que nol podia assegurar,no hi era volgut venir:axi que per res nou assatjas. E axi lo Rey de Fráça vsaua tots jorns daquestes missatgeries, a saber es que no hauia jorn que non hagues missatge:e axis pensaua quel Senescal li escriuis, axi com ell li manaua:e que estaua en esperáça,que hi vendria. E com tot fo continuat, e ordonat, el jorn sacosta de la batalla: e lo Senyor Rey Darago apella en Bernat de Peratallada, qui era fill del noble en Gila-

Gilabert de Cruylles: e mes lo en vna cambra ab en Domingo de la Figuera ensemps, e descobri li so feyt, e mana li tenir segret lo feyt: e axi ho promes com en Domingo: e manals que aquella nuyt fossen aparellats de partir de mija nuyt auant, e mana al Caualleris que hagues aparellats, e ensellats ab les selles den Domingo de la Figuera los tres caualls, e que metes la primera sella de trossa. E axi com ho mana axi fo aparellat, que nul hom non sabe res, sino ells tots tres, e lo Caualleris, que be sabia lo senyor Rey que nul hom non consentiria quen tāt gran auētura se metes. E ell era de tant alt cor, e tant lleyal que per tot lo mon ell no romanguera que al jorn que era empres, ell no fos el camp. E axi perço no volch que hom negu ne sabes res, que son fill major Linfant Nanfos qui era ab ell non sabe nenguna cosa. Queus en faria moltes noues? Que com mija nuyt hach tocat, ells se lleuaren e lo Caualleris hac aparellat los millors tres caualls que hi eren, e lo senyor Rey puja en lo hu, e porta dauant la gramalla den Domingo de la Figuera, e vna escona muntera en la ma, e dejus guarnit dunes bones espatlleres, e de vn bon camisol: e puix desus vn casot de lli tint vert qui ho cobria tot, e puix vna gramalla fort auol, e vella q̄ vesti, e vn capero, e la ceruellera ab vn capell de lli el cap. E en Bernat de Peratallada fo axi mateix guarnit, e porta la troça: ço es vna boneta que no pesaua molt ab la escona muntera en la ma. E en Domingo de la Figuera caualca axi be com a senyor be arreat, axi com hauia acostumat de caualcar ab sos hoses, e ab capell de sol, e els guants e be ordonat. E en Bernat de Peratallada portaua vn gran carū en que anauen tota hora sis fogaces, perço que aquelles menjassen de jorn, e beguessen del aygua lla hon hom nou vaes: e axi ab la gracia de Deus patirense de Iaca. E segurament anauen en tal manera que tres jornades anauē entre la nuyt, e lo dia: e ço que prenien de laltra nuyt que tota hora venien a posada a hora de prima, que de jorn no descaualcauan en poblat, sino per beure, quel pa menjauen caminant, e caualcant: e com eran a cap de jornada trobauen los tres caualls. E tantost en Domingo de la Figuera ab son host anaua al hostal hon eren los caualls, e aquells dels caualls hauien gran goig: e demanauen com eren tant grā nuyt venguts. E ell deya los que perço quels caualls no vinguessen ab calor. E entretant que ell estaua ab aquella sua companyia lo senyor Rey, e en Bernat de Peratallada apparellauen de menjar, e com ell se

pensaua

nyor Rey, anats tátost, e de tres en tres cauałls lliurats XXVII. cauałls an Domingo de la Figuera, los millors triadament que nos hajam. E lo Caualleris dix, senyor dexats fer an Domingo, e a mi, que per cert yo tench en mon poder be LXX. entre aquells queus ha tramesos lo Rey de Mallorques, e el Rey de Castella, e daltres: e axi parme quen puixcam triar los millors XXVII. jatsia que tots son tant bons, que poch hi poriem triar. Dix lo senyor Rey, ara anats ala bona ventura. E ells anaren, e faeren tot ço quel senyor Rey los hach manat a cascu, e lo senyor Rey tantost aquell dia ordona X. cauallers, qui cascu anas si quart, e enuia los tots a Bordeu: ço es cascun dia hu an Gilabert de Cruylles, e cascun portaua missatgeria an Gilabert, e al Senescal de Bordeu. E la missatgeria era tota, quel senyor Rey Darago los trametia a dir lo Senescal, sils assegurara: que ell era aparellat de esser hi al jorn de la batalla. E aço feya per dues rahons. La primera quel cami se vsas, que missatgers vaessen passar tots jorns del Rey Darago: e si anát, e tornant trobarien quils faes ninguna cosa de enuig, ne negun solas trobarien, e que tots dies ne hagues llengua. E laltra raho era, per tal com ell sabia quel Senescal hauia manament que faes tot ço quelRey de França manas: saluant empero que hauia manament senyallat, quel Rey Danglaterra li hauia feyt, que per ninguna cosa no consentis, ne sofferis, que la persona del Rey Darago preses mal, ne damnatge: e q̃ perço com lo Rey Danglaterra sabia que aquest Senescal era cors e anima del Rey Darago, e tot son llinatge ho era tostemps estat, perço lo feu Senescal de tot Bordeles tantost com sabe que la batalla se deuia fer. E axi lo Senescal com hi venia missatge del Rey Darago, tantost ho anaua a dir al Rey de França: e els mana li que li escriuis q̃ pensas de venir, quel camp era aparellat, e quel Rey Carles era aparellat. E lo Senescal trametia li a dir tot lo contrari, que aytant com hauia chara la vida que no hi vengues, e que Deus, e tot lo mon lo tendria per escusat: e perço com lo Rey Danglaterra veya que nol podia assegurar, no hi era volgut venir: axi que per res nou assatjas. E axi lo Rey de Frāça vsaua tots jorns daquestes missatgeries, a saber es que no hauia jorn que non hagues missatge: e axis pensaua quel Senescal li escriuis, axi com ell li manaua: e que estaua en esperāça, que hi vendria. E com tot fo continuat, e ordonat, el jorn sacosta de la batalla: e lo Senyor Rey Darago apella en Bernat de Peratallada, qui era fill del noble en

Gila-

Gilabert de Cruylles: e mes lo en vna cambra ab en Domingo de la Figuera enſemps, e deſcobri li ſo feyt, e mana li tenir ſegret lo feyt: e axi ho promes com en Domingo: e manals que aquella nuyt foſſen aparellats de partir de mija nuyt auant, e mana al Caualleris que hagues aparellats, e enſellats ab les ſelles den Domingo de la Figuera los tres caualls, e que metes la primera ſella de troſſa. E axi com ho mana axi fo aparellat, que nul hom non ſabe res, ſino ells tots tres, e lo Caualleris, que be ſabia lo ſenyor Rey que nul hom non conſentiria quen tát gran auẽtura ſe metes. E ell era de tant alt cor, e tant lleyal que per tot lo mon ell no romanguera que al jorn que era empres, ell no fos el camp. E axi perço no volch que hom negu ne ſabes res, que ſon fill major Linfant Nanfos qui era ab ell non ſabe nenguna coſa. Queus en faria moltes noues? Que com mija nuyt hach tocat, ells ſe lleuaren e lo Caualleris hac aparellat los millors tres caualls que hi eren, e lo ſenyor Rey puja en lo hu, e porta dauant la gramalla den Domingo de la Figuera, e vna eſcona muntera en la ma, e dejus guarnit dunes bones eſpatlleres, e de vn bon camiſol: e puix deſus vn caſot de lli tint vert qui ho cobria tot, e puix vna gramalla fort auol, e vella q̃ veſti, e vn capero, e la ceruellera ab vn capell de lli el cap. E en Bernat de Pera tallada fo axi mateix guarnit, e porta la troça: ço es vna boneta que no peſaua molt ab la eſcona muntera en la ma. E en Domingo de la Figuera caualca axi be com a ſenyor be arreat, axi com hauia acoſtumat de caualcar ab ſos hoſes, e ab capell de ſol, e els guants e be ordonat. E en Bernat de Peratallada portaua vn gran carũ en que anauen tota hora ſis fogaces, perço que aquelles menjaſſen de jorn, e beguessen del aygua lla hon hom nou vaes: e axi ab la gracia de Deus patirenſe de Iaca. E ſegurament anauen en tal manera que tres jornades anauẽ entre la nuyt, e lo dia: e ço que prenien de laltra nuyt que tota hora venien a poſada a hora de prima, que de jorn no deſcaualcauan en poblat, ſino per beure, quel pa menjauen caminant, e caualcant: e com eran a cap de jornada trobauen los tres caualls. E tantoſt en Domingo de la Figuera ab ſon hoſt anaua al hoſtal hon eren los caualls, e aquells dels caualls hauien gran goig: e demanauen com eren tant grá nuyt venguts. E ell deya los que perço quels caualls no vingueſſen ab calor. E entretant que ell eſtaua ab aquella ſua companyia lo ſenyor Rey, e en Bernat de Peratallada apparellauen de menjar, e com ell ſe

penſaua

pensaua que ells podien hauer apparellat de menjar:ell sen tornaua al hostal,hon era lo senyor Rey,e en Bernat de Peratallada:e feya romandre aquells , que deya que al mati los veuria,e com era a son hostal, trobaua la taula mesa,e lo senyor Rey donaua li ayguamans, e en Bernat de Peratallada pensaua dels caualls.E axi com en Domingo hauia escudella,e li hauia tallat dauant lo senyor Rey , venia en Bñ . de Peratallada,e ab lo senyor Rey en altra taula menjauen ensemps.E axi méjauen tots,que no pensets,que moltes noues hi faessen,que cascu portaua la salsa ala boca:e tantost com hauien menjat , anauensen gitar,e dormien entro ala hora de matines. E a hora de matines lleuauense,e en Domingo de la Figuera menaua aq̃lls tres caualls a la posada dels altres,e feyals lleuar les selles, e metre les als altres tres,qui eren reposats:e manaua als seus homens,quen pensassen be. E axi pensauen de caualcar:e feyen axi tots dies com han feyt ala primera jornada.

Capitol xc. com lo senyor Rey en Pere Darago

entra en lo camp a Bordeu:e lo corregue lo jorn que era empres da la batalla: e com feu fer cartes que ell en persona era comparegut, e com cerca tot lo camp, e may troba negu.

EAXI anaren tant,que vengueren a mija legua prop de Bordeu,a hora del seny sonant: e foren en vna terra de vn caualler antich,e prom , qui era gran amich del dit en Domingo de la Figuera,e aqui foren be reebuts. E com hagren sopat,anarense gitar,e al mati cõ se feu alba,lleuarense,e muntaren sobre els caualls,e anaren envers lo camp:e aquell jorn,era lo jorn que era empres de la batalla. E tantost trameteren lost an Gilabert de Cruylles, qui posaua en vn alberch , fora de la ciutat:qui era pus prop del camp que negu altre qui fos en la ciutat. E digueren li,quen Domingo de la Figuera, e vn caualler del Rey Darago eren aqui,qui hauien la nuyt posat ab ell : e que tantost solament sens altre vingues parlar ab ells. E lost ana tantost an Gilabert, qui ja era lleuat,e dix li la missatgeria.E en Gilabert qui sabia,q̃ aquell dia era lo jorn quels Reys deuien esser al camp , estaua tot recelat: e duptauas daço,que vae:per lalt cor,e la gran fe,que sabia,quel senyor Rey Darago hauia.E tantost ab lost solament caualca,que no demana

negu:

negu:e com fo a ells, ell vae lo ſenyor Rey, e ſon fill mudà tot de color:mas ell era tan ſaui,que non feu res a pares,per raho del hoſt. E lo ſenyor Rey pres lo a vna part, e romas ab loſt en Bernat de Peratallada,e en Domingo de la Figuera,e en Gilabert dix, com foren apartats:ha ſenyor ques aço q̃ vos hauets feyt, ne com vos ſots mes a tant gran ventura?En Gilabert,dix lo ſenyor Rey,vull que ſapiats que com yo fos cert quel cors hi degues perdre, yo no romanguera de venir per neguna manera,e axi no façam pus llongues noues : vos mauets trames a dir que yom puch fiar al Seneſcal,e perço anats a ell,e digats li que aci ha vn caualler del Rey Darago qui vol parlar ab ell,e que amene ab ſi vn notari,e VI. cauallers que ſien ſeus,e no pus:ſi que aço faça tãtoſt. E en Gilabert encontinent ana al Seneſcal,e dix li ço quel ſenyor Rey Darago li mana. E lo Seneſcal ana al Rey de França,e dix li:ſenyor vn caualler ha vengut del Rey Darago,e vol parlar ab mi, e ab voſtra licencia vull hi anar,ſi a vos plau. E lo Rey de França reſpos, que tots jorns era acoſtumat de tals manaments a fer : e dix,anats ala bona ventura : e com hajats ab ell parlat fets nos ſaber queus haura dit.Senyor dix ell,ſi fare. E tantoſt lo Seneſcal ab lo notari lo millor,e lo pus antich qui fos en la cort del Rey Danglaterra ell ſen ana, e ab. VI. cauallers los pus hõrrats que ell hauia en ſa companyia.E com foren al camp ells trobaren lo ſenyor Rey, e en Bernat de Peratallada, e en Domingo dela Figuera el camp:e dins el camp lo Seneſcal entra, e aquells qui ab ell vengren,e loſt qui era ab lo Rey,e en Gilabert qui era ab lo Seneſcal. E com lo Seneſcal entra per lo camp,lo ſenyor Rey li ixque a carrera,e ſos companyons: e ſaludal de part del ſenyor Rey, e ell corteſament rete li les ſaluts. E dix li,Seneſcal yo ſom comparegut aci dauant vos por lo ſenyor Rey Darago:perço com vuy es lo dia que ell,e lo Rey Carles hauien jurat, e promes que foſſen el camp aqueſt jorn de vuy: e axi yo demanuos,vos ſi porets tenir ſegur lo cãp: ne lo ſenyor Rey Darago ſi vuy ve en aqueſt camp.E ell dix,ſenyor yo vos reſponch breument de part de mon ſenyor lo Rey Danglaterra, e de mi,que yo nol poria tenir ſegur,ans de part de Deus,e del Rey Dãglaterra lo tenim per eſcuſat, el ne donam per bo, e per lleyal, e per quiti:que per res nol poriem tenir ſegur:ans ſabem per cert, q̃ ſi hich venia nol poria res reſtaurar a ell,ne aquells qui ab ell vingueſſen,que tots no muriſſen : que veus aci lo Rey de França, e lo Rey Carles qui hich

hich ſon ab dotze milia homens a cauall armats. E axi podets entendre monſenyor lo Rey Danglaterra ne yo per ell, com lo porien aſſegurar. Donchs, dix lo ſenyor Rey, placiaus Seneſcal que daço ſia feyta carta, e queu manets al eſcriua. Dix lo Seneſcal, quem plau, e lin man. E tantoſt lo notari eſcriui tot ço quel Seneſcal hach dit: e com vench al demanar lo Rey com hauia nom, lo Rey dix al Seneſcal, Seneſcal vos aſſegurats me a mi, e aqueſts qui ſon ab mi: cert Senyor, hoc dix ell, ſobre la fe del Rey Danglaterra. E llauors lo ſenyor Rey gita lo capero derrera, e dix li: Seneſcal vos conexets me? e llauors ell lo guarda, e conech que aqueſt era lo Rey Darago, e va donar de peu en terra: e lo ſenyor Rey nou ſofferi, ans lo feu caualcar: e puix dona li la ma que la li beſas, e dix: ha ſenyor, ques aço que hauets feyt? yo, dix ell, ſom vengut aci, per ſaluar mon ſagrament: e vull que tot ço que vos hauets dit, ne yo dire, lo notari aci eſcriua llargament, e com yo en perſona ſom comparegut, e he cercat tot lo camp. E llauors ell va brocar lo cauall, e enuirona tot lo camp entorn, e per mig, en preſencia del Seneſcal, e de aquells qui hi eren: e entre tant lo notari eſcriuia: e mentre ell eſcriuia tot ço que li feya al feyt, a eſcuſa del ſenyor Rey, e ab veritat, lo dit Senyor Rey no ceſſaua de brocar per lo dit camp, axi que tot lo calciga ab leſcona muntera en la ma: e que tuyt deyen, ha Deus quin caualler ha aci? Iames no naixque caualler qui a ell faça a comparar cors per cors. E com hach tot lo camp cercat moltes de vegades: dementres lo notari eſcriuia, ell ſen ana ala capella, e aualla, e tech la regna ab la ma, e ora Deus, e dix aquelles oracions qui li feyen a dir: e lloa, e beney Deus qui aquell jorn lo hauia aportat a complir ſon ſagrament. E com hach fenida la oracio, ell torna al Seneſcal, e a laltra companyia: e lo notari hach eſcrit tot ço que a eſcriure feya, e llegiu en preſencia del ſenyor Rey, e del Seneſcal, e dels altres, e lleua ſos teſtimonis com ho hac feyt. E lo ſenyor Rey hach dit tres vegades al Seneſcal, ell ſi volia aſſegurar que ſaturaria per fer la batalla. E ell reſpos li, que no. E tot aço ſe mes per eſcrit, e com ell baroniuolment ſobre ſon cauall, ab la eſcona en la ma, cerca tot lo camp en torn, e per mig, e per traues, e ana a orar ala capella. E com tot aço fo mes en forma publica, lo ſenyor Rey reques al Seneſcal, que manas al notari que faes daquella raho dos cartes partides per A, B, C. la vna que romanga a vos, e laltra que donets per nos an Gilabert de Cruylles. Senyor, dix

lo

lo Seneſcal,axi ho man yo al notari.E axi man que ſia feyt,e axis complira.E feyt aço,lo ſenyor Rey pres per la ma lo Seneſcal,e mes ſe al cami,e ana entro lla hon hauien jegut: e com foren dauant la torra, dix lo ſenyor Rey al Seneſcal: aqueſt caualler nos ha feyta molta donor, e de plaer en ſon alberch, perque yous prech que per honor de nos li façats lo Rey Danglaterra,e vos,tal do,que ell, e ſon llinatge ne valla mes.Senyor dix lo Seneſcal,axo ſera feyt.E lo caualler correch beſar la ma al ſenyor Rey.E com aço hach dit,lo ſenyor Rey dix al Seneſcal:eſperat nos que auallare aci pendre comiat de la dona, quins hich ha aqueſta nuyt tambe acullits. Senyor dix lo Seneſcal,penſats de fer ço queus plauria,que be par de la voſtra corteſia:e axi lo ſenyor Rey aualla,e pres comiat dela dona:e com la dona ſabe que ell era el Rey Darago baxas als ſeus peus,e feu gracies a Deus, e a ell dela honor que li hauia feyta. E axi pres comiat,e caualca, e ab lo Seneſcal ell ſe mes al cami,es lunya tota hora parlant be vna llegua,e li feu gracies dela bona volentat que en ell hauia trobada. E lo Seneſcal dix an Domingo de la Figuera:en Domingo,dix ell,vos ſabets els camins,conſellvos q̃ per res no tornets per lla hon ſots veguts, ne encara per Nauarra: que yo ſe que el Rey de Fraça ha feytes cartes per totes parts, que daqueſt dia a auant ſia tot hom pres qui ſia del Rey Darago: ſi que vaja, o que torn.Dix en Domingo de la Figuera,ſenyor be deyts, e ſi a Deus plau be darem conſell.E llauors prengueren comiat los vns dels altres,e lo ſenyor Rey ab la gracia de Deus anaſſen,e pres lo cami de Caſtella.Ara lexare a parlar del ſenyor Rey Darago,e tornare a parlar del Seneſcal,e del Rey de França,e del Rey Carles,

Capitol xcj. com lo Seneſcal de Bordeu

va dir al Rey de França, e al Rey Carles com lo Rey Darago era eſtat en lo camp a Bordeu, e la gran paor que hagren preſa dits Reys: e com foren fort recelats.

COM lo Seneſcal ſe fo partit del Rey Darago,e els altres qui ab ell eren acompanyaren en Gilabert de Cruylles a la ſua poſada:e puix lo Seneſcal ab laltra companya,axi cō eren,anarenſen al Rey de França,e al Rey Carles, e digueren li tot ço quils era eſdeuengut: ne com lo Rey Darago entra dins lo

lo camp,e mentres lo scriua scriuia,ell correch lo cauall per tot lo cāp entorn,e per mig,e per totes parts: e com aualla a orar ala capella : finalment tot quant feu,ne dix. E com los Reys oyren aço senyaren se mes de cent vegades:e tantost dix lo Rey de França, mester no es que tot hom se pens a nuyt de guaytar,e els caualls que sien armats, e que mil caualls armats fasen la guayta a nuyt,e que tots estiguen recellats: que per cert vos veurets que esta nuyt serra en nos, que vosaltres nol conexets tambe com yo fas,que aquest es lo millor caualler del mon, e del pus alt cor que vuy sia el mon. E podets vos pēsar quen es,com tant gran cosa ha assajada,e axi Senescal ordonats la guayta de vostres gents,e nos farem ordonar la nostra de la host. E lo Senescal respos: senyor tot ço sia feyt que vos manats. Dix lo Rey de França al Rey Carles : anem a veure lo camp, e vejam les peades del seu cauall, si ja pot esser ver ço quel Senescal diu. E lo Rey Carles diu,quen som pagat:e dich vos que aquesta es estada marauellosa cosa, e la pus alta caualleria sia quesia ab companyia, o solament,axi com entra el camp, que hanch caualler nul temps feu: perque tot hom lo deu molt duptar. Dix lo Senescal: senyors no duptets ço que yo dich, que veus aci lo escriua que ha feyta la carta, e aquestos sis cauallers quin son testimonis, qui ja lo conexien gran temps hauia:e veus aci lo caualler qui fo son host a nuyt: e que la major valor, e cortesia feu que yo hanch vaes fer a senyor,que comiat ana a pendre de la dona muller daquest caualler: e hi ana lla, e munta en les cambres,axi cō si fos en lo pus segur lloch del mon:e tot aço han vist tots aquests cauallers.En veritat, dix lo Rey de França,aqui hach gran valor,e gran ardiment,e gran cortesia:e caualcaren, e anaren al camp,e vaeren lesclau del cauall,e tot ço quel Senescal los hach dit.Queus dire? Que la veu ana per la host, e per tot lo pays:e aquella nuyt vaerets fochs, e tot hom estar armat,e els caualls armats,que hanch la nuyt nul hom dormi enla host.E lendema lleuaren les tendes, e anaren amdosos los Reys ensemps, e vengren entro a Tolosa hon trobaren lo Cardenal per nom Panbert qui era Llegat del Papa,e Monsenyor en Phalip fill del Rey de França major,e Monsenyor Carles son germa: e faeren gran festa a llur pare,e al Rey Carles atretal.E com lo Rey de França,e lo Rey Carles hagren cōptat al Cardenal ço quel senyor Rey Darago hach feyt, marauellas, e senyas mes de cent vegades:ha Deus dix ell, e tant gran peccat feu lo

Pare

Pare ſanct,e nos tuyt,com aqueſt ſenyor diguem de no de ajuda: que aqueſt es altre Alexandri qui es nat en lo mon. Ara lexare a parlar del Rey de França,e del Rey Carles,e del Cardenal,e tornare a parlar del ſenyor Rey Darago.

Capitol xcij. com lo ſenyor Rey Darago torna

entrels ſeus per terra del Rey de Caſtella: e la gran alegre que van pendre tots ſos ſotſmeſos, e aſenyaladament madona la Regina, e llurs Infants.

COM LO Senyor Rey Darago hach pres comiat del Seneſcal,e dels altres,ſe mes el cami en aquell quen Domingo de la Figuera los moſtra,e anarenſen per lo rayquer de Nauarra,ço es ſaber tota ora per terra del Rey de Caſtella: e menals per aquell cami hon ſabia que deuia trobar los caualls: e axi com ho hauien feyt al entrar,tot axi ho feran al exir. Axi que vengren ala vila de Soria,e a Seron de Seron: e puix Moanquelo, que es lo darrer lloch de Caſtella,ala entrada de Arago. E de aqui vengren a Verdejo,e aqui conegren al Senyor Rey,e faeren li gran feſta,e grá alegre, e penſaren be dell dos jorns.E tots aquells de les encontrades ſaberé ho,e tot hom de cauall,e de peu daquella encontrada, atene a ell, per acompanyar:e axi be acōpanyat vench a Calathayu:e ſi hách en lloch fo feyta gran feſta al ſenyor Rey,lla la faeren. E lo ſenyor Rey trames ſos correus de totes parts,e eſpecialment mana al ſenyor Infant, e a tots los Capdals de Calathayu,e Darago,e als cét cinquanta cauallers dela batalla,que foſſen a çaragoça al dehen jorn depuix les cartes hagren reebudes,que ell ſeria a çaragoça hon tendria corts:e axi ho trames dir per tot Arago.E ſi hách vaes goig,ne feſta,ſi fo feyta a Iaca per lo ſenyor Infant,e per tots aquells qui hi eren: e faeren gran profeſſo, que tots los Prelats de Cathalunya, e Darago hi eren: e lloaren, e beneyren Deus dela grá merce que feyta los hauia de llur ſenyor,que de gran perill lo hauia eſcapat,e tornat ab gran honor,que per toſtemps nauria la caſa Darago de ço que feyt hauia.E com aqueſta feſta fo feyta,caſcu penſa danar lla hon li plach, en guiſa que al jorn empres fo a çaragoça:e el ſenyor Infant Nanfos,e la major part dels richs homés, e cauallers,e Prelats anaren envers Calathayu al ſenyor Rey.E axi ma

teix nom demanets lo goig que madona la Regina, e els Infants faeren, e tots aquells de çaragoça, com saberen aço que aquells qui eren a Iaca: e a çaragoça, e per tota la terra estauen ab gran temor, que no sabi n hon era lo senyor Rey, nen podien entrar en senya, entro que ell mateix vench: perque no era marauella sin estauen en gran reguart. Ara vos lexare a parlar del senyor Rey Darago, e tornare a parlar del Almirall en Roger de Luria.

Capitol xciij. com Lalmirall en Roger de Luria

feu metre setge a son cunyat Manfre Lança sobre lo castell de Malta, e com dit Almirall hach presa Liper.

E COM Lalmirall hach vençuda la batalla, e la festa fo passada a Macina, axi com dauant hauets entes, ell apparella de armar XXX. galees: perço com hach llengua quen Napols se armauen totes quátes galees hi hauia, e axi ell volia estar aparellat, si q̃ arma les XXX. galees. E com foren armades hach llegua de Napols, que aquelles galees encara de tot vn mes no exirien, de que hi deuien muntar entre Comptes, e altres senyors de senyera mes de quatorze, ab cauallería que menauen llurs caualls en burques de creu, e en les galees. E axi ell feu vn bon pensament, que no era mester que aquell mes estigues debades: e appella son cunyat en Manfre Lança, e dix li, que pensas de muntar en les galees, e cent cauallers ab ell, e mil Almugauers, e cent homens de mar, e que cascuns anassen ab ell a llurs tendes, e portassen quatre trabuchs, e que yrien al castell de Malta, el tindrien assetiat tant tro lo haguessen. E axi com ell ho ordona: axi fo feyt, e muntaren en les galees, e anarensen al castell de Malta: e lla preseren llur setge, e los trebuchs pensaré de trer. E com Lalmirall los hach posats en terra, ordena que aquells de la ciutat de Malta, e de la Illa aportassen tota res a vendre al setge, e aquells del Goy atretal: e cascuns feren ho voléters, perço com per lo castell los feya grá paor que no fossen barrejats. E axi Lalmirall com los hach ordonats, e lexat en Manfre Lança per cap qui era molt saui caualler, e bo, pensas departir dells, e lexals dos lenys armats, e dos barques armades: perço que si res los feya mester que tantost ho trametessen a dir a ell: e feu la via de Trapena, e conforta, e vesita tota la

Alias, barques.

Fasana

Faſana de dintre entro fo a Liper.E a Liper ell feu exir la gent en terra; e mana combatre la vila:e a la fi aquells dela vila de Liper que vaeren lo poder tant gran,e Lalmirall quils volch talar, reterenſe al ſenyor Rey Darago, e al Almirall per ell. E Lalmirall entra dins ab tota ſa gent,e pres ſagrament,e omenatge de tuyt,e refreſca tota la ſua gent,e hach dos lenys armats,que trames per lengua a pedre, e ana caſcu per ſi.E daltra part trames dos barques armades de homens de Liper, qui axi mateix anaren per pendre llengua del eſtol de Napols. E axi lexar vos he a dir ara dell,e tornare a parlar del ſenyor Rey Darago.

Capitol xciiij. recompta com corts foren

celebrades a çaragoça,e a Barcelona, en les quals ſe conferma quel Senyor Rey Darago trametes madona la Regina,e llurs Infants en Sicilia:e com dona grans dons als cent cinquanta qui deuien entrar ab ell en batalla.

COM LO ſenyor Infant Nanfos,e richs homens,e caua llers,e Prelats foren ab lo ſenyor Rey a Calathaiu, hagren los vns dels altres grã plaer:e en Domingo de la Figuera, e en Bernat de Peratallada comptaren los tot ço quils era eſdeuengut: ſi que tuyt hõ tengren a gran coſa, e lloaren Deus quils nauia eſcapats:e axi lo ſenyor Rey ab tots enſemps vench a çaragoça. E la feſta fo molt gran que madona la Regina, e els Infants faeren, e tota la gent, ſi que la feſta dura quatre jorns, que res no hi feu nul hom.E com la feſta fo paſſada,ell mana quel ſegõ jorn apres tot hom fos aparellat: e aquell dia vench en Gilabert de Cruyelles de Bordeu, e aporta totes les cartes qui el camp ſe foren feytes bollades del ſagell del Seneſçal. E lo ſenyor Rey hach en gran plaer, e tot hom: e comp tals ço quel Rey de França, e lo Rey Carles hauien feyt, com ſaberen com era eſtat,e com ſe guaytaren la nuyt, e com ſen anaren lendema: e lo ſenyor Rey riſen aſſats,e tots los altres. E lo jorn quel ſenyor Rey hach ordonat tot hom fo aparellat,e com tuyt foren aparellats, lo ſenyor Rey los preyca, els dix moltes bones paraules, els compta tot ço que li era eſdeuengut depuix parti de port Fangos: els dix com ell era vengut per la batalla, e com li eren fallits,e que feya moltes gracies a tots aquells qui el camp deuien entrar ab ell,que axi de bona

volentat hi eren venguts. E apres dix los com ell entenia a trametre la Regina, e el Infant en Iacme, e Linfant en Fraderich ab ella en Sicilia, per dos rahons. La primera, perço com totes le gents de Sicilia naurien gran alegre, e nestarien pus ferms. Laltra, que creya que la Regina nauria plaer. E axi quels pregaua que en aço lo consellassen. Daltra part que hauia entes quel Papa hauia donada sentencia contra ell, e croada: e quel Rey de França hauia promesa ajuda al Rey Carles, de que ell se marauella molt, que tant forts conuinences ha entre ell, e nos, que per res nons pensam puixca esser: per queus demaná axi mateix consell daquests affers. E axi lo senyor Rey estech de parlar. E lleuas Larchebisbe de Tarragona, e respos a tot ço quel senyor Rey Darago hach dit, e feu llaors e gracies a Deus, que de tants perills lauia escapat: e axi mateix respos al feyt de madona la Regina, que tenia per be ço quel senyor Rey nauia dit, que anas en Sicilia ab los Infants amdux: e posa hi moltes bones rahons, perque feya a fer. E daltra part al feyt del Papa, e del Rey de França, tench per be que hajats missatgers sauis, e honrrats que trametats al sanct Pare Apostolich, e a tots los Cardenals: e altres missatgers al Rey de França, e a cascuns manarets que diguen de part vostra ço que ordonarets al vostre consell. E com Larchebisbe hach parlat, lleuarense richs homens Darago, e de Cathalunya, e daltres prelats, e cauallers, e ciutadans, e Syndichs de les viles, e llochs, e tots tengren per be ço que Larchebisbe hach dit, eu confermaren. E sobre aço la cort se parti ab gran alegre, e ab gran concordia, e lo senyor Rey dona de grans dons a tots los ·C L. richs homens, e cauallers qui eren venguts a Iaca per entrar en la batalla, els desfeu la messio de tot quant hauien despes, axi en caualls, cō en armes, com en messions de venir, e tornar en llurs llochs. Axi que cascu sen ana alegre, e pagat del senyor Rey: e degré ho fer, que james no fo senyor qui tambe scap tingues de vassalls com ell feu de tots, ca scu segons la valor. Axi mateix en Domingo de la Figuera hach feyts tornar los XXVII. caualls al Caualleris del senyor Rey: e aquells, e dal tres mes de dos cents, lo senyor Rey dona als altres richs homens, e cauallers que hi eren venguts de Cathalunya, e de Arago, e del regne de Valencia per honor dell, qui no hauie haut albera dell detrar en lo camp. Queus en dire? Que hanch nul hom que bo fos no vench a Iaca, que no hagues del Senyor Rey do, e gracia: e majorment foren

los dons als C L. cauallers. E axi tuyt partirense pagats, e alegres del senyor Rey, e ana cascu en sa terra. E lo senyor Rey romas a çaragoça ab madona la Regina, e ab los Infants despuix. VIII. jorns, e ordona ab madona la Regina, e ab los Infants que vajen tots ensemps a Barcelona, saluant Linfant Nanfos, qui yra ab nos: e lla recullir san. De la qual cosa madona la Regina hauia duna part gran alegre, e daltra part era despagada, com se llunyaua del senyor Rey: mas lo senyor Rey li promes, que ell al pus tost que poria hi passaria, e en aço la confortaua. E axi lo senyor Rey anassen a Barcelona, e lo senyor Infant ab ell: e passaren per Lleyda, e en cascun lloch la festa era gran que li feyen, ma jorment fo la festa a Barcelona la major que hanch si faes: que tota hora dura be VIII. jorns, que res no si feya, mas jochs, e balls. E lo senyor Rey tantost com fo a Barcelona trames missatgers a tots los Barons de Cathalunya, e cauallers, e ciutadans: que a XV. jorns apres la lletra fossen a Barcelona: e axi se compli com ell mana. E com lo senyor Rey de Mallorques son frare sabe quel senyor Rey era a Barcelona vench lo vaer, e la festa fo molt grã que amdosos germans se faeren. E lo jorn que la cort fo manada, lo senyor Rey feu aplegar tota la gent ala cort generalment al palau Reyal de Barcelona, e dix tot ço sens mes, e sens menys que hach dit ala cort de çaragoça, e axi fo confermat. E semblantment lo senyor Rey hi feu molts dons, e moltes gracies a richs homens, e a cauallers, e a ciutadans, e a homens de viles: e axi sen partiren tots alegres, e pagats. E lo senyor Rey ab son consell ordona missatgers que trames al Papa molt honrrats, e sauis: e axi mateix ne ordona daltres que trames al Rey de França. E com foren elets, feu los donar diners a messio complidament de totes coses, e pensals despaetxar dels Capitols, e de tot ço que portar deuien, e preseren comiat del Senyor Rey, e anaren ala bona hora.

Capitol xcv. com madona la Regina, els Infants en Iacme, e Fraderich prengueren comiat del senyor Rey Darago: e el senyor Infant Nanfos, e Linfant en Pere de madona la Regina: e com lo Rey de Mallorques, e richs homẽs destraren madona la Regina tro en mar.

E COM LO Senyor Rey hach eſpaetxats ſos miſſatgers, demana en Ramon Marquet, e en Bñ. Mallol, e dix los que penſaſſen darmar, la nau de P. Deſuilar per nom la Bonauentura, e altra nau de les majors quen Barcelona ſien apres daquella: e que les encuyraſſen, e en caſcuna meteſſen C C. homens combatents, los millors que en Barcelona foſſen: e que hi meteſſen buçons, e ancores, e arganels, e caſtells lleuadiſos, e encuyrar, e armar gabies: e tot ço que a naus armades feya e meſter. E que armaſſen quatre galees, e dos lenys, e dues barques: e que tots enſemps anaſſen en conſerua, que ell volia trametre madona la Regina, e Linfant en Iacme, e Linfant Fraderich ab ella en Sicilia: e que hi volia trametre Cent cauallers ab ells, menys daquells qui ſon de llur caſa. E daltra part, oltra los mariners, D. balleſters be aparellats, e D. ſeruents perço que les naus, e les galees foſſen be aparellades, e que refreſcaſſen la Illa de Sicilia: e axi com ho mana en Ramon Marquet, e en Bñ. Mallol ho compliren: e ſegurament com que hi creixqueſſen, no hi minuaren res, e majorment com a ells donaua lo carrech lo Senyor Rey qui anauen per capitans. E com tot fo armat, e apparellat axi cõ lo ſenyor Rey mana madona la Regina, e los Infants foren venguts: e fo los feyta gran feſta. E lo ſenyor Rey mana ab la gracia de Deus ques reculliſſen, e tantoſt recullis tot hom. E com tuyt foren recullits, madona la Regina en la cambra pres comiat del ſenyor Rey, e caſcu ſe pot penſar qual fo lo partiment que entrells fo, que james no fo tant gran amor entre marit e muller com entrells era, e fo toſtemps. E com madona la Regina hach pres comiat del ſenyor Rey, los Infants amdos entraren en la cambra del ſenyor Rey, e gitareſe als ſeus peus: e lo ſenyor Rey llauors ſenyals, e beneyls moltes vegades, els dona la ſua gracia, e la ſua benedictio, els beſa en la boca: e dix los moltes bones paraules. E aſenyaladament al ſenyor Infant en Iacme qui era lo major, qui tota hora hauia, e ha encara be ſet anys mes que Linfant en Fraderich: ſi que ya era de bo enteniment, e molt ſaui, e entes en totes coſes de be: que del pot hom dir lexempli ques diu en Cathalunya: q̃ ſpina com punxer deu aguda neix. E axi ell paria be en ſon jouent, que ſaui deuia eſſer: que ſi hanch ho parech, be ho ha moſtrat, e ho moſtra tots jorns, q̃ james no naſch pus ſaui Princep, ne mills nodrit, ne pus cortes, ne millor darmes, e de tots feyts, cõ ell es eſtat, e es

enca-

encara,e será molts anys,si a Deus plau,que Deus li dara bona vida.E axi lo senyor Infant en Iacme entes be, e mes en obra totes les bones paraules quel senyor son pare li dix. E axi mateix Linfant Fraderich daquell entenimment que hauia: retench ço quel Senyor Rey li dix, e pot hom dir dell axi mateix,ço que del senyor Infant en Iacme he dit: que cascu dells son tant bons envers Deus, e envers lo mon, e envers llurs pobles,e llurs sotsmesos, que el mon nom pot hom nomenar, ne trobar de millors.E axi com lo senyor Rey los hach agraciats,e beneyts, besals altra vegada en la boca: e ells besaren li los peus, e les mans,e exirensen dela cambra,e lo senyor Rey romas tot sol be IIII. hores del dia,que no volch que nul hom hi entras. E semblantment co quel senyor Rey hach feyt, feu madona la Regina en altra cambra ab lo senyor Infant Nanfos, e ab lo senyor Infant en Pere, e senyals,e beneyls moltes vegades,els dona la sua gracia, e la sua denedictio: els besa enla boca moltes vegades.E ell baxarense, e besaren li los peus, e les mans.E enteserense molt be molt bones paraules que ella los dix, els castiga.E com aço fo feyt,lo Senyor Rey de Mallorques,e Comptes, e Barons, e Prelats, e cauallers, e ciutadans, van exir:e madona la Regina dix,que entrassen en la Seu,que ella los volia agraciar de madona sancta Eularia, e de sanct Auleger: e axi entraren en la Seu dauant sancta Eularia,e dauant sanct Auleger.Puix Larchebisbe de Tarragona ab vuyt Bisbes,e daltres que hi eren, digueren molta bona oracio sobre lo cap de madona la Regina,e de tots los Infants. E com tot aço fo feyt,e madona la Regina hach complides ses oracions, foren les besties apparellades,e anarensen a mar. E lo senyor Rey de Mallorques destra madona la Regina a caual:e a peu la destraren lo Cōpte Dampuries,e el Vescompte de Rocaberti, e en Ramon Folch Vescompte de Cardona, e daltres richs homens de Cathalunya,e Darago mes de cinquanta qui li anauen a peu entorn,e els Consols de Barcelona,e molts daltres ciutadans:e puix tot lo poble axi homens com dones,e donzelles,e infants qui tuyt plorauen, e pregauen Deus per madona la Regina,e per los Infants,quels guardas de tots embarchs, els portas sans,e sauls en Sicilia. Queus dire? Que fort hauia dur cor qui en aquell punt no ploras. E axi com foren alla la mar,lo Senyor Rey de Mallorques descaualca, e aualla madona la Regina, e puix la mes en vna bella barca de Panescal de la nau que hom li hach empa-

 liada,

liada,e ab ells los Infants: e al pendre comiat dels dos Infants qui anauen ab los dos qui romanien,aqui vaerets piedat: que nols podia hom partir entro quel senyor Rey de Mallorques hi aualla de la barca,que plorant los parti:e mes en la barca lo senyor Infant en Iacme, e lo senyor Infant Frederich ab madona la Regina. E tantost com los hi hach mesos, lo senyor Rey de Mallorques munta en la barca, e el Compte Dampuries,e en Dalmau de Rocaberti, e en R. Folch Vescompte de Cardona: e tantost manaren vogar. E axi començaren a vogar,e madona la Regina se girá es senyá, e beney sos fills, e puix tot lo poble,e encara tot lo pays: e els mariners vogaren,e anarensen ala major nau per nom la Bonauentura. E com madona la Regina, e els Infants se foren lunyats de terra, feren recullir les dones, e les donzelles en altres barques que hi hauia aparellades, e richs homens,e cauallers ab elles, per honrrar,e per companyar: e ab la gracia de Deus entrarensen tots en la nau. E lo senyor Rey de Mallorqs,e el Compte Dampuries,e el Vescompte de Rocaberti,e el Vescompte de Cardona ab ells:e puix muntaren hi les dones,e les donzelles qui anauen ab madona la Regina:e en Ramon Marquet departi per laltra nau, e per les galees tota laltra gent. E com tots foren recullits,en Ramon Marquet,e en Bernat Mallol vengren al senyor Rey de Mallorques,e besaren li la ma,e dixeren li:senyor senyats,e beneyts nos, e auallats en terra,e lexats nos anar ab la gracia de Deus. Ab tant lo senyor Rey de Mallorques pres comiat de madona la Regina en plorant, e puix dels Infants,els senyá,els beney,els dona la sua benedictio molt charament en plorant:e el Compte,e els Vescomptes atre tal. E com hagren pres comiat,exiren de la nau,e la nau estaua ala colla, e els fadrins en la lama,e el Notxer pensa de saludar: e com hach saludat, mana fer vela,e tátost la nau feu vela,e apres tots los altres vaxells. E com la nau hach feyta vela,oyrets tal crit en la plaja que cridaren tuyt bona hi vas, bona hi vas,que parech que tot lo mon resplandis. E com hagren feyta vela,lo senyor Rey de Mallorques anassen en terra, els barons, e richs homens caualcaren, e anarensen al palau hon trobaren quel senyor Rey estaua encara en la cambra ab los dos Infants qui eren ab ell: ço es saber Linfant Nanfos,e Linfant en Pere. E com lo senyor Rey sabe quel senyor rey de Mallorques fo vengut,e els Comptes, e els barons exi de la cábra,e les trompes tocaren,e anaren menjar:e cascu sesforça de fer

Alias, e los fadrins en la cábra de la nau.

de fer ſolaces, e deports, per alegrar lo ſenyor Rey, e los Infants. E com hagren manjat, lleuaren taula, e eſtegren en laltra ſala, hon vengren juglars de diuerſes maneres, quils alegrauen. Queus dire? Aquell dia paſſaren axi, e lexar vos he a parlar dell, e tornar vos he a parlar de madona la Regina, e dels Infants, e de llur eſtol.

Capitol xcvj. recompta lo bon viatge que

madona la Regina hi hach, e els ſenyors Infants: e com tot leſtol fo guiat de la ma de Deus.

COM les galees, e les naus, e els lenys hagren feyta vela, aquell ſenyor qui guiá los tres Reys, els trames leſtela ab ques guiauen: axi trames Deus aqueſtes perſones ſtela de gracia ſua, ço es, a madona la Regina, e al ſenyor Infant en Iacme, e al ſenyor Infant Fraderich. E axi ſon tres perſones que podets comparar als tres Reys, qui anaren a orar noſtre Senyor. Dels quals la hu hauia nom Balthaſar, e laltre Melchior, e laltre Gaſpar. E per Balthaſar que fo lo pus deuot hom, que hanch naixques, e el pus gracios a Deus, e al mon: axi podeu dir de madona la Regina, que de nul temps en ça, no naixque pus deuota dona, ne pus ſancta, ne pus gracioſa, que madona la Regina. E lo ſenyor Infant en Iacme podets acomparar a Melchior, que fo lo pus juſt hom de juſticia, e de corteſia en veritat, que hách naixques. E axi lo ſenyor Infant en Iacme pot hom acomparar a ell, que totes aqueſtes bondats ha. E Linfant Fraderich podets acomparar a Gaſpar, qui era joue, e nin, e lo pus bell hom del hom, e ſaui, e dreturer. Donchs axi com Deus volch guiar aqueſts tres Reys, axi guia aqueſtes tres perſones, e tots aquells, qui ab ells anaren: e ades encontinent en lloch de la ſtela donals bon vent aytal, com de boca demanaren. E nols deſempara entro ſans, e ſauls, e alegres foren al port de Palerm.

Capitol xcvij. com madona la Regina,

e els Infants prengueren port a Palerm, e la gran honor quels fo feyta.

E COM aquells de Palerm saberen, que madona la Regina era aqui, e els dos Infants, si fo lo goig gran, nou ho dire, ni mel cal dir: que quax ells, e tots aquells dela Illa se tenien per desemparats, e ara tengrensen per segurs. E tantost trameteren correus per tota Sicilia, e tots aquells de Palerm, homens, e fembres, e Infants exiren a sanct Iordi hon prengueren terra. E com madona la Regina exi en terra, e els Infants: Madona la Regina axi com posa lo peu en terra, senyás, e lleuá los vlls al cel, e en plorant besa la terra, e puix anassen ala sgleya de sanct Iordi, e aqui ora ella, e els Infants. E entretant tot Palerm exi, e foren amenades mes de cinchcentes besties de caualcar: e a madona la Regina amenaren vn palafre blanch, mans, e bell, e meteren li lo ensellament de madona la Regina. E tantost tragué hom de les galees ab les barques dos palafrens q̃ hi hauia, e altres dos dels Infants ab molt rich arnes: e puix tragueren tres mules, e tres palafrens molt bells que hi hauia de madona la Regina: e puix be XX. altres que hi auia entre palafrens, e mules de les dones, e de les donzelles qui ab madona la Regina venien cascu ab son bell arnes. E apres tregueren, qui de les galees, qui de la nau, en que no anaua madona la Regina, be cinquanta caualls Despanya, bells, e bons, qui eren dels cauallers qui ab madona la Regina, e ab los Infants eren venguts. E com aço fo en terra, los Barons, e els caualles, e els honrrats homens de Palerm, e dones, e donzelles, e Infants vengren a madona la Regina besar los peus, e les mãs. E aquells, o aquelles qui no si podien acostar, besauen la terra: e tuyt cridauen be venga madona la Regina: e els senyors Infants. E el goig era tãt gran, e lo brogit de trompes, e de nacres, e de cembres, e de tots altres instruments, que paria quel cel, e terra vingues. E axi madona la Regina caualca, e el senyor Infant en Iacme a cauall destrauala, e Micer Aleynep, e Micer Ioan de Calategiro, e Micer Matheu de Termés, e molt daltres richs homens de peu destrant la. E puix tota la gent de Palerm anaua cantant, e ballant dauant ells, e lloant, e glorificãt Deus qui aqui los hauia amenats. E apres caualca Linfant en Fraderich, qui anaua de laltra part ab madona la Regina, e apres totes les dones, e dõzelles qui vengren ab ella, e cauallers, e tots aquells de casa llur. Axi q̃ ninguna persona hi caualca, sino madona la Regina, e los Infants, e aquells qui ab ells eren venguts: quels altres tots anauen a peu. E axi

ab aquell alegre anarensen al palau Reyal, e abans que fossen lla madona la Regina volch que anassen ala sgleya major del Archebisbat, e qui hi faessen reuerencia à madona sancta Maria, e axis feu. E com foren ala porta de la syleya, madona la Regina mana, que no hi descaualcas negu, mas ella, els Infants, e dos dones: e entraren dintre dauant laltar de madona sancta Maria, e aqui faeren llur oracio: e puix tornaren caualcar, e ab aquell alegre anarensen al Palau, e cō foren auallats, madona la Regina entra enla capella del palau, qui es deles riques del mon, e axi mateix ella, e los Infants feren llur oracio: e puix muntaren en les cambres, e endreçaren se, e se apparellaren. E les trompes tocaren, e anaren menjar: e trameteren a les naus, e a les galees tant de refrescament que a mes de VIII. jorns lòs basta. Queus dire? La festa durà mes de vuyt jorns, que nul hom no hi feu res, mas dançar, e alegrar sen: e aytal mateix se feyen per tota Sicilia.

Capitol xcviij. com Ramon Marquet, e Berenguer Mallol trameteren dir al senyor Rey en Pere com madona la Regina, e els Infants eren arribats a Palerm sans, e sauls.

ETANTOST com hagren presa terra, e madona la Regina, e los Infants foren ab aquella festa reebuts, e anats al palau, en Ramon Marquet e en Berenguer Mallol trameteren los dos lenys armats en Cathalunya, cascu per si, ab lletres, en que faeren a saber lo jorn que hauien presa terra a Palerm, ne com foren reebuts, ne quin temps hauien haut, e com tots eren sans, e alegres. E los dos lenys partiren de Palerm, e anaren en Cathalunya sans, e sauls, e preseren terra en Cathalunya: ço es a Barcelona hon trobaren lo senyor Rey en Pere, quell hauia promes, que no partiria entro sabes noues dells. E axi los lenys vēgrē a Barcelona, e donaren les cartes al senyor Rey: e com les hach lestes, e aquells dels lenys hagren comptat com eren anats sans, e sauls, e la honor quils fo feyta: lo senyor rey feu fer professo, e gracies a nostre senyor ver Deus daquella gracia que feyta los hauia. E axi lexar vos he a parlar del senyor Rey Darago, e tornar vos he a parlar de madona la Regina, e dels Infants.

Capitol xcix. com madona la Regina dellibera

tenir corts en Palerm, e com Micer Ioan de Proxida parla en dites corts per madona la Regina, e llurs Infants: e com la van pendre per Regina, e dona natural llur.

ABTANT la festa hach durat a Palerm be vuyt jorns, e madona la Regina, e els Infants foren be reuenguts del affany de la mar, madona la Regina hach son consell ab Micer Ioã de Proxida qui era vengut ab ella, qui era dels pus sauis homens del mon: e ab en Corral Lança, qui axi mateix era vengut ab ella, e ab altres richs homens, e cauallers qui ab ella eren venguts, e ab lo Senyor Infant en Iacme, e ab lo senyor Infant Fraderich: e ella ab ells tirals a consell, e demanals que li consellarien que faes. E Micer Ioan, e daltres donaren li de consell, que trametes cartes a totes les ciutats, e viles dela Illa que trametessen Syndichs, e procuradors a Palerm: que apres deu jorns que la carta hajá reebuda vostra, que sien a Palerm a la cort que vos volets tenir, e axi mateix als richs homens, e cauallers de Sicilia, e com seran aparellats llauors vos los direts ço que a dir los faça. E madona la Regina, e el senyor Infant en Iacme, tégren per bo aquest consell, e axis compli. E com vench al jorn que dat los fo, ells foren tots en Palerm, e aquell jorn ajustarense tots en Palerm en senyal en Salauert, e aqui fo feyt lo seti de madona la Regina, e dels Infants, e puix dels richs homens, e cauallers: e puix tots communament sigueren en terra hon hauien estesos tapits. E la nuyt anát madona la Regina, e els senyors Infants apellaren Micer Ioan de Proxida, e digueren li ço que degues dir: e ques apparellas ell per madona la Regina, e per los senyors Infants: e que presentas les cartes quel senyor Rey Darago trametia a tota la communitat de Sicilia en senyal: e axi mateix aquelles que en especial trametia a cascu dels llochs á richs homens. E axi com tuyt foren ajustats lleuas madona la Regina, e dix los: Barons Micer Ioan de Proxida en lloch de nos parlara a vosaltres, e axi entenets queus dira, e fets compte que nos vos ho deym personalment. E tantost tornas siure. Ab tant empero Micer Ioan lleuas, e axi com era dels pus sauis homens del mon, dix los moltes bones paraules: e entre les altres dix los Barons: monsenyor lo Rey Darago vos saluda molt, e tramet vos aquesta carta, e tota la comunitat de

de Sicilia feyts la llegir en ſenyal:e cō ſera leſta haurets entes ço queus tramet a dir: e yo puix en lloch de madona la Regina, e dels ſenyors Infants dir vos he ço que a dir vos haja. E tātoſt donā la carta a Micer Matheu de Termens qui la pres,e poſalas al cap. E puix ab gran reuerencia beſa lo ſagell, e obrila en preſencia de tuyt:e cō lach vberta llegi la en tal manera que tuyt la pogren be oyr.E la ſuſtancia de la carta era aqueſta,que ell los donaua la ſua gracia,els feya a ſaber quels trametia la Regina Coſtança muller ſua,e dona natural dells:e quels manaua,els deya q̄ la tengueſſen per dona,e per Regina, e q̄ la obeyeſſen en totes coſes que manas.E encara quels trametia Linfant en Iacme,e Linfant en Fraderich fills ſeus,e que ell los recomanaua,els manaua q̄ apres dela Regina,e dell,que guardaſſen,e tingueſſen Linfant ē Iacme per cap,e per major,e per ſenyor en lloch dell.E dela Regina mare ſua: e perço cō ala Regina no era dat de eſtar tots dies,e totes hores en cōſell,que en lloch della determinaſſen,e delliuraſſen conſells, e totes altres coſes ab Linfant en Iacme,e q̄ menys dell no faeſſen neguna coſa ſi donchs la Regina,e ell per ella nols en dauen poder,e que cregeſſen que ells trobarien tanta de ſauieſa en lo dit Infant,que ells ſen tindriē be per pagats. E com la carta hagren leſta,lleuas Micer Aleynep per tots,e dix: Senyora Regina vos ſiats la ben venguda,e beneyta ſia la hora q̄ vos entre nos arribas,e els ſenyors Infants: e beneyt ſia lo Rey Darago qui en guarda,e en defenſa noſtra vos ha trameſos :perque preguē tuyt Deus Ieſu Chriſt,e la ſua beneyta mare, e els ſeus beneyts ſancts,que ell do vida al ſenyor Rey, e a vos ſenyora Regina, e a tots voſtres Infants:e que de nos tolga los dies,e a voſaltres los allarch:e q̄ deus vos preſt a nos,e a tots los voſtres pobles.E vos ſenyora reebem ades tuyt per nos,e per aquells q̄ no hich ſon de part del ſenyor, per dona noſtra,e per Regina,per fer,e dir tot lo voſtre manament. E reebem los ſenyors Infants,axi com aquells qui deuen eſſer ſenyors noſtres apres del ſenyor Rey:e majorment reebem Linfant en Iacme per cap,e per major,e per ſenyor en lloch del ſenyor Rey,e de vos:e a major fermetat yo jur per Deus, e per los ſancts Euangelis per mi, e per tota la comunitat de Sicilia,de atendre,e de complir tot ço que yo he dit: e axi ho juraran tots quants ni ha en eſta cort per ells, e per los llochs de q̄ han lo Syndicat.E tantoſt lleuas, e beſa la ma a madona la Regina,e als Infants:e caſcu dels Syndichs,e richs homēs, e cauallers, e hon-

e honrats ciutadans feren altre tal. E com aço fo feyt, lleuas per madona la Regina lo dit Micer Ioan de Proxida, e dix los Barons madona la Regina fa gracies a Deus, e a vosaltres de la bona volentat que li hauets mostrada: e promet vos que tostemps axi en general, com en especial vos amará, eus honrrará, eus ajudará ab lo senyor Rey, e ab sos fills, en tot ço que puixca, ne honest, ne bo sia. E pregaus, eus mana, que daqui auãt guardets lo senyor Infant en Iacme, axi com a senyor vostre, en lloch del senyor Rey son pare, e de nos, perço com á nos no es donat, que anem per les terres, q̃ ell haura de vesitar tots los llochs, axi com a senyor: e haura anar a les guerres, e als affers, axi en feyts darmes, com en altres feyts. Que aquests Infants nostres son de tal casal, que nul temps de res nos preen tant, com que sien bons darmes. E axi ho há haut tots llurs antecessors. E axi ho mantendran ells, e aq̃lls qui dells exiran, si a Deus plau. Perque es mester, queus prengats guarda, e cura dells, e majorment del Infant en Iacme qui ades de present entrará en los affers, e en les guerres: que Linfant en Fraderich es tan poch, e de tant pochs dies, que no volem ques parteixca de nos, entro sia gran. E lleuas Micer Aleynep, e respos per tuyt a Madona la Regina, e als Infants: que tot axi, si a Deus plau, ho compliran, com madona la Regina mana. En guisa, que Deus, e nostre senyor lo Rey Darago, e vos madona la Regina, e els Infants, e tots los vostes amichs, e sotsmesos nauran plaer. E sobre aço madona la Regina senyáls, e beneyls tots, e els doná la sua gracia, e la sua benedictio. E axi lleuarense tuyt, e cascu sen torná en sa terra ab gran alegre, e ab gran pagament. E micer Ioan doná a cascu les cartes, qui a cascu lloch, e singular venien a cascu rich hom.

Capitol c. com madona la Regina, e els Infants sen anaren per terra a Macina, hon fo ajustat parlament: e com hagren noues que lo noble en Manfre Lança bach pres lo castell de Malta.

APRES aço madona la Regina, e los Infants anarensen per terra ab llur companyia a poques jornades a Macina: e en cascu lloch feyals hom tant grã festa, que marauella era. E axi a poques jornades vengren ab ells los D. ballesters, e

Apres

els D.Almugauers per terra,ab llurs armes,e tots los cauallers ab llurs armes,e els caualls en destra. Si que tota la gent nauia gran alegre,e gran esforç: que molt los feya bell veure.E si a Palerm los fo feyta grá festa,molt fo major aquella de Macina,sens tota comparacio.Axi que mes de XV.jorns durá,que nul hom no hi feu res.E dins aquells XV. dies vengren noues quel noble en Manfre Lança hach pres lo castell de Malta,ques fo retut a ell, a bona merce. E segurament la festa sen millorá,e madona la Regina,e els Infants nagren gran alegre, e plaer: e degren ho hauer,que molt es Reyal castell,e bo : e aquell castell,e la Illa esta be axi ala Illa de Sicilia,com fa la pedra en lanell.E com la festa fo passada,madona la Regina ajustá parlament en la ciutat de Macina de la gent de la ciutat,e de la Plana de Millars,e de la ribera entro a Taurmina: e com tots foren ajustats per madona la Regina, e per los Infants,dix los Micer Ioan de Proxida moltes bones paraules; els doná gran confort,e gran alegre : axi que tuyt se partiren pagats de madona la Regina,e dels Infants.

Capitol cj. com lo senyor Rey en Pere apres

de ser partida la Regina,e els Infants,dellibera de nó partir de Barcelona tro hagues noues de madona la Regina,e dels Infants, las quals hach hagudes en breu.

COM madona la Regina,e els Infants hagren feyta vela de Barcelona,lo senyor Rey de Mallorques estech viij.jorns despuix ab lo senyor ReyDarago,e els richs homens,e barons tuyt.E lo senyor Rey de Mallorques passats los viij. jorns pres comiat del senyor Rey Darago,e tornassen a Perpenya,e ab ell anassen lo Compte de Ampuries,e en Dalmau de Rocaberti,perço com son sos vehins. E apres quells sen foren anats,axi mateix sen anaren tots los richs homens de Cathalunya, e Darago : e lo senyor Rey romas en Barcelona,quen son cor se posa,que no sen partis,que no sabes noues de Madona la Regina,e dels Infants. E axiu compli,que ya hauets entes dauant com hach noues per dos lenys armats.Si que tátost ell ne escriui al Senyor Rey de Mallorques , e a tots sos richs homens de son regne,e ales ciutats, e regnes , perço quen fessen professons en lloassen Deus.

Capitol

Capitol cij. com lo ſenyor Rey Darago, e *lo Rey en Sanxo de Caſtella hagren viſtes, en les quals volch ſaber lo ſenyor Rey Darago lenteniment del Rey en Sanxo: lo qual fo dajudarli contra tot hom del mon.*

E COM lo ſenyor Rey hach haudes aqueſtes bones noues, ell ana veſitant ſos regnes, e anas veure ab ſon nabot lo Rey de Caſtella quil trames a pregar, com ſabe que fo en Arago, ques vaeſſen. E axis feu, ques vaeren enſemps a Fariſa, e lla fo gran feſta de la hu, e del altre: e aſenyaladament lo Rey de Caſtella feu gran goig, e gran alegre de ſon auonclo. E com la feſta fo paſſada, lo ſenyor Rey Darago mes lo en vna cābra, e dix li: nabot, yo crech que vos hauets entes com leſgleya contra tota raho ha donada ſentencia contra nos: e aço es eſdeuengut per lo Papa qui es Frāces, e axi creats que perço com es de la nacio del Rey Carles, que li dara tota fauor, e tota ajuda. E podets ho conexer ades, que ſens que no ſiam citats, nos ha condamnats. E axi mateix lo Rey de França cunyat noſtre, qui ab nos es en grans conuinences, que axi mateix ha proferida valença, e ajuda al Rey Carles ſon auonclo. Si que bens ha demoſtrat tot ſon cor, que contra nos vench a Bordeu, per acompanyar lo Rey Carles ab XII. milia caualls armats: ſi que yo crech que per cert nos tenim ades la guerra de la eſgleya, e de França: e axi vull ſaber de vos en quin enteniment ne ſots. Si quel Rey de Caſtella reſpos, auonclo tot ço que vos hauets dit ſe yo per cert, e entre les altres coſes perço vos requis aqueſta viſta, e entes quels hauets trameſos miſſatgers, e creu be quels miſſatgers vos aportaran noues de guerra. E yo ſenyor auonclo promet vos per la conuinença ques de vos a mi, e encara que ades vos ho conferm ab ſagrament, e ab omenatge, de boca, e de mans, que yo nous falre de la perſona, ne de tota noſtra terra: e quem haurets a tota voſtra ajuda ab tot mon poder cōtra totes les perſones del mon. E axi com los voſtres miſſatgers ſien tornats, feyts nos a ſaber ço queus aportaran, e ſi guerra vos aporten, aparellem nos de la guerra: que par que entre nos, e vos, e lo Rey de Mallorques, e el Rey de Portugal quens puixcam defendre dells, ans entenem que ſi esforçadament ho menam; quels cobrem Nauarra tantoſt, e puix mes auant: e axi auonclo ſenyor confortats vos, e eſtats alegre, e pagat. E ſe-

gura-

gurament ell deya veritat, que si aquests IIII. Reys que ell nomenaua de Espanya, qui son vna carn, e vna sanch, se tēguessen ensemps, poch duptaren tot laltre poder del mon. E axi lo senyor Rey de Arago qui oy axi parlar lo Rey de Castella son nabot, lleuas, e besal mes de X. vegades: e dix li, nabot aytal sperança hauia yo en vos, en som molt pagat, eus fas moltes gracies dela vostra bona proferta quem fets: e axi es ma fe, que mo complirets. E apres destes paraules, partirensen le hu del altre, e prengueren comiat molt dolçament: axi com pare pot partir de fill. E lo Rey de Castella tornassen en son regne, e lo Rey Darago axi mateix tornassen en sos regnes, que nouitat alguna no volch fer entro los missatgers fossen tornats que ell hauia tramesos al Papa, e al Rey de França. E axi lexar vos he a parlar del Rey de Arago, e tornar vos he a parlar del Rey de França, e del Rey Carles, e del Cardenal

Capitol ciij. cō lo Rey de França, e lo Rey Carles dellibераren trametre monsenyer en Carlot fill menor del Rey de França ab lo Cardenal al Papa, a fi que li fes donacio del regne Darago, la qual li feu Papa Marti Franceso.

APRES que la festa fo passada a Tolosa, que faeren del Rey de França, e del Rey Carles, hagren llur consell ab lo Cardenal, e ab monsenyor en Phalip, e monsenyor en Carles fills del Rey de França, que farien. E fo ordonat per ells que el Rey Carles, e el Cardenal que anassen al Papa, e que sen menassen al fill del Rey de França menor per nom Carles, e quel Papa que li faria donacio del regne de Arago, e que lin posaria la corona en testa: e axis feu. De la qual cosa sabe molt greu a mosenyor en Phalip son germa, qui ama mes lo senyor Rey Darago son auonclo, que hom del mon, apres son pare: mas nul temps monsenyor en Carles no mostra ala casa Darago amor neguna. E axi lo Rey de França anassen a Paris, e lo Rey Carles, e lo Cardenal ab mosenyer en Carlot que sen menarē, anaren a Roma al Papa. E com foren lla, lo Papa feu li donacio del regne Darago, e lin posa la corona enlo cap, ab gran festa, e grans corts que si faeren. E podem dir lixempli ques diu en Cathalunya, que com alcu diu, volria que aytal lloch fos nostre, laltre respon, be par, q̄ poch vos costa. E axiu pot hom dir dal Papa, que be paria, que poch li costa.

ua lo regne Darago, com tan bon mercat ne feya. E segurament, que aquella fo donacio que mala hanch fo feyta a ops de molt Chrestia. E com aço fo feyt, monsenyor en Carles anassen en França, e son pare, e el Cardenal acompanyal, si que de la llur venguda feu grã festa lo Rey de França: mas nou feu mosenyer en Phalip, qui dix ques frare? ja diuen, que vos vos fets nomenar Rey Darago? E ell dix, que axi era veritat, e que ell era Rey Darago. E ell respos li, a bona fe bell frare vos sots Rey del Xapeu: que del Reyalme Darago vos james nõ haurets punt, que nostre auonclo lo Rey Darago nes Rey, e senyor, que nes pus digne que ho sia, que vos: e deffendral vos en tal manera, que be porets conexer vos ha heretat del vent. Si que per aquestes paraules hagren grans noues amdosos germans: e muntara a mes, sino fos lo pare, lo Rey de França, quils parti. E com la festa fo passada, lo Cardenal dix al Rey de França de part del Papa, que saparellas danar en persona sobre lo Rey Darago: e que metes en possessio de tota la sua terra a son fill, quin era coronat Rey. E lo Rey de França dix: Cardenal, pensats nos de fer venir moneda, e fets preycar la croada de totes parts: e lexats a nos procurar los altres feyts: que nos nos percasarem de gẽts de mar, e de terra, e farem fer CL. galees, e endreçarem tot ço que per lo viatge nos fa mester. E nos prometem vos com a Rey, que daquest Abril qui ve a vn any, nos serem entrats en la terra del rey Darago ab tot nostre poder. E sobre aço lo Cardenal, e Carles Rey del Xapeu tengrensen per alegres, e per pagats de ço quel Rey de França los hach dit. E lo Rey Carles axi mateix, qui era romas ab lo Papa, percasa de totes parts, que pogues hauer cauallería, e gent ab que sen pogues anar en Napols, e vengues sobre Sicilia. E axi lexar vos he ells estar; qui fan tot llur esforç de totes parts, e torna vos he a parlar dels missatgers, quel senyor Rey Darago trames al Papa, e al Rey de França.

Capitol ciiij. com los missatgers del senyor Rey

Darago foren mal reebuts del Apostolich: e la cruel resposta que hagren dell, e del Rey de França.

COM LOS missatgers del senyor Rey Darago foren partits de Barcelona, anaren tant per llurs jornades, que foren al Papa: e segurament ja hauets vists missatgers del senyor Rey Darago mills reebuts que ells no forẽ en la cort del

del Papa: mas empero ells si donaren poch. Si que vengren dauant lo Papa, e dixeren li axi: Pare sanct, lo senyor Rey Darago saluda molt a vos, e tot vostre collegi, es comana en la vostra gracia. E lo Papa, e los Cardenals callaren, que res nols responguerẽ. E los missatgers qui vaeren que a llurs saluts nols fo respost, digueren: Pare sanct, lo senyor Rey Darago vos tramet a dir per nos, ques marauella molt com la vostra Sanctitat ha donada sentencia contra ell, e tant forment hauets enantat contra ell, e sa terra, sens citacio que no li hauets feyta, la qual fo molt marauellosa: que ell, Pare sanct, es apparellat que en poder de vos, e dels Cardenals, que fara dret al Rey Carles, e a tot altre qui demanda haja contra ell: e aço es prest, e aparellat de fermar per cinch, o sis Reys de Chrestians, qui sobligaran en poder de la vostra cort, o Sanctitat, que li complira de dret a tot aço que li sia demanat per lo Rey Carles, e per altre, e axi soplica, e requer ala vostra sanctitat, e dels Cardenals, que son dret li sia oyt, e que reuoquets la sentencia que hauets dada, que salua la vostra honor no ha lloch. E si per ventura ell no volia estar ala raho ques profer, axi com a Pare sanct, llauors hauria lloch que enantassets contra ell, ço que per cert ell no exiria de raho, ne que la sancta esgleya conega que deja fer. E sobre aço callaren. E lo Papa respos, be hauem entes ço quens hauets dit: e responem vos que nos no tornariem atras, ne anrrera ço que feyt hajam, que tot ço contra ell hauem enantat, hauem feyt ab dret, e ab raho. E calla. E lleuas hu dels missatgers qui era caualler, e dix: Pare sanct, molt me marauell de la cruel resposta quens fets, e pot hom be conexer que vos sots de la nacio del Rey Carles, q̃ los seus dich son escoltats, e amats, e ajudats: e lo senyor Rey Darago qui ha mes crexcuda la sancta sgleya de Cent anys en ça quentre tots los Reys del mon, sens secors, ne ajuda dela sgleya. E encara hagra mes conquest, si vos semblant perdonança que donats contra ell haguessets donada aquells qui en ajuda dell vinguessen en Barbaria, e per la crua resposta que vos li faes ne parti ell, de que es estat gran damnatge de la Chrestiandat. Perque Pare sanct, per amor de Deus millorats nos la resposta. E lo Papa respos, la resposta es aquesta, que als no hi fariem. E sobre aço lleuaren se los missatgers tots ensemps, e digueren: Pare sanct, veus aci cartes com nos hauem poder de fermar per part del senyor Rey Darago tot ço que dit vos hauem, e axi placiaus q̃ la sua ferma prenats. Dix lo Papa,

non pendrem gens. E ſobre aço los quatre miſſatgers hagren vn notari, e dixeren: Pare ſanct, donchs puix axi nos reſponets, nos nos apellam de la voſtre ſentencia, per part del ſenyor Rey Darago a noſtre ſenyor ver Deus, qui es ſenyor de tuyt, e al benauenturat ſanct Pere: e daço requirim aqueſt notari, quens en faça carta. E lo notari lleuas, e pres la apellacio, e la mes en forma publica. E encara Pare ſanct, proteſtam vos de part del ſenyor Rey Darago, que puix ab voſaltres no trobam merce, que tot mal que ell faça, ne ſes gents en defenſio ſua, que ſia ſobre lanima voſtra, e de tots aquells qui aytal conſell vos han donat: e lanima del ſenyor Rey Darago, ne dels ſeus no hajen pena, ne damnatge, que Deus ſap quen colpa dell, ne de les ſues gents res no ſi fara: e daço eſcriua fets nos altra carta. E axis feu de preſent. E lo Papa reſpos: nos juſtament hauem enantat contra lo Rey voſtre, e qui aço no creu, ſiats certs ques vedat, e deſcombregat: que caſcu ſap, o pot ſaber, que de la cort del Papa james no exi ſentencia qui no fos juſta. E axi es veritat que aqueſta es juſta, per que als daqui auant no hi mudariem: e penſats vos en danar. Per que los miſſatgers ſe partiren del Papa mal pagats, e tornaren ſen a Cathalunya al ſenyor Rey, e digueren li tot ço quils era eſtat dit: ne ells que hauien dit ne feyt. E lo Senyor Rey lleua los vlls al cel, e dix: Pare ſenyor en les voſtres mans coman mi, e les mies gents: e ala voſtra ſentencia. Queus dire? Que ſi aqueſts miſſatgers del Papa vengren ab mala reſpoſta, ab aytant mala vengren aquells del Rey de França, e axi mateix hi proteſtaren. E com foren dauant lo ſenyor Rey, e li comptaren llur miſſatgeria, ell dix: ara vaja cō puixca, que ab que Deus ſia ab nos, no temem res llur poder. E axi no vull pus parlar daqueſtes miſſatgeries, que maſa hauria affer ſi tot ho volia recomptar, que aſſats me baſta que les ſumes ne diga, e la ſubſtācia: e axi lexar vos he a parlar dels miſſatgers del ſenyor Rey Darago, e tornare al Almirall en Roger de Luria.

Capitol cv. com Lalmirall en Roger de de Luria hach desbaratades XXXVII. galees, e preſes, e vençudes XXV. qui eren exides de Napols ab VIII. Comptes, e VI. altres ſenyors de ſenyera, a fi de pendre terra a Xifelo.

COM

COM Lalmirall en Roger de Luria hach pres Liper, e hach tramesos los dos leys armats, e les dues barqs armades de Liper per llengua, a pochs jorns tornaren cascu per si, e aportaren llengua de XXXVI. galees qui eren exides de Napols ab molts Comptes e Barons, e amenauen ab ells tantes barques, que portauen be CCC. caualls: e axi mateix per terra venia gran caualleria entro ala Manthea. E aquesta caualleria venia pendre terra a Xifelo, per raho del castell de Xifelo qui es dels forts castells de Sicilia, qui encaras tenia per lo Rey Carles: mas nou feya la ciutat qui li esta al peu de la muntanya, e axi venien per pendre la ciutat de Xifelo, e per metre secors al castell. E com haurien posada la cauallaria en terra, que tornassen ala Manthea, e quen faessen tants viatges entro tots los hi haguessen passats: e segurament que axis faera si Deus no hi donas consell. E a bona fe meteren en auentura de donar gran damnatge alla Illa de Sicilia. E com Lalmirall en Roger entes esta nouella, tantost feu tocar la trompeta, e feu ajustar la gent a la popa de les galees, e comptals tot ço que hach entes: e puix preycals, els dix moltes bones paraules. E finalment entre les altres, dix los: senyor entes hauets com madona la Regina Darago es venguda en Sicilia, e ha amenats ab si lo senyor Infant en Iacme, e lo senyor Infant en Fraderich. De que tuyt deuem hauer gran goig, e gran alegre. E axi es mester, que nos façam en tal guisa, que ab la ajuda de Deus, que hajam estes galees, e aquesta gent qui ab tant gran argull venen: que cascu se pot pensar, que lla hon venen VIII. Comptes, e VI. altres senyors de senyera, que argull, e poder hi ha. Perque ara es mester, que cascu dobla lo cor, que a bona fe gran honor prendrem tuyt, quens combatam ab tant bona gent. E tuyt cridaren Almirall pensem danar, quel jorn nos par vn any, que ab ells siam. E tantost la trompeta soná, e tuyt se reculliren, e anaren a la bona hora, e faeren la via Destrangol, e Destrangol calarense en Calabria: e vengren dretament ala Manthea: e dela Manthea a Ximoflet: e puix a Sentonoxet: e puix al Sitrar: e puix vengren a Caustrecuch, e a Maratia. E com foren en la playa de la ciutat de Macanstre, ells vaeren sobre lo cap de Pelanuda lestol dels Comptes. E com los hagren vists, tuyt cridaren, aur, aur, e pensarense darrear de la batalla molt be, e puix fan la via de llurs enamichs. E com los Comptes vaeren venir

lestol del Almirall en Roger,ab senyeres lleuades,per cert que hagren gran plaer: mas si ells nauien plaer, nou hauien les xurmes de les galees. Empero hagren a fer com a forçats, que no gosauen contradir los manaments, daço quels Comptes, e els altres barons volien. E axi aparellats de la batalla van se venir. E si hanch vaes ferir gents ab gran victoria,si faeren ells: e com se foren mesclats, vaerets colps donar,e ballesters Cathalans en taula jugar, que creats,que non errauen treta.. Queus dire? Que fort cosa es, qui ab lo poder de Deus vol combatre: e Deus era ab Lalmirall, e ab los Cathalans,e Llatins,qui ab ell eren. Si que no hi guarda paratge, ne ricor, ans los Cathalans prenien vigoria, en tal manera, que les galees dels Comptes se venceren. Si que aquells qui de la presa se pogren descorporar sen exiren,e foren X I. galees quis ne exiren tal adobades que no hauien lloch de cridar laus,ans pensaren de fugir. E Lalmirall qui les ne viu anar,feu descorporar V I. galees de les sues quils seguissen,e seguiren los entro al castell de Pixota:e lla feriren en terra, e per molta caualleria que hi hauia non pogren hauer neguna: mas empero aytant se valch que la caualleria qui hi era qui hauien llurs senyors enles galees digueren, ha traydors com hauets desemparat tant honrrat Capdal qui en les galees eren? E axi sobre aço tallaren los tots.E Lalmirall ab les sues galees pensaren de pendre vigoria, e cridaren Arago, Arago: via sus,via sus,e van pujar en les galees:e tot hom que trobaren sobre cuberta muri:saluant los Comptes,e los Barons, aquells qui vius eré escapats,quis reteren a Lalmirall. E axi Lalmirall pres los Comptes, e los Barós,e tota laltra gent,morts,o presos de XXV. galees,e les galees,e tot quant hi hauia. E puix trames per les barques qui portauen los caualls,e hach los tots,que non escaparen deu:e aquells escaparen com la batalla era pus fort,que sen anaren al dit castell de Pixota.E axi Lalmirall ab gran goig hach les XXV.galees qui eren romases:e totes les barques,e els lenys:e encara tots los Comptes e Barons,saluant lo Compte de Monfort,e vn seu germa,e dos cosins germans seus, quis lexaren tots pecejats, que nos volgré retre:e aço faeren ells be,que be sabien que axi poch pogren escapar, que no perdessen la testa si vius fossen romasos:mas tots los altres Comptes,e Barons se reteren a Lalmirall. E com tot aço fo feyt,Lalmirall feu la via de Macina, e trames ne tantost vn leny armat en Cathalunya al Senyor Rey, e altre en Sicilia

Sicilia a madona la Regina,e als senyors Infants:e si hach gran alegre en cascuna daquestes regions no mo demanets:que cascu vos ho podets pensar.E axi mateix vos podets pensar la gent del estol del Rey de Arago que hagren guanyat,que tant hach cascu guanyar del major al menor,que seria gran cosa de dir:q̃ Lalmirall llexa a tot hom tot quãt percas hauia feyt.E ab aquestes franqueses quels feya Lalmirall,feyals doblar lo cor: e hach ho apres daço quel senyor Rey hach feyt de les deu galees:quen Corral Llança desbarata dels Sarrahins,axi cõ dauãt hauets entes.Perq̃ tot Almirall,o cap,o major de gents darmes se deu esforcar que tenga alegres,e richs aquells qui ab ell van:que si los lleua lo percas que fan, axi los lleua hom lo cor,e puix als ops hom ho troba perque sen son molts perduts,e sen perdran, sino son llarchs,e abondants:e aquells ab qui han a guanyar honor,e victoria: e axi pagats,com podets entendre vengueren a Macina. E si hach vaes festa aquella fo la major que hanch en terra se faes: e lo senyor Infant en Iacme,e el senyor Infant Fraderich,exiren a cauall ab molta bona gẽt ala font del Or,e tota Macina que hi exi. E com Lalmirall vaes los Infants muntá en vna barca quel posa en terra,e anas a costar al senyor Infant en Iacme,e besa li la ma,e lo senyor Infant besal en la boca,e apres axi mateix lo senyor Infant Fraderich. E Lalmirall dix al senyor Infanr en Iacme,senyor que manats que yo faça? Dix lo senyor Infant en Iacme: pensats de muntar en les galees, e fets vostra festa,e puix anats saludar al palau, e puix anats fer reuerencia a madona la Regina,e puix nos haurem nostre consell ab vos,e ab altre consell nostre de ço que dejats fer.E axi Lalmirall muntasen en les galees, e ana a fer sa festa,tirant les galees,e les barques,e los lenys que hauia presos ab la popa primera,e ab les senyeres rocegant: e com fo dauant la duquena crida laus,e tota Macina responia que paria quel cel, e terra ne vengues.E axi com tot aço fo feyt,Lalmirall aualla ala duquena, e entrassen al palau,e ana a fer reuerencia a madona la Regina,e besa la terra dauãt ella tres vegades,abans que a ella se acostas:e puix li besa la ma, e madona la Regina a bona cara,e ab alegre rebel. E axi mateix com hach feyta reuerencia a madona la Regina,ana fer reuerencia a dona Bella sa mare,e la mare besal plorant de goig mes de deu vegades: axi que tant estret lo tenia,que no li podia hom tolre, entro madona le Regina se lleua quils departi. E axi com los hach departits, Lalmirall

ab la gracia de madona la Regina, e de sa mare dona Bella, anasen ala sua posada, hon li fo feyta gran festa. E Lalmirall feu metre los Comptes, e els barons al castell de Matagriso, e feu los be ferrar ab bons grillons, e hi ordona bones guardes: e los caualls que eren be CCC. trames al senyor Infant en Iacme, quen faes ço que li plagues. E lo senyor Infant en Iacme abans quels faes metre en estables, doná XXX. a Lalmirall, e los altres doná tots a Cõptes, e a Barons, e a cauallers, e a honrrats ciutadans, que hanch vn no sen retench per sos ops: saluant quatre bells palafrens que hi hauia, que doná a son frare Linfant en Frade rich. E com tot aço fo feyt lo senyor Infant en Iacme aplega son consell al palau, enlo qual consell fo Lalmirall, e els altres que ordonats eren al consell: e com foren tots ajustats, madona la Regina trames al senyor Infant en Iacme a dir, que ab son consell vengues dauant ella: e tantost ells hi anaren. E com li foren dauant, ella li dix: fill yous prech, que per honor de Deus, abans que res determenets de les persones, q̃ vos que delliurets totes quãtes persones hich haja del Principat, e de Calabria, e de Pola, e Brus, e quels trametats cascu en llur terra, axi cõ lo senyor Rey vostre pare feu aquells qui foren presos ala Gatuna, e al desbarat de les galees de Nicotena: que fill vostre pare, e vos, e nos podem esser certs, que negu daquells ab llur volentat no vengren contra nos, ans ho fan axi cõ a forçats, que be saben ells que nostres natural son. E si a cascu podia hom obrir lo cor, hom li trobaria escrit nostre aui Lemperador Fraderich, e nostre pare lo Rey Manfre, e nos, e a tots nosaltres: e axi seria pecat questa gent ne peris en poder nostre. E sobre aço lo senyor Infant dix: madona, axi com vos ho manets sera feyt E tantost dauant madona la Regina maná lo senyor Infant en Iacme a Lalmirall, que axi ho complis. E Lalmirall respos que feyt seria axi com ells ho manauen: e axis compli. Perque no men cal pus dir, que propiament se tench aquella ordonacio quel senyor Rey hauia feyta dels altres, e axi ana lo gran nom, e la gran fama de la sanctitat de madona la Regina per tot lo pays, e puix per tot lo mon. E com aço fo otorgat, lo senyor Infant, e son consell anaren tenir llur consell lla hon hauien acostumat de tenir llur consell de tots feyts, e fo determenat que de Compte, ne de Baro, ne de caualler negu no faes neguna nouetat sens volentat del senyor Rey Darago, e que tãtost fos armada vna galea ab missatgers qui anassen en Cathalunya, e portas lo nom de

tots:

tots:puix lo ſenyor Rey manas ço que lim plagues: e axi com fo determenat,axis compli,que la galea ſe arma,e parti de Macina.E axi lexar vos he a parlar de la galea, e tornare a parlar dun altre feyt, que no fa a romanir.

Capitol cvj. com Micer Agoſti Daualla Franceſo ana Agoſta ab XX. galees del Princep Matagriſo, la qual prengue, e barreja: e com lo Capita llur fugi a Brandis ab gran paor que hach den Roger de Luria.

VERITAT es que mentre aqueſt eſtol dels Comptes ſe feya en Napols, que vn rich hom de França per nom Micer A. Daualla qui era Baro,ab gran poder penſas que per ſi mateix pogues fer qualque feyt aſenyalat, que tornas a honor dell,e dels ſeus,e qué pogues fer plaer al Rey Carles, pus que de França era partit per valer li. E ſen vench al Princep, e dix li: Princep yo ſé que vos hauets XX.galees obertes per popa en Brandis placiaus que les façats armar,que totes ſon adobades, e que metats é veu que vos volets mi trametre ala Morea ab caualleria,e que tantoſt que tot hom hi munt,o per grat,o per força:e yo ab CCC.homens a cauall tots naturals de mi,e de mos parents,muntare ab bôs cauallers en les galees,e fets me poſar en Sicilia Agoſta qué hay bon port,e hay caſtell bo,e bell,que yo he tengut ya per voſtre pare:e ara lo Rey Darago non ha cura de guardar,e la vila no es be murada:e ab les xurmes de les galees entrar la hem tantoſt, e axi darem duna part,e lo Compte de Brenda, e lo Compte de Munfort, e los altres Comptes qui hi ſon anats axi fello daran daltra part: axi que per cert affegarem, e cremarem tota la Illa,e confortarem tots los caſtells qui encara ſe tenen per vos. E dementres quen Roger de Luria es fora de Sicilia, nos podem fer a noſtre ſaul ço que jom he penſat. Queus dire? Lo Princep ſabia per tant bo caualler Micer A. Daualla, e per tant ſaui, que crech ço que li hach dit,e otorga li ho:e axi com ho penſa, axis feu: que dementre Lalmirall era a Liper ell ſe aparellaren, e partiren de Brandis,e vengren alà vila de Agoſta,e la combateren,e prengueren,e la barbajaré.E com aço fo que ells preſeren terra, demanaren del eſtament de la Illa:e digueren los alguns homens que hi hagren preſos de Agoſta

al Capita deles galees qui ho demana,qui era de Brandis, quels Francesos ab tant dargull venien,que no hauien cura de res demanar,mas de cremar,e de gastar la vila : mas lo Capita de les galees qui tania lo glay den Roger de Luria escrit dins lo cor ho demana tot segretamét. E aquells aqui ho demana,dixeren li:senyor siats cert que vuy ha tres jorns que Lalmirall vench a Macina:e compta li tot lo feyt. E tantost lo Capita de les galees ana tantost a Micer A. Daualla, e dix li : Micer A.si vos ho volets yo esta nuyt ab les galees yre en Calabria , e lleuare companya que trobare en la platja Destil quel Princep vos haura tramesa,e axi vos serets mills acompanyat,que yo aci ab les galees nos faria seruey negu : e los Francesos son vna gent aytal, que del feyt de la mar,de que ells no saben, creué tot hom daço quels endiga. E axi dix li que anas a la bona ventura , que tornas tost : mas del anar nons cal parlar,q̃ si ho dix al sort,no ho dix al peresos: empero aytant sen hach Micer A. dauantatge com lin dona llicencia,que si no la hi hagues donada axi mateix la nuyt sen fora anat,que be sabia,puix axi era que ma la hi eren venguts.E axi posá en terra la vianda,e ço que portaua dels cauallers:e la nuyt mes sen mar.Mas nous pensets que ell hagues cura de acostar se ala platja Destil,ans se mes en rendo en mar,e feu la via del cap de les Corones,e puix no cansa entro fo a Brandis : e com fo a Brandis lexa les galees dauant la Deresana, e tot hom sen ana de qual que part se volch,que encara que si negu ni ha viu fugen . Ara lexare ells estar qui han meses les galees en bon lloch,e en saluament, e tornare a parlar del senyor Infant en Iacme,e del Almirall en Roger de Luria.

Capitol cvij . com Micer Agosti Daualla fo *pres,e vençut per lo senyor Infant en Iacme.*

TANTOST quel senyor Infant,e Lalmirall saberen aço, que Micer A.Daualla hauia barrejada, e cremada Agosta, lo senyor Infant en Iacme feu exir la sua senyera de fora, be ab D C C. homens a cauall,e tres milia Almugauers:e molta gent de peu de Macina:e anasen dretament Agosta.E Lalmirall feu muntar tot hom en les galees,e nols ne calia molt pregar,ne forçar,que a perdonança si recullien,ab gran goig,e ab gran alegre. E tá-

tost

tost com foren recullits anarensen al port de Agosta, e pensaren se de muntar enla vila,que no esperaren lo senyor Infant:e aqui per les carreres vaerets feyts darmes lo pus bell del mon. Queus dire? Que colp de dart hi hauia,que exia de ma Dalmugauer,quel caualler,e lo cauall passaua tot doltra,ab los guarniments,e ab tot.E segurament que Lalmirall los hagra tots morts,e desbaratats aquell jorn:mas nuyt era,cõ aço fo,e hagren se a llexar del torneig.E com fo alba de jorn,lo senyor Infant ab sa host fo dauant lo castell,e aquells tengrensen per morts:e muntarensen al castell tant cuytosament, que no hi pogren metre ciuada,ne viáda per tres jorns,e axi tengrensen per perduts. E sobre aço lo senyor Infant mana combatre, e si hanch vaes combatre força ab gran vigoria,aquella si fo.Mas lo castell segurament es lo pus fort,que yo sapia gayre en enterra plana: es ver que nos pot be comptar castell be en terra plana, ans esta en grá altura de dos parts envers la mar del port,e envers la mar del Grech: e axi bonament nol podien axi hauer per res a escut,e ab llança. Perquel senyor Infant en Iacme lendema feu arborar dos trabuchs,que tragueren deles galees.E com Micer Agosti Dau alla se vae en tant fort partit, tench se per foll, que ja hach perduts be cent cauallers,e molts homens de peu:e vianda,que no hauien. E axi trames dos cauallers al senyor Infant, en que li clamaua merce,quels lexas anar,els fes posar en Calabria:e ell prometriali,que nul temps no li vendria contra.E lo senyor Infant mogut de bona misericordia,e per amor de Deus, e de gentilesa,respos,que ell los ne lexaria anar,ab tal conuinença,que li prometes,que tostemps li faes lo mal que pogues:e que fos cert que cauall,ne arnes,ne res qui al mon fos,mas les vestidures,als no traurien.E com Micer Agosti oy aço q̃ls missatgers li hagren dit,quel Infant los hauia respost,demanals, si aço li hauia consellat negu. E ells respongueren, que no. Ans axi respos, sens tot acort. A Deus,dix Micer Agosti,tant gran pecat fa qui en aytal casa,de tant bons cauellers fa,ne percasa damnatge. Que dich vos quell ha pus altament respost, que hanch Prinçep fes: per queus dich quen sia feyt ço que li placia. E axi ho ferma,eu feu ab greu que sabe al Almirall,e a tots quants ni hauia: que molt tengren per millor que murissen, mal al Senyor Infant en Iacme parech per bo, que per honor de Deus,que aço fos millor. E axi lo senyor Infant mana al Almirall,quels metes en terra en lloch saul,e segur,e en lloch quis tengues

per

per lo Rey Carles: e axi reculliren sen axi com era empres. E com foren recullits, lo Senyor Infant trames deu cavalls a Micer Agosti en que cavalcas ell, e IX. richs homens que hi havia de son llinatge qui eren ab ell, e a cascu trames la reu de son cors: e feu manament al Almirall, q̃ com los hauria posats en terra, quels ho donas de part del Senyor Infant. E com aço fo recullit, lo Senyor Infant apella Lalmirall, e dix li: Almirall, vos pendrets dotze galees be armades, e nos fernem Capita en Berenguer de Vilaragut, e com esta gent hajats posada en terra, vos vos en tornarets a Macina, e en Berenguer de Vilaragut faça la via de Brandis: e sis pot encontrar ab les XX. galees qui esta gent posaren Agosta, combatas ab ells, que ab volentat de Deus be les amenara. Senyor dix Lalmirall, aço sera feyt axi com vos manats, e plaume cõ les comanats an Berenguer de Vilaragut, que molt es savi caualler, e bo de tots feyts. E sobre aço apallaren en Berenguer de Vilaragut, e lo senyor Infant en Iacme dix li ço que havia pẽsat, e que pensas de muntar en les galees, e pensas de be aster. E en Berenguer de Vilaragut ana li besar la ma, e feu li moltes gracies: e tantost recullis ab bona companyia de cauallers, e domens de peu, e preseren comiat del senyor Infant, e daquells qui ab ell eren, e anarensen a la platja Destil, e davant lo castell Lalmirall posa micer Agosti, e a sa companyia. E puix li doná de part del dit senyor Infant los dits deu cavalls, a ops dell, e dels altres Barons qui hi eren parents seus, e larnes del cors, e del cavall qui era llur. Abtánt micer Agosti, e els altres qui vaeren aquesta cortesia, dixeren, ha Deus que fa lo Papa, e els Cardenals, com no fa lo Rey Darago, e sos fills senyors de tot lo mon? E faeren al Almirall moltes gracies, e pregaren lo quels comanas en gracia del senyor Infant, e que sabes per cert que per la sua bondat aytánt com ells viuissen contra ell no seran en neguna part. E com Micer Agosti, e sos companyons forẽ en Napols, trobaren lo Princep dolent, e despagat de ço que li era esdevengut dels Comptes: e dobla li la dolor de micer Agosti, tant que va dir: valria mes al Rey Carles nostre pare que aquest feyt adobas, q̃ sis mena per guerra tot ho veig perdut. Ara parlare del Almirall, qui sen torna a Macina: e en Vilaragut partis dell ab XII. galees be armades, e dos lenys armats, e dos barques. E axi lexare a parlar dells, e tornare a parlar del senyor Infant en Iacme.

Capitol

Capitol cviij. com lo Senyor Infant en *Iacme establi lo castell Dagosta, el enforti, e pobla de Cathalans: e com guanya Soterrera, e lo castell de Xifelo.*

VERITAT es que com Lalmirall, e en Berenguer de Vilaragut se foren partits del senyor Infant ab aqlla gent: lo senyor Infant establi lo castell, el enforti, el adoba. E encara feu fer vn mur en la vila, que la estrengue be dos parts envers lo castell, que la vila era llonga, per que no era tant fort, ne tant deffenent, e per aços perde. E com aquest mur hach ordonat de fer, feu cridar per la host, e per tota Sicilia, que trames que aquella crida se faes per tot hom, qui fos romas viu de Agosta, que pensas de tornar. Mas per mal pecat pochs ni hauia restaurats. E axi mateix feu cridar per la host, e puix per tota Sicilia que tot Cathala quis volgues poblar en Agosta, que pensas de venir, que hom los donaria bones possessions franques, e quities: e vengren hi molts, qui encara hi son ells, o aquells, qui dells son exits. E com aço fo feyt, ana vesitar çarago ça, e Not, e tota la Vall, e puix ana a Soterrera, quel castell se tenia encara per lo Rey Carles. E ordona hi setge tal, quen breu de dies se rete. E puix ana vesitar gran res de tota la Illa. Puix ana a Xifelo, e ordona hi setge al castell, qui axi mateix se tenia per lo Rey Carles: e semblantment no ana a gayre ques rete. E axi mateix gita de tota Sicilia tots sos enamichs: e puix tornasen a Macina, hon li fo feyta gran festa per la Regina, e per Linfant en Frederich, e per tuyt. Ara lexare a parlar del senyor Infant, e tornare a parlar den Bñg. de Vilaragut.

Capitol cix. com lo Noble en Berenguer de *Vilaragut ab XII. galees pres moltes naus, e terides del Rey Carles, e barreja Galipol, e Vilanoua, e Pulia.*

COM en Beñg. de Vilaragut se fo partit del Almirall, ell feu la via del cap de les Colones: e a lalba del jorn ell ana a Cotro, hon troba tres naus, e terides moltes del Rey Carles, carregades de viádes, q̃ trametia a la caualleria ques cuydaua q̃ fos en Sicilia: e tantost

e tantost enuestiles, e pres les totes: e les amarinà, e les trames en Sicilia a Macina. E puix feu la via de Taranto, e axi mateix hi troba gran nauili, que pres, e trames a Macina. E puix feu la via del cap de les llengues, e pres Galipol, el barreja, e en cascun lloch ell hauia llengua de les galees, que ja podien esser a Brandis, be hauia VIII. jorns: quen lloch no seren aturades. E perço ell anaua corrent la costera, q̃ debades no fos anat. E perço entraua en cascu daquests llochs que les cuydaua trobar. E puix de Galipol venchsen a Ortentro qui es bona ciutat, e graciosa, e al port de Ortentro axi mateix troba gran nauili que pres, e trames a Macina. E puix ana al port de Brandis, e entra dins entro ala cadena, que daqui auant no poch entrar: e trames a dir al Capita de les galees, que si ell li volia exir a batalla quel esperaria tres jorns, e axi ho feu, que tres jorns lespera dins lo port, que hanch no li volch negu exir. E com ell vae que no li volch exir, vna nuyt parti de Brandis, e ana barrejar Vilanoua, e puix Pulia, e puix tot lo burch de Manapol. E com tot aço hach barrejat, pres en cascu lloch molts na uilis que trames a Macina. E puix ana correr la Illa de Curso, e axi mateix hi pres naus, e terides. E com tot aço fo feyt, e hach guanyat sens fi, ell sen torna a Macina alegre, e pagat, e tots aquells qui ab ell eren: e deuien ho esser, quel guany era sens tot nombre quell hauia feyt, e tots cells qui ab ell eren. E com fo a Macina, fo be rebut per madona la Regina, e per los senyors Infants, e per Lalmirall, e per tuyt, e los fo feyta gran festa. E com aço fo passat lo senyor Infant mana a Lalmirall que faes adobar totes les galees, e que posas taula a quaranta galees que ell volia que quaranta galees sarmassen: que ell hauia entes quen Napols narmauen cinquanta. E axi com ell ho mana, axi fo feyt. Ara lexare a parlar de madona la Regina, e dels senyors Infants, e del Almirall qui fa adobar les quaranta galees, e te taula, e tornare a parlar del senyor Rey Darago.

Capitol cx. com lo senyor Rey Darago hach *sabuda la victoria de la batalla dels Comptes, e ço quen Vilaragut hach feyt, dellibera dendreçar sos affers, e trametre dir al Linfant en Iacme ço que deuia fer dels Comptes.*

Veritat

VERITAT es que com lo Senyor Rey Darago hach entesa la victoria dela batalla dels Comptes, que axis dix, es dira tostemps, perço com molts Comptes hi hauia. E axi mateix lo feyt de Agosta, e ço quen Vilaragut hach feyt hach gran alegre, e gran plaer, e lloá, e beney Deus dela gracia que li hauia feyta. E axi mateix pensa de los affers a endreçar. E com hach entes, ço quels seus missatgers li hagren dit, q̃ hauia tramesos al Papa, e al Rey de França, dix entre si mateix, que aço no era joch, que aytals dos poders saparellassen de venir sobre sa terra, oltra la croada del Papa que hauia dada contra ell: perque si mesclarien daltres. E feu aplegar corts a Çaragoça de tots los Aragonesos. E cõ la cort fo aplegada, lo senyor Rey dix los moltes bones paraules, e recomptals la gracia que Deus li hauia feyta de la betalla dels Comptes, que la galea hauia molts jorns qui era junta a Barcelona, qui las noues hauia aportades. E tantost la spaetxa lo senyor Rey, que lan feu tornar. E trames manament al senyor Infant que faes dels Comptes, e dels altres Barons, e caualLers que tenia presos. Si que daço non cal dir, ne fer mencio: quel senyor Rey era tant saui que tota hora triaua lo millor de ço que fer sen degues: e ço que ell mana sen feu, e no als. E sabe li molt bo de ço que madona la Regina hach feyt de la gent menuda. E com tot llus ho hach comptat, axi mateix cõptals ço Dagosta, e ço quen Bñg. de Vilaragut hach feyt. E apres cõ aço los hach cõptat, e moltes bones paraules dites q̃ feyen al temps, dix los ço quels missatgers hauien feyt ab lo Papa, e axi mateix ço q̃ aquells del Rey de França li hauien dit: en qual manera lo Papa hauia donada sentencia contra ell, e sos valedors, e cõ hauia donacio feyta a son nabot Carlot fill del Rey de França de sa terra. E axi mateix com lo Rey de França saparellaua per mar, e per terra, e que hauia jurat que daquell Abril en vn any ell seria en Cathallunya ab son poder, e axi que requeria a richs homens, e Prelats, e a cauallers, e a ciutadans, e viles, e castells, que tuyt li donassen consell, e li faessen ajuda. E com tot aço los hach dit, lleuarensen aquells qui foren ordonats de respondre: e digueren, que be hauien entes tot ço quels hauia dit, e que lloauen, e beneyen Deus de la honor, e de la victoria que li hauia donada: e axi mateix que eren molt despagats de ço quel Sanct Pare Apostolich hauia enantat, ne feyt contra ell, e axi mateix del Rey de França. Empero que ells hauien fe en Deus,

que

que li ajudaria, que ell, e les ſues gents mantenien dret, e aquells tort. E axi que Deus ques vera veritat, e dretura, e juſticia, que li ſeria valedor, e que confondria aquells qui ab tanta de ſuperbia, e dorgull venien contra ell. E que ells ques proferien a ell dajudar, e de valer mentre cors, e poder los baſtas, e que eren aparellats de pendre mort, e de a dur a la mort totes aquelles gents qui conrra li vengueſſen: e quel pregauen, e li clamauen merce ques donas alegre, e confort, en tal manera que totes les ſues gents ſen alegraſſen, e ſen confortaſſen: e que penſas dendreçar tota ſa terra qui en les fronteras del Rey de França ſien, e que faça fer galees, e totes coſes aparellar que en deffenſament de ſon regne faeſſen, e que penſas de les altres fronteres: que quant a la frontera que Arago ha ab Nauarra, e ab Gaſconya, nos la guardarem, e la defendrem en tal manera, ſi a Deus plau, que vos ſenyor nos haurets que grahir, e quels enamichs conexeran que hauran que affer ab tals que de la mala ventura los daran aſſats. E com lo ſenyor Rey oy la bona perferta quels Barons Darago, e els cauallers, e ciutadans, e viles, e llochs li hagren feyta ab tant bona reſpoſta, fo molt alegre, es tench fort per pagat de tots ells.

Capitol cxj. com lo ſenyor Rey en Pere

vench ſobre Neſtatxe Gouernador de Nauarra qui era entrat en Arago ab quatre milia caualls: e com dit Neſtatxe ſen torna ab tota ſa gent.

EABANS quel ſenyor Rey partis de çaragoça, ne els richs homens, ne els altres qui per la cort hi eren ajuſtats, miſſatge cert los vench que Neſtatxe qui era Gouernador de Nauarra per lo ſenyor Rey de França, era entrat en Arago ab IIII. milia caualls armats: e que hauia preſa la torra Dull, que tenia Nexamen Darteda, vn caualler Darago, qui era molt bo caualler, e parech ho enlo defendre dela torra Dull, que tant hi feu, que hanch caualler no poch mes fer en negu feyt darmes. Si que per la ſua proeſa reſtaura a vida, ab greu que li ſabe, q̃ Neſtatxe mana, que per res no moris, que gran tala ſeria, ſi aytal caualler moria, e axi per força preſeren lo viu. E com lo hagren pres, Neſtatxe

ſtatxe trames lo a Toloſa al caſtell Narbones, el mana lliurar an Tozet de Xanxis, quil tenia. Puix Nexamen Darteda feu tant per ſa proeſa, que fugi daquell lloch, e torna en Arago: e feu molt de mal, pus fo fora de la preſo, a Franceſos. E lexare a parlar dell, que maſa hauria affer, ſi de totes les proeſes, e ardiments, e bondats, que cauallers Darago, e de Cathalunya han feyts en estes guerres e en altres volia hom recomptar, no hi baſtaria temps de ſcriure. E diu hom en Cathalunya: que lobra lloa lo meſtre, perque en general pot hom conexer els feyts que han fets Cathalans, e Aragoneſos: e en ſuma qui ſon: que ſino eré valéts, e bons, no haurien feyts los feyts, que feyts han, e fan tots jorns ab la juda, e gracia de Deus. Perque en ſingular no cal parlar de negu, ſaluant dels feyts dels caps, quiu han a ordonar. E com lo ſenyor Rey oy aço, e aquells qui ab ell eren, apelido feyt exi la ſenyera del ſenyor Rey, e tots los Capdals fora de çaragoça, e els conſells de les ciutats, e de les viles Darago: e penſaren de venir, e de ſeguir la ſenyera del ſenyor Rey. Axi que hanch pus Arago fo poblat, tanta bona gent no foren Daragoneſos enſemps: axi quen veritat nous dire lo poder que Naſtatxe hi hauia, quel poder del Rey de França desbarataren, ſi hi fos. E lo ſenyor Rey ab gran alegre, e pagament, penſa danar lla, hó ſabia que la hoſt de Neſtatxe era, e axi penſas de cuytar, tant que com vench vn dia, qui era hora de completas, ell fo prop de la hoſt de Neſtatxe, al entrant de Nauarra: que ſen fo ja Neſtatxe tornat, com ſabe noues del ſenyor Rey, qui era pres dell a vna llegua. Si que caſcuna de les hoſts ſaberen noues los vns, dels altres. E la nuyt lo ſenyor Rey preyca la gent, els ſomoue de be affer, els dix moltes de bones paraules: e dix los que al mati ab la gracia de Deus, e de madona ſancta Maria, q̃ tot hom penſas de ſeguir la ſua ſenyera, y que péſas de be affer: que ell ſe volia combatre ab ſos enamichs, que hanch tant foll ardiment no ſauien penſat, que fo aquell quen ſon regne entraren. E com lo ſenyor Rey hach parlat, tuyt reſpoſeren be: mas los feyts ſe faeren en tal manenera que Neſtatxe ab tota ſa gent ſen tornaſa, e ſaul en Nauarra, per q̃ lo ſenyor Rey fo molt deſpagat: que hanch pus ell fo nat no hach tant de deſpagament, e no hi vull pus dir, que ſens falla eſſer ho dech, có ell ſabe q̃ Neſtatxe ſen era entrat en Nauarra ab ſaluetat. E lo ſenyor Rey Darago véch ſen p ſes jornades a Barcelona, e axi mateix mana corts, e que tots aquells de Cathalunya foſſen a Barcelon a adia cert.

Capitol cxij. com lo senyor Rey Darago retè rahò an Ramon Marquet, e an Berenguer Malloll, perque feya fer tant poques galees contra lo poder del Apostolich, e dels Reys de França, e Carles: e la resposta que li van faer en les corts a Barcelona.

ABTANT les corts foren manades a richs homens, e Prelats, e cauallers, e ciutadans, e homens de viles: e lo senyor Rey apella en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol qui eren venguts de Sicilia ab les galees, ab que hauien acompanyada madona la Regina, e els senyors Infants. E manals quen continent faessen fer deu galees, perço que menys de galees no estiguessen. E en R. Marquet, e en Berenger Mallol digueren al senyor Rey: Senyor, ques aço que vos deyts? que vos sabets que vostres enamichs fan fer CXX. galees, e que vos non façats fer mas X? E respos lo senyor Rey, e dix: no sabets vosaltres q̃ nos haue͂ en Sicilia be LXXX. les quals com ops ho haurem vendran armades? Digueré ells: senyor, nos tendriem en be que al menys que fassen fer aci L. galees, que no sap hom aquelles que son en Sicilia si vendrien a punt, com ops les hauriem, que per affers qui lla fossen se porien tardar: quel poder es tant gran de la Isgleya, e del Rey de França, e del Rey Carles, e de llurs valedors, que creem que sa e lla nos daran pro que fer: e si nos hauiem cinquanta galees entre Valencia, e Tortosa, e Tarragona, e Barcelona, e mes sin hauiem: mas empero senyor ab que vos vullats que hajam cinquáta galees que nos armem en Cathalunya, be haurem fe en Deus, e en la vostra bona ventura, que be exirem a cap de totes aquelles dels enamichs. E lo senyor Rey respos los: prohomens, vosaltres deyts be, mas molt val mes quels enamichs no sapien quen hich hajam: que si sabien quen hich haguessem, e que fossen cinquáta galees, les llurs yrien totes ensemps: e seria fort cosa, e gran perill que ab totes nos combatessem, quen aquelles galees ha molt bona gent, axi com Prohençals, e Gascons, e Genouesos, e altres molts: e com sabran que non hich hajam mas deu, vendran assegurats, e no prearan res lo nostre poder, e per aço yran se departenr, e vosaltres ab aquestes deu galees yrets firent sa, e lla a vostre saul. E entretant que axi yran menyspreant lo nostre poder, e les nostres galees, vendran de Sicilia, e yran

ferir lla hon la major part de llur estol sia.E axi ab ajuda de Deus vendrem a cap de nostres enamichs,mostrãt nos ab poch poder. E de les guerres es axi,que hom se deu comanar a Deus, e puix que hom ab la ajuda de Deus qué trie lo millor,e el pus profitos, e q̃ hõ ne leix anar la vsana.E com hagren oyt en R.Marquet,e en Bñg.Mallol,digueren, Senyor perdonats nos,com nos voliem vos consellar,que be es cert a nos que ay tals cẽt com nos som no venriem a les vostres peades:e entenem senyor que es gran seny ço que vos deyts.E axi farem fer les X. galees axi com vos senyor manats.Ara dix lo senyor Rey anats ala bona ventura,e tenits segret ço que nos vos hauem dit.Senyor digueren ells,daço estats tot segur, e ab aytant besaren li la ma, e anaren fer ço que lo senyor Rey los hach manat. Abtant la cort fo ajustada,que foren tuyt a Barcelona,el dia quel senyor Rey los hach manat,e foren al palau Reyal:e lo senyot Rey dix los tot ço que hach dit a les corts de çaragoça als Aragonesos,e moltes bones paraules qui feyen al temps. E com lo senyor Rey hach parlat, llauas Larchebisbe de Tarragona, e dix moltes bones paraules:e entre les altes dix,senyor yous dich per mi,e per tots los Prelats de nostre Archebisbat, clergues, e religiosos, que nos nous podem consellar res en lo feyt de la guerra, e majormẽt contra la sentencia del Pare sanct que ha donada cõtra vos, per queus placia que de nosaltres cõsell no vullats hauer,mas placiaus quens jaqueixcats fer solament vida al pus estretament que ops hajam. E com lo senyor Rey hach be entes ço que Larchebisbe hach dit, conech la gran bondat dell, e dels altres Prelats, e clergues: e la gran naturalesa que li mostrauen,que ço que Larchebisbe hach dit dix a bon entenedor,q̃ aytant volia dir:quel senyor Rey se prengues tot ço de la sgleya, e que sen ajudas en la guerra:mas dix ho en guisa que no pogues esser repres,ne per lo Papa,ne per los altres. E en veritat axi fo enteniment de tots quãts Prelats,ne clergues hauia en la terra del senyor Rey,que sol la vida haguessen mentre la guerra duras, e que de tot lals se seruis lo senyor Rey. E axi lo senyor Rey respos al Archebisbe, e dix que be auia entes ço quell hauia dit, e quel tenia per escusat ell,e tots los altres Prelats,e clergues,e que conexia que ells deyen raho: e axi que sen pensassen danar a la bona ventura,que ell romandria ab los Capdals cauallers,e ciutadans,e homẽs de viles,a tractar de la guerra.E axi Larchebisbe, e altres Prelats, e clergues exiren del consell, e anasen

cascu en sa terra: e lo senyor Rey romas en la cort ab los altes. E com Larchebisbe, els altres Prelats foren fora del consell lleuarensen richs homens, e cauallers, e ciutadans, e homens de viles cascuns per ordens, axi com deuien parlar. E si hanch a çaragoça fo feyta bona resposta al senyor Rey dajuda, e de consell, molt pus complidament li fo respost en esta cort per tots communament: e axi com be ho proferiren, segurament molt mills ho compliren per obra, segons que auant entendrets: de la qual resposta lo senyor Rey fo molt pagat de tuyt, els feu de grans dons, e de grans gracies. E axi la cort se compli ab gran concordia del senyor Rey, e de sos vassalls, e sotsmesos: e cascu ab paraula que hagren del senyor Rey tornarensen en llur terres. E com la cort fo partida, lo senyor Rey anassen ala ciutat de Gerona, e trames a dir al senyor Rey de Mallorques son frare que ell se volia veure ab ell e quel pregaua que vingues a ell a la dita ciutat, o si ell se volia, que ell yria a ell a Perpenya. E lo senyor Rey de Mallorques dix, que ell volia a ell venir a Gerona: e a pochs dies ell vench a Gerona al senyor Rey Darago. E lo Senyor Rey ixque li entro al pont Desterria, e si feu festa la hu a laltre no mo cal dir, que cascu se pot pensar que la hu frare del laltre hauia gran goig, e desig de veure. E axi entraren a Gerona ab grá festa que los fo feyta: e aquell dia menja lo senyor Rey de Mallorques, e sa companya ab lo senyor Rey Darago. E puix lendema, e el terç dia. E lo quart dia lo senyor Rey de Mallorques conuidá lo senyor Rey Darago ab tota sa companya. E puix lo cinque dia, lo senyor Rey Darago vol quel senyor Rey de Mallorques menjas ab ell. E com hagren oyda missa amdos germans, sens negu altre, entrarensen en vna cábra, e tota hora fo passada hora de nona abans que exissen, ne menjassen, que ordonaren, ne que digueren entre ells, aço nul hom no pot saber. Mas be se dix per moltes gents, quel senyor Rey Darago dona licécia al senyor Rey de Mallorques que valgues, e ajudas al Rey de França cõtra ell, perço com cascuns dels germans eren sauis, e conexien q̃ Muntpesller, e lo Comptat de Rosello, e de Conflent, e de Sardanya, serien perduts si als sen feya. E la casa de França hauia aytal costuma, que res que prengues per guerra no tornaria, ans perdria tota sa terra: e axi conexien que Muntpesller, e Rossello, e Conflent, e Sardanya no li porié defendre: e axi valia mes que ho testaurassen. E axi partirensen que nul hom no sabe que sauien dit: saluát aço quen pensaren aquells qui

sauis

ſauis eren,e encara los Franceſos ne eſtegren toſtemps en aqueſta ſoſpita.E com hach pres comiat la hu del altre,lo ſenyor Rey Darago ſen torna a Barcelona,e lo ſenyor Rey de Mallorques a Perpenya.Ara vos lexare a parlar damdoſos los Reys,e tornare a parlar del ſenyor Infant en Iacme,e del Almirall en Roger de Luria.

Capitol cxiij. com Lalmirall en Roger de Luria coſteja tota Calabria, e les grans proeſes que feu: e com prengue lo Princep Matagrifo fill major del Rey Carles, e delliura de preſo madona la Infanta germana de madona la Regina Darago: e lo gran trahut que poſa ſobre les gents de Napols.

COM Lalmirall hach feytes adobar les quaranta galees, quel ſenyor Infant li mana fer adobar, e hach les xurmes totes,e tota laltra companya de cap: ſegons que ordonat era,que aytants homens hi hagues Llatins,com Cathalás, e els balleſters tots Cathalans en taula de totes les galees, ſaluant VI. galees leugeres,que hi hauia ab tarſols,e feu metra lo pa en les galees, e ço que ops hagren.E com les galees hagren haut compliment de ço que ops hauien,ab la gracia de Deus, lo ſenyor Infant mana al Almirall,que faes recullir tota la gent. E tantoſt la trompeta ana per la ciutat,e la gent ſe recullí ab bon cor,e ab bona volentat.E com foren recullits, Lalmirall ana pendre comiat de madona la Regina, e dels Infants,e madona la Regina ſenyáls,e beneyls. E lo ſenyor Infant trach a vna part Lalmirall,e dix li: Almirall nos tenim per be, que façats la via de Napols,e que façats en guiſa,ſi fer ho podets,que hajats Iſcle: q̃ ſi la Illa Diſcle hauiem,lleugerament deſtruyriem Napols. E Lalmirall reſpos,ſenyor ſenyáts,e beneyts nos,e lexats nos anar:que per cert ab la volentat de Deus,nos farem tant,que per toſtemps ne parlará hom. E ſobre aço Lalmirall beſa li la ma,e pres comiat del ſenyor Infant en Fraderich,e de tots los altres:e ab la gracia de Deus ells ſe reculliren. E com foren recullits,foren XL.galees,e IIII.lenys armats,e IIII.barques armadas.E digueren la bona paraula,e anaréſen ala bona hora, e coſtejaren la Calabria,e en aquella entrada preſeren Leſcalea:e trobaren al port de ſanct Nicola Deſcalea IIII. naus,e moltes terrides qui carregauē deſtelles de rems,e darbres,e dentenes de galees, e de lenys

per portar en Napols. E puix pres la Manthea, e Ximoflet, e sanct Onoxent, e el Citrar, e la ciutat de Policanstre, e la cremá, e affegá tota. E puix pres castell Abat. E cascu daquests llochs ell establi: e creats q̃ depuix que saberen los Calabresos, que la batalla no sera feyta de Bordeu, que cascuns ab poch de combatre se retien: que cascuns hauien lo cors, e lanima ab lo senyor Rey Darago, e volien mal de mort als Francesos: si que be ho donaren a conexer, com lo senyor Infant passa en Calabria, que no sperauen als, mas quel senyor Infant hi passas. E com tot aço hach pres Lalmirall nouellant vench en Napols al princep, quin fo mol despagat. E Lalmirall feu la via de Napols, tota hora prenent llengua. E com fo dauant Napols, ell ordona de metres en cuns de batalla, escala feyta de les galees: e guarnits, e aparellats, acostas prop del moll a dos trets de ballesta. E pogra si mes acostar, que no trobara, qui li ho contrastas: mas ell ho feu adret seny, perço que nols contrastas de muntar enles galees: que ell de tot en tot volia que armassen totes quantes galees hi hauia, e ques combatessen ab ell. E aquelles de Napols quant vaeren acostar les galees del Almirall, vaerets crits, e via fora: e repicar campanes en Napols, que paria que cel, e terra vengues. E lo Princep ab tota la caualleria vench al moll, e feu tocar la trompeta, e cridar en pena de la vida, que tot hom muntas en les galees: e debades cridaua, que negu no hi volia muntar. E com lo Princep vae aço, mogut de fellonia, ell son cos muntá primer en les galees. E com los Comptes, e Barons, e Cauallers, e ciutadans, e totes les altres gents vaeren lo Princep en les galees, moguts de vergonya, tots pensaren de muntar en les dites galees, cascuns ab llurs armes, e be aparellats. Queus dire? XXXVIII. galees sarmaren, e molts lenys, e moltes barques. E com foren armades, pensaren de bogar envers Lalmirall. E Lalmirall feu semblant, que fuig: e pensas de tirar fora, en tal manera que les tingues en lloch que vna galea no pogues escapar. E com vae quels tenia en bona mar, pensa de girar envers elles: e aq̃lls quil vaeren girar, perderen la vigoria ab que encalsauen, e lleuaren rems: e Lalmirall feu atre tal, e feu afranellar vna galeea ab altra, es mes en cuns de batalla: e lo Princep feu atre tal: E com aço hagren cascu feyt, van se ferir, la vna galea contra laltra. E si hach nul temps fo fort batalla en mar, aquesta ho fo: que sol no si feu acomparar la batalla de Malta, ne la batalla dels Comptes. Queus dire? Que la batalla dura

de

de tercia, entro a hora de vespres. Mas contra la volentat de Deus, ne son poder, no pot hom durar. E axi lo poder, e la volentat de Deus era, e es ab lo senyor Rey Darago, e ab los seus. Per que lo Rey Carles, e lo Princep era nient contra aquell. E perço nostre senyor ver Deus doná victoria al Almirall, e a ses gents: que tuyt a colp cridaren, Arago, Arago, e Sicilia, via sus. E ab aquella vigoria escombrarē be XXX. galees: e com aquelles hagren escombrades, no podien pendre la galea del princep, ne les altres, qui entorn li eren, tant honrrat hom de paratge hi hauia: que tots volien abans morir, que nó veure lo Princep pres. Mas que valch, que a la fi no pogren durar, e muriren la major part de tots los Comptes, e Barons, e homens de paratge que hi hauia. Si que la galea del Princep romas sola, que nul hom no hi podia pendre. E sobre aço Lalmirall crida victoria, e tot hom pensa de saltar en la galea del Princep, e van escombrar tota la proa. E Lalmirall fo sus ab la espasa en la ma: e com foren ala mijania de la galea, vaerets feyts darmes, e colps pendre, e donar, que ço era vna gran marauella, axi que tots aquells qui sobre cuberta eren dela galea del Princep murien. E Lalmirall vench dauant lo Princep quis defenia mills que Rey, ne son fill, ne altre caualler faes: que tant hi feu, que no era nul hom qui als seus estochs se pogues acostar. E segurament que ell amaua mes murir, que viure, tanta de fellonia hauia. Si que hi hach cauallers del Almirall qui vengren ab llances a sobre ma quel volien ferir: mas Lalmirall crida, Barons no sia q̄ aquest es lo Princep, e amam lo mes viu que mort. E lo Princep oy aço, e vae que poch valia sa defensa, e retes a Lalmirall, e axi foren tuyt, qui morts, qui presos. E tantost com la batalla fo vençuda, Lalmirall dix al Princep, si vida volets dues coses hauets affer tantost: e si fer no ho volets compte que ades se venjara la mort del Rey Corali. E lo Princep respos al Almirall, ques aço que vos volets que yo hi faça, que si fer ho puch, volenters ho fare? Yo, dix Lalmirall, quem façats ades venir la filla del Rey Manfre, germana de madona la Regina Darago, que vos tenits en vostra preso aci el castell del Hou, ab aquelles dones, e donzelles qui sues hi sien, e quem façats lo castell, e la vila Disclerétre. E lo Princep respos, queu faria volenters. E tantost trames vn seu caualler en terra, ab vn leny armat, e amená madona la Infanta germana de madona la Regina ab quatre donzelles, e dues dones viudes. E Lalmirall reebe les ab gran

 goig,

goig, e ab gran alegre, e ajenollas, e besa la ma a madona la Infanta. E com aço fo feyt, feu la via Discle ab totes les galees: e com foren a Iscle trobaren que si feya grans dols, perço com la major part de la gent Discle eren estats morts, o presos en la batalla. E lo Princep mana que fos retut a Lalmirall lo castell, e la vila. E tantost sens molt pregar ho faeren, perço que poguessen cobrar llurs amichs qui eren presos en les galees. E Lalmirall reebe lo castell, e la vila, e lexa hi quatre galees be armades, e dos lenys, e be C C. homens: e feu exir de les galees tots los presos qui hi eren Discle, e lexals anar sens tota reemso, els vesti de la roba dels altres: de que les gents Discle foren molt confortats, e alegres. E com aço fo feyt, ell mana aquell qui hi hauia lexat Capita de les quatre galees, e dos lenys armats, que negu no lexas entrar, ne exir de Napols menys de son albara: e aquells que hi entrarien, que li donassen cosa sabuda per nau, o per leny, o per roba, e aquells quen exiren, que paguassen vn florin dor per bota de vi, e dos florins per bota doli: e axi mateix totes altres mercaderies de cascuna cosa trahut sabut. E axis compli, e aytant mes, quen tal manera li ho destrengueren, quel Capita Discle tenia son faedor dins Napols qui rebia lo trahut de totes les damunt dites coses: e ab albara daquell hauien tots a exir, en altra manera foren presos, e perderé la nau, o leny, e la marcaderia: si que aço fo major honor que hanch Rey prengues sobre altre, quel senyor Rey Darago hach sobre lo Rey Carles. E lo Rey Carles ho hach a sofferir per les gents de Napols, qui foren consumades, si llurs bens no poguessen vendre, e hauer exida. E com aço fo ordonat, Lalmirall feu la via de Proxida, e de la Illa de Capri, e a cascuna de les Illes ell pres: e axi com aquells Discle li hauien feyt omenatge, axi ho van fer ells: e ell retels los presos que tenia de cascuns daquells llochs: E com aço fo feyt Lalmirall trames vn leny armat en Cathalunya al senyor Rey Darago, e altre en Sicilia per fer saber esta bona nouella: e Deus do nos aytal goig com en cascuns daquests llochs hagren. E axi com lo Rey Darago, e tota Cathalunya, e Arago, e el regne de Valencia hagren goig, e madona la Regina, e els Infants, e tota Sicilia: axi fo lo dol gran quel Rey Carles feu com sabe aço en Roma, e hon era el Papa, e tots aquells qui de la llur part eren: mas la part Gibilina nach gran goig, e gran plaer. E com los lenys armats se foren partits del Almirall, aquell senyor qui li hauia dada victoria, dona al

Almirall tant bon temps, que dins pochs dies fo a Macina, E com fo dins la torreta, lo goig, e lalegre, e la festa se comença a Macina la major qui hanch si faes: e els Infants exiren ab tota la caualleria a cauall a la font del Or, e tot lo poble de Macina. E Lalmirall traua ab les galees sues ab la popa primera, las galees que hauia preses, ab les senyeres rocegant. E com fosen dauant la font del Or, e vaeren que aqui eren los Infants, aualla en terra Lalmirall ab vna barca armada: e los Infants quel vaeren exir en terra, acostarense a ell. E Lalmirall vench a ells, e besals la ma, e cascu dells se abaxa, el besaren en la boca. E com aço fo feyt, Lalmirall demana al senyor Infant en Iacme, que manaua que faes del Princep. E lo senyor Infant respos li, pensats de muntar en les galees, e complits vostra festa, e nos serem al palau abans que vos, per reebre la Infanta tia nostra: e haurem nostre consell ab vos, e ab los altres consellers nostres que farem del Princep, e de les altres persones. E axi Lalmirall muntasen en les galees, e ab aquell goig, e ab aquell alegre entrasen per lo port de Macina, e vench sen dauant lo palau, cridant llaus tota hora. E tota Macina li responia, axi que gran gloria era daquells qui volien be ala casa Darago, e gran dolor als altres. E com lo llaus fo romas, Lalmirall feu metre escales en terra ala duquena al port. E aqui fo exida madona la Regina, e els Infants muntaren en la galea, e reeberen llur tia ab gran goig, e ab gran alegre, e ab ella anaren per lescala, que quatre escales hi hauia feytes metre Lalmirall en part de sa, e de lla clauades de fusta, en guisa que madona la Infanta, e els Infants amdosos qui anauen a par ab ella, exiren per lescala. E com foré per lescala, al peu de la escala madona la Regina sa germana, e ella anaren se abraçar, e estegren axi abraçades besant, e plorát molt, que nul hom no les podia partir: axi que gran pietat era quiu veya: e no era marauella, que depuix que no seré vistes, hauien perdut lo Rey Manfre, e la Regina llur mare, e lo Rey Corali, e lo Rey Eus llurs auonclos, e molts daltres honrrats parents, e parentes: axi que finalmét los Infants, e Lalmirall les departiren, e axi amdues ma per ma muntaren sen al palau, hon la festa fo molt gran que hom los feu, e los menjars foren aparellats, e molt ricament tuyt foren reebuts, e seruits. E abans q̃ menjassen, lo senyor Infant mana al Armirall, quel Princep metes el castell de Matagrifo, e els Comptes, e els Barons que comanas a caualers quils guardassen cascuns en llurs cases, e les altres persones q̃ les

metes en presons comunes. E axi com lo senyor Infant ho mana, axi fo feyt, e cōplit dins dos jorns. Apres com la festa fo passada, lo senyor Infant trames per tots los richs homens de Sicilia, e per Cauallers, e per Ciutadans de viles, e llochs: que de cascun lloch hi venguessen Syndichs, qui haguessen tot poder. E donals dia a dos mesos pus les dades fossen feytes de les cartes, que fossen a Macina. E perçols doná tant gran terme per raho que abans fos anat, e vengut missatger al Senyor Rey Darago, qui manas que li plauria que faes del Princep, ne de les altres persones dautoritat: quels altres menuts madona la Regina los feu delliurar, e fer anar en llurs terres, axi com hauia feyt dels altres. E tantost lo dit senyor Infant, e Lalmirall appellaren vna galea, e dos cauallers que trameteren al senyor Rey Darago, en que li feyen saber, com lo Princep hauien pres, e mes a Mataxrifo sota bona guarda, e que manas quen farien dell, e dels Comptes, e Barons axi mateix quen manaua: e trameteren li a dir lo nom de cascuns per escrit, e axi la galea pensa danar, e troba lo senyor Rey a Barcelona, que ja hauia ahudes les noues per lo leny quel Almirall li trames, com la batalla fo vençuda, e perço sen era vengut a Barcelona, com se pensaua que daltres missatgers hauria en breu de Sicilia. E com foren a Barcelona, saludaren, e en la plaça hach venguda tanta de gent, que fo gran infanitat, e tuyt responguerèn, que parech que tot lo mon ne vingues: e tantost los missatgers exiren en terra, e anaren al senyor Rey al palau, e besaren li lo peu, e la ma, e puix donaren li les cartes que li aportauen, e li digueren llur missatgeria. E lo senyor Rey reebels ab gran alegre, e feu donar grans refrescaments a la galea: e aquell dia mateix la espaetxa en guisa que lendema se partiren dell: e dins pochs dies foren a Macina: hon trobaren madona la Regina, e els senyors Infants, e Lalmirall, e donaren los les cartes quel senyor Rey los trametia. Quels feu saber, aço nous puch dir: mas los feyts ques seguiren a auant del Princep, e de les altres persones, mostraren que tot ço quel senyor Infant feu del Princep, e dels altres, feu ab manament quen hach del Senyor Rey: que tanta sauiesa si mostra al feyt del Princep, que tot hom pot conexer q̄ de la gran sauiesa qui era en lo senyor Rey moch.

Capitol

Capitol cxiiij. com corts foren ajustades a Macina, e jutjat lo Princep a mort: e com lo senyor Infant en Iacme apres donada sentencia de mort per tota Sicilia fo mogut a misericordia, e nol volch sentenciar.

APRES aço, lo dia fo vengut, que la cort fo ajustada lo dia que manada era: e lo senyor Infant feu cridar cõsell general, que tot hom vingues dauant lo palau de Macina: axi aquells de la ciutat generalment, com tot altre hom, e richs homens, e cauallers, e Syndichs, e totes les terres de Sicilia, e tots los sauis. E com foren tots ajustats, lo senyor Infant qui era dels pus sauis princeps del mon, e mills parlat, e fo apres, e es encara, e sera mentre que viu sia, lleuas, e dix: Barons, nos vos hauem feyt aci ajustar, perço com sabets que nos tenim aci a Matagrifo lo Princep fill major del Rey Carles en nostra preso. Ara tuyt sabets quel Rey Carles son pare pres lo desaret del bon Rey Manfre aui nostre, e senyor natural vostre, e puix com mori en la batalla, e ab ell lo Rey Eus son frare. Apres sabets com lo Rey Corali nostre auonclo vench Dalamanya per venjar aquella mort, e aquell desaret: e axi com a Deus vench a plaer: axi mateix fo ell, e tota sa gent desbaratats per lo dit Rey Carles: e sabets quel dit Rey Corali vench en ses mans viu, e sabets que feu la major crueltat que hanch Rey ne fill de Rey faes de tant gentil hom com lo Rey Corali era, qui era de la pus alta sanch del mon, quen Napols li feu tolre la testa. E per la gran crueltat que ell feu podets conexer Deus quines penitencies lin va donar, ne quines venjances ne pren: perque vosaltres sots aquells qui en aço hauets pres mes de damnatge, e de desonor que persones qui el mon sien: axi de la mort de vostre senyor natural, e de sos frares, com cascuns que hi perdes parents, e amichs. E axi puix que a Deus plau, que per vosaltres daço sia feyta venjança, eus ha aportada en poder la pus chara cosa quel Rey Carles ha el mon, pensats lo de jutjar, e dats li aquella sentẽcia queus parega justa. E sobre aço anas siure, e lleuas Micer Aleynep, que fo ordonat que respongues per tuyt comunament a aço quel senyor Infant proposaria, e dix: Senyor be hauem entes tot ço que vos nos hauets dit, e sabem que tot es axi veritat com vos nos hauets posat, e grahim a Deus, e a nostre senyor lo

senyor

ſenyor Rey Darago com a ell ha plagut, com tãt ſaui ſenyor com vos ſots nos ha trames per regidor en ſon lloch, e com a vos ſenyor plau q̃ per nos ſia feyta venjança de la mort,e del damnatge quel Rey Carles nos ha donat:perque ſenyor dich yo per mi quel Princep prenga aquella mort que ſon pare doná al Rey Corali,e axi com yo aço dich, lleu ſe caſcu dels Barons,e dels cauallers,e Syndichs de les terres: que ſi los par bo,que axi ſentencialment ho conforme,e que ſeſcriua tantoſt:e que ço que caſcu dels Syndichs dira,diga per ſi,e per tota la cõmunitat,perque hich es. E ſi hich ha negu qui als hi vulla dir,lleu ſe,q̃ yo aço dich,e conferm per mi,e per tots los meus.E com aço hach dit eſtech ſe de parlar.E abans que negu ſe lleuas, tot lo poble de Macina ſe lleuá,e cridaren tuyt:be ha dit,be ha dit:e deym tuyt que perda la teſta,e conformam tot ço que Micer Aleynep ha dit. E ſobre aço lleuas Lalmirall que ſabia que jahia en lauanſa,e dix : Barons,axi com Micer Aleynep ha dit lleu ſen caſcu per ſi,e richs homens, e cauallers, e Syndichs: e lo dit, e ſentencia de caſcu en general conform,e puix eſcriuas. E apella dos notaris de la cort de Macina, los pus antichs que hi eren:e dos jutges,e dix quels jutges dictaſſen la ſentencia, e los notaris eſcriuiſſen lo dit de caſcuns,a memoria perdurable:e axis feu,e cõpli. E com tot aço fo feyt, Lalmirall mana ques legis en preſencia de tuyt:e com fo leſta,e tuyt li hagren aquella ſentencia donada per ells, e per aquells de que hauien lloch, Lalmirall demana a tuyt communament,ſi conformauen aquella ſentencia.E tuyt reſpogueren: axi ho volem, e axi ho conformam per nos, e per tota la communitat de la Illa de Sicilia. E ſobre aço lleuarenſen,e anaren menjar, e penſarenſe que lendema ſe faes juſticia:mas lo ſenyor Infant en Iacme,pus la ſentẽcia fo donadá,e conformada,volch vſar de miſericordia: e no volch guardar mal per mal,ans li membra la paraula del Euangeli que diu,q̃ Deus no vol la mort del peccador, mas ques conuerta : perque el no volch la mort del Princep,mas que per ell ſen pogues nexer pau,y cõcordia. Eſpecialment com ſabe que ell no hauia colpa en res que ſon pare lo Rey Carles hagues feyt,ans hauia oyt dir, e axi era veritat, que fo molt deſpagat de la mort del Rey Corali,e axi mateix que era cert q̃ era parent proyſme del ſenyor Rey ſon pare:e ſi del ſenyor Rey ſon pare era parent,ſi ſera dell mateix.

Capitol cxv. com lo senyor Infant en Iacme *trames lo Princep fill major del Rey Carles en Cathalunya al senyor Rey Darago son pare.*

SI QVE lendema lo Senyor Infant apella Lalmirall, e dix li, Almirall, aparellats la major nau de Cathalans que hich sia, e quatre galees, e dos lenys armats: e trametrem lo Princep a Barcelona al senyor Rey nostre para. E Lalmirall dix: Senyor be deyts, e tantost sera feyt. E axi tantost com la nau fo armada, e les galees, e los lenys meteren hi lo Princep sota bona guarda, e be ordanada: e partiren de Macina, e hagren bon temps: si quen pochs dies foren a Barcelona hon trobaren lo senyor Rey. E tãtost lo senyor Rey mana quel metessen al castell nou de Barcelona, e ordona hi bona guarda. E axi lexar vos he estar lo Princep qui es en bon lloch, e en segur, e tornare a parlar del senyor Infant en Iacme, e del Almirall.

Capitol cxvj. com lo senyor Infant en Iacme *passa en Calabria, e la hach conquestada, ab lo Principat, entro al castel Abat, e moltes daltres ciutats, e llochs.*

COM LO Princep fo recullit, lo senyor Infant mana al Almirall que faes armar quaranta galees, que ell volia passar en Calabria, e que volia menar la guerra en guissa que paregues quel senyor Rey son pare no hi faes fretura. E Lalmirall hach gran goig com vae lo senyor Infant en Iacme de tant bon enteniment, e axi ardit, e esforçat: e segurament que ell no lin destolgue res, ans ho anega, e dix: senyor be deyts, feyts apparellar vostra caualleria, e vostra pahonada, que les galees tingats per apparellades. E axi lo senyor Infant en Iacme feu cridar les hosts de tots los Cathalans, e Aragonesos qui eren en Sicilia, saluant daquells qui regien los officis, e tenien los castells. E a pochs de jorns tot hom fo apparellat a Macina, e passa lo senyor Infant en Calabria entro ab mil caualls armats, e entro cent alforrats a la genetia: e hagren quantitat de Almugauers, e de seruents de maynada: e Lalmirall fo apparellat ab les quaranta

ranta galees, en les quals nauia. X X. obretes per popa en que anauen quatreçents cauallers, e molts Almugauers. E axi ab la gracia de Deus lo senyor Infant en Iacme per terra, e Lalmirall per mar anauen prenent ciutats, viles, castells, e llochs. Queus dire? Que si tot vos ho volia comptar per ordre, com ya altres vegades vos he dit dauant, nom bastaria paper: que tantes de caualleries, e feyts darmes si faeren en cascun lloch que prenien, que ninguna historia del mon no oys hanch de majors caualleries, ne de majors marauelles, que les gents qui eren ab lo senyor Infant en Iacme, e ab Lalmirall feyen. Que cent entre richs homens, e cauallers de Cathalans, e de Aragonesos hach en aquella casa, que cascu de les proeses, e caualleries, pogra hom fer major romans, que no es aquell de Iaufre. E puix entre los cent vos en podria hom dir mil. E puix de la pahonada semblant mateix. Del Almirall nous en cal parlar, que marauelles foren tots sos feyts: que ell se tengra per mort, quen tot lloch hon feyt darmes hagues, ell no lleuas caualleria a tot hom. Queus dire? Tanta fo la bondat, e la valor, e la caualleria del senyor Infant en Iacme, que depuix que fo passat en Calabria, entro que torna en Sicilia, se vae que hach conquesta tota Calabria, que non falli mas tant solament lo Castell Destil, qui esta en vna gran muntanya apres de la mar. E oltra Calabria que hach de Principat, entro al Castell Abat qui es prop de Salern a X X X. milles, e Illa, com ya hauets entes, e Proxida, e Capri: e encara de la part de Lleuant hach la ciutat de Taranto, e tot lo Principat, e tot lo cap de les llengues, e la ciutat de Otrento, e Lexe qui es vint e quatre milles prop de Brandis. E quius comptaria los feyts qui en Otrento se faeren per lo noble en Bñg. Dentença cunyat del Almirall, e daltres, seria marauella doyr: que tota Pola corrien, e en tota la Illa de Curso, e el Dispotat de Larta, e la Velona, e la Esclauonia. E axi com se trahucauen les naus en Napols, qui entrauen, e exien a les galees Discle qui hi eren per lo senyor Rey Darago, axi trahucauen al senyor Rey tota nau, o leny qui entras al golfe de Venecia a la ciutat de Otrento, aquells qui per lo Senyor Rey Darago, e per lo Senyor Infant hi eren, saluant aquells qui exien: o entrauen en la ciutat de Venecia: perço com la dita ciutat, e el comu de Venecia hauia pau ab lo Senyor Rey Darago. E negu nos marauell com axi en suma vos parle daquestes grans conquestes, com perço ho fas,

com

com jan son feyts libres qui particularment parlen de cascuns daqsts llochs com se prenien, e axi mateix que seria llonga raho. E com lo senyor Infant hach tota Calabria conquesta, e tots los altres llochs, doná dels dits llochs a richs homens, e cauallers seus, y a honrrats ciutadans, e a Adelils, e a Almugauers, e a caps de maynades: e lexa totes les fronteres establides. E puix el sen torná en Sicilia hon madona la Regina, e la Infanta sa tia, e Linfant en Fraderich, e totes les gents de Sicilia nagren gran goig, e gran alegre; que daqui auát no sintien en la Illa de Sicila res de la guerra: que les fronteres qui eren en Calabria, e en Principat, e en Pola menauen la guerra, e guanyauen la, e venien ho despendre a Macina.

Capitol cxvij. com Lalmirall en Roger de *Luria correch la Illa de Gerba, Romania, Xiu, Curso, Xifelonia: e com los Sarrahins de Gerba foren absolts del Rey de Tunis, perço com se volien retre al senyor Rey Darago.*

APRES com lo Senyor Infant fo a Macina, Lalmirall ab llicécia sua anassen a Barbaria a vna Illa qui ha nom Gerba, qui era del Rey de Tunis, e barreja la dita Illa, en trague mes de deu milia catius entre Sarrahins, e Sarrahines que aporta en Sicilia, e en trames a Mallorques, e en Cathalunya: e guanya tant que la messio que les galees hauien feyta, e ço que costaren darmar, se quita. E apres feu altre viatge, que ana en Romania, e correch la Illa de Maseli, e Estelimens, e les Formanes, e Tiu, e Andria, e les Micoles: e puix correch la Illa de Xiu hon se fa lo mastech, e pres la ciutat de Maluesia: e torná ab tant de guany en Sicilia, que aytals cinch armades sen pagaren. E axi mateix correch la Illa de Curso, e cremá, e affegá tot lo Reyal del castell. E puig correch tota la Xifelonia, e el Ducat. E la gent qui ab ell eren estats foren tots richs, en tal manera que si jugauen no volien nul hom acullir al tauler, sino tingues moneda dor: que com aportauen moneda dargent, sin portassen mil marchs, no li aculliren. Si que no ana a molt de temps que Lalmirall correch altra vegada la Illa de Gerba, e trachne mes de gent que dabans no hauia feyt. Si que los Moros de Gerba sen anaren a llur senyor lo Rey de Tunis, e digueren li:

Senyor tu veus que nons pots defendre del Rey Darago, ans per fe tua quens defenes som estats correguts dos vegades per Lalmirall del Rey Darago, hon hauem perdut frares, e parents, e mullers, e fills, e filles: perque senyor placiat quens absolues, que nos nos pugam sotsmetre a la llur senyoria, e axi viurem en pau, e faras be, e merce: en altra manera fes compte senyor que la Illa romandra desabitada. E axi lo Rey de Tunis hach son acord, e absolue los: e ells trameteren llurs missatgers al senyor Rey Darago, e reterense a ell, e per ell al Almirall. Si que Lalmirall hi feu fer vn bell castell ques tingue, es te, es tindra a major honor de Chrestians que castell qui el mon sia. Que Gerba es vna Illa que es el mig de Barbaria, que si be ho comptats aytant ha de Gerba a Cepta, com de Gerba en Alexandria. E nous cuydets, que sia de tot Illa, que tant es prop de la terra ferma, que cent milia homens de cauall, e atre tants de peu passarian, que nols tocaria aygua entro a les cingles, si aquell pas nols era vedat, e defensat per Chrestians. Perque es menester a tot hom que Capita sia de Gerba, que haja quatre vlls, e quatre orellas: e que haja lo ceruell segur, e ferm, per moltes rahons: majorment com lo pus prop secors que ha de Chrestians es Macina, e ha de Gerba a Macina cinch milles. E axi mateix, que a Gerba ha vehins: ço es, Gelinbre, e Margam, e Iacob Benatia, e Bonbarquet, e els Debeps, e de altres Barons Alarbs, que cascu ha gran poder de cauallcria. E si lo capita qui en Gerba esta ha lo son en los vlls, be trobaria quil despertaria tost a mal so. E axi cō Lalmirall hach feyt tots aquests feyts, pensas que faes adobar totes quantes galees hauia: perço com hauia entes quel Rey de França feya fer moltes galees. E axi lexar vos he a parlar del Almirall, e tornar vos he a parlar del Rey de Frāça, e del Rey Carles, e de llurs valedors.

Capitol cxviij. com lo Rey Carles recorrech

al Papa, e al Rey de França, e passa en Napols ab dos milia cauallers: e com lo dit Rey Carles passa daquesta vida; e romas lo regiment del regne en poder dels fills del Princep qui era llauors pres a Barcelona.

COM lo Rey Carles hach oydes les nouelles, axi de la preso del Princep, com de la batalla dels Comptes, com del feyt Dagosta, com de tots los altres damnatges que hach presos, e

prenia

prenia tots dies, pensa de recorrer al Papa,e puix al Rey de França: e pensa durdir,e dendreçar tot ço que poch contra lo Rey Darago:e pẽsasen de venir en Napols,que hauia gran paor que nos reuelas. E ab ell vench lo Compte Dartes, e daltres Comptes,e Barons, e cauallers que foren be dos milia. E anaren tant per llurs jornades que vengren a Napols,e vengueren hi en tal punt,que certament non tornaren en França de tots dos milia cauallers dos cents, que tots muriren en la guerra en Calabria,e a Taranto:q̃ sol en vn dia ne muriren a Otrento mes de CCC. cauallers:e axi mateix ue murirẽ a Tarãto,e en el pla de sanct Marti ne muriren mes de D. Queus dire? Que en lloch nos podien atrobar ab los Cathalans, e Aragonesos, que no fossen morts, e desbaratats. E aço esdeuenia per obra de Deus,que baxaua lo llur argull,e exalçaua humilitat quel senyor Rey Darago hauia, e sos fills, e sa gent:e podets ho entẽdre en los presoners que per honor de Deus lexaren anar soltament.E hanch nos pot dir quel Rey Carles ne soltas negu qui en poder dell,ne dels seus vingues, ans com ne prenien negu los tallauen los punys,els exorbauen. E aço hagren molt de temps durat,e sofferit Lalmirall,e els altres del senyor Rey Darago. Si que a la fi vaeren la gran desmesura quen feyen; e Lalmirall pensa de tolre punys,e dexorbar. E com ells vaeren aço castigaren sen,e no per honor de Deus,ne per misericordia:mas per paor del Almirall. E axi sesdeue de moltes gents,que mes acaba hom ab ells ab mal, que ab be: per q̃ a cascu valdria mes ques castigas de son mal vici, si la per amor, o temor de Deus, que com Deus donã la sua yra sobre ell. Queus dire? Que tots dies venien al Rey Carles aytals nouelles,si que diuse q̃ hanch no fo Senyor el mon,qui apres tant gran prosperitat que ell hauia hauda,se vaes ab tãt desplaer a la sua fi. Per que cascuns se deuen esforçar, ques guarden de la yra de Deus, que contra la yra de Deus res no pot hauer durada.Queus dire?Quen aytal planeta com fo caygut, plach a nostre senyor Deus,que finis sos dies,e passa daquesta vida. E pot hom dir dell,quel jorn que muri,muri lo millor caualler del mon apres lo senyor Rey Darago,e lo senyor Rey de Mallorques: e solament vos en lleu aquests amdosos.E axi la terra sua romas en grã treball, per raho de la sua mort, e perço com lo Princep qui deuia aretar la sua terra era pres a Barcelona: empero lo Ptincep hauia molts Infants, e entrels altres hauia tres fills grans, ço es a saber,mosenyer en

N Lluys,

Lig lo Cā. 182. Lluys, qui puix fo frare menor, e puix Bisbe de Tolosa, e muri Bisbe, e vuy es sanct canonizat per lo sanct Pare Apostolich, e fa hom festa dell per totes les terres de Chrestians. E apres hi hauia vn altre fill qui se apellaua, e se apella encara Duch de Taranto. E aquests tres fills ab lo Compte Dartes, e ab los altres Barons honrrats de llur sanch regiren la terra entro q̃ llur pare lo Princep fo fora dela preso, quen exi ab pau segons que oyrets auant. E axi lexar vos he a parlar del Rey Carles, e de sos nets que regen la terra, e parlar vos he del Rey de França.

Enlo mateix capit. 182.

Capitol cxix. com lo Rey de França trames *lo Llegat del Apostolich, e lo Senescal de Tolosa al senyor Rey de Mallorques per endreçar llur passatge per la sua terra: e com ordena dentrar en Cathalunya ab tot son poder per mar, e per terra.*

COM lo Rey de França hach ordonat de fer les galees, e feytes, aparellar viandes per tot Tolsa, e Quaqueses, e Balderes, e Narbones, e encara al port de Marsella, e en Aygues Mortes, e a Narbona: e ell trames lo Cardenal qui era Llegat, e el Senescal de Tolosa a Mũtpesller per endresar ab lo senyor Rey de Mallorques q̃ poguessen en pau hauer passatge per la sua terra: e lo senyor Rey de Mallorques fo a Muntpesller. E lo cardenal preycal e li feu moltes perfertes de part del pare sanct: e axi mateix lo Senescal de part del Rey de França. E llur preycar valgrals fort poch, si no fos la cord quel senyor Rey Darago, e el senyor Rey de Mallorques hagren haut a Gerona, segons ques fo opinio que hagren acord per dos rahons senyalades, quel Rey de Mallorques los dexas passar per la sua terra: ço es a saber, la primera raho, com no li podia contrastar la entrada de Rossello per neguna manera. E si per força hi entrassen, era perdut per tostemps Muntpesller, e Rossello, e Conflent, e Sardanya. Laltra raho, que si aqui no entrassen, entraren per Nauarra, o per Gasconya, e hauien millor entrada que per Rossello: que be confessen en Rossello era fort cosa de entrar en Cathalunya: e axi per aquestes rahons lo senyor Rey de Mallorques obey los prechs del Papa, e del Rey de França. E axi lo Cardenal, e el Senescal anarensen al Rey de Frãça ab gran goig: que ya tengren lo feyt per guanyat. E axi mateix com hagren dit al Rey de França, ho digueren a Carles Rey del Xapeu, e tra-

trameteren ho a dir al Papa quen hach gran alegre. E tantost lo Rey de França feu fer paga a richs homens per sis mesos, e a cauallers, e a seruents, e a mariners, e a totes altres persones, que dels diners hauien assats, e del thresor de sanct Pere, qui sera ajustat per lo passatge doltra mar, e conuertis contra lo Rey Darago: perque porets entendre lo fruyt que fara. E com lo Papa hach feyta fer lo Rey de França, e la primauera fo venguda, Loriflama exi de Paris, e tota hora aesma hom cō foren a Tolosa que venien ab lo Rey de França XVIII. milia caualls armats, e de gent de peu sens tot nombre. E venien per la mar C L. galees grosses, e mes de C L. naus ab viandes, e els lenys, e terides, e barques sens tot nombre. Queus dire? Quel poder era tant gran quel Rey de França menaua, quel poder de Deus hi era desconegut, que tots deyan, tant de poder mena el Rey de França, que tantost haura la terra den Pere Darago: si que james Deus no hi era conegut, ni nomenat, sino tantsolament lo poder del Rey de França. E si parlasets ab negu del senyor Rey Darago, qui li diguessets, que fara el Rey Darago, ne sa terra? tuyts deyen, Deus es poderos qui li ajudara a son dret: e axi tots aquells soplicauen al poder de Deus, e los altres en res nol conexien: per que oyrets nostre senyor ver Deus com hi obrara de son poder, qui es sobre tots altres poders, hauent pietat dels pauents, e donant se greuge dels argullosos, e dels desconexents. Ara vos lexare a parlar del Rey de França, e del seu poder qui es a Tolosa, e per tota la encontrada, e tornare a parlar del senyor Rey Darago.

Capitol cxx. cō lo senyor Rey en Pere trames

sos missatgers a son nabot lo Rey en Sanxo de Castella, requirint lo de ajuda de Caualleria: e com sen reculliren les sues gents al coll de Panicas per contrastar quel Rey de França no entras en Cathalunya.

SI Quel senyor Rey Darago, com sabe quel Rey de França era exit de Paris, e hauia treta Loriflama, e venia ab tāt gran poder e per mar e per terra, tantost trames sos missatgers en Castella a son nabot lo Rey en Sanxo de Castella, en q̄ li feya a saber ab qual poder lo Rey de França venia sobre ell, e quel requeria per la conuinença que entrels era, que li trametes ajuda de ca-

 ualleria:

ualleria: e ſiu feya, quell degues ſaber per cert, quell daria batalla al Rey de França. E com lo Rey de Caſtella hach hauda aqueſta miſſatgeria, reſpos als miſſatgers, que ſen penſaſſen de tornar, quell ſaparellaria de tal manera de fer ajuda al ſenyor Rey ſon auonclo, que ell ſentendria per pagat. E la reſpoſta fo bona, e los feyts foren no res, q̃ hách dun caualler, ne de vn paho non hach ajuda: ans de tot en tot ſe troba lo Senyor Rey enganat en ell, com ſe feu en ſon cunyat lo Rey de Fráça. E axi com vench als ops de tots ſos amichs terrenals ſe trobá deſemparat, per quell axi com a ſaui, e esforçat ſenyor, e el millor caualler del mon, e el pus ſaui, lleua los vlls al cel, e dix: Senyor ver Deus a vos comá marma, e mon cors, e totes les mies gents, e les mies terres: e placiaus que pus tots aquells me ſon fallits quem deuiẽ ajudar, que vos Senyor majudets, em ſiats valedor a mi, e a les mies gents: e ſenyáls, e beneyls: e tot esforçat, e eſcalfat en lamor de noſtre Senyor ver Deus Ieſu Chriſt mana enſellar: e tot hom qui aparellat ne fos, que anas ab armes, que ell volia anar ab armes. Axi que aquell dia ell porta armes en la ciutat de Barcelona, e feu gran feſtá, e gran alegre a honor de Deus: e cõfortá axi lo cor de les ſues gents q̃ jas volgren tenir ab llurs armes contra llurs enamichs, quel jorn los paria vn any que foſſen venguts. E com aqueſta feſta fo paſſada a Barcelona, lo ſenyor Rey trames miſſatgers per tot Arago als Aragoneſos, que guardaſſen que per Nauarra, ne per Gaſcunya no pogues venir damnatge en ſos regnes: e trames per tota Cathalunya ſes cartes de manament a richs homens, e a cauallers, e aciutadans, eviles, q̃ vingueſſen ab llurs armes tots al coll de Panicas, com lla entenia ell acontraſtar al Rey de França, que no entras en ſa terra. E caſcuns com hagren haut lo manament, ſi que al dia qui los fo donat, foren tuyts al coll de Panicas: e lla ells ſatendaren, e lo ſenyor Rey, e Linfant Nanfos ab gran res de la caualleria de Cathalunya. E com foren tots aplegats, lo ſenyor Rey ordoná quel Compte Dampuries ab les ſues gents guardas lo coll de Banyulls, e el coll de la Maçana. Si quel Compte Dampuries mes la hoſt de Caſtallo al coll de Banyulls, e dels altres mes al coll dela Maçana. E lo Compte ab ſos cauallers ana veſitant los vns, e els altres mas mija llegua: e caſcun lloch daqueſts era tant fort pas, que no calia quẽ calgues negu tembre qui aquiu paſſas: e daltra part mes al Pertus a guardar lo Veſcompte de Rocaberti. E lo ſenyor Rey ab totes les altres

tres gents estech all col de Panicas: e en cascũ lloch eré ordonats mercaders, e altres gents quels portauen a vendre tot ço que ops hauien: e axi los passos estigueren be guardats, e establits. E lexar vos he lo senyor Rey Darago, e les sues gents, e tornar vos he a parlar del Rey de França, e del Rey de Mallorques.

Capitol cxx. com lo Rey de França asatja passar lo coll de Panicas, e lo gran damnatje que la sua gnnt prengue, e la crueltat que van fer als clergues, e gents Delna, per la fellonia de ço que les era esdeuengut.

COM lo Rey de França hach aplegada tota la sua gent, e sabe que tots foren aparellats de ço que ops los era: e axi mateix lo seu estol qui era aparellat, e recullit (e aço fo en lany MCCLXXXV. en lo mes de Abril) pensassen de venir en Rossello: e cõ entra per Rossello, lo senyor Rey de Mallorques li exi a carrera. E lo Rey de França feu gran festa al Rey de Mallorques, e lo Rey de Mallorques a ell, e a sos fills nabots seus qui venien ab llur pare: ço es a saber mosenyer en Phalip lo major fill seu qui hauia gran dolor, e gran despagament de ço q̃ son pare feya: e laltre mosenyer en Carles Rey del Xapeu quin hauia gran goig, perço com el tenia a esser Rey Darago. E axi ensemps vengren sen a Perpenya. E tota la host del Rey de França estech atédada de Perpenya al Velo: si que tots dies aquells de la host del senyor Rey Darago los corrien entro a les tendes, els matauen, els prenien molta de gent, els feyen gran damnatge. Queus dire? Que axi estech lo Rey de França be XV. jorns, que no sabia ques fes: e vn jorn ell sacorda, que sacostas al coll de Panicas, e que asatjas de passar. E com fo al Velo el guarda lo lloch per hon hauia à passar, e vae tota la muntanya plena de tédes dela host del senyor Rey Darago: e malei aquell que li aconsellá que aquiu passas. Axi que vn dia el asatja de passar, e hanch tant foll asaig gents no faeren: que a colp foren entre ells mes de cinquanta milia entre Almugauers, e seruents de maynada qui feriren en llur dauantera, en tal manera que per la muntanya auall los vaerets gitar, e caer cauallers, e caualls. E préngueren tant de damnatge aquell dia, que mes de mil homens a cauall hi perderen, e gent de peu sens tot nombre. E com lo Rey de Erança vae

la ſua gent venir axi desbaratada, e malmenada, e ajudar nols podia: dix, ha Deus, que ſera aço, yom ſo trayt. E llauors moſenyer en Phalip giras a ſon frare Carles, e dix li: bell frare, or reguardes la gent de voſtre Reyaume com honorablement vos acullen. E Carles res no reſpos tant era dolent, mas lo Rey de França llur pare qui ho entes tot, ab grā fellonia reſpos: or taſſets vos ſire Phalip, que ils fan tal coſa, dō ils ſen penidiran. A ſire ſire, dix monſenyer en Phalip, je planch pus la voſtra honrra, e deſonor, e el voſtre dan, que no fa el Papa, ne els Cardenals que aqueſt be vos han percaſat: e a mon frare que han feyt Rey del vent: car ells eſtant en llur deport, e en llur ſolas, ſe donē poch del perill, e damnatge que a vos eſtá aparellat. E lo Rey de França calla, que be conexia que deya veritat: mas tart era del penedir. Queus dire? Que tota la hoſt ſen hach a tornar envers Elna, per raho que eſtigueſſen prop del flomayre del rech. E com lo ſenyor Rey de Mallorques vae quel Rey de França ſen anaua vers la ciutat de Elna, ell trames ſos miſſatgers aquells de la ciutat Delna, qūe ab profeſſo reebeſen lo Rey de França. E axi lo Bisbe Delna ab tots los clergues exiren a reebre lo Rey de França: e axi com ells ſe degren humiliar a les creus, ells van ferir en ells, e tallaren tots los clergues, e llechs, e infants, e fembres per la fellonia de ço quil era eſdeuengut. E veus ſenyer, ab qual deuocio, e perdonança ells anauen, ne noſtre ſenyor ver Deus com pográ ſofferir aqueſta tant gran crueltat, que non faes venjança. Si que com aço hagren ſabut per tota Cathalunya, doblá lo cor a tot hom, e penſaren ſen que mes los valia morir contra ells, que ſi ſol hu ni hagues, ques retes a ells. E com aço fo feyt, eſtegren be altres XV. jorns que no ſabien ques faeſſen, e leſtol era tot a Coblliure. Queus dire? Que en volentat fo lo Rey de França que ſen tornas, mas no plach a Deus que per tant bon mercat neſcapaſſen: ans doná via que paſſaſſen, perço que anaſſen murir en poder de llurs enamichs.

Capitol cxxij. com quatre monjes donaren *via al Rey de França que paſſas en Cathalunya per lo coll de la Maçana: e com dins quatre jorns feren tal cami que les carretes carregades hi muntauen.*

Si que

SI QVE quatre monjes qui eren de Tolosa, qui estauen en vn Monestir prop Dargilés, vengren al Rey de França: e la hu daquests era Abat daquell loch. Si q̃ perço eren daquella terra, cō aquell Monestir es soffragani del Monestir de la Grassa, qui es a Narbona: e axi tota hora hi ve Abat daq̃lla terra: perque los senyors Despanya farien gran sauiesa, que en llur terra no sofferissen que hagues Prelat, si llur natural no era. E dix al Rey de Frāça: Senyor, yo, e aquests altres monjes som naturals de vostra terra, e naturals vostres: perque senyor, a nós dolria molt, q̃ vos vos en tornassets ab tant gran desonor: e axi senyor si a vos plaura, nos vos mostrasem hō porets passar. E el lloch daquest es veritat, que es fort: mas per menyspreu no hi ha gents que contrastar vos puixquen, q̃ esta be que hi haja L. homens, e vos senyor hauets molta gent ab exades, e ab palafangues, e ab pichs, e ab destrals, pens dētrar tantost vn rich hom vostre ab mil caualls armats, e ab molta gent de peu, qui vajen dauant ab les dites ferramentes, e pensen de fer camins: e poden ells dauant anar vns mil pahons, que si eren sentits, que tantost ho haguessen ab aquells: en guisa q̃ aquells qui farā lo cami nols calla jaquir dela obra. E axi segurament senyor qui vos, e tota vostra gent pora passar, q̃ pus vos hajats mil homēs lla sus al pas, no hauets paor, que nul hom lous puixca tolre: abans ne serets vos muntat, e tota vostra caualleria. E lo Rey de Frāça dix li: Abat, e com vos sabets axo? Senyor dix ell, com los nostres homens, e monjes nostres van tots jorns en aquell lloch a fer lenya, e calç: Si que a vegades com han passar al Comptat homens de peu, passen aqui: e aquest lloch senyor ha nom lo coll de la Maçana: perque si vos ne demanats al Compte de Foix, qui es vsat en esta terra, e an Ramon Roger, trobarets que axi es. Dix lo Rey de França, non demanariem a negu, que ben nos en fiam en vos: e axi esta nuyt ne façā tot ço que fer ne hajam. E tantost feu apellar lo Compte Daymenart, que hauia bona companya de cauall, e de peu, e lo Senescal de Tolosa, e feu los se venir: e manals, que a mija nuyt fossen aparellats de seguir aquells frares ab mil caualls armats, e ab dos mil pahons de la Llenguadoch: e que haguessen encontinent tots quants homens hauia en la host ab exades, e ab palafangues, e ab pichs, e ab destrals, e ab days, e que pensassen danar fer ço quels frares los diriē: e axi ho faerē, e compliren. E com vench a la mija nuyt lo Compte Daymenart, e lo

Senescal ab tota aquella gent seguiren los frares, e començaren a fer camins. E tantost com foren ala muntanya, los dos frares per primera senda que hi hauia anaué primers ab la pahonada: e lo Abat ab laltre frare, e ab homens del monestir, que sabien tota aquella muntanya, e stauen ab aquells qui feyen los camins. Queus dire? Que com lalba se feu, los dos mil pahons foren sus alt al coll, que hanch no foren sentits per aquells que hi estauen en guarda, entro que ab ells foren. Mas segurament si mal hagren guaytat, ells foren be pecejats: q̃ de cinquáta que ni hauia, non escaparen mes cinch que meteren via fora, e fugiren envers la host de Castallo al coll de Banyulls. E com aquells de la host de Castallo ho sentiren, preserensen tots a les armes, e so ventura que en aquell punt lo Compte Dampuries era anat a Castallo per endreçar sos llochs, e sos castells: e ab ell eren anats la major part de la caualleria, e dels bons homens de Castallo. Empero aquells qui eren en la guarda del coll de Banyulls, vengren sen envers lo coll de la Maçana: e com guardaren, vaeren gran congregacio de gents que ja eren muntats, e que daqui auant no hi porien res fer: e pensarensen de tornar al coll de Banyulls, e de Tornauels en lla, hon nauia alcuns lleuaren llurs tendes, e anasen cascu en son lloch, e tantost trameteren missatge al Senyor Rey Darago al coll de Panicas, e faeren li saber quels Francesos eren passats per lo coll de la Maçana. E lo Senyor Rey nou poch creure, e trames mil Almugauers enuers aquella part, e trobaren que ya tenia lo pas gran gent: si que digueren, per res nons en anem menys de llengua, soffiram nos a nuyt, e a lalba ferrem en ells, e fer los hem gran damnatge, e menar nos nem de vius tres, o quatre qui al Seonyr Rey Darago diguen lo feyt com es estat. E tuyt ho tengren per bo, e aquell dia, e la nuyt nos descobriré. Ara vos tornare ala host del Rey de França, que axi se compli com Labat e los monjes hagren dictat. Si que tantost com de la caualleria hach sus, trameteren al Rey de França missatgers ab gran alegre, quel pas tenien sens tot embarch, e que lo cami era en tal manera adobat que les carretes ne podien passar, e axi que pensas de venir ell, e tota la host. Queus dire? Que com lo Rey de França sabe aço hach gran plaer, e tantost pensa de desplegar Loriflama, e tota la host pésa de muntar: e vejats que es poder, que dintre IIII. jorns hi faeren tal cami, que les carretes qui eren carregades hi muntauen. E com vench lendema, en lalba los Almugauers

friren

feriren en ells, e lo brogit se moch lo major del mon enla host del Rey de França, axi ques cuydauen quel Rey Darago hi fos vengut: e vaerets caualls armats, e tot hom arrabatar, que tots cuydaren esser perduts, com se foren, si sols hi hagues venguts tres mil Almugauers. Queus dire? Los dos mil seruents de la Llenguadoch tengren fort tostemps, e prengueren vn cabaço, e en aquell ells se deffensaré tro que jorn fo, que hanch lo pas no volgren lexar. E com fo jorn, vaeren que aquells qui aço hauien feyt eren pochs, e aqui vaerets feyts darmes: mas les llãces, e los darts dels Almugauers feyen lo joch. Queus dire? Los Almugauers vaeren lo gran poder qui hi era, e que hi muntaua, e que ya hi hauia mes de mil caualls armats, e per vna cresta de la muntanya aplegaré sen, e menaren sen mes de deu persones bones, e honrrades, e hagren ne morts, e fets espenyar tota hora mes de tres mil entre de cauall, e de peu: e tengren llur cami, e anaren sen al senyor Rey Darago, e comptaren li tot lo feyt, e amenaren li tots los presos que li comptaren lo feyt axi com era estat. E lo senyor Rey Darago feu anar la crida per la sua host, que tot hom plegas les tendes, e cascuns que sen tornassen en llurs llochs: e axi tantost feren tuyt lo manament del senyor Rey. E lo senyor Rey ab lo senyor Infant Nanfos, e ab lo Compte de Pallars, e el Vescompte de Cardona, e el Vescompte de Rocaberti, e altres richs homens, e cauallers de Cathalunya, anarensen a Peralada. E com foren a Peralada missatge los vench del monestir de sanct Quirch qui es al pla passada la muntanya del coll de la Maçana, quel Rey de França era al dit monestir ab tota la caualleria. Queus dire? Quel Rey de França estech VIII. jorns al dit lloch de sanct Quirch, que hanch non volch moure entro tota la sua gent de cauall, e de peu, e de carretes, e adzembles foren passats: ne entro que sabe q̃ lo seu estol fo al port de Roses, qui es lo millor port de Cathalunya, e el major: que tot lo nauili que feyt es hi poria estar: e aço feya ell per tal que les viandes nõ li poguessen fallir.

Capitol cxxiii. com lo Rey de França

vench ab tot son poder sobre Peralada, e la asatia, e les proeses darmes quel senyor Infant Nanfos feu.

E com

E COM tota la gent fo passada, e foré tots aplegats a sanct Quirch, la host sen mogue batalla arrengada, axi com si tots saguessen de combatre: e anaré ordonats, e guarnits, e vengren sen dretament a Peralada, e atendarensen de Gariguela a la Gariga, e de la Gariga a Valguarnera, e de Valguarnera a Puyamilot. E axi foren tuyt en aquell bell pla apres de Peralada, e segurament que hanch la host del Rey de França nos poch veure nul temps tambe, com se veya de la vila de Peralada: que no hi hauia téda neguna que no la pogues hom veure dels murs de Peralada. Si que cô lo senyor Rey Darago los vae axi tots, lleua los vlls al cel, e dix: Senyor ver Deus ques aço que yo veig dauant mi? Nom cuydaua que entre tot lo mon tâta gét se pogues ajustar en vn dia. E axi mateix vae tot lo nauili entrar al golf de Roses, q̃ era infanitat de vaer, e dix axi: Senyor ver Deus, placiaus que nom desamparets, ans la ajuda vostra sia ab mi e ab les mies gents. E axi cô lo senyor Rey Darago sen marauellaua, sis feyen tots aquells quiu veyen, que el Rey de França mateix, e aquells qui ab ell eren sen dauen fort gran marauella, perço com james nos fôren axi vists justats, com en aquell pla no ha vn arbre, ans es tot câps, e llaurons de pa: que axi es Peralada, que envers aquella part qui te entro a la meytat de la vila, es lo pla dels camps de llauro: e de laltra part estan los rius que passen prop la orta, qui es gran cosa. E no era marauella si eren grans congregacions de gents, que mes de XX. milia caualls armats que hi hauia a sou del Rey de França, e de la sgleya, e mes de C C. milia homens de peu hi hauia: encara que hi hauia venguda gent de cauall, e de peu per la perdonança a guanyar, que perdonança hi hauia de pena, e de colpa: axi que per aquesta raho era sens fi la gét que hi era. Si que com foren tots asetiats, e atendats, e lestol hach presa la vila de Roses, meteren llurs viandes per les cases: e lo senyor Rey Darago dix al Infant Nanfos, que preses cinchs cents cauallers: e companya de peu, e que feris en la host. E lo Senyor Infant Nanfos lo major goig hach del mon, e appella lo Compte de Pallars, e el Compte de Vrgell, e lo Vescompte de Cardona, e en Guillem Danglesola, e lo Vescompte de Rocaberti, e dix los que sapparellassen, quel volia ferir en alba de jorn en la host: e cascuns ne hagren gran plaer. E lo senyor Rey appella lo Compte Dampuries, qui era aell vengut tantost com sabe quels Francesos eren passats, e els altres richs homens, e dix los

Barons

Barons axi mateix nos armem nos ab nostres caualls, e estigam a les barreres: que si aquests hauien ops ajuda, que lals faessem. Senyor, dix lo Compte, e los altres, vos deyts be. Si quel mati com lalba se feya, lo Senyor Infant Nanfos, ab la caualleria que era ordonada exi de Peralada, e va ferir en vn canto de la host, axi com jorn se feya: enla host feyen tots jorns guayta mil caualls armats que anauen guardant la dita host. E tantost que hagren ferit, vaerets tendes derrocar, e els homens de peu be dos milia que hi eren exits ab ells, gents matar, e cofres trēcar, e metre foch a barraques. Queus dire? Quels crits foren grans, e els mil cauallers armats de la guayta vengren, e llauors vaerets feyts darmes: si quen poca dora nagren aquells del Senyor Infant morts mes de sis cents homens darmes daquells mil qui feyen la guayta. E sol hu non fora escapat, sino fos lo Compte de Foix, e lo Compte Dastarach, e el Senescal de Miralpeix, e en Iorda de la Illa, e en Roger de Comenja, e tota la caualleria de la Llenguadoch que ateneren, e vengren molt be armats batalla feyta: que nous pensets que venguessen axi com los nostres fan, com ixen appellido, que la hu no espera a laltre, ans de bell pas, axi com a cauallers assegurats, e bons batalla arangada vengren vers la senyera del senyor Infant. E lo senyor Infant escalfat de bona caualleria volch fer brocar per anar ferir en ells, mas lo Compte de Pallars no ho consenti. Queus dire? Quen vides lo podiē capdellar que no feris, entro lo Compte de Pallars lo va pendre per lo fre, e dix, Ha senyor, que volets fer? Ia per res nons farets trayda, e a bon continent feu lo girar, e aplegaren tota llur companya. E en aço lo senyor Rey fon exit de Peralada ab lo Compte Dampuries, e ab laltra caualleria, per reebre lo Senyor Infant. Queus dire? Que ordonadament sen tornaren dins les barreres de Peralada, e lo darrer que hi entra ab senyera, fo en Dalmau de Rocabarti, qui era Senyor de Peralada: e ab ell ensemps fo en Ramon Folch Vescompte de Cardona ab la sua senyera, que ells amdosos hauien la rerasaga. E la merce de Deus entraren sen ab gran alegre sans, e sauls a Peralada, que hanch no hagren perduts mas tres cauallers, e entro a quinze homens, e ells hagren morts mes de DCCC. cauallers, e dels homens de peu sens tot nombre. Queus dire? Axi foren afaytats, que tots dies vaerets prop de les barreres fer torneig de cauallers, e domens de peu, que tot lo mon se deuenia marauellar. E aço dura cinch jorns, que nul hom no perde dentrar,

dentrar,e dexir de Peralada per la orta, que quants Francesos hi entrauen per llur desastre,ne nul altre hom de la host del Rey de França, james non exia negu que no fos mort,o pres:que la orta de Peralada es la pus fort orta qui el mon sia: que no es nul hom qui entras, que no fos perdut,pus quels homens de Peralada se volguessen: que altre no pot saber lo pas,mas aquells que son de vila nats,e nudrits. E comptar vos he vna marauella que fo axi veritat, com es veritatat ço que cascu vases.

Capitol cxxiiii. com vna dona de Peralada vestida ab gonella dome,e ab llança,e espasa cinta,e son escut al braç pres vn caualler Frances bo, e guarnit.

EN Peralada hauia vna fembra que yo conegui, e viu, que hauia nom Namarcadera, perço cõ tenia obrada de mercaderia: e era fort esperta fembra,e gran,e alta. E vn jorn axi com la host dels Francesos estaua dauat Peralada, ella exi de la vila,e ana a vn seu ort per cullir cols: e vestis vna gonella de home, e pres vna llança, e vna espada que porta cinta,e vn escut al braç, e ana sen al ort:e com fo al ort,ella senti campanelles, e marauellas,e tantost lexas de cullir les cols, e ana sen a aquella part veure que era: e guarda, e vae en lo rech que era entre lo seu ort, e vn altre, vn caualler Frances ab son cauall armat,e ab lo pitrall de cãpanelles, e anaua sa, e lla, que no sabia per hon sen exis: e ell que lach vist, cuytas a vn pas, e secut li la llança, e doná li tal cop per les faldes en la cuxa, que la cuxa li passa, e la sella, e a punta lo cauall. E tantost com aço hach feyt, e lo cauall se senti ferit, lleuas dauant, e detras, axi quel Caualler fora cahut, sino fos que era ab cadena fermat en la sella. Queus dire? Que ella ana a metre la má laspasa, e va venir a vn altre portell, e va ferir lo cauall per la testa: e lo cauall estech exabuit. Queus dire? Lo cauall ana pendre per la regna, e crida, caualler mort sots, si nous retets. E lo caualler tench se per mort, e va gitar lo bordo que tenia, e retes a ella: e ella pres lo bordo, puix trach li la llança que tenia en la cuxa, e axi ella lon mes dins Peralada: de la qual cosa lo Senyor Rey,e lo Senyor Infant foren molt alegres,e molt pagats.E feren li cõptar moltes

vega-

vegades com li era pres. Queus dire? Lo caualler, e les armes foren ſues, e lo caualler ſe reeme dos cents florins dor que ella hach: e axi podets conexer la yra de Deus ſi era ab ells.

Capitol cxxv. com lo ſenyor Rey, e Linfant

Nanfos, e els richs homens, e Barons exiren de Peralada per enfortir la terra: e la gran malea quels Almugauers van fer a Peralada, barrejant la, e cremant la.

COM aqueſts ſis jorns forẽ paſſats, tots los comptes, e richs homens, e Barons dixeren al ſenyor Rey, que no era bo q̃ ell, ne Linfant eſtigueſſen aqui: mas que anaſſen donar recapte ala terra. E axi mateix lo Compte Dampuries, e el Veſcompte de Rocaberti que anaſſen enfortir llurs caſtells, perço cõ per los caſtells porien gran damnatge donar als enamichs. E que en Ramon Folch Veſcompte de Cardona, qui ſera proffert dajudar, e defendre la ciutat de Sona, que anas endreçar, e eſtablir la dita ciutat, e que aſſats hauia que a Peralada romangueſſen dos richs homens ab llur companyia. Queus dire? Tot ço ſordoná, e lo Senyor Rey volch, quel Compte de Pallars, e en Guillem Dangleſola romangueſſen a Peralada, e A. de Cortſaui, e en Dalmau de Caſtellnou era aſſats fadri llauors, e nos partia del ſenyor Rey Darago: e podia hom comptar que a Peralada romanien quatre richs homens que eren dels bons caualles del mon. E puix fo ordonat que A. de Cortſaui, e en Dalmau de Caſtellnou anaſſen enfortir llurs llochs, que aſſats hauia a Peralada del Compte de Pallars, e den Guillem Dangleſola: e axi al mati de bell jorn clar lo Compte Dampuries anaſen per lo ſeu Comptat, e endreçar caſtells, e altres llochs. E el Veſcompte de Cardona ana ſén a Gerona, e mes ſe dins, e eſcombra la ciutat de fembres, e dinfants, e pres en ſa companyia molt honrrat caualler qui de cor lamauen, e molt honrrat ciutada, e eſtabli molt be la ciutat de Gerona, e la terra de Geroneſa. E axi mateix lo Veſcompte de Rocaberti ana per los ſeus caſtells enfortir, e lo Compte de Caſtellnou, e en Gesbert atre tal, e ab lo noble en Dalmau de Caſtellnou A. de Cortſaui. E com tot aço fo ordonat caſcuns hagren en plorant comiat pres del ſenyor Rey Darago, que ſapparella lendema de exir:

de exir: e feu aparellar consell general a Peralada, e preycal, els dix moltes bones paraules, els confortá, els alegrá, els reques de be affer, e pres comiat, e dix que al mati sen yria ell, e el senyor Infant: e tuyt axi mateix en plorant beneyren lo, e tot hom ana li besar la ma, e al Senyor Infant. Si que els prohomens de Peralada li digueren: Senyor nous faça paor aquest lloch, que lloch es fort, e bo, e be establit de viandes e de gents, e ab volentat de Deus nos farem tant queus tindrem embarrerat lo Rey de França, que no yria pus auant: e si ho fa, nos li trencarem les barreres, e els camins, e els tolrem les recuses de les viandes. E lo senyor Rey grahi los molt ço que dit hagren. Queus dire? Los Almugauers qui eren ab lo senyor Rey eren be cinch milia, e lo Senyor Rey hauia ordonat que romanguessen en Peralada mil: de la qual cosa los Almugauers qui eran ab lo senyor Rey ordonats per romandre ab llur companyia eren molt dolents, com dins hauien a romanir: e anaua los lo cor el guany quels altres farien sobre los Francesos en les trenuytades, e pensaren quells li darien altre consell. Si que entendrets gran malea que faeren, que com vench ala mija nuyt que lo senyor Rey, e lo senyor Infant foren exits de Peralada, e poguren ser a Vilabertran, o a Figueres, ells van be metre en cent llochs de la vila foch, e cridaren, exits, exits. Queus dire? Les bones gents e los bons homens qui jayen en los llits, e oyren lo viafora, e vaeren la vila abrazar de foch, cascu, o cascuna pensaua de correr a son fill, o a sa filla: e lome a sa muller, o a son infants: e los Almugauers pensauen de pendre la roba, e barrejar. Queus dire? Tota la vila sabraza de foch, que sauls los murs no hi romangueren deu alberchs en peus. E fo grá tala que la pus antigua vila era Peralada que del temps de Carles Magnes, e de Rolla ença no fo de Sarrahins: ans es veritat quel Monestir de sanct Quirch feu Carles Magnes, el dota aqui a Peralada, que en altra terra de Peralada es, e del Comptat Dampuries. E mentre lo foch se tenia en la vila, tota la gent sen exi, que hanch negu no hi romas, saluant vna bona dona que hauia nom Napalomera, qui sen ana a laltar de Sancta Maria hon hauia gran deuocio, e dix que lla volia morir. E si hanch ho dix be, trobas que feu tant per amor della: e aquella nuyt lo Rey de França, e tota la host que vaeren los grans fochs marauellaren se: tota la nuyt estegren sus en llurs caualls guarnits. E com vench que fo jorn, e vaeren

tota

tota la vila cremar, conegren q̃ era tota deſemparada, e entraren dins, e apagaren lo foch axi com pogren: e aquells que bons eren planyien molt com tant bell lloch era cremat, e tant bo: e axi eren de dos volentats quels bons apagauen lo foch, e los maluats lencenien. E axi vengren a la ſgleya, e trobaren aquella bona fembra, qui tenia abraçada la ymatge de madona ſancta Maria, e van venir los maluats Picarts qui eren la pijor gent de la hoſt, e pecejaren tota la bona fembra, axi dauant laltar: e puix lligauen les beſties als altars, e hi feyen moltes injuries, don Deus los ne pagá fort be, ſegons que per auant entẽdrets. E com aço ſabe lo ſenyor Rey Darago, e el Senyor Infant, e tots, que axi era eſtada deſtroyda la vila de Peralada, foren ne molt deſpagats: mas lo temps era tal que als no ſi poch fer. Perque toſtemps qualque ſia Rey Darago, es molt tengut de fer be a la vila de Peralada en general, e en eſpecial a tot hom que della ſia. E axi mateix lo Senyor de Peralada, com be podeu ſaber quen ſeruey del Senyor Darago perde tot quant hauia: que yo, e daltres qui en aquella perdem gran res de ço que hauiem, no hi ſom tenguts tornar puix, ans ſom anats per lo mon cercant conſell ab molt mal treball, e ab molts perills quen hauem paſſats: dels quals la major part ne ſon morts en les guerres aqueſtes de la caſa Darago.

Capitol cxxvj. com lo Compte de Caſtallo

ab vint dels bons homens anaren dir al ſenyor Rey quels digues llur enteniment de ço que deuien fer de Caſtallo: e com lo ſenyor Rey los manaſen donaſſen al Rey de França, e los hach abſolts.

AB TANT que el Senyor Rey Darago fo partit de Peralada, e de Vilabertran, pres per la Salauca lo cami de Caſtallo, e anaſen a Caſtallo, hon trobá lo Compte qui no ſabia ques faes, com ſabe que Peralada era cremada: e els homẽs de Caſtallo atre tal, com ſabien tots que pus Peralada era deſemparada q̃ nos podiẽ tenir al poder del Rey de França. Mas ſi Peralada no fos eſtada deſemparada, be feyen cõpte ques tengren, e q̃ entre amdos los llochs aſats los darien dela mala vẽtura. Si q̃ tantoſt com los prohomens ſaberẽ que Peralada era eſtada cremada per los Almugauers, ſen anarẽ a llur ſenyor lo Compte, e digueren

gueren li. Senyor digats, digats al ſenyor Rey Darago qui ve, que ſi ell, e los cauallers volen entrar en la vila, queu poden fer: mas no volem que Almugauer negu hi meta lo peu: que aytal farien de nos, com han feyt de Peralada. E pregam vos quens donets conſell, que volets que nos façam: que ſius volets, nos ſom preſts, e aparellats que deſempararem Caſtallo, e queus ſeguirem ab noſtres mullers, e ab noſtres infants, e nos mateixos metrem foch a la vila: que mes ho amã nos cremar, e quens en portem ço que puixcam, que ſils Almugauers non barrejauen, axi com axi, com han feyt als bons homens de Peralada, que com exien ab llurs enaps dargent, o coſes, o llurs veſtidures, tantoſt com eren fora de llurs portals, los ho tolien. E axi no deu plaure al ſenyor Rey, ne a vos que aço façan de nos. E lo Compte reſpos, e dix los: prohomens, yo exire al ſenyor Rey, e exits hi XX. de voſaltres qui parlen per tota la vila, e axi veurem lo ſenyor Rey que volra, ne manara: que tot quant ell volra, vull yo que ſia feyt. E ſenyor, digueren los prohomens, be deyts. E tantoſt caualca lo Compte, e anaren ab ell XX. prohomens dels millors de Caſtallo, e trobaren lo ſenyor Rey qui era prop daqui: e tiraren lo a vna part lo Compte, e los prohomens, e apallaren hi Linfant Nanfos que hi era, e richs homens, qui hi hauia: e tantoſt los bons homens començaren a dir li a llur ſenyor lo Compte ço que ja li hauien dit. E com lo Compte los hach eſcoltats, e ells hagren fenida llur raho: lo Compte dix al ſenyor Rey: ſenyor be hauets entes ço que aqueſts prohomens man dit, e yo ſenyor reſpondrels dauant vos, ço quels reſpoſi en abſencia voſtra: e reſponch los axi, que ço que vos ſenyor volrets dir, ne manar dells, e de tot lo Cõptat, que axi vull ques ſegueixca. E ſi volets vos ſenyor que yo mateix hi meta foch, encontinent ſera feyt. Que per cert mentre vida haja el cors, de la voſtra carrera yo nom partire. E lo ſenyor Rey reſpos, be hauem entes ço que aqueſts prohomẽs de Caſtallo vos han dit, e deym vos a vos, e a ells, que de la deſtructio de Peralada ſom axi deſpagats, que deu tants que Peralada no valia, hi volriem hauer donat, e que no fos eſtat feyt: mas lo temps es tal, que en als no ſen poden pendre aquells, qui feyt ho han. E conexem que nos, e els noſtres per toſtems ne ſem tenguts de reſtitucio al Senyor de Peralada, e a tota la vniuerſitat. Que be ſabem, que ells no han perdut ço de llur per res, en que ells haguessen colpa: ans la guerra aqueſta es preparament de noſtres

affers,

affers,e de nostres fills: e no per res,que a ells toch. Perque a Deus,e al mon nos en tenim per tenguts de restitucio. E si Deus nos dona vida,nens trau ab honor daquesta guerra, nos, e els nostres ne farem bona esmena als llurs. Donchs si daço nos tenim per tenguts, com volriem que Castallo se perdes? Cascuns podets pensar,que per res nou volriem.E atorch los,que si Peralada no fos estada desemparada, que Castallo se pogrà tenir:quentre amdues les viles hon hagrà moltes de bones gents,e dels llochs de fora,be se pogren tenir, ab los castells que hi son entorn de la nostra gent: que tots jorns los donaren que fer assats: mas pus aquest desastre es esdeuengut de Peralada, no conexem que Castallo se pogues tenir contra lo poder del Rey de Frãça.Perque man,en consent,eus dich que vos donets llicencia als prohomens de Castallo,ques reten al Rey de França: e yo absol a vos, e a ells de tota res que men fossets tenguts:e vos fets atre tal a ells.E axi lo Compte giras als prohomens de Castallo, els mana, e dix axi com lo senyor Rey hach manat. E si anch vaes plors,ne dol,aqui fo. E no era marauella,que dur departiment hi hauia.E axi lo senyor Rey,e lo Cõpte ab ell, e lo senyor Infant, e tota la companyia anaren sen a Girona.E aquells de Castallo faeren ajustar consell general, e digueren los ço que hauien feyt: e abans que dell consell ixissen, hagren Labat de Roses,e de sanct Pere, e trameteren los a la host del Rey de França, e al Cardenal:e pregaren lo Cardenal, que ell fos mijancer entrells,e lo Rey de França. E ell dix queu seria volenters, que ya feyen lo Rey de França,e ell pus blana farina que no solien fer, com se pensauen: que be hauia tres mesos que la paga hauien feyta a la gent, e encara negun lloch no hauien pres per grat,ne per força:e cuydauẽ exir de llur seny, que ells se pensauen que tantost quels ports haguessen passats, q̃ tota la terra atenes a ells a retres: mas ells trobaren lo contrari, que com pus les gents los regonexian, no res los preauen: si que no ha regne el mon de qui fos aço esdeuengut,saluant Cathalunya,y Arago,y lo regne de Valencia:que tanta de congregacio de gents venguessen sobre ells,e encara ab vet,e ab perdonança,que nos faessen a ells retuts: per que ells se tenien per enganats de llur arbitre,que no pensauen de hauer contrast ab tant enfortida gent.E axi lo Cardenal fo mijancer entre los prohomens de Castallo,e lo Rey de França: axi quel reebe sobre la corona de França saluament,e segura: e que no fossen a ell dal-

tre tenguts, ſino deço que eren tenguts al Compte. E encara que acabaren que tots lo portals tengueſſen tançats, ſaluant dos: e q̃ nul hom de la hoſt no aculliſſen menys de albara. E axi feu los donar be deu panons que meteſſen per les portes, e per los murs, en ſenyal de ſeguretat. E encara lo Rey de França los feu tanta de gracia, q̃ ſi perauentura ell ſen tornaua ſens conquerir lo regne Darago, que com fos exit del coll de Panicas a auant, que no li fos de res tengut que entrells fos. E axi los Abats vengren a Caſtallo ab aqueſta fermetat.

Capitol cxxvij. com lo Rey de França: poſa ſon ſetge ſobre Gerona, e la gran malueſtat, e crueltat quel Almirall de les galees del Rey de França feu a ſanct Feliu.

QVANT aço fo feyt, lo Rey de França ana a poſar ſetge a Girona: e les galees vengren a ſanct Feliu, mes les naus, e la vitualla totes eſtauē al port de Roſes, que pus Caſtallo era llur, nols calia de res tembre. Si que Lalmirall de les galees del Rey de França, com fo a ſanct Feliu, troba que tota la gent era fuyta per les muntanyes, e feu cridar, que tot hom que fos de ſanct Feliu, que volgues almoyna, que vengues, q̃ ell la li faria: e les gents meſquines, velles, e pobres, e fembres, e infants vengren ſen molts a ſanct Feliu. E com Lalmirall vae que non vengren pus, feu metre aqueſtes gents en caſes, e dix que los daria almoyna: e com foren en les caſes, feu hi metre foch, e cremals tots. Veus lalmoyna quina fo. E daqueſt holocauſt podets entendre ſi muntá lo fum envers lo cel. Que nous dire del feyt, que del recomptar es pietat, e dolor? Deus ſia beneyt, que tant ſoffert: empero ala fi de tot fa dreta venjança. Ara lexare a parlar del Rey de França, qui ha poſat ſon ſetge a Gerona, e tornare a parlar del ſenyor Rey Darago.

Capitol cxxviij. com lo Senyor Rey en Pere ſtabli Beſelda, e los caſtells qui eren entorn de Gerona, de hon toſtemps les ſues gents feyen gran damnatge en la hoſt del Rey de França: e de la boneſa den Guillem Galceran de Cartalla.

Com

COM lo ſenyor Rey Darago hach ordonada, e eſtablida la ciutat de Gerona, e fo hi romas per cap, e per major en Ramon Folch Veſcompte de Cardona, e ab ell enſemps molt honrrat caualler, e ciutada: e vae quel Rey de Frãça ſe fo atendat, e hagren ordonat lo ſetge, lo ſenyor Rey parti daqui, e anaſſen a Beſuldo, e eſtabli la vila molt be, e eſtabli los caſtells qui entorn de Gerona eren. Si que molta mala matinada donauen a la hoſt aquells quel ſenyor Rey Darago hauia meſos per los caſtells, e llochs que hauia eſtablits, e molta bella recua que venia de Roſes a Gerona, eſcrabantauen, e deſtroyen. Axi que tant guanyauen los homens darmes ab los Franceſos, e tãts ne deſtroyen, en conſumauen, e tãta bona caualleria, e Almugaueria feyen ſobrells, que axi com dauant vos he dit de Calabria maſa hauria q̃ fer, perque men paſſare per ſumes. Què veritat vos dich, que tant los tenien a prop, que de la hoſt no podien anar los Franceſos a erba, o a llenya, que molt caualls armats nols hagueſſen a ſeguir. E axi mateix aquells de dins los feyen exides, e dauen los de la mala ventura aſats: que negu dia no era que del menjar nols faeſſen lleuar tres, o quatre vegades: axi mateix vn bon dormir nols lexauen hauer. Si que mal be los feya lo menjar, e el dormir. E parech ho be, que la yra de Deus los vench deſus, que tãta de enfermetat ſe mes ſobre ells, que aço fo la major peſtilencia que hanch Deus trames a negunes gents. E lo ſenyor Rey ſi hach eſtablit Beſuldo, e los altres llochs qui eren entorn de Gerona, e hach jaquida tota Lalmugaueria, e ſeruents de maynada per aquella frontera (e nous pẽſets que foſſen pochs, ans eren be L. milia entre Almugauers, e ſeruents de maynada: e be cinch cents cauallers, e be cinch cents de altres homens a cauall a Gerona.) Si quen tal manera jaqui la frontera eſtablida, que james no eſtech hoſt pus deſtreta que aquella del Rey de França feya: ſi que hanch gents no guanyaren tant, com faeren aquells quel Senyor Rey Darago hach lexat ſobre los Franceſos. E daquells de dins axi mateix vos poria hom comptar moltes marauelles, de ço que feyen contra la hoſt del Rey de França. Axi lo ſenyor Rey Darago hach tot aço lexat ordonat, e hach lexar per cap de les gents lo ſenyor Infant Nanfos, e ab ell lo Compte Dampuries, e el Veſcompte de Rocaberti, e el Veſcompte de Caſtellnou, e A. de Cortſaui, e en Guillem Dangleſola, e en Galceran de Cartalla, ſenyor Doſtales, e de Pontons. Que podia

hom dir, que fo dels millors cauallers que hanch fossen en Espanya: e mostra ho be en Calabria moltes vegades, e en Sicilia quell hi fo, que tota hora (ab la ajuda de Deus) vencren per son consell, e per sa ordonacio. E daquest rich hom en Guillem Galceran, se pogra aytant gran libre fer de les proeses que ell feu, com feu de Lansalot del Llach. E pot hom conexer Deus si li volia be, que ell fo Alcayt de Barbaria, e hi fo en molts feyts darmes: e puys passa ab lo senyor Rey a Alcoyll, e en Sicilia, hon feri, com yaus he dit, en tots los affers: si q̃ per sa proesa lo feu lo senyor Rey Darago Compte de Catansar: e feu li Deus tanta de gracia, quentro a XC. anys porta armes: e puys vech murir al seu alberch, e al seu lloch Dostales en la cambra hon naixque entre los seus.

Capitol cxxxi. com en Ramon Marquet, e *en Berenguer Mallol ab parer del senyor Rey Darago delliberaren ab xj. galees, e dos lenys pendre xxv. galees del Rey de França qui eren a Roses: e com lo senyor Rey trames per Lalmirall a Napols.*

EAxi com lo senyor Rey Darago vae que axi be hauia ordonada la frontera, e quel feyt de la guerra era axi mateix fort be establit de bona gent, e que assats daria q̃ fer a sos enamichs, anassen a Barcelona. E com fo a Bercelona feuse venir en Ramon Marquet, e en Beñg. Mallol, e dix los: Prohomens, q̃ hauets feyt? Senyor, digueren ells, trobarets armades dotze galees, e quatre lenys armats: ço es a saber les X. galees noues que vos manats fer, e dues veylles que hich hauia, que hauem feytes adobar. Dix lo senyor Rey, be hauets feyt: ara digats, que entenets affer ab aquestes galees? Senyor, dix en Ramon Marquet, nos vos ho direm: veritat es que nos yauem tengudes, e tenim nostres spies a Roses, e a Cadaqués, q̃ cascu daquests llochs tenen Francesos: e axi mateix ne tenim a sanct Feliu, e hauem sabut per cert que les galees del Rey de França son per totes CL X. de les quals ha ordonat Lalmirall del Rey del França, que ab ell ensemps ne romanen tota hora a sanct Feliu L X. be armades, e ab lo seu Visalmirall van, e venen cinquanta galees armades de sanct Feliu a Roses, ab vianda, que als no fan, mas carregar la vianda ab moltes barques, e lenys que venen ab ells de Roses a sanct Feliu, e puix tornẽ ab ells:

ab ells:e daltra part nā trameses XXV.a Narbona,e en Aygues Mortes,e en Marsella, per fer venir viandes, que no vaguen de venir les naus,e els lenys per neguna raho:e les romanents XXV. romanan al port de Roses be armades, e be aparellades,per guardar lo port: e es ne capita vn bon caualler per nom en G.de Lodouia.E axi senyor son ordonades les galees per Lalmirall del Rey de França,e nos hauem pē sat,que si vos senyor ho volets,que ab aquestes XII.galees,e IIII.lenys nos metam en mar. E com siam en mar de cap de Creus,nos estarem en mar:e com siam en mar en roda,a la nuyt acostar nos hem a Cadaqués:e yo he ordonat ab en Gras qui es lo millor hom de Cadaqués, perque dos nabots que ha,que son nodrits ab mi,que totes nuyts me sien ala punta del port Ligat:e aqui yo haure llengua dells, que yo he ordonat quē Gras tenga IIII. homens,que no façan mas anar,e venir de Roses a Cadaqués,e que tots dies li diguen ço que si fa. E nos sabē que les cinquanta galees son partides de sant Feliu per anar a Roses be ha IIII. jorns:e com son a Roses dins cinch dies hi son espaetxades:e tantost com nos sapiam les noues de tot aço, nos entrarem el golf de Roses,e a alba de jorn nos ferrem en les galees que som XXV. E estāt ala punta del port,e ab la volentat de Deus, e ab la bona ventura vostra,nos les haurem,o hi romandrem tuyt: que cert siats senyor, que daquest cor hi anam, que nos tuyt hi romangam pecejats, o nos les hajam:que la misericordia de Deus es tant gran,e el bon dret que vos e nos senyor mantenim, que per res no hauem fe quens fallesca, ans abatra lorgull, e la maluestat daquella mala gent:perque a Deus Senyor nos comanats,e lexats nos anar,que de ma hich puixcam partir. E lo senyor Rey fo molt pagat del esforc tant bo,que aquests dos pro homēs hauien:e veya que tot era obra de Deus,que no paria que ells fossen homens que tant gran cosa se deguessen metre el cor:e ab bona cara,e ab rient ell los respōs,e dix:prohomens,molt nos tenim per pagats de vosaltres,e del vostre bon seny,e del ardiment:e plau nos q̄ axi sia com vosaltres hauets ordonat, e axi hajats vostra fe tota hora en Deus,e Deus traura a honor nos,e vosaltres daquests feyts, e de tots los altres:com als no es, mas lo poder de Deus. Mas prohomens ab greu quēs sap,nos vos haurem a desexir de la primera galea,e dels dos lenys,que volem trametre en Sicilia ala Regina, e al Infant en Iacme, e a Lalmirall,e fer los hem saber tot nostre estamēt, els trametrem ma-

nament quen continent que Lalmirall ab L. o LX.galees armades vẽga,e vosaltres trametrets li a dir de part nostra, e per consell vostre, ell quina via deja fer,ne com se deja captenir,e que res no atur: e fets li saber lordonament que Lalmirall del Rey de Frãça ha feyt, que ab la volentat de Deus,puix les galees se desparteixquen,be vendrem al desus e si la mar hauien perduda,sis faran la terra,e lo cors. E ara prohomẽs podets vaer si es esdeuengut ço que nos vos deym,que perço com saben aquells del Rey de França que poques galees hauem, faran parts dells mateixos,ço que no faeren si nich haguessem cinquanta:e axi ab la volentat de Deus,e ab la sua ajuda,lo nostre pensament nos vendra a feyt.E la galea volem que sen vaja per mig del golf, que no sacost ala Barbaria,ne enla Serdanya:e la hu dels lenys armats vaja per la Barbaria,e laltre per la Serdanya:e axi, o per la hu, o per laltre hauran lo nostre manament,que aytals cartes sen portara la hu,com laltre.E daqui a dema a nuyt hajats los espaetxats tots, que sich sien partits. E nos manarem al nostre canceller, que faça fer aytals cartes com vosaltres manarets: e nos ades manarem fer les cartes,que nos trametrem a la Regina,e al Infant en Iacme,e a Lalmirall: e manar los hem, que creexquen les vostres cartes,axi com les nostres:e çó q̃ vosaltres consellarets a Lalmirall de la sua venguda, que aço faça. e que non mudas per neguna manera. Senyor digueren ells,ja per ço nous sapia greu de la galea,ne dels dos lenys quens lleuats: que bon consell es ço que vos hauets pensat:e nos ab la volentat de Deus, farem aytant menys de la galea,e dels dos lenys, com fariem ab ells. E axi lo senyor Rey feu se venir lo Canceller, e mana ses cartes: e axi mateix, que tot ço que en R.Marquet,e en Berenguer Mallol los dirien, faessen:e que Lalmirall que vingues ab L. o ab L X. galees armades encontinent: e que per res nos tardas, sots pena de la gracia del senyor Rey. E axi les cartes foren feytes aquell dia, e totes closes,e sagellades.E daltra part en Ramon Marquet,e en Berenguer Mallol escriuiren al Almirall de part del senyor Rey,e per llur consell, que ell faes la via de Cabrera:e com seria a Cabrera,trametes vn leny a Barcelona, que dell no comptas noues negunes:e vingues lo missatge en casa den Ramon Marquet, que aqui trobaria lo dit en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol, que li diriẽ que degues fer, ne qual via.E si ells no eren a Barcelona,ells hi trobarien aytant bon recapte,com si ells hi eren,que ells hi haurien le

xat:

xat:e ſis faeren.E axi la galea,e los dos lenys ſe reculliren,e prengueren comiat del ſenyor Rey,e de tots llurs amichs , e caſcu pẽſa de fer la via quels fo donada.E anaren ſen ab la gracia de Deus.

Capitol cxxxx. com en Ramon Marquet,e en

Berenguer Mallol preſeren comiat del ſenyor Rey Darago per anar pendre les xxv.galees del Rey de França qui eren a Roſes,e com las hagren totes vençudes,e preſes.

E COM ſen foren partits, nul hom no ſabia,perque anauẽ: ſaluant lo ſenyor Rey , e en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol,e el Cãceller,e leſcriua qui feu les cartes. E en R. Marquet,e en Berenguer Mallol ſe reculliren en les XI. galees,qui eren romaſes,e dos lenys. E podets creure que hanch nul temps domens de mar,ſens cauallers,que no hi hach negu,ne ſon fill, no foren XI. galees mills armades de tant bon hom de mar. E preſerẽ comiat del ſenyor Rey,quels ſenyá,e beney,els comaná ala guarda de Deus:e reculliren ſen,e a rems meterenſen en roda en mar,que parech que faeſſen la via de Sicilia.E com ſe foren recullits,es foren meſos en mar,en manera que dela Cathalunya nols pogueſſe hom veure,e Lembat ſe fo mes dun bell Garbi,donaren les veles,e faeren la via de Capdecreus.Queus dire? Quentre aquell dia,e la nuyt,e lendema ells forẽ en la mar de Capdecreus,entro a X X V. milles en mar ſobre el Cap: e com lo ſol fo poſt, ab les veles acoſtarenſen a terra , e feren la via de Cadaqués,quel ventijol era defora al exaloquet : ſi que a hora de bona paraula foren a dos Illes prop de Cadaqués. E tantoſt en Ramon Marquet ab la hu dels lenys armats feu poſar a la punta del port Ligat dos coſins germans den Gras , qui ab ell eren: e aquells hauien ja poſta ab en Gras,qui ſenyal farien , com hi vendrien ab los dos nabots ſeus. E aço en Gras podiau fer, que ell era ſenyor , e major eſtat de Cadaqués per lo Compte Dampuries : e axi mateix ſo tenia per lo Rey de França.E aço que ell feya per manament de ſon ſenyor lo Cõpte Dampuries : e axi qui es cap , o major duna vila,o dun caſtell a ſa volentat pot fer de nuyt,e de jorn. Perque aqueſts dos nabots ſeus,e aqueſts dos parents ſeus,qui erẽ venguts ab en Ramon Marquet, tot ſegretament podien fer llurs affers,que de res nols calie duptar.E com

aquells cosins den Gras foren venguts a Cadaqués,e hagren feyt llur senyáls : e tantost los dos nabots den Gras exiren ab ells ensemps, e anaren an Ramon Marquet,e an Berenguer Mallol. E axi com Deus volch adreçar los feyts del Senyor Rey Darago, e volch destruyr lorgull dels Francesos, foren venguts axi a punt, que no hi hach mester mes, ne menys. E tantost com en Ramon Marquet vae aquests dos cosins,dix los: Barons be siats venguts,quem direts dels nostres enamichs? Senyor, siats certs, que james nuls homens no pogren venir millor saho,com vosaltres sots venguts. Sapiats,que yr mati partiren les cinquanta galees de Roses ab moltes barques,e lenys, e ab loratge meterensen en mar,e ab diriuel mudaren,e yr tot dia nauegaren,si que nos les fem que hajen passat lo cap Daygua Freda. Ara dig en Ramon Marquet,quens comptarets de Roses? Senyor,dix la hu daquells dos germans nabots den Gras,yo fuy yr a Roses, e com les cinquanta galees ne foren partides,no hi romangueren mas XXV. galees, que segurament son be aparellades, e be armades de caualles, e homens de mar,e de bona gent:e estan en guarda del port : e es ne Capita vn noble hom de Prohença en G.de Lodouia. Ara dix en R. Marquet,e en Bñg. Mallol,ala nuyt hon estan? Senyor,dix aquell,cascuna nuyt com han saludat lo sol sen ixen en la punta fora del port,e estan ab palomeres llargues,e axi estan entro quel sol es exit lendema : e axi estan tots dies en aquesta regla que tenen, que yo he jagut en les galees mes de deu nuyts per partides ab conexents que hi he,e tota hora veig que tenen vn ordre.Donchs prohomens,que consellats que façam? queus pregam,digueré ells,puix que lla deuets anar,eus volets combatre ab ells,queus placia que hi muntem ab vosaltres: que per cert, si en cors vos ho metets,tots son vostres,ab Deus queus ajudara.Barons,digueren en Ramon Marquet,e en Bñg.Mallol,assats hi ha que aquests dos cosins germans vostres sien ab nos,que no seria bo que vosaltres desa companyasets vostre auonclo en Gras:e siats certs que si Deus nos fa be,e merce,que haurets millor part que si ab nos hi erets.E axi anats a la bona vẽtura,que nos al mati serem ab ells ab la ajuda de Deus que sera ab nos,e saludats nos vostre auõcle.Senyor digueré ells,mort nos fariets millor gracia quens lleuassets. E en Ramon Marquet,e en Berenguer Mallol digueré, per cert que nou farem:quen les batalles no hi nexen los homens, e axi no volem que per res lo prohom en Gras

pogues

pogues de vosaltres vaer mas ço qui son plaer fos. E ab aytant comanaren los a Deus, e los dos jouens comptaren an Gras llur auonclo ço que hauien feyt,e dit.E lo prohom en Gras dix,ha senyor ver Deus beneyt q̄ sots veritat,e justicia,ajudat los,els dat victoria, els defenets de tot mal:e cō aço hach dit los dos nabots seus preseren xx.seruents. e marina marina anaren sen lla per vaer la batalla. E les galees pensaren de vogar en alba de jorn,e ells foren dauant les XXV.galees:e dos lenys qui estauen en guarda den Guillem de Lodouia hagueren vistes,e comptades les galees,e tantost van sen a ell,e digueré li: Senyor via sus,fets armar vostra gent,que veus aci dauant que venen XI. galees,e dos lenys:e per cert aquestes son les XI. galees,e dos lenys den Ramon Marquet,e den Berenguer Mallol, que hauem haudes noues que son partides de Barcelana. E tantost en Guillem de Lodouia feu sonar les trompes,e les nacres,e fer amar tot hom: e entre tant lo jorn se feu,e les vnes galees vaeré a les altres.E en Guillem de Lodouia feu lleuar bolta a les Palomeres,e feu la via de les XI. galees qui estauen de fora,perço que no fossen pres terra: e en Guillem de Lodauia véch a ells ab les XV.galees affranallades,e les deu que venguessen per popa,axi que les téguessen en mig,en guisa que no les pogues negu escapar.E per cert ordonas sauiament. E en Ramon Marquet,e en Berenguer Mallol faeren affranallar les galees ab franells llarchs, e marraren tots los rems en frenells llarchs,perço quels enamichs nos poguessen metre entre ells,entro que ells se volguessen, q̄ donassen los rems de llonch,e que sacostassen a mans:e axis feu.E per cert cascu vull que sapia,e diu vos ho aquell qui en moltes batalles ha vist quels ballesters en taula sen porten les batalles,puix les galees meten los rems en franell:perque tostemps,qualque sia Almirall,o Capita de galees de Cathalans,fara que saui, que no port torsols en galees, mas quels ballesters estien en taula,quels ballesters en taula van hi reposats, e ab llurs ballestes,e tretes be adobades, e empenades.E mentre los galeots voguen ells estan a tersats ab llurs ballestes: quels ballesters Cathalans tots son tals que de nou sabrien fer vna ballesta: si que cascu la sap aterçar, e sap fer vna vira,e vn matras, e corda, e ancorda,e lligar,e tot ço que a ballester pertany: que Cathalans no entenen que sia ballester negu,sino sap fer del començament,tro a la fi,tot ço qui a ballesta pertany. E axi porta tot son arreu en caxa, com si hauia tenir obra-

dor de ballesteria:e negunes altres gents aço no han,quels Cathalans ho aprenen ab la mamella,e les altres gents del mon nou fan:per que los Cathalans son los pus subirans ballesters del mon. Per q̃ los Almiralls,e los Capitans dels estols dels Cathalans deuen donar tota auinẽteza que aquesta bondat singular q̃ en altra gent nos troba nos lexas, mas que faessen obrar:perq̃ no es menester q̃ los ballesters aytals voguen tersols,que si ho fan perden la gracia de la ballesta. E encara los ballesters en taula fan altre be,com veuran aquell palomar, o postich qui voga en lo seu trast seria hujat,e volra beure, o menjar, q̃ ell auandara,e vogara lo seu rẽ per delit entro que aquell haja feyt ço que fer ha,o sia refrescat.E axi tots ballesters van reposats, e freschs,e fan anar la xurma fresca.No dich que avn hostal no sia bo q̃ hi haja deu galees per centenar ab tersols,perço q̃ aquells puixquẽ encalsar galees quils venguen dauant.E axi basta que ni haja XXII. e no pus.E axi los prohomens en Ramon Marquet,e en Berenguer Mallol hauien daço tastat,e jugaren segons que jugar deuien galees de Cathalans : e axi les galees estauen proa per proa,e les altres deu quels eren per popa,e no podien entrells entrar per los rems qui erẽ affranallats, e en les proes, e enles popes vaerets llances,e darts trer que exiren de ma dels Cathalans,qui tot quant aconseguiren passauen , e encara los ballesters jugauen que sol treta non pecauen. E aquells de les galees den Guillem de Lodouia estauen ab la espasa , o bordo en la ma , que alre no podien fer. E com ni hauia alcu qui preses llança , o dart, sabien ne tant que ay tantost dauen del aristol com del ferro . E axi la batalla durã tant que en Ramon Marquet , e en Berenguer Mallol vaeren que les cubertes de les galees de llurs enamichs erẽ gran res escombrades per los ballesters,quels hauian reziamẽt nafrat:e aquells mateixos qui erẽ sobre cuberta,qui eren homens de vergonya , e hauien major mester ques faessen metjar que combatre. E com aço hagren vist , faeren tocar la trompeta de la llur galea, que eren senyal empres q̃ tantost com la trompeta den Ramon Marquet , e den Berenguer Mallol tocaria, que tot hom donas rems de llonch, e q̃ enuestissen llurs enamichs de llonch:e axis feu. E com les galees se foren mesclades,vaerets estochs de bordons,e de espases,e colps de maces donar:e els ballesters en taula lexaren llurs ballestes,e a mans lexẽsen correr sobre llurs enamichs. Queus en diria?La batalla fo molt fort,e molt cruel depuix que foren

acostats:

acoſtats:mas a la fi los Cathalans,ab la ajuda de Deus qui eren ab ells, venceren:axi que totes les galees hagren,e per cert tota hora moriren de la part den Guillem de Lodouia en la batalla mes de IIII. milia perſones,e dels Cathalans tro a cent,e no pus E axi com hagren vençuda la batalla,e pres en G. de Lodouia,e daltres cauallers alcuns , e pochs que romangueré vius, e malamét nafrats tots, tragueren les galees de fora:e com foren be fora, végren a vna punta qui es prop Cadaqués, e aqui exi la gent en terra,e refreſcaren ab gran goig,e ab gran alegre, e ab gran guany que hagren feyt. E los dos nabots den Gras ab los X X. ſeruents vengren a ells,e en Ramon Marquet,e en Bñg. Mallol trameteren an Gras mil florins dor,e altes mil a los nabots.E aços feu que degu daquells XX.ſeruents non ſaberen res, ans com a ells ſacoſtaren, le faeren aſſegurar, axi com ſi nul temps nols coneguessen. E aços feu perço que negu daquells X X. ſeruents nols ne pogues acuſar.E los dos coſins germans llurs, qui eren en les galees,hagren molt guanyat: mas oltra lo guany que hagren feyt los doná en Ramon Marquet, e en Berenger Mallol a cascu dos cents florins dor, e daltres coſes. E axi los nabots den Gras anarenſen a Cadaqués,alegres, e pagats:e donaren a llur auonclo los mil florins,e li comptaren tot lo feyt. E lo prohom hach ne gran goig,e gran alegre:mas non goſa fer ſemblant negu.

Capitol cxxxj.com Regoneguts los preſos,e

refreſcades les gents den Ramon Marquet,e volent ſe recullir, les cinquanta galees del Almirall del Rey de França hauda noua de la preſa de les ſues galees aconſeguiren en Ramon Marquet, e nol pogren hauer.

E COM les gents foren refreſcades de les galees,e hagren reconegudes totes les gents preſes que tenien , e ço que hauien, toca la trompeta,e penſarenſen de recullir. Ara es veritat q̃ de mentre q̃ la batalla ſe feya de Roſes,anaren dos barques armades a les cinquanta galees,dient tot aqueſt feyt. Si que les barques armades aconſeguiren les cinquanta galees de lla lo cap Daygua Freda , en vna cala qui ha lo nom la Tamariu, qui es eſcala de Palafuigell : e van los dir aqueſtes nouelles. E les cinquanta galees tornaren envers Roſes, e com foren paſſat lo cap de Aygua freda , ells vaeré les galees en mar, que

que tirauen les XXV. galees,e feyan la llur via.E en Ramon Marquet era hu dels bons mariners del mon,e penſas tot ço que viu,quels homens de Roſes los trametrien barques,e quels farien tornar:perque a la nuyt ab loratge meſſe en mar aytant com loratge lo porta. Axi que ſi las cinquanta galees tornaren ſobre ells, que com lembat ſe metria de ſobrevent que ſen vengueſſen en popa,e axi eſdeuench. E com les cinquanta galees hagren hauda viſta dells,axi com dauant vos he dit, fer la llur via a rems, que eren be armades, e en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol vaeren los,e penſarenſen,que ſi totes les XXV.galees tirauen que nol podien eſcapar: e lo ventijol mes ſe defora, e faeren vela XXII. galees,e dos lenys,e les altres lexaren,e tengrenſen ſus al vent aytant com pogren.Si que les cinquanta galees que vaeré aço e lo vent quis mes freſch, penſarenſen que james nols hi porien pendre,que ells los eren molt cauallés a ſobre vent. E axi axi ab grá dolor tornarenſen a Roſes, hon trobaren naus, e lenys deſemparats, que ſi ſol altres onze galees hi hagues de Cathalans, tot lo nauili hagren cremat,e affegat: e axi confortaré lo lloch,e lexaré hi altres XXV.galees, e les altres XXV. anarenſen a ſanct Feliu ab aquelles barques,e lenys que hagren lexades a Tamariu.

Capitol cxxxij.com lo Rey de Fráça: e totes les

ſues gents foren molt deſpagats,quant hagren nouella que xxv.galees hauien perdudes: e com dit Rey ſen felloni ab lo Cardenal,per raho dauer ell ordida, e tractada dita guerra.

E COM lo Rey de Erança,e lo Cardenal ho ſaberen tengréſe per morts:e dix lo Cardenal,quins demonis ſon aqſts q̃ aytal damnatge nos fan ? Dix lo Rey de Franca, Cardenal aqueſtes ſon les pus lleyals gents a llur Senyor q̃ el mó ſié, que vos los poriets eſcapçar abans,q̃ ells no volrien q̃ llur ſenyor Rey Darago hagues perduda la terra:e axi p mar,e per terra ne veures moltes daqueſtes verdugades,per queus dich que folla empreſſa haué feyta nos,e vos.E vos ſots en partida holla daqueſt feyt, q̃ aço hauets ordit,e tractat ab noſtre auonclo lo Rey Carles: e aqueſta gent, e llurs feyts lan feyt murir ab gran dolor:Deus vulla que aytal lloch non hajam nos com ell ha haut.E lo Cardenal nos ſabe ques dixes,q̃ be ſabia

que

que lo Rey de França li deya veritat:e axi callerensen. E Lalmirall del Rey de França qui sabe aço non cal dir ab quina paor estaua, empero ordona que axi com les cinquanta galees anauen de sanct Feliu a Roses, que axi hi anas ell, e vengues ab LXXXV. galees: que les XXV. estiguessen tota vegada a Roses, e axis segui daqui auant. Per que Lalmirall en Roger de Luria saura ab mes a combatre ensemps, quel senyor Rey Darago, e en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol nos pensauen. E axi lexar vos he estar Lalmirall del Rey de Fança, e tornar vos he a parlar den Ramon Marquet, e den Bñg. Mallol, e de llur bon marinatge.

Capitol cxxviij. com en Ramon Marquet feu

la via de Barcelona ab les xxij. galees, e com regonegudes per los de la ciutat hagren gran goig, e alegre: e com foren adobades, e pagat tot hom a quatre mesos.

COM en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol vaeren que les galees seren partides de llur caça, apoderaré en veles, e molaren del hosta, e faeren la via de Barcelona. Queus dire? Que entre aquell jorn, e la nuyt, e lendema a hora de tercia ells foré en vista de Barcelona. E com aquells de la ciutat los vaeren, hagren gran paor de les XI. galees no fossen perdudes: si que tuyt ne stauen ymaginats, mas lo senyor Rey aqui seyen el cor aytant com a negu, vench a cauall ala marina ab gran caualleria, e guardales: e compta que eren XXII. veles groses, e dos lenys. E dix: Barons, estats ab bon cor, e alegres, que aço son les nostres galees qui amené altres XV. galees: e veus los dos lenys llurs que amenen. E axi tuyts guardaren, e comptaren les, e conformarensen. E entre tant los dos lenys prengueren terra, e anarensen al senyor Rey que conegren que estaua riba mar, e digueren li la bona nouella: e lo senyor Rey feu los donar bona albixera. E com les galees foré prop de terra desarboraré, e escarpiren en terra ensemps ab les altres tirant ab la popa primera, e rosegant les senyeres. E la festa fo gran ques feu en Barcelona, e en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol exiren al senyor Rey, e besaren li lo peu: e lo senyor Rey baxas, e anals abraçar, e reebels ab bella cara, e ab bell semblant. E ells digueren: Senyor que manats que façam? Queus dich, diu lo senyor Rey, que a tot hom

hom lexets ço que sa guanyat, e escorcoy negu no hi façats: e les galees, e los presoners sien nostres, e laltre sia de vosaltres. Partits vos ho, e dat ne ço queus parra als bons homés sobresalents qui ab vosaltres sien estats. E sobre aço ells besaren li lo peu, e ab gran goig tornaren sen a les galees, e digueren a tots la gracia quel senyor Rey los feya, e tuyt començaren a cridar, Senyor Deus vos do vida, e tot hom exi frácament en terra, ab tot quant hach percasat. E com aço fo feyt en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol anarensen al senyor Rey, e digueren, senyor si vos ho tenits en be les XXII. galees farem tirar en terra, e adobar les hem, que totes han menester adop. E lo senyor Rey dix, be deyts: mas fets tantost posar lestandart nostre a la taula, e pésats tot hom de pagar de quatre mesos, e axi com sié adobades les galees, hajats larmament: que si Lalmirall venia, que ab ell ensemps anasets. Senyor, digueren ells, aço sera feyt, e estats ab bon cor daqui auant, q̄ com Lalmirall no vingues, nos ab la ajuda de Deus los confondrem tots ab aquestes XXII. galees. Dix lo senyor Rey, axi sia plaer de Deus ques faça. E axi pensaren de tirar les galees en terra, e adobar, e tenir taula, e de pagar de quatre mesos. E com aço hach ordonat, lo senyor Rey exi de Barcelona, e tornasen lla hon era lo Senyor Infant Nanfos, e los Capdals, e los cauallers, e laltra gent que hauia lexats per la frontera: e ana dels vns al altres ab poca gent de cauall, e ab poca gent de peu, per reconexer que feyen.

Capitol cxxxiiij. com lo senyor Rey Darago

se combate lo jorn de madona sancta Maria Dagost ab dos cents Almugauers contra quatre cents cauallers Francesos qui eren ab lo Compte de Niuers en celada: e com los hach vençuts, e mort dit Compte.

SI que el jorn de madona sancta Maria Dagost, que ell sen anaua envers Besuldo, a lalba del jorn, esdeuench en vna celada de CCCC. cauallers Francesos, qui foren mesos en celada: perço com recua venia de Roses a la host de viáda. E per aquell lloch homens de cauall, e de peu los assatjauen totes vegades, e perço meteréssen en aquell lloch de nuyt, quels ne poguessen casti-

caſtigar. E lo Senyor Rey anaua parlant daço, que veja que les ſues
géts en caſcu lloch de les fronteres eſtauen richs,e baſts per moltes ca
ualcades que feyen tots jorns ſobre los Franceſos,els matauen molta
gent, e guanyauen ſens fi: ſi que caſcuns eſtauen alegres,e pagats. E
axi com lo ſenyor Rey anaua axi deſcuydat, Deus qui no fa mas tot
be,e volia guardar de mort,o de preſo lo ſenyor Rey,los Almugauers
qui ab ell eren a C C. anauen per les rayquerees de la muntanya, lle-
uaren dos,o tres llebres: e al lleuar que les llebres faeren, ells comen-
çaren a cridar grans crits,e grans hauts. E lo Senyor Rey,e aquells qui
ab ell eren,qui eren tro a L X. homens a cauall, prengueren ſen tan-
toſt ales armes,es cuydaré que hagueſſen viſta caualleria:e los France-
ſos,qui eſtauen amagats cuydaren ſe q̃ foſſen deſcuberts, e axi tantoſt
van exir de la celada. E lo ſenyor Rey quils vae,dix:Barons façam be,
apleguem nos ab los noſtres homens de peu que aci ha grá caualleria
qui per nos ſich ſon meſos:e axi tuyts péſats de be affer,quevuy farem
tal coſa q̃ tot lo mon ne parlara ab la ajuda de noſtre Senyor ver Deus
Ieſu Cſtriſt. E tuyts reſpongueren, ſenyor ſia de gracia,e de merce vo-
ſtra quens en pujem en aquella muntanya,en guiſa ſenyor q̃ la voſtra
perſona ſia ſalua, que a nos no fa paor, mas tant ſolament voſtra
perſona: e com vos ſiats lla ſus vos veurets nos que faren. Dix lo Se-
nyor Rey, ya Deus no haja ordonat que nos mudem noſtre cami per
ells.E tantoſt los Almugauers partida daquells qui prop eren aplega-
ren ſen al ſenyor Rey,e no foren pus de cent al ferir: e van mig partir
les llances. E lo Senyor Rey va brocar primer,e va ferir lo primer que
troba ab la llança,tal per mix del eſcut, que no li calech cercar metge.
E puix va metre mans ala eſpaſa, e doná de ça,e de lla, que tal lloch ſe
fe feya fer,q̃ negu nol goſaua eſperar a dret colp,com lagré regonegut
de ſon ferir.E els altres qui ab ell eren,feyen axi be,q̃ neguns caualIers
no pogren fer majors caualleries de feyts darmes,que ells feyen. Dels
Almugauers es bo queus diga,q̃ axi anauen entre ells ab les mijes llan
ces,que no hi romania caualls asfondrar:e aço faeren com hagren los
darts eſmarçats,que creats,que hanch no hach negu, que de ſon dart
no matas ſon caualler, o cauall:e puix ab les mijes llances feren mara
uelles.E lo ſenyor Rey era ades ça,ades lla,ades adeſte, ades a ſineſtre:
ſi que tant feri dela eſpaſa,q̃ tota nana a peces. E tantoſt mes la ma ala
maça,de q̃ feria mills q̃ hom del mon.E acoſtas al Compte de Niuers,
qui

qui era cap daquella companya: e dona li de la maça tal colp sobre lelm, quen terra lo mes. E tantost giras, e dix a vn bon macip, qui nos partia dell, per nom G. Escriua de Xatiua, ab cauall alforrat ala genetia: G. aualia, e mata lo. E aquell doná del peu en terra, e matalo. E com lach mort per son desastre lluylli la espasa en lull, qui era fort rica, que portaua, e descenyi la li: e mentre la li descenyia, vn caualler del Comte qui mort era, vae que aquell hach mort son senyor, vench li, e dona li per les spatles tal colp, que mort lo mes. E lo senyor Rey giras, e vae que aquell caualler hauia mort Guillermo Escriua, dona li tal colp de la maça sobre lo capell de ferre, quel ceruell li feu exir per les orelles, e caygue mort en terra: e en aquell lloch per lo Compte qui era mort, vaerets colps donar, e pendre. E lo senyor Rey qui vae la sua gent en aytal presa, dexás correr sobre els enamichs, e feu se fer vna tal plaça q̃ tota hora mata de la sua ma mes de X V. cauallers. Que creats, que aquelles que conseguia, no lin calia mas vn colp. E estant en aquella presa, vn caualler Frances vae que lo senyor Rey los feya tant de damnatge, ab lespasa en la ma ell va venir, e talla li les regnes. Si que per aço lo senyor Rey se cuyda perdre. Perque negu caualler no deuria anar en feyt darmes meys de dos parells de regnes, les vnes de cadena, e les altres de cuyr, e aq̃lles de cadena fossen cubertes de cuyr. Queus dire? Quel senyor Rey ana axi abandonat, quel cauall lo menaua ça, e lla: e quatre Almugauers qui tenien aprop lo senyor Rey acostarensen a ell, e nuaren li les regnes. E lo senyor Rey tench be ament a aquel caualler, qui la regna li hauia trencada, e ana envers aquella part: e pagal axi daquell plaer que li hauia feyt, que james no li calech tallar altra regna: ans romas ab son senyor mort. E llauors com lo senyor Rey fo tornat en la pressa, vaerets ferir, e donar, que richs homens, e cauallers hauia en la companya del senyor Rey, que james no seren vists en feyts darmes, e cascu feu aquell jorn marauelles dell mateix. Queus en diria? Que vn caualler joue de Trapena, per nom en Palmer Abat, que lo senyor Rey hauia reebut en Sicilia en casa sua, que james no sera vist en feyt darmes, hi valch aytant com fera hi Rotlan, si fos viu. E aço lesdeuenia per la gran amor que hauien al senyor Rey, e perço que li veyen fer de les mans: que ço quel Senyor Rey feya, no era obra de caualler, mas obra de Deus propiament. Que Galees, ne Tristany, ne Lançalot, ne els altres cauallers de la taula redona, com tots ensemps

ſemps foſſen juſtats ab tant poca gent com lo ſenyor Rey Darago era, no pogren fer tant en vn jorn contra CCCC. cauallers tāt bons com aquells eren, qui eré de la flor de la hoſt del Rey de França, com feu lo ſenyor Rey Darago, e aquells qui ab ell eren. Queus dire? Quels Francesos ſe volgren replegar en vn cabeço, mas lo ſenyor Rey va brocar envers aquell qui portaua la ſenyera del Cōpte: e va li tal colp donar de la maça en lelm, que mort fret lo mes en terra. E los almugauers vā tantoſt traer la ſenyera de la hoſt a troços. E los Franceſos que vaeren la ſenyera de llur Senyor en terra, van ſe fer tots vna mota: e lo ſenyor Rey va ferir entrells ab tots los ſeus enſemps. Queus dire? Quels Frāceſos hagren pres vn puig, e eſteguere tant eſtrets los vns ab los altres quel ſenyor Rey, ne negu dels ſeus no poch en ells entrar: no pertant que no duras la batalla entro fo veſpre, e ſcur. E dels Franceſos no hi hach romaſos pus de LXXX. cauallers. E lo ſenyor Rey dix: Barons de nuyt es, e aytantoſt poriem nos ferir la hu a laltre, com ferriem ells: e axi apleguemnos. E com foren aplegats en altre puig, ells vaeren venir be cinch cents cauallers Franceſos ab llurs ſenyeres. E ſim demanats, qui eren: yous dich, que ells eré tres Comptes parents del Compte de Niuers, qui hagren paor de llur coſi, qui era anat en celada, e nol vaeren tornar a hora de mig dia, que deguera eſſer tornat ala hoſt, e ab llicencia del Rey de França, anaren lo cercar. E axi vaeren aq̄lls cauallers en vn puig, e vaeren lo Rey Darago en altre: e tantoſt anaren als llurs qui los exiren a carrera, e oyren lo mal mandado a llur ops, e anareſen lla hon lo Compte era mort, e daltres parents ſeus be ſis: e lleuaren los ab grans plors, e ab grans crits: e anarenſen tota la nuyt, entro foré ala hoſt. E com foré ala hoſt, vaerets dols, e plors, e crits: ſi q̄ paria que tot lo mon ne vingues. E en Ramon Folch Veſcōpte de Cardona qui era dins Gerona, gita X. homens de fora per amenar lengua, e prengueré dos homens de la hoſt que meteren dins: e com en Ramon Folch los viu, demanals perque feyen aquells plors, e plants. E aquells comptaren ho axi com era eſtat. E llauors en Ramon Folch feu fer gran llumi naria per tota la ciutat de Gerona. Arals vos lexare eſtar, e tornare a par lar del ſenyor Rey Darago, que dix: Barons nos eſtigā tota la nuyt aci, e al mati lleuarem lo camp, e reconexerem quina caualleria haué perduda, que gran deſonor nos ſeria que axi llexaſſem lo camp. Senyor digueré aquells qui ab ell eren, que deyts? No baſta aço q̄ vuy hauets

Alias, han perduda.

feyt? Perauẽtura de ma hauriem mes a fer? E lo ſenyor Rey reſpos, que per cert ell lleuaria lo camp, que no vol que hom ho puga retrer: ſi q̃ com jorn fo, los altres Almugauers qui anauen per les muntanyes foren ateſos al ſenyor Rey, e de la caualleria ſua mes de cinch cents homens a cauall. E lo ſenyor Rey ab la ſenyera eſteſa ana per lo camp, ab aquells qui ab ell eren eſtats a la batalla, que no volch que altre negu hi auallas. E aquells lleuaren lo camp, e guanyaren tants de bells arneſos que per toſtemps ne foren benenants. E lo ſenyor Rey reconech ſa gent, e troba que hi hauia perduts XII. homens de cauall, e aquell G. Scriua qui mori per la eſpaſa qui li feu enueja. Per que caſcun ſe deu guardar, que mentre es en la batalla, que no li vaja lo cor mas en hauer victoria, e que no li faça enueja or, ne argent, ne neguna coſa q̃ veja, ſino tant ſolameut que men mans contra ſos enamichs: q̃ ſi venç la ſua part aſſats haura de roba al camp a lleuar, e ſi per poch profit li faria res que tingues, que ab la perſona hi romandria. E axi vajaus lo cor aço q̃ jous dich, e ſi ho fets, toſtemps vos traura Deus a honor del camp. E axi mateix trobaren que hauien perduts tro a XXV. homens de peu. E axi podets penſar quin feyt darmes fo aqueſt de tant poca gent contra tant caualler, que tota hora hi romanguerẽ mes de CCC. cauallers Franceſos morts: dels quals fo opinio daquells qui ala batalla foren, que ſol lo ſenyor Rey de les ſues mans mata mes de LX. E axi lleuaren lo camp del arnes, e de la moneda, que dels caualls non calch vn trer del camp: que no hauia cauall que no tingues VII. o VIII. lançades. E axi anaſen lo ſenyor Rey a Beſuldo, e per totes aquelles fronteres eſtauen richs, e baſts, axi com de les altres fronteres ſe feyen. Queus dire? Com lo ſenyor Rey hach reconegut tot quant hi hach, vench ſe a Hoſtalrich, hon era lo ſenyor Infant Nanfos. Araus lexare a parlar dell, e tornare a parlar de madona la Regina, e del ſenyor Infant en Iacme, e del Almirall, e de la galea, e dos lenys quel ſenyor Rey los trames de Barcelona.

Capitol cxxxv. com la galea: e els dos lenys quel

ſenyor Rey trames a madona la Regina, e als Infants, e al Almirall en Roger de Luria aplegaren a Macina: e com tantoſt dit Almirall ſen parti ab lxxj. galees: e com a les Formiguees hach deſconfit leſtol del Rey de França, e preſes liiij. galees.

COM

COM LA galea, e els dos lenys, q̄l senyor Rey trametia en Sicilia, foren partits de Barcelona, cascu sen ana la via que los fo donada: e anaren tant que vengren a Macina, hon trobaren la Regina, e els senyors Infants, e Lalmirall: e donaren los les cartes quel senyor Rey los trametia: e en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol. Si que tantost lo senyor Infant mana al Almirall, quen continent faes armar totes quantes galees hi hauia adobades. E tantost Lalmirall feu anar la trompeta, que tot hom vengues pendre paga de quatre mesos. E tot hom ab gran alegre pres la paga. Queus dire? En XV. jorns hach armades LXVI. galees que hi hauia adobades, que non volch pus esperar: e va fer recullir tot hō ab gran alegre, e goig: e pres comiat de madona la Regina, e dels Infants. E cuytas perço tantost de partir, que llengua del non pogues anar, que dins aquells XV. jorns, nula vela no gosa exir de Sicilia, que a Ponent pogues anar: e feu la via de Cabrera, e hach bon temps: si que a poch de temps fo a Cabrera. E com fo a Cabrera, trames hu daquells lenys quel senyor Rey li hauia tramesos a Barcelona. E lla troba en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol: e tantost feren li resposta, que faes la via de Aygua Freda, que en aquella mar deuia trobar LXXXV. galees a Roses. E axi ques pensas de cuytar abans que llengua haguessen dell: que ells sabiē tant que en aquell mar los deuia trobar, segons les llurs espies, e axi mateix que ells ab totes les galees que hauiē en Barcelona adobades serien en breu ab ell. E axi lo leny armat sen ana ab aquesta resposta, e en Ramon Marquet, e en Bñg. Mallol faeren recullir tot hō, e armaren XVI. galees qui hauia adobades: e lo leny armat trobá Lalmirall en la mar. E com Lalmirall hach vista la letra den Ramon Marquet, e den Bñg Mallol, ell feu la via de cap Daygua Freda, e de nuyt ell pres terra a les Formiguees, e aqui doná part a la nuyt, e hach ordonat que cascuna galea tengues tres farons aparellats: hu a proa, altre el mig, altre a popa: perço que si les galees del Rey de França veniē de nuyt, que tantost tots los farons fossen encesos, perço que coneguessen les llurs galees, e quels enamichs se pensassen quen cascun faron hi hagues vna galea. E per aquesta prouissio que Lalmirall feu se guanyá tot lo feyt, que axi com ell so pensa, axi esdeuench: que com fo pres del jorn, lestol del Rey de França passaua ab lo faro dauant, e tantost com Lalmirall lo vae venir feu armar la gent. Entre tant ell trames dos.

mes dos lenys armats per descobrir, e tantost tornaren, e digueren al Almirall, que tot lestol del Rey de França era aqui: e Lalmirall feu la llur via, e mes se entre la terra, e ells. E com fo ab ells a colp los farons foren encesos, e van ferir a cop en ells: e aqui vaerets llances, e darts volár, e ballesters en taula jugar. Queus dire? Que abans que fo jorn, Lalmirall en Roger de Luria los hach tots desbaratats, e hanch LIIII. galees, e quinze que feriren en terra de Pisans, e XVI. que ni hauia de Genouesos, qui ja per temor daço anauen defora ensemps, e no esperaren res, mas que faeren la via de la mar, e anaren sen en llur terra. E com fo jorn Lalmirall reconech les gales, e hach vist quen terra nauia: e trobá que eren de Pisans, e forensen esfondrades en terra: e los galiots del Almirall tragueren ne tota quanta roba hi pogren trobar, e puix meteren hi foch.

Capitol cxxxvj. com en Ramon Marquet, e en

Berenguer Mallol foren ab Lalmirall lo dia de la batalla, lo qual los lliura totes les galees que hauia preses: e com dit Almirall pres altres xxv. Galees de França qui eren a Roses: e com hach combatuda, e presa Roses.

COM aço fo feyt Lalmirall feu la via de Roses. Queus dire? Aquell jorn que la batalla fo feyta, a hora de vespres en Ramó Marquet, e en Bñg. Mallol foren ab Lalmirall. E Lalmirall lliurals totes les galees que hauia preses, e dix los que passassen per Palamos, e per sanct Feliu, e que tot quant nauili hi trobarien, quel se menassen ab les galees ensemps a Barcelona, e que tantost se pensassen de cuytar, e ell yriasen a Roses per hauer lo nauili quen Roses era: e les X X V. galees, e la vianda qui en terra era, e que non partiria entro a Roses hagues pres. E axi en R. Marquet, e en Bñg. Mallol faeren lo que Lalmirall los hach manat: e tantost anarensen a Palamos, e a sanct Feliu, e preseren tot quant nauili hi hauia: e puix exiren a sanct Feliu en terra, e cremaren tota la vianda que hi era, que aquells que hi eren romasos del Rey de França sen fugiren tots. E en R. Marquet, e en Bñg. Mallol trameteren deu homens per partides a Hostalrich al senyor Rey Darago, per fer saber esta bona nouella: e puix que sen anasen ala ciutat de Barcelona, e per tota la terra semblantment. E com aço hagren feyt, ells digueren, nos esperem aci Lalmirall: jats sia que ell nos haja

haja dit quens en anem a Barcelona, molt es millor q̃ ab ell ensemps hi entrem, e que ell naja la honor aqui pertany: e axi ho faeré, a parech be de llur promenia. E com en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol foren partits del Almirall, Lalmirall feu la via de Roses; e aquells de Roses cuydarensen que fos lo llur estol: e les X X V. galees regatant exiren ab gran gatzara de fora, e Lalmirall feu lleuar les senyeres del Rey de França, perço que les tiras be fora, e que no perdes la gent que no ferissen en terra. E com se foren acostats, Lalmirall bate de rems, e va abatre aquelles senyeres, e mes aquelles del senyor Rey de Arago. E aquells qui vaeren aço, volgren girar, mas Lalmirall en Roger de Luria les va ferir. Queus dire? Que totes les hach ab tota la gent. E puix anasen al port de Roses, hon trobá mes de cent cinquanta entre lenys, e naus, e terides, e totes les hach: e puix exiren en terra hon hauia be cinch cents cauallers Francesos, e moltes adzembles qui eren vengudes per vianda: e va ferir en ells, e desconfils, si que mataren mes de dos cents cauallers: e els altres ab tota aquella gent qui seguir los poch fugiren envers Gerona, hon trobaren ja quel Rey de França hauia haut ya lo seu mal mandado: e aquests aportaren los en mes. Puix Lalmirall combate la vila de Roses, e pres la, e la establi be, per raho de les viandes que hi eren. E com lo hach feyt vench sen envers Barcelona, e trobá en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol a sant Feliu, e digueren li com lauien esperat, e ell fon molt pagat. E axi Lalmirall trames ne tot lo nauili, axi galees, com altres lenys, e naus, e terides a Barcelona: que be veya que la mar era sua, e que nol calia tẽbre de res.

Capitol cxxxvij. com Lalmirall, e en Ramon *Marquet, e en Berenguer Mallol tornaren a Roses: e lo gran alegre que hach tota la gent de Castallo, la qual no gosauen fer apares, per raho dels dos Infants del Senyor Rey de Mallorques qui eren a Paris.*

ETANTOST ab en R. Marquet, e en Berenguer Mallol ensemps ab totes les galees armades, tornarensen a Roses, que pensas quel Rey de França no podia aturar al setge, e que seria be que ell ab los homens de mar quels fos al coll de Panicas, q̃ haguessen llur part de la roba, e dels homens.

E axi com ho pensa,axi ho compli,que ell se vench a Roses,e de Roses als Grels de Castallo: e si hagren goig les gents de Castallo; e de tota la terra no men demanets, que sens fi era lo goig qui era a Peralada,e en Rossello axi gran,si be nos ho gosauen fer apáres, per raho com lo Rey de França tenia dos fills del Rey de Mallorques a Paris: ço es a saber Linfant en Iacme lo major, e Linfant en Sanxo qui era apres del Infant en Iacme. Perço lo senyor Rey de Mallorques ne ses gents, no gosauen fer apáres quels plagues la honor que Deus feya al senyor Rey Darago. Araus lexare a parlar del Armirall qui esta aparellat danar al coll de Panicas, o lla hon sapia quel Rey de França deja exir ab ses gents,e tornare a parlar del senyor Rey Darago: empero siats certs que de tot ço que li era esdeuengut, e del estament del senyor Rey de Arago,e del Rey de França en quin partit era,trames a dir a Sicilia per vn leny armat.

Capitol cxxxiij. cõ lo Senyor Rey Darago ana

al coll de Panicas per destroyr los Francesos: e com lo Rey de França se lleua del setge de Gerona malalt, e abans que moris prega Linfant en Phalip sen tornas en França: e com lo senyor Rey Darago li feu gracia que passas saul, e segur.

COM LO Senyor Rey Darago sabe aquesta nouella tantost ab totes les sues gents qui eren en les fronteres de cauall, e de peu, sen ana al coll de Panicas: perço quel Rey de França, ne hu de la sua host non escapas. E com lo Rey de França hach sabudes totes aquestes coses lleuas del setge de Gerona malalt, e destret que era, e venchsen al pla de Peralada: e aqui el aplega tota la sua gent. E segurament no trobá quen tota la host hagues tres milia caualls armats, e de gents de armes de peu no res, que tots eren estats morts, qui en feyt darmes, qui en malalties: si ques tench per perdut. E del Cardenal no men demanets, que volenters absoluera lo Senyor Rey Darago de pena, e de colpa, e que tot segurament lo lexas exir dela sua terra. Queus dire? Que lo Rey de França fo axi dolent,que ab la malaltia que hauia, lo mal li engruxa, e feu se venir sos fills dauant: e dix a mosenyer en Phalip, vos sots estat tota hora pus saui que nos, que sius haguessem cregut, ja no moririem nos, que som morts ans que la nuyt sia passada, ne tanta bona gent qui en colpa nostra es morta, e morra.

e morra:per que nos vos donam la noſtra gracia, e la noſtra benedictio,e pregam vos que eſta gent de Caſtallo que a nos ſeren retuts,ne daqueſts altres llogars qui aci ſon entorn, que nols façats fer mal per neguna res,ans los abſoluets de tot ço que a nos foſſen tẽguts, e que caſcu torn a ſon ſenyor,axi com dabans eren.E encara vos conſellam, que ſegretament vos trametats miſſatge a voſtre auonclo lo Rey Darago,queus do paſſatge,que ſaluament pugats paſſar vos,e voſtre frare,e el meu cors: que cert ſom yo que ſi ell ſe volia ſol hu de voſaltres non eſcapara que no ſiats morts,o preſos: e nos ſabem quel Rey Darago vos vol tant de be,e ell ſab que vos feyts a ell atre tal,que nous ẽ dira de no,e axi farets be a la mia anima,e a la voſtra. E encara fill vos pregue,que vos me donets vn do.Senyor, dix ell,ço ſia feyt queus placia,e aço ſera feyt,del do demanats queus placia,que yo ſom aparellat de complir ho. Fill,dix ell,be deyts,beneyt ſiats vos de Deus,e de mi: ſabets fill qual es lo do queus deman?que vos no vullats mal a voſtre frare Carles qui aci es,perço com pres lo Reyalme de voſtre auonclo, e ſeu:que be ſabets vos que no hi ha colpa,q̃ la colpa tota fo de nos, e de voſtre auonclo lo Rey Carles. Ans vos prech que lamets,el hõrrets axi com bon frare deu amar altre,que no ſots mas dos frares duna mare que exi del millor caſal del mon de Reys, e que ſon dels millors caualllers del mon:perque vos lo deuets amar charament. E encara vos prech que tractets, e façats tot voſtre esforç, que la caſa Darago haja pau ab la caſa de França,e del Rey Carles:quel Princep voſtre coſi ixca de la preſo,que ſi vos ho volets be procurar,la pau ſe fara.E ſobre aço pres lo,e beſalo enla boca,e feu atre tal de Carles,els feu beſar enſẽps. E com aço hach feyt lleua los vlls al cel, e feu ſe venir lo cors de Ieſu Chriſt:e reebel ab gran deuocio,e puix feu ſe pernuliar.E com tots los ſagraments hach reebuts que bon Chreſtia deu reebre croa les mans envers los pits, e dix: Senyor ver Deus en les voſtres mans coman lo meu eſperit,e axi paſſa dolçament,e feu bona fi en lany de M.cclxxxv. *Mori lo Rey Lluis de Frãça ẽ Lãy 1285.* en fi del mes de Setembre. E ſim demanats hon mori,yous dire quell muri en vn alberch den Simon de Vilanoua caualler qui es al peu de Pujamilot prop Vilanoua, a menys de mija llegua de Peralada. E com lo Rey de França fo mort, lo Rey Phalip mana ques tingues ſecret: empero ell trames ſos miſſatgers ſegrets al ſenyor Rey Darago auonclo ſeu qui era al coll de Panicas, e feu li ſaber com ſon pare era

 mort,

mort, e quel pregaua molt quel llexas passar ab ses gents, que mes li valia que ell fos Rey de França que negu altre hom. E lo senyor Rey Darago, haut aquest missatge, tantost diu se que ho feu saber a son frare lo Rey de Mallorques qui era a Suelo a dos llegues lluny de la host, hon ells estauen: e feu li saber, que ell ab la sua caualleria, e gent de Rossello que exis a son nabot lo Rey Phalip de França a reebrel a la Clusa, perço quels Almugauers, ne els homens de la mar qui eren ab Lalmirall en Roger de Luria ja al pas, que nol pogues destroyr, e que ell deça al Pertus, e el coll, axi com pogues, defendria que no sa costassen lla hon Loriflama seria: e ell faria a saber a son nabot lo Rey de França que tota hora anas prop del Oriflama, ell, e son frare, axi q̃ en tal manera ho faessen, que torbassen que les sues gents no faessen tant de mal, com porien fer. E axi com lo senyor Rey ho mana, axis feu, es compli: e axi ho feu ell saber a son nabot lo Rey de França. E com mosenyer en Phalip Rey de França hach entes quel Senyor Rey de Arago asseguraua ell, e son frare, e encara aquelles gents qui prop dell passassen: e que hauia ordonat quel Rey de Mallorques li seria ab sa caualleria a la Clusa, pensas que faria, e apella lo Cardenal, e son frare: e dix los, yo he haut resposta del Rey Darago auonclo nostre, e fam saber que assegura a mi, e mon frare, e aquells qui entorn mi ab Loriflama passaran: mas dels altres nons pot fer segurs, que les sues gents son tantes, que nul hom no les poria capdellar: e axi veig que gran res de la gent que romas a nos perdrem. Respos lo Cardenal, e dix: senyor, pus ell vos fa esta gracia, pensats de passar, que mes munta sol la vostra persona, e de vostre frare, que no fa tot lals: e axi no tardé, e pensem danar, que aquells qui aci morran yran tots en Parays.

Capitol cxxxix. com lo Rey Phalip de França

ab son frare, e ab lo cors de son pare, e ab lo Cardenal, e Oriflama exi de Cathalunya: e lo damnatge que van fer los Almugauers en matar gents, e trencar cofrens.

EMONSENYER en Phalip appella sos Barons, e feu vna dauantera en q̃ fo lo Compte de Foix de cinch cents caualls armats, e apres anaua el ab lo Oriflama, e ab son frare, e ab lo cors de son pare, e ab lo Cardenal: e ab ells anauen

anauen entro a mil caualls armats. E puix apres venien totes les adzembles, e la gent menuda, e de peu: e a la reraſaga venia tota laltra caualleria qui era romaſa, qui podien eſſer entro a mil cinch cents caualls armats: e axi moguerenſen de Puramilot, e penſarenſen de anar aquel jorn mateix a la Ionquera: e aquell jorn mateix Larmirall ab tots los homens de mal fo al coll de Panicas. E aquella nuyt ſap Deus quina nuyt hagren los Franceſos, que hanch hu no ſen deſguarni, nen dormi negu: ans tota la nuyt oyrets plants, e gemechs: quels Almugauers, e ſeruents, e homens de mar feriren en les eſponeres, e matauen gents, e trencauen cofrens: que major eſcaladis de cofrens oyrets, q̃ ſi foſets en vn boſch hon hagues mil homens qui no faeſſen mas eſtrellar lenya. Del Cardenal vos dich, que ſi hanch parti de Peralada, no feu mas dir oracions: eſto fo entro a Perpenya, que ades ades cuydaua eſſer degollat, e axi paſſaren tota aquella nuyt. E lendema mati lo ſenyor Rey Darago feu cridar, q̃ tot hom ſeguis la ſua ſenyera, e que en pena de la perſona nul hom no feris entro la ſua ſenyera feris, e que les trompes, e les nacres tocaſſen: e axi tot hom ſaplega a la ſenyera del ſenyor Rey Darago. E com lo Rey de França fo arreat, e la ſua dauantera paſſa per lo Pertus, lo ſenyor Rey Darago lexals paſſar, e tota la gent del ſenyor Rey Darago cridauen, firam ſenyor, firam. E lo ſenyor Rey capdellaua que no fos per res. E apres vench Loriflama ab lo Rey de França ſon nabot, e ab ſon frare, e ab lo cors de llur pare. E el Cardenal, axi com ya hauets entes que era ordonat, e penſaren de paſſar per lo dit lloch del Pertus. E axi mateix llauors les gents del ſenyor Rey de Arago cridaren a grans veus, ſenyor vergonya, ſenyor firam: e lo ſenyor Rey pus tenia fort, entro lo Rey de França fo paſſat, e aquells qui ab ell anauē pres Loriflama. E com les adzembles, e gents menudes començaren a paſſar, les gents del ſenyor Rey com vaeren aço, no creats quel ſenyor Rey, ne altre los pogues capdellar: axi q̃ vn crit ſe moch per la hoſt del ſenyor Rey Darago, firam, firam: e llauors tot hom ſe llega correr ſobre ells, e vaerets trencament de cofrens, e barreig de tendes, e de robes, e daur, e dargent, e moneda, e vexella, e tanta de riqueſa que tot hom fo rich que ſi trobas. Queus dire? Que qui auant fo paſſat valch li, que de les adzembles, ne de la gent de peu, ne dels cauallers de la reraſaga non eſtorce hu que no foſſen tots morts, e la roba barrejada. E com començaren a ferir, los auchs foren

tant grans que de quatre llegues los oya hom: si quel Cardenal quen oy, dix al Rey de Frāça: Senyor ques aço? Tots som morts. Dix lo Rey de França, creats que nostre avonclo lo Rey Darago no ha poguda capdellar la sua gent, que assats ha haut daffany a laxar passar nos: que ja pogues oyr com la dauantera nostra passa, que tuyt li cridauen, senyor firam, e ell veyets que capdellaua ab vna escona muntera, que tenia en la ma. E puix com nos passarem, cridaren, senyor vergonya, firam, firam: e llauors encaras treballaua mas de capdellar: e cō nos som passats, e les gents vaeren les adzembles quils seyen en lull per la roba nols ha pogut capdellar: per que feyts compte que daquells qui son romasos hu non escapara, e axi pensem danar. Abtant passarem lo pertus, e en vn coll, qui es sobre vna ribera que hi ha, ells vaerē lo senyor Rey de Mallorques ab la sua caualleria, e molta gent de peu de Rosse-llo, e de Conflent, e de Serdanya, e estech en aquell coll ab la senyera Reyal estesa. E lo Cardenal quils vae, acostas al Rey de França, e dix. ha senyor, que farem, veus lo Rey Darago que jaus es exit de dauant? E lo Rey de França dix li (que sabia que axi era ordonat per lo Rey Darago, e per lo Rey de Mallorques) nous temats, que aquell es nostre auonclo lo Rey de Mallorques quins ve acompanyar. E llauors lo Cardenal hanch gran goig, pero no sen tench per trop segur. Queus diria? Quel Rey de França sacosta al Rey de Mallorques, e lo Rey de Mallorques a ell, e van se abraçar, e besar: e apres besá, e abraçá mosenyer en Carles, e apres lo Cardenal. E lo Cardenal dix li, ha senyor Rey de Mallorques, que sera de nos, morrem ades? E lo Rey de Mallorqs vael axi tramudat que parech que fos mort, e no poch estar que no faes vn somris, e dix: Senyor Cardenal no duptes, sobre nostra testa, q̄ vos sots saul, e segur. E llauors ell se tench per assegurat, que hanch de sa vida non hach tant gran goig. E pensaren de caminar, quels auchs eren tant grans per les muntanyes, e els crits de les gents del Rey Darago, que tot lo mon paria quen vingues. Queus dire? De bell trot, lla hon podien trotar, pensaren danar, pus hagren passada la Reclusa: si que nos tengren neguns per segurs entro foren al Velo. E aquella nuyt romangueren al Velo lo Rey de França, e tota la companya: mas lo Cardenal sen pensa danar a Perpenya, e nols calech esperar rerasaga que darrera haguessen lexada, quen Parays los hagren tots tramesos les gents del Rey Darago. E lendema lo Rey de França ab lo cors de

Alias, Bolo.

son

ſon pare,e ab ſon frare,e ab lo Rey de Mallorques qui nos parti dells, anaren a Perpenya:e aqui lo Rey de Mallorques feu los llurs ops vuyt jorns a tots,e caſcun dia ell feya cantar miſſes per lo Rey de França. E la profeſſo exia tot dia ſobre lo cors que abſolien, e de nuyt,e de dia:e feya cremar lo ſenyor Rey de Mallorques del ſeu aytant com foren en ſa terra mil brandons grans de cera. Si que tanta donor feu al cors del Rey de França,e a ſos fills,e tots aquells qui ab ell eren,e al Cardenal, que toſtemps la caſa de França li deuria eſſer molt obligada, e la caſa de Roma atre tal. Queus dire? Com hagren eſtat VIII. jorns a Perpenya,e foren be reuenguts,anarenſen:e lo Rey de Mallorques acompanyals tro foren fora de ſa terra,els feu llurs ops.E puix partis dells,e tornaſen a Perpenya, e los Franceſos anaren ſen en tal punt que daquells mateixos no eſcaparen deu per centenar que no moriſſen tots de malalties:e lo Cardenal anaſen axi eſpaordit, que la paor no li poc exir del cors, entro que dins pochs dies muri,e anaſen en Parays ab aquells que ell hi hauia trameſos ab la ſua perdonança. Queus dire? Que en tal punt ſen tornaren,que aytant com lo mon dur en França, ne en tot ſon deſtret,no oyran parlar de Cathalunya,que nols mēbra. E axi lexar vos he a parlar dels, e tornar vos he a parlar del ſenyor Rey Darago,e de la ſua gent.

Capitol cxl. com lo Senyor Rey Darago torna

a Peralada,e endreça tota la terra,els feu molts dons e gracies:e mana al Almirall tornas Roſes al Compte Dampuries ab tota la vianda, e vi que hi hauia,e lo Senyor Rey ſen ana a Barcelona hon foren feytes grans feſtes.

SI QVE com Loriflama fo paſſada,axi com ya hauets entes,e la gent del Rey Darago hach mort, e preſos tots aquells qui romaſos eren,e guanyarē tot lo mon de riqueſes,lo ſenyor Rey Darago tornaſen a Peralada,e endreſa, e adobá la vila, e hi feu tornar tot hom, els feu molts dons, e gracies: e axi mateix puis a Gerona,e Lalmirall anaſen a Roſes.E lo Senyor Rey Darago mana a Lalmirall,que retes Roſes al Compte Dampuries, e que li donas tota quanta vianda, e vi hi hauia (que era vna gran coſa ço que valia)e que faes aço,e puix ſen anas a Barcelona. E axi mateix

lo Se

lo Senyor Rey com hach endreçada la ciutat de Gerona, anasen a Barcelona, e mana q̃ tot hom sen tornas en sa terra: e axi tots tornarensen alegres, e pagats, e richs en llurs terres. E lo senyor Rey anasen a Barcelona, e lo senyor Infant Nansos, e tots los richs homens, saluant aquells qui eren Demparada, e de la muntanya, e dels ports. E com lo senyor Rey, e Linfant Nanfos entrarẽ per Barcelona, volch Deus que aquell dia mateix hi entra lo Almirall ab totes les galees, e en Ramon Marquet, e en Bñg. Mallol: e la festa fo molt gran en Barcelona, que james semblant no fo en neguna ciutat. Si quel senyor Rey aquell diumenge qui vench primer trague a taulat tres estills a cada carrera, e lo Senyor Infant Nanfos atre tant, e els altres portauen armes: si que la legre era tal que tot lo mon se deuia dalegrar. Empero la legre començaua cascu mati en Deus, com cascu mati la professo se feya per la ciutat, lloant, e glorificant Deus, de la gracia quels hauia feyta: e axi entro a hora de dinar metien tot llur temps en Deus a lloar, e beneyr, e fer gracies, e de pres menjar feyen altres jochs. Queus dire? La festa dura VIII. jorns.

Capitol cxlj. com lo Senyor Rey Darago trames Linfant Nanfos a Mallorques ab gran poder de cauallers, e Almugauers per pẽdre la ciutat, per raho quel Apostolich endreçaua quel Rey de França hagues la Illa de Mallorques, la qual volch guardar lo senyor Rey en Pere.

E COM la festa fo passada, lo senyor Rey apella lo senyor Infant Nanfos, e Lalmirall: e dix los, Infant nos volem quen continent vos aparellets per passar ab cinch cents cauallers, e Lalmirall yra ab vos, e assatiats Mallorques. E el feyt sera axi ordonat, que a pochs dies que hi siats, la ciutat vos sera retuda, e tota la Illa, e Yuiça atre tal: e aço no tardets, ans se faça tantost. E lo senyor Infant respos, ço q̃ vos manets sera feyt: veus mi aparellat, ordonat vos qui volets que vaja ab mi. E Lalmirall qui era molt saui caualler dix al Senyor Rey, Senyor merce, placiaus quem perdonets ço queus vull demanar. Dix lo Senyor Rey a Lalmirall, digats tot segurament. Senyor donchs placiaus queus placia dir a Lalmirall ques aço queus mou, que nos anem a Mallorques. Dix lo Senyor Rey al Almirall,

be

be deyts, e plaume queLinfant, e vos ho ſapiats: veritat es que a nos es cert per lletres que hauem damichs noſtres que hauem en Genoua, e en Venecia, e en Piſa, que el Papa cuyda endreçar quel Rey de França haja la Illa de Mallorques de noſtre frare, a grat, o a força. E la força es que li cuyda fer per dos fills ſeus que li te a Paris los majors que ha: que ſi per grat no la li volien lliurar, que li diga que tolra la teſta a ſos fills, ſino la li lliura, encara que li tolra Muntpeſller, e a Roſſello, e Conflent, e Serdanya. E axi breument yo no trop qui lin goſas dir de no, per que es meſter que nos guardem noſtre frare daqueſta occaſio, e nos, e noſtra terra: que per Mallorques ſe poria perdre tota Cathalunya ab les comunes aqui fa gran enueja, que volenters ſe metrié, e per diners ajudarien al Papa, e al Rey de França: ſi que aqueſta coſa hauem nos feyta aſaber a noſtre frare lo Rey de Mallorques. Si que aximateix na ell ſemblant raho, perque ell ha manat alcuns prohomens de la ciutat, que facen ſemblant ques facen forçar: mas quen continent a pochs dies que reten la terra al Infant. E axi voſaltres haurets tantoſt la ciutat, e lo Rey de Mallorques noſtre frare ſeran fora de perill, e nos fora de tota ſoſpita. Que ſi vna vegada hi entraua lo poder del Rey de França, e de les comunes, james lo Rey de Mallorques no ſi veuria. E a ell val tant que nos la tengam, com ell: que pus hajam, e ell haja ſos fills en ſa terra, tantoſt nos la li retrem. E Lalmirall dix, Senyor molt ſaui penſament hauets haut, e per vos, e per lo Rey de Mallorques: e dich vos q̃ cela coſa q̃ a mi feya paor deſta guerra, era que la Illa de Mallorques no fos contra nos. Donchs, dix lo Senyor Rey, Almirall penſats vos en danar ab les galees a Salou, e lla feyts aparellar lenys quius porten tot ço que ops hajats: e Linfant pens ſen danar ades a Tarragona, e nos trametrem li los richs homés, e cauallers aquells de qui ſia be acompanyat, entro ala quantitat dels D. cauallers. E volem que vaja ab voſaltres en Corral Lança qui es bell parler, e molt ſaui: e ordonarets q̃ll entre dins la ciutat a parlar ab los prohomens, e Nesbert de Mediona axi mateix qui ha molt viſt, e oyt. E feyts en guiſa que vna col no tocaſſen, ne res no talaſſen les noſtres gents: q̃ ordonat es, q̃ a pochs dies q̃ hi hajats eſtats, vos ſera retuda la ciutat, e puix tota la Illa. Mas bo es q̃ nos faça de continent, ans parega qué ſien forçats, per tal quels Franceſos no pogueſſen entrar en mala ſoſpita contra noſtre frare lo Rey de Mallorques: q̃l ſeu perill es aytát char

char a nos, com dela nostra persona: e d sos fills, axi com dels nostres. Perque hauem menester, e nos, e ell, que ab seny façam nostres faenes, ab tal gent hauem a contendre. Deus per la sua merce nos hi ajut: que plagues a Deus que ells anassen ab tant bona fe ab nostre frare lo Rey de Mallorques, com ell los va, e los yra, e a nos plaura que james en ell no troben mas veritat, e tota lleyaltat: q̃ de tal pare, e de tal mare naixquem ell, e yo, que altre no par quen nos se deja trobar, e per amichs, e per enamichs: que per enamichs que hom haja no deu affollar sa fe. E axi pensats ala bona hora danar. E tantost Lalmirall pres comiat del senyor Rey, e anas recullir, e feu la via de Salou ab totes les galees, e en Ramon Marquet, e en Bñg. Mallol axi mateix ab les llurs galees. E lo senyor Infant axi mateix a cap de quatre dies hach pres comiat del senyor Rey son pare quel agracia, e el beney, e li doná la sua benedictio: e anasen a Tarragona. E lo senyor Rey trames li la caualleria, e dos mil Almugauers. E aço se feu, perço que paregues que per força podien hauer la ciutat, e la Illa: e si ab poca gent passas fora masa manifest, que per volentat del senyor Rey de Mallorques sera retuda, e pogran hauer molt perill, axi com dauant es dit. Araus lexare a parlar del senyor Infant, e del Almirall qui saparellen de recullir, e tornar vos he a parlar del Rey Darago.

Capitol cxlij. com entesa la lletra del Senyor

Rey Darago, lo Rey de Mallorques trames vna barca armada ab lletres de segret al noble en Pons Saguardia llochtinent en Mallorques: e com lo senyor Rey en Pere pensa venir a Xatiua per lliurar sos nabots, e fer don Alfonso Rey de Castella.

ETANTOST com ells se foren partits del senyor Rey, lo senyor Rey de la sua ma escriui vna lletra al Rey de Mallorques, q̃ li escriui, cascuns vos ho podets pensar, segons les paraules que dauant hauets enteses. E com lo Rey de Mallorques hach reebudes les lletres del senyor Rey Darago son frare, trames vna barca armada a Mallorques ab lletres que escriui de la sua ma, que trames al noble en Pons Saguardia, qui per ell era llochtinent en Mallorques: e axi mateix ne trames a daltres prohomens de segret

de

de Mallorques que los feu ſaber, aço nom ſe, mas caſcuns vos ho podets penſar. E com lo ſenyor Rey Darago hach hauda reſpoſta del ſenyor Rey de Mallorques, alegre, e pagat partis de Barcelona, per anar a Salou,per ajudar,e per eſpatxar toſt lo ſenyor Infant. E deſpuix enteniaſen a venir al regne de Valencia,per trer de Xatiua don Alfonſo,e don Ferrando de Caſtella nabots ſeus, e que fos Rey de Caſtella don Alfonſo,perço ques venjas be de ſon nabot lo Rey en Sanxo de Caſtella, qui axi li era fallit als ops, e li era vengut menys daço que li hauia promes. E axi volianſen venjar en tal manera, que tot lo mon ne prengues exempli.

Capitol cxlviij. com lo Senyor Rey en Pere

Darago partint de Barcelona pera venir a Xatiua comença a malauejar de refredament: e com eſſent a Vilafranca de Panades li pres febra, hon feu ſon teſtament, e reebe lo cors precios de Ieſu Cſtriſt.

E COM fo partit de Barcelona,ques lleua gran mati, ell ſe refreda,e ab aquell refredament vench li cremor de febra, axi quell ſe offeri affany per lo cami, en tal manera q̄ hach a romandre a ſanct Climent: e trameteren tantoſt a Barcelona a meſtre A. de Vilanoua,e a a altres,e faeren li fer pendre al mati laygua,e guardaren la, e tuyt digueren comunament era de fredor, e que no tenia res:e aquell dia caualca, e anà a Vilafranca de Panades,e com fo lla,lo mal li fo entuxat, axi que hach de la febra aſats. E com la febra li fo eſpayada, ell ſe feu venir lo ſeu eſcriua ab qui feya ſos ſegrets,e feu ſon teſtament be,e ordonadament aquel dia: puix lēdema lo reconech,e puix laltre:e com tot lo hach regonegut,e feyt tot a ſa volentat,ell lo ſe feu publicar, e hi reebe per teſtimonis Prelats, e richs homens,e cauallers,e honrrats ciutadans,e homēs de les viles.E com aço fo feyt ell ſe confeſſa moltes vegades,ab Bisbe,e ab Labat de Senteſcreus,e ab Preycadors, e ab frares Menors, e deneja molt be ſa conſciencia:e puix reebe molt be lo Saluador, e molt deuotement ab gran deuocio,en preſencia de tot hom,mentre en la cambra pogrē caber,e ab plors,e ab llagrimes qui dels vlls li exiē reebe lo.E axi mateix, plorauen tots aquels qui eren.E com aço hach feyt,e lo mal tota hora li entuxaua,axi que la nouella anaua per tota la terra, eſpecialment al ſenyor

ſenyor Infant Nanſos qui ja ſera recullit. E com ho entes, ell hach de conſell que hi vengues: e com fo a ell, e lo ſenyor Rey lo vae, dix li: Infant, quius ha donat aqueſt conſell que a nos vingueſſets? Sots vos metge quins pogueſſets cõſell donar a noſtra malaltia? Be ſabem que vos ſabets que no ho ſots, e axi nons feyts fretura: e ſi axi mateix plau a noſtre Senyor ver Deus que paſſem daqueſta vida en aqueſt punt, aytant poch hich farets fretura, q̃ nos hauem ja feyt noſtre teſtament, e publicat: per que penſats vos ne de tornar, e recullits vos a la bona hora, que la voſtra anada es molt bona envers Deus, e envers voſtre regiſme, e de voſtre frare lo Rey de Mallorques: e la tarda poria tornar a gran dany. E ſobre aço lo ſenyor Infant beſa li los peus, e les mans: e lo ſenyor Rey beſal en la boca, e li doná la ſua benedictio, el ſenyá mes de deu vegades: e tantoſt mes ſe el cami, e anas recullir a Salou ab la gracia de Deus.

Capitol cxliiij. com lo Senyor Infant Nanfos *paſſa en la Illa de Mallorques, e com aſſatia la ciutat, e a pochs de dies entra en parlament ab los prohomens.*

ETANTOST com ſe fo recullit, lo vent ſe mes a la terra, e faeren tuyt vela: e a poch de temps foren en la Illa de Mallorques, e preſeren terra a la Poraça: e lla poſaren los cavalls en terra, e lo ſenyor Infant ab tota la cavalleria, e Almugaueria anas a tendar a les torres Lauaneres: e Lalmirall ana lla ab totes les galees. E com tot hom fo en terra, lo ſenyor Infant feu cridar en pena de la perſona, que nul hom no talas, ne fes mal, ne damnatge negu en la orta, ne a res que hi fos: e com aço fo feyt, dins pochs dies entraren en parlament los vns ab los altres, axi quen Corral Lança per lo ſenyor Rey Darago entra moltes vegades dins la ciutat a parlar ab lo lloctinent, e ab los prohomens: e ades anaua de la ciutat al ſenyor Infant, e ades tornaua dins.

Ara vos lexare ells eſtar, qui eſtan en llur parlament, e tornare a parlar del Senyor Rey Darago.

Capitol

Capitol cxlv. cō lo senyor Rey en Pere Darago *feu publicar segona vegada son testament dauant Larquebisbe de Taragona, e be vuyt Bisbes: e com lexa Linfant Nanfos hereu vniuersal del regne Darago, e de Cathalunya, e del regne de Valencia: e al senyor Infant en Iacme Rey de Sicilia.*

E COM lo senyor Infant fo partit del senyor Rey, lendema lo senyor Rey volch quel seu testament se publicas altra vegada, en presencia del Archebisbe de Taragona qui aqui era, ab be VIII. Bisbes, tots naturalls dela terra del senyor Rey Darago, e Abats, e Priors, e homens dordra, e richs homens, e cauallers, e ciutadans, e homens de viles. E com tots foren dauant lo senyor Rey, lo testament se legi axi alt que tuyt lenteseren: e lexa sos Marmesos Larquebisbe de Tarragona, e Bisbe de Barcelona, e Labat de Sentescreus, e richs homens, e cauallers, tots bons, e sauis, e discrets, e bons Chrestians: e que aconeguda daquels, tots sos torts fossen restituyts. E lexa quel seu cors fos enterrat el Monestir de Sentescreus qui es molt honrrat Monestir de monges, e es tro a sis llegues prop del dit lloch de Vilafranca. E lexa hereu vniuersal lo senyor Infant Nanfos del regne Darago, e de Cathalunya, e del regne de Valencia: e lexa li tots los drets qui a la corona Darago, e al Comptat de Barcelona, e al regne de Valencia pertanyen en totes les quatre parts del mon. E daltra part, lexa al dit senyor Infāt Nanfos, que li comanaua madona la Regina sa mare, que fos de sa vida dona, e Regina: e que nul temps no exis de sa volentat, e que lamas, e honrras axi com aquell qui hauia la millor dona, e la pus sancta de mare qui el mon fos. E daltra part li lexa lo senyor Infant en Pere son frare menor qui era, que li degues donar consell, e vida aytal cō tanyia a fill de Rey: encara li lexaua sa germana madona la Infanta Violant, q̃ li fos tengut de donar Rey per marit, qui fos daltra sanch. Daltra part, lexa lo regne de Sicilia, ab sos drets q̃ li pertanyien en les quatre parts del mon, al senyor Infant en Iacme qui era apres del senyor Infant Nā fos de dies: e lexal vinclat, que si lo senyor Infant Nanfos moria sens infants de lleyal cōjugi, que tornas lo regne Darago, e de Catalunya, e lo regne de Valencia, ab tots los drets que pertanyien al regne Darago, e al Comptat de Barcelona, e al regne de Valencia, al senyor Infant en Iacme, axi com ho lexaua al senyor Infant Nanfos. E si per ventura lo senyor Infant en Iacme moria abans quel senyor Infant Nanfos,

ſos,quel regne de Sicilia romangues al Infant Fraderich:e quel lexaua en poder del Infant en Iacme,que li donas aquella vida que tany a fill de Rey. E encara lexaua axi mateix madona la Regina, que toſtemps en ſa vida fos dona,e ſenyora,e Regina: e lamas, e la honrras, axi com ho lexaua al ſenyor Infant Nanfos. E axi mateix dela Infanta madona Violant llur germana,q̃ li fos tẽgut de donar marit Rey, qui fos dalta ſanch. E puix el teſtament hach moltes daltres coſes,que a mi no cal retrer:perço com no toquen a la mia materia. E com lo teſtament fo leſt,e publicat,lo ſenyor Rey demana a tots,axi com a lleyals vaſſalls, que li digueſſen,ſi los paria que be ſtigues. E caſcuns lloaren li ho,cõ per cert axi fo feyt ſauiament,e madura,e ab gran deliberacio:com tanyia a fer a ell,qui era lo pus ſaui ſenyor del mon,e lo pus auiſt en tots feyts.E com aço fo feyt,e publicat,lo ſenyor Rey eſtech be confortat: e tot hom ſe penſa que ell fos be millorat: e lendema lo mal li entuxa, qui era la veſprada del benauẽturat ſanct Marti,e tot aquell dia ell ſoſferi molt affany,e la nuyt.E lẽdema lo jorn del benauẽturat moſenyer ſanct Marti,caualler de Deꝰ molt gracios,e digne, noſtre ſenyor volch apellar al ſeu regne aqueſt ſenyor Rey en Pere, Rey Darago,lo millor caualler del mon,e lo pus ſaui,e lo pus gracios a totes gents qui hach naixques. Axi com aquell qui hach mes gracies en ſa perſona,que hõ qui may fos.Daltra part,q̃ lexa quatre fills , los pus ſauis,e los millors darmes,e de tots feyts que el mon foſſen:e els pus corteſos,e los mills nodrits.E lexa dues filles,la vna qui era Regina de Portogal,laltra qui era donzella. E daltra part,quen ſa vida hach preſa venjança de tots aquells qui tort li tenien a ell,ne a ſos fills:es vae ſobira de tots ſos enamichs:e hach crexcuda la ſancta fe catholica,e montiplicada.E morts. e vençuts molts maluats Sarrahins. Queus dire? Quia no trobarets en lligenda neguna, que hanch Deus faes tantes gracies , ne merce a negu Rey. E encara que ſos fills eren de edat de regnar,que hanch la caſa de Arago no calech vn jorn vagar , a fer ſecucio de ço que ell hauia començat. Si que Deus vae:que no hi feya fretura, tant bons fills hi hauia,volch lo aqueſt beneyt dia acompanyar ab lo Baro ſanct Marti,ſi que la mort ſa coſta. E com lo Rey conech que la ſua fi era prop, pres comiat de tuyt , els comana madona la Regina , e los Infants, e puix los ſenyá,els beney.

Capitol

Capitol cxlvj. com lo Senyor Rey en Pere Darago paſſa deſta vida, e fo ſebolit el Moneſtir de Senteſcreus: e com los marmeſſors trameteren vna galea a Mallorques al ſenyor Rey Nanfos darago, e a Sicilia al Senyor Rey en Iacme Rey de Sicilia.

ECOM aço fo feyt, feu ſe donar vna creu que li eſtaua dauant, e reebela en ſes mans, plorant ab grá deuocio: e dix molta bona oracio. E com ho hach feyt, lleua los vlls al cel, e ſenyas tres vegades, e puis abraça la creu, e croa los braços ſobre ella, e dix: Pare ſenyor, ver Deus Ieſu Chriſt, enles voſtres mans coman lo meu eſperit, e placiaus per la ſancta paſſio que preſes, que reebats la mia anima en Paradis, ab lo benauenturat moſenyer ſanct Marti, de qui vuy fan tots los Chreſtians del mon feſta, ab los altres ſancts beneyts. E com aço hach dit, lleuá los vlls al cel, e larma li parti del cors en lany de M. CCLXXXV. lo jorn de ſanct Marti, e ab los altres ſancts en Paradis, axi com ſi fos vn Albat, e anaſen ab los angeles en Paradis. Deus per la ſua merce vulla que axi ſia, e axi deuem tuyt eſtar dopinio, que ell ſia ab lo benauenturat ſanct Marti, e ab los altres ſancts en Paradis que hanch Chreſtia no feu tant bona fi, com ell feu, ne ab major contricio. E com lo ſenyor Rey fo paſſat daqueſta vida, vaerets dols, e plors, e crits, q̃ james aytals no foren feyts, ne oyts. E dementre que tuyt plorauen, los marmeſſors aquells qui en aquell lloch eren, hauien ja feyta armar vna galea en Barcelona, com vaeren quel ſenyor Rey eſtaua mal. E tantoſt com fo paſſat, hagren vn caualler ſaui, e bo, e donarenli dos traſllats autentics del teſtament del ſenyor Rey, e manarenli que ſanas recullir tantoſt a Barcelona, en la galea que trobaria aparellada: e que faes la via de Mallorques, e lla hon trobaria lo ſenyor Rey Nanfos Rey Darago, que lla anas. E com ſeria lla hon ell fos, que nul hom no auallas en terra, mas ell tot ſol: e que a la galea nul hom no lexaſſen acoſtar. E com ſeria lla, que ell que parlas ab lo dit ſenyor Rey, e ab Lalmirall tantſolament, e digues los la mort del ſenyor Rey, e que li donas la hu dels traſllats del teſtament. E tátoſt com aço hauria feyt, ques recullis, e que ſen anas en Sicilia, e que dauát tot hom faes la via de Sicilia: e com ſeria en Sicilia digues a madona la Regina, e al Senyor Rey en Iacme Rey de Sicilia, e al Senyor Infant en Fraderich, la mort del ſenyor Rey. E donas al Senyor Rey en

Mori lo Rey ē Pere Darago ē lāy 1285.

Iacme laltre traſllat del teſtament. E lo caualler dix, que aparellat era de fer ço que ells manaſſen. E anaſen a Barcelona, e troba la galeea aparellada de recullir: e tantoſt bate de remps, e anaſen. Ara dexare a parlar dela galea, e tornare a parlar del ſenyor Rey Darago. Axi com jaus he dit, lo dol fo gran, quis feu per tora la terra, quels miſſatgers nanaren per totes parts. E lendema hi hach mes de mil perſones, e de Tarragona mes de cinch milia, e de tot lo camp de Panades: axi que tanta gent ſi aplega, que no podien caber en Vilafranca, ne a dues negues prop. E lendema ab gran profeſſo portaren lo cors al Moneſtir de Senteſcreus, e aqui faeren lofici molt ſolemnial, perço com ell era abſolt, e hauia jurat manament de ſancta eſgleya, e hach hi preychs, e tota aquella ſolemnitat que tanya a fer aytal Senyor. E vaerets hi depuix fo paſſat deſta vida, entro fo mes en terra, mes de deu milia perſones ab ſengles brandons en les mans. E com lo ſenyor Rey fo enterrat caſcuns ſen anaren en llurs terres, e per tot trobauen grans plants, e grans plors. Deu per la ſua merce haja la ſua anima, Amen. Que mort es aquell qui altre Alexandri fora eſtat el mon, ſi ſol deu anys hagues mes viſcut. Ara vos lexare a parlar dell, e tornare a parlar del miſſatger qui ſen va ab la galea a Mallorques, e en Sicilia.

Capitol cxlvij. com se ſabe la mort del Senyor *Rey en Pere a Mallorques, e en Sicilia: e los plants, e plors que van fer tots los de Macina.*

COM LA galea fo partida de Barcelo na, dins pochs dies fo a Mallorques hon troba lo Senyor Rey Darago Nanfos a les torres Lauaneres: e feu tot ço, que li hauien manat los marmeſſors del Senyor Rey ſon pare, e aytát mes, que ab les pus belles veſtidures que hach ell exi en terra, e aço feu ſauiament: per que diu lexempli del prohom, tramit ſaui, e no li digues que faça: perque tot ſenyor, ciutat, o vila deu molt metre ſa punya que com tramet miſſatge, quel trameta pus ſaui que puixca: que bon miſſatge honrra ſon ſenyor, o ſa comunitat, e porta ço per que va a bona fi. E com hach parlat ab lo ſenyor Rey, e ab Lalmirall, acullis, e feu la via de Sicilia, e a poch de temps ell fo en Sicilia, e troba madona la Regina, e el Senyor Rey en Iacme Rey de Sicilia, e Linfant en Frade-

rich a Macina: e dix los la nouella, e feu tot ço que li fo manat. E com la mort fo poblicada, e lo testament fo lest a Macina, vaerets dols, e plors per tota Sicilia, e per tota Calabria: que be durá vuyt jorns als mas plorar.

Capitol cxlviij. com Linfant en Iacme se corona Rey de Sicilia a Palerm, e les grans festes que hi van fer: e com feu armar XX. galees, e feu Capita delles a en Berenguer de Sarria.

E COM fo passat lo dol, lo senyor Rey mana per tota Sicilia, e per tota Calabria, que tot hom fos a jorn cert a Palerm a la festa, que ell se coronaria Rey de Sicilia, e de tot lo regne. E les cartes anaren de totes parts: e com les cartes ne foren anades, lo senyor Rey, e madona la Regina, e Linfant en Fraderich anarensen a Palerm: e com foren lla la festa comença molt grá, e lo jorn fo vengut quel senyor Rey hauia donat: e aqui ab gran alegre, e ab gran festa lo Senyor Rey en Iacme pres la corona del Reyalme de Sicilia, en tant bona hora, e ab tal gracia de Deus, que james no fo Rey qui tant gracios, ne tant astruch fos a ses gents, e es encara, e sera molts anys, si a Deus plau. Que depuix fo coronat, si les gents de Sicilia, e de Calabria sembrasen pedres, si cullirien bell forment, o bell ordi, quen veritat en Sicilia se tenien, e en Calabria XX. castells de richs homens, qui cascu feya major messio que vn Rey no fa, e tuyt eren richs assats: e la cort sua era rica, e bona de thresor, e tot be: per que li poden dir a lo senyor Rey en Iacme benauenturat. E com la festa fo passada, ell sen torná a Macina, e tantost feu armar XX. galees, e feu ne Capita vn caualler qui ell amaua molt per nom en Bñ. de Sarria: que segurament podia hom dir, que ells eré dos germans per nom lo dit en Bñ. de Sarria qui era major de dies: e laltre en Vidal de Sarria, que de cascu, có vos digui dauant den G. Galceran, pogra hom fer vn libre de llurs proeses e de llurs caualleries, e de tots feyts darmes. E majorment del dit en Bñ. qui era, e es estat, e es encara lo pus llarch de cors que caualler qui hach fos en Espanya: e ha haut tal senyor qui be li ho ha mostrat, ço es saber aquest senyor Rey de Sicilia, qui puix per temps lo feu noble, segons que per auant oyrets en son lloch, e en son temps.

Capitol cxlix. com lo noble en Berenguer de *Sarria ab XX. galees correch tota la costera de Malfa, entro a la feu de Roma, hon hach preses galees, lenys, e barques.*

AXI com les X X. galees foren armades, en hach feyt Capita lo dit Berenguer de Sarria, ell li maná ques pensas de recullir, e que faes la via de Napols, e que sabes que si feya e puix ques giras a Xicle, e que bates la costera entro ala feu de Roma. E com seria tornat ell passaria en Calabria, q̃ ell volia do nar a conexer als enamichs, quel Rey Darago no era mort: ans dabās hauien a contrastar ab vn Rey, mas daqui auant naurien a contrastar ab dos, qui son vn cor, e vn cors, e vna volentat. E com aço hach dit, en Berenguer de Sarria pres comiat dell, e de madona la Regina, e del Infant en Fraderich, e recullis en la bona hora, e en la guarda de Deus: e bate tota la Calabria, e venchsen al cap de Pelanuda, e del cap de Pelanuda, ell se mes en mar, e feu la via de la costa de Malfa, e aquella costa era poblada de la pus mala gent, e dels majors cosaris qui el mon fien: especialment dun lloch que hach nom Passata. E pensas que si la costa de Malfa corria faria quatre bons serueys al senyor Rey de Sicilia, e a ses gents, e al senyor Rey Darago atre tal, e a ses gents. La vna que venjaria lo damnatge que hauien feyt en les guerres passades, laltra com serien destroyts, que daqui auant no porien mal fer: laltra que seria lo millor feyt darmes, e el pus auenturat que gran temps ha fos feyt daquella part. E axi com so mes en cor, axis feu, e compli: e abans que alba de jorn fos ell hi pres terra, e hach tota la gent en terra prop de la ciutat de sanct Andreu de Malfa: e correch tota la muntanya. Axi que quatre jorns hi estech, e assega, e crema major, e menor: e Reuel, e Passata, e tot quant hach en la muntanya: e estech senyera alçada, e aná cremant, e assegant tot ço que trobá: e sobrepres els llits los maluats de Passataris, axi que tots nanaren aytal: e cremá hi galees, e lenys que tenien en terra tirats, que non lexa hu aqui, ne ē lloch de la costa. E com tot ho hach cremat, e assegat, recullis, e aná a Sorento, e feu atre tal: e hagra atre tal feyt de Castellamar, sino fos molta caualleria que hi hauia venguda de Napols. Queus dire? Quentrassen al port de Napols, en trague naus, e lenys, e ni cremá, e puix bate la costera entro a la feu de Roma: e pres naus, e lenys, e galees q̃ trames

en

en Sicilia.E ſabes lo gran viaſora qui era per tota la coſtera,e enla boca de la ſeu de Roma,que pres tots quants lenys hi hauia,demana Lapoſtolich que era aqueſt brugit. E digueren li Pare ſanct,aço es vn caualler de Sicilia per nom en Berẽguer de Sarria,qui es vengut ab XX. galees de Sicilia,e hach cremadá,e affegadá tota la coſtera de Malfa, e el port de Napols,e tota la coſtera hach barrejadá: e daci de la ſeu de Roma ha tretes galees lenys,e barques que res no li pot durar dauãt. A Deus, dix lo Papa, ques aço que ab tants Diables ha a contraſtar, qui ab la caſa Darago contraſta. Que caſcu daquells cauallers de Cathalunya ſon Diables encarnats, que res nols pot eſtar dauant, ne per terra, ne per mar? A Deus, plagues quells foſſen reconciliats de la ſgleya,que aqueſtes ſon gents ab qui conquiſtariem tot lo mon, e metriem a baix tots los infels:perque prech Deus que trameta pau entre la ſancta ſgleya,e ells. E Deus perdo al Papa Marti, que axi los trague dela ſgleya:mas ſi nos podem en breu,ſi a Deus plau,los reconciliaré, que molt ſon gents valents,e de gran bontat: que no ha gayre de dies que han perdut llur Senyor qui era lo millor caualler del mon, e creu que ſis ſeran ſos fills,qui en axi comencen.

Capitol cl. com lo Senyor Rey en Iacme de *Sicilia paſſa en Calabria per guerrejar:e com lach tota netament, ſaluant lo caſtell Deſtill.*

E COM EN Berenguer de Sarria hach feyt tot aço, ab gran guany tornaſen en Sicilia,hon trobá lo ſenyor Rey qui fo molt pagat de ço que hach feyt, e ſis foren tots los Sicilians,per lo gran damnatge quels Malfatás los feyen tot jorn.E tantoſt com les galees foſen a Macina,lo ſenyor Rey paſſá en Calabria ab grã gẽt, e aná veſitar totes ſes terres:e aytant com caualcaua dela terra, qui encara no era ſua, aytãts ſen retien a ell:ſi que per cert,ſi Lalmirall fos ab leſtol eſtat,aquella ſaho en la ciutat de Napols,dretament ſen fora anat. Queus en diria pus? Que netament hach tota Calabria, ſaluant lo caſtell Deſtill, axi com dauant vos he dit,e Taranto,e Principat,e el cap de les Llengues e Otrento qui es bona ciutat,e Archebiſbat: e baſta puix deça Principat entro a Senler prop a XXX. milles. E axi com lo ſenyor Rey hach

conqueſt ço qui entorn li eſtaua, anas deportant, e caçant per la Calabria: perço com es la pus ſana prouincia del mon, e la pus gracioſa de totes ſanitats, e les millors aygues, e les millors fruytes del mon: e enla Calabria hauia molt hõrrat rich home caualler poblat de Cathalunya e Darago, e del pays mateix: e axi lo ſenyor Rey anaua de conuit en conuit, e de plaer en plaer. E com lo ſenyor Rey ſanaua axi deportant, en Berẽguer de Sarria vench ab les galees a Macina, e axi mateix hach molt guanyat en aqueſta entrada. Ara vos lexare a parlar dell, e tornare a parlar del ſenyor Rey Darago.

Capitol clj. com lo ſenyor Rey Darago ſabuda la mort de ſon pare enanta en tal manera que a poch de temps hach Mallorques, e Yuiça, e ſen torna en Barcelona hon li fo feyta feſta.

COM lo ſenyor Rey Darago hach haut lo miſſatge de la mort de ſon pare, ell feu enantar en ſos affers en tal manera que a dos jorns apres quel miſſatge hach haut ſe rete la ciutat de Mallorques a ell. E lo noble en Ponç Saguardia mes ſe al Temple: e puix a dos jorns que la ciutat ſe fo retuda, publicas la mort del ſenyor Rey en Pere, es legi lo teſtament, e vaerets plors, e crits, e plants los majors del mon. Queus en faria plus llongues noues? Que be VI. jorns durá lo dol, que nul hom no feu res en la ciutat. E com lo dol fo paſſat, lo noble en Ponç Saguardia retes al ſenyor Rey: e lo ſenyor Rey ſa, e ſaul, ab tota ſa companya qui ab ell ſen volgren anar, feu los poſar a Coplliure, e de Coplliure anaſen a Perpenya. E lo ſenyor Rey de Mallorques rebel fort be, e li feu toſtemps molta donor: e deuia ho fer, que ell lo ſerui toſtẽps molt be, e era dels bons cauallers del mon. E com lo ſenyor Rey Nanfos hach trames en Ponç Saguardia, ell lexa per procurador de la ciutat, e de la Illa Geſbert de Mediona, e llexa li bona companya. E puix pres comiat de la ciutat, e de tots aquells prohomens de fora que hi eren venguts, e anaſen, e feu la via de Yuiça. Ara es ver que ell mentre tenia ſetge en la ciutat de Mallorques hauia trãmes en Yuiça que ſabes llur volẽtat, ſis retrien a ell. E los prohomens de Yuiça prometeren li, que ço que faria la ciutat de Mallorques, farien ells: per que ell ana en Yuiça, e tantoſt

los prohomens reeberē lo ab grā honor, e entra dins lo castell: e estech hi dos jorns, e llexa hi vn caualler molt saui, e bo, per nom en Lloret, p Castella. E pres comiat, e anasen a Barcelona: e aqui fo li feyta grā festa e de Barcelona trames per tots sos regnes a richs homens, e ciutadās, e homens de viles, que a jorn cert li fossen a çaragoça.

Capitol clij. com Lalmirall en Roger de Luria

correch tota la costera de Prohença, e hach barrejada Serinya, e Achda, e Viats, sens que no muris fembra, ne infant de XV. anys auall, ne hom de xexanta en sus.

COM LO senyor Rey hach trames ses cartes per totes parts, quel jorn que los dona que fossen a çaragoça, perço com ell volia fer festa a pendre la corona, Lalmirall vench a ell, e dix li: senyor, vos hauets donats cinquanta jorns, que tot hom sia a çaragoça a la vostra festa de coronar, e a mi seria molt que les companyes de les galees estiguessen axi vagants. E perço ab la gracia de Deus: e vostra, yo mich portare, e yre a barrejar la costera daci a Marsella, e fare en guisa que ab la ajuda de Deus yo sia tornat tantost, ab temp q̄ puixca esser a çaragoça a la vostra coronacio. Dix lo senyor Rey al Almirall, deyts be. E com fo en la mar de cap de Leuçata anasen ala plaja del Grau de Serinya, e aqui a lalba del dia posa la gent en terra, e ell exi en tro ab C. homens a cauall, e al jorn ells foren a Serinya, e barrejaren tota Serinya, e tota la terra: e lo via fora ana per tota la encontrada, e vench a la ciutat de Beses quin es luny dos llegues, e la host de Beses exi, e vench a Serinya, e foren per compte X X X. milia persones ab daltres llochs qui si mesclaren ab la host de Beses. E Lalmirall dix a les sues gents: Barons, vuy es lo dia que la casa Darago, e les sues gēts per tostemps guanyaran honor, e preu per tota esta encontrada, que ço que ve, es gent mortal, que nul temps vaeren vn hom fello, perque firam de ple en ple, que vosaltres veurets que no hauran mas las espalles, e la caualcada sia Reyal, que tot quāt si guany cascu, tot se sia seu. Empero manam a cascu sots pena de traycio, que no prenga roba, ne cauall, entro la batalla sia fenida: e axi ho atorgaren tuyt, e entretant la host se acostā a ells, ques pensauen que no calgues mas lligar. Ab

tant, com foren tant prop quels darts pogren jugar, e les ballestes a triquet trer, les trompes, e les nacres tocaren. E Lalmirall, ab los homens a cauall van broçar als homens de cauall qui eren be C C C. daltra part, qui Francesos, qui del pays, e dels Almugauers que hi hauia be dos mil, van trametre llurs darts, que hanch hu non peca que no metes hom mort, o nafrat per mort: e les ballestes van desparar a colp, axi que tant fo lesforç al començament, que Lalmirall, e sa companyia faeren, que cridaren Arago, Arago, q̃ a colp aquells van girar, axi de cauall, com de peu. E Lalmirall, e els altres foren en ells. Queus dire? Que lencals dura entro a mija llegua de Beses, e hagra durat entro a la ciutat, mas vespres feya: e a Lalmirall feya li paor, que de jorn no pogues tornar a les galees, perço com eren en plaja, la pijor qui sia de Lleuant a Ponent. E axi capdella la gent, els ne feu tornar: e axi tornant, lleuaren lo camp: mas nols cal demanar lo gran guany que hi faeren. E axi com nuyt fo, ells foren enla plaja dauant les galees, e cremaren, e assegaren tot Serinya, saluant la sgleya, que es molt bella de madona sancta Maria de Serinya. E aquells de Beses, e dels altres llochs recullirensen a Beses: e hagren tanta de gent perduda, que be veyen q̃ lendema si Lalmirall tornaua, que no li porien defendre la ciutat, si gent estranya no hauien. E axi trameteren aquella nuyt a via fora per tota aquella encontrada, que venguessen a defendre la ciutat de Beses, que la major part de la gent hauien perduda: e podien ho dir per veritat, que non tornaren dels deu dos, e axi muriren tuyt sens que Lalmirall, com hach regoneguda sa companya, no troba que hagues perdut mas set homens de peu. Si que a Beses hach venguda al mati molta gent: mas daço Lalmirall no hach cura: mas de mija nuyt auall recullis ell, e la sua gent, e anarensen al Grau de Achda, axi que hi fo a lalba del dia, e posa la gent en terra, e per la agulla de Viats muntarensen les galees sotils, e els lenys armats: e les galees grosses anarensen a la ciutat Dachda, e en cascu de aquests llochs prengueren tots quants lenys, e barques trobaren. E Lalmirall ab la meytat dels homens a cauall, e ab la meytat dels Almugauers, e ab gran res de les Xurmes anassen ala ciutat Dachda, e pres la, e barreja la tota: e no volch, que fembra, ne infant ne moris negu: mas del homens de X V. anys en sus, e de LX. en jus nanaren a tall, e tots los altres restaura: e barreja, e assega tota la ciutat, saluant Lepiscopat, que james ell no consenti, q̃ a sgleya faes

faes hom damnatge negu,ne ahontas hom fembra neguna. Aquestes dues coses se retench Lalmirall tostemps, que no consenti que negu faes damnatge a sgleya,ne hi lleuas valēt de vn boto. E axi mateix que fembra neguna fos ahontada,ne despullada,ne tocada en sa persona. Per que Deus lin rete bon merit:que lin doná victories, e li feu bona fi. E laltra companya sua anaren a la vila de Viats, qui per terra, qui per la agulla amunt: e axi mateix barrejaren ho tot, e hagueren ne tot ço que hi era,lenys,e barques,que hi hauia enla agulla amunt moltes, e axi mateix lo via fora aná per tota la encontrada. E aquells de Sentiberi,e de Lupia,e de Giga vengren a mar: mas com foren prop Dachda,noues los van venir, com hauia pres lo dia passat a aquells de Besses:e axi com ho oyren pensaren de girar, mas nos cuytaren tāt quels homens de cauall, e els Almugauers no aconseguissen mes de quatre milia quen alancejaren,e puix tornarensen a Achda,e estegren hi qua tre jorns, e barrejaren, e assegaren tota la encontrada. E com hagren aço feyt, Lalmirall feu recullir la gent, e feu la via de Aygues Mortes, e ell trobá naus, lenys, e galees, e tot quant hi trobá pres, en trames a Barcelona. E puix ana al cap de la Spiguera,e com fo en aquella mar, fo exit de la llengua: e tot hom daquella encontrada se cuyda se fos anat en Sicilia,e la nuyt ab loratge ell se mes en mar aytant com poch en guisa que lo dia de la terra non poguessen hauer vista: e lendema que lembat se mes,ell feu la via del cap de Leucata,e la nuyt ell hi pres terra,e trobá hi entre barques,e lenys be XX. carregats de bona roba, e pres los tots,e trames los á Barcelona: e a lalba del jorn ell entra per lo Grau de Narbona,e trobá hi léys,e galees,e tot ell ho metia a mar. Queus dire? Que sens fi fo ço que ell guanyá,e tots aquells qui ab ell eren:e hagren molt mes feyt, sino fos la cuyta que ell hauia de tornar en Cathalunya:perço que al temps pogues esser ala coronacio del senyor Rey. E axi exis del Grau de Narbona ab tot aquell nauili q̄ hach pres,e feu la via de Barcelona. Ara vos lexare a parlar del Almirall en Roger de Luria,e parlare del senyor Rey Darago.

Capitol cliij. com lo Senyor Rey Nanfos

sen ana a Sentescreus hon feu absolre lo vas del senyor Rey son pare,e cantar per temps L.misses tots jorns.

COM

COM Lalmirall hach pres comiat del ſenyor Rey a Barcelona, lo ſenyor Rey exi dela ciutat: e lo primer viatge que feu anaſen a Senteſcreus, e aqui ell feu venir Larchebisbe de Tarragona, e tots los Bisbes de ſa terra, e tots los altres Prelats: axi que be hi hach mes de C C C. croces, e deu frares de caſcuna de les ordes de tots ſos regnes. E aqui ell feu ſon dol, e totes les gents: e feu cantar miſſes, e ſi feu preych: e ab gran profeſſo feu abſolre lo vas del bon Rey en Pere ſon pare, e aço tench deu jorns, a tots dies: e com aço fo paſſat, per honor de lanima del ſenyor Rey ſon pare, feu dons, e moltes gracies al Moneſtir, perço que per temps tots jorns ſe cantaſſen miſſes per lanima del bo Rey ſon pare, ço es aſaber cinquanta miſſes. E com aço hach feyt, ell pres comiat de tuyt, e anaſen a Lleyda, hon li fo feyta gran feſta, la major que hanch negunes gents pogueſſen fer a llur ſenyor: e com lo ſenyor Rey fo a çaragoça, tot hom paſſa datendre a çaragoça. E lexar vos he eſtar lo ſenyor Rey, e tornar vos he a parlar del Almirall.

Capitol cliiij. com Lalmirall en Roger de Luria ſen ana a Tortoſa ab larmada: e dementre quell ſeria ala coronacio del ſenyor Rey lexa per cap, e per major del eſtol ſon nabot en Ioan Luria.

COM LALMIRALL fo exit del Grau de Narbona ab tot lo nauili quen hach haut, ell feu la via de Barcelona, e a pochs de dies fo a Barcelona: e com fo a Barcelona, aqui li fo feyta gran feſta, e eſtech aqui VIII. jorns. E puix anaſen ab larmada a Tortoſa, e com fo en la ciutat de Tortoſa, e les galees foren en la ciutat, ell hi lexa per cap, e per major ſon nabot en Ioan de Luria qui era molt bo caualler, e eſpert: que en aquell temps nos pogra hom penſar que vn caualler de ſon jouet fos pus cert, ne pus ſaui, ne millor darmes en gran partida del mon. E mana li que faes la via Deſpanya, e ſobre Moros que no foſſen de pau ab lo ſenyor Rey Darago los donas a guanyar, per tal que ſa gent no ſen bujas demenrre que ell ſerla ala coranacio del ſenyor Rey.

Capitol

Capitol clv. com lo Senyor Rey Nanfos Darago se corona a çaragoça, e les festes, e jochs ques van fer: e com en Ioan de Luria crema, e affega molts llochs en Barbaria: e com Lalmirall se reculli per passar en Sicilia.

AB TANT en Ioan de Luria ab larmada feu la via de Valencia, e Lalmirall anasen per terra a çaragoça ab gran caualleria, e ab molt bon hom de mar que hi amena, e lo senyor Rey acullil molt ab bella cara, e li feu gran honor, e hach gran goig de ço que hach ell feyt. E Lalmirall tantost feu arborar vn taulat molt alt, perço com ell nera apres del Senyor Rey en Pere, e del Rey de Mallorques lo pus adret caualler dreter, que nul caualler qui fos en Espanya: e en Berenguer Dentença son cunyat atre tal, que cascu dells hi viu tirar yo: mas per cert lo Senyor Rey en Pere, e lo Rey de Mallorques sen lleuaren la flor de tots quants ni hauia per tostemps, e tiraua cascu dells tres estils, e vna taronja: e lestil darrer era tan gros com vna asta de llança. E tota hora los dos primers sobremuntauen gran cosa al taulat. E apres hi feu, e hi ordona taula redona, e los homens de mar faeren fer dos lenys armats daquelles plates que anauen per lo riu, en que vaerets batalles de taronges que del regne de Valencia nauien feyt venir mes de cinquanta carregues. E axi siats certs que Lalmirall ennobli aquella festa aytant com del tot. Queus en diria? Que la festa fo molt gran, e lo Senyor Rey Nanfos Darago pres la corona ab gran alegre, e ab gran pagament: e durá la festa mes de quinze jorns, que nul hom no hi feu mas cantar, e alegrar, e fer jochs, e solaces. E com la festa fo passada, Lalmirall pres comiat del Senyor Rey, e venchsen en Valencia, e ana regonexer sos castells, e viles, e lochs que hi hauia molt honrrats, e bons: e trames vn leny armat an Ioan de Luria, que pensas de venir. E lo leny armat trobal en Barbaria, hon hauia feyta vna ferida entre Tunis, e Alger, hi hach feyta tarrasauia, e hi pres mes de C C C. persones de Sarrahins, e hi cremá, e hi affegá molts lochs. e pres lenys, terides moltes de Sarrahins. E com en Ioan de Luria hach missatge del Almirall son auonclo, venchsen, e a poch jorns fo a Valencia: e com fo a Valencia Lalmirall acullil alegre, e pagat, e mana li que faes aparellar les galees, que ell sen volia anar en Sicilia: e

axi

axi com ho mana, axis feu. E com Lalmirall hach feyt ço que hi hauia affer el regne de Valencia, recullis ab la gracia de Deus, e feu la via de Barbaria: perço que coſtejant ſen anas, e prengues tot quant pogues trobar de Sarrahins. Ara vos lexare a parlar del Almirall, que ſen va per la Barbaria, e tornare a parlar del ſenyor Rey Darago, qui ſen va a çaragoça.

Capitol clvj. com lo Senyor Rey Nanfos Darago dellibera venjar la falla quel Rey en Sanxo de Caſtella hauia feyta al ſenyor Rey en Pere ſon pare: e trer los fills del Infant Ferrando de Caſtella de Xatiua: e fer la hu Rey de Caſtella.

COM LO Senyor Rey Darago hach complida la feſta, lo ſenyor Rey li hach donades cartes que ſen portas a madona la Regina ſa mare en Sicilia, e al ſenyor Rey en Iacme, e al ſenyor Infant en Fraderich frares ſeus, ell feu venir dauant ſi Linfant en Pere ſon frare, e de tot ſon cõſell, e dix li: frare, noſtre pare lo Rey ẽ Pere parti de Barcelona ab cor, e ab volentat que ſi Deus lo portas ſa, e ſaui en Valencia, que hauia en cor de trer de Xatiua los fills del Infant en Ferrando de Caſtella, e volia fer Rey de Caſtella don Alfonſo major: perço ques venjas de ſon nabot lo Rey en Sanxo de Caſtella, que tant gran falla li hauia feyta, que al major ops li falli de tot quant li era tengut. E pus a Deus no ha plagut que ell en ſa vida ſen pogues eſſer venjat, nos lon volem venjar, qui deuẽ pendre lo feyt axi com la perſona del ſenyor Rey noſtre pare: perque ades vull que allegan dos cauallers qui vajen al Rey en Sanxo, e quel deſafien de part noſtra, per la raho damunt dita. E tantoſt vos Infant vos aparellats ab cinch cens cauallers de Cathalunya, e ab atre tants Darago, e ab dos cents homens a cauall alforrats a la genetia del regne de Valẽcia: en guiſa que com los miſſatgers ſeran tornats de Caſtella, que vos ſiats aparellat de entrar en Caſtella, e cremats, e affegats tots los llochs que nos volran retre a nos per don Alfonſo fill del Infant en Ferrando de Caſtella. E menarets XX. milia homens dapeu bons Almugauers. E com aço ſia feyt, nos yrem al regne de Valencia, e traurem aquells Infants de Xatiua, e applegarem noſtres hoſts: e ab ells enſemps entrarem en Caſtella, e farem

farem tant que ells sien Reys de Castella, ab la ajuda de nostre Senyor Deus Iesu Christ, qui al dret ajuda. E com lo senyor Rey hach parlat, lleuas lo senyor Infant en Pere, e dix be he entes lo que vos me hauets dit, perque graheich a Deus com vos ha donat tal cor, e tal volentat: q̃ les venjances quel senyor Rey nostre pare hauia en volétat de fer, que vos les façats, e ades mostrats la valor, e la gran bontat qui en vos es. Perque yo senyor frare me profir a fer, e a dir en aquests affers, e é tots altres que vos me manets a fer la vostra volentat, quẽ res negu temps nom trobarets en falla. E axi pensats de endreçar vos tots altres affers, que hajats de fer, e trametre los desafiaments, q̃ yom percasare de richs homens, e de cauallers de Cathalunya, e Darago, e del regne de Valencia: e entrare en castella ab aquella companya que vos senyor manats, e ab molt mes. E siats segur senyor, que yo entrare ab tal cor, e ab tal volentat, e ab tals gents, que si sabia quel Rey en Sanxo vingues cõtra nos ab deu milia homens, que trobará ab nos batalla. E sobre aço lo senyor Rey pres per la ma lo senyor Infant ẽ Pere qui li seya de prop vn poch pus baix, e anal besar, e dix li: Infant aytal resposta esperauem de vos, e aytal fe hi hauiem.

Capitol clvij. com haut consell lo Senyor Rey

Nanfos Darago dellibera desafiar lo Rey en Sanxo de Castella, e entrames dos cauallers ab los desafiaments: e com Linfant en Pere saparella pera entrar en Castella.

E COM aço hach dit lo senyor Rey, lleuarensen aquells del consell, e aquell qui primer se lleuá dix: Senyor lloat, e graciat sia nostre Senyor ver Deus, qui tanta de gracia ha feyta als vostres regnes, q̃ axi los proueix be de bons senyors, e de valẽts, e de ardits, e ab cõpliment de tot be, que de be en millor naná tostems, perque deuem anar tots alegres, e pagats. Veritat es que aquesta es la primera empresa quevos senyor hauets feyta, apres la vostra coro nacio: e es la pus alta empresa que james senyor emprengues, per IIII. rahons. La primera, q̃ vos emprenets guerra ab hu dells poderosos senyors del mon, e aquell quius es pus vehi. E laltra, que vos hauets ya guerra ab la sgleya Romana, e ab la casa de França, e ab lo poder del Rey Carles: que hom pot dir,

que es tot lo mon. La tercera, que façats compte quel Rey de Granada, com vos veja en tāt forts affers, creats queus rompra les treues que hauia ab lo senyor Rey vostre pare: e axi mateix, que totes les comunes del mon, pus lesgleya es contra vos, vos seran contraris. E axi senyor feyts compte q̄ tenis la guerra ab dos los majors de tot lo mon: mas empero pus en cor vos ho hauets mes, e de tot mantenits veritat, e dretura, feyts compte que Deus qui es veritat, e dretura, sera de la vostra part: e axi com ha tret vostre pare lo senyor Rey a cap ab gran honor de la guerra, axi si a Deus plau ne traura vos, e nos tots: e yo dich vos per mi, e per tots los meus amichs, quem profir aytant com vidam bast, ne res que yo haja que nous fallire: ans senyor vos prech, quem comptets al pus estret lloch, que vejats, ne sapiats: e prenets, eus ajudats de tot quāt yo, ne mos amichs hajam: encara que prenats los fills, e filles mies, e les metats penyora, com ops hi sia, lla hon vos plaura. E com aquest rich hom hach parlat, lleuas vn altre, e dix: semblant mateix, Queus dire? De hu a hu se lleuaren tots, e cascu se profiri axi bastantment, com hauia feyt lo primer. E sobre aço lo senyor Rey feu los moltes gracies, els dix moltes bones paraules: e tantost elegiren dos cauallers, la hu Cathala, laltre Aragones, que rrames en Castella ab los desafiaments. E tantost lo Senyor Infant, abans que partis Darago hach cinch cents cauallers escrits, quel seguissen. E nous dire cinch cents, que sin volgues dos milia, hauer los pogra: que no calia que ell nampras negu, ans se venien cascu a proferir se ab ell, e a pregar, que li plagues, que anassen ab ell: mas ell non volia pus, sino aytants com lo senyor Rey lin hauia ordonats. E com aço fo feyt, anassen en Cathalunya, e axi mateix tots los richs homens, e cauallers de Cathalunya sen vengren proferir a ell: e axi en pochs de dies hach compliment de cinch cents cauallers, e molts seruents de maynada. E del regne de Valencia nous ho cal dir, que hā perdonança hi anauen lla hon ell era, a proferir se a ell. E axi hach tota la companya q̄ li feya mester en poch de temps, los mills arreats tots, que hanch de neguna gent, qui seguis senyor, se vaes. E a tuyt donà jorn cert, que fossen en Arago a Calathayu. Araus lexare a parlar del Senyor Infant, e tornare a parlar del senyor Rey.

Capitol clviij. com lo senyor Rey Nanfos Darago reebe la corona del Regne de Valencia, e trach sos cosins de Xatiua: e com ell son cors delliberà fer entrada de Castella ab tuyt ensemps: e com essent sobre Castella li vench missatge del Compte Dampuries, que Francesos volien entrar en Empurda.

VERITAT es, que com lo senyor Rey hach tot lo feyt ordonat del senyor Infant, e tramesos sos missatgers al Rey de Castella, per desafiar, ell sen vench al Regne de Valencia: e com entra per la ciutat, fo li feyta gran festa. E a jorn cert vengren hi tots los Barons del dit regne, cauallers, e homens de viles. E com foren tuyts aplegats, e altres gents moltes, ab gran solemnitat ell reebe la corona del regne de Valencia. E com la festa fo passada, ell tragué de Xatiua, com hi fo (que hi ana tantost que la festa fo passada.) En tragué del castell de Xatiua don Alfonso, e don Ferrádo fills del Infant en Ferrando de Castella: e feu fer vna bella senyera, ab senyal del Rey de Castella, e aparellà moltes géts de cauall, e de peu ab que pogues ell entrar duna part en Castella ab don Alfonso, e daltra entras Linfant en Pere. E estát que aquest parlament se feya, a Deus plague, quel senyor Infant en Pere fo malalt molt greumét, e venchne correu al senyor Rey, en que li faeren saber richs homens, e cauallers, que ja eren tuyt a Calathayu, que manaua que faessen. E com lo Senyor Rey sabe açò, fo molt desapagat, e prés acord, que mes valia que ell son cors anas a Calathayu, e que lla menas don Alfonso, e don Ferrando: e que dell faes vna entrada ab tuyt ensemps, e axi trames los a dir, ql esperassen. E tantost ell sen ana a Calathayu ab tota aquella gét que ell manaua quel seguiren: e en pochs jorns ell fo lla ab grá gents, e troba quel senyor Infant no era guarit, ans estaua molt agreujat. Si que tantost ell pensà dentrar, e foren tota hora be dos mil cauall armats, e cinch cents alforrats, e be cent milia homens de peu. E ordona que hagues la dauantera don Alfonso de Castella, e que la sua senyera anas primera. E açò feu ell, perçò com tots los Barons de Castella, e ciutats, e viles hauien jurat per senyor Linfant en Ferrando lur pare, apres la mort de don Alfonso Rey de Castella. E perçò dona lo Rey Phalip de França sa germana per muller madona Blanca al Infant en Ferrando: que daltrament no la li hagra donada, si sabes quels fills

quin exissen, no fossen Reys de Castella. E axi ordonadament entraren en Castella vuyt jornades: e anaren tot dret lla, hon saberen quel Rey don Sanxo lur auonclo era. E segurament quel Rey don Sanxo hach feyt ajust, que fo be ab XII. milia cauall̃s armats, e ab gent de peu tot lo mon. E com lo senyor Rey Darago sabe que ell era ab tanta caualleria, e que no hauia mas vna llegua de la vna host, a laltra, trames li missatge, que era vengut aqui per venjar la falla que ell hauia feyta al bon Rey son pare: e per fer Rey a don Alfonso son nabot, qui esser ho deuia. Perque si ell era aquell que fill de Rey deu esser, que pensas dexir a batalla a ell. E com lo Rey en Sanxo oy açο, fo molt dolent: mas empero pẽsas, que tot ço que li trametia a dir lo senyor Rey Darago, que era ver, e que null hom nos deuia metre en camp contra ell, e son nabot: ans los defendria contra tots homens. Si quel senyor Rey Darago lespera en aquell lloch quatre jorns, que hach nos volch partir, entro lo Rey en Sanxo ne fo partit. E ell prenent, e affegant viles, e llochs aquells qui obehir no volien don Alfonso de Castella tornan se: empero hach vn bon lloch qui ha nom Seron, qui es prop de Soria, e daltres llochs molts quis reteren a ell. E ell tantost feyales jurar per Rey de Castella don Alfonso, e axi ell llexa don Alfonso en aquells llochs qui foren a ell retuts: e llexali be mil homens a cauall, e molts de peu qui eren Almugauers, e homens de mar: e lexals tot ço, quels feya mester. E encara ordoná, que totes les fronteres Darago, si ell hauia mester ajuda, que la li faessen tantost: e segurament que en aquest pas, que ell hagra tolta tota Castella al Rey don Sanxo, sino que li vench missatge Demprada del Compte de Ampuries, e del Vescompte de Rocabarti, en que li faeren saber, que grans gents de la Lengua doch saparellauen de part del Rey de França dentrar en Empurda: e axi que li clamauen merce, quels vengues ajudar. E axi lo senyor Rey perço hach se a exir de Castella, e lexa lo dit don Alfonso de Castella, e don Ferrando en los llochs, qui a ell seren retuts. E axi ordonats, e esforçats, com ja hauets entes. Queus dire? Que tota hora estegren axi. Empero lo senyor Rey Darago hauia estat en Castella, com fo en Arago tornat, e en Cathalunya, prop de tres mesos, E axi pẽsats, quin Rey ha el mon, qui per sa bontat faes tant per altre, com ell feu per aquests dos Infants. E com fo en Calathayu, trobá lo senyor Infant en Pere, q̃ fo millorat, e menal sen en Cathalunya: e dona li aquell poder en sa terra,

terra,qui ell mateix hi hauia: perço com lamaua mes que res qui el mon fos: e feya be a amar, que molt era saui,e bell,e bo de tots feyts. Ara vos lexare a parlar del senyor Rey, e del senyor Infant, qui son en Cathalunya: e tornare a parlar del Almirall.

Capitol clix.com Lalmirall en Roger de Luria

anant en Sicilia barreja la Barbaria, e correch la Illa de Gerba, e Calameta, e vence la batalla de Matagrifo, es combate en Brandis ab los Francesos, e els tolgue lo pont, e arriba a Macina, hon li fo feyta festa.

VERITAT es, que com los Francesos foren desbaratats, e exits de Cathalunya, lo Senyor Rey en Pere fo en Barcelona, e doná al Almirall a ell, e als seus la Illa de Gerba: e encara li doná castells, e llochs bons, e honrrats del regne de Valencia. E axi Lalmirall anasen alegre, e pagat per moltes rahons: que nul hom pus alegre no pogra esser, com ell fora: sino fora la mort del senyor Rey en Pere, que li dolia molt: e axi com ja dauant hauets entes, com ell hach pres comiat del Senyor Rey Nanfos, com fo tornat a çaragoça, e puix com sen vench el regne de Valencia vesitar sos llochs, e puix com se reculli, e sen ana per la Barbaria. E axi com sen anaua per la Barbaria, ell barreja llochs, e pres naus, e lenys: e axi com ho prenia, siu trametia a Valencia al faedor seu. Si que ana axi costejant tota la Barbaria, entro que fo a Gerba, e a Gerba endreça la Illa, e la ordoná, e correch tot Ris qui es en la terra ferma: e aquells de Ris sotsmeterensen a ell, que li pagassen ço que aquells de Gerba li pagauen, e que fossen sotsmesos a ell, axi com aquells de la Illa de Gerba. E com aço fo feyt, e hach refrescada la gent, ell feu la via de Colometa costejant la costera, e axi mateix feu terrasauia a munt de barques, e nach molts esclaus, e esclaues, e naus, e lenys que pres carregats de spiciaries, que venien de Alexandria a Tripol: e tot ço prenia. E depuix q̃ fo de lla Tunis ell ho trametia a Macina. Queus dire? Hach la ciutat de Colometa, e barreja tota la ciutat, saluant lo castell de la ciutat qui es fort be murat, que tené Iueus, e aquell combate vn jorn. E en laltre jorn ell hach aparellades ses escales per combatre, e per muntar: e axi aquells de dins faeren li parlar pacti, e donaren li vna gran suma dor, e

cap 155. *Alias terrasania.*

dargent,tant que ell vae que molt mes li valia que ſi los cremas, nels barrejas:q̃ ſi vna vegada los cremas,jamas no hi habitara negu, e ara ſeya compte que tots anys ne hauria trabut. E com tot aço hach feyt parti de Colometa. Apres feu la via de Cret,e pres terra en Candia: e lla ell refreſca,e puix ell ſen vench batent la Romania,e barrejá molts llochs:e puix paſſa per boca de Setull, e pres terra al port de les Guatles,e venchſen puix a çuron,e los Vanacians donaren li gran refreſcament,e a çuron,e a Mocho.E puix venchſen en la plaja de Matagrifo, e aqui ell pres terra : e les gents del pays axi de cauall com de peu exiren li tants que be foren cinchcents caualIers Franceſos,e molta gent de peu,e arrengaren li batalla:e axi ell feu exir los caualls de les galees qui eren tro a centcinquanta, e armats,e apparellats vengren batalla arrengada. E plach a Deus que doná victoria a Lalmirall, axi quels Franceſos,e els homens del pays foren tots morts,e preſos: perque la Morea daquell temps auant fo molt deſpoblaba de bona gent.E com aço hach feyt venchſen a la ciutat de Clarença,e feu reſtar de la gent,e hach ne molt de threſor : e puix parti daqui, e ana a barrejar la ciutat de Patraix,e puix barreja la Xifellonia,e el Ducat,e tota la Illa de Curfo,la qual ja altra vegada hauia barrejada. E puix feu la via de Polla, e pres terra a Brandis: e a Brãdis cuyda eſſer enganat,que vn jorn abans que ell hi fos,hi hauia entrada grã caualleria de Franceſos, de que era cap Leſtandart qui era vengut per guardar Brandis,e lencontrada,per paor den Berenguer Dentença, qui tenia Otrento, e corria tota aq̃lla encontrada. E axi com fo exit en terra ab tota la gent,la caualleria exi fora ſancta Maria del Caſal de Brandis. E Lalmirall qui vae tanta caualleria,que eren be D C C. homens de cauall Franceſos, tenchſe per deſcebut:empero comanas a Deus,e feu replegar la gent, e va ferir en ells tant esforçadamẽt,que per cert els feu tornar anrrera envers la ciutat,axi quels derroch tro al pont de Brandis, e aqui vaerets feyts darmes de cauallers dins,e de fora. E los Almugauers qui vaeren aqueſta preſa, e quels Franceſos ſe tenien tant fort, van trocejar les llances : e puix van ſen metre entre ells, e penſen desbuclar caualls, e de matar cauallers. Queus dire ? Quel pont los tolgueren, e ſen foren entrats ab ells, ſino fos Lalmirall a qui mataren lo cauall : e al lleuar del Almirall,vaerets colps de darts,e de llances,e dels Franceſos colps de bordons. Queus dire ? A deſpit dells lleuaren Lalmirall : e vn ſeu

caua-

caualler doná del peu en terra, qui li doná lo cauall: e com Lalmirall fo pujat llauors vaerets esforç: finalment lo pont los tolgueren los homens del Almirall, e sen foren entrats ab ells, sinofos que tancaren les portes. E axi Lalmirall tornasen alegre, e pagat a les galees, e lleua lo camp: e trobaren que tota hora agren morts quatrecents cauallers tanta gent de peu que sens nombre fo. E tothom guanyá assats, e seguramente que daltra part hi hach a trametre lo Rey Carles que daquests non calech hauer dupte an Brñg. Dentenç, ne aqlls qui ab ell eren en ciutat de Otrento. Apres tot aço, Lalmirall sen ana a la Ciutat de Otrento, hon li fo feita gran honor, e gran festa: e aqui refresca la gent, e paga de quatre mesos tot los cauallers, e paons qui eren ab en Berenguer Dentença per part del senyor Rey de Sicilia. E puix partint de Otrento venchsen a la Ciutat de Taranto; e axi mateix los paga, e puix a Cotro, e a les Castelles, e a Giraix, e a la Mandolela, e a peu de Datil, e el Castell de Sanctagata, e a Rego. E puix entrassen a Macina hon trobá lo senyor Rey en Iacme Rey de Sicilia, e madona la Regina sa mare, e lo senyor Infant en Fraderich, e se li fo feyta festa no mo denanets, que james semblant no lin fo feita e negu lloch. E Madona la Regina hach gran plaer de la sua vista, e l aculli, e l honrra molt mills q̃ no solia: e sobre tot dona Bella sa mare hach gran plaer, e gran alegre, e gran pagament. E axi lo Senyor Rey de Sicilia li feu gran honor, e li doná Castells e llochs, e li doná tal poder que Lalmirall feya, e desfeya per mar, e per terra ço ques volia: e axi lo Senyor Rey de Sicilia tenchse fort be per acompanyat dell. Ara vos lexaré a parlar del Senyor Rey de Sicilia, e del Almirall, e tornaré a parlar del Senyor Rey Darago.

Capitol clx. com lo Senyor Rey Nanfos Darago feu cridar ses host en Catalunya a paga de quatro mesos: e com entra ambells en Rossello, per vaer si Francesos hieren entrats en Empurda.

COM LO senyor Rey Darago fo a Barcelona, e sabe que gran gent de la Llenguadoch saparellaua per entrar a Rossello, e Empurda, feu cridar ses hosts en Cathalunya, a paga de quatro mensos, e que tot hom a jorn cert fos en la

vila

vila de Peralada: e cascuns richs homens, e cauallers e ciudadans e homens de viles forē molt gint aparellats aquell dia a Peralada. E lo senyor Rey, abans que partis de Peralada, trames Linfant en Pere en Arago p gouernador, e per major: perço que si per Nauarra volia entrar negu en Arago, quels ho cōtrastas. E com aço hach feyt, e hach totes les hosts a Peralada entrasen en Rossello: e com fo al Velo, sabe que no hi hauia gent estranya entrada, per los rayques de la mūtania anasē a Coplliure; de Coplliure tornasen en Empurda: e axi nous dire q̄ aquells de la Lenguadoch se metessen en cor que entrassen en Cathalunya, ans con saberon quel Senyor Rey Darago fo en Rossello sen torná cascu en son lloch, e en ço del seu.

Capitol clxj. com lo Senyor Rey Nanfos Darago feu torneig a Figueres de CC. per CC. E com se combate ab lo Vescompte de Rocabarti, e an Gisbert de Castellnuo

E COM lo Senyor Rey fo a Peralada tornat dona paraula a tot hom e cascuns tornar esen en llurs llochs mas lo Senyor Rey que vaè que nos poch esser cōbatut ab sos enamichs mana, fer un tornejament a Figueres, axi que foren CCCC. cauallers el tornejament, ço es a saber CC. qui eren de la part den Gisbert de Castellnuo, e del Vescompte de Rocabarti, qui eren caps de laltra part. E a qui feu se la pus bella festa, e lo pus bell feyt darmes, q̄ hāch en tornejamēt se faes del Rey Artus a ença. E tantost que aquesta fo passada, lo senyor Rey tornasen a Barcelona: e vaererts tots jorns taules redones, e torneig, e anar ab armes, e bornar, e solaces, e jochs q̄ tota la terra anaua de goig e de baylls en baylls.

Capitol clxij. com missatgers del Papa, e del Rey de França, e del Rey Danglaterra, vengren al senyor Rey Nanfos Darago per requerirlo de pau, e que poguessen hauer lo Rey Carles qui era en preso.

E MEN

EMENTRE estauen en aquest solaç Micer Bonifaci de Salamandrana vench al Senyor Rey per missatge del Papa, que requiria lo senyor Rey de pau, e lo Rey de França atre tal: e que poguessen hauer lo Rey Carles qui era en preso, e que matrimoni se faes dell, e de sa filla. E estant en aquest parlament, Micer Ioan Dagrilli vench en Barcelona per part del Rey Nandoart Danglaterra, qui li parlaua, que sa costas ab ell de matrimoni: ço es asaber, quel senyor Rey Darago prengues sa filla per muller, e que ell ques metria per mijancer entre ell, e la sancta Esgleya de Roma, e el Rey de França, e el Rey Carles que haguessen ab ell bona pau. Queus dire? Que com Micer Bonifaci sabe la missatgeria de Micer Ioan Dagrilli, e Micer Ioan sabe la sua, acostarensen amdos, e sa vnaren. Si que Micer Bonifaci troba quel senyor Rey Darago volia abans lo acostament del Rey Danglaterra, que del Rey Carles. E axi pensa que per aquella via podien hauer abans la pau, e trer lo Rey Carles de preso, que per neguna altra: e axi feu se principal ab Micer Ioan Dagrilli ensemps a tractar del matrimoni de la filla del Rey Danglaterra. Queus diria pus noues? Quels tractaments se menaren en moltes de maneres, que seria llonch de escriure: si q̃ Micer Bonifaci, e Micer Ioan Dagrilli sa cordaren, que Micer Bonifaci sen tornas al Papa, e al Rey de França: e Micer Ioan al Rey Danglaterra, e cascuns responguessen de ço que hauien tractat, ne podien fer: e q̃ a jorn cert fossen ensemps a Tolosa, per saber ço que cascuns haguessen respost. E axi preseren comiat del senyor Rey Darago, e anasen cascu axi com hauien acordat. Ara vos lexare a parlar dels missatgers, que sen van cascuns per llur cami, e tornare a parlar del senyor Rey de Sicilia.

Capitol clxiij. com lo senyor Rey en Iacme de *Sicilia pensa passar en Calabria, e Principat ab totes ses hosts, e conquestar Napols, e Gayeta.*

APRES que Lamirall fo a Macina tornat, axi com ja hauets entes, ell feu adobar totes les galees: e vn jorn lo Senyor Rey de Sicilia apella Lalmirall, e tot son cõsell, e dix: Barons nos hauem pensat, que be seria feyt que nos ar-

massem L X X X. cors de galees, e que nos ab mil caualls armats, e ab X X X. milia Almugauers que anem envers Napols, e si podem hauer la ciutat que lajam, e façam nostre poder mentre lo Rey Carles es en Cathalunya pres. E si nos podem hauer Napols, que anem assatiar Gayeta: que si la ciutat de Gayeta podem hauer, mes nos valria que si hauiem Napols. E lo Almirall, e los altres lloaré molt aquest feyt al senyor Rey, axi quen continent ordonaren tots llurs feyts: e Lalmirall posa la senyera en la taula, e lo senyor Rey feu escriure tots aquells qui ab ell deuien anar. E com aço fo ordonat, lo senyor Rey feu manar corts a Macina, e doná dia cert á richs homens, e cauallers, e a Syndichs de ciutats, e de viles de tota Sicilia, e de Calabria, que fossen a Macina. E com lo dia fo vengut, madona la Regina fo a Macina, e lo senyor Rey, e lo senyor Infant en Fraderich: e foren tots ajustats en la sgleya ques diu sancta Maria la Noua: e lo senyor Rey preycals, e dix los moltes bones paraules: els dix, que ell volia anar en Principat, e que los lexaua madona la Regina per dona, e per senyora en lloch dell. E quels lexaua Linfant en Fraderich, que degues, ab lo consell que ell lexaua, reger, e gouernar tot lo regne: e quels manaua, quel guardassen axi com la sua persona. E com aço hach dit, e moltes bones paraules qui feyen al temps, assech se, e lleuaren se los Barons de la terra, e digueren li, que eren aparellats de fer tot ço quell manaua, e axi mateix cauallers, e ciutadans, e homens de viles: e com aço fo feyt lo consell se parti. E a pochs de dies lo senyor Rey passa en Calabria ab tota la gent, e puix Lalmirall feu recullir totes les galees, e daltres lenys, e de terides, e de barques qui portauen vianda, e tot ço que ops hauien. E com fo feyt, e aparellat Lalmirall, ab tot lestol parti de Macina, e anasen en Calabria al palau de sanct Marti, hon lo Senyor Rey era, ab la caualleria q̃ hi hauia passada de Sicilia, ab aquells richs homens, e cauallers, e Almugauers que sach feyts venir de la Calabria: axi que tots foren ab ell lo jorn quels hach donat. E axi lo senyor Rey se reculli ab tota aquella gent, qui deuien anar ab ell el viatge, e ell feu la via de Principat, ab la gracia de Deus. Ara vos lexare a parlar dell, e tornare a parlar de sos enamichs.

Capitol

Capitol clxiiij.com lo Compte Dartes sabut *laparellament quen Sicilia esfeya, pensa de venir ab tot llur poder, e secors del Apostolich a Napols, e Salerm.*

E COM sos enamichs hagren sabut laparellament que en Sicilia esfeya, tantost se pensaren, que per Napols se feya, e per Salerm: e axi lo Compte Dartes, e daltres Barons molts que hauia en lo regne per lo Rey Carles, vengren ab tot llur poder en Napols, e a Salerm, e fo gran caualleria: quel Papa hi hach tramesa gran ajuda de gents, e de moneda: e axi esforçaren aquestes dues ciutats, en tal manera que per res nos poguessen pédre, entro ells tots haguessen perdudes les persones. Ara vos tornare al Senyor Rey de Sicilia qui com fo recullit ana vesitát tots sos llochs de marina entro Castellabat, qui es prop de Salerm a XXXIIII. milles axi com dauant vos he dit.

Capitol clxv. com lo senyor Rey en Iacme de *Sicilia feu la via de Salerm, e Lalmirall costeja la costera de Malfa, e trach totes les naus, e terides del port de Napols, e assatia Gayeta.*

COM hach vesitat Castellabat, feu la via de Salerm, e aqui vaerets gran via fora. Axi que tot lo mon paria quen vingues: si q̃ Lalmirall doná la popa en terra dauant los Esculs, qui son en dret dela ciutat. E aqui ab les ballestes faeren hi gran dany, e aqui estegren tot aquell jorn, e la nuyt. E lendema partent de Salerm costejaré la costera de Malfa, e posa Lalmirall Almugauers en terra que hi cremaren, e affegaren molts llochs que hauien tornats en peus despuix q̃ en Berenguer de Sarria los hach barrejats. E partent daqui, faeren la via de Napols, e en Napols vaerets repicaments de campanes, e hi exir caualleria, que era vna gran marauella la gent que vench a mar empero táta de gent no hi hauia, ne de cauallers, que Lalmirall non tragues totes quantes naus, e terides hauia dintre lo port, e axi estegren dauát la ciutat tres jorns. Puix faeren la via de Iscle, e aqui auallaren, e raconegueren lo castell, e la vila, e prea ho molt com ho hach reconegut. E puix parti Discle feu la via de Gayeta, e aqui tragué los caualls,

e tota la gent en terra: e assatia la ciutat per mar, e per terra: e hi arborá IIII. trabuchs qui tots jorns treyen dins la ciutat. E seguramẽt que lagren hauda, mas dos jorns abans que ell hi fos hi hauien entrats be mil homens a cauall del Rey Carles: e axi aquells tengren fort la ciutat. Queus dire? Lo setge se tench molt fort, e destrengueren la ciutat: axi que dins hauien de la mala ventura assats. E encara aquells del senyor Rey de Sicilia corrien tot aquell pays tots jorns, que dintre terra entrauen III. o IIII. jornades, e amenauen caualcades les pus Reyales del mon: axi de persones, com de robes, com dargent, o dor: que hauien de viles, e de casals que cremauen, e affegauen: e dels bestiars amenauen tants, que en la host sol per lo cuyr matauen vn bou, e vn molto sol per lo setge. Axi que tant gran diuicia hauien de totes carns, que tota res sen deuia marauellar, qual terra podia bastar a tant bestiar, que aquella host consumaua. Ara vos lexare a parlar del senyor Rey de Sicilia, qui te son setge en la ciutat de Gayeta, e tornar vos he a parlar del senyor Rey Darago.

Capitol clxvj. com lo Senyor Rey Nanfos Darago se vae ab lo Rey Danglaterra, e esposa ab filla de dit Rey Danglaterra: e les grans festes, e dances, e jochs que van fer.

COM Micer Bonifaci, e Micer Ioan Dagrilli foren partits del Senyor Rey Darago, cascu dells sen ana lla hon hauien ordonat. Queus en faria plus llongues noues? Que tant anaren, e vengren qui al Papa, qui al Rey Danglaterra, qui al Rey de França, que aportaren tot lo feyt a bona fi. E aço que lo senyor Rey Darago se vaes ab lo Rey Danglaterra en vn lloch qui ha nom Oleró, qui es en Gascunya. E la vista se fo empresa. E al jorn cert lo Rey Danglaterra, ab la Regina sa muller, e la Infanta sa filla foren al dit lloch Doleró: e axi mateix hi fo lo senyor Rey Darago, e lo senyor Infant en Pere ab ell, e molts richs homens, e cauallers, e ciutadans, e homens de viles, q̃ tots anaren ricament arreats, e aparellats de bells vestirs, e de bell arnes. E daxi mateix hi fo Micer Bonifaci de Salamandrana, e Micer Ioan Dagrilli: e la festa fo molt gran quel Rey Danglaterra feu al senyor Rey Darago, e al senyor Infant en Pere, e a totes les sues gents. Queus en diria? Que la festa durá be X. jorns abans que de res se entrametessen de par-

de parlar de neguns affers. E com la festa fo passada ētraren en parlament, e finalment lo Senyor Rey Darago afferma per muller la Infanta filla del Rey Danglaterra, qui era la pus bella donzella, e la pus graciosa del mon. E com les esposayes foren feytes la festa comença molt major que dabans no era estada: e lo senyor Rey Darago feu dreçar taulat molt alt, e tota hora treya estils tant marauellosamēt, quels Angleses, les altres gents sen marauellauen molt; e les dones axi matayx nauien gran marauella. E apres bornauen e anauen ab armes, e puix feyen taules redones: e axi mateix vaerets anar cauallers e dōes ē dansa, e a vegades los Reys amdosos ab les Regines, e ab Comptesses, e ab daltres grans dones: e Linfant, e richs homens de cascuna de les parts hi dansauen. Queus dire? Que be vn mes dura aquelle festa, e un jorn lo Senyor Rey menjaua a lo Rey Danglatera, e altre jorn lo Rey Dāglaterra menjaua a lo senyor Rey Dararago.

Capit.(c) com lo Rey Danglaterra tracta quel Rey Carles ixques de preso: e com essent en preso di Rey Carles visio li vench q̄ cerca lo cors de madona sācta Maria Magdalena lo qual troba en lloch hon li vench en visio.

PVIX com tota aquesta festa fo passada, lo Rey Dāglaterra estrengues a consell ab lo senyor Rey Darago, e ab micer Bonifaci de Salamandrana, e ab Micer Ioan Dagrilli sobre tractament quel Rey Carles exis de la preso. E sobre aço hach molt dit, e parlat, e dit pro, e encontra cada vna de les parts: e a la fi lo feyt vench a aço, que foren encontinent donats al senyor Rey Darago cent milia marchs dargent, los quals lo Rey Danglaterra presta al Rey Carles. E fo ordonat quel Rey Carles exis de la preso e que jures com a Rey, que dins temps cert hauria tractada pau entre la sgleya, e lo Rey de França, e dell mateix ab lo senyor Rey Darago, e ab lo senyor Rey de Sicilia, e quentro en aquell temps lo Rey Carles que degues mentre tres fills seus en la preso en lloch dell, e XX fills de richs homēs. E de tot aço entra fermança lo Rey Danglaterra de cōplir ho. E axi lo senyor Rey Darago, ꝑ honor de son sogre lo Rey Danglaterra, volch fes aquestes coses: si quencontinent feu exir lo Rey Carles ď la preso. E foren molts qui digueren, que puix lo Rey Carles ne era fora no hi trametia negu de sos fills. E aquells qui ho deyen, nō deyen be: q̄ se

guramēt aquest Rey Carles segō, qui en la preso dl sēyor Rey Darago fo, e era ē aquell tēps, fo dels bēignes Senyors del mon, e a qui desplague tostemps la guerra Darago, e era dels devots senyors del mō, e dels dretures. E parech ho be a la honor que Deus li feu, quē visio li vench, que cercas a Sanct. Marti en Prohēça lo cors d madona Sancta Maria Magdalena. E en aquell lloch, non li vench vesio, mes de XX. astes de llança dejus terra, ell trobá lo cors de la bēavēturada madona Sancta Maria Magdalena. E axi cascu pot saber, e pensar q̄ si ell no fos axi bo, e just, que aytal reuelacio no li hagra Deus feyta. E axi com fo exit de la preso vaes a lo senyor Rey de Mallorques q̄ li feu molta honor a Perpenya. Ara vos lexare a parlar del Rey Carles, e tornare a parlar del senyor Rey Darago, e del Danglaterra.

Capit. clxviij. com lo Senyor Rey

Nanfos Darago parti Doleró acompanyat del Rey Danglaterra: e com lo Rey Carles se vae ab lo Rey de Mallorques, e ab lo Rey de França.

COM tot aço fo complit lo senyor Rey Darago parti Doleró, e pres comiat de la Regina Danglaterra e d la Infanta Regina muller sua, e affermada: e al partir hach moltes joyes donades de la vna part, e d laltra. E depuix lo Rey Danglaterra segui lo senior Rey Darago entro fo en la sua terra tornat, e puix presen comiat la hu del altre, axi com de pare a fill, e anasen cascu per sa terra. E com lo Rey Carles se fo vist a lo Rey de Mallorques, vaes ab lo Rey Danglaterra, e li feu moltes gracies daço que hauia fert per ell: e abans que dell se partis, lo pagá cent milia marchs dargent que ell hauia donats al senyor Rey Darago per ell. E lo Rey Dāglaterra pregá lo q̄ les resenes que ell hauia p̄omeses per ell, q̄ les trametes tantost al R. Darago: e ell promes li, que no hi falria per res, e axi prengueren comiat la hu del altre. E lo Rey Dāglaterra tornasen en sa terra, e pēsá de ordenar e de tractar la pau entre la Sācta Sgleya e del R. d Frāça, ab lo Rey Darago son genre. Ara vos lexare a parlar d l Rey Dāglaterra, e tornare a parlar del Rey Carles q̄ sen vench en Prohença per tractar ço q̄ hauia promes al Rey Danglaterra.

Capitol

Capitol clxix. com lo Rey Carles trames sos *tres fills ab XX. fills dels nobles de Prohença al senyor Rey Darago per resens: e com demana secors al Rey de França, e al Apostolich, perço com hauia entes quel Rey de Sicilia li tenia setge a Gayeta.*

EA MARSELLA hauia tres de sos fills, ço es a saber mosenyer en Lluys, e encara hi era Mosenyer en Ramon Bñg. qui era lo quint fill que ell hauia. E aquests tres, ab XX. fills de nobles homés de Prohença, ell trames a Barcelona al Senyor Rey Darago, quen lloch dell tenguessen en la preso. E lo senyor Rey Darago rebels, e trames los a Ciurana: e lla foren guardats axi com si lo Rey Carles fora, si hi fos. E com lo Rey Carles hach complit tot ço que fer deuia, anasen en França, e vaes ab lo Rey de França, e demana li secors de caualleria, perço cō hauia entes quel Rey de Sicilia li tenia setge a Gayeta. E lo Rey de França dona li tot aquel secors, e ajuda q̄ li demana: axi de gent, com de moneda. E axi parti ab gran caualleria de França, e anasen al Papa, e axi mateix li demana secors: e lo Papa feu aytant com ne demana, e ab tot aquell poder venchsen a Gayeta. E lla vench li son fill Carles Martell, qui era lo major fill q̄ ell hauia ab gran poder: axi que foren tantes de gents, que vna enfanitat era empero si Lalmirall, e els altres Barons qui eren ab lo senyor Rey de Sicilia ho haguessen consentit, per cert ell los fora exit a batalla, mas ꝑ res no li ho consentiren, ans se vallsejaren molt be el setge hon estauē. E lo Rey Carles assatia lo senyor Rey de Sicilia, e axi mateix semblantment lo senyor Rey de Sicilia tenia assitiada la ciutat de Gayeta, e treya ab trabuchs a la ciutat: e axi mateix la ciutat treya al senyor Rey de Sicilia. E puix lo Rey Carles vench qui assitia lo setge del senyor Rey de Sicilia, e treya al dit setge ab trabuchs, e lo setge del senyor Rey de Sicilia treya axi mateix al setge del Rey Carles. E axi mateix vaerets tots jorns feyts darmes, que aquells del senyor Rey de Sicilia feyen sobre aquells de la ciutat, e de la host del Rey Carles, q̄ miracles eren a vaer. Ques dire? Aço durá molt de temps. E lo Rey Carles vae que aquest feyt tornaua a gran damnatge, e que ala fi lo senyor Rey de Sicilia hauria la ciutat: e si la ciutat hauia, que tot Principat, e terra de Lauor se perdria, feu requerir lo senyor Rey de Sicilia de treues, e trames li ho a dir per sos missatgers al setge: e feu li axi a saber per sa carta, que ell lo

requeria

requeria de treues à vn temps, e que perço li requeria com contra ſa conſciencia li eſtaua axi dauant, e li tenia ſetge: que ell hauia promes, e jurat al ſenyor Rey Darago, que com ſeria fora de la preſo, que tractaria aytant com pogues, que entrells hagues bona pau, e bona amor: e en axi com ho hauia promes, quen axi ho hauia en volentat de complir, ſi Deus li donaua vida: e que molt mills ſe tractaria la pau en treues, qúen guerra. E com lo Senyor Rey de Sicilia entes aqueſta carta quel Rey Carles li hach trameſa, e ſabia que axi era veritat com ell li feu ſaber, e encara que ell conexia contra de bontat en lo Rey Carles, que be ſabia quell tractaria de pau, e de bona amor, perque li conſentia à la treua. E axi la treua ſa corda en aqueſta manera, quel Rey Carles ſen penſas danar, e puix lo ſenyor Rey de Sicilia, apres quel Rey Carles ſen fos anat ab tota la ſua gent, ques penſas de recullir ab tot ço del ſeu que tenia al ſetge. E axis compli, que lo Rey Carles ſen ana en Napols ab tota la ſua hoſt, e puix lo ſenyor Rey de Sicilia recullis al ſeu bell ayre, e venchſen en Sicilia a Macina, hon li fo feyta gran feſta: e Lalmirall deſarma les galees. Apres daço lo Senyor Rey de Sicilia ana veſitant ſos regnes, e tota Calabria, e Lalmirall ab ell: e penſarenſen de deportar, e de caçar: e tengren la terra tota en pau molt gran temps, e en gran juſticia. Ara vos lexare a parlar dells, e tornare a parlar del ſenyor Rey Darago.

Capitol clxx. com lo Senyor Rey Nanfos

Darago ſe mes en cor de conquerir Manorca, e lo trames a dir a ſon frare lo ſenyor Rey de Sicilia, e al Almirall en Roger de Luria, que vengues ab XL. galees armades, e com vench, e ana conquerir Mallorques.

COM LO ſenyor Rey Darago fo partit de Oleró, e tornat en ſa terra: ell penſa que vergonya li ſeria, que la Illa de Manorca tingueſſen Sarrahins, e axi que era bo quels ne gitas, e la conqueris, e quen lleuas daffany ſon auonclo lo Rey de Mallorques, e que mes valia que li retes la Illa de Manorca poblada de Chreſtians, que no feya quels Sarrahins hi hagueſſen lexats. E axi trames ſos miſſatgers al Moxerif de Manorca, que li penſas deſpaetxar la Illa, en altra manera, que ſino ho feya, que ell li feya a ſaber per cert, que ell la li tolria, e li tolria la perſona a ell, e a to

e a tota sa gent. E lo Moxerif de Manorca feu lin fort fret respost, e axi mateix lo senyor Rey pensa que ell venjaria lo senyor Rey son pare de la traycio que li hauia feyta, com feu saber en Barbaria quel senyor Rey hi anaua, perque perde lo cap en Bugron, e sen perde Contastina, axi com dauant hauets entes. E tantost ell trames sos missatgers a son frare lo senyer Rey de Sicilia, que li trames Lalmirall ab XL. galees armades: e feu li a saber, com les volia per lo dit viatge de Manorca: e axi trames cartes al Almirall, que pensas denantar, e de venir tost ab les galees a Barcelona. E axi com lo senyor Rey Darago ho hach trames a dir a son frare lo senyor Rey de Sicilia, e al Almirall, axis compli: si que Lalmirall arma les XL. galees, e venchsen a Barcelona, e fo hi en la festa de Totssancts, e troba lo senyor Rey que hach aparellada la caualleria que ab ell deuia passar, e Lalmugaueria: axi que tota hora forē be de bona gent cinch cents cauallers ab caualls armats, e be XXX. milia Almugauers. E a Salou ab la gracia de Deus reculliirensen, e vengren ala ciutat de Mallorques hon foren tuyt XV. jorns abans de Nadal, e exiuerna tant fortment, que james hom no viu tant fort yuern, e de vents, e de plujes, e de grops. Queus en dire? Que tant fort yuern feya, que bastara que fos hom en la mar de la Tana, que galiots hi hauia, que de fret perderen los caps dels dits. E comptar vos he vn bell exempli, e miracle que sesdeuench per aquest mal temps, lo qual yo viu, e tot hom comunament: e aquest vos vull recomptar, perço que cascu se guart de la yra de Deus.

Capitol clxxj. recompta lo gran miracle qui *sesdeuench dun Almugauer qui era de Sagorp, per raho de voler menjar carn lo vespre de Nadal.*

VERITAT es, que eren en vna companyia XX. Almugauers qui eren de Sagorp, e de la encontrada, e posauen al portxo de sanct Nicolau de Portopi, e la vespra de Nadal anarensen los deu a percasar bestiar q̄ menjassen lo dia de Nadal, e portaren quatre moltons, e faeren los escorxar, e escorxats penjarē los el portxo. E la hu dels companyons, lo qual era de Sagorp e hauia jugat, e hauia perdut, pres vn quarter de molto ab la fellonia, e mes

e mes lo en ast. E es costuma de Cathalans, que la vespra de Nadal tot hom dejuna comunament, e no menja entro ala nuyt. E axi los Almugauers aquells anaren percasar cols, e peix, e fruyta que menjassen: e com foren venguts al vespre ala dita posada del portxo de sanct Nicolau de Portopi, vaeren prop del foch, hon ells deuien menjar, lo quart de molto en ast: e marauellarensen, e sen esquiuaren fort. E digueren, qui es aquest, qui aquest quart de molto nos ha mes aci el foch? E aquell respos, que ell lo hi hauia mes. E perque ho hauets feyt, digueren ells? Perço, dix ell, com yo vull a nuyt menjar carn a desonor de la festa qui de ma sera. E aquells reprengueren lon molt, e pensarensen, que si be ho deya, nou faria: e axi aparellaren llur sopar, e meteren llur taula: e aquell pres vna touallolета, e laltra part del foch ell sa sigué, e mes sa touallola, e tuyt comensaren a riure, e axuflar, que cuydauen se queu faes per escarn. E com ells se foren assegutts, e comensaren a menjar, aquell pres son quarter de molto, e val se posar dauant, e tallá de la carn, e dix yo vull mẽjar daquesta carn a desonor de la festa qui a nuyt es, e de ma sera. E al primer boci ques mes en la boca, vench li en visio vn hom tant gran que tocaua del cap al treginat del portxo, e dona li ab la ma tal per la cara plena de cenra, quen vers lo gita en terra: si que cridá com fo en terra, sancta Maria val, tres vegades: e jach axi com si fos mort tot despoderat de sos membres, e hach la vista perduda. E los companyons lleuaren lo, e posaren lo sobre vna flasada, e estech com a mort be entro a hora de mija nuyt. E com lo gall canta, ell cobra la paraula, e demana preuera: e lo clergue del dit loch de sanct Nicolau vench, e confesas ab ell molt deuotament. E lo mati de Nadal ab prechs, e ab requisicio dell portaren lo ala sgleya de madona sancta Maria de Mallorques: e dauant laltar ell se feu posar, e tot hom venial veure: e ell era axi dibil, que neguns membtes que hagues no podia moure ne ajudarsen, e la vista que hauia de tot perduda: e plorant pregaua lo poble, que degues pregar Deus per ell. E dauant tuyt ell manifestaua sos pecats, e sos falliments ab gran contricio, e ab gran dolor. Si que tot hom, e tota dona hauia gran pietat: e ordonas en la dita sgleya, qui es en la Seu, que tots dies sen digues *Salue regina*, entro fos mort, o guarit. Queus en diria pus? Que aço dura tro el dia de Parici, que la Seu fo plena de poble. E com lo Preycador hach preycat, prega lo poble que tuyt pregassen madona sancta Maria, que pregas

lo seu

lo ſeu beneyt char fill, que aquel dia beneyt moſtras ſos miracles ſobre aquell pecador: e que tuyt ſagenollaſſen, e els clergues cantarien *Salue regina.* E com lagren cantada, lo me gita vn gran crit, e los membres tots quants nauia exiren de llur lloch: ſi que be ſis preueres lo hauien de tenir. E ala fi de la *Salue regina*, ab gran cruxit que donaren tots quants oſſos hauia, en preſencia de tuyt, recobrá la viſta, e los mẽbres li tornaren cada hu en ſon lloch adrets, e bons: e axi ell, é tot lo poble feu grans gracies a Deus daquell tant bell miracle, que Deus, e madona ſancta Maria los hauia moſtrat. E axi lo bon hom anaſen ſa, e dret: perque caſcun de voſaltres qui aqueſt miracle oyrets, qui axi fo manifeſt, e palés, fets ne de voſtre prou, e duptats lo poder de Deus, e esforçats vos de be affer: e guardats vos que de feyt, ne de paraula no façats res contra lo nom de Deus, ne de madona ſancta Maria, ne dels ſeus beneyts ſancts, ne ſanctes, ne les feſtes qui ſon ordonades per la ſancta ſgleya Romana.

Capitol clxxij. com vna gran fortuna aculli

lo ſenyor Rey Darago, e tot ſon eſtol anant conquerir Manorca, e com hach conqueſta tota la Illa, e en quina manera: e com al tornar que ſen feya Lalmirall en Sicilia fortuna lacullí, e correch entro en Trapena.

ARA VOS tornare a parlar del ſenyor Rey Darago, que quant la feſta de Nadal hach tenguda en la ciutat de Mallorques feu recullir tot hom, e feu la via de Manorca. E com lo Senyor Rey fo entro a XX. milles en mar, apres la Illa de Manorca, vna gran fortuna acullilo: axi que li parti tot leſtol, en tal manera que ſolament ab X X. galees ell pres terra al port de Maho. E lo Moxerif de Manorca, qui ſera be aparellat de defendre, e gran ſecors que li era vengut de Barbaria, fo li ab tot ſon poder ala popa de les galees: axi que tota hora hi era be ab cinch cents homens a cauall, e be ab X L. milia de peu. E lo ſenyor Rey eſtaua ab les galees eſcala per terra a la Illa dels Cunills: e la fortuna aquella durá be VIII. jorns, que hanch nul hom dels ſeus no hi poch atendre: e puix abonanſas lo temps, e ades venia al port de Maho, qui dues galees, qui tres naus: axi que tuyt atenien, axi com podien. E com lo ſenyor Rey

Darago vac que hi hauien CC.caualls armats venguts,pensa deposar los caualls en terra,e exi tota la gét en terra:e lo Moxarif que vac quel poder venia,anasen al castell de Mahona, e aqui ell ajusta tot son poder.E lo senyor Rey,aqui hauien be CCCC. caualls armats venguts, e partida dels Almugauers, dix al Almirall, e als altres richs homens qui hi eren,que nó volia esperar pus gent,e Lalmirall, e los altres clamaren li marce,que no fos:mas que esperas tots sos cauallers.E ell dix que gran yuern era, e que les galees sofferien gran desayre, e que per res nou sofferria,e axi anasen lla hon era lo Moxarif. E lo Moxarif ab tot son poder deuallassen batalla arrégada en vn bell pla,que es prop lo dit castell de Mahona: e com les hosts foren, la vna prop laltra, lo Senyor Rey va ferir ordonadament ab tota la sua gent: e lo Moxarif axi mateix contra lo senyor Rey Darago: e la batalla fo molt cruel, quels homens de la Illa eren bons homens darmes,e hauia hi Turchs bons homens quel Moxarif tenia a sou. E la batalla fo axi cruel, que tuyt hauien assats que fer: mas lo Senyor Rey qui era dels millors cauallers del mon,brocaua sa,e lla:e no li escapaua caualler aqui ell pogues ferir colp,si que totes ses armes hi rompé,saluant la maça,de que feya tant,que nul hom no li gosaua estar dauant. E axi ab la gracia de Deus, e per la sua proesa, e de les sues gents,ell vence la batalla:si quel Moxarif fugi,e mes se el castell entro ab X X. de sos parents,e els altres muriren tuyt. E axi lo senyor Rey feu lleuar lo camp a les sues gents,e puix ana assitiar lo castell hon lo Moxarif sera mes: e entre tát lestol del senyor Rey fo vengut tot. E com lo Moxarif vae lo gran poder del senyor Rey, ell li trames sos missatgers, e pregal que fos de gracia,e de merce sua,que ab ell XX. de sos parents qui ab ell eren,e ab llurs mullers,e ab llurs infants,quels ne lexas anar en Barbaria,sola ment ab llurs vestidures,e ab vianda entro lla:e ell retria li lo castell de Mahona, e la vila de Ciutadella. E lo senyor Rey, perço que tota la Illa pogues hauer sens altre embarch, atorga ho:e axi lo Moxarif rete li lo castell, e la vila de Ciutadella, e tots los altres llochs de la Illa: e li doná tot quant thresor hauia.E lo senyor Rey lliurá li vna nau que no lieja de Genouesos, qui era venguda al port de Maho per fortuna, la qual nau anaua a Yuiça per carregar de sal: e dins aquella nau,mes lo Moxarif entro de C. persones, entre homens, e fembres,e infants: e pagá la nau,e feu los metre molta vianda, e partirensen del port en tal

punt

punt q̄ la nau aculli fortuna, e rompe en Barbaria, que hanch non escapá persona. E axi veus nostre senyor com vol destroyr vna nacio de gents, com lleugerament ho fa: perque cascuns se deuen guardar de la sua yra, que la roda de fortuna veus com girá en vns colps contra lo Moxarif, e son llinatge, que hauien senyorejada aquella Illa mes hauia de mil anys. Puix com lo senyor Rey nach trames lo Moxarif, e son llinatge, anasen a Ciutadella: e feu pendre totes les fembres, e els infants de tota la Illa, e els homens qui eren romasos vius qui eré fort pochs, que en la batalla muriren tots. E com les fembres, e els infants, e els homens foren tots presos de la Illa, foren be X L. milia: e aquells ell feu lliurar, quen fos cap, e major de vendre en Ramon Calbet, vn honrrat hom de Lleyda. E aquell hi mes altres officials sots si. E trames ne la major partida a Mallorques, e puix en Sicilia, e en Cathalunya, e en altres parts. E en cascun lloch se tench encant publich de les persones, e de les robes quils foren ttobades. E cō aço fo ordonat, lo senyor Rey ordoná, que a Mahona al port se faes vna vila be murada: e jaqui procurador de la Illa en Pere de Lebia, vn honrrat ciutada de Valencia: e dona li tot poder, q̄ pogues tota la Illa donar a pobladors Cathalans. E que de bona gent poblas la Illa. E axiu ho feu segurament: que axi es poblada la Illa de Manorca de bona gent Cathalans, com negu lloch pot esser be poblat. E com lo senyor Rey hach ordonats tots sos officials en la Illa, e ordonacio de poblar, de q̄ fo de tot cap, e Capita en Pere de Lebia, qui era molt prohom, e saui, partis de Manorca, e vench a Mallorques, hon li fo feyta gran festa, per la sua venguda. E vesitá tota la Illa de Mallorques ab Lalmirall, e ab Galceran Danglesola, e daltres richs homens, qui ab ell eren. E puix parti de Mallorques, e trames ne tot lo estol en Cathalunya ab Lalmirall. E lo senyor Rey ab IIII. galees giras en Yuiça, per vesitar, hon li fo feyta gran festa. E aqui estech IIII. jorns: e puix anasen en Cathalunya, e pres terra a Salou, e de Salou anasen a Barcelona, hon troba Lalmirall, qui ja hauia presa terra ab tot lestol. E Lalmirall pres comiat dell, e puix tornasen en Sicilia. Si que al tornar, que sen feya, acullil vna fortuna tant gran el golf de Lleo, que totes les galees se partiré: e ni hach qui corregueren en Barbaria, e daltres en Principat: e Lalmirall fo en aquella hora en gran condicio. Empero ab lajuda de Deus, qui en molts llochs li hauia ajudat, restauralo, e correch a Trapena, e fo sa, e saul: e puix a pochs de dies co

brá totes les galees. E cõ totes foren a Trapena,anasen a Macina,hon trobá lo senyor Rey,e tota la gent, qui hi faeren gran festa,e a Macina desarma:e pensa de seguir la cort del senyor Rey: axi com aquell, quel dit senyor Rey de Sicilia no feya res,que ell nou sabes.E vixqueren en gran alegre,e en gran deport, vesitant, e cortejant tota Calabria, e el Principat de Taranto,e aquells llochs que tenien en Principat. E axi lexar vos he a parlar del senyor Rey de Sicilia, e tornar vos he a parlar del senyor Rey Darago.

Capitol clxxij. com lo Senyor Rey Nanfos

Darago trames sos missatgers a Tarasco per tractar de la pau del Rey Carles, hon pau sendreça, axi com lo senyor Rey Darago hauia mester, e a gran honor del senyor Rey de Sicilia: e com malaltia vench al senyor Rey Nanfos duna exidura.

COM lo senyor Rey fo a Barcelona hon li fo feyta gran festa,e gran honor,anasen vesitar tots los regnes:e com fo en Arago vaes ab don Alfonso de Castella, e don Ferrando son frare, e donals molt del seu:e trobá los que estauen molt be, e que menauen la guerra ab lo Rey don Sanxo llur auonclo, e guanyauen tots dies terres sobre ell. E axi ana vesitant totes les fronteres,e els missatgers li venien tots dies apresament del Papa, e del Rey de França, e del Rey Danglaterra per tractar pau entre ells. E aço menaua lo Rey Danglaterra,perço com volia quel primer any seguent quel matrimoni se cõplis entre lo senyor Rey Darago,e sa filla:si que perço hi metia tot son poder. E a veritat aytal se feya lo Rey Carles, e perço com ho hauia promes: si que tant tractaren lo Rey Carles, e lo Rey Danglaterra, quel Papa trames vn Cardenal en Prohença a Tarascó ab lo Rey Carles,qui tractas de la pau ab lo Senyor Rey Darago. Si que com foren a Tarascó trameteren llurs missatgers al Senyor Rey Darago, quels trametes missatge qui ab ells tractas de la pau. E lo dit senyor Rey sobre lo dit tractament a ordonar se vench a Barcelona: e com fo a Barcelona,mana ses corts,que tot hom a dia cert fos a Barcelona: e axi com ho mana,axis compli. Si que com la cort fo ajustada,e foren tuyt al palau Reyal,ell los dix, com lo Rey Carles, e lo Cardenal eren a Tarascó,e quel requirien que hi trametes missatgers que ab ells tractassen

ctassen de la pau: e axi que ell no volia res fer sens consell de sos Barons,e cauallers,e ciutadans,e homens de viles, qui deguessen tractar dels missargers quals serien,ne ab quin poder yrien: e que axi com aquells ho tractarie,quel senyor Rey,e tuyt ho tenguessen per bo,e per ferm. E abans que daqui partissen, fo atorgat quels missatgers fossen X I I. ço es a saber,dos richs homens,e quatre cauallers, e dos sauis,e dos ciutadans, e dos homens de viles. E fo ordonat quants companyons,ne quants escuders degues cascu menar, e que axi com fos ordonat,que axis complis:e axis feu.E donaren poder a X L.entre richs homens,e cauallers,e ciutadans, e homens de viles, que deguessen aquest feyt ordonar,e endreçar. E encara fo ordonat,que nul hom de Barcelona no partis entro los missatgers fossen anats, e venguts de Tarascó,perço que sabessen que haurien feyt:e axi fo atorgat. E com tot aço fo atorgat aquells X L. tots jorns dues vegades sajustauen a la casa dels Preycadors, e tractauen, e ordonauen dels feyts. E com ho ordonauen cascun dia, axi ho portauen dauant lo senyor Rey: e ell adobaua ço que li paria que hi faes millorar,axi com aquell senyor qui era molt saui,e molt bo,e hauia la volentat plena de vera charitat, e justicia,e de tota altra sauiesa. Si quels missatgers foren elets,e ordonats en qual manera deguessen anar a honrramét del senyor Rey, e de tots sos regnes: els foren donats los Capitols,e el poder:e foren gint arreats,els fo ordonat majordom,tal com conuenia a vera valor. E partiren de Barcelona,e tota hora entre caualls en destre,e llurs caualcadures dells e de llurs companyons, e de llurs escuders, e les adzembles foren tota hora que menauen C. besties:e cascu dels missatgers foren bons,e honrrats,e sauis,e anaren tant per lluts jornades que vengren a Tarascó.E lo senyor Rey romas a Barcelona ab tota la cort,e si hách vaes jochs ne solases,axi de taules redones, com de trer a taulat, com danar ab darmes, e bornar, e dansar cauallers, e ciutadans, e homens de viles, e de cascu mester de la ciutat que sesforçauen de tots jochs, tot alegre affer,llauors ho pogres vaer: que negu no pensaua mas dalegrar,e solasar,e de fer tot ço que a Deus, e al senyor Rey plagues. E com los missatgers foren a Tarascó, foren be reebuts per lo Rey Carles, e per lo Cardenal, e per los embaxadors que hi eren del Rey de França,e majorment per los IIII.missatgers que hi eren del Rey Danglaterra.E qui volra saber los noms dels missatgers,e tot ço quel Car-

denal los dix de part del Pare sanct, e encara tot ço que ells li respossere, e tot ço que si feu del començament, tro ala partença, vajen sen a la Gesta quen Galceran de Vilanoua ne feu, e lla trobar ho han tot per orda: e encara tot ço que entre los altres hi respos en Maymo de Castellauli, qui era hu dels dits missatgers del Senyor Rey Darago. E sim demana perque hi nomen mes en Maymo de Castellauli, que negu dels altres, yous dich, que perço com hi respos pus baroniuolmét, e mills com a cauallers que negu altre, e si be negu si feu, feu se per les paraules que ell dix. E axi no men cal pus parlar, que parlament duré molt entre ells, e ala fi preseren comiat dells, e tornarensen ab ço que feyt hagren, e trobaren lo senyor Rey a Barcelona: e aqui dauant tota la cort reeberen los tota la missatgeria que aportaren, tal quel Senyor Rey, e tot son consell ne foren pagats. Si que endreçada era la pau tant honrradament, e tant bona com lo senyor Rey Darago hauia mester, e les sues gents: e encara a gran honor del senyor Rey de Sicilia. Axi quel matrimoni se deuia cumplir a pochs dies de la Infanta filla del Rey Danglaterra ab lo senyor Rey Darago: mas nostre Senyor ver Deus, volch de altra manera mudar lenteniment de tot ço que se era tractat a Tarasçó. E cascu pot entendre, que nostre Senyor ver Deus, es vera dretura, e vera veritat, perque negu no sap, ne pot entendre en los seus secrets: e lla hon hom se cuyda per son feble enteniment que alcunes cosas que Deus fa, vengren per mal, torné en gran be: per que negu nos deu treballar de res que Deus faça. E axi es mester, que en aquest punt ne prenguen cascu bo confort, e lloem, e agraciem Deus de tot ço quens dona: per que lla hon la major festa era a Barcelona, e major alegre, e major deport, a Deus vench en plaer q̃ al senyor Rey Nanfos vēch malaltia duna exidura ques feu el raygal de la cuxa: e per aquella nostech de trer a taulat, ne danar ab armes, axi com aquell qui era pus corajos de feyt darmes a fer, que negun altre qui el mon fos. E axi menyspreant aquella exidura mesclá si febra, axi que tant forment lo combate be X. jorns, que tot altre hom fora mort.

Capitol clxxiiij. com lo Senyor Rey Nanfos

Darago passa desta vida, per raho duna exidura qui feu el raygal de la cuxa.

E Com

E COM ell se senti axi agreujat, feu son testament axi ab gran diligencia, com negun altre Rey pogues fer: e vna vegada, e dos lo feu llegir, e examinar: e lexa lo regne al senyor Rey en Iacme Rey de Sicilia frare seu. E jaqui lo seu cors a la orda dels frares Menors de Barcelona, e axi ab gran contrictio de sos pecats confessa moltes vegades, e reebe lo nostre Saluador, e fo pernoliat. E com hach reebuts tots los sagraments de la sancta sgleya axi, prenent comiat de tots feu se donar la creu, e adora la molt deuotament ab plors, e ab llagrimes, e croa sos braços ab la creu sobre sos pits, e lleua los vlls al cel, e dix: en les mans tues pare senyor Iesu Christ coman lo meu esperit, e senyá, e beney si mateix, e puix tot son poble, e tots sos regnes. E ab la creu abraçada dient molter bones oracions, ell passá desta vida, en lany de nostre senyor Iesu Chtist M.CCXCI. a XVIII. jorns de Iuny. E si hanch vaes gran sol en ciutat, aqui fo, axi com aquells qui hauien perdut bō senyor. E axi com ell ho hach manat, fo portat ab gran professo als frares Menors, e aqui ell fo entarrat. Deus per la sua merce haja la sua anima: e sens tot dupte podem estar, que ab Deus es en Paradis, axi com aquell qui sen ana verge, que james no hach paria de fembra, ans era son enteniment que verge vengues a sa muller, e que puix axi mateix no hagues cura de altra fembra.

Movi lo Rey Nāfos Darago en lany. 1291.

Capitol clxxv. com lo Compte Dampuries, *e daltres richs homens foren elets per anar en Sicilia, per amenar en Cathalunya lo senyor Rey en Iacme de Sicilia: e com madona la Regina mare sua, e Linfant en Fraderich frare seu romangueren per cap, e per major de Sicilia, e tota Calabria.*

E COM LO cors fo entarrat, lo testament se llegi, e tantost armarense IIII. galees: e lo Compte Dampuries, e daltres richs homés, e cauallers, e ciutadás foren elets per anar en Sicilia, per amenar lo senyor Rey en Iacme. E axis feu, que tātost lo Compte Dampuries, e els altres, qui elets foren, se reculliren per anar en Sicilia, per amenar lo senyor Rey en Iacme, per esser senyor, e Rey Darago e de Cathalunya, e del regne de Valencia. E entretát los Barons, e richs homens, e Cauallers, e ciutadans, e homés

de viles ordonaré,quel Senyor Infant en Pere reges,e gouernas los regnes ab lo consell qui li fos donat, entro quel dit senyor Rey en Iacme fos vengut en Cathalunya. E lo senyor Infant en Pere rege, e gouerná axi sauiament los regnes,com hanch senyor saui poch fer.E tan tost lo Compte Dampuries,e els altres qui ab ell anauen, foren recullits:e anarén tant,qui ab vn vent,qui ab altre,qui a rems,qui a veles, que a poch de temps preseren terra a Trapena:e saberen que madona la Regina,e el Senyor Rey en Iacme,e el senyor Infant en Fraderich eren a Macina. E com foren a Macina,vengren que hanch no lleuaren senyera,e anarensen a la Duquena,e aqui exiren,que altre laus no lleuaren. E com foren dauant madona la Regina, e ell Senyor Rey, e el Senyor Infant: lo Compte en plorant dix los la mort del Senyor Rey Nanfos.E si hách vaes dols,ne plors,aqui foré.Queus dire?Dos jorns durá lo dol molt gran. Apres dels dos jorns,lo Compte pregá madona la Regina,e el senyor Rey,que faessen ajustar consell general.E tantost lo senyor Rey feu cridar consell,e tot hom fo ajustat a sancta Maria la Noua:e el Compte Dampuries en presencia de tuyt feu publicar lo testament del senyor Rey en Pere: en lo qual vinclaua: que si lo senyor Rey Nanfos muria sens Infants, que tornas lo regne Darago al dit senyor Rey en Iacme,e Cathalunya,e ell regne de Valécia, axi com dauant hauets oyt. E puix feu publicar lo testament del Senyor Rey Nanfos,e axi mateix lexaua tots sos regnes al senyor Rey en Iacme frare seu Rey de Sicilia. E com los testaments foren llegits,lo Compte,e els altres missatgers qui eren venguts requeseren lo senyor Rey, que li plagues,que pensas danar en Cathalunya, a reebre sos regnes. E lo senyor Rey respos,que era aparellat danar, mas que ordonaria la Illa de Sicilia, e tota Calabria,e tota laltra terra en qual manera hagues a romandre.E puix que pensaria danar.E la resposta plague a tots.E tan tost mana lo senyor Rey a Lalmirall que faes armar XXX. galees:e Lalmirall tantost pará taula,e feu aparellar XXX. galees,e metre encuns.E tantost lo senyor Rey trames per tota Calabria, e per les altres terres a richs homens, e cauallers, e a Syndichs de ciutat,e de viles, q̃ venguessen a ell tantost a Macina:e axi com ell ho mana per ses cartes axi vengren tuyt a Macina a ell. E com foren a Macina ell los preycá, els dix moltes bones paraules: e comanals madona la Regina que la guardassen, e que la tenguessen per cap,e per senyora: e axi mateix los

mana

mana que haguessen per cap, e per major, e per senyor, axi com la sua persona Linfant Fraderich: e que faessen tot quant ell manas, ne volgues, axi com farien per ell. E aquells encontinent prometeren li ho, e ell senyáls, e beneyls tots, empres comiat: e aquells en plorant besaren li les mans, e els peus: e en apres besaren les mans axi mateix al Infant en Fraderich. E com aço fo feyt preseren comiat dells, e tornarensen cascuns en Calabria, e en los altres llochs ab gran enyorament ques dauen tuyt del senyor Rey: empero tuyt hauien gran goig del creximent que li era vengut, e axi matex del bon cap quels hauia lexát, ço es a saber lo senyor Infant en Fraderich frare seu.

Capitol clxxvj. com lo senyor Rey en Iacme

Darago se reculli a Trapena per passar en Cathalunya, e desembarca a Barcelona, hon fen celebrar misses per lanima del Rey Nanfos son frare, e a Sentescreus per lo senyor Rey en Pere son pare: e com fo coronat a çaragoça, e promes secors a don Alfonso de Castella.

E COM aço fo feyt, lo senyor Rey pres comiat de tota la vniuersitat de Macina, e aquell manament los feu q̃ hauia feyt a aquells de Calabria. E apres anasen a Palerm hon hach axi mateix feyts venir tots sos Barons de Sicilia, e cauallers, e Syndichs de ciutats, e de viles: e com foren tots ajustats, dix los moltes bones paraules, en axi mateix com hauia dit als altres, e aquell manament los feu: e com aço hach feyt pres comiat de tuyt, e anasen a Trapena. E entretant Lalmirall fo vengut ab les galees, e madona la Regina, e lo senyor Infant en Fraderich foren aqui, e tots los Barons de Sicilia: e aqui lo senyor Rey en Iacme pres comiat de madona la Regina sa mare que li doná la sua benedictio: e puix pres comiat del senyor Infant ẽ Fraderich, el besa mes de deu vegades, axi com aquell quil amaua molt, per moltes rahons, ço era perço com es son frare de pare, e de mare: e laltre, quel senyor Rey son pare lo hi comana: e laltra, quel sauia nodrit, e ell tostemps li era estat obedient, axi com bo frare deuia esser a altre, per que lo hauia coral en son cor: e axi lexa lo Gouernador, e senyor en tot lo regne. E pres comiat axi de tuyt, e recullis ab la gracia de Deus. E lo Compte

Dampuries, e los altres embaxadors ab ell, e Lalmirall qui dell nos parti. E meterensſen en mar, e Deus donals bon temps: ſi que a pochs de dies foren en Cathalunya, e preſeren terra a Barcelona, ab la gracia de Deus. Que be fo gracia de Deus, que vench als pobles ſeus, com lo Senyor Rey en Iacme los vench per Rey, e per ſenyor: e aquell dia los entra pau, e bona volentat per tots los regnes, e terres del ſenyor Rey Darago: que axi com fo gracios, e benauenturos al regne de Sicilia, axi es eſtat benauenturos, e ple de totes gracies al regne Darago, e tota Cathalunya, e al regne de Valécia, e a tots los altres llochs ſeus. E com lo ſenyor Rey en Iacme de Sicilia hach preſa terra a Barcelona, no cal dir la feſta qui li fo feyta: empero abans que la feſta començas ell feu ajuſtar tot hom als frares Menors, e rete ſon deute, axi de plor, com de miſſes, e beneficis que feu dir ſobre lo cors del ſenyor Rey Ná fos ſon frare. E com aço hach feyt que durá quatre jorns, puix la feſta comenca tát gran que tot lo mon paria quen vingues: e aqueſta feſta durá X V. dies. E com aqueſta feſta fo paſſada, parti de Barcelona, e anaſen per Lleyda a çaragoça: e en caſcun lloch li feyan gran feſta: mas empero com fo exit de Barcelona lo primer lloch hon ana fo a Senteſ creus, e aqui axi mateix ell rete ſon deute al cors del ſenyor Rey ſon pare, e puix tench ſon cami axi com yaus he dit a çaragoça, e lla fo la feſta ſens comparacio la major qui hanch hi fos feyta, e aqui pres la corona a la bona hora. E puix com la feſta fo paſſada de la coronacio, vaes ab don Alfonſo de Caſtella qnil vénch veure en Arago, e lo ſenyor Rey doná li del ſeu: e ell pregal que fos de gracia, e de marce ſua, q̃ nol deſemparas, puix q̃ era ſon deſaſtre quel ſenyor Rey Nanfos era mort: que ſi ell hagues ſol dos anys mes viſcut, ell tenia que li hagra feyta ſenyorejar tota Caſtella: per que ſi dell no hauia ajuda, tenia ſon feyt per dut. E lo ſenyor Rey confortal, e dix, que ſabes per cert que ell nol deſempararia, ans li faria tot lo ſecors que fer li pogues: e com aço fo feyt don Alfonſo fo molt alegre, e molt pagat del ſenyor Rey, e ſen torná en Caſtella a Seron, e als altres llochs ſeus.

Capitol clxxvij. com lo ſenyor Rey en Iacme

Darago vench a Valencia, e hach pres la corona del reyalme: e com miſſatgers del Rey en Sanxo de Caſtella li vengren, pregant li de pau, la qual hach confermada entre ell, e lo Rey de Caſtella, e ſos nabots.

PVIX

PVIX lo ſenyor Rey Darago ana veſitant tot Arago, e puix vench en la ciutat de Valencia, hon axi mateix li fo feyta gran feſta, e reebe corona del reyalme. E dementre que ell anaua veſitant ſes terres, al ſenyor Rey vẽgren miſſatgers molt honrrats del Rey dõ Sanxo de Caſtella coſi germa ſeu: e ſaludaren molt deuotament lo dit ſenyor Rey Darago, de part del Rey don Sanxo coſi germa ſeu. E feya li a ſaber, que hauia gran alegre de la ſua venguda, e quel pregaua, axi com a char coſi, que ell molt amaua, que li plagues que hagues pau ab ell, e que ell que era aparellat, que li valgues contra tots los homens del mon: e quel Rey Nanfos lauia guerrejat, e lauia mes en punt de tolre ſos regnes, els volia donar a ſos nabots que no li atanyen tant com ell, de que era eſtat molt marauellat: e que no paria que ell hagues deute negu ab ell. E axi que pregaua ell, que ço que el Rey Nanfos ſon frare hauia feyt, que nou guardas: mas que penſas lo gran deute qui es entre ells. Si quel Rey Darago reſpos als miſſatgers molt corteſament, axi com aquell ſenyor qui es eſtat, e es lo pus cortes, e el mills nodrit de totes coſes que hanch ſenyor fos: e dix, que be foſſen venguts. E puix dix, quel Rey don Sanxo nos deuia marauellar de res quel ſenyor Rey Nanfos hi hagues feyt, que lo Rey Nanfos feya com a bon fill qui volia venjar la gran falla que ell hauia feyta el ſenyor Rey noſtre pare: e dich vos que daquell cor mateix ne forem nos, mas pus que ell demana pau, e nos plau que laya. E los miſſatgers reſpongueren, hoch ſenyor ab vna coſa, ques profer, q̃ aconeguda voſtra fara eſmena a vos de tot ço que ell hagues fallit al ſenyor Rey voſtre pare: e leſmena ſia aquella, que vos ſenyor ne vullats queus en do, ciutats, caſtells, o viles, o llochs, o fer tota aquella honor que vos conegats que fer vos en deja. E lo ſenyor Rey reſpos, que pus tambe ho deya que ell ſe tenia per ſatisfet, e que dell no volia ciutats, caſtells, ne altres llochs, q̃ la merce de Deus ell hauia tants Reyalmes, e tant bons, q̃ no li feyen fretura a ſos llochs: mas baſtaua li q̃ ell ſen penedis de ço q̃ feyt hauia, empero volia que ell donas part dela terra de Caſtella a aquells Infants ſos nabots, ço es don Alfonſo, e a don Ferrádo: que ell per res nols deſempararia. E los miſſatgers digueren, que ſobre aço ſen yrien. E axi tornaren ſen al Rey de Caſtella, e com foren dauant llur ſenyor lo Rey de Caſtella, comptaren li tot ço quel ſenyor Rey Darago hach dit: e digueren la gran boneſa, e ſauieſa q̃ en ell era.

E lo

E lo Rey de Castella fon molt pagat, e mana que tornassen a ell, e que ell era aparellat que de totes coses faes ço que ell manaria. Queus en diria? Que tantes vegades anaren missatgers entre ells, que la pau fo otorgada de cascuna deles parts, que don Alfonso, e don Ferrando volian hauer pau ab llur auonclo lo Rey don Sanxo, e ques tenien per pagats de ço quel senyor Rey Darago hauia tractat, que el Rey de Castella los donas, e que renunciassen al regne. E axi fo empresa la vista del senyor Rey Darago, e del Rey de Castella, e cascuns esforçaren se de venir ala vista com pus honrradament poguessen. Si que com lo senyor Rey Darago fo a Calathayu, ab gran gent de richs homens, e Prelats, e cauallers, e ciutadans: e sabe q̃ lo Rey de Castella era a Soria, axi mateix que hi hauia menada la Regina, e hi era Linfant don Ioan frare del Rey don Sanxo, e molts altres richs homens: e lo senyor Rey qui sabe que la Regina era a Soria, per sa cortesia, e per honor de la Regina volch anar a Soria abans quells no venguessen a Calathayu. E lo Rey de Castella que sabe, que lo Rey Darago venia, exi li carrera mes de quatre llegues: e aqui fo acullit lo Senyor Rey Darago ab molt grá honor, e totes les sues gents, que aytant com estegré a Soria, no si feu mas festa, e alegre. E com la festa fo passada, lo Senyor Rey Darago volch sen tornar, e prega lo Rey de Castella, e la Regina, que venguessen ab ell a Calathayu: e ells digueren, queu farien volenters. E axi tots ensemps végrensen a Calathayu, hon lo senyor Rey los feu llur ops al Rey de Castella, e a la Regina, e a tots aquells qui ab ells eren, del jorn que entraren en Arago, entro el jorn quen foren exits, e sen foren tornats en Castella. E seguramét vos puch dir per lo cert que totes quantes viandes, o coses hom hagues, ne nomenar pogues, de tot feya donar racio lo Senyor Rey Darago tant bastant, que non podien menjar neguns, ans vaerets per les places donar dos diners de pa per vn diner, o vn porcell, o cabrit, o molto, o ciuada, o peix sech, e salat, que ço quils costara en altre lloch dos sous, hauien per sis diners. E daço trobarets totes les plenes de troters quiu venien, axi que tots los Castellans, e Gallegos, e altres gents moltes que hi hauia sen marauellauen: e la vn dia menjaua lo Senyor Rey a la posada del Rey de Castella, ab lo Rey, e ab la Regina: e laltre menjauen ells ala sua posada. Si q̃ la festa era tant gran qui tots jorns se feya, que aço era grá marauella de vaer. Queus en dire? Que en Calathayu estegré dos ensemps dotze jorns, e dins

e dins aquells dies fo feyta la pau, e refermada entrells. E encara fo feyta pau del Rey de Castella ab sos nabots, els doná en Castella tantes de terres, que ells sen tengren per pagats, eu grahiren, eu pogren grahir al senyor Rey Darado: que daltrament, sino fos per ell non hagren res haut. E axi com hagren estat XIII. jorns en Calathayu ab gran concordia, e pau, e amor partirenne: e lo senyor Rey acompanyá lo Rey de Castella, e la Regina de Castella entro foren fora de tot Arago. E perço lo Senyor Rey Darago feu a tot hom sos ops, axi com dauant vos he dit, entro foren fora de sos regnes: que hanch vn dia no poch hom conexer, que les racions se minuassen de res, ans crexien, e millorauen tots dies. E com foren al departiment dels regnes, presere comiat los vns dels altres ab gran concordia, e amor, e gracia, q̃ Deus hi hauia tramesa. E lo Senyor Rey de Castella, e la Regina anarensen pagats, e alegres, per la pau que hauié feyta ab lo senyor Rey Darago. E encara per la pau de sos nabots, de que era estat ab gran paor, quel regne no li tolguessen, com sagren feyt, si lo Senyor Rey Darago sagues volgut. Mas lo Senyor Rey Darago volch abans tractar entre ells pau, e amor, per lo gran deute que hauien entre ells, e ab ell axi mateix. Ara vos lexare a parlar del Rey de Castella, e tornar vos he a parlar del Senyor Rey Darago, e de Sicilia.

Capitol clxxviij. com lo senyor Rey en Iacme *Darago, e de Sicilia tench tot son regne en pau, e esquiua bandos que no poguessen hauer en ciutats, ne viles: e asenyaladament esquiua cells qui eren a Tortosa entre Carridells, e Carbons, e Puixs.*

AB tant com los Reys se foren partits, e hagren pres comiat la hu del altre, lo senyor Rey Darago sen ana per totes les sues terres alegre, e pagat, endreçant, e adobát: qui en breu de temps hach axi mesa tota sa terra en pau e en concordia, que depuix que ell fo coronat Rey Dagó, e de Cathalunya, e del regne de Valencia, ha téguda, e te axi la sua terra en pau, e é dretura, q̃ de nuyt, o de jorn pot tot hó anar lo coll cargat de moneda, q̃ non trobara negun q̃ dany li faça. E axi mateix pau, e con-

e concordia ha entre tots sos Barons, qui tostemps hauien acostumat de guarrejar: e encara esquiuá bandos, que no pogues hauer en les ciutats, ne en les viles. Que en Tortosa qui es bona ciutat, hauia durat tostemps grá bando entre los Garridells, els Carbons, e els Puixs: e perço quen pogues castigar se auench ab en Guillem de Muncada, qui hauia lo terç en Tortosa, e lin doná cambi, e al temple axi mateix. E com tota la ciutat fo sua, lo dit bando qui per grat, qui per força feu en tal manera, que ara esta plus pla, que ciutat de Cathalunya: e axi mateix se feu de molts daltres llochs. Ara vos lexare a parlar del senyor Rey Darago, qui va axi endreçant sos regnes, e vull vos dir la taula redona que tench Lalmirall en Roger de Luria a Calathayu, com los Reys hi foren, que fo de les marauelloses coses que may se faeren en nul temps.

Capitol clxxix. com Lalmirall en Roger de Luria tench taula redona a Calathayu. E com hagren vistes lo senyor Rey en Iacme Darago, e Sicilia: e lo Rey de Castella, hon li esdeuench vna gran honor.

Veritat es, que com los Reys foren a Calathayu, axi com dauant hauets oyt, los Castellans demanaren a tuyt qual es Lalmirall del Rey Darago, aqui Deus ha feyta táta donor: e hom mostral los, axi que axi li anauē darrera C. o CC. cauallers, e altres gents, cō a altra persona faeren dos, o tres homens: si q̄ nos podien sadollar de la sua vista. E Lalmirall per honor del Rey de Castella, e de la Regina feu cridar taula redona a Calathayu, e mes la taula per junyir, e hach feyt fer vn castell de fusta al cap del camp don ell exis com caualler vingues. E lo primer jorn que la taula se tench, ell tot sol la volch tenir aquell jorn a tot hom que volgues junyir, e fo aqui lo senyor Rey Darago, e lo Rey de Castella, e Linfant don Ioan frare del Rey de Castella, e don Ioan fill del Infant en Manuel, e don Diego de Viscaya, e daltres Barons de totes les terres, e regnes del regne de Castella, e richs homens Darago, e de Cathalunya, e del regne de Valencia: e encara de Gascunya, e moltes daltres gents que hi eren vengudes, per veure les juntes. E asenyaladament per veure Lalmirall que faria, perço com tot lo mon ne parlaua. Axi que tot aquell pla

de

de Calathayu, hon la taula redona se feya, era tant ple de gents, que an vides hi podia hom estar: axi que si no fos que era yuern, no hi pogra hom aturar. Si que aquella hora plouia vn poch. E axi com estauen los Reys, e tota la gent, vn caualler de ventura vench molt gint arreat, ab bon continent, aparellat de junyir: e tantost com aquells del castell de fusta lo vaeren, tocaren la trompeta, e tantost Lalmirall exi del castell axi mateix be arreat, e gentilment, e parech be caualler de gran auantaje. E si alcu me demana qui era lo caualler de ventura, yo dich que era en Berenguer A. Danguera de la ciutat de Murcia, qui era molt valent, e ardit, e dels pus bells cauallres Despanya: e era de la cōpanya del Rey de Castella, e gran, e soberch, e de bon tall. E axi mateix vos puch dir del Almirall qui era dels bons caualcadors del mon, e dels bels cauallers. Queus dire? Los fels portaren dos astes molt grosses al dit en Berenger A. Danguera, e pres aquella que li plach, e laltra donaren al Almirall. E puix los fels meterensen el mig de la tela, e faeren senyals a cascu que mogues, e pensaren de moure la hu contra laltra: e qui viu venir aquells dos cauallers poch be dir, que eren cauallers de gran valor, que james cauallers no pogrē venir mills ab ço del llur, ne pus baroniuolment. E en Bñb. A. Danguera feri Lalmirall per lo quarto dauant de lescut tant gran colp, que la asta nana per peces: e Lalmirall feri a ell per lelm, e doná li tal colp per la cara del elm dauant, quel elm vola del cap mes de dos astes de llança luny, e la lāça feu mes de cent peces. E al ferit q̄ feu en la cara del elm, lelm auanta tāt fort en la cara del dit en Berenguer A. Danguera, que tot lo nas li fonia en tal manera que depuix nul temps non fo adret, puix per lo mel de la cara, e per les seyees que tot correch de sanch: si que tot hom se cuyda que fos mort. Empero feu tant bona caualleria, que si be hach pres tant gran colp, hanch nos desmayá de res. Si quels Reys amdosos corregren lla qui lamauen molt, e hagren paor que no fos mort, e vaeren lo tot cubert de sanch, e lo nas tot trencat, e affollat: e digueren li, com sen sentia: e ell dix, que be, e que no hauia mal, e lleuaren lelm de terra. E manaren que la taula se lleuas, e que no voliē que pus sen faessen, per paor que brega non exis: e axi Lalmirall ab les sues trompes, e nacres tornasen axi guarnit a sa posada: e tota la gēt, axi Castellans, com altres anauen li darrera, e deyen, que be era digne q̄ Deus li hagues feyta aquella honor que feyta li hauia en molts llochs: que

dels

dels bons cauallers del mon era, e ab aqlla honor ell romas, e ab aqlla fama quin ana per tota la terra de Castella. Ara vos lexare a parlar del Almirall, e parlare dels affers del senyor Rey Darago, e de Sicilia.

Capitol clxxx. cō Lalmirall en Roger de Luria

sen torna en Sicilia, e passa en Calabria ab lo senyor Infant en Fraderich, e tengren la terra en veritat, e justicia.

COM lo Senyor Rey Darago hach tots sos feyts endreçats de Castella, e hach endreçada tota sa terra: ell maná al Almirall, q̃ sen tornas en Sicilia, e que estigues prop del senyor Infant en Fraderich, e que tota hora tinguessen L. galees adobades, e aparelladas, que no calgues mas muntar la gent, si ops hi era: e que anas ab lo senyor Infant vesitant tota Calabria, e les altres terres del regne, e que tinguessen la terra en veritat, e en justicia. E axi com lo senyor Rey ho mana, axis compli: q̃ Lalmirall ana al regne de Valencia, e vesita totes les sues viles, e castells, e puix vench sen a Barcelona de Valencia per mar ab totes aquelles galees q̃ pendre volch de Valencia a Barcelona ell se recullia, e pres comiat aqui del senyor Rey, e recullis, e anasen en Sicilia: e passá per Mallorq̃s, e per Manorca: e puix costeja la Barbaria, e pres naus, e lenys, e barreja viles, e llochs de Sarrahins. E ab gã guáy, e ab grã alegre ell sen torná en Sicilia, e trobá a Palerm madona la Regina, e el senyor Infanr en Fraderich quil reeberẽ ab grã goig, e ab grã alegre. E ell donals les cartes q̃ tenia del senyor Rey: e com hagren vistes les cartes, e saberẽ la pau que hauia feyta ab lo Rey de Castella, foren ne molt pagats tots quants nauia en Sicilia, e p tot lo regne. E Lal mirall, ab lo senyor Infant en Fraderich, aná vesitát totes les terres per tota Sicilia: e puix passaren en Calabria, e faeren atre tal. E com forẽ en Calabria, vench los missatgers, q̃ Carles Martell lo fill major del Rey Carles era passat desta vida, si quen fo feyt gran dol per tots aqlls qui be li volien: perço com era bon senyor, e romas de Carles Martell vn fill qui fo, e es encara Rey de Vngria: e vna filla per nom madona Clemensa, qui fo puix Regina de França, e la mort de Carles Martell feu puix a saber lo Senyor Infant en Fraderich al senyor Rey Darago. Ara vos lexare a parlar del senyor Infant en Fraderich, e del senyor Rey Darago, e dela mort de Carles Martell, e tornare a parlar del Rey Carles.

Capitol clxxxj. com lo Rey Carles pensa de *tractar pau ab la casa Darago: com pera aço Lapostolich trames ab lo Rey Carles vn Cardenal al Rey de França, en quel pregaua que degues fer pau ab la casa Darago, e ab lo Rey Carles: la qual no volch atorgar Mosenyer en Carles, menys quel Rey Carles faes donacio del Comptat Darago.*

COM LO Rey Carles sabe la mort de son fill, fo molt despagat, e dech ho esser, que molt era bo, e valent: e segurament axi com era bo Chrestia, posa en son cor que Deus no li donaua aytals verguntades, sino perço com sofferia que guerra hagues entre ell, e la casa Darago: e axi pēsa de tractar, quē totes maneres pogues fer pau ab lo senyor Rey Darago. E tantost ana sen al Papa, e dix li: que ell lo pregaua que de tot en tot tractas pau, e ordonas entre la sancta sgleya, e la casa de França, e ell ab lo Rey Darago: que quant per ell tota res hi faria, que fer hi pogues. E lo Papa respos, que ell deya be, e gran sauietat q̄ qui pensaua lo poder quel Rey Darago hauia ara, que tot lo mon era ço que ell posseya: part ço quell hauia tota Espanya a son manament. E axi mateix hauria lo Rey Danglaterra a son plaer, sis volia, e encara tota la Llenguadoch: per que de tot en tot era mester que la pau se tractas. E axi lo Papa feu se venir Micer bonifaci de Salamandrana, e maná li que ell que treballas en aq̄sts affers daquestes paus. E ell respos queu faria volenters, e que ab la volentat de Deus ell ho aportaria a bon acabament: e sobre aço aparellas. Si quel Papa trames ab lo Rey Carles ensemps, e ab Micer Bonifaci vn Cardenal en França al Rey de França, en quel pregaua, el consellaua, que ell que degues fer pau ab la casa Darago, ab lo Rey Carles ensemps. E que ell era aparellat q̄ hi faria de la part dela sancta sgleya tot ço que plagues a ells. E axi lo Rey Carles, e lo Cardenal, e Micer Bonifaci partirensen del Papa, e anarensen al Rey de França, e trobarē lo a Paris: e son frare Mosenyor en Carles ab ell, quis feya apellar Rey Darago. E com hagren parlat ab lo Rey de França, e ab Mosenyer en Carles, lo Rey de França dix: que li pleya molt la pau, e que tota res hi sofferria daço que sofferir hi pogues: mas Mosenyer Carles respos lo contrari, que dix, que ell no llexaria lo regne Darago per res: si q̄ perço fō gran contrast entre lo Rey Carles, e ell. E ala fi vengrensen axi ab lo

T Rey

Rey de Frãça, qui hi fo bo, que lo Rey Carles li doná tot lo Comptat de Anjou qui ell hauia en França, qui es molt honrrat Comptat, e bo: e cascun pot se pensar que bo Comptat, e honrrat era, com son pare lo Rey Carles, qui era fill del Rey de França, ne fo aretat. E Mosenyer en Carles dona li lo dret que hauia en lo regne Darago, qui per lo Papa Marti li era donat: e quel Rey Carles ne pogues fer totes ses volentats, e axis compli, es feu: perque aço era cella cosa qui contrastaua mes la pau, que res qui el mon fos. E axi no diga negu q̃ al Rey Carles costas poch la pau que feu ab lo senyor Rey Darago, segons q̃ aũant oyrets, ans li costá lo dit Comptat qui es honrrada cosa. E com aço fo feyt, ab tot poder del Rey de França, e de Mosenyer Carles son frare, lo Rey Carles, e lo Cardenal, e Micer Bonifaci, vengren en Prohença, e de Prohença trameteren Micer Bonifaci en Cathalunya al senyor Rey Darago, ab la missatgeria. Queus en diria? Que tant ana, e vench dels vns als altres, que hach acabat tot son enteniment, que la pau fo otorgada per cascuna de les parts. E la manera de la pau fo aq̃sta en suma, que si tot ho volia recomptar major libre sen faria que aquest. Ab tant la pau fo tractada, quel Papa reuoca la sentencia quel Papa Marti hauia donada contra lo senyor Rey Darago, e absoluia lo senyor Rey Darago, e tosts aquells qui eren estats, ne eren sos valedors de tota mort de homens, e de tot ço que haguessen pres per qual que manera fos de llurs enamichs, ab tot lo millor entenimét que en tendre si pogues. E daltra part Mosenyer en Carles de França, e lo Rey Carles per ell, renunciaua a donacio que a ell era estada feyta del regne Darago: e daltra part, que hagues pau, e concordia ab lo Rey de França, e ab sos valedors, e ab la sancta Romana esgleya, e ab lo Rey Carles. E ençara com lo Rey Carles donaua sa filla madona Blanca, qui era la major filla sua quel Rey Carles hauia per muller al Senyor Rey Darago. E lo senyor Rey Darago renunciaua al regne de Sicilia, en esta manera, quel Papa li donaua Serdenya, e Corsega en esmena: e que no era tengut que la retes al Rey Carles, ne a la esgleya: mas queu desemparaua tot, e emparaseu la esgleya sis volia, o lo Rey Carles: e dalre no era tengut. Daltra part retia al Rey Carles sos fills que hauia en sa preso, e les altres resenes. E axi los missatgers a la fi vengren al senyor Rey Darago ab aytal pau, e que aço li farien, e ell aço que dauant es dit, e quen hagues son consell, e que als no hi podié fer.

E sobre

E ſobre aço lo Senyor Rey feu ajuſtar corts a Barcelona,e eſtant axi en aqueſt parlamét,lo Rey en Sanxo de Caſtella muri de malaltia, e lexa tres fills,lo primer que lexa Rey de Caſtella,e hauia nom don Ferrando,e laltre don Pedro,e laltre don Phalip,e lexa vna filla.E com lo Senyor Rey Darago ſabe la mort del Rey de Caſtella hach ne deſplaer, e feu ne fer aniuerſari,axi com tanyia fer a ell.

Capitol clxxxij.com lo Senyor Rey en Iacme

Darago conferma la pau entrell, e lo Rey Carles, e la caſa de França: e ſe feu matrimoni del dit ſenyor en Iacme Darago ab madona Blanca filla del Rey Carles: e com lo fill major del Rey Carles, e lo fill major del Rey de Mallorques renunciaren als regnes, e ſe meteren en la orda de moſenyer S. Frances.

E COM la cort fo ajuſtada,lo ſenyor Rey hach ſon conſell ab ſos Barons,e Prelats,e cauallers,e ciutadans,e homens de viles:e ala fi la pau fo atorgada en la manera que dauát hauets entes. E los miſſatgers tornarenſen al Rey Carles, e al Cardenal que trobaren a Muntpeſller, e faeren llur fermetat de totes les paus: e tantoſt tots enſemps,ab la Infanta madona Blanca que menaren molt honrradament, e be acompanyada, vengren a Perpenya. E com foren a Perpenya,lo ſenyor Rey Darago,e Linfant en Pere ab ell,e molt honrrat Capdal de Cathalunya, e Darago foren a la ciutat de Gerona:e lo ſenyor Rey trames lo noble en Berenguer de Sarria threſorer ſeu,e conſeller a Perpenya ab tot poder de refermar totes les paus, e lo matrimoni,e que vaes la donzella. E com lo dit noble fo a Perpenya, fo be acullit per lo Rey Carles, e per lo ſenyor Rey de Mallorques,e per tuyt: e com hach viſta la donzella tenchſen fort per pagat,ſi que tantoſt ferma lo Senyor Rey Darago totes coſes, axi de les paus, com del matrimoni. Puix com lo Senyor Rey Darago ho hach ſabut,tornaſen,e amena los fills del Rey Carles, e totes les altres reſenes.E com foren a Gerona,e lo ſenyor Rey ab ells,e tota la ſua caualleria, e dones, e donzelles totes quantes honrrades nauia en Cathalunya venchſen a Figueres. E daltra part lo Rey Carles, e la donzella,e lo Cardenal, e tota laltra gent vengren ſen a Peralada, e poſa

ell,e ſa companya entre Peralada,e Cabanes, al Moneſtir de ſanct Feliu.E lo ſenyor Rey Darago trames al Rey Carles ſos fills, e les reſenes totes:e lo ſenyor Infant en Pere acompanyals, entro foren a llur pare. E ſi hanch vaes gran goig,aqui fo entre lo Rey Carles,e ſos fills, e caſcuns dels Barons de Prohença,e de França faeren atre tal de llurs fills, qui eren en reſenes,que cobraren. Mas ſobre tots fo lo goig,que madona Blãca la Infanta hach de ſos germans,e ells ab ella. Queus dire? Que tanta de gent hi hauia de vna part, e daltra a Peralada, e a Cabanes,e al Moneſtir de ſanct Feliu,e a Figueres, e a Vilabeltran, e Alfar, e a Vilateni, e a Vilaſeguer, e a Caſtallo Dampuries, e a Vilanoua, que tota aquella encontrada era plena de gent. E lo ſenyor Rey Darago feya donar racio complida de totes coſes a tot hom, axi eſtrany, com priuat:e lo ſolaç,e lo deport ſe moch entre ells,quel ſenyor Rey Darago ana veure lo Rey Carles,e la Infanta muller ſua, e li poſa lo Senyor Rey la corona ſus el cap, la pus bella, e la pus rica, que hanch Regina portas en teſta. E daquella hora auant hach nom Regina Darago. Queus dire? Les joyes foren grans, ques donaren de les vnes parts ales altres: e fo ordonat,que ab la gracia de Deus oyſſen la miſſa al Moneſtir de Vilabeltran.E que lla faeſſen llurs noces. E lo ſenyor Rey feu hi fer vna ſala de fuſta,la pus bella que hanch de fuſta fo feyta, e lo Moneſtir es honrrat lloch, e bell, e bo: e axi com ho hagren ordonat, axis compli, que al dit Moneſtir de Vilabeltran foren tuyt. E aqui hach gran alegre, e gran feſta per moltes rahons: la vna raho,per lo matrimoni qui en bona hora ſe feu, que be pot hom dir que hanch tant bon parell de marit,e muller no ſacoſtaren nul temps. Que del ſenyor Rey en Iacme Rey Darago vos puch dir qui es lo pus gracios ſenyor,e lo pus cortes,e lo pus ſaui,e lo millor darmes,que hanch fos: e dels bons Chreſtians del mon.E de madona la Regina madona Blãca pot hom dir axi mateix,que fo la pus bella dona, e la pus ſauia, e la pus gracioſa a Deus,e a ſos pobles,que hãch vengues en regne negu, e la millor Chreſtiana:que la fontana de gracia,e de totes boneſes era en ella. Perque Deus li trames la ſua gracia,que hanch no fo marit,ne muller de neguna condicio qui tant ſamaſſen: perque li pot hom dir lo nom que les gents de Cathalunya,e Darago,e del regne de Valencia li dixeren, que la apellaren ſancta Regina madona Blanca de ſancta Pau que ſancta Pau, e bonauentura vench per ella a tota la terra.

E ſegons

E segons que per auant oyrets, exiren ne molts fills, e filles qui tots foren, e son bons a Deus, e al mō. E com lo matrimoni fo complit, durá lafesta be VIII. jorns, que estegrén tuyt ensemps: e apres preseren comiat los vns dels altres, e lo Rey Carles ab sos fills tornasen, e com fo al coll de Panicas lo senyor Rey de Mallorques exi li a carrera, e entrarensen a Suelo, e de Suelo a Perpenya. E lo Senyor Rey de Mallorques tench los aqui be VIII. jorns, e dins aquells VIII. jorns entra tanta de priuadesa entre Mosenyer en Lluys fill del Rey Carles, e Linfant en Iacme fill major del Rey de Mallorques, que diu se que entrells se prometeren, que la hu faes ço que laltre faria: axi que sacordaren que cascu renuncias als regnes quels deuien peruenir, e ques metessen en lo orde de Mosenyer sanct Francesc. Si que a poch de temps si mes mosenyer en Luys, fill del Rey Carles, e renuncia al aretatge, e puix fo Bisbe de Tolosa mal son grat, e puix muri, e fo canonizat per lo Papa per molts miracles que Deus feu per ell en vida, e en mort: e vuy son feyts per tota Chrestiádat, e sen fa festa. E axi mateix com Linfant en Iacme, fill del Rey de Mallorques, qui era lo milor, e lomajor, e deuia regnar, se rete frare Menor, e renúcia el regne: e com sera passat daquesta vida axi mateix creu que sera sanct en Paradis: que qui fa mes per Deus major merit par quen deja esperar, perque qui regne jaqueix en aquest mon per Deus, par que el regne celestial ne deja hauer per esmena, pus la sua vida bona vaja continuant, entro ala fi, a tot be affer, e a dir. Ara vos lexare estar aquests dos senyors frares menors sants, e benignes, e tornar vos he a parlar del Rey Carles quis parti del Senyor Rey de Mallorques, e torná en les sues terres ab sos fills sans, e sauls. E axi mateix lo senyor Rey Darago ab madona la Regina ana a Gerona, e de Gerona a Barcelona, e puix per tots sos regnes: e la gloria, e lo goig q̄s feya en cascuns dels llochs nons ho cal demanar, q̄ pensar vos ho podets: que qui hauia cobrada pau, e hauia cobrat los sagraments de la sancta sgleya, axi com misses, e tots altres officis de que les gents eren molt desijosos, quin goig, e quin alegre deuien hauer tuyt. Any. 1311.

Capitol clxxxiij. com madona le Regina

Blanca percasa del senyor Rey en Iacme Darago que heretas Linfant en Pere, el mulleras: don pres per muller madona Guillelma de Muncada.

SI que mentre quelo Senyor Rey ſanaua deportant ab madona la Regina per ſos regnes,lo ſenyor Infant en Pere no partia de madona la Regina qui pregaua lo Senyor Rey,que degues percaſar la honor de ſon frare Linfant, e que li donas de que pogues tenir honrrada caſa: e axi mateix que li percaſas muller,aquella que li pertanyes.E lo Senyor Rey obehint ſes pregueres quel hereta molt honrradament,e dona li per muller de les honrrades donzelles qui filla de Rey no fos,qui fos en Eſpanya: ço es a ſaber madona Guillelma de Muncada, filla de Gaſto de Biarn, ab grans riqueſes,que ſol en Cathalunya hauia en bons caſtells, e viles,e llochs C C C. cauallers. Si que les noces ſe faeren molt honrrades,e bones:e fo hi lo ſenyor Rey,e madona la Regina,e tota Cathalunya,e Darago partida. E com aço fo feyt lo ſenyor Rey ab madona la Regina duna part,e lo ſenyor Infant en P.ab madona Guillelma de Muncada daltra,anarenſen deportant per tots los regnes.

Capitol clxxxiiij.com lo Senyor Rey en Iacme

Darago trames miſſatgers en Sicilia an Ramon Alamany,e an Vilargut que deſemparaſſen Sicilia:e com les gents ſe empararen dels llochs, e caſtells per part del Infant Fraderich.

AB TANT lo ſenyor Rey Darago trames miſſatgers en Sicilia an Ramon Alamany,qui era meſtre juſticier de tot lo regne de Sicilia,e an Vilaragut qui era meſtre Portola:e puix a tots los altres,que deſemparaſſen caſtells,viles,e altres llochs qui foſſen en Sicilia, e en Calabria,e per les altres parts del regne:e que guardaſſen que a neguna perſona no lliuraſſen caſtell negu,mas com lo caſtell haurien deſemparat,que cridaſſen ala porta del Caſtell ab les claus en la ma:ha hich negu hom del ſanct Pare Apoſtolich qui vulla reebre aqueſt caſtell per part del ſanct Pare Apoſtolich, e dela ſancta eſgleya: e q̃ aço cridaſſen alt tres vegades en caſcu lloch. E ſi dins aquelles tres vegades no hi aparia negu que reebre lo volgues per la ſancta ſgleya,que lexaſſen obertes les portes,e les claus als forrellats, e anaſſen ſen.E axi ſe compli es feu,e hach nul hom del Pare ſanct, ne de la ſancta Romana eſgleya no hi aparech.E axi anauenſen. E com ſeren anats,les gents dels llochs emparauenſen per part del In

fant

ſant en Fraderich de caſcu caſtel,e lloch. E axi deſempararenſen en Ramon Alamany, e en Vilaragut, e tots los altres qui per lo Senyor Rey Darago hi eren en tota Sicilia,e recullirẽ ſen en naus,e en galees, e vengrenſen en Cathalunya al ſenyor Rey quils aculli molt be, e feu a caſcu bona eſmena de ço que hauien deſemparat, qui era llur en Sicilia,e li plague molt de ço que feyt hagren. E axi lo ſenyor Rey Darago hach complides totes les conuinences de la pau, que en res no hach fallit,de que la ſancta ſgleya,e lo Papa ſe tengren per pagats,e per alegres. E axi lexar vos he a parlar del Senyor Rey Darago, e tornar vos he a parlar del Infant Fraderich,e del Almirall qui nos parti dell.

Capitol clxxxv.com lo Senyor Infant Frade-
rich empara lo regne de Sicilia,e dona jorn cert que tuyt foſſen a Palerm: hon ab gran ſolemnitat prengue la corona del reyalme de Sicilia.

E Micer Ioan de Proxida,e los altres de ſon cõſell,e Barons, e cauallers,e ciutadans,e homẽs de viles de Sicilia ſaberẽ cõ lo ſenyor Rey Darago los hauia deſemparats:e digueren al ſenyor Infant en Fraderich, que ell q̃ penſas de emparar la terra tota,que la Illa de Sicilia,e tot lo regne era vinclat a ell,ſegons lo teſtament del ſenyor Rey en Pere ſon pare. E ſi lo ſenyor Rey en Iacme ho hauia deſemparat, hauia deſemparat tant ſolamenr lo dret que ell hi hauia,mas lo dret q̃ vos ſenyor hi haueyts, no ha lloch de deſemparar,ne creem que li ſapia greu que vos vos nemparets:que baſta li a ell que haja complit ço q̃ promes ha enles paus.Queus dire? Que axi fo acordat de tuyt e trobarẽ ab doctors,e ab ſauis, que ell podia juſtament emparar ço que lo ſenyor Rey ſon pare li hauia lexat per vincle.E ſobre aço trames per tota Sicilia,e ẽ Calabria, e els altres llochs dels regnes,e emparas dels caſtells,e viles,e ciutats,e llochs:e fo entre tant donat jorn,que tots los Capdals,e cauallers,e Syndichs de ciutats,e de viles foſſen a jorn cert a Palerm:q̃ ell ſe volia coronar Rey e volia q̃ tuyt lo juraſſen.E al jorn que los fo donat hi forẽ tuyt, e aqui hach grã gents de Cathalans,e Aragoneſos,e de Llatins, e de Calabreſes,e del altres llochs del regne:e cõ tots foren ajuſtats al palau Reyal,

ço es a la Salauert del Palerm, Lalmirall preycá, e dix los moltes bones paraules, qui feyen al temps que tenien entre mans. E entre les altres coses quels dix, mostra los per tres rahons, q̃ aquest senyor era aquell terç Fraderich que les profecies deyen que deuia venir, e esser senyor del Imperi, e de la major part del mon: e les rahons eren aquestes, que era cert, q̃ era lo terç fill quel senyor Rey en Pere hauia. E daltra part, que era lo terç Fraderich que hauia senyorejada Sicilia. E daltra part, que seria lo terç Fraderich que es estat Emperador de Alamanya: per que per bon dret li podia hom dir Fraderich terç Rey de Sicilia, e de tot lo regne que si pertanyia. E sobre aço tuyt se lleuaren a vna veu, e cridaren, Deus do vida a nostre senyor lo Rey Fraderich terç senyor de Sicilia, e de tot lo regne. E tantost lleuarensen tots los Barons, e faeren li sagrament, e omenatge, e puix tots los cauallers, e ciutadans, e homens de viles. E com aço fo feyt, tantost ab gran solemnitat, axi com es costuma, anasen ala Seu de la ciutat, e ab gran benedictio reebe la corona. E axi ab la corona en testa, e ab lo pom en la ma destra, e ab la verga en la ma sinistra, ab vestidures Reyals anasen caualcant de la esgleya mayor de Palerm al palau, ab los majors jochs, e solaces que hanch se fassen a coronacio de Rey, qui hanch fos. E com foren al palau, los menjars foren aparellats: e aqui tot hom menjá. Queus dire? Que quinze jorns durá la festa, que nul hom no feu res en Palerm, mas solaces, e bayllar, e cantar, e fer jochs de diuerses maneres, e tota hora les taules eren meses al Palau, a tot hom qui menjar volgues. Puix com tot aço fo passat, e cascuns sen foren tornats en llurs llochs, lo Senyor Rey ana per tota Sicilia vesitant: e puix per Calabria, e per tots los altres llochs. E madona la Regina Costança fo absolta per lo Papa, e tots aquells qui eren de sa companyia: si que tots dies oya missa, que axi ho hach affer lo Papa per conuinença ales paus quel senyor Rey Darago feu ab ell: per que madona la Regina parti de Sicilia ab deu galees, e anasen en Roma per pelegrinatge. E pres comiat del Senyor Rey de Sicilia, el senyá, el beney, e li dona la sua benedictio, axi com mare deu donar a fill. E com fo en Roma, lo Papa li feu molta donor, e li otorgá tot ço que ella li demana: e estech lla, e anaua tot dia cercant les perdonances, axi com aquella dona qui era la millor Chrestiana quen aquell temps sabes hom el mon: e Micer Ioan de Proxida nos parti della, e estech tant en Roma a guanyar los perdons, entro

quel

quel Senyor Rey Darago vench en Roma a veure lo Papa, e a tractar pau entro lo Rey Carles, e lo Rey de Sicilia son frare, axi com dauant oyrets: e axi tornasen en Cathalunya ab madona la Regina Costança. E com fo en Cathalunya madona la Regina, feu molt de be per lanima del Senyor Rey en Pere marit seu, e per la sua, e feu molts Monestirs, e molts daltres bens: e a Barcelona ella fina, e lexas a la casa dels frares Menors, ab son fill lo Rey Nanfos, e muri Menoreta vestida. E segurament que cascu pot hauer fe, que es ab Deus en gloria. Ara lexare a parlar del senyor Rey de Sicilia, e de madona la Regina Costança, e tornare a parlar del senyor Rey Darago.

Capitol clxxxvj. com lo senyor Rey Darago

rete les Illes de Mallorques, e de Manorca, e Yuiça al Rey de Mallorques son auonclo: e ana al Papa per tractar pau entre son frare lo Rey Fraderich, e lo Rey Carles, e com lo Rey de Castella desafia lo senyor Rey en Iacme Darago.

COM lo Senyor Rey Darago vae que hauia pau ab tot lo mon, pensa que era bo que retes les Illes de Mallorques, e de Manorca, e Diuiça al Rey de Mallorques son auonclo: e com jaus he dit, lo senyor Rey Darago ana vna vegada a veure lo Papa en Roma, depuix les paus foren feytes: e lo Papa, e los Cardenals faeren li molta donor, e tots los Romans. E encara li fo feyta molta donor en Genoua, e en Pisa, e en aquella venguda nos poch acabar la pau, ques faes del Rey Carles, e del Rey de Sicilia. Si que sen torná en Cathalunya, e menassen madona la Regina, axi com jaus he dit dauant. E puix per temps a auát, lo senyor Rey Darago trames missatge al Almirall en Sicilia, que vengues en Cathalunya: e Lalmirall encontinent vench a ell. E puix no ana a molt de temps, quel senyor Rey ab gran estol parti de Cathalunya, per anar al Papa, per tractar de tot en tot la pau del Rey Fraderich, e del Rey Carles. E com fo espaetxat a Palamos, hon se reculli, trames al Rey de Mallorques son auonclo, quel trobas a Coplliure, que ell se volia veure ab ell. E lo senyor Rey de Mallorques vench hi encontinent. Axi quel senyor Rey Darago parti de Palamos ab C V. galees. E ab les parades de Coplliure ell le vae ab lo Rey de Mallorques son auonclo: e en aquella vista feu gran

festa la hu a laltre. E lo senyor Rey Darago rete li la Illa de Mallorques e les Illes de Manorca, e de Yuiça, e refermaré llur pau, e llur amor, axi com de pare a fill: de que fo gran alegre de tots aquells qui be los volien. E lo senyor Rey Darago lexa son lloch al noble en Ramon Folch e al noble en Bñg. de Sarria, que li retessen les Illes per ell: e axis feu, es compli. E lo senyor Rey aná, e treballá en aquell viatge, que hách pau no poch endreçar ques faes entre lo Rey Carles son sogre, e lo Rey Fraderich son frare: ans sen torná en Cathalunya, de que les gents hagren plaer gran, com Deus lách tornat sa, e saul: e madona la Regina atre tal. E axi lexar vos he a parlar dels feyts de Sicilia, e tornar vos he a parlar del Rey en Ferrando de Castella, qui per son mal consell desafia lo Senyor Rey Darago: com les paus foren feytes del Rey Carles, no ana llonch temps auant. E alcuns diran: com se passa en Muntaner axi sumariament daquests feyts? E si a mi ho deyen, yo diria, que paraules hi ha, que no han respost.

Capitol clxxxvij. com la guerra torna del senyor

Rey en Iacme Darago, e lo Rey en Ferrando de Castella: e com Linfant en Pere entra en Castella ab gran poder, e assatia la ciutat de Lleo: e lo senyor Rey en Iacme dellibera entrar per lo regne de Murcia per mar, e per terra.

E COM lo senyor Rey Darago se posá en cor dels desafiaméts que lo Rey de Castella li hach tramesos, donasen gran onta: e dix, que mester era quel ne faes penedir. E mana al senyor Infant en Pere, que saparellas ab mil caualls armats, e ab L. milia Almugauers: e q̃ pensas dentrar en Castella, e que entras per Arago, e ell entraria per lo regne de Murcia, axi mateix ab grá poder. Queus en faria moltes noues? que axi com lo senyor Rey ho dictá, axis compli. Quel Senyor Infant en Pere entrá be ab mil caualls armats de Cathalans, e Daragonesos en Castella, e be ab L. milia homens de peu. E entra be IX. jornades en Castella, axi que assatia la ciutat de Lleo: e hi traygue ab trebuchs. E axi lexar vos he estar lo Senyor Infant en P. qui te assátiada la ciutat de Lleo, que es be dintre Castella a VIII. jornades de Arago, e tornar vos he a parlar del senyor Rey Darago qui sen entrá en lo regne de Murcia, ab gran gent, e per mar, e per terra ell entrá.

Capitol

Capitol clxxxviij.com lo senyor Rey en Iacme *Darago pres la vila Dalacant, e lo castell per força darmes, e molts daltres castells, e viles ab Murcia, e la major partida del regne: e com hach stablit tota la terra lexa procurador lo noble en Iacme Pere son frare.*

EL O primer lloch del regne de Murcia, hon ell vench, fo Alacant, e combate la vila, e la pres: e puix munta el castell qui es hu dels bells castells del mon, e pensa de combatrel tant fort, que sus per la muntanya a munt lo senyor Rey son cors sen muntá ab molts cauallers a peu, entro ala porta del castell: e vn poch llunyet de la porta hauia vn tros de mur qui era derrocat dins. E per aquell lloch per força darmes esuayren lo castell: e siats certs quel Senyor Rey son cors fora estat lo primer que hi fos estat, sino fos vn caualler bo, e espert de Cathalunya, per nom en Berenguer de Puixmolto, qui tira lo Senyor Rey, e cridá: a Senyor, que sera aço? Lexats a nos entrar primers. E lo Senyor Rey sol no escolta, ans se mes a auant. E lo dit en Berenguer de Puixmolto salta a auant, e vn altre caualler apres: e aqui aquells de dins van se defendre, axi que per cert aquells dos cauallers foren morts, sino fos lo Senyor Rey son cors, qui ab la espasa en la ma: e ab lescut abraçat dona salt dins: e axi fo lo terç que hi entra. E com lo senyor Rey fo dins, e en Berenguer de Puixmolto, e laltre vaeren lo Senyor Rey quils fo de prop, pensarensen desforçar: e lo Senyor Rey mes se dauant lescut, e vn caualler qui era dedins, qui era companyo den Nicolau Peris, qui era Alcayt del castell, qui era gran, e valent, trames li la escona muntera que tenia en la ma, e dona li tant gran colp per lo quarto primer del escut, que mes de mig palm ne passa dins. E lo Senyor Rey passa auant, qui era joue, e nin, e be temprat, e va li tal colp donar per mig del cap ab la espasa, quel capmall que portaua vestit no li valch, quentro a les dens lo fene: puix va trer la espasa del cap daquell, e va ferir daltre, quel braç ab tot lo muscle na vaylla en terra. Queus dire? Quel Senyor Rey de la sua ma ne espaetxa cinch en aquell lloch: e entretant les gents atenien, e entrauen per aquell portal. E en Berenguer de Puixmolto nos partia del senyor Rey, e axi mateix feya darmes que marauella era. Queus dire? Que ab molta caualleria qui fo entrada apres del senyor Rey sen ana ala porta den Nicolau Peris Lalcayt, ab la espasa en la ma destra, e ab les

les claus enla ma ſiniſtra,e aqui ell ſe defenſa:mas poch li valch ſon de fenſar,que tot fo aqui pecejat. E com tot lo caſtell fo pres,lo ſenyor Rey mana q̃ Lalcayt no fos ſoterrat en ſimeteri, ans lo doná per traydor,e feu li hom gitar lo cors als cans.Perque ſenyors qui aqueſt libre oyrets,guardats vos com emparats caſtell per ſenyor: que qui caſtell empara per ſenyor,la primera coſa en que li deu anar lo cor es, que ſalua lo caſtell a ſon ſenyor: e laltra,quen puixca exir a honor de ſi,e de ſon llinatge.E no va lo cor axi a tots,ne a molts qui ara reebẽ caſtells, ans la primera coſa en que penſen, fan lo compte aytant,e de guardia del caſtell: e per aytant trobare vn eſcuder quil me guardara, per que aytant men ſobrara caſcun any: e axi aquells qui aço penſen fan foyll penſament, per que ſon molts cauallers,e altres bons homens eſtats morts,e conſumats,e llur Senyor los ha donats per traydors. E aqueſt caualler Alcayt de Alacant,per nom en Nicolau Peris, hi muri, el defenſa mentre vida li baſtá,e aquells qui ab ell eren:mas perço com no hi tenia companyia tanta com tenir hi deuia, e de que prenia ſou del Rey de Caſtella,e no hi hauia mes en obra ço quen prenia caſcun any del Rey de Caſtella,per caſcuna daqueſtes coſes,fo donat per traydor. E axi dich vos,que dels grans perills del mon, es tenir caſtell per ſenyor,per gran pau que ſia:que en vn dia,o en vna nuyt ve ço que james nos cuydá hom queſdeuenga. E axi lo dit ſenyor Rey hach pres lo caſtell,e comanal an Berenguer de Puixmolto, e fo gran raho,q̃ be ho hauia ſeruit.E puix auallaſſen ala vila,e en Ramon Sacomana,e en Iacme Berenguer, e en Sauerdu,qui eren dels millors Dalacãt, ab tots los altres faeren ſagrament,e homenatge al ſenyor Rey, que auallariẽ a ell ala vila dauall, com vaeren que lo caſtell era perdut,e conexien q̃ nos podien pus tenir a la vila Dintrauela, que per cert, ſi el caſtell no fos eſtat pres ells nul temps nos foren retuts al ſenyor Rey: per que Deus,e lo Rey de Caſtella,e tot lo mon los ne tench per eſcuſats. E lo Rey de Caſtella com ho ſabe,los doná per bons, e per lleyals, e doná per traydor en Nicolau Peris, axi com lo ſenyor Rey hauia feyt,com a bon ſenyor ço que hauia feyt,e valeros:qui per mal lauia donat. Puix com lo ſenyor Rey hach ordonat Alacant, anaſen a Elx, e poſa ſetge a Elx,e hi trague ab trebuchs.E dins aquell temps quel ſetge tenia,hach tota la vall Delda,e de Nouelda,e de Nompot,e Aſp,e Petrer,e la Mola:e hach Criuelleyn que la Rays ſen vench a ell, es feu ſon hom,e ſon vaſſall.

vassall. E puix hach Fauanella, e Calloza, e Guardamar. Queus dire? Tant tench assatiat Elx quel hach, es rete a ell. E puix hach Oriola, e lo castell qui li rete Pere Ruys de sanct Sabria quin era Alçayt, quil rete com vae que la vila Doriola hach hauda: e hach gran raho que li retes lo castell sens colp, e sens costada, que hu dels pus forts castels, e dels pus reyals es Despanya. E axius podets entendre quel caualler feu grã bondat, e grã cortesia, que axi rete lo castell al senyor Rey. E hach pres lo castell de Montagut, e la ciutat de Murcia, e Cartagenia, e Lorcha, e Molina, e molts daltres llochs: los quals es ver que la major part pertanyien que deuien esser del dit senyor Rey per just titol, segons q̃ ya dauant hauets pogut entendre en la conquesta del regne de Murcia. E com lo senyor Rey hach hauda la ciutat de Murcia, e la major part del regne, establi la terra, e lexa procurador lo noble en Iacme P. son frare, ab molta bona caualleria que hi lexa ab ell.

Capitol clxxxix. com lo senyor Rey en Iacme

Darago hach noues quel Infant en Pere son germa era mort a Lleo. e en Ramon Danglesola: e com se tornaren en Arago senyeres alçades.

ECOM fo el regne de Valencia tornat, a ell vengrẽ noues, que Linfant en P. son germa era mort de malaltia al setge de Leo, e en Ramon Danglesola, e lo senyor Infant en sa malaltia feu axi be tot son orde, com a bon Chrestia pertany: que tots los sagraments de sancta sgleya pres molt deuotament, axi com a bon Chrestia, e net, e pur que ell era: que hanch no hauia coneguda dona carnalment, mas madona Guillelma de Muncada sa muller E com ell passa daquesta vida, que feu axi bella fi com Chrestia el mon pogues fer, ell pregá a tuyt quel dol no faes dell, entro la host fos tornada en Arago ab lo seu cors: e que als seus peus faessen soterrar lo dit en Ramon Danglesola, axi com aquell qui en vida, e en mort li hauia tenguda bona companyia. E la host lleuas de Lleo ab lo cors del senyor Infant en P. e den Ramon Danglesola, e tornarenssen en Arago senyeres alçades. E com foren en Arago, e lo senyor Rey ho sabe, fo molt desapagat de la mort del senyor Infant, e feu hi retre son deute, axi com bon senyor deu fer a son char frare, e bo. Si quel senyor Infant

fant fo molt plant:Deus per la sua marce haja la sua anima,axi com de bon senyor,e just,e dreturer deu hauer. Ara vos lexare a parlar del senyor Rey Darago,e tornare a parlar dels feyts de Sicilia.

Capitol cxc. com dos cauallers de Cathania,e

Ser Virgili de Napols reteren la ciutat de Cathania al duch Robert fill major del Rey Carles, lo qual lexa lo Senyer Rey en Iacme Darago a Cathania, com passa segona vegada al Papa.

E COM lo Senyor Rey Darago hach lexat lo Duch Robert a Cathania, e sen fo vengut la segona vegada que ana al Papa:e ana en Napols,e en Sicilia,e no poch hauer feyta pau entre lo Senyor Rey de Sicilia son frare, e lo Rey Carles son sogre:e lo Duch Robert fill major del Rey Carles romas en Sicilia en la ciutat de Cathania,q̃ Ser Virgili en Napols,e dos cauallers de Cathania li hagrẽ retuda la ciutat: e puix axi mateix li fo retut Paterno,e Aderes,e daltres llochs.Axi q̃ la guerra era molt gran en Sicilia:quel Duch hi hauia gran poder de caualleria, que be hi hauia tres mil caualls armats,e lo senyor Rey de Sicilia non hauia pus de mil Cathalans,e Aragonesos : e tots dies aquells del senyor Rey de Sicilia guanyauen sobre ells.

Capitol cxcj.cõ tres Barons vengren de França

ab CCC.cauallers en ajuda del Rey Carles, e per venjar la mort de llurs parents: los quals volent percassar la mort al Compte Galceran, e a don Blasco Dalago, la percassaren a ells mateixos.

ESDEVENCHSE, que tres Barons de França vengren en Sicilia en ajuda del Rey Carles,per venjar la mort de llurs parents,qui eren estats morts enla guerra de Sicilia,en temps del senyor Rey en Iacme:e aq̃lts tres Barons amenauen ab ells CCC. cauallers,tots triats,qui eren dels millors de França,e meterẽsen nom los cauallers de la Mort. E vengren a Cathania ab cor,e ab volentat,q̃ de tot en tot se trobassen ab lo noble en Guillem Galceran Compte de Catansar,o ab don Blasco Dalago,qui erẽ dela part del senyor Rey de Sicilia.E aço jurarẽ.Si q̃ com foren en Cathania,tot hom los deya, los

los cauallers de la Mort,axi com ells sauien posat lo mon. Ques dire? Ells saberen vn jorn,quel Compte Galceran, e don Blasco,eren en vn castell de Sicilia,qui ha nō Gaylano.E tots C C C. cauallers molt gint arreats,e daltres,quils vengrē acompanyar,anarensen a Gaylano: e lo Compte Galceran,e don Blasco saberen ho,que en aquell pla de Gaylano eren venguts,e reconegren la gent q̄ hauien, e trobaren q̄ no tenien mes.CC.homens de cauall,e entro a CCC. de peu:e hagren llur acord,que de tot en tot los exissen a batalla.E a lalba del dia exiren de Gaylano batalla arrengada,les trompes,e les nacres sonant:e los cauallers de la Mort axi mateix quils vaeren,reconegren quants eren.E trobaren q̄ tota hora eren be cinchcents homens a cauall de bona gent, e molts homēs de peu de llur pays.E com cascuna de les hosts,se vaerē los Almugauers del Compte Galceran, e de don Blasco cridaren, despertā ferres,e tots a colp van ferir dels ferres de les llances, e dels darts per les peres: si que foch ne feya cascu exir, axi que paria q̄ tot lo mon fos luminaria,e majorment com era alba. E los Francesos qui vaeren aço,marauellarensen,e digueren que volia dir allo : e.cauallers que hi hauia que ya seren trobats ab los Almugauers en Calabria en feyt dar mes,digueren los que aço era costuma dels Almugauers, q̄ tota hora que entrauen en batalla despertauen los ferres.Si que dix lo Compte de Brenda,qui era hu daquells Comptes de Frāça, a Deus, dix ell,que sera aço,ab Diables nos som trobats : que aquell qui ferre desperten, par quē cor han de ferir,e creu que nos hauem trobat ço que anauem cercant. E llauors senyās,e comanās a Deus , e batalla arrengada van venir los vns als altres. E lo Compte Galceran, e don Blasco no volgren fer dauantera,ne rerasaga,ans tots plegats la caualleria de la banda sinistre,e los Almugauers de la dreta, van ferir la dauantera daq̄lls, en tal manera que parech que tot lo mon ne vingues. E la batalla fo molt cruel,e los Almugauers vā trametre los darts, que Diablia fo ço que ells ne faeren,q̄ al entrar que faeren en ells,mes de C.homens,qui mort caualler,o cauall dels Francesos nanarē a terra:puix van troçejar llances , e esbudellar caualls, qui axi mateix anaren entre ells, com si anassen per vn jardi. E lo Compte Galceran,e don Blasco van se fexar ab les senyeres dels Francesos,en tal manera que a terra les gitauen totes:e llauors vaerets feyts darmes,e colps pendre, e donar, que hanch de tant poca gent tant cruel batalla no fo.Si que aço durā entro a mig dia,

dia, que nul hom no pogra conexer quals nauien lo millor, ſino tant ſolament en les ſenyeres dels Franceſos, qui eren totes abatudes, ſaluant aquella del Compte de Brenda, qui la lleuá com lo ſeu ſenyaler fo mort, e comaná la a altre caualler. E com los Cathalans, e Aragoneſos vaeren que aquells ſe tenien tant fort, moch ſe vn crit entrells, e cridaren, Arago, Arago: e llauors aquell nom eſcalfals tots, e van tant regét ferir, que aço fo la major marauella del mon: axi quels Franceſos no foren pus de LXXX. caualls, e van ſen pujar en vn cabeço. E llauors lo Compte Galceran, e don Blaſco van ferir en ells. Queus en dire? Que tots ſen portaren lo nom que hauien aportat de França, que ells ſauien mes nom los cauallers de la Mort, e tots muriren: que de tots CCC. ne encara dels altres qui ab ells ſacompanyaren, non eſcamparen mas ſols cinch homens a cauall alforrats, qui eren de Cathania, e anauen ab ells per pilots. E com tots foren morts, lleuaren lo camp la companya del Compte Galceran, e de don Blaſco. E podets dir que hagren tant guanyat, que toſtemps foren richs aquells qui en aquella batalla foren: e reconegren quanta gent hauien perduda, e trobaren que hauien perduts entro a XXII. homens, a cauall, e XXXIIII. de peu. E axi alegres, e pagats com hagren lleuat lo camp, entrarenſen a Gaylano: e aqui entre Gaylano, e Trayna meteren los nafrats, en faeren be penſar. E la nouella ana al ſenyor Rey de Sicilia qui era a Nicoſia, e hach ne gran plaer, ell, e tots aquells qui be li volien. E al quart jorn depuix fo feyta la batalla, lo Compte Galceran, e don Blaſco anaren reconexer Paterno, e Oderno, e lleuaren gran preſa de Franceſos qui eren venguts de Cathania al boſch per erba, e per llenya. E hauia hi be CC. cauallers Franceſos qui eren anats per guarda daquelles adzembles, qui tots foren morts, e preſos: e axi en aquella ſaho hagren dol a Cathania per la mort dels cauallers de la Mort. E axi mateix nach gran dolor lo Rey Carles, e lo Papa com ho ſaberen: ſi quel Papa dix, nos cuydauem hauer feyt, e res no hauem feyt: que par nos que la Sicilia axi be lans defendra aqueſt, com ſon pare, e ſon frare han feyt: e ſi be ſes fadri ell moſtrara de qual caſa es exit: per que creu que la fi, ſi per pau nol hauem, james no haurem ſino damnatge per ell,

Capitol

Capitol cxcij. com lo Rey Carles trames son fill lo Princep de Taranto en Sicilia ab mil, e CC. cavalls armats, e L. galees: e com fo desbaratat a Trapena per lo senyor Rey Frederich de Sicilia, e pres, e mes en preso en lo castell de Xifelo.

SI QVE com lo Rey Carles sabe aço, feu aparellar en Napols son fill lo Princep de Taranto: e lliurá li be mil C C. cavalls armats entre Francesos, e Prohençals, e Napoletans, tots de bona gent: e feu aparellar L. galees, e que anassen totes obertes, e recullirensen. E lo Rey Carles maná a son fill lo lo Princep, que de tot sen anas dretament a la plaja de Capo Dorlando al castell de sanct March, e a Castallo, e a Francauila: e axi que valia mes que prengues terra lla en saul en llur terra mateixa, que si en altra part feya host per si mateix, que lla hauia gran caualleria del Duch que tantost serien ab ell: e encara que haurien gran refrescament dels llochs quis tenien per ell, e daquell lloch tota hora podien anar a Cathania per llur terra, qui per ells se tenia. E segurament lo Rey Carles deya la dreta, qui creure lon volgues: mas lo joue no sacórda a vegades volenters ab la sauiesa, ans sacórda mes ab volentat. E axi lo Princep ab tota aquella gent recullis en Napols, e pres comiat del Rey Carles son pare quil senyá, el beney, el semoui de be affer, ell, e tots aquells qui ab ell eren: e tuyt besaren li les mans, e recullirensen, e faeren la via de Trapena. Veus com los membrá de ço quel Rey Carles los dix, que tuyt digueren al Princep: senyor lo pus luny que puixcam del Duch prengam terra, e puix senyera lleuada yrem nos en a Cathania, affegant, e cremant tot ço que dauant nos trobem: que vergonya seria a vos, que tantost vos mesclasets ab lo Duch, que parria que per vos mateix no gossassets fer res. E axi lo Princep cregue aquest consell, no membrantse daço quel Rey Carles li hauia manat, e axi vench sen a Trapena. E com les veles passaren dauant cap de Guayll, les guardes vaeren que feyen la via de Trapena, e tantost ana missatge al Senyor Rey de Sicilia qui era a Castrejoan, com hom es el mig de la Illa, e que tantost pogues acorrer ça, e lla. E com ell sabe quel Princep feya la via de Trapena, trames per sos Barons per tota Sicilia, que atenessen a ell a Cathalafin, hon lo trobarien: e axi mateix ho trames a dir an Vguet Dampuries qui era a Regol en Calabria: e com cascu hach lo

missatge, pensaren datendre lo senyor Rey. E lo Princep hach haut tant bon temps, que abans quel senyor Rey hagues tota sa gent aplegada, ell hach presa terra ales Seques de Trapena entre Trapena, e Matxara: e aqui ell posa los caualls, e tota sa gent en terra, e venchsen a Trapena, e combatela: e no hi poch res fer, ans hi pres damnatge: e axi lleuassen, e anassen vers Matzara. E lo senyor Rey fo li dauant ab aquella gent que hauia, qui eren tota hora setcents caualls armats, e tres milia Almugauers: e era ab lo Senyor Rey lo Compte Galceran, e don Blasco, e don G. Ramon de Muncada, e en Berenguer Dentença, e daltres cauallers molts, e bons. E com les hosts se vaeren, cascuns se meteren en orde de batalla, e el Compte Galceran, e en G. Ramon de Muncada, e don Blasco hagren la dauantera del Senyor Rey de Sicilia: e meteren la paonada a la banda dreta, e la caualleria a la banda sinistra. E com los Almugauers vaeren que eren prop de ferir, cridaren tuyt, despertá ferres, e tuyt donaren dels ferres de les llances per terra, si que paria que fos vna gran lluminaria, de que fort sespauentaren tots aquells de la host del Princep, com saberen la raho, axi com faeren los cauallers de la Mort. Ab tant les dauanteres de cascuns sacostaren, e van se ferir tant fermament, que ço fo vna gran marauella. E com la dauantera del senyor Rey de Sicilia hach ferit, lo senyor Rey qui era molt be arreat sobre vn bon cauall ell fadri, e joue, e bo darmes, e coratjos, nos volch pus esperar: ans sen va tot dret lla hon la senyera del Princep era: e va ferir tant vigorosament, que ell son cors doná tal de la llança al bandarer del Princep, q̃ en terral mes ell, e la senyera en vn munt, e llauors vaerets feyts darmes. E lo Princep qui axi mateix era gran, e soberch, e nin, e joue, e dels bons cauallers del mon, que marauella era ço que feyen lo senyor Rey, e ell de llur persona. Queus dire? Quel Princep volch lleuar la sua senyera, e sa justaren de la vna part, e de la altra tota la bona caualleria: e lo Senyor Rey nos partia de la presa, ans contrastaua de la senyera del Princep nos pogues lleuar: e axi en aquella presa, lo Senyor Rey encontras ab lo Princep, e conegren sen, de que cascu hach gran plaer. E llauors vaerets los amdosos combatre cors per cors, que segurament cascu podia dir que hauia trobat be son companyo. Si que en tal manera sadobaren, que cascu despes sobre laltre totes quantes armes hauia. E a la fi lo Senyor Rey doná tal de la maça el cap del cauall del Princep, quel

quel gita fora de tot ſon ſeny,e va caure en terra.E tantoſt com fo caygut lo Princep, vn caualler per nom Marti Peris Daros deſcaualca, que conech que era lo Princep, e volch lo matar: e lo ſenyor Rey crida,no ſia,no muyra.Si que don Blaſço ates,e crida matats lo. E lo ſenyor Rey crida, no ſia. Si quel ſenyor Rey volch auallar: e llauors en Marti Peris Daros crida,ſenyor no auallets, que yol guardare,que no morra pus vos ho volets. E axi lo ſenyor Rey pot dir que fo bo padri aquell dia al Princep, qui per Deus, e per ell hach la vida reſtaurada. Deus vulla que lin reta bon merit,jats ſe ſia que ſia raho juſta,que gẽtil ſanch deu guardar ſa part. E com lo Princep conech que aqui era encara lo ſenyor Rey qui tant ſera ab ell combatut, retes a ell: e lo ſenyor Rey comanal al dit en Marti Peris Daros, e a ſon germa en Pere Daros,e an Garcia Ximenis Dayuar.E com los hach comanat ana per lo camp ab la maça en la ma,lla hon veya la major preſa:e feu tant dar mes aquell dia, que tot hom pot conexer que fill era del bon Rey en Pere,e net del bon Rey en Iacme. Queus dire? Axi guay anaua per lo camp abatent cauallers, e derrocant caualls, axi com fa lo Lleo entre les beſties::e dels Almugauers vos ſe dir,que colp ſi feu per vn Almugauer qui hauia nom Porcell,qui fo puix de ma companya en Romania,que ab vn coltell de tall,doná tal a vn caualler Frances, q̃ la gambera,e la cama nana tot en vn pich, e encaran mes be mig palm per la hillada del cauall.E dels darts nos ho cal dir,que colp de dart hi hach, qui paſſa lo caualler que feria per leſcut, que leſcut, e lo caualler guarnit paſſaua doltra,e axi la batalla fo vençuda, e tota aquella gent del Princep qui en terra eren foren morts,o preſos. E lo ſenyor Rey com la batalla fo vençuda,trames a Trapena, e a Matzara, e a Cathalaſin,e Cathalamaur,e al Comu,que tot hom portas pa,e vi:que ell volia tot aquell jorn eſtar el camp,e que la ſua gent lleuaſſen lo camp,e que fos de tot hom ço que ſauria guanyat:que ell non volia mas lo Princep, e tot Senyor de ſenyera qui fos pres:los altres foſſen daquells quils ſaurien guanyats,e preſos.E axi lo refreſcament vench gran al camp,e tot hom menja,e bech a ſa volentat:e lo Senyor Rey mateix hi feu metre les ſues tendes mateixes, e aqui ell menja ab tots ſos richs homens,e axi mateix en vna bella tenda ell feu repoſar lo Princep, el deſarmarẽ, e li faeren venir los metges del ſenyor Rey que li adobauen vna gran ferida de bordo que tenia per la cara, e daltres nafres: e puix aparella-

 ren li

ren li ricament de menjar:e mana lo senyor Rey que fos be pensat. E aquell dia ells reposaren tuyt el camp enles tendes,e les gents lleuaren lo camp:si que no hi hach negu q̄ no hages guanyat sens fi.E ala nuyt lo senyor Rey,ab tota la host alegres,e pagats,e ab lo Princep,e ab los altres presoners, ells sen entraren a Trapena, e aqui estegren quatre jotns:e puix lo senyor Rey mana, quel Princep fos menat al castell de Xifelo,e lla que fos be guardat,e be pensat,e los altres presoners richs homens axi mateix feu departir per los castells,ells comaná a diuersos cauallers.E axi com ho mana,axis compli,q̄ faent poques jornades,lo Princep fo menat a Xifelo,e li fo ordonada la guarda, axi com tanyia a tal senyor.E com tot aço fo feyt lo senyor Rey,e los cauallers sen tornaren cascu en son lloch a la frontera. E axi lexar vos he a parlar del senyor Rey,e tornar vo he a parlar del Duch,e del Rey Carles.

Capitol cxciij. com lo Rey Carles, e Lapostolich trameteren dir al Rey Phalip de França, que ell que volgues trametre son frare Micer Carles en Sicilia,perço com lo Papa lo bastaria del thresor de sanct Pere: lo qual fon acordat per ell,e los dotze Pers de França.

COM LO Duch sabe la preso de son frare, e lo desbarat que hauia haut,e lo gran dany que hauia pres,podets pensar com fo despagat,e lo Rey Carles sobre tots altres : e totes les gentils casades de Napols foren orphens de Senyors. E axi lo Papa fo molt dolent,com ho sabe:e si hach dix be, com sabe la mort dels ca-
Llig la fi del cap. 191. uallers de la Mort,ben dix ara dos tants. Que dix que per consumat tenia lo thresor de sanct Pere, si ab aquest Rey Fraderich no feyen pau. Si que trames vn Cardenal en França ab missatgers del Rey Carles : qui axi mateix hi anauen a pregar lo Rey de França, que trames son frare Micer Carles en Sicilia en ajuda del Duch. Que sino ho feya, que fes compte,quel Duch hauia de fer de dues coses la vna : o hauia a desemparar tot ço que tenia en Sicilia,o hi hauia esser mort, o pres. E quel Papa ques proferia, que daria a Micer Carles del thresor de la esgleya aquell sou que a ell plauria, e a tots aquells cauallers,que menas.E pregal que si fer ho podia, que menas cinch millia cauallers ab ell,e que ell los bastaria de moneda. E axi los missatgers del Rey Carles,

les,e lo Cardenal anarensen en França, e posaren lo feyt dauât lo Rey de França,e els XII. Pers. E ala fi fo ordonat,que per res lo Rey Carles no fos desemparat, ne sos fills per la casa de França : que la honrra del Rey Carles,e lo dany,mes sesguardaua a la casa de França,que a neguna altra. E dich vos que hagren bon consell,perque si aytal feyen los altres Reys del mon,que ajudassen adaquells que dells serié exits, mills los estaria,en serien mills duptats,que no son com los desemparen.E axi fo acordat que Micer Carles son cors hi vengues,e ques per casas richs homens,e cauallers,aquells que li plagues: que tot ho pagaria la sgleya. Si que Micer Carles pres lo viatge volenters de Sicilia, de que si li plagues,se pogra estar: que assats li bastaua que pus la donacion del regne Darago hauia presa contra lo Senyor Rey en Pere son auonclo,e que ara haja pres lo viatge contra lo Senyor Rey de Sicilia qui es son cosin germa,molt en mal li deu esser donat. E per aytals desconexences cascu pot veure com venen llurs feyts, que cent anys va que la casa de França no feu res de que li vengues honor, ans los es venguda tota hora desonor, e sis fara a tots aquells qui no van ab veritat, e ab justicia. Ara vos lexare a parlar de Micer Carles de França que va percasant la gent qui ab ell deu passar en Sicilia, e tornar vos he a parlar de vn valent hom de pobre affer, qui per sa valentia muntá en poch de temps a mes que nul hom que hách naixques. E perço vos vull dir dell en aquest cas,com los affers seus,qui per auât se seguiran,foren feyts molt marauellosos, e de cosa : e qui tots reputats en deuen esser,ala casa Darago. E en partida la cosa per que jom so mogut a fer aquest libre, es per les grans marauelles qui per ell se son esdeuengudes,e grans victories de Cathalans,e Daragonesos,que han haudes en Romania per lo seu començament: de les quals marauelles nul hom tant verdaderament non poria recomptar la veritat, com yo fas,qui fuy en Sicilia en la sua prosperitat procurador general seu,e cabi en tots los affers seus,als majors que ell feu,e per mar, e per terra:per que cascu men deuets mills creure.

Capitol cxciiij. Recompta lo començament

de frare Roger, qui puix fo entant exalçat: e les grans proeses que va fer de sa vida.

VERITAT es que Lemperador Fraderich hach vn falconer, qui era Dalamanya, e hauia nom Rixart de Flor, e fo molt assalt hom, e dona li muller en la ciutat de Brandis vna donzella filla dun honrrat hom de la ciutat de Brandis, qui era rich hom. Si quentro ço que Lemperador li doná, e ço q̃ll pres ab sa muller, ell fo gran rich hom. E daquella dona hach dos fills, lo major hach nom Iacobo de Flor, e lo menor hach nom Roger de Flor. E en lo temps que Corali vench en lo regne de Sicilia, lo major daquests, no hauia mas IIII. anys, ne aquell Roger no hauia mas vn any: e llur pare era hom bo darmes, e volch esser a la batalla de Corali contra lo Rey Carles, e en aquella ell muri. E lo Rey Carles com hach pres lo regne, pres se tot ço que hi fos de tot hom, qui fos estat en la batalla, ne fos estat de familia del Emperador, ne del Rey Manfre: si q̃ a aquests fadrins, ne a llur mare no romas, mas ço que la mare hi hauia aportat en dot, car de laltre foren desarctats. E en aquell temps les naus de les Matzones feyen cap a Brandis, e aqui venien a exiuernar aquelles de Pola qui volien trer del regne pelegrins, ne viandes: que les Matzones hauien totes grans aretaments, e hán encara a Brandis, e per tota Pola, e per tot lo regne: e axi les náus qui exiuernauen a la primauera començauen de carragar per anar en Acra, e carregauen de pelegrins, o doli, o de vi, o de tota graxa, o de forment. E segurament que es lo pus aparellat loch per lo passatge doltra mar, que negu que Chrestians hajen, e en pus abundosa terra de totes gracies, e es assats prop de Roma: e hay lo millor port del mon, que les cases son entro dins la mar. E per temps auant com aquell fadri Roger hach entro a VIII. anys, esdeuench se que vn prohom del Temple frare Sargant, per nom frare Vassayll, e era nadiu de Marsella, e era Comanador de vna nau del Temple, e era bon mariner, e vench a exiuernar vn yuern a Brandis ab la nau, e doná lats ala nau, e la feu adobar a Pola. E mentre feya adobar la nau, aquell fadri Roger anaua per la nau, e per la exarcia, axi com si fos vn bogiot molt lleugerament: e tot dia era ab ells: perço com lalberch de llur mare era prop de lla hon la naú tenia lats. E aquell prohom frare Vassayll assaltas tant daquell fadri Roger, que axi lamaua com si fos son fill: e demaná lo a la mare, e dix li, que sil li lliuraua, que ell faria son poder que fos bon hom al Temple. E la mare perço com li paria prohom, lliura li volenters, e ell reebel, e exi

lo pus

lo pus espert fadri en mar que marauelles feya de muntar, e de totes coses: si que com hach XV. anys, fo tengut dels bons mariners del mon de la sua persona, e com hach XX. anys fo bon mariner de raho, e de marinatge: si que aquell prohom frare Vassayll li lexaua fer de la nau a totes ses volentats. E lo Mestre del Temple quil vae axi ardent, e bo, dona li lo mantell, e feu lo frare Sargant, e a poch de temps que fo feyt frare, lo Temple comprá de Genouesos vna gran nau, la major qui en aquell temps fos feyta, e hauia nom lo Falco, e lliura la a aquest frare Roger de Flor. E aquesta nau nauega gran temps sauiament, e ab gran valor: si que ab la nau se trobá en Acra, e lo Temple se trobá tambe ab la nau, quentre totes quantes naus hauien, no las volien tant com sol aquella: que aquest frare Roger fo lo pus llarch hom q̃ hanch naixques; que sol no si feu a compar lo Rey joue, e tot quant ell guanya, departia, e donaua per los honrrats cauallers del temple, e de molts amichs quen sabia guanyar. E en aquell temps Acra se perde, e ell era al port Dacra ab la nau, e lleua dones, e donzelles ab gran thresor, e molta bona gent: e puix axi mateix lleua la gent a Muntpelegri, axi q̃ ell guanya en aquell viatge sens fi. E com fo de sa mar, dona molt al Mestre, e a tots aquells qui poder hauiē al Temple. E com aço fo feyt enuejosos acusaren lo ab lo Mestre, dient que tenia gran thresor, que li era romas del feyt Dacre: si quel Mestre li empara tot quanr troba del seu, e puix volch lo pendre en persona. E ell sabe ho, e desempara la nau al port de Marsella, e venchsen a Genoua, hon troba Micer Tici Doria, e daltres amichs que hauia sabuts guanyar: e manlleua dells tát, que compra vna bona galea, per nom Loliueta, e la arma molt be. E ab la galea ell vench a Cathania al Duch, e proferis a ell, que li valria de la galea, e de la persona: e lo Duch nol aculli be de feyt, ne de paraula: e axi estech tres jorns, que vn bon respost nō poch hauer. E al quart jorn ell li vench dauant, e dix li senyor yo veix que a vos no plau q̃ yo sia en vostre seruey, per queus comá a Deus, e yre a cercar altre senyor aqui placia lo meu seruey. E lo Duch respos li, que anas a la bona ventura. E tantost ell se reculli, e venchsen a Macina hon trobá lo senyor Rey Fraderich: e vench li dauant, e proferis a ell, axi com hauia feyt al Duch: E lo senyor Rey aculli lo molt graciosament, e li feu gracies de la sua proferta. E tantost feu lo de sa casa, e li assigná bona racio, e honrrada: e ell feu li omenatge, e tots aquells qui ab ell eren vēguts. Si que

frare Roger qui hach vist tant bell aculliment,e tant honrrat quel Senyor Rey li hach feyt,tenchse molt per pagat:e com hach estat VIII. jorns ab lo senyor Rey,e hach refrescada la sua gét, ell pres comiat del senyor Rey,e feu la via de Pola, e pres vna nau carregada de viandes del Rey Carles que anaua a Çathania al Duch. E tátost a marina la de sacópanya,e aquels de la nau mes en la galea,e trames la nau a çarago ça qui era de tres cubertes carregada de gra,e daltres viandes: e apres pres be X.terides,axi mateix carregades de viádes quel Rey Carles trametia al Duch.E ab aquestes terides ell sen véch a çaragoça, e restaura a çaragoça hon hauia gran fretura de vianda. E ab la galea axi mateix ne mes al castell de Agosta.Queus dire? Que aquesta presa forni çaragoça, e lo castell de Agosta, e Lenti,e tots los altres llochs qui per lo senyor Rey se tenien,qui en torn de çaragoça fossen: e pensa de védre les viandes a çaragoça a grá mercat,en trames a Macina: e dels diners ell paga los soldaus,qui eren al castell de çaragoça, e la ciutat de Agosta,e a Léti,e tot los altres llochs. Si que tot hom pagá,qui en diners, qui en vianda de sis mesos:e axi ho restaura tot. E com aço hach feyt sobra li encara del guany qui hauia feyt be vuyt milla vnces,e véchsen a Macina,e trames al senyor Rey qui era per Sicilia mil vnces en bells carlins,e pagá los soldaus qui eren ab lo Compte Desquilaix,e a Calana a la Mota,e al castell de Sanctagata, e a peu de Datil, e a la Mandolelá,e a Guirays:ço es a saber en diners, e en viandes, axi mateix de sis mesos. E puix arma tantost IIII. galees oltra la sua,les quals pres del Darasanal:e com les hach armades tantost feu la via de Pola altra vegada,e pres a Otrento la nau dé Berenguer Samuntada de Barcelona, qui era carregada de forment del Rey Carles,grá nau de tres cubertes quel Rey Carles trametia a Cathania,e marina la,e trames la a Macina e dona gran larguea a la ciutat ab les altres naus,e lenys que pres, que hi trames axi mateix carregades de viandes mes de XXX. axi que fo infanitat ço que ell guanya,e lo be que feu a Macina,e a Rego,e a tota la encontrada que fo gran cosa.E com tot aço hach feyt compra be L. besties totes bones,e encaualca escuders Cathalans, e Aragonesos, q̃ reebe de sa companya e mes cinch cauallers Cathalans, e Aragonesos en son alberch,e ab molta moneda ana lla hon lo senyor Rey era,e trobal a Plasa:e aqui ell li dona mes de mil vnces en diners, en doná a dó Blasco,e an G.Galceran,e an Bñg.Dentença sobre tots,ab qui sa costá

daytal

daytal amor ques faeren frares, e que fos comu ço que ells haguessen. Queus dire? No hi hach rich hom, ne caualler que no preses sos dons, e en tots los castells que venia, ell quitaua los soldaus de sis mesos: axi quenforti lo senyor Rey, e refrescá axi la sua gent, que hu ne valia mes que dos no solièn valer. E lo senyor Rey qui hach vista la sua bondat, feu lo Visalmirall de Sicilia, e de son cōsell, e li dona lo castell de Trip, e lo castell de la Licata, e les rendes de Malta. E frare Roger qui vae la honor quel Senyor Rey li hach feyta, jaqui la sua companya de cauall ab lo Senyor Rey, e jaqui per llur cap dos cauallers, la hu per nom en Berenguer de Montroig Cathala, e laltre Micer Roger dela Matina, e lexals moneda per messio, e perço quels feya mester: e ell pres comiat del senyor Rey, e venchsen a Macina, e arma cinch galees, e vn leny, e pensa de batre tot Principat, e plaja Romana, e la ribera de Pisa, e de Genoua, e de Prohéça, e de Cathalunya, e Espanya, e Barbaria: e tot ço que trobaua damichs, e danemichs, que fos moneda, o bona roba, q̄ pogues metre en les galees ell prenia: e als amichs ell feya carta de deute, e deya los, que com pau seria quels pagaria, e als enamichs prenia axi mateix ço q̄ de bo los trobaua, e lexauals los lenys, e les persones: que a negu no feya mal ala persona. E axi cascu se partia pagat dell, axi que aquell viatge guanyá sens fi e dor, e dargent, e de bones robes, aytant com les galees pogren portar. E axi ab aquell guany tornasen en Sicilia, hon tots los soldaus de cauall, e de peu lo esperauen, axi cō los jueus fan Messies: e com fo a Trapena oy dir, quel Duch era vēgut sobre Macina, e que la tenia assatiada per mar, e per terra, e vench sen a çaragoça, e aqui desarma: e si hanch los soldaus lesperauen ab gran fiança, ell los pensa de acorrer, que tot hom quell trobaua, axi de cauall com de peu, com guardies de castell, e en Sicilia, e en Calabria el quita daltres sis mesos: axi que tots los soldaus foren axi ab bona volentat, que hu ne valia dos. E puix feu se venir tantost sa companya, e axi mateix quitala, e trames al senyor Rey gran refrescament de moneda, e a tots los richs homens.

Capitol cxcv. com lo Duch Robert assatia

Macina ab tot son poder, e com sabent ho lo senyor Rey Fraderich trames a Macina don Blasco, e lo Compte Galceran ab secors, lo qual sabent lo Duch Robert se passa en Calabria, de que foren molt despagats tots los de Macina.

ES VER quel Duch ſabe que à Macina no hauia molta vianda, e penſa que la podia deſtrenyer, pus ell ab ſa hoſt ſen anas ala Gatuna, e leſtol que eſtigues aqui, e leny, ne barca no pogues entrar a Macina, ne a Rego: e axi que podia tenir dos ſetges. E aſenyaladament podia deſttenyer Macina, que per terra no li vengues ſecors, com ell tenia Millas, e Monfort, e Caſtallo, e Francauila, e Gaig, e Cathania: e axi ordona les fronteres, que ell jaqui a Cathania, e a Paterno, e a Oderno, e a Cero, e als altres llochs companya, e vench a Macina ab tot ſon eſtol qui eren mes de C. galees, e pres terra a Rocamador, e puix vencſen a Burch, lla hon ſa juſta lo marcat el affegá, el cremá. E puix vench ſen al Daraſanal, e hi cremá dues galees, e les altres li foren defenſades. Queus dire? Que tots dies nos daua gran batalla, e yo puch vos ho dir, que yo fui en lo ſetge, del primer dia, tro al darrer: e hauia dejus ma Coneſtablia, de la torra de ſancta Clara, entro al palau del ſenyor Rey. E ſegurament que en aquell lloch portauen mes daffany quen negu de la ciutat, ſi que aſſats nos dauen que fer, qui per terra, qui per mar. Ab tant lo Senyor Rey de Sicilia feu aparellar don Blaſco, e lo Compte Galceran ab ſetcents homens a cauall, e ſcut al coll: e ab dos milia Almugauers ell los trames a ſecorrer a Macina, e que nos partiſſen entro foſſen combatuts ab lo Duch: e no creats quen guardaſſen als, que ab aquell cor venien tuyts. E com foren a Trip, ells trameteren a nos, que al mati a lalba, que ells ſerien ab nos dauant Macina: e nos q̃ feriſſem duna part, e ells que feriſſen daltra a la hoſt del Duch. E axi nos ab gran alegre apparellam nos dexir al mati, e de ferir: e la nuyt lo Duch ho hach ſabut, e com fo jorn tots ſen foren paſſats en Calabria, que no fo romas, ſaluant que jaquiren algunes tendes que no pogren lleuar, quel jorn los ſobrepres. E axi com lalba ſe feu don Blaſco, e lo Compte Galceran ab tota llur companya arreats dela batalla, ells foren en la muntanya ſobre Matagriſo, e aquells de la ciutat foren aparellats dexir: e com guardaren no trobaren negu, que tots ſen foren paſſats ala Gatuna, e lla ells ſe poſaren. E axi don Blaſco, e lo Compte Galceran ab aquella companya entraren a Macina, e tots foren deſpagats com no trobaren la batalla: ſi que en Xiuer de Ioſa, qui portaua la ſenyera del Compte Galceran, los trames a la Gatuna vn juglar ab cobles, en q̃ls feya a ſaber que eren aparellats, que ſi volien tornar a Macina, quels le

xarien pendre terra ſaluament: e puix ques combatrien ab ells. E res daço no volgren fer, que ells duptauen aqueſts dos richs homés mes que perſones qui foſſen el mon, e deuien ho fer, que molt eren bons cauallers, e de gran valor, e moltes batalles los hauien vençudes.

Capitol cxcvj. com eſſent Macina en auentura de deſemparar per fam, fon reſtaurada per frare Roger ab X. galees forment: don lo Duch lendema hach a lleuar lo ſetge, e tornarſen en Cathania.

EAXI lo ſetge durá tant que Macina fo a ventura de deſemparar per fam, e ſi hi entra lo Senyor Rey dues vegades, e caſcuna vegada mes hi mes de X. milia beſties carregades de forment, e de farina, e molt beſtiar: mas tot era no res, que forment hi venga per terra no res munta, que la companya, e la caualleria quil acompanyauen ſen han menjat gran res com ſen fon tornats, e axi la ciutat eſtaua molt deſtreyta. E frare Roger qui ſabia aço, hauia VI galees a çaragoça, e compran quatre quen hauia entre Palerm, e Trapena dá Genoueſos, e axi hach deu galees, e carregá les a Xacca de forment, e venchſen a çaragoça, e eſpera ques metes fortuna de xaloch, o de mig jorn. E com la fortuna fo, que era tant gran que tota la mar nanaua en ſanch, que nul hom no ſo goſara pēſar, qui no fos axi bon mariner com ell, ana a fer vela de çaragoça com hach donada part a la nuyt: e a lalba ell fo en bocha de Far, e en bocha de Far es la major marauella del mon com res hi ha durada, com fortuna de xaloch, o de mix jorn hi ha, que les corrents hi ſon tant grans, e la mar hi caua tant fort, que res no hi ha durada: e ell ab la ſua galea primera penſa dentrar ab los artimons borts en que hauia forats. E com les galees del Duch les vaeren, totes comenſaren a chiular, que volgren lleuar los ferres, e no pogren. E axi les deu galees ab frare Roger entraren a Macina ſaluamēt, e ſegura: mas no hi hach nul hom qui hagues ſobre ſi fil exut. E tantoſt com fo a Macina feu cridar lo forment a XXX. tarins la ſalma, que coſtaua a ell mes de LX. tarins ab les meſſions, e pogral vendre a X. vnces la ſalma, ſis volgues: e axi Macina fo reſtaurada, e lendema lo Duch lleuas del ſetge, e tornaſen a Cathania.

E axi

E axi podets entendre si los senyors del mon deuē menys prear negu: que veus que aquest gentil hom quant seruey feu al senyor Rey de Sicilia, qui per sa cortesia lach be acullit: e quant deseruey feu al Duch, per mal acullliment que li feu.

Capitol cxcvij. com Micer Carles de França *passa en Sicilia ab IIII. milia cauallers, e pres terra a Termens, e assatia Xacca, hon de IIII. milla no pogren fer cinch cents que tots no murissen de malaltia.*

E COM Macina fo desatiada, e tota Sicilia, e tota Calabria fo ab gran goig, e ab gran pagament, e lo senyor Rey de Sicilia, e tots sos Barons: e lo Rey Carles, e lo Papa estegren ab gran reguart, e ab gran paor, quel Duch no si perdes, e tots aquells qui ab ell eren: e pensaren de trametre cuytosos missatgers a Micer Carles, que pensas de venir. E Micer Carles vench en Napols, e mená IIII. milia cauallers soldejats per lo Papa. E com fo en Napols, pensá de muntar en les galees quel Durh hi hach trameses, e daltres que hi hauia en Napols, quel Rey Carles hauia feytes aparellar, e lenys, e naus, e terrides: e vench pendre terra a Termens, e aqui feren se gran festa. E per bon començament a Termens hach vna gran brega de Llatins, e de Prohencals, e de Francesos: tant grans q̃ hi muriren tota hora mes de dos milia persones. E partirē de Termens, e anarē assatiar la vila de Xacca, qui es en la Fasona de fora, e segurament que es la pus feble vila, e la menys fort de Sicilia, e estegren hi molt de temps que treyen ab trebuchs. E asegur vos que molt fora greu al senyor Rey Darago, que ay tal vila assatias, que per grat que per força a vn mes no lagues: e ells res no hi pogren fer, ans lla hon lo setge se tenia pus estret, e per mar, e per terra hi entrá de nuyt per la marina vn caualler de Peralada, per nom en Simon de Vallguarnera, be ab C.C. homens a cauall de paratge, e molts de peu. E puix ell fo dins lo lloch estech en tal manera, q̃ poch temeren lo setge: ans los feyen gran dany. Queus dire? Lo setge durá tant que Micer Carles de França, e lo Duch hagren perduts tots quāts cauallers hauien per malalties, e de la gent gran partida: axi q̃ per cert entre tots no pogren fer cinchcents homens a cauall.

Capitol

Capitol cxcviij. com es feu la vista del senyor *Rey Fraderich de Sicilia, e de Micer Carles prop Calathabellot, e la pau se tracta es feu: e com mullera lo senyor Rey Fraderich de Sicilia ab filla del Rey Carles Nalieonor.*

ELLO Rey Fraderich estauas ab tot son poder XXX. llegues lluny, e en vn lloch qui ha nom Calathabellot: e aqui era ab ell lo Compte Galceran ab sa companya, e Nuget Dampuries Compte Desquilaix, e en Bñg. Dentença, e en G. R. de Muncada, e don Sanxo Darago frare del senyor Rey Fraderich, e frare Roger, e Micer Matheu de Termens, e Micer Coral Lança, e molts daltres richs homens, e cauallers qui tots jorns cridauen al senyor Rey, anem a Xacca, e prengam Micer Carles, e lo Duch: que per cert a nostre saul ho podem fer. E lo senyor Rey deya: Barons, no sabets vosaltres quel Rey de França es nostre cosi germa, e Micer Carles atre tal: donchs com me podets consellar que yo vaja pendre Micer Carles, ço que en nostra ma es? Mas ja Deus no vulla, que nos façam tant gran desonor a la casa de França, ne a ell qui es nostre cosi germa: que si ara es contra nos, altra vegada per ventura sera ab nos. Ia que per res als no lin podien donar a entendre. Queus dire? A Micer Carles vench a saber: e com ho hach sabut, pensa, e dix: a Deus, que dolça sanch es aquesta de la casa Darago, que si bem membra lo Rey Phalip mon frare, e yo forem morts en Cathalunya, si lo Rey en P. nostre auonclo se volgues: e hauia grā raho, segons ço que nos li feyem, que li plagues que murissem: e axi mateix quel Rey Fraderich son fill fa semblant a mi, que cert so yo que en sa ma es quens pot hauer morts, o presos, e per sa cortesia, e per dreta natura: e be ya no lin soffert lo cor. E axi la desconexença fo gran, com yol vengi contra: per que pus axi es per la bontat llur, e per la maluestat nostra conue que yo no parteixca de Sicilia entro haja feyta pau de la sancta esgleya, e dell, e del Rey Carles. Mas era ver, que tot era en sa ma, que ell hauia poder del Papa, q̄ alt, e baix tot ço quell faria, axi en guerra, com en pau, fos ferm per la sancta sgleya. E semblantment hauia poder del Rey Carles, per que ell trames sos missatgers tost a Calathabellot, e demana vistes ab lo Senyor Rey Fraderich, e que entre Calathabellot, e Xacca q̄ ells se vaessen. E la vista fo atorgada, e foren cascu dells a la vista: e van se besar, e

abraçar: e tot aquell dia estegren amdosos tots sols en parlament. E puix la nuyt tornasen cascun en son lloch, e jaqueren les tendes parades pera lendema. E lendema per lo mati foré en aquell lloch mateix. Queus dire? Amdosos tots sols tractaren de la pau, e puix mesclaren hi lo Duch, e dels altres aquells que los plague: e la pau fo axi feyta, quel Rey Carles lexaua la Illa de Sicilia al Rey Fraderich, e que li donaua a Lionor qui era, e es encara de les pus sauies Christianes, e la millor qui el mon fos, si no tantsolament madona Blanca sa germana Regina Darago. E lo Rey de Sicilia desemparaua li tot quant tenia en Calabria, e en tot lo regne: e aço se ferma de cascuna de les parts, e que lentredit ques lleuaua de Sicilia: si que tot lo regne nach gran goig. E tantost lo setge se lleua de Xacca, e Micer Carles, e les sues gents anarensen per terra a Macina: e en cascu lloch foren be acullits: e lo Duch ana desemparar Cathania, e tots los altres llochs que tenia en Sicilia, e venguesen a Macina: e lo senyor Rey feu atre tal. E lo Rey feu molta donor a Micer Carles, e hach feyt venir lo Princep de Xifelo, el rete a Micer Carles: e aqui fo la festa molt gran. E Micer Carles, e tots preseren comiat del Senyor Rey, e anarensen per Calabria, quel Rey los rete. E a poch de temps lo Rey Carles trames madona la Infanta molt honrradament a Macina, hon fo lo senyor Rey Fraderich qui la reebe ab gran solemnitat. E aqui a Macina, ala esgleya de madona sancta Maria la Noua ell la pres per muller: e aquell dia fo leuat lentredit per tota la terra de Sicilia per vn Llegat del Papa qui era Archebisbe, que hi vench de part del Papa, e foren perdonats a tot hom tos los peccats quen la guerra haguessen feyts: e aquell dia fo posada corona en testa a madona la Regina de Sicilia, e fo la festa la major a Macina que hanch si faes.

Capitol cxcix. com Frare Roger comensa

a tractar lo passatge de Romania, e trames missatgers al Emperador de Constantinoble, en que li feya a saber com era aparellat de passar lla ab Cathalans, e que degues mullerar ab la neboda del Emperador Cantzaura, e quel faes Magaduch: lo qual tot lin fon atorgat per lo Emperador.

E Com

E COM aquesta festa feyta tant gran, quisque hagues festa, frare Roger estaua en gran pensament, quel paria que fos tostart: e era lo pus saui hom del mon per veure, si quell pensa axi. Aquest senyor es perdut, e los Cathalans, e los Aragonesos: que veig que nols porra res donar, e fer li han sofferir gran embarch: e ells son tals, com tot hom ses, que sens menjar, e beure no pot hom viure: e axi no hauran res del senyor Rey, e faran carxena per força, e a la fi destroyran tota la terra, e ells morran tots per partides. E axi es mester, que pus tant has seruit lo senyor Rey, qui tanta honor ta feyta, que tu percas que li lleus aquesta gent de sus, a honor dell, e a profit dells tots quants son. E axi mateix pensa de si, que nol feya bon aturar en Sicilia: que pus lo Senyor Rey hauia pau ab la esgleya, quel Mestre del Temple, ab lo mal quel Rey Carles, e lo Duch volien, quen demanarien al Papa: e que lo senyor Rey hauria a fer de dues coses la vna, on hauria a obehir lo Papa quel li donas, on hauria a tornar en guerra: e axi que a ell ho valria mal, quel Senyor Rey nagues tant gran afronta. E com tots aquests pensaments, qui eren vers, hach feyts, venchsen al senyor Rey, e mes lo en vna cambra, e dix li tots aquests pensaments que hauia feyts: e com lin hach dit, dix li: senyor yo he pensat que si vos ho volets, e mi ajudats, yo ajudare en aquest feyt a vos, e a tots aquells qui seruit vos han, e a mi mateix. E dix lo senyor Rey, que li pleya molt, e que li grahia molt ço que sauia pensat, e que hi pregaua que hi prouehis en tal manera, que ell ne fos sens blasme, e fos profit daquells quil hauien seruit: e que ell era prest, e aparellat que hi donas tota aquella ajuda que dar hi pogues. Dōchs senyor, dix frare Roger, ab vostra llicencia yo trametre dos cauallers ab vna galea armada al Emperador de Constantinoble, e fer li he a saber que yo som aparellat danar a ell, ab tāta companya de cauall, e de peu, tots Cathalans, e Aragonesos, cō el vulla, e quens do acorriment, e sou: que yo se que ell ha gran mester aquest secors, quels Turchs li hā toltes mes de XXX. jornades de terra, e ell ab nules gents no faria tant com ab Cathalans, e Aragonesos: e majorment aquests qui han menada aquesta guerra cōtra lo Rey Carles. E lo senyor Rey respos li, frare Roger, vos sabets ē aquests affers mes q̄ nos, mas empero parnos quel vostre pensament sia bo, e axi ordonats ço queus plaura: q̄ tot ço que vos ordonarets, nos nos en tendrem per pagats. E sobre aço frare

Roger

Roger va besar la ma al senyor Rey,e partis dell, e venchsen a sa posada,e estech tot aquell jorn a acordar en los affers. E lo senyor Rey, e los altres entenien en la festa,e en lo solas,e en lo deport. E com véch lendema,ell feu aparellar vna galea, e hach dos cauallers en qui ell se fiaua,e dix los tot lo feyt que sauia pensat: e encara los dix,que de tot en tot tractassen que ell hagues per muller la naboda del Emperador de Lantzaura,e encara que fos Magaduch del Imperi, e encara que el Emperador faes paga a tots aquells que ell menaria de IIII. mesos,a raho de IIII.vnces lo mes per sou de cauall armat,e per hom de peu vna vnça lo mes. E que en aquell sou los mantengues tostemps que estar hi volguessen,e que la paga trobassen a Maluesia, e de totes coses los dona capitols: axi daquests feyts, com de tot ço q̃ haguessen de fer. E perço se yo aquestes coses com yo mateix fui al dictar,e a ordonar los dits capitols. E donals poder ab procuracio be bastant,que totes coses poguessen per ell fermar axi matrimoni,com tots altres affers. E seguramét quels cauallers eren bons,e sauis:e pus hagren oyda la manera,ab pochs capitols hi hagra asats:mas empero tot ana per orda. Ab tant com foren espaetxats,preseren comiat de frare Roger qui tench lo feyt per acabat,perço com ell hauia gran nomenada en la casa del Emperador,en aquell temps que ell menaua la nau per nom lo Falco del Temple,que hauia molts de plaers feyts a naus del Emperador q̃ trobaua en oltra mar,e sabia de Gregesch assats cominalment. E axi mateix hauia gran nomenada en Romania, e per tot lo mon,per la ajuda que hauia feyta tant francament al senyor Rey de Sicilia:e axi mateix percasas molt francament de companya.Axi quen Bñg.Dentença qui era ab ell germa jurat,li promes quel seguiria, e en Ferrá Ximenis Darenos,e en Ferran Daunes,e en Corberan Dalet,e en Marti de Logran,e en P. Daros, e en Sanxo Daros,e en Bñg. de Rocafort,e molts daltres cauallers Cathalans,e Aragonesos.E dels Almugauers be quatre milia tots bons,qui del temps del senyor Rey en Pere entro aquell dia hauié menada la guerra de Sicilia:si que ell fo molt alegre: e entre tant acorria a cascu de ço que podia,que nols lexaua a fretura.E la galea ana tant quen poch de temps fo en Constantinoble, hon troba lo Emperador Xor Andrinocho, e son fill major Xor Miqueli. E com Lemperador hach oyda la missatgeria, fo molt alegre,e pagat, e aculli be los missatgers:e finalment lo feyt vench axi com frare Roger hauia dictat,

dictat, que Lemperador volch que frare Roger hagues sa naboda per muller, filla del Eemperador de Lantzaura. Si que tantost la afferma per frare Roger la hu daquells cauallers. Apres volch que tota aquella companya que frare Roger menas, que fos a sou del Emperador quatre vnces per sou de cauall armat, e dos vnces per cauall alforrat, e vna vnça per home de peu, e quatre vnces per comit, e vna vnça notxer, e XX. tarins ballester, e XXV. tarins proher: e que de quatre en quatre mesos fossen pagats. E tota hora que negu ni hagues q̃ sen hagues encor danar a Ponent, que comptas ab la cort, e que fos pagat, e que sen pogues tornar, e hagues paga per dos mesos de torna. E frare Roger q̃ fos Magaduch de tot Lemperi. E Magaduch es tal offici, que vol aytant dir, com Princep senyor de tots los soldaus del Emperi, e que haja a fer sobrell Almirall, e que totes les Illes sien sotsmesmes de la Romania a ell: e encara los llochs de les marines. E daquest Magaduch trames priuilegi ab bulla dor be fermat per ell, e per sos fills, a frare Roger: e li trames la verga de Magaducat, e la senyera, e lo capell (que tots los officis de Romania han capell triat q̃ altre no gosa portar semblant capell daquell.) E axi mateix hach atorgat que a Maluesia trobarien refrescament de paga, e daço que ops haguessen com vendrien.

Capitol cc. com los missatgers de frare Roger

tornaren de Constantinoble a Macina ab tot recapte, e tots priuilegis, e fo feyt Magaduch de tota romania: e com lo senyor Rey Fraderich de Sicilia li feu donar X. galees, e dos lenys, e lacorrech de diners, el basta de viandes.

EAXI los missatgers alegres, e pagats, ab tota fermetat tornarensen en Sicilia: e trobaren frare Roger a la Licata, e digueren li tot ço que hauien feyt, e li donaren los priuilegis de totes coses, e la verga, e ell capell, e la senyera, e lo sagell del Magaducat, e da qui auant haura nom lo Magaduch. E com lo Magaduch hach totes les coses reebudes, anasen al Senyor Rey que troba a Palerm ab madona la Regina, e dix li tot lo feyt: e lo senyor Rey fon ne molt alegre. E encontinent feu donar al Magaduch X. galees del darasanal, e dos lenys: e feu les li adobar, e aparellar. E lo Magaduch hauie ja de sues VIII. e axi hach XVIII. galees, e dos lenys: e apres nolieja tres naus

grans,e moltes terides,e daltres lenys,e trames de totes parts,que tot hom qui ab ell degues anar vengues a Macina. E lo senyor Rey acorrech a tot hom de ço que poch de moneda, e doná per persona axi a hom,com a dona,com a Infant qui ab lo Magaduch sen anas, qui fos Cathala,o Aragones,vn quintar de besçuyt,e X. peses de formatge: e entre IIII.vn baco de carn salada,e alls,e cebes.

Capitol ccj. com frare Roger Magaduch de *Romania pres comiat del senyor Rey de Sicilia, e passa ab dos milia, e cinchcents cauallers darmes, e cinch milia entre Almugauers, e paons en Romania.*

AXI QVE cascuns se reculliren ab llurs mullers,e ab llurs infants:e molt alegres,e pagats del senyorRey,que hanch no fo Senyor qui mills se captingues de gents qui laguessen seruit,com ell feu, en tant com ser podia, e encara mes de poder:que cascu sabra quel senyor Rey no hauia thresor,que de tals guerres exia que res no li bastaua. E axi mateix recullirensen los richs homens,e cauallers : e hauien los cauallers,e los homens de cauall doble racio de totes coses.Mas en Berenguer Dentença no poch esser aparellat aquella saho, ne en Berenguer de Rochafort : quen Berenguer de Rocafort tenia dos castells en Calabria que no hauia volgut retre enles paus,entro fos pagat de ço que li era degut de son sou,a ell,e asa companya,per que axi tost nos poch recullir:mas recullis Ferran Ximenis Darenos , e en Ferran Daunes,e en Corberan Dalet,e en Pere Daros,e en Pere de Logran,e molts daltres cauallers,e adalils,e Almugauers. E axi com foren recullits foren entre galees,e lenys,e naus,e terides XXXVI. veles:e hach hi mil,e cinchcents homens a cauall per escrit, arreats de totes coses, saluant de caualls. E hach hi be IIII. milia Almugauers,e be mil homens de peu qui eren menys dels galiots, e dels mariners qui eren del nauili:e tots aquests eren Cathalans , e Aragonesos , e la major part menauen llurs mullers,o llurs amigues,e llurs infants.E axi presseren comiat del Senyor Rey,e partirensen a la bona hora de Macina , ab gran alegre,e ab gran pagament.

Capitol

Capitol ccij. com lo Magaduch pres terra a *Maluesia, e passa en Constantinoble, hon fo be acullit per lo Emperador e son fill: e com Cathalans, e Genouesos hagren brega, en que muriren be tres milia Genouesos.*

PVIX DEVS donals bon temps, e dins pochs dies pres- seren terra a Maluesia: e aqui trobaren qui los feu molta donor, els fo donar grá refrescament de totes coses: e trobaren aqui manament del Emperador, que dretamét sen anasen a Constantinoble, e axi ho compliren: que partiren de Maluesia, e anarensen a Constátinoble. E com foren a Constantinoble Lemperador lo pare, e lo fill los reeberen ab gran goig, e ab gran plaer, e totes gents del Emperi: mas si ells ne eren alegres, los Genouesos ne eré dolents, que be veyen que si aquesta gent hi duraua, que ells hauien perduda la honor, e la senyoria que ells hauien en Limperi: quel Emperador no gosaua fer sino ço que ells volien, e daqui auant nols prearen res. Queus dire? Les noces se faeren, que lo Magaduch pres per muller la naboda del Emperador qui era de les belles donzelles, e de les sauies del mon, e hauia entro a X V I. anys: e les noces se faeren ab gran alegre, e ab gran pagament: e fo feyta paga a tot hom de quatre mesos. E dementre que aquesta festa era tant gran, Genouesos per llur superbia, mogueren baralla ab los Cathalans: si que aquella brega fo molt gran. E vn maluat hom qui hauia nom Reoso de Finar, trague la senyera de Genouesos, e vengren dauant lo palau de Blanquerna, e els nostres Almugauers, e els homens de mar exiren a ells, que hanch lo Magaduch, ne els richs homens, e cauallers nols pogren tenir: e van se de fora ab vn panó reyal, e ab ells anaren tant solament entro a XXX. escuders ab caualls alforrats. E com foren los vns prop dels altres, los XXX. escuders van brocar, e van ferir lla hon era la senyera: e abateren en terra aquell Roso de Finar: e els Almugauers vá ferir en ells. Queus dire? Que aquell Roso de Finar, e mes de tres milia Genouesos hi muriren, e tot aço veya Lemperador de son palau, e hauien gran goix, e plaer: si q̄ dix dauant tuyt, ara han trobat Genouesos, qui ab tant gran llur argull se son moguts, llurs contirals: e es gran raho, que en colpa dels Genouesos se son moguts los Cathalans. E com la senyera fo en

terra dels Genouesos, e Roso fo mort, e daltres honrrats homens, los Almugauers matant llurs enamichs, volien anar barrejar Pera qui es vna vila triada de Genouesos, en que era tot lo thresor, e mercaderies de Genouesos. E sobre aço, com Lemperador vae que sen anauen a Pera barrejar, clama lo Magaduch, e dix li: fill anats a aquesta vostra gent e feyts lo tornar: que si Pera barrejē, Limperi es consumat: quels Genouesos tenen molt del nostre, e dels Barons e de les altres gents del nostre Emperi. E tantost lo Magaduch caualcá en vn cauall, ab la maça en la ma, ab tots los richs homens, e caualles qui ab ell eren anats qui seguiren, anasen envers Lalmugaueria qui ja volien esuahir Pera, e feu los ne tornar: e axi Lemperador romas molt pagat, e alegre. E lendema feu los donar tuyt altra paga, e que tots sapparellassen de passar Boca Daner, e anar sobre los Turchs, qui en aquell punt hauien tolt al Emperador mes de XXX. jornades de terra de bones ciutats, e viles, e castells que ells hauien subjugades, ques trahutauen a ells. E encara que era major dolor, que si vn Turch volgues per muller la filla del millor hom de aquella ciutat, e vila, o castell qui a ells eren subjugats, que la li hauien a donar per muller lo pare, o la mare, ells amichs. E si infants nexien, si eren mascles, feyen los Turchs, els feyen retallar: axi que eren Sarrahins. E si fos fembra, podia tenir qual leig se volia. Veus en quina dolor, e en quin subjugament estauen a gran desonor de tota la Chrestiandat: per que podets conexer si hi era mester que aquesta companya hi passas. E majorment, que en veritat tant hauien los Turchs conquest, que host feyta venien dauant Constantinoble: que no hi hauia mas vn bras de mar el mig, qui no ha dample mas dues milles: e treyen les espases, e menasauen al Emperador: e Lemperador tot ho podia veure. Veus ab quina dolor podia viure: que si haguessen ab que passassen aquell bras de mar, Constantinoble hagren haut.

Capitol cciij. com lo Magaduch passa en

Natuli, e pres terra al cap del Artaqui menys de sabuda dels Turchs, els combate, e hach treyt de catiu totes les terres qui eren subjugades per los Turchs: e exiuerna al Artaqui.

E axi

E AXI vejats Greschs quina gent son de Deus com los ha ayrats, que Xor Miqueli fill del Emperador major passá al Artaqui be ab XII.milia homés a cauall,e be ab C. milia de peu que hanch ab los Turchs nos gosaren combatre:si que sen hach a tornar ab grã vergonya. E en aquell lloch del Artaqui hon era estat,e sen hach a tornar,aqui trames Lemperador lo Magaduch ab sa companya qui no era mas mil cinch cents homens a cauall,e quatre milia de peu. E abans que partissen de Constantinoble,lo Magaduch ordoná qua Lemperador donas per muller vna parenta sua an Ferran Daunes, el seu Almirall del Imperi:e aço ordona lo Magaduch, perço que les sues galees se mantenguessen ab los homens de la mar qui ell hauia manats: e que Genouesos,ne altres gents nos gosassen contra los Cathalans moure en tot Limperi. E axi mateix,que com ell entraria ab la host dintre terra, que les galees li fossen en lloch sabut ab viandes, e ab tot refrescament,si que tot llur feyt ordoná tambe,que nul hom no hi pogra res millorar.E axi mateix hauia ab les galees de les Illes,e de les altres terres,e de les marines tot ço que li feya ops per si,e per sa gét. E com tot aço fo ordonat presseren comiat del Emperador,e recullirẽ sen,e anarensen al cap del Artaqui envers la terra ferma:perço com los Turchs de tot en tot volien hauer aquell cap qui es molt gracios lloch: e tot aquell cap se guarda ab vn mur que ha en lo cap del Artaqui envers la terra ferma, que no ha de llonch de batalla mig miller de la vna mar a laltra. E puix daquell estret auant es lo cap molt gran,en que ha mes de XX.milia entre alqueries,e másos,e casals:e los Turchs moltes vegades eren venguts per esuahir aquell mur, que sil poguessen esuahir, tot lo cap barrejaren. E axi lo Magaduch ab tota sa gent pres terra aqui,que hanch los Turchs non saberen res: e com hagré presa terra, hagren sabut quels Turchs hi hauien combatut aquell jorn. Si quel Magaduch demana si eren lluny daqui, e ells digueren q̃ neren lluny entro a dues llegues,e que estauen el mig de dos flomayres. E tantost lo Magaduch feu cridar, que tot hom fos aparellat lendema mati per seguir la senyera:e es ver que ell portaua la sua senyera, e del Emperador ab la caualleria: e los Almugauers portauen vn panó ab lo senyal del senyor Rey Darago, e en la dauantera de la fila vn panó del senyal del Rey Fraderich:e axi se ho emprengueren ells com faeren omenat-

ge al Magaduch.Si que lo mati ab grá volentat, e ab gran alegre leuarensen tant gran mati,que a lalba foren a la Flomayre hon los Turchs eren atendats ab llurs mullers,e ab llurs infants, e pensaren de ferir en tal manera en ells,quels Turchs estegren marauellats destes géts,que ab los darts feyen tát grans colps,que res no hi hauia durada. Queus dire? La batalla fo fort,com los Turchs se foré presos ales armes:mas que valia quel Magaduch ab sa companya de cauall, e de peu se metien en tal guisa sobrells,que los Turchs non pogré pus durar: e aqui mateix no volien fugir per les mullers,e per los infants que hi hauien: de que los dolia lo cor,ans volien abans murir.Si que james no foren homens qui tant grans tornés faessen:mas empero ala fi tots nanaren ab les llurs mullers,e ab llurs infants foren tots catius : e dels Turchs muriren aqll dia mes de tres milia homés a cauall, e mes de deu milia de peu.E axi lo Magaduch,e les sues gents lleuaren lo camp,e no tengren a vida nul hom de deu anys amunt, e tornarensen al Artaqui ab gran goig,e trameteren los esclaus,e esclaues en les galees,moltes belles joyes que trames al Emperador la major part: e de les esclaues a la Emperadriu,e al fill del Emperador,e a madona muller del Magaduch trames esclaues,e joyes moltes. E cascu dels richs homens,e abalils,e Almugauers a madona sogra del Magaduch. E aço fo al VIII. jorn que foren partits del Emperador,si que el goig, e el alegte fo axi gran per Lemperi, e majorment per Lemperador, e madona sogra del Magaduch, e per madona sa filla, que tot lo mon sen deuia alegrar, mas quisquen hagues goig, Genouesos nagren gran dolor. E axi mateix nach gran desplaer Xor Miqueli lo fill major del Emperador, e gran enueja:si que daquell jorn auant posa sa yra sobre lo Magaduch, e sobre sa companya : que mes amara perdre Limperi, que com aquesta victoria hauien hauda:perço com ell hi era estat ab tanta gent,e era estat desbaratat dues vegades. Iats se sia que en son cors era dels bons cauallers del mó, mas sobre los Grechs ha Deus tramesa táta de pestiléncia,q̃ tot hom los confondria. E aço esdeue per dos pecats senyalats qui en ells regna:ço es la hu que son les pus argullloses géts del mon, que no ha gent el mon q̃ ells preen res,sino ells mateixos,e res no valen. E daltra part,que han la menys charitat de llur prohisme q̃ gents qui sien el sigle:que com nos erem en Constátinoble,les gents qui fugien del Natuli per los Turchs,estauen, e jayen per los fems en Constantinoble,

stantinoble,e cridauen fam: e per amor de Deus no hi hauia Grech q̃ res los volgues donar,e si hi hauia gran marcat de totes viandes.E los Almugauers de pietat quen hauien, migpartien ab ells ço que deuien menjar:si que per aquesta charitat que les nostres gents feyen,com en lloch hostejauen mes de dos milia pobres Grechs, que Turchs hauiē desaretats,los anauen darrera,e tuyt venien ab nos. E axi podets entendre Deus com ha ayrats los Grechs,que diu lexempli del saui, que com Deus vol mal al hom,la primera cosa en quel puinx,es que li tol lo seny. E axi los Grechs han la yra de Deus,que res no valen,e cuydē mes valer que les altres gents del mon: axi mateix, que no hajen charitat ab llur prohisme,be par que de tot los ha tolt lo seny. E com aço fo passat,lo Magaduch ab tota sa companya saparellá de entrar sobre los Turchs per lo Natuli,e trer de catiu les ciutats, e los castells, e les viles que sauien los Turchs subjugades. E com lo Magaduch, e ses gents foren apparellades de partir del Artaqui, qui era lo primer dia de Noembre,comensa a fer lo major yuern del mon, e de pluges, e de vent,e de fret,e de mal temps:si que les Flomayres vengren tant grās, que nul hom no las pogra passar. E axi hach son consell,que exiuernas en aquell lloch del Artaqui, qui es lloch gracios de totes coses: que en aquella terra fa lo major fret del mon,e de les mes neus, q̃ pus hi comensa a nauar entro a Labril,no fa als. E com hach ordonat de exiuernar en aquell lloch del Artaqui, feu lo pus bell pensament que nul hom pogues fer:que ell ordona VI. bons homens daquell lloch, e dos cauallers Cathalans, e dos adalils,e dos Almugauers: e aquests XII. ordonaren a cascu rich hom sa posada,e als cauallers atre tal,e als Almugauers, e ordonaren axi, quel host de cascu li deuia donar pa, e vi,e ciuada,e carn salada,e formatges,e ortalisa,e llit,e tot ço que mester haguessen,saluant carn fresca,e salsa:de totes altres coses los hauiē a bastar.E en cascuna cosa posaren preu conuinent aquells XII. homens,e ordonaren quel host fes talla ab aquell qui posaria en son alberch de totes coses: e que aço los complissen del primer dia de Noembre,entro per tot Març.E com vendria,llauors comptaria cascu ab llur host dauant aquells XII.o la hu daquells:e que aytant com haurien pres los comptarien sobre llur solil. E lo bon hom senyor de la casa pagar li ha la cort:si que daço forē molt pagats aquells de la host. e los Grechs atre tal. E axi foren ordonats de exiuernar. E lo Maga-

duch trames en Constantinoble, e feu se venir la Magaduquesa, e exiuernaren ab gran goig, e ab gran alegre: e lo Magaduch ordona que Lalmirall ab les galees, e tots los homés de mar anasen a exiuernar ala Illa del Xiu, ques molt graciosa Illa, e llas fa lo mastech qué lloch mes del mon no sen fa: e perçó los feu lla anar a exiuernar, com Turchs ab barques corrien aquelles Illes. E axi ells guardaren tota aquella encótrada, e anauen vesitant totes les Illes. E axi passaren tot aquell yuern ab bona via, e ab solás, e ab deport, los vns, e els altres. E có lo Febrer fo passat, lo Magaduch feu cridar per tot Lartaqui, q̃ tot hom hagues comptat ab son host per tot Març, e que fos aparellat de seguirl a senyera lo primer jorn de Abril.

Capitol cciiij. com lo Magaduch sen ana e Constantinoble per lexar la Magaduquesa: e com recapta del Emperador paga per quatre mesos, e los grans dons que feu a tota sa companya.

EAXI cascu comptá ab son host, e hach ni de tals que tantsolament menaren llur Priorat: que be vn any de paga hauien pres del seu host. E aquells qui sauis eren, hagren viscut ordonadament, empero no ni hach negu qui non hagues pres per molt mes quel temps no era que hauien estat: e dementre que lo compte se feya en lo mes de Març, lo Magaduch ab quatre galees ab la Magaduquesa, e sa sogra germana del Emperador, qui hauia exiuernat ab ell e dos germans de sa muller anasen en Constantinoble, per dexar la Magaduquesa a Constantinoble, e per pendre comiat del Emperador. E com fo a Constantinoble, fo li feyta gran festa, e gran honor: e recaptá ab lo Emperador paga de quatre mesos a ops dela companya, ço que negu no sen suspitaua, per la gran despesa que hauien feyt al yuern, e cascu hauia molt a tornar. E axi dexa la Magaduquesa a Constantinoble, e pres comiat della, e de sa sogra, e de sos cunyats, e de sos amichs: e puix pres comiat del Emperador, e recullis ab les dites quatre galees, e fo tornat al Artaqui a XV. jorns de Març. E tuyt hagren gran goig, com lo vaeren: e lo Magaduch demana, si tot hom hauia comptat ab son host: e digueren, que hoch. E sobre aço el feu cridar: que tot hom fos lendema en vna plaça que hauia dauant lla hon lo Maga-

Magaduch posaua, e que cascu portas albara de ço que deuia a son host, que al compte feyt fo ordonat per los XII. bons homens, ques faessen dos albarans partits per A, B, C. E quen tengues la hu lost, e laltre lo soldau. E aquells albarans eren sagellats ab lo sagell del Magaduch, e com vench lendema tot hom fo vengut ab son albara, e lo Magaduch sech en vn seti qui li hagrē feyt dejus vn arbre qui ha nom Hom, e feu se venir cascu ab son albara, e trobá que hauiē reebut sens nombre, segons lo temps que hauien estat al exiuernar. E com tos los albarans hach recebuts, e mesos en vn tapit dauant si, ell se lleuá, e dix: prohomens yous he molt que agrahir, com a vosaltres plague que yo fos cap, e senyor vostre, hem volgues seguir lla hon yo volgui menar vosaltres: ara yo trop que tuyt hauets pres molt mes, dos tants, que no hauets estat en lexiuernar: e hani quin ha pres tres tants, e daltres quatre tants: si que yo trop que si comptar vos ho volia la cort, que vosaltres hauriets a passar gran desayre: per que a honor de Deus, e a honor del Imperi, e per lamor que yous he, yo de gracia especial vos do tot quant hauets despes aquest yuérn, que nos sia abatut res de vostres pagues. E ades de present yo vull que sien cremats tots los albarans que aci me hauets posats, e los Grechs porten los llurs albarans al nostre Racional, e fer los ha estar pagats. E tantost feu venir foch, e feu cremar dauant tuyt tots los albarans: e tot hom lleuas, e anaren besar li la ma, e lin faeren moltes gracies: e deuien ho fer, quel pus bell do fo justat que Senyor faes a sos vassalls passat a mil anys: que tota hora feu paga de VIII. mesos vns ab altre, que muntaren sols dels homens a cauall L. milia vnces dor, e dels homens dapeu prop de LX. milia vnces. Si que tota hora, ab ço que richs homens hauien pres, comptaua hom, que muntaua C. milia vnces dor, que fan sis cōptes de moneda. E com aço hach feyt, encara los volch mes alegrar, q̄ mana q̄ tot hom fos lendema a la dita plaça per reebre en bell or paga de quatre mesos: e axi podets entendre quin goig hach enla host, e ab quin cor lo seruiren daqui auant. E axi lendema feu los donar paga de quatre mesos, per que tot hom lendema saparellas be dostejar.

Capitol ccv. com lo Magaduch ab sa companya hach segona batalla ab la gabella de Cesa, e de Tiu, e los hach vençuts, e morts prop de Filadelfia.

AB TANT lo primer dia de Abril, ab la gracia de Deus, la senyera exi, e tot hom pensa de seguir la senyera, ab la bona hora entrarensen per lo regne de Natuli: e los Turchs foresen apparellats per contrastar ab ells, ço es a saber la gabella de Cesa, e de Tiu, qui eren parents daquells que la companya hauia morts al Artaqui. Si que com la companya fo lla prop duna ciutat qui ha nom Filadelfia, que es noble ciutat, e de les grans del mon, que be vogi XVIII. milles dretament, aytant vogi com Roma, o Constantinoble. E prop daquella ciutat a vna jornada, les dites dues gabelles dels Turchs foren, qui eren be tota hora VIII. milia homens a cauall, e be XII. milia dapeu, e ells arrengaren batalla. E lo Magaduch, e sa companya hach ne gran plaer. Si q̄ tantost abans no ferissen les fleches dels archs dels Turchs, van brocar en ells los de cauall ab los de cauall, e los Almugauers ab aquells dapeu. Queus dire? La batalla fo molt fort, e durá del sol exit estro sus a hora de nona: si quels Turchs foren tots morts, e presos, que non escaparen de cauall mil, ne dapeu cinchcents. E lo Magaduch ab sa companya ab gran alegre lleuaren lo camp, que no hagren perdut mas estro a LXXX. homens de cauall, e C. dapeu, e hagren guanyat sens fi. E com lo camp hagren lleuat que hi jurcaren be VIII. jorns que estegren atendats en aquell lloch qui era molt bo, e delitos, e ells sen vengren a la dita ciutat de Filadelfia, hon foren reebuts ab gran goig, e ab gran alegre: e axi ana la nouella per tota la terra del Natuli, que la gabella de Cesa, e de Tiu eren estats desbaratades per los Franchs, e hagren goig: e no fo marauella que tots foren estats catius, si los Franchs no fossen estats. E axi lo Magaduch, e sa companya estegren a la ciutat de Filadelfia XV. jorns: e puix partiren daqui, e anarensen ala ciutat del Nif, e puix a Macnexia, e puix faeren la via de la ciutat de la Tira.

Capitol ccvj. com los Turchs foren vençuts

a la Tira per en Corberan Dalet, hon fo ferit duna sageta, e mort, e com en Berenguer de Rochafort vench en Constantinoble ab II. galees, e CC. cauallers, e vench a Epheso hon es lo moniment de Mosenyer sanct Ioan Euangelista.

E com

E COM FOREN a la ciutat dela Tira, aquells Turchs qui eren escapats de la batalla, ab daltres quis foren aplegats a ells, qui eren de la gabella de Mondexia, corregren a la Tira entro la sgleya hon jau lo cors de Mosenyer sanct Iordi, qui es vna de les belles esgleyes que yo hanch vaes, e es prop de la Tira entro a dues milles. E a lalba del jorn los Turchs vengren a la Tira, e no sabien quels Franchs hi fossen: e axi com ells comensaren a correr, lo viafora se moch per lencontrada: E lo Magaduch guardá, e vae los Turchs, que tots los podien veure, que tots eren en lo pla, e la ciutat de la Tira está alt: e mana an Corberan Dalet, qui era Senescal de la host, que hi anas ab aquella companya que seguir lo volgues. E la companya pres se a les armes, e pensas de cuytar: e en Corberá entro ab CC. homens a cauall, e mil de peu va ferir entrells. Si que tantost los mes en véço, en matá de DCC. en sus de cauall, e molts dapeu, e hagrals tots morts, mas la muntanya era pres, e pensaren lexar los caualls, e a peu pésaren de fugir per la mótanya. E en Corberan Dalet era molt bo caualler, e per masa volentat pensá axi mateix de dauallar del cauall, e pensá de muntar per la muntanya: e los Turchs qui vaeren, que ells muntauen derrera, pensaré de trer ab les sagetes, e per desastre vna sageta feri lo dit en Corberan que sach desarmat lo capell per la calor, e per la pols, e aqui ell muri: de que fo gran tala, si quels Chrestians aturarése ab ell, e los Turchs anarensen. E com lo Magaduch ho sabe fo molt despagat, perço com lamaua molt, el hauia feyt Senescal, e li hauia fermada per muller vna filla que hauia hauda duna dona de Xipre, e era romasa ab madona la Magaduquesa en Constantinoble, e deuié fer les noces com fossen tornats en Constantinoble. E axi ala esgleya de sanct Iordi ab grá honor soterráren an Corberan, entro ab X. daltres Chrestiás qui eren morts ab ell, e feu los hom fer bells monuments, que vuyt jorns si a tutá lo Magaduch, e la host: perço que la tomba den Corberá fos feyta rica, e bella. E de la Tira lo Magaduch trames missatge al Esmira, e del Esmira al Xiu al Almirall en Ferran Daunes q̃ vengues a la ciutat Dania ab totes les galees, e els homens de mar qui eren ab ell: e axi ho feu Lalmirall. E com Lalmirall fo aparellat de partir del Xiu, en Rocafort ab dos galees vench en Constantinoble, e amená CC. homens a cauall: ço es a saber ab tot llur arreu, saluant caualls, e amená be mil Almugauers,

uers, e vaes ab Lemperador: e Lemperador tantost mana li que anas lla hon sabes lo Magaduch hi era, e axi venchsen a la Illa del Xiu, e ab Lalmirall ensemps partiren del Xiu, e vengrensen a la ciutat Dania. E com aqui hagren estat tro a VIII. jorns, ells saberen noues quel Magaduch venia, e hagren gran goig, e trameteren dos Murtats al Magaduch, e trobaren lo a la ciutat de la Tira: e lo Magaduch fo molt alegre, e volch que yo anas a Dania, e que menas en Bñg. de Rochafort entro la ciutat de Altolloch, que daltrament apella la escriptura Epheso. E en lo dit lloch de Epheso es lo moniment en que monsenyer sanct Iuan Euangelista se mes com hach pres comiat del poble, e puix vaeren vn nuu en semblança de foch: don es opinio quen aqlla sen muntas el cel en cors, e en anima. E par ho be en lo miracle que en lo moniment seu se demostra cascun any, quel jorn de sanct Esteue: cascun any a hora de vespres comença de exir del moniment daquel qui es de quatre cayres al peu del altar, e hay vna bella pera marbre de sus qui ha be XII. pams de llonch, e cinch dample: e en mig de la pera ay IX. forats fort pochs, e daquells nou forats com les vespres se comensen a dir lo jorn de sanct Esteue, les quals vespres son de sanct Ioan, hix manna darena de cascu forat que munta be vn palm dalt sobre la pera, axi com vn anado daygua hix. E aquella manna hix, e comensa a exir, axi com vos he dit, com les vespres comencen de sanct Ioan a dir lo jorn de sanct Esteue, e durá tota la nuyt, e puix tot lo dia de sanct Ioan entro lo sol es post: si que es tanta aquella manna com lo sol es post, e es cesada dexir, que tota hora son be III. quarteres de Barcelona, e aquella manna es bona marauellosament a moltes bones coses: ço es a saber, quin beu com se sent febra venir, que james la febra aquella no li torna. E daltra part, si dona va en part, e no pot fillar, quen bega ab aygua, o ab vi, tantost es deslliurada: e daltra part, que si es fortuna de mar, en gita hom en la mar tres vegades en nom de la sancta Trinitat, e de madona sancta Maria, e del beneyt sanct Ioan Euangelista, tantost cessa la fortuna. E encara qui ha mal de vexigues en beu en lo dit nom, tantost es guarit. E daquella manna donen a tots los pelegrins qui hi venen, e axi aquella manna no hix sino de any en any.

Capitol

Capitol ccvij. cõ lo Magaduch fo a Altolloch,

e feu Senescal de la host a en Berenguer de Rochafort: e com hagren desconfits los Turchs de la gabella de Atia: los quals segona vegada aplegats ab tots los Turchs foren vençuts, e morts be XVIII. milia ala porta del Ferre.

SI QVE yo tantost pres comiat del Magaduch, e companya, e mené XX. caualls a ops den Rochafort, que pensas de caualcar, e de venir ab mi a la ciutat de Epheso que daltrament se diu Theolago en Gresesch: e passé ab gran perill de molts assalts que hagren de Turchs. E vengren ab ell D. Almugauers, los altres romangueren a la ciutat Dania ab Lalmirall en Ferran Daunes, per raho dels Turchs qui tot dia hi corrien. E com foren ala ciutat Daltolloch, lo Magaduch ab tota la host a cap de IIII. jorns fo aqui, e reebe lo dit en Berenguer de Rochafort: axi quel feu Senescal de la host, axi com era en Corberan Dalet, e li affermá sa filla per muller aquella que lo dit en Corberan hauia affermadá: e tantost ell entra en possessio del offici. E lo Magaduch dona li C. caualls tantost, e feu li donar tantost paga de quatre mesos a ell, e aquells qui ab ell eren venguts. E axi estech lo Magaduch a la dita ciutat VIII. jorns: e puix venchsen ab tota la host a la ciutat Dania, e lexa en Pere Daros a la ciutat de la Tira per Capita, e lexa li XXX. homens de cauall, e cent de peu. E com lo Magaduch entrá en la ciutat Dania Lalmirall, e tots los homens de mar, e tots aquells qui eren venguts ab en Rochafort, li exiren a reebre ab llurs armes: si quel Magaduch nach gran plaer, perço com li hagren refrescada la host. E dementre quel Magaduch era en Dania, el refrescá de paga tota la companya: e vn jorn lo viafora se moch, quels Turchs qui eren de la gabella de Atia corregren a la horta Dania. E la host exi en tal manera que aconseguiren los Turchs, e van ferir en ells: si que aquell jorn mataren be mil homens a cauall de Turchs, e be dos mil de peu: e los altres fugiré quel vespre nos los tolch, sino tots foren estats morts, o presos. E axi tornasen la companya a la ciutat Dania ab gran goig, e alegre, e ab gran guany que hagren feyt. E axi estech lo Magaduch ab la host en la ciutat de Ania be XV. jorns, e puix feu exir la senyera, e volch complir a vesitar tot lo regne del Natuli: si que la host ana entro a la porta del

del Ferre,qui es vna mũtanya en que ha vn pas que ſapella la porta del Ferre,qui es al departiment del Natuli,e del regne Darmenia. Si que com fo ala porta del Ferre, los Turchs daquella gabella Datia qui eré eſtats deſconfits a la porta Dania, e tots los altres Turchs qui eren romaſos de les altres gabelles,foren tots aplegats en vna muntanya, e foren tota hora be X.milia homens de cauall,e be XX.milia de peu:e batalla arrengada a alba del dia,que fo lo jorn de madona ſancta Maria Dagoſt,ells vengren contra lo Magaduch, e tantoſt los Franchs foren aparellats ab gran goig, e ab gran alegre,que paria que Deus los tengues com ſe feya en aquella ſaho, e los Almugauers cridauen, deſperta ferres. E tantoſt lo Magaduch ab la caualleria van ferir els homens a cauall,e en Rochafort, e Lalmugaueria,els homens a peu: e aqui vaerets feyts darmes que james tal coſa no vae nul hom. Queus dire? La batalla fo molt fort cruel,mas a la fi tots los Franchs lleuaren vn crit,e cridaren,Arago, Arago. E llauors prengueren tant gran victoria quels Turchs ſe venceren,e axi matant,e encalſant durá lencals entro a la nuyt:e la nuyt hach los a tolre lencals. Empero tota hora hi romangueren dels Turchs de cauall morts mes de ſis milia,e daquells dapeu mes de XII. milia. E axi aquella nuyt la companya hagren bona nuyt,quels Turchs perderen totes les viandes, e ells beſtiars, e lendema lleuaren lo camp los Fráchs: axi que tota hora eſtech la hoſt en aquell lloch VIII. jorns per lleuar lo camp, e lo guany fo ſens fi que hi faeren.

Capitol ccviij. com Lemperador de Conſtan-

tinoble trames a dir al Magaduch, que totes coſes lexades ſen tornas en Conſtantinoble, per raho que li vengues acorrer contra Lemperador Lantzaura, qui ſera lleuat ab lo Imperi.

APRES lo Magaduch feu cridar, que tot hom ſeguis la ſenyera, e anaſen a la porta del Ferre,e lla eſtech tres jorns en puix penſaſen de tornar enuers la ciutat Dania. E dementres ell ſen tornaua en Dania, miſſatgers li vengré del Emperador,en que li feya a ſaber, que totes coſes lexades, que ell ſen tornas a Conſtantinoble ab tota la hoſt: perço com Lemperador de Lantzaura,pare de la Magaduqueſa,era mort:e hauia llexat Limperi a ſos

ſos fill qui eren dos germans de la Magaduqueſa, e nabots del Emperador. E llur auonclo germa de llur pare eras alçat ab Limperi, e perço Lemperador de Conſtantinoble (perço com Limperi de Lantzaura tanyia a ſos nabots) trames miſſatgers al auonclo de ſos nabots que ſera lleuat Emperador, que lexas Limperi a aquells Infants qui eren ſos nabots, aquis pertanyia. E ell feu lin fort cruel reſpoſta, ſi que la guerra comenſa molt gran entre Lemperador de Conſtantinoble, e aquell qui ſera feyt Emperador de Lentzaura. Si que Lemperador de Conſtantinoble perdia tots dies en la guerra, e perço trames miſſarger al Magaduch, que li vengues acorre.

Capitol ccix. com lo Magaduch hauda la *miſſatgeria del Emperador de Conſtantinoble, hach conſell que degues fer, en que fo acord que de tot en tot anas acorrer Lemperador.*

ELLO Magaduch fo molt deſpagat, com en aquella ſaho hauia a deſemparar lo regne del natuli, que hauia tot guanyat, e reſtaurat de dolor, e de mans dels Turchs. E ſobre la miſſatgeria q̃ hach hauda, e los prechs quel Emperador li feya molt expreſſos, feu ajuſtar conſell, e dix a tota la companya la miſſatgeria que hauia hauda, e quels pregaua que li donaſſen cõſell, que faria. E finalmét lo conſell fo aytal donat, que de tot en tot anas a correr Lemperador, de ço que ops hauia: e puix ala primauera tornarien al Natuli. E aço tench lo Magaduch per bon cõſell, e conech que la companya lauia be aconſellat. E tantoſt aparellarenſen, e aparellaren les galees, e meteren hi tot ço q̃ hauien pres: e la hoſt pres lo cami per la marina, en guiſa que les galees eren caſcu jorn prop de la hoſt, e lo Magaduch lexa en caſcu lloch bon recapte: jat ſe ſia que ab poch recapte hi hauia aſſats, quen tal guiſa nauié eſcombrats los Turchs, que quax hu no goſaua apparer en tot lo regne, axi que de tot en tot era aquell regne reſtaurat. E com tota la terra hach ordonada, ell ſen véch per ſes jornades en Boca Daner, e com fo ala Paſſaquia, ell trames vn leny armat en Conſtantinoble al Emperador, que volia que faeſſen: e com Lemperador ſabe com la hoſt dels Franchs era a la Paſſaquia fo molt

molt alegre, e pagat, e feu fer gran festa en Constantinoble, e trames al Magaduch a dir, que pensas de passar a Galipol, e que al cap de Galipol donas posades a les sues gents. E aquell cap te de llonch tota hora be XV. llegues, e no ha dample en negu lloch pus duna llegua, que de cada part lo singla la mar: e es lo pus gracios cap del mon, axi com de bons pans, e de bons vins, e de totes fruytes gran abundancia. E en lentrada del cap, vers la terra ferma ha vn bon castell qui ha nom Eccemilia: que vol aytant dir com, sis milles: e perço ha nom axi, com en aquell lloch no ha mas sis milles de ample. E en lo mig está aquest castell per guardar tot lo cap, e de la vna part del cap está Boca Daner, e del altra lo golf del Megarix, e dins lo cap es puix la ciutat de Galipol, e el Potemo, e el Cesto, e el Medico, que cascu daquests son bons llochs: e menys daquests llochs hi ha molts casals, e honrrats. E axi lo Magaduch parti tota la host sua per aquells casals qui son basts de totes coses, e ordoná que cascu pajes donas a son host, ço que li fos mester, e cascu escriuis, o ab talles, e tenguessen compte.

Capitol ccx. com Sabuda la venida del Magaduch per Lemperador Lantzaura tracta ab Lemperador de Constantinoble que sacordassen, que ell faria tot ço que el volgues: e com hoy se mes entre Lemperador de Constantinoble, e lo Magaduch.

E COM tota la host hach assatiada anasen ell ab C. homés de cauall en Constantinoble a veure Lemperador, e madona sa sogra, e sa muller: e com entra per Constantinoble fo li feyta gran festa, e gran honor. E dementre que ell fo en Constantinoble, lo frare del Emperador de Lantzaura qui guarejaua ab Lemperador, axi com dauant hauets entes, qui sabe quel Magaduch era vengut ab tota la sua host, tench son feyt per perdut. E tan tost trames sos missatgers al Emperador, e feu tot ço q̃ ell volch, e axi Lemperador per los Franchs hach son enteniment de tot ço que ell volch daquesta guerra. E com aquesta pau fo feyta, lo Magaduch dix al Emperador que donas paga ala companya, e Lemperador dix queu faria, e feu batre moneda en manera de ducat Venecia, que val VIII. diners

diners Barceloneſes caſcu. E axi ell feu ne fer que hauien nom Vinci-
lions, e no valia tres diners la hu:e volch que correguessen per lo preu
daquells qui valien VIII.diners,e mana a caſcu que prenguessen dels
Grechs cauall, o mul, o mula,o viandes, o altres coſes que haguessen
ops:e que pagaſſen daquella moneda. E aço feu per mal vici, ço es q̃
entras hoy,e mala volentat entre los pobles,e la hoſt:que tantoſt que
ell hach ſon enteniment de totes les guerres,volgra quels Franchs ſoſ
ſen tots morts,e foſſen fora del Imperi.

Capitol ccxj. com lo noble en Berenguer

Dentença vench en Romania a la companya,e fo feyt Magaduch per frare Roger.

SI QVEL Magaduch contraſtá de pendre aquella
moneda, e dementre que eren en aquell contraſt en Be-
renguer Dentença vench en Romania,e amena be CCC.
homens de cauall,e be mil Almugauers. E com fo a Gali-
pol, troba quel Magaduch era a Conſtantinoble, e trames dos caua-
llers al Magaduch, que volia que ell faes. E lo Magaduch trames li a
dir, que ſen vengues a Conſtantinoble. E com fo a Conſtantinoble
Lemperador laculli molt be, e ſobre tot lo Magaduch. E com hach
eſtat vn dia, lo Magaduch vench al Emperador,e dix li,Senyor aqueſt
rich hom es dels nobles homens Deſpanya,que fill de Rey no ſia, e es
dels bons cauallers del mon,e es ab mi axi com a frare, e es vengut ſer
uir vos per honor voſtra, e per amor de mi: per que es meneſter que
yo li faça plaer aſenyalat, e axi ab licencia voſtra yo li donare la verga
del Magaducat,e el capell,e que de aqui auant ſia Magaduch. E Lem-
perador dix li,que li pleya:e com vae la franqueſa del Magaduch, que
ell ſe volia deſpullar del Magaducat, dix en ſi mateix, que era meſter
que la ſua franqueſa li valgues.E axi lendema dauant Lemperador,
e tota la cort plena lo Magaduch ſe lleua del cap lo capell del
Magaducat,e poſal al cap den Bñg. Dentença,e puix li
dona la verga, e lo ſagell,e la ſenyera del Magadu
cat:de la qual coſa tot homſe marauella.

Capitol ccxij. com a cap de quatrecents anys *quel Imperi era estat sens Cesar, frare Roger fo creat Cesar per Lemperador de Canstantinoble: e com exiuerna en Galipol, e haut acord passa en Natuli.*

EN TANTOST com aço hach feyt, Lemperador dauãt tuyt feu se a siure dauant frare Roger, e dona li la verga, e lo capell, e la senyera, e lo sagel del Imperi: el vesti de les robes que tanyien al offici, e feu lo Cesar del Imperi. E Cesar es aytal offici, que seu en vna cadira qui es prop daquella del Emperador, q̃ no es mas mig palm pus baixa, e pot fer del Imperi tot aytant com Lemperador: que ell pot donar dons perpetuals, e pot metre la ma el thresor, e pot fer questes, e penjar, e rocegar: e finalment tot quant Lemperador pot fer sis fa ell. E encara que sescriu Cesar del nostre Imperi, e lo Emperador escriu, Cesar del teu Imperi. Queus dire? Que del Emperador a Cesar no ha negu depattiment sino que la cadira es pus baixa mix palm que aquella del Emperador. E Lemperador porta capell vermell, e totes ses robes vermelles: e el Cesar porta capell blau, e totes ses robes blaues ab fres dor estret. E axi fo creat frare Roger Cesar, e trobas que CCCC. anys hauia que no hauia haut Cesar en Limperi de Constantinoble, per que fo la honor molt major. E com tot aço fo feyt ab gran solemnitat, e ab gran festa hach nom daqui auant en Berenguer Dentença Magaduch, e frare Roger Cesar. E ab gran alegre tornarensen a Galipol a la companya, e lo Cesar menassen madona sa sogra, e madona sa muller, e dos germans de sa muller, quel major era Emperador de Lantzaura. E com foren a Galipol, pensaren dordonar de exiuernar, que ya era passat *Omnia Sanctorum*: e ab gran alegre exiuerna lo Cesar ab madona sa muller, e ab madona sa sogra, e ab sos cunyats, e lo Magaduch altre tal. E com vench que hagren tengudes festes de Nadal, lo Cesar ana a Constantinoble pera acordar ab Lemperador que farien, que la primauera sa costaua: e lo Magaduch romas a Galipol. E com lo Cesar fo a Constantinoble, acordaren quel Cesar, e lo Magaduch passassen al regne del Natuli: e auench se axi lo Cesar ab Lemperador, que Lemperador li dona tot lo regne del Natuli, e totes les Illes de Romania, e que passas al Natuli, e que partis les ciutats, e villes, e castells per sos vassalls: e que cascu lin hagues

gues a fer caualls armats, si que no hi calgues donar sou negu. E axi pẽ sassen danar, e daquella hora en auant lo Emperador no fos tengut donar sou a negu dels Franchs, mas quel Cesar los prouehis: empero Lẽperador hauia a fer de present paga de VI. mesos, que axi fo retengut a la auinença. E axi lo Cesar pres comiat del Emperador, e Lemperador dona li daquella mala moneda, ab que faes paga. E lo Cesar pres la, que feu compte que pus passaua al Natuli, que no li feya força lo desgrat de les gents que romanien en la Romania: e axi ab aquella moneda vench a Galipol, e comença a donar paga daquella moneda, e daquella pagà cascu son host.

Capitol ccxiii. com lo Cesar dellibera anar *pendre comiat de Xor Miqueli, mal grat de sa sogra e de sa muller perço com eren certes de la enueja que Xor. Miqueli li tenia.*

EDEMENTRE aquella pagà se feya, lo Cesar dix a madona sa sogra, e a madona sa muller, que volia anar pẽdre comiat de Xor Miqueli, fill major del Emperador: e la muller diguerenli que per res no fos: que elles sabiẽ quel era fort enemich, e hauia tanta denueja, que per cert si venia en lloch hon hagues major poder, que ell lo destroyria ab tots aquells qui venguessen ab ell. E finalment lo Cesar dix, que per res no sen estaria, que gran vergonya li seria que ell partis de Romania, e entras el regne del Natuli per cor dabitar tostemps contra los Turchs, e que non presses comiat seria li dotat en mal. Queus dire? Que sa sogra, e sa muller, e sos cunyats eren tant dolents, que aplegaren tot lo consell de la host, e li feren dir, que per res no anas el viatge. E debades ho digueren, que ell per res no sen estegra que no hi anas: si q̃ com la sogra e la muller, e els cunyats vaeren que per res no sen volia estar, digueren li, quels lliuras quatre galees, e que sen volien anar a Constantinoble. E lo Cesar appella lo Almirall en Ferran Daunes, e dix li que portas en Constantinoble sa sogra, e sa muller, e sos cunyats. E perço la muller del Cesar no passa ab ell al Natuli, com era prenyada be de VII. mesos, e axi la mare volia que infantas a Constantinoble. E fo ordonat, que com la dona estech a Constantinoble, e a son temps hach vn bell fill, qui en-

cara viu com aquest libre comense. E axi llexar vos he a parlar de la dona, e de son fill, e tornar vos he a parlar del Cesar.

Capitol ccxiiij. en lo qual se recompta quina terra sia Galipol, e quines forces hi haja: e axi mateix se fa mencio de la historia de Paris, e Arena.

VERITAT es, que com ja vos he dit, la host estaua a Galipol, e per los altres llochs: e del cap de Galipoll vull que sapiats, que es cap del regne de Macedonia, don Alexandre fo senyor, e hi naixque. E axi Galipol es cap en la marina del dit regne de Macedonia, axi com Barcelona es cap de Cathalunya en la marina: e en la terra ferma, Lleyda. E axi mateix dins terra ha vna altra ciutat fort bona el Reyalme de Macedonia, qui ha nom Andrinopol, e hi ha de Galipol a Andrinopol cinch jornades, e a Andrinopol era Xor Miqueli fill major del Emperador. E encara vull que sapiats, quel cap de Galipol es en la vna banda de Boca Daner de Ponent, e de altra banda de Lleuant es lo cap del Artaqui, hon lo Magaduch exiuerna laltre any ab la host. E quell lloch del Artaqui qui era la vna part de la ciutat de Troya, e laltra porta era en vn port qui es en mig de Boca Daner, en que ha vn castell molt bell qui ha nom Paris: lo qual feu fer Paris fill del Rey Priam com hach presa per força darmes Arena muller del Duch de Tenes a la Illa del Tenedo qui es prop de Boca Daner a cinch milles. E en aquella Illa del Tenedo en aquell temps hauia vna Ydola, e venien hi vn mes del any tots los honrrats homens de Romania, e les honrrades dones a romeria. E axi fo que en aquell temps Arena muller del Duch de Tenes hi vench en romeria ab C. cauallers qui la companyaren, e Paris fill del Rey Priam de Troya axi mateix era hi vengut a romeria, e hauia ab si entro cinquanta cauallers, e vae la dona Arena, e altas tant della que dix a sos homens, que mester era que lagues, e la sen menas. E axi com so mes en cor, axi fo: que guarnis ab tota sa companya, e pres la dona, e volch la sen menar. E aquells cauallers qui eren ab ella volgren la li defendre: e finalment tots cent muriren: e Paris menassen la dona, de que puix se moch tant gran guerra, que a la fi la ciutat de

Troya

Troya que vogia C C C.milles ne fo assatiada XIII.anys,e puix fo intrada, e presa, e destroyda. E al cap de Boca Daner de fora ha vn cap, que hom appella lo cap des Endimitre, qui era altra porta de la ciutat de Troya: e axi veus Boca Daner com estaua acompanyada de bons llochs,e de graciosos de totes parts,que de cascuna part trobarets que hauia molta bona vila,e molt bon castell en lo temps qui nos hi aná, que tot es estat destruyt,e desbaratat per nos, segons que auant entédrets,a gran tort del Emperador,e a gran dret nostre.

Capitol ccxv. com lo Cesar vench a la ciutat de

Andrinopol per pendre comiat de Xor Miqueli, lo qual feu occiure lo Cesar a Gircon cap dels Alans, e tota sa gent, que non escaparen mas tres: e com trames a Galipol gents qui correguessen la terra, e destroyssen la companya del Cesar.

ARA VOS tornare a parlar del Cesar que saparellá ab CCC.homens a cauall,e ab mil dapeu,per anar a Andrinopol per veure Xor Miqueli fill major del Emperador,malgrat de tots sos amichs,e sos vassalls.E aço feya ell per gran lleyaltat q̃ hauia en son cor,e de fina amor, e de dreta raho que hauia al Emperador,e a son fill:e cuydauas que axi com ell era ple de tota lleyaltat, que Lemperador, e sos fills fossen aytals,per que era tot contrari, e prouar sa auant,com oyrets. E com lo Cesar parti de la host,ell lexa per cap,e per major lo Magaduch en Berenguer Dentéça,e en Beréguer de Rochafort per Senescal de la host. E axi per ses jornades vench a la ciutat de Andrinopol,e lo fill del Emperador Xor Miqueli exi li a carrera,el reebe ab gran honor: e aço feu lo maluat,perço que vaes ab quina companya venia:e com fo entrat a Andrinopol,lo fill del Emperador estech ab ell ab gran goig, e ab grá alegre quel Cesar feu del, e Xor Miqueli feya semblantment a ell. E cō hach ensemps ab ell estat VI.jorns,el VII.jorn Xor Miqueli hach feyt venir a Andrinopol Gircon cap dels Alans, e Milich cap dels Turcoples: axi que foren entre tots I X. milia homens de cauall. E aquell dia ell conuidá lo Cesar, e com hagren menjat, aquell Gircon cap dels Alans entrá en lo palau hon estaua Xor Miqueli, e sa muller, e lo Cesar,e van trer les espases, e pecejaren lo Cesar,e tots aquells qui

ab ell eren: e puix per la ciutat mataren tots quants ab lo Cesar eren venguts, que non escaparen mas tres, que sen muntaren en vn campanar. E daquells tres la hu era en Ramon Alquer fill den Gilabert Alquer cauallcr de Cathalunya, nadiu de Castallo Dampuries: e laltre vn fill de caualler de Cathalunya, per nom G. de Tous: e laltre Bñ. de Roudor qui era de Llobregat. E aquests foren al campanar combatuts, e defensaren tant quel fill del Emperador dix que pecat seria si murien: e axi assegurá los, e aquests tantsolament ne escaparen. Encara feu major maluestat lo dit Xor Miqueli, que ordonat hanch quels Turcoples, ab partida dels Alans hach tramesos a Galipol, e hach ordonat que aquell dia quel Cesar muria, que ells correguessen e Galipol, e per tots los casals: e nos hauiem mesos los caualls en erba, e esta ua la gent per los casals. Queus dire? Que axins trobaren descuydats, quens tolgren tots los caualls que teniem per los casals, e mes de mil persones quens mataré: axi que nons romangueren mas CCVI. caualls, e nos no romangré mas tres milia CCCVII. persones darmes, entre de cauall, e dapeu, e de mar, e de terra. E tantost van nos posar setge dauant, e vench nos tanta de gent sobre nos, que foré be XIIII. milia homés de cauall entre Turcoples, e Alans, e Grechs, e be XXX. milia homens dapeu. Si quel Magaduch, ço es en Berenguer Dentença, ordona que faessem vayll, e que metessem dins vayll tot lo raual de Galipol, e axi ho faem. Queus dire? Be XV. jorns esteguem axi que tots dies haguem torneig ab ells dos vegades lo dia: e cascu jorn era nostre desastre que perdiem ab ells. Queus dire? Que estant axi assatiats com erem, en Bñg. Dentença feu aparellar cinch galees, e dos lenys: e a mal grat de tots quants eren, ell dix que volia anar a fer vna ferida, per que pogues donar refrech a la companya, e de viandes, e de diners. E tuyt digueren li, que no feya affer, mas que valia mes quens combatessem tuyt ensemps ab aquells quens tenien assatiats. E ell axi com a bon caualler, e saui que era, veya lo perill de la batalla, e per res no si acordaua: mas pensa que anas a fer vna ferida envers Constantinoble, e com la ferida hauria feyta que tornas tátost a Galipol. Si que ala fi affer sach ço quell volch, e ab ell reculirensen tanta de gent quen Galipol no romas mas en Bñg. de Rochafort qui era Senescal de la host, e yo R. Muntaner, qui era Capita de Galipol. E no romangueren ab nos mas V. caualIers: ço es a saber en G. Sischar caualler de Cathalunya,

lunya,e en Ferran Gori vn caualler Darago, e en Ioan Peris de Caldes de Cathalunya,e Rexamen Dalbero.E reconeguen quãts erem, com en Bñg.Dentença fo partit de Galipol,e trobam que erem entre de cauall,e dapeu mil C C C C L X I I.homens darmes,dels quals eren dacauall C C V I. que no hauien pus caualls,e mil C C V I.homens dapeu. E axi romanguem en tal dolor,que tots dies teniem del mati al veſpre lo torneig dels defora ab nos. Ara vos lexare a parlar de nos de Galipol, que be mi ſabre tornar, e parlar vos he den Berenguer Dentença que ſen ana,e pres la ciutat de Recrea qui es a X X I I I I. milles prop de Conſtantinoble. E lla ell guanyá tant que fo ſens fi,e aquella ciutat es aquella hon Herodes eſtaua,qui feu matar partida dels Innocents.E comptar vos he vn miracle qui es viſible,que en aquell lloch de Recrea ha vn golf que va entro a la Illa de Marmora,qui es vna Illa honſe talla tot lo marbre de Romania: e dins aquell golf ha dues bones ciutats.La vna ha nom lo Panido,e laltra lo Rediſco. E deuets ſaber que en aqueſta ciutat del Rediſco fo feyta a nos la major malueſtat quina fos feyta a negunes gents. E perço que ſapiats la malueſtat quina fo yo laus dire.

Capitol ccxvj. com la companya del Ceſar

dellibera deſafiar lo Emperador, e reptarlo de fe, e daço que feyt hauia: e com Lemperador de Conſtantinoble feu matar an Ferran Daunes Almirall ab tots los Cathalans, e Aragoneſos qui eren a Conſtantinoble

VERITAT es, que com lo Ceſar fo mort, ens hagren correguts,ens tenien aſſatiats a Galipol,nos haguem dacord que abans que faeſſem mal al Emperador quel deſafiaſſem, e reptaſſem de fe, e daço que feyt hauia a nos: e q̃ aqueſt reptament,e puix lo deſafiament ſe faes en Conſtantinoble, en preſencia del comu de Venecia,e tot ab cartes publiques. E ordona ẽ Siſchar caualler,e Pero Lopis adalil, e dos Almugatens, e dos comits que ab vna barca de XX. rems hi anaſſen per cap den Berẽguer Dentença,e de tota la companya,e axi fo feyt, e anarenſen a Conſtantinoble.E dauant los dauant dits de les comunes deſafiaren Lemperador, e puix lo reptaren de fe,es proferien que deu per deu,e C. per C. que

eren aparellats de prouar que malamét, e falsa hauia feyt matar lo Cesar, e les altres gents qui ab ell eren anats, e hauien correguda la companya sens desafiar: e axi quen valia menys sa fe, e que daqui auant q̄s desexien dell. E daço lleuaren cartes publiques partides per A, B, C. q̄ sen portaré, e atre tal lexaren en faeltal als dauant dits de les comunes. E Lemperador escusas, que ell nou hauia fet. (Veus com sen podia escusar:) e aquell dia mateix feu matar tots quants Cathalans, e Aragonesos hauia en Constantinoble, ab en Ferran Daunes Almirall.

Capitol ccxvij. com los missatgers tramesos al

Emperador per desafiarlo foren presos, e esquarterats a la ciutat del Redischo: e lo miracle del golf de Marmora, hon fo degollada gran res dels innocents per Herodes.

E COM aço fo feyt, partirensen del Emperador, e demanaren quels donas vn porter quils tengues guiats entro fossen a Galipol: e axi lliurals lo porter. E com foren a la ciutat del Redisco, lo porter los feu tots pendre XXVII. persones qui eren de Cathalans, e Aragonesos: e tots esquarteraren los en la carniceria, e a quarters ells los penjaren. E podets entendre qual crueltat fo aquesta q̄ feu fer Lemperador a aquests qui eren missatgers. E vajaus lo cor, q̄ auant oyrets que daço fo feyta tant gran venjança per la companya ab la ajuda de Deus, que james tant gran venjança no fo feyta: si que en aq̄ll golf es aytal miracle, q̄ tostemps hi trobarets vnes planures de sanch, que son tamanyes com vn cobertor: e hani de majors, e de menors. E aquell golf va tostemps ple daytals plages de sanch viua, e puix q̄ siats fora daquell golf non trobarets gens: e de la sanch aquella cullen los mariners que sen porten dela vn cap del mon, entro al altre, per reliquies. E aço esdeue per la sanch dels Innocents, qui en aquell lloch fo escampada: e axi daquell temps en ça hi es, e hi sera tostemps. E aço es vera veritat, que yo de la mia ma ni he cullida.

Capitol ccxviij. com en Berenguer Dentença

apres barrejada Recre, ençontra ab XVIII. galees de Genouesos, e fo pres en fe per ells: e com yo en Ramon Muntaner volgui donar X. milia per pres dor, per quel me lliurassen.

E com

E COM EN BERENGVER Dentença hach barrejada la ciutat de Recrea, que fo hu dels grãs feyts del mon, ell ſen torná ab gran guany. E axi com ell ſen tornaua a Galipol XVIII.galees Genoueſos venien a conſtantinoble, e deuien entrar en mar major: e trobarenſen ab ell en la plaja qui es entrel Panido, e el cap del Gano. E en Berenguer Dentença feu armar ſa gent,e dona la proa en terra, e eſtech ab la popa de fora de les cinch galees: e los Genoueſos ſaludaren los, e puix ab vna barca anaren a ell per aſſegurar lo. E lo Capita de les galees conuidal a menjar en la ſua galea, e en Berenguer Dentença mala a ſos ops fias en ells, e ana a la galea del Capita:e mentre menjauen,e la gent fo deſarmada den Berenguer Dentença,anaren los dos, e prengueren les quatre galees, e hi prengueren totes les gents,e hi mataren mes de CC. perſones. E la vna galea en que en Bñg.de Vilamari era,e daltres cauallers,nos volgren deſarmar. Queus dire? Sobre aqueſta galea fo axi gran batalla que be hi muriren CCC. Genoueſos, e aquells de ſa galea foren tots morts, que hanch negu non eſcapa. E axi veus quin conuit ſaberen fer Genoueſos an Berenguer Dentença,quell ſen menaren pres a Conſtantinoble, ell, e tots aquells qui ſeus eren vius: e hagren tot ço quen Berenguer Dentença hauia guanyat a la ciutat de Recrea. Perque es foll tot ſenyor,e tot altre hom quis fia en nul hom de comuna, que hom qui no ſap que es fe,no la pot guardar. Axi que ſen menaren an Berenguer Dentença pres, e tots los ſeus, el tengren en gran deſayre en Pera qui es vila de Genoueſos dauant Conſtantinoble. E eſtech hi be vn mes, entro les galees foren entrades,e exides de mar major:e puix menaren lon ſen a Genoua,e paſſaren per Galipol. E yo entrel veure,e volgui donar X. milia perpres dor,qui val hu X. ſous Barceloneſos, e quel nos lexaſſen,e nou volgren fer. E puix que vaem que nol podiem hauer per res, donam a ell que hagues que deſpendre mil perpres dor,e menaren lon ſen a Genoua.E axi lexar vos he a parlar den Berenguer Dentença que be hi ſabre tornar, com lloch,e temps ſia, tornare a parlar de noſaltres qui erem romaſos a Galipol.

Capitol

Capitol ccxix. com ſabuda la preſo den Berenguer Dentença, e la mort de los miſſatgers a Galipol, ajuſtarem conſell de ço que deuiem fer: en lo qual ſe dellibera que desfondraſſem les galees, e tot vexell per raho que negu pogues eſcapar, e fugir menys de batalla.

VERITAT es, que com nos ſabem quen Berenguer Dentença fo pres, e tots aquells qui ab ell eren, o morts, o preſos, fom molt deſconartats: e com ſabem axi mateix la mort den Siſchar, e dels altres miſſatgers que hauiem trameſos al Emperador. E vn dia ajuſtam conſell, que fariem: e com jaus he dit, trobam que no erem romaſos mas C C V I. homens a cauall, M. C C L V I. dapeu. E la cord que ferem, fo en dos partits: que los vns deyen, quens en anaſſem ab tot ço del noſtre a la Illa del Mateli, qui es bona Illa, e profitoſa: que encara hauiem be quatre galees, e be XII. lenys armats, e moltes barques, e vna nau de dos cubertes: axi que a noſtre ſaul nos podiem recullir, e puix daquella Illa faeſſem guerra al Emperador. E laltre conſell era aqueſt, que gran vergonya ſeria noſtra, que hagueſſem perdut dos ſenyors, e tanta de bona gent quens hauien morta en tant gran traycio, e que nols venjaſſem, o muriſſem ab ells: que no hauia gent el mon que nons degues alapidar: e majorment que foſſem gents de aytal fama com erem, e quel dret fos de la noſtra part: e axi que mes valia murir a honor, que viure ab deſonor. Queus dire? La fi del conſell fo, que de tot en tot nos combateſſem, e prengueſſem la guerra, e que tot hom muris qui als hi dixes. Queus dire? E a major fermetat, que tantoſt lleuaſſem de les galees, e dels lenys e de les barques, e de la nau dues taules del pla a caſcu vexell, per tal que negu non pogues fer compte que per mar pogues eſcapar: e axi que caſcu penſas de fer com a bo, e aço fo la fi del conſell. E axi tantoſt anam fer desfondrar tots los vexells, e yo tantoſt fi fer vna ſenyera gran de ſanct Pere de Roma, que eſtigues a la torra noſtra: e fer vna ſenyera Reyall del Senyor Rey Darago, e altra del Rey de Sicilia, e altra de ſanct Iordi: e aqueſtes tres portaſſem a la batalla, e aquella de ſanct Pere eſtigues a la torra Meſtre: e axi entre aquell dia, e lendema foren feytes.

Capitol

Capitol ccxx.com la companya dellibera de *combatres ab aquells que Xor Miqueli hauia tramesos sobre Galipol: e com la companya los va vencre, e hach morts be XXVI. milia entre dapeu, e de cauall.*

E COM vench lo diuēdres, la hora de vespres XXIII.dies abás de sanct Pere de Iuny nos nos aplegam tuyt ab nostres armes a la porta Ferriça del castell, e a la torre Mestre yo fiu pujar X. homens: e vn mariner nom en Bñg. de Ventoyola qui era del Llobregat, cridá lo llaus del benauenturat sanct Pere, e tuyt responiē li ab les llagrimes els vls. E cō hach dit lo llaus, axi com la senyera de sanct Pere fo lleuada, comensam tuyt a cantar *Salue regina*, e feya bell temps, e clar, quel mon vna nuu no hauia. E axi com la senyera se lleuá, vn nuuol se mes sobre nos, e vans cobrir tots daygua axi com estauem agenollats: e durá aytant com la *Salue Regina* durá a cantar. E com aço fo feyt, lo cel torná axi clar, com dabans era: e tuyt hagren gran goix. E ordoná que a la nuyt tot hom confessas, e al mati a lalba tot hom combregas, e al sol exit com los anamichs veudrien per donar torneix, fossem apparellats de ferir, e axi ho faem. E comanam la senyera del Senyor Rey Darago an Guillē Peris de Caldes caualler de Cathalunya, e la senyera del Rey de Sicilia an Ferran Gori caualler, e la senyera de sanct Iordi comanam an Examen Dalbero, e en Rochafort comana la sua senyera a vn fill de caualler per nom Guillem de Tous. E axi ordonam la nostra batalla en aquesta manera, que no faem dauantera, ni mijania, ne rerasaga: mas quels homens de cauall metem a la banda sinistra, e los paons metem a la part dreta. E axi com ho hagrem ordonat, axi ho saberen los enamichs: e es ver que la host dels enamichs estauen atendats prop de nos, en vna muntanya de terra tota llaurada, quins era prop entro a dues milles. E com vench al mati, que fo dissapte XXII. jorns abás de la festa de sanct Pere de Iuny, ells vengren VIII.milia homens a cauall, e nos apparellats de la batalla: e jaquiren ne dos milia ab dos homens dapeu, e ab les tendes: que ells entenien quel feyt guanyat los era. E com lo sol fo exit, fom fora de les vaylls tots arreats de combatre, ordonats axi com dauant es dit: e ordonam que nul hō nos mogues entro la bona paraula fos dita, que dix lo dit Berenguer de Ventayola. E com seria dita, que les trompes, e les nacres tocarien,

que

que tuyt ensemps ferissem. E axi se feu, e los enamichs estegren ab les lances a les cuxes arreats de ferir. E com los senyals foren feyts qui eré ordonats, pésam de ferir tots ensemps en vn buts: e donam tal en mig dells, que parech que tot lo castell ne vengues en terra. E ells feriren axi mateix molt vigorosament. Queus dire? Que per pecat llur: e per bon dret nostre que nos hauiem, vanse vencre: e puix la dauantera fo vençuda, tots giraré a colp e nos pensam de ferir, que nul hom no lleuaua la ma, que no feris en carn: e axi vengrem entro ala muntanya hõ era la lur host. E si hanch vaes gent ab bon continent venir a reebre aquells de la host, si feren de cauall, e dapeu a reebre los llurs, e ajudar los: axi que en aquell punt nos cuydam que haguessem masa a fer, mas vna veu vench entre nos, que tuyt cridam com fom al peu de la costa, via sus, via sus, Arago, Arago, sanct Iordi, sanct Iordi. E axi prenguem vigoria, e anã tuyt ferir fermament en ells, e axi mateix venceren sen: e llauors nons calech mas ferir. Queus dire? Aytãt cõ lo jorn dura, dura lencals: que tota hora dura XXIIII. milles. Si q̃ la muyt fo ascura abans quels lexassem, e a la nuyt hagrem nos en a tornar: e fo mija nuyt abãs que fossem tornats a Galipol. E lédema, reconeguem nostra cõpanya, e no trobam que haguessem perdut mas vn hom a cauall, e dos dapeu e anam lleuar lo camp. E segurament tota hora trobam que hagrem morts be VI. milia homens a cauall, e mes de XX. milia dapeu: e aço fo yra de Deus, que vench sobrells: que nos per res nons podiem pensar que tanta gent hi hagues morta, ans nos pésauem que los vns affegassen los altres. E axi mateix hi muri molta gent en barques, q̃ hauia moltes tretes en terra per la marina, que totes eren esuentades, e varauen les, e puix metien sen dins tanta de gent, que com eren en mar, tot hom feya sotssobre, e negauen sen, e axi si perde molta de gent, Queus dire? Quel guany fo axi gran, que en aquella batalla faem, que nombre negu no si poria metre. Que VIII. jorns jurcam a lleuar lo camp: que no calia mas lleuar aur, e argent, que aquelles gents portauen de sus: que totes les cintes dels homens de cauall, e les espases, e les seylles, e les frens, e totes llurs armadures son guarnides dor, e dargent: e cascu que portaua moneda, e los homens dapeu atre tal, e axi fo sens fi ço que si guanyá. E axi mateix hi haguem be III. milia caualls vius, los altres eren morts, o anauen per lo camp tirant los budells, e axi haguem tants de caualls que III. ni hauia per cascu.

E com

E com lo camp fo lleuat, yo hagui presos IIII. Grechs a marce, que trobé en vna casa, e eren homens pobres, qui eren estats de Galipol: e digui los, quels faria molt de be, sim volien esser espies. E ells ab gran goig otorgaren mo, e yo vestils a la Greguesca molt be, els done a cascu vn rosi dels nostres que nos nos hauiem ja, e juraren que be, e lleyalment me seruirien. E tantost yo tramis ne los dos a Andrinopol, per vaer lo fill del Emperador que feya: e los altres dos a Constantinoble, e a pochs de dies tornaren aquells que anaré envers lo fill dell Emperador, e digueren quel fill del Emperador nos venia desus ab XVII. milia homens a cauall, e be ab cent milia dapeu, e que era ja mogut de Andrinopol.

Capitol ccxxj. com la companya saluda la *venguda de Xor Miqueli fill major del Emperador de Constantinoble, hagren acord de ferir en la llur dauantera, la qual hagren vençuda: e com Xor Miqueli escapa ferit en la cara duna brotxa.*

SOBRE aço ajustam nos tuyt a consell, e diguem que fariem: e finalment lo consell fo aytal, que diguem que Deus, e lo be neuyrat Mosenyer sanct Pere, e sanct Paul, e sanct Iordi qui aquella victoria nos hauia donada, quen farien hauer victoria daquell maluat que tant gran traycio hauia mort lo Cesar. Axi que per res nons aturassem a Galipol, que Galipol era fort lloch, e nos hauiem tant guanyat quens poria flacar lo cor: e axi que per res nons dexassem assatiar. E encara que lo fill del Emperador no podia venir ab tota la host plegat, ans conuenia que faes dauantera, e que nos quens trobariem ab la dauantera, e que pensassem de ferir: e si la dauantera arrancauem, que tots serien desbaratats. E axi que nos el cel nons en podiem pujar, ne en abis nos en podiem entrar, ne per mar nos en podiem anar. Donchs conuenia que per llurs mans hauiem a passar, e axi era bo quel cor nons flaquejas per res que haguessem guanyat, ne per força quens vaessem dauant. E axi pensem danar envers ells, e aquest fo lacord: e lexam lo castell ab C. homens, e ab les fembres, e pensam danar: e com haguem anades tres jornades, axi com a Deus vench en plaer, nos durmim al peu duna muntanya, e de laltra part

part durmiren los enamichs, que los vns no sabiem res dels altres, entro que fo mija nuyt que vaem gran lluminaria de foch quells feyen. E trametem escoltes, que aportaren llengua dos Grechs que preguerem, e sabem quen aquell lloch posaua lo fill del Emperador ab V I. milia homes a cauall, e que bo mati se metrien en cami, per venir vers Galipol: e que laltra host per laygua, qui nols bastaua, era entro a vna llegua lluny dell, que venia. E aquell fill del Emperador jaya en vn castell que hi hauia en aquell pla, que hauia nom Apro, qui era bon castell, e fort, e ab grã via. E nos fom fort alegres, com sabem que castell, e vila hauia: que faem compte que la viltat daquelles gents era tãta, q̃ tãtost guardarien com poguessem atendre al castell, o a la vila Dapro: E quant vench a lalba del dia nos tuyt confessam, e combregam, e metem nos tuyt ab les armes batalla arrẽgada a pujar la mũtanya qui era de terra llaurada: e cõ fom sus, e lo jorn se feu, aquells de la host vaeren nos, e cuydaren sen quens venguessem metre a marce al fill del Emperador. Mas lo fill del Emperador no so tench a joch, ans se guarni molt be ell, qui era bon caualler, que res no li fallia mas com no era leyal. E axi gint arreat de son cors, ab tota aquella gẽt, vench envers nos, e nos envers ells: e com fom al ferir gran res dels nostres Almugauers dauallaren dels caualls, q̃ mes se atriuien a peu que a cauall, e pensam tuyt de ferir molt vigorosament: e ell axi mateix a nos. Queus dire? Que plach a Deus que la dauantera llur se vence, axi com de laltra batalla, saluant lo fill del Emperador, que entro ab cent cauallers se contornaua entre nos, axi que ana a ferir a vna entrada que feu vn mariner per nom Bñg. Ff. qui era sobre vn bon cauall que hauia guanyat a la batalla primera, e portaua axi mateix vnes cuyraces molt belles, que axi mateix hauia guanyades, e no portaua escut, perço com nol sabia be reger sobre lo cauall: e lo fill del Emperador cuydas que fos hom de gran affer, e dona li de la espasa el bras sinistre, si quel affollá de la ma. E aquell quis vae affollat, qui era Macip, e temprat, anal abraçar, e ab vna brotxa que tenia dona li be XIII. colps: si que de la hu lo feri en la cara que tota la hi guasta, e llauors perde lo escut, e caygue del cauall: e los seus lleuarẽ lo ala presa qui era grã: e nos no sabiem que fos ell, e meteren lo el castell Dapro. E puix la batalla fo molt fort entro ala nuyt: e Deus qui tot be fa, adreçans axi que per lo castell Dapro foren tots desconfits, que cascu fugia lla, aquells qui atendre hi podien.

Empero

Empero tants non fugiren que aquell jorn no murissen dells mes de deu milia homens a cauall, e dapeu sens fi: e dels nostres no hi muriren mas nou homens a cauall,e X X V I I. dapeu. E axi la nuyt tots guarnits estiguem el camp, e lendemà quens cuydam encara quēs donassen batalla, no trobam nul hom dells el camp: e anam al castell,e combatem lo,e esteguem hi be VIII.jorns:e lleuam lo camp,e amenā nos en be X.carros,que cascu carro tirauē quatre brufols, e de bestiar tant que tota la terra cobrien.E haguem guanyat sens fi molt mes que ala primera batalla.E daquella hora auant fo vençuda tota Romania, ells haguem axi mesa la paor el cors,que no podiē cridar Franchs,que tanrost no pensassen de fugir:e axi ab gran alegre tornam nos en a Galipol.E puix tots jorns feyem caualcades,que entro a les portes de Cōstantinoble corriem: que vn jorn sesdeuench que vn Almugauer de cauall,per nom Perich de Naclara, hach perdut a joch, e ab dos fills q̄ hauia pres ses armes sens altra companya, e anasen a Constantinoble caminant,e en vn jardi del Emperador ell troba dos mercaders Genouesos qui caçauē guatles,e pres los,els sen mena a Galipol, e nach de rescat tres milia perpres dor,e val vna perpra X. sous Barcelonesos. E semblants caualcades se feyen moltes tots jorns.

Capitol ccxxij. com la companya barreja la *ciutat de Redisco, e el Panido: e a Dirisco hagren feyt ço que ells hauien feyt de llurs missatgers: e com se mudaren entre el Redisco, e el Panido, e en Ferran Exemenis Darenos los vench a acorrer.*

ECOM aço fo passat, e la terra era correguda tots dies, mes se la companya en cor que anas barrejar la ciutat del Redisco, lla hō los nostres missatgers hauiē morts, e esquarterats, e possats en la carniceria a quarters. E axi com so meteren en cor axis feu. Si que anaren lla vna alba de mati, e de totes quantes persones trobaren en aquella ciutat,homens,e fembres,e infants,ell faeren ço que ells hauien feyt dels missatgers:que hanch per hom del mon no sen volgren estar, e fo per cert gran crueltat,mas empero esta venjança ne faeren.E com aço hagren

gren feyt,anaren pendre vna altra ciutat,qui es a mija llegua lluny daquella,la qual ha nom lo Panido. E com aqueſtes dos ciutats hagren, tengren per be que tuyt ſe mudaſſen lla ab llurs mullers, e ab llurs infants, e ab llurs amigues: ſaluant yo qui romangues a Galipol ab los homens de mar,e ab cent Almugauers,e ab cinquanta homens a cauall. E axi ho faeren ques mudaré entre lo Panido,e lo Rediſco:perço com eren prop de Conſtantinoble a LX. milles. E com la companya ſe fo axi aſſatiada,en Ferran Eximenis Darenos qui ſera apartat del Magaduch al Artaqui lo primer yuern,per noues que hach ab ell, era ſen anat al Duch Datenes que li feu molta donor:e ſabe que nos erem axi victorioſos de noſtres enamichs,axi com a bon caualler eſpert que ell era,penſant que nos hauiem meſter companya, véch a nos de la Morea en vna galea,e amená eſtro a LXXX.entre Cathalans,e Aragoneſos:e tuyt hagren ne gran plaer, e fom ne tuyt refreſcats,e tuyt donam li tant,que ell,e ſa companya,ſen caualcaren molt be,els arrem de totes coſes:com nos hagrem feyt mil,ſi mil foſſen eſtats.

Capitol ccxxiij. com en Ferran Eximenis *Darenos correch entro prop de Conſtantinoble,e en mig del jorn embla lo caſtell de Medico,e lo va guanyar,e pendre:e com la companya ſe reparti en tres parts.*

ECOM ell fo ordonat, vn dia hach pres eſtro a C L. homens a cauall,entro a CCC.dapeu,e ana correr fins a la ciutat de Conſtantinoble: e al tornar que ſen feya ab preſa de gents,e de beſtiar que ſen amenaua,Lemperador hach li trames a vn pas per hon hauia a paſſar be DCCC. homens a cauall,e be dos milia dapeu.E en Ferran Eximenis quils vae, preycá la ſua gent, els amoneſtá de be affer:e tuyt enſemps van ferir. Queus dire? Quentre morts,e preſos nagren mes de D C. homens dacauall,e dapeu mes de dos milia. E fo molt bo feyt,e honrrat:e axi guanyá tant ell,e ſa companya en aquella caualcada, que ab aquell guany ana aſſatiar vn caſtell qui es en lentrant de Boca Daner, qui ha nom lo medico.E ſapiats que aquell ſetge no era mas ab lxxx.

homens

homens a cauall,e ab CC.dapeu:e dins hauia mes de DCC. homens darmes de Grechs. E en veritat quel rich hom era pus aſſatiat a dreta raho,que aquells de dins:que tot lo pa que menjauen los trametia yo de Galipol ab barques,e hay XXIII I.milles de Galipol tro lla:e axi tot refreſcament los hauia yo trametre.E axi tench lo ſetge be VIII. meſos, e hi tragué de nuyt,e de dia ab trebuchs : e yo hauia li tameſas X. eſcales de cordes ab rampagols, e moltes vegades de tuyt cuydauen lo emblar,e nos podia fer. Si queus comptare la pus bella ventutura que li vench,que hanch fos feyta:vn jorn de Iuliol que feya gran feſta,tots aquells del caſtell eren,qui per ombres,qui durmien, qui eſtauen, qui parlauen: e axi com la gran feſta era,que tot lo mon bullia de cor,quiſques durmis en Ferran Eximenis vetlaua,axi com aq̃ell qui tenia grá carrech a les coſtes:e guarda envers lo mur,e no hi ſenti parlar negu,ne nul hom nó hi paria:e anas a coſtar al mur,e feu ſemblant que hi acoſtas eſcales,e nul hom no hi parech.E llauors ell ſen torná a les tédes,e feu tot hom aparellar de ma en ma,menys de brugit: e hac C.homens jouens,e téprats,e ab les eſcales ells ſacoſtaren al mur, e vá arborar les ſcales ſus al mur,e puix van mũtar en caſcuna eſcala V.homens,hu apres daltre. E tot ſuau muntarenſen al mur, que hanch no foren ſentits: puix muntaren ni altres,axi que foren be LX. E vanſen emparar de tres torras:e en Ferran Eximenis vench a la porta del caſtell ab tota laltra gent ab deſtrals,per trencar la porta. E axi com aqueſts matauen aquells qui eren el mur,e lo viafora era dins, tuyt corriren a aquells,e els trencauen las portes. E axi ſe ſegui, que com aquells LX. homens foren ſus,penſaren de donar ſobre aquells qui eren el mur qui durmien, e tota la gent correch a aquells : e en Ferran Eximenis fo a la porta,e penſa de trencar lo portal,que hanch no trobá que li ho contraſtas. E com les portes foren trencades penſaren dentrar,e matar, e de deſtroyr tot ço que dauant ſe trobauen: axi que prengueren lo caſtell,e ſi guanyá tanta de moneda,que daquella hora auant en Ferran Eximenis, ne ſa companya no hagren fretura, ans foren tots richs. E axi podets be hauer enteſá la pus bella ventura que james oyſſets dir,que en mig del jorn ſemblas caſtell,que VIII.meſos hagues eſtat aſſatiat. E có tot aço fo paſſat,e tota la companya eſtech partida en tres parts,que vns eren apres altres: ço es a ſaber an Ferran Eximenis al Medico, e yo Ramon Muntaner a Galipol ab tots los ho

Z mens

mens de mar,e ab daltres: que Galipol era cap de tot, e aqui venien tots quants hauien mester vestit,o armadures,o altres coses:e era ciutat hon trobauen tot ço que mester hauien. E aqui estauen,e venien tots los mercaders de qualque condicio fossen.E al Redisco,e al Panido estaua en Rochafort ab tota altra companya,e tots estauen richs,e basts,que res no sembrauem,ne llaurauem,ne cauauem vinya,ne podauem:e si culliem cascu any aytant vi, com soliem, e aytant forment com ciuada. Axi que V.anys vixquem de renadiu,e les caualcades se feyen les pus marauelloses que james hom se pogues pensar: si que si totes les vos deya hom,no hi bastaria escriptura.

Capitol ccxxiiij. com ser Iordi de Christopol del Reyalme de Seledonich correch Galipol ab LXXX. homens da cauall,los quals desbarati yo Ramon Muntaner ab quatorze de cauall.

VERITAT es, que vn Baro que hauia el Reyalme de Seledonich,que hauia nom Ser Iordi de Cstristopol, venia del Reyalme de Seledonich a Constantinoble al Emperador:e com foren el encontrada de Galipol,ell dix a sa companya,que eren entro a L X X X. homens be apparellats de cauall,e be encaualcats, que pus aqui prop de Galipol eren,que ell volia correr a Galipol: que ell sabia que no hauia homens a cauall, ne dapeu gayre:e axi quen haurien les adzembles,e els carros,que trametien de fora a lenya,si que tuyt ho tengren per be. E axi a hora de tercia foren a Galipol.E yo tots jorns trametia dos carros, e dos adzembles a lenya,e anaua ab ells vn escuder qui estaua ab mi, qui era ballester a cauall,e hauia nom Marcho. E com foren lla hon deuien hauer lenya,aquests corregren: e lescuder quils vae,mana a quatre homens que hi hauia,que sen muntassen en vna torra que hi hauia menys de portes,e ab peres ques defensassen, que ell correria a Galipol, e q̃ tost haurien secors. E axi ho faeren: e els Grechs preseren los carros,e les adzembles tantost: e lescuder correch a Galipol, e mes viafors:e nos pensam de exir.E en veritat no erem mas V I.caualls armats,e VIII. alforrats,que laltra companya de cauall hauiem tramesa en caualcada

ab

ab en Rochafort: a aquells vengren entro a les nostres barreras, e nos tuyt de cauall, e dapeu aplegam nos, e ells atre tal. E axi com hauiem feyt a les altres batalles pensam tuyt de ferir en ells ensemps, e de cauall, e de peu: axi que plach a nostre Senyor ver Deus quels vencé, en haguem XXXVII. homens a cauall, qui morts, qui presos: e los altres encalsam entro a la torra hon los meus quatre homens estaué, qui eré ab los carros, e ab les adzembles, e recobram aquests quatre homens: e puix lexam los anar a la mala ventura, e tornam nos en a Galipol. E lendema faem encant dels caualls, e de les persones, e daço que hagué guanyat, e partim de guany per cauall armat XXVIII. perpres dor, e per alforrat XIIII. e per pao VII. Axi que cascu hach la sua part. E perço vos he dit aquesta tant bella ventura, que cascu entenats que res no es mas lo poder de Deus, e aço nos feya per bōdat de nos, mas per virtut, e per la gracia de Deus.

Capitol ccxxv. com en Rochafort ana correr

Lestenayre, els assega, e crema totes les naus, e galees, e terides que alli eren e com la cōpanya dellibera de cōbatres ab los Alans, e la sort vench sobre mi en Ramon Muntaner, que romangues en guarda de Galipol.

EMENTRE aço se feu, en Rochaforr era anat a correr be vna jornada en vn lloch qui es en mar major, qui ha nom Lestenayre, hon se fá totes les naus, e terides, e galees quis fan en Romania: e hauia hi en Lestenayre mes de C L. lenys, entre vns, e altres: e tots los cremaren, e prengueren tots los nostres, e assegaren tota la vila, e els casals daquell lloch: e tornarensen ab gran presa, e guanyaren tāt que fo sens fi. E apres a pochs de jorns metem nos tuyt en cor, en Rochafort, e en Ferran Eximenis, e els altres, que tot quant hauiem feyt no valia res, si nons anauem combatre ab los Alans, quins hauien mort lo Cesar. E finalment la cord fo pres, e de present la cosa metem en obra: e axi fo ordonat, que la cōpanya ab llurs mullers, e ab llurs infants qui eren al Panido, e al Redisco, que sen tornassen tuyt a Galipol ab llurs mullers e amigues, e ab llurs infants, e tot ço del llur: e aqui llexassen llurs mullers, e llurs infants, e tota llur cōmpanya, e ço del llur: e della ixquessen les senye-

 res.

res. E axi se compli, que Galipol era cap de tota la host, e a Galipol estaua yo, e tot mon alberch, e tots los escriuans de la host: e yo era Capita de Galipol, que com la host hi era, tuyt hauien fer dret en mon poder, del major al menor. E yo era Canceller, e Mestre Racional dela host: e los escriuans tots aquells de la host estauen tostemps ab mi. Si que nul temps nul hom no sabia de la host neguna hora per nombre quants erem, mas yo solament: e yo tenia per escrit cascu per quâts caualls armats, ne alforrats prenia, e dels homens dapeu atre tal. Si que ab lo meu libre sauien a partir les caualcades, e yo hauia les quintes da quelles, axi de mar, com de terra. E encara tenia yo lo sagell dela companya, que tantost com lo Cesar fo mort, e en Berenguer Dentença pres, feu fer la companya vn gran sagel en que era lo beneuyrat sanct Iordi, e les lletres deyen axi: Sagell de la host dels Franchs, que regnen lo regne de Macedonia. E axi tota hora fo Galipol cap daquella companya, ço es a saber VII. anys quel tinguem depuix lo Cesar fo mort: e los V. anys vixquem de renadiu, q̃ hanch res no sembram, ne plâtam, ne cauam. E com tota la cōpanya fo a Galipol, la sort vench sobre mi, que yo romangues guardar Galipol, e les dones, e les infants, e tot ço de la companya: e quem lexassen C C. homens darmes dapeu, e XX. homens a cauall de ma companya. E fo ordonat, quem donassen lo terç dela quinta de ço q̃ guanyarien, e laltre terç se partis per aquells q̃ ab mi romandrien: e laltre terç hagues en Rochafort.

Capitol ccxxvij. com la companya se parti

per combatres ab los Alans, e hagren mort Gircon llur cap, e abatudes les sues senyeres, e mortes les sues gents: e ço que esdeuench a vn caualler dels Alans per raho de lliurar sa muller de la companya.

EAXI ab la gracia de Deus la host pensa dexir de Galipol, e tota hora hauia be XII. jornades, lla hon los Alans eren en la terra del Emperador de Lantzaura. E si negu me demana la quinta com se partia, axi que C C. homens qui deuien romandre ab mi a Galipol naguessen lo terç, yous dich q̃ perços feya, com no trobauen negu qui volgues romandre. Queus dire?

Que

Que de nuyt sen anaren daquells qui romandre deuien, e tāts que romanguerē ab mi CXXXIII. homens dapeu, qui de mar, qui Almugauers, e VII. caualls armats qui eren de casa mia, que als altres hagui a donar llicencia per força: e prometen a partir per meytat de tot guany que Deus los donas, ab aquells VII. caualls armats qui ab mi romangueren. E axi romāgui mal acompanyat de homens, e be acompanyat de fembres: q̄ tota hora hi romāgueren mes de dos mil fembres, entre vnes, e altres ab mi. Axi que la host sen ana ala bona hora, e naren tant per llurs jornades q̄ entraren per Limperi de Lantzaura en vn bell pla. E Gircon cap dels Alans, qui de les sues mans hauia mort lo Cesar a Andrinopol era aqui, e hauia ab ell entro a tres milia homēs de cauall e entro a VI. milia dapeu: e tuyt hi hauien llurs mullers, e llurs infants: quels Alans ho fan a manera de Tartres, que ab tot ço del llur van tostemps, e james no posen en ciutat, ne en vila, ne en poblat. E com los nostres forē de prop, ells aturarensen vn jorn, que no se acostarē a ells per refermar, e endresar llurs feyts de la batalla: quels Alans son tēguts per la millor caualleria que sia a Lleuant. E com vn jorn hagren reposat vengren lendema prop dells albergar a vna llegua: e puix apres lleuarensen mati: e a lalba forē ab ells, e van ferir per les tēdes: e els Alans hauien ne hauda llengua, mas nos pensauen que tant prop los fossem. E axi hach hi ya aparellats be mil de cauall. Queus dire? La batalla fo fort, e durā tot lo jorn: si que a hora de mig dia lo llur cap Gircon fo mort, e perde la testa, e les senyeres sues abatudes. Si que tantost se desbarataren. Queus dire? Que de tots los Alans non escaparen, qui de cauall, qui dapeu CCC. homens: qui perço mnriren axi tuyt com los dolia lo cor de llurs mullers, e llurs infants. E comptar vos he quen esdeuench a vn caualler, a la q̄ sen menaua sa muller, e ell caualcaua en vn bon cauall, e sa muller en altre, e tres homens a cauall dels nostres anauen los apres. Queus en dire? Lo cauall de la dona flaquejaua, e ell ab la espasa en la ma donaua li de pla, e a la fi los nostres homēs de cauall aconseguiren lo caualler: e ell vae quel aconseguien, e que la dona sauia a perdre, brocā vn poch auant, e la dona gitā vn gran crit, e ell torna envers ella, e ana la abraçar, e besar. E com ho hach feyt dona li tal colp de la espasa pel coll, quel cap lin menā en vn pich. E com aço hach feyt torna enuers los nostres homens a cauall qui ya prenien lo cauall de la dona, e ab la espasa va tal donar a hu daquells qui hauia

nom G. de Belluer, quel bras sinistre lin aualla en vn colp, e caech en terra mort. E los altres dos qui vaeren aço lexarensen correr sobrell, e ells a ells, e la hu hauia nom A. Miro adalil qui era bon hom darmes, e laltre Bñ. de Ventayola, Queus dire? Fas vos saber que hanch nos volch lleuar de prop la dona, entro lagren tot pecejat. Veus lo caualler com se tench fort, que hach mort aquell G. de Beluer, e hach nafrat los altres dos malament. E axi podets veure com muri be com a bon caualler, e ab gran dolor feya ço que feya: e axi muriren per aqlla raho la major part dels Alans, e axi com ya dauant vos he dit non escaparen CCC. homens darmes, que tots muriren. E los nostres preseren les dones, e los infants, e tot quant hauien, e lo bestiar, e llurs besties: e reconegren quanta gent hagren perduda entre cauall, e dapeu, e trobaren que XLIIII. homens, e molts nafrats. E axi ab gran guany pensaren de tornar ab gran alegre per la gran venjança que hauien feyta, per la mort del Cesar: e axi meterensen el cami, e ab gran repos tornarensen a Galipol.

Capitol ccxxvij. recompta lo tractament que *Ser Antoni Spindola feu ab Lemperador de Constantinoble: e com desafia la companya de part de tota la comu de Genouesos e vench assatiar Galipol, hon fo mort, e desbaratats tot los llurs.*

ARA vos lexare a parlar dells, qui sen venen, e han haut affany, e treball assats, e tornar vos he a parlar de nos q romangrem a Galipol, qui no haguem en res menys daffany q ells, que dementre que la companya fo partida de Galipol, per anar sobrels Alás, Lemperador ho sabe. E fo vētura que en aquella saho XVIII. galees de Genouesos, de q era Capita Ser Antoni Spindola, qui era vengut de Genoua a Constātinoble per menar en Lōbardia lo fill del Emperador menor, per esser Marques de Monferrat: si ql dit Ser Antoni Spindola dix al Emperador, q si ell volia q son fill lo Marques hagues per muller la filla de Micer Hopeciu Spindola, que ell li guarrejaria los Frāchs de Romania: e Lemperador dix, que li pleya. E sobre aço lo dit Ser Antoni vench ab dos galees a Galipol, e desafians de part del comu de Genoua: e lo desafiament fo aytal, que ell nos manaua, ens deya de part del comu de

Genoua, que nos que ixquessem de llur jardi, ço era limperi de Constátinoble, que era jardi del comu de Genoua: en altra manera, si non exié quens desafiaua per lo comu de Genoua, e per tots los Genoueses del mon. E yo responguili, que no pendrem llurs desafiamēts: que nos sabiem quel comu era estat, e era amich dela casa Darago, e de Sicilia, e de Mallorques: e axi que no hi hauia raho que aquells desafiaments ells faessen, ne nos deguessem rebre. E axi si ell feu fer vna carta publica daço que hach dit, e yo daço que hagui respost per tota la companya, e puys altra vegada torna en allo mateix, e yo axi mateix li respongui: e foren ne feytes altres cartes. E puys ala tercera vegada ell si torna, e yo responguili, que deya mal, com aquells desafiaments se fermaua, e que yo de part de Deus, e dela sancta fe Catholica a exalçar era vengut en Romania, é que ell cesas daquells desafiamēts: ans lo requiria de part del pare sanct apostoli, de qui nos tenim la senyera, la quall ell podia vaer, contra Lemperador, e les sues gents qui eren de cismatichs, qui a gran traycio hauien morts los nostres caps, e nostres frares, vinent los nos seruir contra los infels: e axi q̄l requiriem de part del dit pare sant, e del Rey Darago, e del Rey de Sicilia, qués ajudassen a fer aquesta venjança. E si nons volien ayudar, que nons noguessen: en altra manera, si ell no volia reuocar sos desafiaments, que protestaua de part de Deus, e de la sancta fe Catholica, q̄ sobrell qui hauia fets aquells desafiaments, e sobre tots aquells qui bons ni eré estats, ne fauorables, fos la sanch que sescamparia entre nos, e ells per aquell desafiamét: e que nos ne romanguessem sens pecat, e sens colpa, e q̄ Deus e lo mon podia veure que nos com a forçats ho hauiem a rebre, ens hauiem a defendre. E tot aço feu metre en forma publica, e ell estech en sos desafiaments: e aço feya ell que hauia donat a entendre al Emperador que tantost com lo comu los desafiaments nos donas, que no gossariem romanir en Romania: e no sabia be nostre cor, que ab cor ho hauiem pres, que nul temps non exissem, entro venjança complida naguessem presa. E axi tornassen a Constantinoble, e dix al Emperador ço que hauia feyt: e encara li dix, que ades de present li hauria lo castell, e mi, e tots quants hi erem. E tantost feu recullir les X V I I I. galees sues, e V I I. del Emperador, de que era Almirayll Mandriol Murisch Genoues: e lleuaren lo fill del Emperador per menar lo al Marquesat, e vengren nos vn disapte a vespres dauant

nant Galipol totes les XXV. galees: e tot aquel dia, e nuyt pensaren de obrar escales, guarniments per combatre Galipol, sabent que la companya nos era lluny, e nos erem romasos pochs homés darmes. E axi com ells ordonauen llurs batalles que donassen lendema, yo ordone ma defenso tota la nuyt: e la defenso fo axi ordonada, que yo fiu guarnir totes quantes fembres hi hauia, que de les armes hi hauia assats: e ordone les als murs, e a cascuna part del mur yo ordone vn mercader daquells mercaders Cathalans que hi hauia que fosse ordonador de les fembres. E ordone per tots los carres mijes botes de vi be temprat ab vernigats, e ab molt pa, e menjas, e begues quin volia: que be sabia quel poder era tant gran defora q̃ nons lleuria danar menjar a casa. E puix ordona, que tot hom fos be guarnit de cuyraces: q̃ yo sabia quels Genouesos anauen be bastats de passadors, e quen despendrié molts, quells han vna manera, q̃ no fan sino trer, e despendrien ells mes cayrells en vna bataylla, que no farié Cathalans en deu. E axi fiu tot hom guarnir, e fiu estar oberts les postichs de la barbacana, q̃ eren totes les barbacanes enuerdescades, perço que poguessem acorrer lla hon major ops nos fos. E daltra part ordone metges qui fossen apparellats da dobar com nul hom seria nafrat, en guisa que tantost pogues tornar a la batalla. E com tot aço hagui feyt, e ordonat hon deuia estar cascu, ne que deuia fer, yo ab XX. homens anaua, e corria ça, e lla, hon veya que major ops era. E lo jorn se feu, e les galees vengren a pendre terra. E yo ab vn bon cauall que tenia mi terç de Cauallers armats ab llorigues, e perpunts contraste als Palomers de pendre terra, entro a hora de tercia. E a la fi X. galees prengueren terra be lluny, e sobre aquell pédre terra a mi caech lo cauall, e finalment vn meu escuder ana lla, e donam lo seu cauall, e hanch tant nom cuyte quentrell cauall qui era en terra, e yo ab XIII. nafres ne lleuam: empero com fuy pujat sobre laltre cauall, puje aquell escuder sobre les anques del cauall. E axi pujemen al castell ab cinch ferides que hagui, de que poch men senti, saluant vna quen hauia de llonch del peu despasa, e aquella, e les altres yom fiu adobar tantost: e axi hagi perdut aquell cauall. E com les galees vaeren que yo era cahut, cridaren mort es lo Capita, via a ells, via a ells. E llauors presseren terra tots ensemps, e hagren molt sauiament ordonades llurs batalles, q̃ de cascuna galea exi vna senyera ab la mitat de la xurma. E fo axi ordonat, que si negu daquells qui anauen a la

batalla

batalla lla hagues fam,o set,o fos nafrat,ho tornauen a la galea: que si era ballester,que altre ballester hi exis,e si era llancer atre tal: en guisa que aquells qui daué la batalla per res no podien minuar, ne per anar a menjar, ne per altra raho,ans de ple en ple donassen la batalla. E axi exiren ordonats,e pensaren cascu donar batalla lla hon era ordonat q̃ combates ab la xurma,e pensaren molt vigorosament de combatre, e nos de defendre: e ells gitauen tants de cayrels, que quax lo cel tolren a hom de vaer. E aquest trer durá entro a hora nona,axi que tot lo castell ne era ple. Que nous dire, que tuyt no fossem ferits aquells qui de fora anauem,que vn meu coch qui estaua en la cuyna,qui coya gallines per los nafrats,que per lo fumeral li vench vn passador, qui li entrá per lo muscle be dos dits. Queus en diria? La batalla fo molt fort,e les nostres fembres ab cantals,e ab pedres, q̃ yo hauia feytes metre el mur:que la barbacana defensauen tant regent que marauella era, qué veritat fembra si trobá que hauia cinch cayrellades en la cara, qui encaras defensaua, axi com si no hagues mal: e axi durá aquesta batalla entro a hora de despertada.E com vench a hora de despertadá, lo Capita per nom Antoni Spindola dauant dit, qui feu los desafiaments, dix:o vil gent?ques aço qué tres tinyosos qué ha dins se defensen a vo saltres?molt sots vils:e llauors ell saparellá ab CCCC. homens de casades que hi hauia,que tots eré deles millors casades de Genoua: e ab cinch senyeres ell pensa dexir de les galees. E tátost ho digueren a mi, e los altres VI. caualls armats que yo hauia. E com som be arreats,e apparellats que nons falli res,yo fiu venir C.homens daquells qui eré el castell dels millors,e fiu los desguarnir,que feya gran calor,axi com aquells qui eren el mig de Iuliol: e viu quels cayrells eren cessats, que negu no trayen,que tots los hauié despesos,e en camisa, e en bragues cascu ab vna darga, e ab la llança en la ma, e ab les espases cintes, e lo punyal,yols fiu tots aparellar. E com lo Capita, ço es a saber Antoni Spindola ab tots aquells bons homens ab les cinch senyeres foré vénguts a la porta Ferriça del castell, e hagren donada la batalla molt fort vna gran peça,en guisa que la major part trayen la llengua de set, e de calor:e axi yom comané a Deus,e a madona sancta Maria,e vaig fer obrir la porta,e ab los VI.caualls armats,e los homens de peu qui eren exits axi lleugers,anam ferir a les senyeres:si que al primer colp na batem quatre.E ells qui hagren vist,que nos axi feriem vigorosamét,axi

de cauall com de peu, vanse vencre: axi que tátost nagrem les espatles. Queus en diria? Quen Antoni Spindola perde la testa en aquell lloch hon feu los desafiaments, e ab ell tots los gentils homens qui ab ell eren exits: axi que tota hora hi muriren mes de D C. Genouesos. E dich vos que per les escales de les galees sen pujauen los nostres mesclats ab ells, axi q̃ en veritat si sol haguessem haut C. homens freschs de les galees hagrem retengudes mes de quatre: mas nos erem tots nafrats, e hujats, e axi a la mala ventura llexam los anar. E com tots foren recullits, e de negats que ni hach assats al recullir qui cayé en mar, a mi vench vn missatge, que en vn puig nauien romasos entro a XL. E correguem lla, e era cap daquells lo pus fort hom de Genoua Nanton i Bocanegra. Queus dire? Tots sos companyons muriren, e ell tenia vna espasa bordonenca en la ma, e gitaua tals estochs que nul hom no si gosaua acostar. E yo que li viu fer tant gran cosa, mane que nul hom nol feris, e diguili ques retes, el ne pregue moltes vegades, e hanch res non volch fer. E yo llauors mane a vn meu escuder qui era ab cauall armat, que brocas sobre ell: e ell feu ho volenters, e vali tal colp donar dels pits del cauall, quen terra lo mes: e llauors foren ne fetes dell mes de C. peces. E axi les galees dels Genouesos desbaratades e morts, e destroyts ab lo Marques anaré sen a Genoua: e aquelles del Emperador anaren sen a Constantinoble, e cascu ana ab lo seu mal mã dado, e nos romanguem alegres, e pagats. E lendema aquells de la cõpanya hagren sabuda que yo era assatiat, e aquells qui eren be encaualcats pensaren de cuytar: que en vna nuyt, e vn dia anaren mes de tres jornades, axi que lendema a vespre hach atesos mes de L X X X. homens de cauall. E puix a cap de dos jorns la host tota vench, e trobaré nos tots carefexats, e nafrats: e foren tots molt despagats cõ no hi eren estats: empero alegrá nos tuyt los vns ab los altres, e faeré professons per retre gracies a Deus de les victories quens hauia feytes: e ells feren nos a tuyt bona part daço que hauien guanyat. Axi que tuyt, lla merce de Deus, erem sobrerichs.

Capitol ccxxviij. com Ximelich Turch volch

participar ab la companya ab LXX. homens a cauall, e com dita companya fo crexuda de M. D. CCC. homens de cauall de Turchs.

Si que

SI QVE com tot aço fo feyt, los Turchs que nos hauiem gitats del Natuli faberen la mort del Cefar, e la preſo den Bñg Dentéça: e faberen les victories que Deus nos hach donades, que erem tant pocha gent, tornaren per lo Natuli, e iots meteren fe totes les ciutats, e viles, e caſtells de Grechs, e eſtrengueren los mes que no hauien, com nos hi anam. Veus quin be vench per les males obres del Emperador, e per la traycio quens faeren: que tot lo Natuli fen perde qui era reſtaurat, que hagren Turchs, e nos qui confumam tota la Romania: que faluant la ciutat de Conſtantinoble, e Dandrinopla, e de Chriſtofol, e de Salonich no hi hach vila, ne ciutat que no fos affegada, e cremada per nos: ne lloch negu, fi donchs caſtells de muntanya no eren. Si que dels Turchs vench a Galipol vn cap per nom Ximelich, e demana parlament, e dix que fins playa volia paſſar a Galipol a parlar a nos. E yo tramis li vn leny armat, e axi ell vench ab X. cauallers qui eren fos parents, e aqui ell paſſa dauant en Rochafort, e en Ferran Eximenis, e mi, que ell era aparellat ab fa companya, e ab fa muller, e ab fos infants de paſſar a nos: e quens faria fagrament e homenatge, que feria ab nos com a frare, e ell e tota fa companya: e quens valria contra totes les gents del mon, e que metrien en poder noſtre llurs mullers, e llurs infants: e que volien eſtar en tot, e per tot al noſtre comandament: axi com los pus fotils de la companya, e quens darien la quinta de tot ço que guanyarien. E daço haguem noſtre acord, e confell ab tota la companya, e tuyt tengren per be quells reebeſſem. Ab tant reebem aquell Ximelich qui paſſa ab nos ab D. C C C. homens a cauall, e ab dos milia da peu. E fi hanch negunes gents foren obedients a Senyor, ells ho foren a nos: e fi hanch nuls homens foren lleyals, e vertaders, ells ho foren a nos toſtemps, e foren molt bons homens darmes, e de tot feyt: e axi eſtegren ab nos com a frares, e tota hora ells eſtauen hoſt feyta per ells mateixos prop de nos. E axi com aqueſts foren venguts a nos, al Emperador eren romafos tantfolament mil homens a cauall Turchs, qui eren foldaus feus, qui be folien eſſer quatre milia homens de cauall: mas a la primera batalla ne matam nos be tres milia, e axi romangueren li aqueſts mil, qui axi mateix fe meteren en noſtre poder ab llurs mullers, e ab llurs infants, com hauien feyt los altres Turchs: e axi mateix foren bons, e lleyals toſtemps a nos, e obedients:

dients:e axi nos nos som crescuts de M. D. C C C. homens de caualll de Turchs, e haguem morts, e lleuats al Emperador tots quanrs soldaus hauia. E axi senyorejam tota la terra, e caualcauem Limperi a nostra guisa, que com los Turchs, e els Turcoples anauen en caualcades, anauen hi dels nostres aquells qui anar hi volié: e feyen los molta donor, e feyen en guisa que tota hora venien ab dos tant de guany que ells no feyen. E axi james nos poch trobar que entre nos, e ells hagues negu contrast.

Capitol ccxxix. com lo senyor Rey Nanfos

Darago trague de la preso en Berenguer Dentença lo qual ana al Papa, e al Rey de França per pregar los de ajuda: e com essent li negada, passa en Galipol, e la discordia que hanch entrell, e en Rocafort.

ARA vos lexare a parlar de nos, e parlar vos he den Berenguer Dentença quels Genouesos sen menaren en Genoua, e a la fi lo Senyor Rey Darago traguelo de la preso: e com fo fora dela preso, lo rich hom ana al Papa, e al Rey de França per ordonar que la companya hagues secors dels. E assats pogra treballar, quel Papa, ne la casa de França no creu que volguessen que tots los infels del mon fossen conquestats per mans de les géts del senyor Rey Darago, e axi cascuns li digueren de no de secors. E com al Rey Darago dix de no lo Papa có era a Alcoyll, comptar podets com volrien que la casa Darago anas molt auant per llur secors. E axi lo rich hom, sens secors que no poc hauer del Papa, ne de la casa de França, tornassen en Cathalunya, e empenyora, e vene gran res de les sues terres, e nolieja vna nau den P. Saôliuela de Barcelona, e mes hi entre homés de paratge, e daltres be cinchcents homés bons, e anassen en Romania. E com fo a Galipol yo reebil molt honrradament, axi com aquell que deuia tenir per cap, e per major: e en Rochafort nol volch reebre per cap, ne per major: ans entes que ell era cap, e que ell deuia esser cap, e axi aquell contrast fo gran entre amdos. E yo, e aquells XII. consellers de la host adobam los, axi que tots fossen axi com a frares. E si en Berenguer Dentença volia fer caualcada per si mateix, que la companyas quis volgues, e en Rochafort atre tal, e en

Ferran

Ferran Eximenis axi mateix. E en Rochafort, axi com aquell qui era molt saui, acostas axi ab Lalmugaueria, que tuyt guardauen ell, e los Turchs, e los Turcoples atre tal: perço com eren venguts en temps que en Rochafort era major, e millor de la host. Si que daqui auant negu senyor no conegren contra ell. E daquesta pau, e concordia entrells a tractar sofferi yo molt daffany, e de treball, e molts de perills: perço com me conuenia danar dels vns als altres, e tota hora hauia a passar per castells danamichs hon estauen fronteles. Queus dire? Qué Rochafort ab los Turchs, e Lalmugaueria la major part aná tenir setge a la ciutat de Nona, qui era LX. milles luny de Galipol. E en Berenguer Dentença aná tenir setge en vn castell qui ha nom lo Magarix, qui era a la mitat de la via de Galipol: e del setge que tenia en Rochafort, e tota hora en Ferran Eximenis se tenia ab en Bñg. Dentença, e tots quants Aragonesos hauia en la host, e partida de Cathalans de la mar. E axi cascu dells tenia llur setge, e cascuns tenien trebuchs ab que trabucauen los llochs que assatiats tenien.

Capitol ccxxx. com lo molt alt senyor Infant *en Ferrando de Mallorques vench en Romania a Galipol hon era la companya ab certes conuinences per lo Senyor Rey Fraderich Rey de Sicilia: e com fo reebut, e jurat per llur cap, e senyor menys de Rochafort, e sa companya, quel volien jurar per si, e no per lo senyor Rey de Sicilia.*

ESTANT axi, vench en Romania lo senyor Infant en Ferrando, fill del senyor Rey de Mallorques, ab quatre galees que hi vench per lo senyor Rey Fraderich Rey de Sicilia, qui li trametia, ab aquesta conuinença qui era entre ells, quel senyor Infant no pogues pendre senyoria de la companya, ne encara de ciutats: ne viles, ne castells, ne daltres llochs: sino per lo senyor Rey de Sicilia. E encara que no pogues pendre muller en Romania sens volentat, e sabuda del senyor Rey de Sicilia. E daquesta conuineça ni hach lletres en Rochafort del senyor Rey de Sicilia, e yo atre tal: e en tota la host no hach nul hom qui aço sabes mes. E axi lo senyor Infant vench a Galipol, e portá carta an Berenguer Dentença, e an Ferran Eximenis, e an Rochafort, e a mi de part del senyor Rey de Sicilia, que reebessem lo

lo ſenyor Infant en Ferrando per Senyor, axi com la ſua perſona: e ſemblant carta ne trames a tota la comunitat de la companya. Si que yo reebi, e fiu reebre a tots aquells qui eren a Galipol per cap, e per major lo dit ſenyor Infant, de part del dit ſenyor Rey de Sicilia: e li lliure tot mon alberch. E tantoſt li compré cinquanta caualls, e abzembles aytants com ops nach, e muls, e mules per caualcar a ſos ops, e tot quant hach meſter per caminar yo li doné, e tendes, e arnes de totes coſes q̃ a cami feyen meſter a aytal ſenyor. E tantoſt yo tramis dos homens a cauall an Berenguer Dentença, qui tenia ſetge al Magarix qui era XXX. milles prop de Galipol, e altres dos an Rochafort a la ciutat de Nona qui tenia aſſatiada, qui era a LX. milles prop de Galipol, e an Ferran Eximenis atre tal, qui era al ſeu caſtell de Medico, qui es a XXIIII. milles prop de Galipol. E tantoſt en Berenguer Dentença vench a Galipol ab ſa companya, e lexa lo ſetge: e tantoſt reebe lo ſenyor Infant ell, e tots aquells qui ab ell eren axi mateix per cap, e per ſenyor del dit ſenyor Rey de Sicilia. E axi mateix vench en Ferran Eximenis Darenos ab tota ſa companya a Galipol, e reebe lo ſenyor Infant per cap, e per major, e per ſenyor per part del ſenyor Rey de Sicilia. E axi tots noſaltres fom obedients al manament del ſenyor Rey de Sicilia, e tengnem lo dit ſenyor Infant per cap, e per major, e per ſenyor: e daço haguem tuyt gran alegre, e grã pagament, e tenguem tot lo noſtre feyt per guanyat, pus Deus nos hauia portat lo dit Senyor Infant, qui era de la caſa dreta Darago: axi com aquell qui era fill del ſenyor Rey de Mallorques. E daltra part qui era hu dels quatre caualllers del mon de la ſua perſona, e dels ſauis, e qui volia mes tenir vera juſticia: ſi que per moltes rahons era ſenyor quis venia molt be a tayll. E com tuyt haguem jurat lo dit ſenyor Infant, haguem miſſatge den Rochafort, que ell no podia lexar lo ſetge que tenia: mas que ſuplicaua al dit ſenyor Infant, que anas lla, que tota la companya hauia gran goig de la ſua venguda. Si quel ſenyor Infant hach ſon conſell ſobre aço, e tuyt donam li de conſell que anas lla, e que nos lo ſiguiriem, ſaluant quen Bñg. Dentença, e en Ferran Eximenis romãgueſſen a Galipol: per ço com caſcu eſtaua mal ab en Rochafort. E q̃ tantoſt com lo ſenyor Infant ſe fos auengut ab en Rochafort, e ab la companya, q̃ ells yrien ab ell. E axi lo dit ſenyor Infant, ab mi, e ab tota la companya qui en Galipol era, ſaluant pochs quen romangueren ab aqueſts dos richs

richs homens, anam lla hon era en Rochafort, ço es a saber hon tenia lo setge. E com ells saberen quel Senyor Infant venia, ells ab gran honor receberen lo, e ab gran pagament, e alegre que tuyt nagren. E com lo senyor Infant hach estat be dos dies ab ells ab aquella gran festa, ell dona ses cartes a la companya. E en Rochafort qui sabia solament la conuinença qui era entre lo senyor Rey de Sicilia, e el senyor Infant, pensa quel senyor Infant venia de tant alt lloch, e era axi bo, e vertader, que per res a la conuinença que hauia feyta al Senyor Rey de Sicilia ell en res no vendria a menys: e pẽsa enlo seu auantatge, e no pensa el profit comu: que ell pensa, si aquest senyor roman aci per cap e per major, tu es perdut: que aci es en Bñg. Dentença, e Ferran Ximenis q̃ lan primer rebut que tu, e cascu son nobles, e tota hora Linfant los honrrara: axi en cõsells, com en tots altres affers, mes que tu: e ells volẽ te mal de mort, e axi percasartan tot lo dany que pusquen ab ell. E tu es vuy major, e senyor daquesta host, que tu has la major part dels Franchs, e de cauall, e de peu, daquells qui en Romania son. Daltra part has los Turchs, e els Turcoples que no hi conexen altre Senyor mas tu? E axi que tu sies senyor, com te metras en punt que torns a no res. Mester tes qué prengues via, per que aquest senyor no hi romanga, mas aço hauras affer ab gran maestria: que les gents han tuyt gran goig de la venguda daquest senyor, el volen tuyt per cap, e per major. Donchs que faras? Tu no has mas vna via, quen semblant de be façes en guisa que no hi atur. E entendrets quina volta pres, que james no creu que fos nul hom qui tant cubertament prengues consell, com ell feu. E lo senyor Infant, axi com aquell en qui hauia gran fe, dix li tot son feyt, e que faes plegar consell general, quell volia donar les cartes a la companya que aportaua del senyor Rey de Sicilia: que aquelles qui venien an Rochafort ja les li hauia trameses, e en Rochafort dix, que lendema faria aplegar consell general. E en lo demig en Rochafort aplega per si mateix tots los caps de companyes: axi de cauall com de peu: e dix los, prohomens, lo Senyor Infant vol que dema ajustem consell, que ell vos vol donar les cartes queus aporta del senyor Rey de Sicilia, evs vol dir de boca perque hich est vengut. E axi siats nudrits, e nudrits vostres companyes, quel escolten be: e com haura parlat, ningu no lin responga, mas yo li respondre, que vosaltres hauets enteses les cartes, e les sues bones paraules: e q̃ sen pens danar

a la

a la posada,e nos haurem nostre consell sobre aço quens ha posat dauant. E axi lo senyor Infant fo al consell,e tuyt,e dona ses cartes,e dix ses bones paraules, e sauies a la companya. E ells respongueren li ço quen Rochafort hach ordonat:ço es a saber,ques retengueren acord. E axi lo senyor Infant tornasen a la posada,e lo consell romas en la plaça. Queus dire?En Rochafort dix,Barons aquest feyt nos deu per tuyt menejar,alegam L.bons homens qui aquesta resposta acorden,e com la hajen acordada diguen la a tuyt vosaltres sius parra bona : e si bona vs par,fer la han: e si mediocrament ha mester fer si ha. E axi tuyt tengren per be ço que en Rochafort hach dit, axi que abans que de aqui partissen foren elets los L. E com foren elets juraren segret: e com ho hagren feyt en Rochafort dix los:Barons gran amor nos ha Deus feyta daquest senyor quens ha trames,q̃ non ha ell mon qui tãt nos vaylla:que aquest es de la dreta linya del casal Darago, e es dels bons cauallers del mon,e daquells qui mes amen veritat e justicia:perque yo consellaria, que nos de tot en tot lo reebessem per senyor : e ell hans dit quel reebam de part del senyor Rey de Sicilia.E aço nos per res no fassam, que molt nos val mes q̃ ell sia senyor nostre : quel senyor Rey de Sicilia,per ço com aquest senyor no ha terra,ne regne: per que tostemps sera ab nos, e nos ab ell. Quel Rey de Sicilia ja sabets quin guardo nos ha retut del seruey que li faem,e nos, e nostres pares: que tantost cõ hach pau,nos gita de Sicilia ab vn quintar de pa per home. E axi aço es cosa quins deu a tuyt membrar,per que tot clar li respongam,que nos per res nol recebriem per part del Rey Fraderich : mas q̃ som apparellats quel reebrem per si mateix, axi com aquell qui es net de nostre senyor natural,e qués en tenim molt per hõrrats, e que som aparellats que li façam fe,e homenatge: e daço ell nos haura grã grat, e haurem retut nostre deute a ell. E darem a conexer al Rey de Sicilia, que a nos membra ço quens feu,com hach pau. E axi finalment tuyt digueren,que be deya:mas negu no sabia sino en Rochafort les conuinences qui eren entre lo senyor Rey Fraderich,e el senyor Infant. E ell sabia be q̃ eren tant forts entrells, que per res Linfant per si aquell viatge no podia reebre senyoria de ciutat, ne de vila, ne castell, ne de res. Que si la companya ho sabes per res nol ne lexarien partir, ans lo receberen volenters per part del senyor Rey de Sicilia. Mas en Rocha fort los dix: Barons,si ell vos en diu de no,que per res per si nou pendria,

dendria, nous haja cura: que tota hora a la fi ho pendra per si. Queus dire? Tot axi com hagren llur acord haut ho meteren en consell de la comunitat, els digueren llargament tot ço que dauant ses dit: mas em pero nou dix en Rochafort, ans foren ordonats dos daquells. L. homens quin digueren per tuyt. E tuyta la companya crida, be deyts, be deyts: e axi fo feyta la resposta al senyor Infant. E com lo senyor Infant hach hauda la resposta, fo li viares que per gran honor sua liu diguessen. Queus dire? En aytal parlament lo meteren XV. jorns. E com lo senyor Infant vae que en aço estaueu, respos los, que per cert sabessen que si per lo senyor Rey de Sicilia nol volien reebre, que ell sen tornaria en Sicilia. E com aço fo respost per lo senyor Infant volch pendre comiat: e en Rochafort, e tota la companya pregaren lo, que nos partis dells entro fossen al Reyalme de Salonich, e entro lla aguardar li hien axi com a senyor, e ell hauria haut son acord, e ells atre tal: e que si a Deus pleya que trametria entrells concordia. E axi mateix li digueren la discordia que era entre en Rochafort, e en Berenguer Dentença, e en Ferran Eximenis: e que plagues a ell queu adobas. E ell respos que li pleya.

Capitol ccxxxj. com lo dit Senyor Infant, e *la companya partiren del regne de Mesedonia, e desempararen Galipol, e lo castell de Modico, el cremaren, e sen anaren al regne de Salonich per guarrejar.*

Ara es veritat que nos hauiem estat al cap de Galipol, e en aquella encontrada VII. anys despuix quel Cesar fo mort, e hauiem hi viscut V. anys de renadiu, e axi mateix hauiem desabitada tota aquella encontrada a X. jornades de totes parts, que hauiem tota la gent consumada: si que res no si cullia, per que conuenia per força que desemparassem aqll pays. E aço era acord den Rochafort, e daquells qui ab ell eren, axi Chrestians, com Turchs, com Turcoples. E axi mateix nera daquell enteniment en Berenguer Dentença, e en Ferran Eximenis, e tots los llurs, e yo mateix ab aquells de Galipol: mas nons gosauem moure, per paor de brega que nos mesclas entre nos, com no hauiem

qni temessem. E axi lo senyor Infant parlá ab cascuns, e fo acordat que tots ensemps desemparassen aquella encontrada, e que yo ab XXIIII. lenys que hauiem, entre los quals hi hauia quatre galees, e los altres eren lenys armats, e barques armades ab los homés de mar, e ab totes les fembres, e els infants, que men portas, e que anas per mar entro a la ciutat de Cstristopol, qui es a la entrada del regne de Salonich: e que yo derrocas, e cremas lo castell de Galipol, e el castell del Medico, e tots quants llochs hi teniem. E axi pres comiat dells, e venguimen a Galipol, e compli ço q̄ era ordonat e ab XXXVI. veles entre galees, e lenys armats, e barques armades, e barques de ribera yo exi de Boca Daner, e fiu la via de Christopol.

Capitol ccxxxij. com la companya se moch *pera anar al regne de Salonich: e com essent a dos jornades prop de Christopol brega se moch entre la companya, hon muri en Berenguer Dentença per mans dels Rocaforts.*

ECOM saberen Linfant, e tota la companya que yo hagui cremats, e derrocats tots los llochs, e els castells: e que fuy exit de Boca Daner saluament, ordonaren la llur partença. E la ordonacio feu lo senyor Infant, aytal quen Rochafort, e aquells qui ab ell eren, e els Turchs, e els Turcoples quesen anas primer de vn jorn: ço es a saber, que lla hon ells jaurien la vna nuyt, que lendema lo senyor Infant ab en Beréguer Dentença, e en Ferrá Eximenis, e totes les llurs compáyes hi jaquessen: axi que tota hora anassen vna jornada los vns lluny dels altres: e axi anaren molt be ordonats á poques jornades. E com foren a dues jornades prop de Christopol, lo Diable que no fa sino mal, ordona que la host den Berenguer Dentença se lleuas ma sa gran mati, per la gran calor que feya. E aquells den Rochafort forensen lleuats gran dia, perçó com hauien jagut en vn pla qui era tot jardins, e que haura de tots bons fruyts qui en aquell temps se conuenié e bones aygues, e molt vi que hi trobaré per les cases. E axi per la bona posada tardarensen de partir, e los altres hauié haut tot lo contrari per ques lleuaren mati. E axi la dauantera de la host del senyor Infant acósegui la rerasaga de la host den Rochafort, e com aquells den Rochafort los vaeren, vna veu del Diable vench entrells, qui cridá armes, armes,

armes,q̄ veus la companya den Bñg.Dentença,e den Ferran Eximenis quins venen matar.E axi la veu aná de ma en ma entro a la dauantera, e en Rochafort feu armar los caualls,e tots aparellarensen,e Turchs,e Turcoples. Queus dire? Lo brogit vench al senyor Infant,e an Bñg. Dentença,e an Ferran Eximemis:e tost en Bñ.Dentença muntá en son cauall en vna cota vestit,tot desguarnit,ab la espasa cinta,e vna escona muntera en la ma,e pésa de capdellar,e barafustar los seus,e de fer tornar anrera.E anant capdellant axi com podia,q̄ no sabia quina remor sera,e capdellaua axi com aquell qui era molt saui rich hom,e bon caualler, vénch en son cauall armat de tots pūts en Gisbert de Rochafort germa menor den Bñg. de Rochafort, e axi mateix en Dalmau sanct Marti llur auoncle en son cauall be armat,e a junta vá venir enuers en Bñg. Dentença qui capdellaua,e cuydarensen que ell q̄ anegas la companya,e ab dos ajunta van li venir,e en Bñg.Dentença cridá,e dix:que sera?E amdosos lo van ferir,e trobaren lo desarmat,e passaren li les llá ces delaltra part: axi que axi mateix lo mataren,de que fo gran dany, e gran tala que ell fient be lo mataren: e com lagren mort vá cercar los altres,e assenyaladamét an Ferran Eximenis. E en Ferran Eximenis axi com a bon caualler,e saui axi mateix exi al bruxit tot desguarnit,e pujá el cauall,e ana capdellant:e com vae q̄ aquells den Rochafort hagren mort en Bñg. Dentença,e anauen ab ell los Turchs, e els Turcoples q̄ hi feyen aytant com ells los manauen,e vae que tot hom muria,entro ab XXX.homens a cauall anasen en vn castell qui era del Emperador. Veus en quin perill se hach a metre, que en poder de sos enamichs se mete per força : e aquells reculliren lo volenters , que veyan la brega. Queus dire? Que axi matant,e firent vengren entro lla hon era la senyera del Senyor Infant,e sa companya.Axi quel senyor Infant vench armat sobre son cauall ab la maça en la ma,e anaua capdellát axi com podia.E tantost com en Rochafort,e sa companya lo vaeren,meteren se entorn dell,que nul hom no li pogues fer damnatge,ne els Turchs, ne els Turcoples. Queus dire? Que tantost com lo senyor Infant fo ab ells,romas lo ferir,mas empero no romas tát que tota hora aquell jorn no matassen dels nostres mateixos : ço es a saber de la companya den Bñg. Dentença, e den Ferran Eximenis ; mes de cent e cinquanta homens a cauall,e be cinchcents de peu. Vejats si fo be obra del diable,que si la terra fos poblada de gent qui a bataylla los exissen , ells

haurien morts aquells,e a ells mateixos: E com lo senyor Infant vech en la plaça hon jaya mort en Berenguer Dentença, aualla, e comença a fer dell gran dol,el besa mes de deu vegades:e tots quants nach enla host faeren atre tal,e en Rochafort mateix sen mostra molt despagat, en plora:e son germa,e son auonclo que mort lauien.E com lo senyor Infant los ne repta,escusaren se,que nol conexien: e axi hagren tort,e a gran pecat lo rich hom mori,e tots los altres. E lo senyor Infant feu aturar en aquell lloch tota la host tres dies,e en vna esgleya que hi hauia hermitanya de sanct Nicholau soterraren lo cors del dit en Beng. Dentença, e hi feren cantar misses, el meteren en vn bell monument prop del altar.Deus haja la sua anima,que martre dret fo,que per tolre lo mal que nos faes mori. E com aço fo feyt,linfant sabe quen Ferran Eximenis era en aquell castell,ab aquells qui ab ell feren anats: e puys que ni anaren be LXX. daltres,axi que tota hora fo ab C. homens al castell bons homens dela host.E linfant trames li a dir que sen tornas, e ell trames lo a pregar que li perdonas, que ell no era en son poder, com no sera:que pus el castell fo vna vegada hauia anar dauant Lemperador ab tota sa companya,e axi lo senyor Infant tench lo per escusat ell, e tots aquells qui ab ell eran: E estant axi les quatre galees del senyor Infant de que era capita en Dalmau Serran caualler,e en Iacme Despalau de Barcelona,vengren en aquell lloch hon la host era, quel senyor Infant los hauia tramesos a mi quem acompanyassen: e ells no volgren auenturar dentrar en Bocadaner, per pahor de galees de Genouesos,e axi menys de mi tornarensen lla hon saberen q̃ la host era.

Capitol ccxxxiij.com en Rochafort feu estar la

llur companya en tal enteniment, que per res no reebessen lo senyor Infant en Ferrando per lo Senyor Rey Fraderich Rey de Sicilia, sino per ell mateix, don lo senyor Infant se parti de la companya, e se vench en Sicilia, e ab ell yo en Ramon Muntaner.

E COM lo senyor Infant vaes les galees,hach grã goig, e feu ajustar consell general,e dix los quin acord hauiẽ, sil rebrien per senyor per part del senyor Rey de Sicilia quell saturaria ab ells,en altra manera que no hi aturaria. E en Rochafort,qui jas tench per pus alt,com en

Beren

Bñg.Dentença fo mort,e en Ferran Eximenis fuyt,feu eſtar la compa-nya en aquell enteniment,que per res nol recebrien per lo ſenyor Rey de Sicilia,mas per ſi mateix. E axi lo ſenyor Infant pres comiat dells, e recullis enles galees,e vēchſen en vna Illa,qui ha nom lo Taix,qui era prop daquell lloch ſis milles: e fo ventura que aquell jorn mateix yo vingui ab tota ma companya en aquella Illa,que no ſabia noues de la hoſt negunes.E trobé aqui lo ſenyor Infant,qui hach gran goig de mi: e comptame tot lo feyt, de que fuy yo molt dolent, e deſpagat, e tots quants ab mi eren.E axi lo ſenyor Infant reques me de part del ſenyor Rey de Sicilia,e de la ſua,que yo nom partis dell. E yo dix li,q̄ era apa-rellat de fer tot ſon comandament,axi com aquell que tenia per mon ſenyor:mas preguelo quem ſofferis ala Illa del Taix,e yo ab tota aq̄lla gent que menaua yria a la companya.E ell dix me,que li pleya. E yo tá toſt ab totes les XXXVI.veles anemé a la companya,que trobé a vna jornada prop de Chriſtopol:e com fuy ab ells abans que exis en terra fiu aſſegurar tots los homens,e fembres, e infants, e tot ço que hi era den Bñg.Dentença,o de ſa companya,e den Ferran Eximenis atre tal. E puix exi en terra,e tots aquells, o aquelles qui volgren anar lla hon era en Ferran Eximenis ells anaren,e fiu los acompanyar a C. homens de cauall de Turchs,e atre tant de Turcoples,e ab cinquanta homens de cauall de Chreſtians:els fiu preſtar carros qui li portaren la roba. E aquells qui romandre volgren en la hoſt,romangueren: e aquells qui no volgren romandre,done barques quels portaren a Negrepont ſal-uament.E com hagui donat recapte a tot aço,que hagui feyta aturar la hoſt dos jorns,fiu aplegar conſell general, e reptels tuyt de ço quils era eſdeuengut, e fiulos remembrant a quant eren tenguts a aquell rich hom que mort hauien: e axi mateix an Ferran Eximenis, que per honor dells hauien lexat lo Duch de Tenes , qui li feya molta donor. E en preſencia de tuyt yols reti lo ſagell de la communitat que yo te-nia,e tots los libres,els lexe los eſcriuans,e pres comiat de tuyt: e pre-garen me,que nom partis dells, e ſobre tots los Turchs , e els Turco-ples,qui vengren a mi plorant,pregant me q̄ nols deſemparas , quells feyen compte de mi,axi com de pare.E per veritat que ells nom apple lauen mas lo Cata,que vol aytant dir en Turqueſch com pare:ſi quen veritat a mim pres major enyoramēt dells,que de neguns, perço com en mon poder eren entrats, e tota hora hauien hauda major fe en mi,

quen hom dela host dels Chrestians. E yo dix los, que per res no podia romandre, que yo no podia fallir al Senyor Infant qui era mon Senyor: si que finalment yo pres comiat de tuyt, e ab vn leny armat que yo hauia qui era meu de L X X. rems, e dos barques armades yom parti dells, e vinguimen al Taix, hon trobe lo senyor Infant que esperaua. E com yo fuy partit dela companya, la companya passa per lo pas de Christopol ab gran affany, e puys per jornades anarensen a vn cap qui ha nom Sacer Andria, qui es vn cap de mar prop D. X X. milles dela ciutat de Salonich. E en aquell cap en la entrada ells se tendaren, e daqui corrien ala ciutat de Salonich, per tot aquell pays, que trobaren terra noua: e pensaren de consumar aquella encontrada, axi com hauien feyt aquella de Galipol, e de Constantinoble, e de Andrinople. E axi lexar vos he a parlar dela companya, e comptar vos he vna bella ventura, que a mi vench a Galipol, que ha lloch ara de comptar.

Capitol ccxxxiiij. com Ser Tici Iaqueria vench

en Galipol a pregar mi R. Muntaner que li volgues ajudar de companya, ab que barrejas lo castell, e vila de Fuylla, hon se trobaren tres reliquies que mosenyer sanct Ioan lexa al altar quant se mes el monument.

VERITAT es que abans quel senyor Infant vengues a Galipol, vench a Galipol vn prom Genoues, per nom Ser Tici Iaqueria, qui era nabot de Micer Beneyto Iaqueria: e vench ab vn leny armat de L X X X. rems armat a pla. E com fo a Galipol demana seguretat, e que volia parlar ab mi: e yo assegurel, e ell dixme: Capita ver es que yo he tengut lo castell de Fuylla be V. anys per mon auonclo Micer Beneyto Iaqueria: are Micer Beneyto es mort, e son frare aqui comana lo castell, qui es axi mateix mon auonclo, vench de Fuylla enguany ab quatre galees, e demanam compte. E yo retili lo compte, si que sobre lo compte nons auenguem guayre be: ara he entes que ell torna ab altres quatre galees, e que vol pendre, e quen vol muntar altre Capita a Fuylla, e yo he hauda lletra de son fill que per res nol esper, que per cert sim pot pendre, quell me menara a Genoua. E axi som vengut aci a vos quen so apare-

aparellat ab tots aquells ab qui ſom vengut, queus faça fe,e homenat ge,perque ſia hu de voſtra companya. E yo que ſabia que ell era vn honrrat hom,el viu axi ſaui,e bo,receuil,e li done alberch bo, e honrrat,el fiu eſcriure per X.cauaylls armats el libre dela hoſt dela companya,que yo hauia aqueſt poder de tota la compãya, ço que negu altre no hauia E com ell fo feyt de noſtra companya,ell me dix que armas vna galea que hauia yo al port,e dos lenys, e que li donas companyo: que per cert ell faria en guyſa que hauria lo caſtell de Fuylla, e que guanyariem tot lo threſor del mon. E yo tantoſt armi la galea, e lo ſeu leny, e los altres dos lenys armats,e vna barca armada,e axi foren V. lenys:e muntaren hi tota la ſua companya, qui eren entro a L. perſones, tots homens bons, e deſtres:e mes hi per Capita vn meu coſi germa per nom Ioan Muntaner, al qual done poder de fer totes coſes axi com ala mia perſona poria fer, e ço que faes, ques faes a conſeyll tota hora del dit ſer Tici Iaqueria,e quatre altres bons homẽs Cathalans,que li aſsigne de conſell. E axi partiren de Galipol lendema dela feſta del ram. Queus dire? Quel dit ſer Tici Iaqueria feu axi,e ordona que ells vengren el caſtell de Fuylla la nuyt dela feſta de Paſqua: e a hora de matines ells dreçaren llurs eſcales al mur,que portauen fayti ces,axi com aquell qui ſabia quant hauia dalt al mur ſens mes, e ſens menys. Queus dire? Que abans que foſſen ſentits en tal lloch feu ell pujar los noſtres homens que XXX. dels ſeus, e L. dels noſtres hach ſus el mur guarnits,e apareyllats: e com aqſts foren ſus,lo jorn ſe feu,e ell ab deſtrals ab tota laltra cõpanya penſa de donar ales portes. E cõ aquells qui eren dins los hagren ſentits, preſſeren ſe ales armes,e aqueſts noſtres trencaren les portes, e penſaren de matar aqlls qui erẽ el mur,axi mateix tots aquells quis trobaren enles torres. Queus dire? Que tota hora mataren mes de CL.perſones,e los altres prengueren tots,que be hauia dins D. homens combatens. E com tot lo caſtell hagren pres,exiren defora ala vila que tenien los Grechs, qui erẽ mes de tres milia perſones, y eren llauoradors del alum qui en aquell lloch ſe feya: e barrejaren tota la vila, e prengueren, e barrejaren ço quels plague. Queus dire? Que infinitat fo ço que ſi guanya. E en aquell lloch ſe guanyaren les tres reliquies del benauenturat ſanct Ioã Euangeliſta que lexa a laltar de Efeſo, com ſe mes el monumẽt: e com

Turchs preguerẽ aquell lloch,tragueren ne aquelles tres reliquies,e puys meteren les penyora a Fuylla per formẽt. E les tres reliquies eren aqueſtes,la primera vn tros dela vera creu, que moſenyer ſanct Ioã Euangeliſta lleua dela ſua ma dela vera creu,daquell lloch hõ Ieſu Chriſt hauia tengut lo ſeu precios cap: e aquell tros era molt ricament encaſtat en or ab pedres precioſes, q̃ valien ſens nombre,que fort coſa vos ſeria de creure quius ho contaua ço que entorn li era encaſtat, ab vna cadeneta dor q̃ hi hauia,que moſenyer ſanct Ioan toſtemps la portaua al coyll. E laltra reliquia era vn camis molt precios menys de neguna coſtura,que madona ſancta Maria feu de les ſues beneytes mans que li dona, e ab aquella deya toſtemps miſſa lo benauenturat moſenyer ſanct Ioan. E la tercera reliquia era vn libre que ſapella Pocalipſi, qui era eſcrit ab lletres daur p la ma propria del benauẽturat moſenyer. S. Ioã: e enles cubertes hauia axi mateix vna grã riq̃ſſa de pedres precioſes.E axi entre les altres coſes guanyarẽ eſtes tres reliquies,les quals ſe guanyaren perço com ja ſabia ſer Tici Iaqueria hon eren, e axi ab grã guany tornarenſen a Galipol,e aqui partirẽ tots llur guany. E per ſort partim les reliquies, e a mi vench la ſort de la vera creu, e a ſer Tici lo camis,e el libre:e puys lals ſe parti axi com partir ſe deuia,e axi veus cõ nos pres de la companya de ſer Tici Iaqueria. E puys ſer Tici ab ço q̃ hach guanyat arma lo ſeu leny dela ſua gent,e de la noſtra,e vench ſen ala illa de Taix hon hauia vn bell caſtell,e pres aquell caſtell, e la vila, el endreça:e en aquell caſtell vinguiyo,e trobe lo ſenyor Infant ab quatre galees,e aqui me eſpera ell com yo ane ala companya a pendre comiat,e aqui torne yo al ſenyor Infant. E ſi hanch vaes a negu bo hom acullir ſon amich Micer Tici Iaqueria ſi feu a mi, quen contiuent me lliura lo caſtell,e tot quant hi hauia,e penſa del ſenyor Infant,e de nos tots molt ricament be tres jorns quens hi feu eſtar,puix ſe proferi ami dela perſona,e del caſtell,e de ço que hauia. E yo doneli molts areus de diuerſes maneres,e li done vna barca armada de XXIIII.rems,e lexi li be XL. homens qui volgren romandre ab ell a ſou:E axi lexe lo be fornit,e arreat:perque liximpli es ver del Cathala qui diu: Fes plaer, e no guarts aqui,quẽ aquell lloch que yo james no cuydaua eſſer reebi yo tant gran plaer:e lo ſenyor Infant per mi,e tota noſtra companya,e ſi ops nos fos en aquell caſtell nos pogrem tuyt ſaluar,e per aquell pogrem mes auant conquiſtar.

Capitol ccxxxv. com lo Senyor Infant, en Ferrando feu la via del port del Almiro, e crema, e aplana tot quant hi hauia: don feu la via dela illa de Spoll hon combate lo castell e barreja la vila: e com fo al cap dela illa de Negrepont hon fo pres en se per Vanecians.

SIque prenguem comiat de ser Tici Iaqueria, e partim nos dela illa del Taix ab lo senyor Infant: e lo senyor Infant feu me lliurar la millor galea que ell hauia apres la sua, la qual hauia nom la Espanyola. E ab les quatre galees sues, e lo leny armat meu, e vna barcada mia, fem la via, del port del Almiro, qui es enlo ducat de Tenes, hon lo senyor Infant hauia lexats quatre homens per fer bescuyt com entra en Romania: e no hi trobam ne els homens, ne lo bescuyt, que tot lagren barrejat les gents dela terra. E si hanch liu barrejaren, bens en venjam, que tot quant hi hach metem a foch, e flama: puys partim del Almiro, e anam nosen ala illa de Spoll, e aqui combatem lo castell, e barrejam tota la illa, e puys fom al cap dela illa de Negrepont. E lo senyor Infant dix, que volia passar per la ciutat de Negrepont, e nos tuyt diguem que per res no fos. E es ver quell nera passat al entrar de Romania, e hagren li solas, e companya: e cuydas que aytal li faessen aquella hora: e axi a força de tuyt ell se apodera quen passam. E axi ala mala hora nosfaem aquella via, ens metem la corda per lo coyll hauent vista nostra: perque es gran perill anar ab fill de Rey joue, quells son de tant alta sanch, que nos penssen que per res nul hom los degues fer nul greuge: e segurament axi deuria esser, si conexença hauia enlo mon, mas lo mon es axi desconexent quen poques coses ret anegu compliment de deute. E axi mateix son senyors que nols gossa hom contrastar a res quells se vullen apoderar: perque axi esdeuench de nos, que la nostra destructio haguem a consentir, e anam nosen ala ciutat de Negrepont, e aqui trobam que hauien vengudes X. galees, e vn leny de Vanecians armades de que eren Capitans en Ioan Teri, e en Marcho Miyot: e anauen per Micer Carles de França aqui sesguardaua limperi de Constantinoble, e ala companya: e hauia hi per Micer Carles vn rich hom Frances per nom Micer Tibaut de Sipoys. E axi lo senyor Infant feu se assegurar ell, e tota sa companya: e los senyors de Negrepont assegura-

ren nos,e els Capitans de les galees atretal,e conuidaren lo senyor Infant:e com fo en terra van les galees dels Vanecians sobre les nostres, e assenyaladament sobre la mia, com era veu que yo treya de Romania tot lo thresor del mon.E al muntar que faeren mataren ne mes de X L. homens, e axi mateix hagren mort mi, si yo hi fos,mas yo nom partia vn pas del senyor Infant: e axi barrejaren me la galea,e tot quát hi hauia,que era vna gran cosa, e puys prengueren lo senyor Infant,e X.dels millors qui eren ab ell.E com aquesta traycio hagren feyta Micer Tibaut de Sipoys lliura lo senyor Infant a Micer Ioan de Misi senyor dela terça part de Negrepont,e quel menas al Duch de Tenes, e quel guardas per Micer Carles,e que faes ço que ell li manaria. E axi menaren lo ab VIII. cauallers,e quatre escuders ala ciutat Destines, e ell castell qui ha nom senct Tomer ell lo feu metre, el feu be guardar. E donaren a entendre a Micer Tibaut de Sipoys homens de Negrepont, que si volien acabar res ab la companya, que hi tornassen mi,que yo men portaua gran res del thresor dels homens dela companya: e axi que farien dos bens, quen farien plaer a la companya, e daltra part quells sabien quem matarien tantost, e axi no seria qui demanas ço que hauien lleuat. E axi mateix que hi tornassen en Gracia Gomis Palasin aqui en Rochafort volia pijor que a hom del mon, e quen farien gran plaer an Rochafort. E axi com los ho conseyllaren, axi ho faeren, que tornaren an Gracia Gomis, e mi ala companya:e com foren ala companya tantost presentaren an Gracia Gomis an Rochafort,e ell ne hach gran goig. E tantost vench ala popa dela galea, e axi com fo en terra sens altra sentencia en presencia de tuyt, en Rochafort feu li tolre la testa,de que fo gran tala,e grá dánatge, quen veritat ell era hu dells bons cauallers del mon de tots feyts.

Capitol ccxxxvj. com la companya salegra

de vaer tornar a mi R. Muntaner,e com en Rochafort pensa dacostarse a Micer Carles de França,e feu jurar Capita a tota la companya (mala asos ops) an Tibaut de Sipoys per Micer Carles de França.

E com

E C O M aço hagren feyt, traguèren mi en terra, e com aquells dela companya me vaeren, en Rochafort, e los altres van me tots besar, e abraçar, e començaren tuyt a plorar de ço que yo hauia perdut: e els Turchs, e els Turcoples auallaren tuyt, e volien me besar la ma, e començaren a plorar de goig, pensant que yo volgues romandre ab ells. E tantost ab en Rochafort, e tuyt ensemps qui macompanyaren, menaren me al pus bell alberch que hi era quem faeren tantost desiurar: e com fuy en lalberch, aqui trameteren me los Turchs X X. caualls, e mil perpres dor: e els Turcoples atretal. E en Rochafort trames me vn bon cauall, e vna mula, e C. cafisos de ciuada, e C. quintars de farina, e carnsaladà, e bestiar de vna manera e daltra: e axi mateix no hi hach Adalil negu, ne Almugaten, ne nul hom que res valgues que nō trametes present, axi que tota hora sma hom que valia ço quem trameteren dins tres dies quatre milia perpres dor: si que en Tibaut de Sipoys e els Vanecians se tengren fort per decebuts com mi hagren tornat. E com aço fo feyt en Tibaut de Sipoys, e els Capitans de les galees entraren en parlament ab la companya de llurs affers. La primera cosa que faeren, hagren a prometre a la companya, que ami faessen satisfer del dan quem hauien donat, e aço hagren a jurar: que la companya los dix, que yo era estat llur pare, e llur Gouernador, depuys que eré partits de Sicilia, e que hach mal entrells nos poch moure mentre yo fuy ab ells. E ençara si yo fos estat ab ells, aquell mal no fora estat feyt den Berenguer Dentença, e dels altres. Si que aquest fo lo primer capitol quells los hagren a prometre, e a jurar: e ateneren ho mal, e lleig: perque Deus mes mal prou en tots los feyts, segons que auant entendrets. Queus dire? Quen Rochafort esguardant que la casa de Sicilia, e Darago, e de Mallorques hauia perduda, e ençara de tota Cathalunya, pensa que sacostas a Micer Carles, e axi jura, e feu jurar a tota la companya la senyera de Micer Carles de França, mala a los ops, e dela vna part, e de laltra. E com hagren feyt sagrament, e homenatge an Tibaut de Sipoys per Micer Carles, juraren per Capita lo dit Micer Tibaut de Sipoys, qui tot suau mena la Capitania, e axi mateix que veya que als no podia fer. Queus dire? Com hagren jurat en Tibaut, ell se cuyda que nul hom no hi gosas manar sino ell, mas en Rochafort lo demanaua menys que vn ca, ans feu fer sagell

ab vn

ab vn caualler, e coróna daur, ques cuydaua corônar Rey de Salonich. Queus dire? Com aço fo feyt, en Tibaut fo Capita del vent, axi com son senyor fo, que fo Rey del Xapeu, e del vent, com hach presa la donacio del regne Darago, axi fo ell Capita del Xapeu, e del vent. E com los Capitans deles galees vaeren aço, ells se pensaren que hauien acabat ço perque eran venguts, puys hauien en Tibaut mes per Capita dela companya: e presseren comiat, e volgrensen tornar. E la companya, e els Turchs, e els Turcoples, e encara en Tibaut pregaré a mi que romangues: e yo dix, que per res nou faria. E com vaeren que als no hi podien fer, ne acabar, faeren se venir los Capitans de les galees, e pregaren les charament de mi. E tantost donaren me vna galea en que anas tota ma companya; e Micer Tari lo major Capita, volch que yo anas en la sua galea. E micer Tibaut feu cartes a Negrepont, que tot hom en pena de cors, e dauer, qué retes lo meu: e yo done tots los caualls, e atzembles, e carros a aquells qui eré estats de ma cõpanya: e axi pris comiat de tuyt, e recullim enla galea de Micer Ioan Tari: e si hanch nul hom rebe honor per gentil hom, yo si fiu dell, que tota hora volch que jagues ab ell en vn llit, e solament menjauem am dosos a vna taula.

Capitol ccxxxvij. com les galees de Vanecians

se partiren dela companya, e yo R. Muntaner ab ells per recobrar ço quem hauien pres: e com ani ala ciutat Destines per raho de pendre comiat del senyor Infant en Ferrando, e per que li fessen honor.

EAXI venguem nos en ala ciutat de Negrepont, e com fom ala ciutat, los Capitans digueren al Batle de Venecia que faes cridar, que tot hom qui hagues haut res del meu, que mo retes, en pena de cors, e dauer: e axi mateix Micer Ioan Damici, e Micer Bonifaci de Verona faeren atretal; com hagren vista la carta den Tibaut de Sipoys. Queus en diria? Quells foren molt volenterosos, que del vent yo fos satisfet: mas dela roba non poguem gens cobrar. E yo pregue Micer Ioan Tari, que li plagues que yo pogues anar ala ciutat Destines al senyor Infant: e ell dix, que per amor de mi que ell me esperaria quatre jorns,

la qual

la qual cosa yo li grahi molt. E tantost hagui cinch besties, e aneman ala ciutat Destines quin es prop. XXIIII. milles, e trobe lo Duch de Tenes malaut, qui axi malaut com era maculli, em dix, que molt era despagat del dan que hauia pres: e que ell se proferia a mi, que en tot ço que yo vaes quell mi pogues ajudar que mi ajudaria. E yo fiu li moltes gracies, e dix li, que lo major plaer que el podia fer a mi, seria que ell faes tota honor al Senyor Infant: e ell respos que daços tenia ell molt per tengut, e que era molt despagat, com en aytal cas los hauia a seruir. E yo preguel, que li plagues que yol pogues vaer. E ell dix que hoch vaer, e esser ab ell: e que per honor de mi que mentre que hi fos yo, que tot hom hi pogues entrar, e menjar: e encara si volia caualcar que caualcas. E tantost feu obrir les portes del castell de lenct Tomer hon estaua lo Senyor Infant, e yo anel vaer. E si agui dol com lo viu en poder daltras gents no mo demanets, que esclatar cuyde per lo cor: mes el per la sua bontat ma conorta. Queus dire? Dos jorns estech ab ell, ell pregui que li plagues a ell que yo acabaria ab lo Duch de Tenes, que volria que yo estigues ab ell. E axi ell dix, que no era mester que yo romangues; ans era ops que yo men pensas danar en Sicilia, e ell fer nia carta de crehença al Senyor Rey de Sicilia, que a negu altre non volia escriure. E tantost feu fer la lletra, e dix me tota la missatgeria que yo degues dir, e tot ço que fer degues, que ell be sabia que no hauia hom el mon qui tambe sabes los feyts que li eren esdeuenguts en Romania com yo, e segurament deya veritat.

Capitol ccxxxviij. com yo R. Muntaner prengui comiat del senyor Infant en Ferrando pera venir en Sicilia, e com les galees de Venecians se trobaren ab aquelles den Riambau Desfar, trameteren lo senyor Infant al Rey Robert, e fo fora de preso.

PUYS COM HAGVI estat dos jorns, pres comiat dell ab gran dolor, que per poch lo cor nom esclata: e lexeli daquells pochs diners que portaua partida, e en cara despuylle vnes vestidures que portaua, e done les al coch quel Duch li hauia lliurat. E parle apart ab ell, qs guardas que no

que no sofferis que res qui dan li pogues fer li fos mes en la vianda, que si bona guarda ne feya de mi, e daltres nauria molt de be, si quel posa les mans els euangelis, e jura en mon poder, que abans se dexaria tolre la testa quell sofferis que mal li vengues nengu per mejar que li apareyllas. E axi partim dell, e hagui pres comiat del Senyor Infant, e de sa companya: e ane pendre comiat del Duch, e la sua marce donam de ses joyes riques, e bones, e partim paxat dell, e tornem a Negrepont hon trobe les galees que no esperauen sino mi. E tantost recullim, e partim de Negrepont, e anam refrescar ala illa de Sete pace, e puys ala Cidia, e puys a Maluesia, e a Malea, Sentannel, e al port deles Guatles, e puys a Curon, e de Curon anam nosen ala illa de Sapiencia: e aquella nuyt jaguem en aquella illa. E com vench al mati, nos guardam, e vaem venir quatre galees, e vn leny per lla hon nos erem venguts: e tantost nos lleuam de la hosta, e faem llur via. E ells quins vaeren pensaren darmar si mateix, e yo guarde, e viu luyr los capells de ferre, e les escones munteres: e tantost pensem que eren les galees den Riambau Desfar: de qui yo hauia ja hauda llegua: e tantost you dix al nostre Capita, e axi los Vanecians pensaren darmar. E a cap de peça lo leny armat den Riambau Desfar, vench ab en P. Ribalta qui era a popa: e tantost yol conich, e axi ell sacosta: e ell quem vae hach gran goig, e axi munta ala galea a mi, e dix me que les galees eren den Riambau Desfar: e els Capitans dels Vanecians traguerem me a vna part, e digueren me que yo quels desenganas daquest caualler, si era hom maluat, e si era hom que hagues feyt mal a Vanecians. E yo dix los, que per cert q̃ era prom, e hom qui per res no faria mal a nul hom qui fos amich del senyor Rey Darago, ans los pregaua quel amassen el honrassen aytant com estariem ensemps: e axi ells faeren desguarnir les galees, e diguere a mi que yo quels assegu ras de part dells, e que vinguessen ala bona hora. E axi yo el munte el leny ab en. P. Ribalta, e ane an Riambau Desfar, e feu desguarnir tot hom: e axi ensemps vinguen nosen a les galees, e aqui saluda nos los vns als altres, e tots ensemps anam nosen ala illa dela Sapiẽcia: e aqui metem tots escales en terra, e aqui los nostres Capitans conuidaren an Riambau Desfar, e tots los caps: e aquell jorn estiguem aqui e-stro adespertada, e despertada lleuam nosen tots ensemps, e anam a Mato, e aqui refrescam totes les galees, e lleuaren aygua: e lendema anam

anam nos en ala plaja de Matagrifo, e lleuam axi mateix aygua, e puys anam nosen en Clarença. E en Clarença les galees dels Vanecians sauien aturat, per ordonar quatre galees que hauien a lexar en guarda: e axi yo mudem ab en Riambau Desfar quim feu lliurar vna galea ab ma companya, e Micer Ioan Tari Capita dels Vanecians donam dues botes de vi, e bescuyt assats, e carn salada, e tot ço que hauia en la sua companya, e yo quim fiu comprar en Clarença ço que hauia mester. E axi pres comiat dells, e ab en Riambau pensam de venir nosen en Curso, e puys trauessam de Curso, e pressem terra al golf de Taranto: ço es ala exida del cap deles Lengues, e puys costejam la Calabria, e venguem nosen a Masina. E a Masina en Riambau Desfar desarma, e ell e yo anam nosen al senyor Rey que troba a Castrenou: e aqui el senyor Rey aculllech be an Riambau, e donali deses joyes. E puys anasen en Riambau, e yo romangui ab lo senyor Rey, e done li la carta del senyor Infant, e li dix tota la missatgeria: e lo senyor Rey fo molt despagat dela preso del senyor Infant. E tantost trames ne missatge al senyor Rey de Mallorques, e al senyor Rey Darago. E entre tant missatge vench de Micer Carles al Duch de Tenes, que trametes lo senyor Infant al Rey Robert: e tantost ell lo hi trames a Brandis, e de Brandis anaren per terra en Napols, e en Napols lo senyor Infant estech en preso cortesa: que era guardat, e caualcaua ab lo Rey Robert, e menjaua ab ell, e ab madona la Regina muller del Rey Robert, qui era sa germana. Queus dire? Mes de vn any estech lo senyor Infant en preso. E puys lo senyor Rey son pare recapta ab lo Rey de França quel li trametessen: e axi lo Rey de França, e Micer Carles manaren per llur missatge al Rey Carles (qui encara era viu) e al Rey Robert, quel trametessen al senyor Rey son pare. E tantost trameteren lo al senyor Rey son pare, e prengueren terra Acoplliure, e feune festa gran lo Senyor Rey son pare, e madona la Regina sa mare, e tots quāts nauia en totes les terres del senyor Rey de Mallorques: perço com tots lamauen mes que Infant quel senyor Rey hagues. E axi lexar vos he estar lo senyor Infant, qui es ab lo senyor Rey son pare sa e alegre: e tornar vos he a parlar dela companya entro quels vos haja menats en lo ducat de Tenes hon vuy son.

Capitol

Capitol ccxxxix. com en Rochafort fo *pres per la companya e lliurat an Tibaut de Sipoys: lo qual menys de sabuda dela companya sel mena, el lliura al Rey Robert, quil mana metre en vna bolta en Versa hon mori de fam.*

E COM en Rochafort hach feyt sagell, apoderas axi de la host, que meyns hi conexien en Tibaut de Sipoys, que vn sarjant: si que ell fo mol dolent, e tench se fort per escarnit: e en Rochafort desconech se, axi que nul hom no moria enla host, que ell no prengues tot quãt hauia. E daltra part, si negu hagues bella muller, o bella filla, o bella amiga, mester era quell la hagues: axi que no sabien que sen faessen. Sique alasi tots los caps de companyes segretamẽt anaren an Tibaut de Sipoys, e digueren li, quin consell los daua den Rochafort, que nol podien sofferir. E ell respos los, que consell negu nols podia donar, que ell era senyor: mas si ells volien be fer, que pensassen duna part, e ell daltra que farien: e tot aço deya en Tibaut, ques pensaua quel volguessen trayr, e deçebre. E axi en Tibaut ana an Rochafort, e a vna de part repres lo: e ell no li ho pres en res be. Si quẽ Tibaut hauia trames son fill en Vanecia, que li armassen VI. galees: e aquelles ell esperaua. Si que a poch de temps vengren ab son fill quin era Capita. E com les galees foren aqui, ell se tench per estort: e trames al cap de companyes segretament, e demanals que hauien pensat en aquell feyt den Rocha fort. E ells respogueren, que tenien per be que Micer Tibaut faes cridar conseyll general, e comen serien a conseyll, quells dirien tot ço quels feya, e quel pendrien en persona, el lliurarien: e axi se feu per llur desastre, que lendema que foren a conseyll ells lo mogren de noues, e sobre les noues prengueren lo, e lliuraren lo an Tibaut. De que faeren lo major desastre que hanch gents faessen, com lo lliurarẽ anegu: mas que ells mateixos sen pressessen venjança, si res nauian en cor de fer. Queus dire? Que com Micer Tibaut tench en Berenguer de Rochafort, e Nesbert son frare (que llur auonclo, e en Dalmau de sanct Marti era mort no hauia molt de malautia) los caps de companyes corregrẽ al alberch, e ales caxes den Rochafort, e trobaren tantes perpres dor q̃

XIII.

XIII.perpres né partiren per home,e axi barrejaren li tot quant hauia. E com en Tibaut téch en Rochafort, e ſon frare,vna nuyt ell ſe recullí tot celadamét en les galees ab tota ſa companya,e mes dins en Rocha fort,e ſon frare: e tantoſt ell bate de rems , e lexa la companya ſens comiat que no pres de negu.E al mati com la companya no troba Micer Tibaut,e vaeré que ſen fos anat,e que ſen hach menat en Rochafort, foren molt dolents: e penediren ſe de ço que hagré feyt,e moch ſe entrells vna remor quis van pendre ales armes,e van a lancejar XIIII. caps de companyes qui en aquell feyt hauien conſentit.E puys van ne elegir dos dacauayll,e vn Adalil,e vn Almugaten p quis regiſſen entro haguessen cap: e axi eſtegré en aqueſta manera regent los quatre dela hoſt a conſell dels XII.E en Tibaut de Sipoys anaſen entro en Napols e lliura al Rey Robert en Rochafort, e ſon frare quils volia pirs que a hom del mon,per los caſtells de Calabria que no hauia volgut retre axi com los altres. E com lo Rey Robert los tench, ell los trames al caſtell a Verſa,e en vna volta ell los mes amdoſos frares, e aqui ell los lexa murir de fam : que hanch pus hi foren entrats nols dona hom a menjar,ne a beure.E axi podets vaer que qui mal fa,nol ſe lunya de ſi: e hom en major grau es lom , e pus pacient , e pus dreturer deu eſſer. Araus lexare a parlar den Rochafort,que ſon temps ha complit,e tornar vos he a parlar dela companya.

Capitol ccxl. com lo Duch de Tenes lexa lo

ducat al compte de Brenda, e com dit Compte eſſent deſafiat per lo Diſpotat Delarta, e per lo Senyor de la Blaquia, e Lemperador, hach la companya en ſa ajuda, e cobrada tota ſa terra volch percaſar la mort ala companya, hon fo mort ell, e els ſeus.

EN aqueſt temps ſeſdeuench, quel Duch de Tenes mori de malautia,e no hach fill,ne filla: e lexa lo ducat al Cópte de Brenda,qui era ſon coſigerma.E el Compte de Brenda nodris en Sicilia llonch de temps al caſtell de Goſta com era fadri,que ſon pare lo hi mes en recena,que hi fo pres,e exiu ab reſcat,e per axo feyas amar a Cathalans,e parlaua en Cathalaneſch. E cõ fo al Ducat lo Diſpotat Delarta deſafialo , e Langlo ſenyor dela Bla-

quia atretal, e Lemperador: axi que de cascuna part li donauen assats que fer. E trames sos missatgers ala companya, els promes de pagar lo sou de VI. mesos si li venien ayudar. E encara puys de mantenirlos en aquell sou: ço es a saber quatre vnçes lo mes per home a cauayll armat, e dos per cauayll alforrat, e vna vnça per hom de peu: si que daço faeren llurs conuinences, ab cartes jurades de cascuna part. E sobre aço la companya partis de Saserandria, e vench ala Morea ab gran afany que sofferiren a passar la Blaquia, qui es la pus fort terra del mon. E com foren el ducat de Tenes, lo Compte de Brenda acullils be, els dona encontinent paga de dos mesos, e començaren a venir contra los enamichs del Compte: si quen poch de temps hagren consumada tota la frontera dels enamichs del Compte. Queus dire? Que cascuns hagren goig, que poguessen fer pau ab lo Compte. Si quel Compte cobra mes de XXX. castells que li hauien lleuats, e ab gran honor posas ab Lemperador, e ab Langlo, e ab lo Dispotat: e aço hach feyt dins VI. mesos, e no hach feyta paga mas de dos mesos. E com ell vae que hach pau ab tots sos vehins, pensa vna gran malauentura: ço es a saber que pogues destroyr la companya, e tria estro C C. homens dela host de cauall dels millors que hi eren, e estro a C C C. de peu: e aquells ell feu de casa, els quita, els dona terres, possessions: e com be los hach assegurat, ell mana als altres que li exissen de son ducat. E aquells digueren, quels pagas ço que li hauien seruit. E ell dix los quels daria la forca. E entretant ell hach feyts venir qui dela terra del Rey Robert, qui del principat dela Morea, qui de tot aquell pays be D C C. cauallers Francesos. E com los hach ajustats, ajusta be XXIIII. millia persones de peu Grechs del ducat: e llauors host feyta ell vench sobre la companya: e aquells dela companya quiu saberé, ab llurs mullers, e ab llurs Infants exiren los en vn bell pla prop Estines. E en aquel lloch hauia vn pantan, e daquell pantan, la companya se feu escut: mas com los C C. homens de cauall dels Cathalans, e els CCC. de peu vaeren qúe adeueres se feya, anarénsen tots ensemps al Compte, e digueren li, Senyor nostres germans son aci, que nos vaem quê vós volets destroyr a gran tort, e a gran peccat, perque nos vos deyem, que ab ells volem anar a murir: e àxi desafiamvos, ens espedim de vos. E lo Compte dix, que anassen ala mala ventura, que bo era que murissen ab los altres: e axi tots plegats anarensen mesclar

ab la companya, e pensaren tuyt de arrengar batalla. E els Turchs, e els Turcoples anarensen ajustar tots en vn lloch, que nos volgren mesclar ab la companya, pensant que nos faes ab acordada pensa dels vns, e dels altres, per destroyr ells: e axi volgren estar tots plegats ala vista. Queus dire? Lo Compte bataylla a rengada ab C C. cauallers Francesos, tots ab esperons dor, e molts daltres del pays, ab les gents de peu vench vers la companya. E ell mes se ala deuantera ab la sua senyera, e pensa de brocar, e va ferir ala companya: e aquells dela companya anaren ferir en ell. Queus dire? Quels caualls del Compte al brugit quels Almugauers faeren, giraren enuers lo pantan, e aqui lo Compte caygue, e la sua senyera, e tots aquells qui ala deuantera vengren. E els Turchs, e els Turcoples que vaeren que adeuers se feya, pensaren de brochar, e de ferir enells: e la batalla fo molt fort: mas Deus qui tots temps ajuda a la dreta, ajuda a la companya en tal manera que de tots D. C C. cauallers non escaparen mas solament dos que tots muriren: e lo Compte, e tots los altres Barons del principat de la Morea, que tots eren venguts per destroyr la companya. E daquests dos fo la hu Micer Bonifaci de Verona, senyor dela terça part de Negrepont, qui era molt prom, e bo: e tostemps hauia amada la companya. Si que tantost lo saluaren, quel conegren. E laltre Micer Roger Deslaur, vn caualler de Roseyllo, lo qual moltes vegades era estat per missatge ala companya. E axi mateix muriren tots quants homens hauia a cauayll del pays: e de peu ne muriren mes de XX. milia persones: e axi la companya lleua lo camp, e hagren guanyada la bataylla, e tot lo ducat de Tenes. E tantost com lo camp hagren lleuat, pregaren Micer Bonifaci que fos Capita. E ell nou volch pendre per res. E axi faeren Capita a Micer Roger Deslaur: e li doren per muller la muller qui fo del senyor dela Sola, ab lo castell dela Sola: e axi partiren se la ciutat de Estines, e totes les viles, e els castells del ducat: e donaren les dones per mullers a aquells dela companya, e a cada hu segons que era bon hom, e donauen a tal tant honrrada dona que no li tanguera que li donas aygua mans: e axi asseguraren sen, e ordonaren llur vida en tal manera, que si sauiament ho volen tenir, per tostemps ells, e els llurs hi hauran honor.

 Capitol

Capitol ccxli: com los Turchs se partiren dela companya, e Genouesos los presseren tots en fe a Bochadauer: e com aquells qui eren romasos enla part de Galipol foren morts per Lemperador de Constantinoble.

ELLS Turchs, e els Turcoples qui vaeren que daqui auant la companya no sen tenia a partir del ducat de Teries, e hagren tot lo mon guanyat, digueré que sen volien anar: e els Cathalans digueren los quels darié tres, o quatre llochs, o mes del ducat, lla hon se volguessen, e quels pregauen que romanguessen. E ells digueré que per res non volien romandre, que puys los hauia Deus feyt be, q̃ tuyt eren richs, q̃ sen volié tornar al reyalme de Natuli, a llurs amichs. E axi partirense ab gran amor, e ab gran concordia los vns dels altres, es proferien los vns als altres ajuda si ops lauien. E axi tornarensen saluament estro a Galipol a poques jornades, affegant, e cremát tot ço q̃ dauant los venia, que no hauien recat que nul hom los estigues dauát en tal manera hauien lexat Limperi los Cathalans. E com foren en Bocadauer vengren a ells X. galees de Genouesos per tractamét del Emperador, e digueren quels passarien lo bras de Bocadauer, que no ha dample pus de quatre milles en aquell lloch: E axi auengren se ab ells, e juraren los sobre los sancts euangelis, que saluament, e segura los passarian lo bras de Bocadauer: que no ha dample pus de quatre milles en aquell lloch: axi que passaren vn viatge dela pus menuda gent que hi era. E com aquells honrrats vaeren que be hauien passada aquella gent, meterense enles galees: e com foren en les galees alentrant lleuaren los totes las armes, que axi era en conuinéça quels Turchs lliurassen totes les armes als Genouesos: e los Genouesos metien les totes en vna galea. E puys com los Turchs foren recullits en les galees, qui eren menys darmes, los mariners lexaren se correr sobrells, e mataren ne be la meytat, e los altres meteren se de sota: e axi hagren ne la major part daquells qui bons eren, e menaren losen a Genoua, els anauen venent per Pola, e per Calabria, e en Napols, e en tot lloch: e daquells qui eren romasos en la part de Galipol non escapa negu, que Lemperador hi hach molta gent feyta venir de Constantinoble, que tots los mataren. E axi los Turchs veus ab qual falsia, e ab qual desleyaltat foré consumats per Genouesos, que non escaparen mas aquells qui enla primera

primera vegada passaren.E daço foren molt despagats aquells dela cõpanya com ho saberen.E axi veus los Turchs quina fi han feyta,ne cõ mala a llur ops se partiren de la companya.

Capitol ccxlij. com la companya elegi per cap

Linfant Manfre fill segon del Rey de Sicilia, el jurarenper cap, e senyor: e com essent tant poch, lo senyor Rey trames Capita per Linfant an Berenguer Estanyol, qui gran temps rege molt sauiament la host.

E Com los Cathalans se vaeren axi ordonats en lo ducat de Tenes,e senyors del pays,tots ells trameteren llurs missatges en Sicilia al senyor Rey,que si a ell pleya hu de sos fills trametre a ells,q̃ ells lo jurarien per senyor,e li lliurarien totes les forçes q̃ tenien: quells be veyen que no estauẽ be menys de senyor.E lo senyor Rey de Sicilia hach son consell quels donas per senyor lo segon fill que ell hauia:ço es a saber Linfant Manfre.E ells tẽgrẽ se per pagats, mas dix los que encara era tan poch que no era saho quell los trametes:mas quel jurassen per senyor,e per Linfant yria hi vn caualler q̃ seria llur Capita en son lloch.E aço atorgaren los missatges,e per tota la companya juraren Linfant Manfre per senyor, e lo senyor Rey ordona vn cauayller per nom Bñg.Estanyol, qui fo Damprada,qui ana ab ells,per esser Capita dela host:e que preses sagrament,e homenatge de tots:e axi lo senyor Rey trames los ne ab V. galees.E com foren ala companya tuyt foren molt pagats daço quels missatgers hagren feyt,e den Berenguer Estanyol quils vẽch per Capita,e per senyor de part del Infant Mãfre. Axi lo dit en Bñg Estanyol rege la host vn gran temps molt be,e molt sauiamẽt,axi com aquell qui era molt saui caualler, e hi feu molt bon feyt darmes , que la companya ordona : axi que hauia acontrastar ab grans poders,ço es a saber ab Marquen,e ab castells, e llochs de Lemperador. E axi mateix Marquen ab Langlo senyor dela Blaquia,e daltra part Marquen ab lo Dispotat de Larta , e daltra part ab lo Princep dela Morea. E en Berenguer Estanyoll ordonals axi que tota hora se retenien vna guerra,e ab los altres feyen treues. E puys com hauien consumat aquell pays hon hauien guerra,aueniense ab aquells,e feyẽ guerra ab los altres:e aquella vida mateixa tenen encara, q̃ ells menys de guerra no porien viure.

Capitol ccxliiij. com mort en Beranguer Eſtanyol, lo ſenyor Rey de Sicilia trames ala companya per Linfant Nanfos Nalfonſo Fraderich fill ſeu, e com mort Linfant Nanfos juraren per cap, e per ſenyor Nalfonſo Fraderich, e li fo donada per muller la filla de micer Bonifaci de Verona.

EPER auant en Berenguer Eſtanyol muri de malautia, e axi ells trameteren en Sicilia al ſenyor Rey, quels trametes regidor. E lo ſenyor Rey feu ſe venir de Cathalunya ſon fill Nalfonſo Fraderich que nodria ab lo ſenyor Rey Darago, e de Cathalunya ell ſen mena conpanya de cauallers, e de fills de cauallers, e daltra gent. E de Barcelona vench en Sicila, e fon gran goig al ſenyor ſon pare, com lo vae tant gran, e de tát bell tayll: e apareyllal molt be, e ab X. galees trames lo ala companya per cap, e per major per part del ſenyor Infant Manfre. E com foren ala companya, aquells dela companya foren ne molt alegres, e reberen lo ab gran honor: e ell regels, els ſenyoreja, e fa encara molt ſauiamét, e bona: e no ana a molt de temps que Linfant Manfre muri, e axi lo ſenyor Rey trames los a dir, que puys Linfant Manfre era mort, que de aqui auant tengueſſen per cap, e per major Nalfonſo Fraderich. E aquells foren ne molt pagats, e tantoſt percaſſaren li muller, e donaren li per muller la filla de Micer Bonifaci de Verona, aqui era romas tot ço que Micer Bonifaci hauia: ço es la terça part dela ciutat, e dela vila, e dela illa de Negrepont: e be XIII. caſtells enla terra ferma el ducat de Tenes. E axi hach aqueſta donzella per muller, qui fo filla daqueſt noble hom, qui fo lo pus ſaui, e lo pus cortes rich hom que creu que hanch naixques. E per la ſua boneſa vos comptare lo bon Duch de Tenes quina honor li feu, e axi Nalfonſo Fraderich hach per muller aqueſta gantil dona qui es de pare, e de mare dels nobles homens de ſanch qui ſien en Lombardia: e la mare qui fo muller de Micer Bonifaci, fo filla dels nobles homens dela Morea: e per la muller hach Micer Bonifaci la terça part de Negrepont. E daqueſta dona hach Nalfonſo Fraderich infants aſſats, e es exida la millor dona, e la pus ſauia que hanch fos en aquell pays: e ſegurament es deles pus belles Chreſtianes del mon, que yo la viu en caſa de ſon pare, que hauia eſtro a VIII. anys, que en caſa de Micer Bonifaci fom meſos ab lo ſenyor Infant, com fom preſos. Ara

daqui

daqui auant vos jaquesch a parlar den Alfonso Fraderich, e dela companya: que de aqui auant nom entrametria dells a parlar, que depuys fuy vengut en Cathalunya, ells son tan luny, que a hurtes hauria a parlar de llur feyt: e yo no vull en aquest llibre metre mas ço que es vera veritat. E axi Deus los jaquesca be fer, e dir: que de llur feyt de aqui auant nom entrametria. Mas empero vull vos comptar la honor quel bon Duch de Tenes, qui lexa la terra al Compte de Brenda, feu en vn dia a Micer Bonifaci de Verona: e aço vull comptar per tal que Reys, e fills de Reys, e richs homens ne prenguen bo eximpli.

Capitol ccxliiij. recompta qui sia estat Micer *Bonifaci de Verona, e la sua dexendença: e com lo Duch de Tenes pres caualleria del dit Micer Bonifaci de Verona, e li feu molt gran do, e honor lo dia de sa caualleria.*

VERITAT es quel Duch de Tenes era hu dels nobles homens qui sien en Limperi de Romania apres Rey, e dels pus richs. E antiguamēt forē dos frares fills del Duch de Braymon, qui passauen en oltra mar, per la sancta esgleya Romana ab gran caualleria, e ab molta altra gent, ab naus: e eren se recullits a Brandis, e a Vanecia: e linuern aconseguils al port de Clarença, e llauors aquelles gents de aquell pays eren rebels ala esgleya. E aquests dos senyors trameteren missatgers al Papa, que si ell los donaua lo principat dela Morea que ells aquell hiuern lo conquerrien, que aytant poch se podien pus anar auant. E lo Papa otorgals ho ab gran goig, si que aquells dos germans conquistaren tot lo principat, e el ducat de Tenes: e lo major fo Princep de la Morea, e lo menor Duch de Tenes: e cascu hach sa terra franca, e quitia: e donaren a llurs cauallers castells, e casals, e llochs, axi que tota hora si poblaren mil cauallers Francesos, que tots hi faeren venir llurs mullers, e llurs Infants de França. E puys tota hora aquells qui son estats apres dells prenen mullers del pus nobles barons de França: e axi per dreta llinea son nobles homens e dalta sanch. E esdeuench se quel bon Duch de Tenes, com ja dauant vos he dit, que lexa la terra al Compte de Brenda, qui volch pendre caualleria, e feu manar corts per tota

ſa terra: e mana quel dia de ſanct Ioan de Iuny, tots quants homens honrrats hauia en ſon ducat foſſen ala ciutat Deſtines, hon ell volia pendre caualleria, e axi mateix ho mana a Prelats, e tota altra bona gét E puys feu cridar per tot Limperi, e per tot lo Diſpotat, e per la Blaquia, que tot hom qui hi volgues eſſer que hi vengues a recebre dons e gracies dell. E axi fo manada cort be per VI. meſos abans ques faes. E es veritat quel ſenyor de Varona, qui es bona ciutat en Lombardia, hach tres fills, e la hu, ço es lo major, ell feu hereu de Verona, e aquell que venia apres arrea ab XXX. cauallers, e ab XXX. fills de cauallers, el trames ala Morea al ducat de Tenes. E aquell qui era Duch de Tenes, pare daqueſt Duch de qui ara vos parle, recebe lo molt volenteroſament, e donali molt del ſeu, e feu lo gran rich hom, e li dona muller ab molt gran riqueſa, e feu lo caualler, e hach de ſa muller dos fills, e dos filles. E com ſos germans ſaberen que axi be li anaua, Micer Bonifaci dix a ſon frare, qui era lo menor, que ell volia anar a ſon frare ala Morea, e al frare major plachli, e ajudali daço que poch: e Micer Bonifaci no hauia mas vn caſtell que ſon pare li hauia lexat, e aquell vene perço que mills ſapareyllas. E axi aparellas ab X. cauallers, e ab X. fills de cauallers, e pres caualleria de ſon frare lo major, perço que mes valia que fos caualler, que ſi anas eſcuder: que en aquelles parts no es honrrat negu fill de rich hom, entro que es caualler, e perço ell ſe feu caualler per ma de ſon germa. E axis parti de Lombardia, e recullis a Vanecia, e vench ſen el ducat de Tenes: e com fo el ducat vench ſe dauant lo Duch quil recebe molt be, e troba que ſon frare era mort no hauia vn mes, e quen hauien romaſos dos fills, e dos filles. E axi lo rich hom tench ſe per conſumat, que ço de ſos nabots no li profitaua res: que aquells qui eren tudors no li podien res donar, e axi podets entendre com ſe tench per deſaretat de tot. E lo bon Duch de Tenes quil vae axi deſconortat, conortal, e dix que no ſeſmayas: que ell lo rebria de ſa caſa, e de ſon conſeyll, ab tots aquells qui ab ell eren venguts: e axi lo rich hom fo recreat del tot, e lo Duch de Tenes feu li eſcriure racio bona, e bella per ſi, e per ſa companya. Queus dire? En aqueſta vida vixque be VII. anys que hanch no fo nul hom en la cort del Duch qui pus aſaltament ſe veſtis com ell, e ſa companya, ne null anas arreat com ell feya. Axi q̃ tota aquella cort acoloraua. E lo Duch de Tenes prenias guart de ſon bon ſeny, e de ſon bon enteniment: ſi

be no

be no sen feya res semblant,a daltra part trobaual enlo conseyll molt saui. Si quen aquella saho quel Duch hach manada sa propria carta cascu sesforça de fer vestits a si, e a sa companya,per honor dela cort q̃ donassen a jutglars. Queus dire? Quel jorn dela cort vench,e en tota la cort no hach mills vestit negu, ne pus honrradament, que fo Micer Bonifaci, e sa companya: e hach be C. brandons ab son senyal:a aço manlleua tot sobre la racio, que deuia abans venir. Queus dire? La festa comença molt gran. E com foren ala esgleya major hon lo Duch deuia pendre caualleria, Larquebisbe Destines deya la missa, e sobre el altar estegren les armes del Duch: e tot hom estech esperant quel Duch preses caualleria,e marauellarense quel Rey de França, e Lemperador hagren plet,e so tengren a gran honor, que dells volgues pendre Caualleria. E axi com tots estauen esperant, ell feu apellar Micer Bonifaci de Verona, e ell vench tantost, e dix li: Micer Bonifaci,seyts aqui prop Larquebisbe,be yo vull que vos me façatas caualler.E Micer Bonifaci dix li,a senyor que deyts? Trets vos escarn de mi? Segurament,dix lo Duch, no: ans vull que axi sia. E Micer Bonifaci que vae que ab cor de atendre ho deya, acostas al altar al Arquebisbe, e aqui ell feu caualler lo Duch: e com lach feyt caualler, lo Duch dix dauant tuyt, Micer Bonifaci vsança es que tostemps donem aquells qui fan cauallers als cauallers nouells qui fan.E yo vull fer tot lo contrari que vos mauets feyt caualler,perqeu yous do aci de present cincuenta milia sous de renda de torneses per tostemps daquest jorn auant, a vos, e als vostres,tots en castells,e en bons llochs, e en Francalou, affer totes vostres voluntats. E encara vos do per muller la filla de aytal Baro,qui es romasa en mon poder,qui es dona dela terça part dela illa,e dela ciutat de Negrepont. E axi veus com lo areta en vn dia,e en vna hora,perque fo lo pus honrrat do,en vn dia,que gran temps a ningun Princep faes:e fo cosa noua, e estranya. E puys vixque Micer Bonifaci rich, e bast: e li lexa sa anima lo Duch com muri, el feu procurador del ducat,entro lo Compte de Brenda hi fo. E axi podets hauer entes de qui fo filla la muller de Nalfonso Fraderich. Ara vos lexare a parlar de tots los feyts de Romania, e tornar vos he a parlar del Senyor Rey Darago, e del senyor Rey de Mallorques, e del senyor Rey de Sicilia.

Capitol cclxv. com pau se tracta entre lo *Senyor Rey Darago, e lo Rey de Castella: ab conuinença quel fill major del Rey en Iacme Darago mulleras ab filla del Rey en Ferrando de Castella.*

COM lo senyor Rey Darago hach lleuat lo regne de Murcia al Rey en Ferrando de Castella, e li hach feyta correr grans res de sa terra: el senyor Infant en P. de Castella, e daltres da quells de Castella vaeren que la guerra Darago nols era bona, e especialment don Anrich qui era molt antich, e saui, tractaren pau ab lo senyor Rey Darago: axi q̃ la pau se feu en aquesta manera, quel fill major del senyor Rey Darago, per nom Linfant en Iacme, deuia pendre per muller la filla del Rey en Ferrando tantost com fos de edat: e tantost la lliuraren al senyor Rey Darago qui la feu nudrir en Arago. E lo senyor Rey Darago rete lo regne de Murcia al Rey don Ferrando, saluant ço qui era de sa conquesta, quel senyor Rey en Iacme son aui hauia donat en dot ab vna sua filla a dõ Manuel, frare del Rey don Alfonso de Castella: e puys aquella dona muri sens Infants, e la terra hauia a tornar al senyor Rey Darago. E per la gran amistat quel senyor Rey en Iacme hauia ab lo Rey don Alfonso son gendre, a ab lo Infant don Manuel, e ara lo senyor Rey volch ho cobrar, e grã raho, e dret qui era: axi en estes paus recobra ho, e aço es Alacant, e Elx, e Asp, e Petrer, e Laualdella, e de Nouella, e la Mola, e Criuillen, e Fauanella, e Callosa, e Oriola, e Guardamar.

Capitol ccxlvj. com entre lo senyor Rey Darago e lo Rey de Castella se tracta que de tot en tot anassen sobre lo Rey de Granada, *perço que hauia trencades les treues. E com lo Rey de Castella ana assatiar Algezira, e lo Rey Darago Almeria.*

COM la pau hach fermada, lo senyor Rey Darago pensa, que pus que pau hauia ab totes gents, que anas sobre Sarrahins: ço es asaber sobre lo Rey de Granada, q̃ li hauia trencades treues, cõ lo Rey de Castella se desexi dell, perq̃ de tot en tot sen bol vejar. E tracta ab lo Rey de Castella, q̃ de tot en tot anassen sobre lo Rey de Granada: en esta manera, quel

quel Rey de Caſtella ab tot ſon poder anas aſſatiar Algezira Dalhadre, e lo ſenyor Rey Darago anas aſſatiar la ciutat de Almeria. E axi fo ordonat, e promes per caſcu dels Reys, que aço ſe complis a dia cert: e que negu no degues abandonar la guerra, ne ſon ſetge, ſens volentat del altre. E aço fo ordonat ſauiament, perço que lo Rey de Granada hagues a fer dues parts dela ſua gent. E axi ſe compli, quel Rey de Caſtella ana aſſatiar Algezira, e lo ſenyor Rey Darago Almeria, que es ciutat molt bona: e lo ſetge dura be I X. meſos, quel ſenyor Rey Darago tench, qui ab trabuchs, qui ab manganells, e ab tots apareyllaments que a ſetge pertany: quel ſenyor Rey Darago hi vench apareyllat molt poderoſament ab molts richs homens, e Barons de Cathalunya, e Darago. E entrels altres hi vench lo ſenyor Infant en Ferrando fill del ſenyor Rey de Mallorques molt ricament apareyllat, ab C. cauaylls armats, e ab molts homens da peu, e ab galees, e lenys qui aportauen los cauaylls, e viandes, e companyes, e trebuchs: quel ſenyor Rey de Mallorques volch que vengues al ſecors del ſenyor Rey Darago be arreat de tots punts, axi com aquell qui era hu dels millors cauallers del mon de ſa perſona: e parech ho be a tots los feyts quil vengren entremans el ſetge, quentye los altres feyts hi hach tres vegades faenes ab los Moros, que de tot hom ſe lleua caualleria Linfant en Ferrando.

Capitol ccxlvij. com lo Rey de Caſtella menys

de ſabuda del ſenyor Rey Darago lleua lo ſetge de Algezira, e lo ſenyor Rey Darago hach bataylla a Almeria ab los Sarrahins, e Linfant en Ferrando mata lo fill del Rey Godix Sarrahi: e com lo Rey de Granada prega de treua lo ſenyor Rey Darago.

QVE vn jorn ſeſdeuench, la veſpra de ſanct Berthomeu, q̄ls Moros ſe foren tots aparellats quants nauia el regne de Granada contra lo ſenyor Rey Darago, en colpa del Rey de Caſtella quis lleua del ſetge que tenia, ſens q̄ no hi feu res ſaber al ſenyor Rey Darago. E feu gran faylla lo Rey de Caſtella, cō al ſenyor Rey Darago nō feu a ſaber, q̄ll ſe lleuaua del ſetge: car mes a gran ventura lo ſenyor Rey Darago, qui fo ſoptat de tanta gent que li vench deſus, de que ell nos ſoſpitaua. E axi tot lo poder de Granada vench

vench la vespra de sanct Berthomeu sobre la host del senyor Rey Darago, e lo senyor Rey Darago com vae aquest poder tant gran, fo molt marauellat. mas de res no sen esmaya. Mas ordona quel senyor Infant en Ferrando estigues ab la sua companya a la ciutat a vn lloch qui ha nom Lespero Dalmeria: per ço que si negu exia de la ciutat per ferir al setge mentre ells se combatien ab los Sarrahins, quel Senyor Infant ho defensas. E vull que sapiats que era lo pus estret partit que hi era, e per ço lo senyor Infant pres aquell lloch a guardar, que daltrament no hi fora romas. Queus dire? Que com lo senyor Rey fo aparayllat ab tota la host, per ferir sobre la host dels Sarrahins, de dintre Dalmeria per Lespero per laygua dela mar entro ales cingles, exi vn fill del Rey de Godix ab be CCCC. homens a cauayll, e molta gent de peu: e el via fora se moch ales tendes del senyor Infant. E molt gint arreat ab sa companya ell exi ab tota sa caualleria molt ordonadamét: e com los Moros hagren passat Lespero, aquell del Rey Moro era bon caualler, e era hu dels bells cauallers del mon. E vench tot primer cridant ab latzegaya en la ma: Ani be ha Soltan, que als no li exia de la boca. E lo senyor Infant demana, que diu? e los torsimanys qui li eren de prop, digueren li: senyor, ell diu que es fill de Rey. Dix lo senyor Infant, si fill de Rey es, e yo axi mateix so fill de Rey. E lo senyor Infant va brocar enuers ell, e abans que ell se pogues acostar hach morts de la sua ma mes de VI. cauallers, e hach rota la llança: e puys va metre ma a la espasa, e ab la espasa en la ma ell se feu fer lloch tant, entro que vench a aquell qui cridaua, que era fill de Rey: e aquell quel vae venir, e sabe que ell era Linfant, vench vers ell, e va li donar de la espasa tal colp, que lo quarto darrer del escut li gita en terra: e fo molt marauellos colp, e crida: Ani be, ha Soltan. E lo senyor Infant va li tal colp donar de la espasa pel cap, que entro les dens lo fene, e caech mort en terra. E tantost los Sarrahins foren desconfits, e qui sen poch tornar per Lespero salua la vida, e los altres muriren tots, e axi lo senyor Infant exi a cap de aquells dela ciutat. E demétre que aquell brugit del Spero se moch, los Moros de la host apareyllarensen de ferir: e lo senyor Rey Darago volch brocar, mas en Guil. Danglesola, e Nesbert de Mediona auallaren dels cauaylls, e prengueren lo per lo fre, e digueren li: Senyor, que sera? no sia per res, quen la dauantera ha ja qui hi ferran, e faran complidament al feyt. Si quel Senyor era tant volen-

volenteros de partir, que per poch no li esclataua lo cor. E dich vos que si no fos quell hauia aquests richs homes ab daltres honrrats per capdellar, ell no u sofferra, mas no podia als fer. E axi la dauantera feri enlos Moros, si quels meteren en venço: e segurament que aquell dia hagre perduda los Moros tota la caualleria, mas per lo dupte del setge que daltra part no hi venguessen, hach a romandre lencals: no per tant que aquell dia no hi muriren sens fi de Moros, e de cauayll, e de peu: quel major feyt fo que hanch fos, e la major venço. Si que daquell dia auant los Moros duptaren axi los Chrestians, que nols gossauen estar dauant. Queus dire? Lo Senyor Rey sen torna ab tota sa gent ab gran goig, e ab gran alegre ales tendes hon trobaren quel Senyor Infant en Ferrando hach feyt darmes aytant com Roglan pogra hauer feyt, si lla fos. E lendema tengren bona festa del beneuyrat sanct Berthomeu Apostol. E com lo Rey de Granada hach vista la maraueylla quel Senyor Rey Darago hach feyta, e les sues gents, tench se per perdut, que per res no podia pensar que tant gran esforç fos enells, ne tanta de bontat. E axi hach sos missatges que trames al senyor Rey Darago, e trames li a dir, que lo pregaua ques pertis del setge, que linuern li venia desus: e que be veya quell feya per tal gēt ço que feya, en q̄ ell no trobaria neguna bontat: que perço seren lleuats del setge Dalgezira los Castellans, per quell ab ses gents perdes la persona, que la conquesta no sesguardaua a ell: e axi quel pregaua q̄ li plagues hauer treues ab ell. E ell proferiali q̄ tostemps li valdria de guerra contra tots los homens del mon, e encara que per amor dell alforraria tots los catius Chrestians que tenia, que era vna gran cosa. E com lo senyor Rey hach entesa la missatgeria, apella son conseyll, e posals dauant ço que lo Rey de Granada li hauia trames a dir. E finalment hach de conseyll, que assenyaladament per tres rahons sen tornas en sa terra: la primera raho, per linuern que li venia desus: laltra: per la grā desconexença quels Castellans li hauien feyta: la terça, per los catius Chrestians que li retia, que era major cosa que si dues ciutats Dalmeria hauia preses. E axi fo acordat, e les treues refermades. E axi lo Senoyr Rey feu recullir tota la gent, ab tot ço del llur: e com foren recullits lo senyor Rey ab tota sa gent, e ab tot ço del llur, tornasen: qui per mar, qui per terra el regne de Valencia. E axi podets entendre lo senyor Rey Darago si es volēteros de crexer, e de moltiplicar la sancta fe

catho-

catholica, com en aquella conquesta, qui sua no es, ana tenir setge: que siats certs cascuns, que si el regne de Granada fos dela sua conquesta, grā temps ha que fora de Chrestians. E com aço fo feyt, lo senyor Rey Darago fo tornat a Valēcia, e lo senyor Infant en Ferrādo ab ses galees e ab sa gent tornasen en Roseyllo al senyor Rey son pare quin hach grā goig com lo vae, e assenyaladament com tambe hi hach feytes ses faenes. Ara vos lexare a parlar del senyor Rey Darago, e tornar vos he a parlar del senyor Rey de Sicilia.

Capitol ccxlviij. com en Rogero de Luria, fill

del Almirayll en Roger de Luria ab ajuda del senyor Rey Fraderich de Sicilia ana dessatiar Gerba, qui era ab setge del Rey de Tunis: e com passant en Napols muri: e resta la terra a son germa en Carlet.

VERITAT es quen aquell temps quel senyor Rey Darago ana a Almeria, lo senyor Rey de Sicilia no estech, de tot en pau, ans li esdeuench la paraula q̄ diuen en Cathalunya. q̄ a vegades no sab hom don ve a hom mal, ne treball. E axi esdeuench al senyor Rey de Sicilia q̄ll estaua en bona pau, e esdeuench li, que ell hach assats que fer, e daffayn: empero tot ço que li esdeuēch pres ell a honor de Deu, e dela sancta fe catholica. Ara vos dire lo feyt. Veritat es que la illa de Gerba, axi com dauant hauets entes, tenia Lalmirayll en Roger de Luria: e com Lalmirayll fo mort, en Rogero son fill mantench la illa, e per colpa dofficials, la illa se reuella contra en Rogero. Si quen Rogero, ab la ajuda del Senyor Rey de Sicilia, qui li auia fermada vna sua filla per muller, que hach de madona Sibilia de Solmela abans que hagues muller, ell sen ana a Gerba ab VI. galees, e ab molts lenys armats. E lo castell de Gerba estaua assatiat, quel Rey de Tunis hi hauia trames lo Lahieni en grā Moap de Tunis ab host de Chrestians, e de Sarrahins que hauia lo castell assatiat el trencaya ab quatre trebuchs, axi que tota hora lo tench assatiat be VIII. mesos. E com en Rogero fo vengut en Gerba ab les galees, lo Lahieni hach pahor que nos metes el pas dela illa, qui es entre la terra ferma e la illa: e veya que si ho feya, e li tolia aquell pas, quells eren tots perduts: e axi lleuas del setge, e exis dela illa, e tornasen a Tunis. E en Rogero que vae que sen fo anat, trames per los veylls dela terra, e reconcilials:

concilials:e castiga aquells qui colpa hauien. E es veritat que Gerba es vna illa poblada de bones gents de armes, e enla illa ha dues partides:la vna ha nom Miscona,e laltra Moabia. E aquestes partides son axi com Quelfs,e Gibilins son en Toscana,e en Lombardia. E axi mateix aquesta Miscona,e Moabia ha tant compres,que tota Africa enla terra ferma hi es,axi Alarps,com Moaps,com Barbres.E creu que dela vna part, e de laltra hi haja morts mes de C.milia persones per part: e el cap daquest bando es tostemps a Gerba, quen Gerba se comensa,e aqui se meten encara,e donen fauor, e ajuda,a tots aquells qui de llur bádo son cascuna deles parts.E la casa de Bensimomen es cap en Gerba de Moabia,e son molt lleyals gents,e bones enuers los Chrestians. E com en Rogero hach reconciliada la illa,tornasen en Sicilia,q̃ deuia complir son matrimoni : e lo Rey Robert citalo , que vingues a ell en Napols,perço com en Calabria hauia en Rogero be XXIII castels. E axi ell ana en Napols,e lla preslo malautia,e muri: de que fo gran tala, que si hagues vixcut ell hagra be semblat Lalmirayll son pare. E romas la sua terra a son germa en Calet,qui era vn fadri de XII.anys fins a XIIII.molt bo,e saui segons sos dies.

Capitol ccxlix. com los de Miscona ab alcuns

de Moabia assatiaren lo castell de Gerba:e en Carlet ab ajuda del senyor Rey de Sicilia Fraderich anant a Gerba gita tota la caualleria,e a poch de temps muri: e com reuelats segona vegada lo senyor Rey trames en Iacme de Castellar, hon axi mateix muri.

COM los Sarrahins de Gerba saberen la mort den Rogero, e los maluats de Miscona, ab alguns maluats de Moabia, axi com la gabella del Duyques, reuelarense contra los Chrestians,e contra la casada de Bensimomen:si que meteren caualleria de Tunis enla illa,e assatiaren altra vegada lo castell.E en Carlet,ab ajuda del senyor Rey de Sicilia,e del Rey Robert,ab V. galees,e lenys ana a Gerba.E per aquella manera mateixa ell gita la cauallaria de Tunis de tota la illa. E axi mateix ell reconcilia les gents de Miscona ab consell dela casa de Bensimomen, e perdonals : e hordona la illa,tornasen en Calabria hon hauia jaquida madona Nangarina Dentença sa mare. *Alias Saurina.* E no ana a llonch de temps,que axi mateix muri,e romas la terra a vn fill que hi hauia romas fort poch: quen aquella saho no hauia V.anys

e hach

e hach nom Rogero de Luria axi com lo germa major: ço es a ſaber q̃ ell hauia nom Frances de fons: mas com lo germa fo mort al confermar li mudaren lo nom, qui hach nom Rogero de Luria. E com los maluats de Miſcona ſaberen aço, reuelarenſe contra los Chreſtians e contra aquells de Moabia. Si que la guerra comença entre ells, axi que no hi hauia caualleria eſtranya dela vna part, ne de laltra: ſaluant quen Simon de Montoliu qui era Capita dela illa per en Rogero, ab aquells del caſtell, aiudaua a aquells de Moabia, per raho dela caſa de Benſimomen. E eſtant axi la guerra, Micer Coral llança del caſtell Menart, qui era tudor den Rogero en aquelles parts, pregaua lo ſenyor Rey de Sicilia, que li plagues, quen Iacme de Caſtellar, vn hom de mar bo, e eſpert, qui hauia armades quatre galees per entrar guanyar en Romania, quel faes girar a Gerba, e q̃ veſitats lo caſtell de Gerba, e hi donas tota aquella ajuda que pogues, e ala caſa de Benſimomen atretal. E lo ſenyor Rey per amor de Micer Coral Lança, e perço que lo caſtell ne ſtigues pus fort, atorgali ho, e feu ſe venir en Iacme de Caſtellar, e manali que faes vna paſſada per Gerba, e confortas, e ajudas a aquells del caſtell: e puys que anas a guanyar, q̃ les galees ſeren armades dells diners del ſenyor Rey. E en Iacme de Caſtellar pres comiat del ſenyor Rey, e anaſen a Gerba: e com fo al caſtell meteren li lo cap entorn, que ab totes les galees ſenyera eſteſa, penſas danar ab aquells del caſtell, e ab partida de Chreſtians, e ab aquells de Moabia, contra aquells de Miſcona: axi que aquells de Moabia foren vençuts. Si quen Iacme de Caſtellar hi muri, e mes de D. Chreſtians, de que fo gran tala, e gran dany. E com aquells maluats de Miſcona hagren hauda aqueſta victoria, ja foren pus endiablats, e ab mes de ſuberbia, e mayorment hauia la follia en teſta vn traydor de Miſcona qui era llur cap, qui hauia nom Alef. Si que pus aqueſta deſconfita hagren feyta, penſaren tots de garrejar lo caſtell aquells de Miſcona. Si que de tot en tot ſe volia aquell traydor de la illa apoderar.

Capitol ccl. cō en Simon de Montoliu reques

los tudors den Rogero de ajuda, e madona Saurina Lapoſtolich, e lo Rey Robert: los quales li digueren de no: e a defalliment daqueſts vench al ſenyor Rey de Sicilia Fraderich, qui trames Micer Pelegri de Pati ab XVIII. galees, hon fo desbaratat, e pres.

Apres

APRES com lo Senyor Rey de Sicilia hach sabuda la mort den Iacme de Castellar, e dels altres fo molt despagat, mas empero conortasen en tant com ells hauien feyt mes que nols era estat manat: quel senyor Rey nols mana, que desemparassen les galees, es metessen dintre terra a combatre ab els. E a pochs dies en Simon Montoliu qui vae quel feyt dela illa estaua mal, e majorment lo castell, e quels homens del castell demanauen paga, e ell no lals podia fer. Perço com dela illa no cullia res. E axi lexa en son lloch en Bort de Montoliu cosigerma seu, e ell vench en Calabria a Madona Saurina, e dix li el estament dela illa, e del castell, e regne: e ella, e Micer Coral Lança, qui era tudor den Rogero, que li ajudassen de moneda, o de gents. E Madona Saurina en aquell temps hauia ho mal apareyllat, ans era endeutada, e empaxada per larmada den Carlet que feu com ana a Gerba: e ella no cullia res de renda en Calabria, que tota la renda era asignada a pagar los torts, e ells deutes del Almirayll, e den Rogero. E axi trames al Papa que li aydas. E dix lin de no. E axi mateix al Rey Robert, que ahi tambe lin dix de no. E a defalliment daquests vench sen en Sicilia al senyor Rey, e demanali secors, e finalment lo senyor Rey per honor de Deus, e per restaurar les gents del castell qui eren tots Cathalans, ell sempara dela illa de Gerba: en esta manera que madona Saurina, e Micer Coral lança, e en Amigutxo de Luria qui eren tudors den Rogero, faeren al senyor Rey de Sicilia axi que li lliuraren lo castell, e tota la illa, e que tot ço que ell hi bestrauria hagues sobre la illa de Gerba, e dels Querquens: e queu posseys, e queu tingues axi com cosa sua propria, entro que fos pagat de tot ço que hi bestrauria: e que de tot ne fos senyor, e major. E daços faeren bones cartes, e li manaren lliurar lo castell Gerba, e la torra dels Querquens an Simon de Montoliu quiu tenia, que era en aquell lloch present. E lo dit en Simon feu ne sagrament, e homenatge al senyor Rey, quell li retria tota hora que li ho manas: ço es a saber la illa, e lo castell de Gerba, e la torra dels Querquens. E com aço fo feyt lo senyor Rey feu armar XVIII. galees, e mes li C. homens a cauayll Cathalans de bona gent, e be M.D. homens de peu de nostra gent, axi que anaren molt apoderadament. E dona per Capita daquella gent Micer Pelegri de Pati, vn cauayller de Sicilia, e de Macina: e li feu lliurar tanta de moneda ques poguessen quitar los

CC homés

homens del castell, e dela torra daço quells era degut: e axi presseren comiat del senyor Rey, e presseren terra ala illa de Gerba en vn lloch qui ha nom la illa del Almirayll, qui es entro a V. milles lluny del castell. E axi com ells degren venir al castell per refrescar la gent, e los cauaylls dos, o tres jorns, ells se meteren mal ordonats a entrar per la illa, que viares les fo que tota Barbaria nols gosas estar dauāt: com segurament, si capdellats anassen, ja de V. tants de gents quen la illa no hauia, nols calegra tembre: mas per mala ordonacio qui entrells era, anaren descapdellats: e los Sarrahins de la illa, axi Miscona, com Moabia foren sen anats, saluant los veylls de la casa den Bensimomen, quis foren mesos al castell. E axi com los Sarrahins vaeren venir enuers ells los Chrestians sens neguna ordonacio, anaren ferir en los primers. Queus dire? Que tantost los desbarataren, e eren be XXV. milles luny del castell. Queus dire? Que Micer Pelegri fo pres, e de tots los homens Chrestians de cauayll non escaparen mas XXVIII. e los altres muriren tots: e dels homens de peu, entre Llatins, e Cathalans hi muriren mes de dos milla, e. D. e axi foren tots desbaratats. E llauors los maluats de Miscona apoderarensen dela illa, que aquell Alef se feu senyor de tots. E trames a Tunis, e lo Rey de Tunis trames li C C C. homens de cauayll Sarrahins: e axi assatiaren lo castell, que vn gat no pogra exir, que nos fos pres. E Micer Pelegri rescatas dels diners que hauia aportats pera los homens del castell. E axi les galees tornarensen desbaratades en Sicilia, hon hach gran dol, e gran dolor com ho saberen: e lo Senyor Rey sobre tot, e Micer Pelegri, e los altres XXVIII. de cauall qui eren escapats dela bataylla romangueren el castell. E si hanch vaes gents qui mal sauinguessen ab altres, ells ho faeren ab aquells del castell: que tots jorns estauen en punt de pecejarsen, e aço esdeuenia per les mullers, e amigues daquells del castell.

Capitol cclj. com en Simon de Muntoliu clama merce al senyor Rey de Sicilia Fradērich: que ell faes rebre lo castell de Gerba, e la torra dels Querquens aqui li plagues: e com dit senyor Rey offeri a mi R. Muntaner la conquesta de Gerbe, em aparelli per conquerirla.

E en

EN Simon de Montoliu tornasen en Sicilia al senyor Rey clamar merce, que ell faes rebre lo castell, e la torra dels Quer qués a qui li plagues: e que hi trametes paga. E lo senyor Rey bonament no troba qui la volgues hauer: e encara vos dich que no trobára lo senyor Rey qué galea, ne en leny qui anas a Gerba volgues pujar. Veus en quin partit era. E es veritat que yo en R. Muntaner, en aquella saho vengui en Sicilia de Romania, e demani llicencia al senyor Rey de Sicilia, que yo pogues anar en les parts de Cathalunya a pendre ma muller que hauia affermada fadrina en la ciutat de Valencia be hauia X. anys, e lo senyor Rey dix me que li pleya. E axi fiu armar vna galea de cent rems que yo hauia, que era mia: e lo Senyor Rey manam que com lauria armada la galiota, que anas a ell a Montalba vn lloch qui es la muntanya XIII. llegues luny de Mesina hon ell estaua destiu: e açó era en Iuliol, quell volia trametre joyes a madona la Regina Darago, e als Infants. e volia que yols ho portats. E yo dix li que era apareyllat de fer ço quell manas, e en aquella saho era lo senyor Rey e madona la Regina sobre Almeria: e axi fiu armar mon leny per venir en Cathalunya, e compri tot ço que mester me feu per fer les noces: e com totes coses hagui apareyllades a Macina, e la galiota armada, yo ane a Montalba al senyor Rey per pendre comiat dell. E com fuy a Montalba, lo senyor Rey sach feyt venir en Simon de Montoliu: e lendema que fuy vengut, lo senyor Rey me feu venir en lo palau dauant ell: e aqui fo lo Compte Manfre de Claramunt, e Micer Damia de Palasi, e Micer Horigo Roço, e molts daltres richs homens dela illa, e molts cauallers Cathalans, e Aragonesos, e moltes altres bones gents: axi que tota vegada hauia en aquell palau C. bons homens de gran compte, e molta daltra gent. Si que com yo fuy vengut dauant lo senyor Rey, e ell me dix: en Muntaner, vos sabets lo gran dan, e el gran greuge, e desonor que nos hauem presa en la illa de Gerba, e vans molt lo cor que nos ne puscam hauer venjança: perque nos hauem possat en nostre cor, que nos no hauem negu en nostre regne, qui ab la ajuda de Deus, nos hi pusca tant bon conseyll donar com vos per moltes rahons: e assenyaladament perço com vos hauets mes vist, e oyt en guerres que hom que sia en nostra terra, e daltra part, que hauets senyorejada gent darmes llonch de temps, e sabets com fan acomportar. E daltra part que sabets Sarrahinesch, perque podets

menys de Torsimanys fer vostres affers, axi en spies com en les altres guises en la illa de Gerba: e moltes daltres bones rahons que ha en vos. Perque nos volem, eus pregam charament, que vos hauets de ser Capita dela illa de Gerba, e dels Querquens: e que prenats ab bon cor aquest feyt, e ab bona volentat. E nos prometem vos, que si Deus vos trau a honor daquesta guerra, que nos vos farem pus hontradament anar en Catalunya a complir vostre matrimoni, que ara no fariets: e axi pregam vos, que per res nons en digats de no. E yo que viu quel senyor Rey hauia tant gran fe en mi en en aquests affers, vaig me senyar, e anem agenollar dauant ell, e fiu li moltes gracies del be que a ell pleya hauer dit de mi: e encara dela fe que hauia, que yo fos tal quen tant grans affers yo sabes donar recapte. E otorgueli tot ço quell manas en aquests affers, e en tots altres: e ane li besar la ma, e la lin besaren molts richs homens, e cauallers per mi. E com yo lo hi hagui otorgat, ell apella an Simon de Montoliu, e manali dauant tuyt que li retes lo castell de Gerba, e la torra dels Querquens, e que per ell ho delliuras a mi e que daço encontinent me faes sagrament, e homenatge que ho tenia per mi, e que ensemps anas ab mi a Gerba, e als Querquens: e que mo retes: e axiu jura, eu promes, em feu homenatge. E tantost lo senyor Rey feu me fer les cartes, e donam aytant de poder com a si mateix: axi que nos retench apellacio neguna, em dona poder que yo pogues fer donatius perpetuals, e soldejar quals gents yo volgues, e fer guerres, e paus ab tots aquells que ami plagues. Queus en dire? Que ab tot poder me trames. E yo dix li, senyor, mes haurets a fer, que vos per vostra carta farets manament al thresorer, e al Mastre Portola, e a tots los officials, e a tots los altres officials vostres que son enla Fasana de fora, que tot quant yo demanare per mes lletres me sia trames: e axi diners, com vitoaylles, com totes altres coses que mester me facen. E que ades de present manets, fer carregar vna nau de forment, e de farina, e vna altra de ciuada, e de llegums, e de formatges: e vna altra de vi, e que ades de present ne vagen. E lo senyor Rey mana que ahi tantost fos feyt, que yo li dix, senyor yo he entes que enla illa de Gerba ha gran fam, e minua de viandes: e en tota la sua encontrada, e en la terra ferme atretal. Perque ab les viandes fare combatre los vns ab los altres: si quel senyor Rey entes que yo deya be, perque ell me basta de totes coses mills que hanch senyor bastas vassayll, que hanch

hanch res nom falli. E axi pris comiat dell,e anemen a Maſina:e com yo fuy a Maſina,yom cuyde tantoſt partir. E caſcuns daquells Llatins quim deuien ſeguir penſaren me de tornar tantoſt los diners que hauien preſos:que diguerẽ que ell no volien anar murir a Gerba, ſi que llurs mares,e llurs mullers me venien plorant, que per amor de Deus cobras mos diners,que caſcuna ſen planyia que hi hauia perdut pare, o germa,o marit. E axi hagui a recobrar mos diners de tots,e hagui acordar de nou de Cathalans.

Capitol cclij. com yo R.Muntaner fui a Gerba

per Capita,e rebi lo caſtell,e homenatge de tots quants ni eren,e com tres vegades citi als de Miſcona,e Alef cap llur,els deſafihi,els mis en vn canto dela illa hon hach entrells tant gran fam que deles ſerra dures deles palmeres feyen pa.

APRES com hagui armat,yom parti de Maſina,e en Simon de montoliu ab vn altre ſeu leny armat ab mi enſemps:e a poch de temps nos fom enla illa de Gerba. E com fom al caſtell trobam que en aquella hora eren dauant lo caſtell, que hi hauien corregut be CCCC. homens da cauayll de Moros del Rey de Tunis:e tots los Moros dela illa,e trobam que la porta del caſtell eſtaua tancada. E tantoſt preſſem terra al caſtell,e entram dins:e promet vos que yo trobe axi gran guerra de dins, com de fora:ço es a ſaber entre cauallers,e eſcuders qui eren eſcapats dela deſconfita,e els homens del caſtell.E abans que yom mogues de res,yo rebi lo caſtell, e homenatge de tots quants hi eren: e puys done vna carta del ſenyor Rey a Micer Pelegri de Pati,e als altres cauallers, e eſcuders: en que lo ſenyor Rey los mana que tantoſt me faeſſen homenatge caſcuns de boca,e de mans:e que guardaſſen la mia perſona,axi com farien la ſua: e axi ells tantoſt cumpliren lo manament del ſenyor Rey. E com tot aço hagui feyt qui per grat,qui per força, yo mis bona pau entre tots: e guarde que de aqui auant negu pogues fer enuig a laltre, ne de fembra,ne de altres coſes. E com aço hagui feyt a caſcu yo doni paga,e acorriment:e entre tant lo ſenyor Rey mach trameſes les tres naus carregades,axi com yo hauia hordonat.E tantoſt com yo hagui les naus, yo tramis lo meu leny armat a Capis,hon eren tots los veylls dela ca-

sa de Bensimomen, en vn castell de vn Alarp amich llur, qui es gran senyor en aquell pays, per nom Iaçob Benatia. E tantost com ells hagren haudes les cartes quel senyor Rey los trametia, e la mia lletra, muntaren el meu leny, e vengren ami. E dementre quel leny anaua a ells, yo fiu ficar pals dauant lo castell entro a vna ballestada luny: e ordone que daquells pals en auant, en pena de traycio nul hom no passas per neguna raho, menys de ma volentat. E ordone tots los de dins, vn escudat ab vn ballester que exissen a torneig, que dues vegades lo dia nauiem cascun jorn. E nos erem entro a XXX. cauaylls armats, e entro a quinze alforrats el castell: e axi comensam nos a defendre be, e ordonadament. Si que tota hora nos trobauem defora, empero yo entretant cite los vells dela illa de Gerba de part del Senyor Rey de Sicilia, que vinguessen a mi, e tramis cartes a cascu, quel senyor Rey los trametia que obehissen mi, axi com la sua propria persona, en totes coses. E tots los veylls de Moabia vengren a mi: axi aquells qui eren fora la illa, com aquells qui eren enla illa: e a cascu yo perdoni tot ço que hauien feyt, e tantost fiu fer vn vayll ab mur defora lo castell de pedra, e de terra: e dins aquell vayll, e aquest mur yo fiu fer moltes cases de taules, e destores, e de rama: e tots aquells de Moabia de nuyt ab llurs mullers, e ab llurs infants venien a mi. E yo tantost donaua racio de farina, e de llegums, e de formatges quen venien molt abandonadament: e axi mateix tramis a dir al traydor: ço es Alef qui era cap de Miscona, que vingues a mi: e hanch nou volch fer, mas vengren a mi dos veylls de Miscona: mas les llurs gents nos volgren partir dels altres, e daquests dos fo la hu Amar be Buceyt, e laltre Barquet. Queus dire? Que no ana a vn mes que yo fuy a Gerba, que tota hora hach en mon poder trescents homens de Moabia ab llurs mullers, e ab llurs infants. E com tot aço fo feyt, yo cite tres vegades lo dit Alef, e aquells de Miscona auans que ningun mal los faes: e ells no volgren venir a marce: e com los hagui citats tres vegades, e no volgren venir a marce, desafiels, e mis enla illa CC. homens a cauayll de Alarps tots bons caualiers, qui eren amichs dela casa de Bensimomen, e eren dela part de Moabia. E a cascu yo done vn besant lo jorn, qui val tres sous quatre diners Barceloneses, e ciuada, e racio de farina, e de llegums, e de formatges. E com aço fo feyt, e els C.C. caualiers hagui dins la illa ab aquells de Moabia, yo pense a fer caualcades sobre ells: axi que de

nuyt

nuyt los saltejauem en cascu lloch. Queus dire? Que catorze mesos dura aquesta guerra, que tots dies nos trobauem vna vegada lo jorn. E la marce de Deus, dins aquells XIIII. mesos hagé dells mes de DCC persones darmes, entre morts, e presos, els desconfim dues vegades, o tres, e hauien ells be CCCC. homens a cauayll. Queus dire? Que ala fi a vn canto dela illa los fem reconar, e hach entrells gran fam: que de les serradures deles palmeres feyen pa.

Capitol ccliij. com Alef exi dela illa, e replega

be VIII. milia homens da cauayll, e quatorze barques ab que foren desconfits los Chrestians del pas: e com yo R. Muntaner mon cors feri en ells, els vaig vencre, e guanyar XVII. barques, e hagui lo pas.

EVN jorn lo dit Alef dona a entendre a les gents de Miscona que ell yria per secors, e exis dela illa, e anasen a Selim bé Margan: e Iacob Benatia e daltres Alarps, e donals a entendre que si venien enla illa quens porien tots hauer. Si que foren be vuyt milia homens de cauall qui vengren entro al pas, e aqui yo tenia dos lenys armats, e quatre barques, de que eren caps en Ramon Godá, e en Berenguer Despingals, als quals yo hauia lliurat lo pas a guardar. E com los Alarps foren lla, digueren a Alef, com porien ells entrar. E ell respost, que ell hauria tost desbaratats aquells del pas, e que puys porien entrar. Queus dire? Que ell hach quatorze barques, e aquella nuit feri els Chrestians: e a alba del dia los Chrestians foren axi soptats que pésaren de fugir, e axi lleuarense del pas. E puys dix a Selim ben Margan, e als altres, que pensassen de venir, e de entrar enla illa. E ells digeren, que abans veurien yo que faria, com aço sabria, que com fossen dins, e yo los tolia lo pas, que ells serien perduts per la poca vianda que hauien: e axi no volgren entrar aquell jorn. E tantost los nostres vengren al castell axi desbaratats, e yo fuy tant fello que per poch no penje los comits: e tantost comane lo castell a Micer Simon de Vayllguarnera, e lexél en mon lloch, e munte en vn dels lenys qui era be de vuytanta rems, e menemen los altres ab mi, e dos barques armades mes: e en aquell dia yo fuy al pas. E lendema Selim ben Margan, e los altres digueren a Alef: quens foren feyts si enla illa fossem, tuyts agres catiuats?

 uats?

uats? e dix Alef, si yous lleu aquestes del pas altra vegada,entrariets? e ells responguerent que hoch segurament. Si que arma XXI. barca,e vench enuers nos:e yo fiu darrera lo meu leny estar tots los altres. E axi com vengren, e foren prop de mi, yo vaig ferir el mig dells, en tal manera que be VII. deles barques mis a fons:e vaig me carregar sobrells:e penssam de ferir deça,e della ab los altres lenys, e barques qui tantost ferien en terra. Queus dire? Que de XXI. barca qui eren,non escaparen mas quatre,en que fugi en terra lo dit Alef: ço es a saber en la illa,que aqui era la sua companya, e en la terra ferma erē los Alarps: e axi no gosa fugir lla hon los Alarps eren,que tot lagren pecejat. E en aquell dia matam mes de CC. Moros,en haguem XVII. barques.E daquella hora avant la terra fo guanyada per nos, que tots se tengren per morts,e haguem guanyat lo pas:que daqui avant no podia entrar, ne exir negu,menys de ma volentat. E Selim ben Margan,e Iacob Benatia,e los altres que hagren vist aço, lleuaren les mans a Deus, com en la illa no eren entrats:e trameteren me vn hom nadant,q̄ sim pleya que vingues parlar ab ells en terra sobre la lur fe, e que ells muntarien en lo leny a mi. E yo ane a ells,e aualle en terra,hon me feren molta donor,em donaren de lurs joyes: e puys me pregaren quen lexas exir C. homens de cauayll que hauia ab Malef en la illa,qui eren parents,e vassaylls de Selim ben Margan, e atre tant de Iacob Benatia. E yo fiu men molt tenir a pregar, e volgrā hauer donades de part dels senyors V. milia vnces, e que ya fossen de fora, e axi a la fi yo los ho atorgue, faent semblant quem sabia greu,e mis los ho en gran seruey. Axi que yols dix,que yo ab les mies barques los ne giraria, e que hi volia esser en persona, e quem lliuras dos cauallers, e Iacob Benatia altres dos, quels coneguessen, e ques guardassen que altres hon traguessen mas aquells llurs:e ells faeren me moltes gracies.E com aço fo otorgat,vēgren apres daltres caps que hi hauia,qui men demanaren,qui deu,qui X X. e yo non volia res otorgar: e tuyt jahen me als peus,que major presa hauia de besar la ma,que si fos Rey qui entras en terra nouellament.E axi mateix ala fi otorguelsho a tots. Queus dire? Que a prometre me hagren tots los caps, que nul temps per neguna raho contrari nom vinguessen ells,ne llurs gents,en faem cartes, em prometeren,em juraren a valer ab tot llur poder contra totes les gents del mō. E daço feu Selim ben Margan, e Iacob Benatia, e Abdelabenbebet, e en

en ben Marquen, e els altres caps sagrament, e homenatge. Queus dire? Que com aço fo feyt, e fermat tots los CCCC. homens a cauayll, qui eren de la part de Miscona ab Nalef exiren de la illa dauant mi.

Capitol ccliiij. com tots los de Miscona ab en

Alef, se volgren retre a mi en R. Muntaner: e com lo senyor Rey de Sicilia trames Micer Coral Llança ab XX. galees per raho que hi prenguessem venjança de tuyt, en fo donada la dauantera a mi en R. Muntaner.

E COM aço fo feyt, yom parti dells ab gran pau, e ab grá amor, e llexe lo pas be guardat: e yo tornemen al castell que tengui lo feyt per guanyat, com se fo. E com fuy al castell yo hagi missatge daquells de Miscona, e den Alef, ques retrien a mi. E yo sens sabuda del senyor Rey nols volgui perdonar, e tramis ne vna barca armada al senyor Rey Fraderich, que volia quen faes, que tots eren morts, e perduts, si ell se volia: e que ara era hora, si venjança volia pédre. Queus dire? Lo senyor Rey hach son conseyll, que per res a marce nols preses, que gran desonor li seria, que non prese venjança del dan que li hauien donat. E axi arma X X. galees, e trames micer Coral Llança de Castellmenart ab CC. caualls armats de bona gent a Gerba, ab dos milia homens de peu, meyns daquells de les galees, e trames me a dir per la barca, que yo li hauia tramesa, que per res a marce nols prengues: ans si de fam murien, que quaix res non sabes, quels faes fer ajuda de vianda als Sarrahins qui ab mi eren. E aço mana ell perço que per fam no sen exis negu de nuyt nadant: e axiu cumpli có lo senyor Rey mana. E nos del castell qui sabem, quel senyor Rey nos trametia micer Coral Llança ab aquella gent, trameterem al senyor Rey vn missatger ab vna barca armada, en quel pregam que nos haguessem la dauantera a la bataylla, puys la fam nauiem soffert be vn any, e mig: e que conexien los Moros qui erem. E axi lo senyor Rey atorgalans. E com yo sabi que micer Coral Llança era appareyllat ab tota aquella bona gent de venir, yo pagui los C C. homens dacauayll Dalarps qui ab mi hauien estat en la guerra (que molt lleyalmét

mau ien ſeruit, ſi hanch per negun temps cauallers ſeruiren lleyalment lur ſenyor) de tot quãt yols deuia, e a caſcu done de gracia vianda que ſen portaren per quinze jorns, e vianda per llurs cauaylls: e a caſcu done vna aljuba de drap de llana, e altra de lli: e a tot los caps vna aljuba de preſet bermeyll, e altra de xalo. E fiu los poſſar en terra ferma, e axi anarenſen pagats de mi, én tal manera quem perferiré valença contra tots los homens del mon. E yo perço giten los Alarps, quels homens de Miſcona ſen tengueſſen per pus ſegurs: e yo que hauia manat que nul hom nols faes damnatge. Si que a pochs de dies Micer Coral Lança ab tota aqlla companya bona vench a Gerba, e pres terra al caſtell: e aqui auallren los cauaylls: e los cauaylls hauien tant gran paor dels camells, que de tot ſeny exien, com los veyen, ſi que hagren dacord, q̃ entre dos camells meteſſen vn cauayll a menjar prop dells: ſi que fo lo major trebayll del mon. Empero axi ſamanſaren entrells en tal manera que ab ells enſemps menjauen. Queus dire? Que XIII. jorns faem axi repoſſar los cauaylls, e la gent. E dins aquells treze jorns lo traydor Nalef vench ſe metre en poder da Micer Coral, qui li promes que nol mataria: e que li faria preſo honrrada, quel dit Alef era fals, e meſtre: e tench tot ſon feyt per perdut, e volch ſe abans metre enla preſo del ſenyor Rey, que ſi vengues en ma de noſaltres del caſtell, que be ſabia q̃ ab nos ell nos podia reſtaurar.

Capitol cclv. com hagrẽ bataylla ab los Moros

de Miſcona, els vencem, e prenguem dotze milia perſones preſes entre fembres, e infants: e com lo ſenyor Rey Fraderich de Sicilia de gracia eſpecial me dona la illa, e els Querquens a tres anys.

EAXI la veſpra dela Aſſencio nos moguem del caſtell, e aquell jorn anamnos a tendar prop dells a mija llegua, e el mati anam nosen dauant ells, e trobam los molt be hordonats dela bataylla: e foren tota hora be X. milia homens de peu darmes bons, e entro a. XXII. homens de cauayll, e no pus: e hagren meſos los homens veylls, e les fembres, e los infants en vn bell caſar hanch qui en aquell lloch era: e axi foren ſe meſos los homens darmes tots en eſquerra ab lo genoll fermat en terra tots adargats. E nos no hauem volgut que dels

noſtres

nostres Moros, ço es a saber dela nostra part, hi hagues negu: e axi fom nos da cauayll entro a CCXX. cauaylls armats, e trenta alforrats, e entro a mil homens de peu de Cathalans: que laltra gent era en les galees a guardar lo pas. E nos hauiem hordonat, que com feriem dauant ells, que com la primera trompeta tocaria, que tot hom presses armes: e ala segona trompeta, que tot hom fos apareyllat de ferir. E com les trompetes, e les nacres tocarien, que pensassen de ferir tots, da cauayll, e de peu: e haguem mesa la pahonada nostra a la banda dreta, e ala sinistra estegren tots aquells da cauayll. Queus dire? Que com los dos senyals foren feyts, e los Moros conegren que ala terça deuiem ferir, cuytaren, e varense lleuar ensemps, e van ferir ala nostra pahonada, en tal manera quels metien en derroca, e nos qui erem ala deuantera ferim entrells, que hanch no pogrem esperar lo terç senyal, perço com veyem que tota la nostra pahonada se perdia, sino ferissem: e axi ferim en tal manera, que en mig dells fom. E apres Micer Coral, e tots les altres van ferir, que hanch lo terç senyal no pogren fer: e aqui fom tots mesclats, que james no vaes tant mortal gent com ells eren. Queus dire? Quen veritat no pogra hom trobar en ells nul hom, que no volgues murir: que axi sabandonauen entre nos, com fa vn senglar entre aquells qui matarlo volen, com se veu ala mort. Queus dire? Que la batalla dura de mija tercia entro ala hora de nona: e axi ala fi muriren tots, que hanch hu non escapa qui en aquell camp fos, que tots no murissen. E tota hora nos mataren be LX. cauaylls, ens en nafraren a mort be LX. daltra part, e hi hach mes de CCC. homens nafrats dels Chrestians; e la merce de Deus non muriren pus de XVIII. E com tots los Moros foren morts, anam nos en tal Alcacer, e combatem lo: e ala fi prenguem los, e muri tot hom qui fos de XIII. anys en sus, e catiuam entre fembres, e infants de dotze milia persones: e puys lleuam lo camp, e tothom hi guanya, e hi feu son pro. E puys, tornam nosen al castell ab gran goig, e ab gran alegre, e Micer Coral ab tota sa gent, qui ab ell eren venguts: e encara ab tots aquells cauallers, e fills de cauallers qui eren a Gerba qui escaparen dela batayla de Micer Pelegri tornarensen en Sicilia sans, e alegres, e menarensen tots los Catius, e Catiues. E yo romangui Capita dela illa axi com era dabans, tant solament ab aquells, qui eren venguts del castell: e pense de poblar la illa ab aquells de Moabia

bia, en tal manera, que dins aquell any fo axi be poblada com hanch fo: e estauem tuyt en bona pau, si quel senyor Rey nach axi bona renda tots anys, com hanch per nengun temps nexi. E axi veus la honor que Deus ne feu al Senyor Rey, que hach feyta venjança de ço que feyt li hauien, de que tostemps los Chrestians ne seran mes temuts, e amats en aquelles parts, e pus duptats: quen aço aporte yo Gerba, e axi es encara, que vn sotil Chrestia sen amenara XXX. o quaranta Sarrahins presos en vna corda, que no trobara qui li diga que mal fa. Perque lo senyor Rey la sua marce hach entes per Micer Coral, e per los altres ço que yo hauia feyt en Gerba, e de gracia special donam la illa de Gerba, e dels Querquens a tres anys, ab tots drets, e esdeueniments, e quen pogues fer aquells tres anys axi com de cosa mia: axi empero, que yo del meu guardas lo castell, e la illa, e que anas pendre ma muller que be li membrá com a bon senyor la promissio que ell mauia feyta. E sobre aço yo jaqui a mon cosi a Gerba en Ioan Muntaner, e als Querquens altre cosi germa meu, per nom en G. Sesfabreques: e vinch men en Sicilia, e arme vna galea. E de Sicilia ab gracia del senyor ab bon priuilegi quem hach feyt de la dita gracia, anemen en lo regne de Valencia, e pres terra en la ciutat de Mallorques, hon trobe lo Senyor Rey en Iacme de Mallorques, e lo Senyor Infant en Ferrando: e si hanch nul hom pres gran honor de senyors, si fiu yo dells em donaren daço del llur, la llur marce. E sobre tot ne feu gran festa lo senyor Infant en Ferrando, que nos sabia ques faes tant gran goig hauia com me veya. Si quel senyor Rey son pare dix moltes vegades, que yo era persona que ell deuia mes amar apres dell, que hom qui fos el mon. Si quel senyor Rey son pare meu feu moltes gracies, e molts plaers. Axi anemen a Valencia, e ane pendre ma muller, que no hi estich mas de XXIII. jorns: e puys reculli la en la galea, e girem a Mallorques, e trobe quel senyor Rey de Mallorques fo mort: que lendema que yom parti cahech en malautia, don muri: Deus haja la sua anima per la sua marce, e li perdo axi com a bon Senyor, e dreturer quell era. E axi mateix trobe aqui lo Senyor Rey en Sanxo, a qui hach lexat lo regne son pare, e vincla al senyor Infant en Ferrando: si lo dit senyor Rey en Sanxo muria sens Infants: e axi mateix trobe lo senyor Infant en Ferrando: e si hanch me fo feyta honor per lo senyor Rey llur pare, molt major me sfo feyta a mi, e a ma muller

per

per lo senyor Rey en Sanxo; si quel senyor Infant en Ferrando, la sua marce trames moltes joyes a ma muller. E lo senyor Rey de Mallorques me trames ala galea L X. cests de pa, e molt vi, e formatges, e tres bous, e XX. moltons, e moltes gallines: si que hanch nul hom tan sotil com yo nos poch tant lloar de tant alts senyors com yo fiu dells: e axi mateix lo senyor Infant en Ferrando, trames me ala galea tot larnes darmes que hauia de son cors, e moltes daltres coses. E axi partim dells ab llur gracia, e lo senyor Infant en Ferrando lliuram dos falcons montarins gruees, qui eren estats del Senyor Rey son pare, que trames per mi al senyor Rey de Sicilia. E anemen a Menorca, e tantost com fuy a Maho ja hi hach missatge del senyor Rey de Mallorques, que de part sua, si mi giraua me fos donat gran refrescament: e si hanch ho mana be ho compliren sos officials. E axi partent de Maho fuy en Sicilia, e pres terra a Trapena, e a Trapena yo pose ma muller, e ab la galea anemen a Masina, e trobe quel senyor Rey era a Mon talba e vn lloch que ell esta volenters destiu: e aço era en Iuliol, e yo ane lla, e done los dos falcons al Senyor Rey quel Senyor Infant en Ferrando li trametia: e li compte les noues que yo sabia dels senyors de ço de ponent. E puys pris comiat dell, e la sua marce donam del seu, em feu molta donor: e ab la sua gracia anemen ab la galea A trapena, e ab dos barques armades que yo hagui comprades a Masina, e lleue ma muller, e anemen a Gerba hon fo feyta gran festa a mi, e a ma muller. E tantost donaren de joyes a mi, e a ma muller dos mil pesants: e aquells dels Querquens axi mateix de llur poder me trameteren llur present. E axi ab la gracia de Deus estiguem en bona pau alegres, e pagats enlo castell de Gerba tots aquells tres anys quel Senyor Rey mauia dats. Mas apres comptar vos he en qual affany, e trebayll torna la illa de Sicilia, e tots aquells qui del senyor Rey eren. Araus laxare a parlar dela illa, e tornare a parlar dels affers qui creixqueren al senyor Rey de Sicilia, que nous vull comptar res de molt affers que a mi esdeuengren en Barbaria, perço com negu no deu parlar de si, mas si donchs no son feyts qui toquen a senyor, perque yo nos parlare de res dels affers que a mi esdeuenguessen, sino fossen feyts qui esdeuenguessen per senyor.

Capitol

Capitol cclvj. com torna la guerra del senyor Rey de Sicilia, e del Rey Robert: e com passa lo senyor Rey de Sicilia en Calabria, e pres castells, e viles.

COM tot aço fo passat, no a llonch de temps, que les paus, e treues que eren entrel Rey Fraderich, e lo Rey Robert se romperen en gran colpa del Rey Robert. Si quel Rey Robert sapareylla de passar en Sicilia. E lo senyor Rey Fraderich qui sabe aço, e veya que galees del Rey Robert li hauien trencades les Tonayres, e presos lenys de Sicilia: passa en Calabria, e pres per força la ciutat de Regol, e el castell de sancta Agata e el castell de Colana, e la Mota, e Silo, e Labaynare, e daltres llochs, e en axi lo Rey Robert pensa de fer tot son apareyllament de passar en Sicilia.

Capitol cclvij. com Linfant en Ferrando de Mallorques passa en Sicilia segona vegada, e la honor que li fo feyta: e com en Berenguer de Sarria estigue ab la companya a Palerm, e en Dalmau de Castellnou passa en Calabria per Capita, e pensa de garrejar.

EL O senyor Infant en Ferrando, fill del senyor Rey de Mallorques, qui sabe que son cunyat lo Rey Robert sapareyllaua de passar en Sicilia, apareyllas ab bona cōpanya e anasen en Sicilia: de q̄ lo Rey Fraderich hach gran plaer com lo vae, perço com no lauia vist despus que passa en Romania per ell. E axi feu li tal aculliment, com pare poch fer a fill, e li dona la ciutat de Cathania ab totes justicies ciuils, e criminals a tota la sua vida: e oltra la ciutat de Cathania li donaua dos milia vnçes de renda tots anys sobre sos cofrens. E axi vixqueren ensemps ab gran alegre, e gran pagament: entro quel Rey Robert passa en Sicilia, que hi passa ab gran poder, que tota hora hi passa ab mes de quatre milia homens a cauayll de bona gent, e de peu sens nombre, e ab C X X. galees, e moltes naus, e lenys sens nombre. E es veritat, que en aquella saho era passat de Cathalunya en Sicilia lo noble en Berenguer de Sarria ab be C C C. homens a cauayll, e be mil de peu de Cathalans, e el noble en Dalmau de Castellnou be ab C. homens a cauayll, e C C. de peu, e daltres

e daltres cauallers. E pot be dir lo senyor Rey de Sicilia, que nul hom no feu mes per senyor com lo dit noble en Berenguer de Sarria feu per ell, que per passar en Sicilia lexa lalmirayllat del senyor Rey Darago, e empenyora tota sa terra. E com foren en Sicilia aquests dos richs homens, lo senyor Rey ordona quen Berenguer de Sarria estigues ab sa companya a Palerm, e en Dalmau de Castellnou, que fos Capita en Calabria, e anasen a Regol, e pensa de guerrejar en Calabria, axi com aquell qui era hu dels bons cauallers del mon.

Capitol cclviij. com lo Rey Robert passa en *Sicilia, e pres terra a Palerm, e guanya Castellamat: e assatia Trapena: e com lo senyor Rey trames Linfant en Ferrando al munt de sanct Iulia don feya grant damnatje a dit Rey Robert.*

EAXI lo senyor Rey Robert com vench en Sicilia, pres terra a Palerm, e cuyda hauer Palerm: mas en Beréguer de Sarria fo dins ab sa companya, qui defes la ciutat en tal manera, que be conech que als no hi poria fer. E parti de Palerm, e per mar, e per terra anassen a vn castell qui es entre Palerm, e Trapena ala marina, qui ha nom Castellamat, é que hauia entro a XX. homés, e reterense. E com hach aquell castellet, cuyda hauer tota la Sicilia, e establil be: e puys per mar, e per terra ana satiar Trapena. E dins Trapena fo en Simon de Vayllguarnera vn caualler de Peralada molt bo, e espert darmes, e grá trebayllador, e caualler molt saui de guerra: e axi mateix hi fo lo noble en Bñg. de Vilaragut. E daltra part be mil Catalans bons darmes dacauayll, e de peu q̃ defensaren la ciutat molt varonilment: si quel Rey Robert posa aqui son setge. E lo senyor Rey Fraderich trames al munt sanct Iulia, qui era prop del setge a vn miller, lo senyor Infant en Ferrando ab bona caualleria, e Almugaueria. E daltra part hi vench en Bñg. de Sarria ab tota sa companya, e daquell lloch dauen molt mal jorn ala host, que tots dies hi ferien, els arrauantauen deu, o dotze vegades, ells lleuauen adzembles, e gents que anauen a herba, é a llenya: si quen esta mala vida estaué, e aquells de dins dela ciutat los dauen mals dies, e males nuyts, e als vns, e als altres se treyen ab trebuchs.

Capitol

Capitol cclix. com estant yo R. Muntaner a *Gerba, lo noble en Berenguer Carros la vench assatiar ab gran poder per lo Rey Robert: e com pensant dapareyllarme, missatger li vench a Pantanella del Rey Robert, en que li trametia a dir que sen tornas a Trapena.*

ESTANT axi enlo setge, fo ordonat per lo Rey Robert, que trametria lo noble en Berenguer Carros ab xexanta galees, e C C C C. homens a cauall sobre mi al castell de Gerba, ab quatre trebuchs. E lo senyor Rey quiu sabe, trames me vna barca armada, en quem feya saber, que escombras lo castell de Gerba de fembres, e dinfants: e quem apareyllas be de defende, que aquell poder me trametia lo Rey Robert de sus. E com yo ho sabi, noliege a estar vna nau den Lambert de Valencia, qui era ala ciutat de Capis Ventura bona, que fo mia: e doneli a estar CCC. dobles dor, e mis hi ma muller e dos fillets que hi hauia: la hu de dos anys, e laltre de vuyt mesos, e be acompanyada, e ab gran res deles fembres del castell: e era prenys de cinch mesos. E ab la nau qui fo be armada, yo lan tramis a Valencia costejant la Barbaria, que trenta, e tres jorns estegren enla mar de Gerba a Valencia, hon vengren saluament, e segura la marce de Deus. E com yo nagui tramesa ma muller, e hagui escombrat lo castell de gent menuda: pense dordonar lo dit castell, e dendreçar trebuchs, e manganells, e fiu vnplir les sisternes daygua, e moltes gerres, em apareylle de tot quant me feya mester. E daltra part yo hagui vistes ab Selim ben Margan, e ab Iacob Benatia, e ab Abdelabenbebet, e ab los altres caps de Alarps, qui ab mi eren en conuinença: e digui los, que ara era vengut temps que podien esser tots richs, e que podien guanyar nom, e preu per tostemps, e quem deguessen ajudar. E comptels lo poder quem venia desus, e si hanch vaes a bona gent be pendre los meus feyts, ells ho faeren ab gran goig, e ab gran alegre. E tátost van fer sagrament tots, em besaren la boca; que dins vuyt jorns me serien ab V I I I. milia homens a cauall al pas, e que tantost com yo hagues vista, o sabuda daquells que fossen en aquelles mars, quels ho trametes a dir, e tuyt passarien enla illa: en tal manera que com aquells haurien presa terra, que tots darien sobrells, en guisa que sin escapaua negu, que james nom fias en ells. E encara quem promesseren

que

que galees, e tot ço que pendrien, que fos meu, que ells no volien hauer mes la honor, e el grat del Senyor Rey de Sicilia, e ell meu: e axi ferme ab ells aqueſt feyt. Queus dire? Que en aquell dia que mo hagren promes foren al pas ab mes de V. milia homens a cauall be apareyllats: e podets dir que hi venien de cor, e aquells dela illa atretal. E yo hagui meſes quatre barques armades per ſcala del Bey tro a Gerba, que caſcuna penſas de venir a mi com veurien aquel eſtol, e axi eſtigui apareyllat. E lo Rey Robert apareylla les galees, axi com dauant vos he dit, e en Berenguer Carros, e els altres qui venien, preſſeren comiat del Rey Robert, e dela Regina, qui era: e partirenſe del ſetge, e foren ala illa de la Pantanella, e lo Capita dela Pätanella trames me vna barca, en quem feu ſaber que les galees eren ala Pantanella. E yo hagui gran goig, e gran plaer. E tantoſt ho fiu ſaber a tots quants Moros hi hauia, quin faeren gran feſta: e axi mateix ho fiu ſaber als Alarps: e que eſtigueſſen aparellats pera paſſar al altre miſſatge que haurien de mi: e a ells parech los lo dia vn any. E en Berenguer Carros fo partit de la Pantanella, e vengren li miſſatgers dos lenys armats, quel Rey Robert li trametia, en que li manaue expreſſament, que tornas a ell a Trapena ab totes les galees, quel Rey de Sicilia hauia armades LX. galees per venir ſobre lo ſeu eſtol. E en Berenguer Carros tornaſen a Trapena, e veus com me eſdeuench, que ſi venguts foſſen a Gerba, james nul hom no fora auengut tambe com a mi fora, ne a ſon enteniment. E com yo no ſabi, quen maraueyllaua com tant eſtauen, tramis vna barca armada ala Pantanella, e lo Capita feu me ſaber com era eſtat: e com ſen eren anats. E com you ſabi, tramis gran refreſcament als Alarps, de aljubes, e de viandes, en tal manera que ſen tornaren caſcu en llurs llochs pagats, e apareyllats de venir ab tot llur poder a mi tota hora que ops los hagues.

Capitol cclx. com lo Senyor Rey Fraderich

de Sicilia feu armar LX. galees per raho de deſtroyr tota la hoſt del Rey Robert: e com la Regina mare del Rey Robert, e ſogra del ſenyor Rey Darago, e del ſenyor Rey de Sicila ſabent ho tracta treua a vn any ab lo ſenyor Rey de Sicilia, e el Rey Robert.

VERITAT es quel senyor Rey de Sicilia sabe, quen la host del Rey Robert eren morts la major partida dels bons homes, e de cauayll, e de peu: e la major part dels cauaylls, e que lestol era quaix tot desarmat, qui per mort, qui per malauties. E axi feu armar LX. galees entre Masina, e Palerm, e çaragoça, e daltres llochs de Sicilia: e com foren venguts a Palerm, munta sus lo noble en Berenguer de Sarria, e el noble en Dalmau de Castellnou, e en Pons de Castellar, e daltres richs homens, e cauallers. E lo senyor Rey fo vengut ab tot son poder al munt de sanct Iulia, e fo ordonat que les galees ferissen a tot lo llur host: e lo senyor Rey, e lo senyor Infant en Ferrando ab tot llur poder ferissen el setge: e axi que tots a vn jorn serien morts, e presos aquells del Rey Robert. E aço era axi lleuger de fer, com seria a vn lleo deuorar tres, o quatre ouelles, que per cert tots eren perduts. E com madona la Regina mare del Rey Robert, e sogra del senyor Rey Darago, e del senyor Rey de Sicilia, qui era al setge ab lo Rey Robert son fill, e el Princep: e axi mateix hi era madona la Regina muller del Rey Robert germa del senyor Infant en Ferrando, e cosina germana del senyor Rey Darago, e de Sicilia: e saberen que tot aço fo ordonat, tantost trameteren llurs missatgers al senyor Rey de Sicilia, e al senyor Infant en Ferrando, que nols eren lluny dos miles: e trameteren los a pregar, que per res aquell mal no fos, e que per honor de Deus, e per amor delles que consentissen que treues hagues entrells a vn any. E dins aquell any, que cascu fos tegut que ço quel senyor Rey Darago ordonaria de pau entrells, ques seguis: e que aço farien fermar al Rey Robert, e al Princep, en tal manera que negu no pogues menys venir. E com lo senyor Rey, e lo senyor Infant en Ferrando hagren oyda la missatgeria, lo senyor Rey estrengue son consell ab lo senyor Infant, e ab tots los richs homens qui aqui eren, e trames missatge an Berenguer de Sarria, e an Dalmau de Castellnou qui ya eren ab les galees al peu del munt, que venguessen a ell: e axi ho feren. E com tots foren a consell, lo senyor Rey los dix la missatgeria qui li era venguda deles Regines amdues. E com hagren entes tuyt, tengren que per res treues no hi hagues, mas que ferissen, quel feyt era guanyat per tostemps, e que en aquest punt nauria tot lo Principat de Calabria, e tot lo regne: e axi pus que Deus ho hauia aportat en aquest cas, que ara era hora dexir de trebayll E finalment

ment tot lo consell fo daquest enteniment. E lo senyor Rey com hach entesa llur volentat, pres per la ma lo senyor Infant en Ferrando, el mes en vna cambra, e dix li: Infant, aquest feyt toca a vos, e a mi sobre tots los homens del mon: perque vous dich que per quatre rahons deuem voler que la treua se faça. E la primera raho es aquesta, que deuem fer per honor de Deus, que tanta de marce nos ha feyta, ens fa, q̃ ho conegam, e quel seu poble Chrestia no muyra per nos. E la segona es, que aqui son dues Regines aqui yo, e vos som molt tenguts: ço es madona la Regina ma sogra, e mare del Rey Robert, e sogra del nostre frare lo Rey Darago, la qual yo deix honrrar com a mare, e axi mateix la Regina muller del Rey Robert germana vostra, que nos deuem amar axi com a germana, e honrrar: perque es mester, que per amor, e per honor delles façam aquesta cosa. E la terçera raho es, que jatsesia quel Rey Robert, e el Princep, no façen enuers nos ço que fer deurien, deuem pesar que auonclos son dells fills del senyor Rey Darago, que es frare, e major nostre: los quals son nostres nabots, que amam axi charament com nostres fills, e axi mateix son auonclos de nostres fills e germans dela Regina nostra muller. E encara quel Rey Robert nostre cunyat, e son fill es nostre nabot, e de vos, que es cunyat: perque par nos que no deuem voler quell sia mort, o pres aci, e que haja tanta desonor: que la desonor se tornaria als nostres, qui tant gran deute han ab ells. E la quarta raho es, que si ells son aquells que esser deuen, per tostemps se deuran guardar, que enuig, ne damnatge nons dexen percasar. Si que per totes aquestes quatre rahons tench per be, si vos ho conseyllats que prengam la treua. E lo senyor Infant acordas a aço quel senyor Rey tench per be. E tantost lo senyor Rey trames sos missatges ales Regines, e atorgals la treua: en esta manera empero, que ell nos desexia de res que tengues en Calabria, sino axi com lo Senyor Rey Darago tendria per be: e axi li fo otorgat. Queus dire? La treua se firma per ma deles Regines, axi com fo empres: de que foren molt despagats tots aquells dela part del senyor Rey de Sicilia, e aquells de la part del Rey Robert molt alegres: axi com aquells quis veyen que no podien escapar a esser morts, o presos. E axi lo Rey Robert, e les Regines recullirense, e anaren en Napols: e hach ni qui sen anaren per terra entro a Macina, e puys passaren en Calabria. E lo senyor Rey trames lo noble en Bñg. de Sarria a Castellamat, quel Rey Robert hauia

 esta-

establit, e cobra lo castell: e axi lo Rey Robert hach trebaylat, e despes debades, com se fara tostemps mentre que Deus do vida al senyor Rey de Sicilia, e a sos fills: que los Sicilians son tots encorporats en la amor de la casa Darago, e del senyor Rey Frederich, e de sos fills: que tots se lexarien abans esquarterar, que mudassen de senyoria. E nul temps nos poch trobar, que hanch Rey tolgues regne a altre Rey, si les gents sues mateixes no li tolien: perque debades se trabaylla lo Rey Robert, e si fara tostemps. Perque li seria tengut major seny, si en sa vida acostaua en bona amor son fill ab sos auoncles, e ab sos cosins germans: q̃ si ls jaques en discordia ab ells, per ventura de les parts Dalamanya l venrdria Emperador quil volrra deseretar: e si l trobaua ab amor de la casa Darago, e de Sicilia, nou faria.

Capitol cclxj. com lo senyor dela Morea aua- *lla del Duch de Borgonya, qui fo net del Rey de França, don per llinea recta audlla madona Ysabel muller del senyor Infant en Ferrando de Mallorques.*

ARA vos lexare a parlar daquesta guerra qui es en treua, e tornar vos he a parlar, de ço que esdeuench al senyor Infant en Ferrando de Mallorques. Veritat es, que be ha .CC. anys que Barons de França anauen en perdonança en oltra mar, dels quals foren caps, e senyors lo Duch de Borgonya, e vn seu germa qui era Compte dela Marxa, e eren nets del Rey de França: e lo Duch era major de dies, e anauē tota hora be ab mil cauallers de França, e ab molts homens de peu. E foren a Brandis, hon se recullireren, e jurcaren tant a espatxar, que el inuern los aconsegui: si que los fo aconsellat, que sesperassen entro a la prima vera: e ells nos volgren tenir a conseyll de negu, e axi partiren de Brandis ab moltes naus, e ab molts lenys anauensen: e fortuna aconseguils, e hagren tornar en Florença en la Morea. Ara es veritat que en aquella saho aquell qui era Grech, e Princep dela Morea, e Duch de Tenes, e senyor dela Sola, e senyor dela Baronia de Matagrifo, e senyor dela Baronia de Damala, e senyor de la Baronia de Mandissa, e dela Bandiniça, e de Negrepont, si era vn fill del Emperador de Constantinoble bort, qui se era alçat ab la terra contra son pare L'emperador, e contra lo

tra lo sanct pare Apostolic: e era hom de mala vida. E com aquests Barons de França se vaeren en tant gran yuern, e en tant alt partit de llur passatge, trameteren missatge al Papa, que si li pleya que ells lleuarien la terra a aquell bort, fill del Emperador de Constantinoble, e que haguessen aquelles indulgencies que hauien en oltra mar, e que aqui farien parts dela terra a Prelats, e a Bisbes, e Archebisbes qui serien dela sancta fe Catholica. Queus dire? Quel Papa los ho atorga tot ço que ells demanarē. E estant que ells hauien tramesos sos missatgers al Papa Lemperador era al reyalme de Salonich que venia sobre son fill: mas no podia passar la Blaquia del Dispotat de Larta, qui ajudaua a son fill, e axi no sabia quin conseyll se prengues. E oy dir que aquests dos richs homens germans, nets del Rey de França, eren enla terra ab gran poder, e trames los missatgers, que si ells volien destroyr lo traydor de son fill, quels donaua tota la terra francament, e quitia que ell tenia. E daço hagren los dits richs homens gran plaer, e hagren dos cauallers qui anaren ab llurs missatgers al Emperador, quels faes priuilegi daço quels prometia: e los missatgers anaren al Emperador, e ab bulla daur portaren bons priuilegis sagellats de la dita donacio. E encara que Lemperador los trames ajuda de moneda. Queus dire? Que aquells dos richs homens edificaren vna ciutat que ara ha nom Patraix, e hi faeren Arquebisbe; e desafiaren aquest fill del Emperador qui hauia nom Andronich. E ala fi ell sajusta ab tot son poder: e ab partida del poder del Dispotat de Larta, e vench los desus: e aquells exiren li a camp, e plague a Deus que aquest Andronich fo vençut, e muri en lo camp, ell e tota quanta caualleria en sa terra, e gran res dela gent de peu qui ab ell eren. E axi aquests dos senyors hagren tota la terra quell senyorejaua, que les gents menudes li volien gran mal. E axi reterense tots, ciutats, e viles, e castells, e aquests dos senyots partiren se la terra, quel Duch fo Princep de la Morea, e el Compte fo Duch de Tenes: e cascu hach sa terra franca, e quitia. E puys partiren totes les Baronies, e castells, e llochs que donaren a llurs cauallers: axi que tots los eretaren ala Morea, e molts daltres que ni vengren de França. Perque daquests senyors son auallats los Princeps dela Morea, e tostēps de puys han haudes mullers dels millors casals de França, e axi mateix los altres richs homens, e cauallers no prenien mullers, si donchs de cauallers de França no auayllauen: perque hom deya, que la pus gen-

til cavalleria del mon era dela Morea: e parlauen axi bell frances com dins en Paris. E aquesta gentilesa de cauayllers dura entro que la companya dels Cathalans los mataren tots en vn dia, com lo Compte de Brenda los vench desus, axi com dauant vos he dit. E creats que tots muriren, que hanch hu non escapa.

Capitol cclxij. com los Barons del Principat *dela Morea delliberaren fer matrimoni de la nina Princesa dela Morea ab en Falip fill segon del Rey Carles, e se ferma, ab que lo fill del Compte Daria mulleras ab germana de dita Princesa, e senyora de Matagrifo.*

ES ERITAT que daquell senyor Duch de Burgunya, qui fo net del Rey de França, axi com dauant vos he comptat, auayllaren los Princeps de la Morea: ço es a saber estro al Princep Loys qui fo lo quint Princep daquell senyor de Burgunya, e net del Rey de França auaylla. E aquest Princep Loys muri, que non romas nengu: mas romangueren ne dues filles, la vna hauia XIIII. anys com ell muri, e laltra hauia XII. anys: e lo Princep llexa lo Principat a la major, e ala menor la Baronia de Matagrifo: e llexa vinclat lo Principat a la manor, que si la major muria sens infants de lleyal conjugi que tornas ala manor: e axi mateix jaqui vinclada la Baronia de Matagrifo, ala major. E com los Barons del Principat hagren perdut lo Princep Loys quels era estat molt bon senyor, pensaren aqui porien donar la filla major qui fos senyor poderos, quels pogues defendre del Dispotat de Larta, e del Emperador, e del senyor dela Blaquia: que ab tots aquells marcha lo Principat, e el ducat de Tenes, que antigament lo ducat se tenia per lo Principat: mas puys la particio fo feyta dels dos germans, qui ho conquistaren, hach lo ducat lo Compte dela Marxa. Queus en diria? Quel Rey Carles en aquell temps hach conquestat lo regne de Sicilia, axi com ja hauets entes, e fo lo major senyor, e lo pus poderos qui en aquell temps fos a lleuant. E aquell senyor Rey Carles hauia vn fill qui hauia nom Falip, qui era apres del major: e los Barons dela Marxa pensaren que a negu no porien donar la nina Princesa tambe com a mosenyer en Falip fill del Rey Carles, qui era molt saui, e bo: e axi hagren vn Archebisbe,

bisbe,e vn Bisbe,e dos richs homens,e dos cauallers,e dos ciutadans: e trameteren los al Rey Carles en Napols hon lo trobaren: e aquests missatges parlaren del matrimoni,axi que al Rey Carles plague molt: perço com sabia que aquella nina auayllaua de son llinatge, daltra part quel Princep dela Morea es deles honrrades riqueses del mon, apres de Rey.E axi atorga lo matrimoni de madona la Princesa ab mosenyer en Falip. E abans que en als enantassen,si feu venir dauant son fill,e li dix com aquell matrimoni hauia fermat, si ell ho volia. E mosenyer en Falip respos, e dix que li pleya molt, ab vna cosa que plagues a ell que li donas vn do. E lo Rey Carles dix,que demanas que volgues,que atorgat li seria. E sobre aço ell li besa la ma, e dix:senyor lo do queus deman es aquest,ben sabets quen infantesa me lliuras per companyo lo fill del Compte Daria,qui es dels meus dies: e si hanch nul hom se pot tenir per pagat de seruidor,e de companyo,yom téch per pagat dell: per queus prech pare senyor quell haja per muller la germana dela Princesa,ab la Baronia de Matagrifo,e que amdues germanes a vna missa sien nouies, e que amdosos nos façats cauallers aquell dia de la vostra ma. E lo Rey Carles atorga li ho, e feu venir los missatgers,e ferma axi mateix aquest matrimoni:e tantost mana q̃ fossen armades a Brandis X. galees,que amdues les donzelles aportassen al dit lloch de Brandis,e lla lo Rey Carles, e son fill esperar les hia, e lla farien les noces. E de Brandis al Principat no ha C C. milles. E axi era lloch cominal.Queus dire? Que les donzelles amenaren a Brandis e aqui feu lo Rey Carles cauayller son fill, e apres son companyo. E mosenyer en Falip feu aquell dia C. cauallers dela sua ma,e son companyo XX. e amdues germanes foren nouies ensemps. E la festa fo gran que aquell dia,e totes les huytaues se feu en aquell lloch. E puys ab les X. galees passaren en Principat,e monsenyer en Falip fo Princep dela Morea, e son companyo senyor dela Baronia de Matagrifo. Queus dire? Que mosenyer en Falip no vixque molt de temps, ans muri,e no hach infant negu:e puys la Princesa hach per marit vn gran Baro del llinatge del Compte Liuerus,e daquell hach vna filla. E puys muri aquell Princep,e la Princesa com sa filla fo de edat de X I I. anys,donala per muller al bon Duch de Tenes, aquell qui dexa lo ducat al Compte de Brenda qui era son cosigerma, que no hach Infant negu dela filla dela Princesa. E com la Princesa hanch maridada sa filla,

lla,anaſſen en França, e pres per marit moſenyer en Falip de Saboya: e amdoſos enſemps vengren al Principat. Si que a poch de temps la Princeſa muri de malautia, e llexa en ſon teſtament, que ſon marit de ſa vida fos Princep, e puys apres la mort dell, queu llexaua a ſa filla, ço que fer no podia, que ans deuia tornar a ſa germana qui era viua, a qui ſon pare ho hauia vinclat, e com la Princeſa muri lo Princep era en França. E en aquella ſaho lo Princep de Taranto frare del Rey Robert era paſſat ala Morea per venir contra ſon cunyat lo Diſpotat de Larta, e vaent lo Principat menys de ſenyor, e dona, pres lo que no troba qui lo hi contraſtas: ſi que moſenyer en Falip de Saboya Princep dela Morea quiu ſabe, fo molt deſpagat: ſi que no ana a molt de temps quel Princep de Taranto fo en França. E lo Princep dela Morea clamas al Rey de França del Princep de Taranto, com li tenia ſon Principat ſens deſafiar, e ala fi ſentencia fo donada quell lo li deſamparas: e axis feu; quel Princep dela morea trames ſos preycadors qui per ell reeberen lo Principat. E en aqueſt temps muri lo Duch de Tenes menys de infants, e llexa lo ducat al Compte de Brenda coſi germa ſeu, axi com ja dauant vos he dit, e romas la Duqueſa filla dela Princeſa viuda. Ara vos lexare a parlar dela Princeſa, e tornar vos he a parlar de ſa germana.

Capitol cclxiij. com lo ſenyor Infant en Ferrando de Mallorques pres per muller madona Yſabel filla de Compte Daria, e neta del Princep dela Morea: e com la dona de Matagrifo ereta ſa filla dela Baronia de Matagrifo, e de tot dret que hagues en Principat dela Morea.

COM lo fill del Compte Daria hach feytes les noces, entra en poſſeſſio dela Baronia de Matagrifo, e ſi hanch ſenyor feu bona proua, ell ho feu: que fo molt ſaui, e bo de tots feyts, e hach de ſa muller vna filla, qui hach nom madona Yſabel. E com la filla fo nada, a poch de temps ell muri, de q̃ foren deſpagats tots ſos Barons, e vaſaylls tots quants nach ala Morea. E aqueſt Compte Daria es del llinatge daquells dels Tous, qui es la pus antiga caſa, e la pus honrrada de Prohença, e parents q̃ ſon del ſenyor Rey Darago. E com la dona hach perdut ſon marit, fo molt deſpagada e no volch pus pendre marit: e com la Princeſa ſa germana fo morta, ella

ella demana lo Principat: e aquells quil tenien faeren lin curt respost. Si aquella entes que en Sicilia era lo senyor Infant en Ferrando, fill del senyor Rey de Mallorques,qui no hauia muller,ne terra neguna:e pé sa que no hauia hom el mon en qui sa filla fos tambe messa, per tal cō aquell hauria per grat,o per força tot son dret del Principat. E axi trames sos missatgers al senyor Rey de Sicilia: e al senyor Infant en Ferrā do,si que finalment fo acordat, q̄ la dona ab sa filla vengues a Masina: e llauors si la donzella era aytal com ells deyen,q̄l matrimoni los pleya:si que la dona ab sa filla,e be X.donzelles:e atretantes dones,e XX. cauallers,e XX.fills de cauallers,e ab daltres companyes vench a Masina,hon li fo feyta molta donor. E com fo a Masina lo senyor Rey, e lo senyor Infant hagren vista la donzella,e qui tot lo mon li donas ab altra ell nom cambiaria ab esta,ans nach tant gran plaer quel jorn li fo vn any,quel feyt fos fermat:si que de tot en tot dix al senyor Rey, que aquesta donzella volia q̄ fos sa muller,e no altra qui el mon fos. E no fo marauevlla sino fo enamorat:que aquesta era be la pus bella creatura de XIIII.anys,que hanch hom pogues veure,e la pus blāca,e la pus rosa,e la millor:e pus fo la mes sauia dels dies q̄ era, qui donzella qui hanch fos el mon.Queus dire?Que la dona de Matagriso areta sa filla entre vius,e apres la sua mort de tota la Baronia de Matagriso,e de tot lo dret que hauia en Principat a fer,e a dira totes ses volentats,q̄ altre vincle no sen feu. E com aço hach feyt, e les cartes foren feytes deles donacions del esposalici,ab la gracia de nostre senyor,ab gran solemnitat,e gran festa quen fo feyta per lo senyor Rey,e per madona la Regina,e per tots los Barons de Sicilia,e cauallers Cathalans, e Aragonesos,e Llatins,e tots altres de Masina,lo senyor Infant pres madona Ysabel per muller: e dix la missa Larchebisbe de Masina, e la festa dura be XV. jorns,axi que tot hom sen marauevllaua com axi neren tuyt pagats. E com la festa fo passada lo senyor Infant la sen mena a Catania ab sa mare,e ab tota aquella gēt qui eren venguts ab ella, e li lliura dones Catalanes, e donzelles Cathalanes, e mullers, e filles de cauallers. E com foren a Catania:lo senyor Infant feu grans dons a tots aquells qui ab ella eren venguts:e axi estegren be quatre mesos a Catania. E puys la dona sogra del senyor Infant tornasen ab sa companya ala Morea alegre,e pagada:e lo senyor Infant alegre,e pagat,estech ab madona la Infanta, e plach a Deus que la emprenya: de que fo feyt

DD v gran

gran alegre,com ho saberen. E com la dona fo grossa lo senyor Infant sapareylla danar ala Morea ab be cinchcents homens da cauayll, e gét molta de peu.

Capitol cclxiiij.com yo R.Muntaner tramis

missatge al senyor Rey de Sicilia,per raho que fos la sua marce que yo pogues veni r en Catania hon era lo senyor Infant en Ferrando ab la Infanta sa muller,qui Infanta vn fill qui hach nom Iacme:e com dit senyor Infant sapareylla de passar enla Morea.

ESTANT que ell sapareyllaua, you sabi a Gerba, e quim donas gran cosa yo nom aturara que a ell no vingues,e que ab ell anas hon que ell volgues anar. Si que tramis missatge al senyor Rey,que li plagues que yo vingues en Sicilia: al senyor Rey plach li, e ab vna galea, e ab vn leny ab los veylls dela illa qui vengren ab mi,yo vengi en Sicilia, e llexe lo castell de Gerba,e la illa a bon recapte. E lo primer lloch hon pris terra en Sicilia fo a Catania. E aqui yo trobe lo senyor Infant sa,e alegre:e madona la Infanta grossa,q̃ no ana a VIII. jorns que pari,e hach vn bel fill, de que faeren gran festa.E com yo fuy dauayllat dela galea yo fiu treer dos bales de tapits en terra, qui eren de Tripol,e Anibles,e Ardiens,e Almaxies,e Alquinals,e Mactás,e jucies e daltres joyes.E fiu desplegar totes aquestes coses dauant madona la Infanta,e el senyor Infant, e lo hi presenti tot,de que lo senyor Infant fo molt pagat: e puys partim dells,e animen a Masina,quel senyor Infant me dix, quell hi seria ans de XV. jorns,e que volia llongament parlar ab mi.E com fui a Masina no ana a X V. jorns que vench missatge, que madona la Infanta hauia haut vn bell fill que naixque lo primer disapte de Abrill del any M.CCCXV. Deus do a cascu aytal goig,com yo hagui.E lo senyor Infant si hach goig no mo demanets, e tots aquells de Catania: que mes de VIII. jorns dura la festa que en Catania se feu: e lo senyor Infant feu lo batejar a la esgleya major de la beneuyrada madona sancta Agata,e feu li metre nom Iacme. E si hanch Infant fo nat de bona gracia,aquest Infant en Iacme ho fo. Queus dire? Que com lo senyor Infant en Iacme fo batejat,e la dona fo fora de perill, lo senyor Infant vench a Masina: e com fo a Masina yom porferi a ell dauer, e de persona, e de seguir lo lla hon ell plagues: si quell men hach gran grat.

E dix

E dix me, vos hauets anar al senyor Rey qui es a Plasa hon lo trobarets e retrets li lo castell, e les illes de Gerba, e dels Querquens: e puys tornarets a nos, e llauors endreçaren tot ço que fer hajam. E axis pris comiat dell, e estant que yo hagui pres comiat dell, missatge li vench, que anas a Catania cuytosament, que madona la Infanta estaua mal, que la febra lauia presa, e mal de cintiri. E axi caualca, que aquella nit sen entra a Catania: e com madona la Infanta lo vae fo millorada, empero ella hauia feyt testament ans que pirs li anas: e puys lo conforma, e llexa la Baronia de Matagrifo, e puys tot lo dret que hauia en Principat a son fill Linfant en Iacme, e si Linfanr son fill muria lexaua ho al Infant en Ferrando marit seu. Ara era veritat que be hauia dos mesos que sa mare era morta de malautia a Matagrifo, mas ella non sabia res, ne lo senyor Infant no volia q̃ hom lin digues res mentres ella era prenys: e axi mateix com hach parit tro que fos exida a missa: e perço lo senyor Infant bastaua que pogues lla anar, mas no esperaua sino que la Infanta fos delliurada, e exida a missa, que tantost se deuia recullir ell, e ella: que totes coses estauen ya apareyllades de recullir.

Capitol cclxv: com la Infanta madona Ysabel

muller del senyor Infant en Ferrando de Mallorques passa desta vida: e com yo R. Muntaner reti les illes de Gerba, e dels Querquens al senyor Rey de Sicilia, e men ani lla hon era lo senyor Infant en Ferrando.

QVeus en dire? La Infanta axi cō a Deus plach passa daq̃sta vida als XXXII. jorns depuys que Linfant en Iacme son fill fo nat: e muri els braços del senyor Infant en Ferrando. E qui hanch vae dol lo senyor Infant en Ferrando ho feu e tota la ciutat: e ab gran solemnitat, axi com aquella qui era pura, e be confessada, e combregada, e pernoliada, hom la mes en vn bell monument prop del cos dela beneuirada verge madona sancta Agata en la sua beneyta esgleya de Catania. E com aquest desastre fo esdeuengut, lo senyor Infant vench a Masina per recullir, e per anar ala Morea: e yo fiu estar al senyor Rey que trobe en Plasa, e anam a Palerm, e dauant lo noble en Berenguer de Sarria, e molts daltres richs homens de Sicilia, e cauallers, e ciutadans, yo li reti los castells, e les illes de Gerba, e dels

e dels Querquens: e placia a Deus que tots aquells qui be nos volen pusquen tant bon compte retre daço quils es comanat, com yo fiu al senyor Rey de Sicilia deles dites illes, les quals tengui VII. anys: ço es a saber primerament enla guerra dos anys, e puys tres anys que lam dona de gracia, e de puys dos anys per la guerra del Rey Robert. E tantost com hagui retudes les illes, e hagi carta de fi, pris comiat del Senyor Rey, e tornemen al senyor Infant que trobe a Masina que sapareyllaua de recullir: e yo dix li, que era vengut per seruir a ell, e de muntar enles galees, e encara prestar tot quant hauia. E lo jorn que li dix aço, dix me que lendema me respondria. E lendema com hach oyt missa ell se feu venir gran res de cauallers, e de bona gent, e dauāt tuyt ell me dix: En Ramon Muntaner, veritat es que vos sots lom el mon aquins tenim per pus tenguts que a negu altre: e dix aqui moltes rahons bones: e retia com yo en son seruey hauia perdut tot quant treya de Romania, e encara que fui mes en preso ab ell, e com lo Rey Robert hauia per ell a mi molt de mal feyt. E com yo li hauia prestat del meu en Romania, e abandonat tot quant hauia: e encara com yo hauia tots los officis dela companya lexats per ell, e per molts daltres serueys que a mi nom membren, que ell entenia que yo li hauia feyts: e ara assenyaladament, que per amor dell hauia lexada la Capitania de Gerba que yo hauia tenguda VII. anys: encara que li hauia prestada en aquest punt aytanta moneda com hauia. E axi dix ell, tants son los serueys que vos mauets feyt, que per res yo nons ho poria guardonar. E ara som venguts en vn cas, que sobre tots quāts serueys nos hauets feyts muntara aquest, de queus volem pregar quens façats: e axi pregam vos dauant aquests cauallers, que vos quens ho atorguets, que aquest seruey nos façats. E yo lleuem, e ane li besar la ma, e li fiu moltes gracies del be quell hauia dit de mi, e daço ques tenia per seruit de mi. E dix li: senyor pensats de manar ço que vos volets que yo faça, que mentra que vidam bast al cos, yo no fallire en res senyor que vos me manets. Ara sabets, dix ell, que es aço que nos volem que facats per nos, nos vos ho direm. Veritat es que a nos fora gran mester, que anassets ab nos aquest viatge: que molt vos hi hagra mester, e entech quens farets gran fretura: mas tant nos es car lo seruey que volem que totes les altres coses ne sien relaxades.

Capitol

Capitol cclxvj. com lo senyor Infant en Ferrando de Mallorques comana a mi R. Muntaner lo senyor Infant en Iacme char fill seu, per raho quel portas, e lliuras a la Regina sa mare: em dona carta de procuracio pera fer tot ço quem plagues.

VERITAT es que Deus nos ha donat aquest fill en Iacme de madona nostra muller, e axi pregam vos q̃ vos lo rebats, el portets ala Regina nostra mare, e en les sues mans vos lo lliurets: e pensats de noliejar naus, o armar galees, o tot ço ab q̃ vos conegats que anets pus saluament. E nos farem lletra al honrrat en Berenguer Despuig caualler procurador nostre, quens do tot ço que hi haurets bestret, e queus crega de tot ço que vos li direts de part nostra: e axi mateix nescriurem a madona la Regina mare nostra, e al senyor Rey de Mallorques frare nostre. E nos fer vos hem carta de procuracio general per totes les quatre parts del mon, ço es a saber de lleuant a ponent, e de mig jorn a tremontana: e que vos ço que prometets, ne façats, ne deurets per nos a caualler, ne a hom de peu, e a totes altres persones q̃ nos ho tenim per bo, e per ferm: e que per res non vendriem a menys: e hi obligarem totes les terres, e castells, e llochs que hauem, ne esperam hauer ab la ajuda de Deus: e axi ab tot poder nostre vos yrets. E com nostre fill a madona la Regina mare nostre vos haurets lliurat, yrets a vostre alberch e regonexerets, e endreçarets tots vostres feyts: e puys com vostres feyts hajats endreçats, vos vendrets a nos ab tota aquella companya dacauayll, e de peu que puscats. E lo senyor Rey de Mallorques nostre frare dar vos ha aytanta moneda com vos li demanets: per pagar les companyes que vos nos amenarets, e aço es ço que nos volem q̃ vos façats per nos. E yo que oy estes coses fuy molt esbalayt com tant gran carrech me metia al dors, ço es a saber de son fill, e clame li marce que mi donas companyo. E ell dix, que ya companyo no mi daria, mas que yom apareyllas, el guardas axi com hom deu guardar Senyor o son fill. E tantost yom lleue, e ane li besar la ma: e fiu me lo senyal de la creu, e reebi aquella beneuyrada comanda: e lo senyor Infant tantost mana an Nots de Monells caualler, que tenia son fill en guarda al castell de Catania, quell lliuras a mi: e que de aqui auant quel tingues per mi, e no per altra persona: e que tota hora que yol volgues, quel

me

me lliuras:e daço me feu sagrament,e homenatge,e axi ho feu:perque de aquell dia auant Linfant en Iacme fill del senyor Infant en Ferrádo fo en mon poder,e aquell dia hauia XXXX. jorns que era nat,e no pus. E axi mateix feu me fer la carta de procuracio,axi com dauant es dit,ab sagell pendent,e totes les altres cartes.

Capitol cclxvij.com lo senyor Infant en Ferrando de Mallorques passa a la Morea, e pres Clarença a força darmes, e hach tota la encontrada, el juraren per cap, e per senyor tots los de Clarença, e els de la Morea.

ECOM aço fo feyt,ell se reculli ab la bona hora a Masina,e anassen a Clarença,e pres terra prop dela ciutat a dos milles:e la host exi de Clarença ab be CC. homens a cauayll,que la li volgren contrastar. Queus dire? Quels Almugauers qui eré ab lo senyor Infant van exir en terra,e los ballesters, e van ferir en aquella gent:si quels faeren llunyar,e fer plaça:e entretát tragueren los cauaylls en terra.E com hach en terra entro a L. homés de cauayll,e lo senyor Infant fo guarnit,e apareyllat, e fo sobre son cauayll,ell feu desplegar la senyera,que pus no volch esperar laltra caualleria sua,ans feu sa brocada ab aquells L. homens a cauayll,e ab los Almugauers:e va ferir los enamichs, e vals desbaratar, en axi que van fugir deuers la ciutat:e lo senyor Infant ab tota sa companya ab ells ferint,e donant.Queus dire?Que ab ells ensemps sen entraren enla ciutat,e mataren tots aquells quels plague,els hagren tots morts:mas có foren dins la ciutat,tota la gent crida:senyor marce,senyor marce: e sobre aço ell capdella,e veda que de aqui auant no muris negu. E axi les galees,e tot son estol vench ala ciutat,e tot hom entra dins,e les gents dela ciutat ajustarense,e juraren per senyor lo senyor Infant en Ferrando,e li faeren tots homenatge:que be sabié q̃ a ell pertanyia lo Principat,per madona sa muller.E tantost com aquells dela ciutat de Claréça lagren jurat,ell ana assatiar lo castell de Belluer, que es hu dels bells castells del mon , e es prop de Clarença . e combate lo fort, e hi dreça trebuchs:e a pochs de dies estrengue los en tal guisa, ques reteré a ell. E puys caualca per la terra,e cascu dels llochs se retien a ell volenters: perço có ell hach feyt llegir lo testament en publich del Princep Loys qui

qui vincla lo seu Principat ala sogra del senyor Infant: axi que a ella se pertanyia, e per lo vincle, e perço com ella sobreuiui molt de temps a sa germana la Princesa, axi que tuyt sabien que a ella deuia tornar lo Principat: e puys mostra la donacio quen hauia feyta entre vius a la Infanta. E puys axi mateix que com muri feu testament, e jaqui hereu madona la Infanta sa filla, e puys mostra com madona la Infanta en son testament ho hauia llexat al Infant en Iacme son fill, e encara que ho vincla al senyor Infant en Ferrando, si son fill muria. E com aço hach mostrat, lo senyor Infant en publich en la ciutat de Clarença per totes parts nanaren lletres: e axi tuyt se tenien per dit, que per dret lo Principat deuia esser de son fill: e si son fill defallia, que deuia esser del Infant en Ferrando. E axi tots lo obeyren axi com a senyor natural, e dreturer, e lo senyor Infant tench los en veritat, e en justicia. Ara vos lexare a parlar del senyor Infant, e tornare a parlar de son fill Linfant en Iacme.

Capitol cclxviij. com yo R. Muntaner pense

dapareyllarme per passar ab lo senyor Infant en Iacme en Cathalunya a sa auia, e com hagui noues quels de Clarença hauien armades quatre galees, per raho de hauer dit Infant: e com dia de tots sants prengui terra a Salou.

VERITAT es que com lo senyor Infant se parti de Masina, yo noliege vna nau de Barcelona, q era al port de Palerm, a estar den P. Desmunt: e que vingues a Masina, e de Masina a Catania: e axi mateix hi tramis vna dona de paratge molt bona dona, qui era Dampurda, qui hauia nom madona Nagnes Dadri, y era copanyona venguda en Sicilia ab la noble madona Ysabel de Cabrera muller del noble en Bng. de Sarria, e hauia haut XXII. Infants, e era molt deuota, e bona: e axi acabe ab la dita madona Ysabel, ab lo dit noble q lam lexassen, e yo que li comanaria lo senyor Infant en Iacme fill del senyor Infant en Ferrando, e per llur cortesia lexarem la. E yo comaneli lo senyor Infant, quem paria que ella deuia saber molt dinfants, e per la sua bonesa: e com era de bon paratge, e donrrat, e daltra part era hi vna bona dona, qui era estada nudriça del Senyor Infant en Ferrando: que madona la Regina de Mallorques li trames tantost

com

com ſabe que muller hauia preſa: e puys hagui daltres dones, e Linfant hauia bona vida, e be complexionada, qui era de Catania quil nudria molt gracioſament. E menys dela ſua vida, yo nagui daltres dos qui ab llurs infants mis en la nau, perço q̃ ſi la vna fallia, que les altres foſſen apareyllades. E perço les hi mis ab llurs infants les dos, q̃ la llet nos corrompes ans les mamaſſen tots dies llurs infants entro ops les agueſſem. E axi ordone mon paſſatge, e arme la nau molt be, e mis hi be CXX. homens darmes, e de paratge, e daltres, e mis hi tot ço quens feya meſter, e per vida, e per defenſo. E com hagi apareyllada la nau a Maſina, vna barca armada vench de Clarença, a que lo ſenyor Infant trametia al ſenyor Rey de Sicilia, en que li feya a ſaber la gracia q̃ Deus li hauia feyta, e axi mateix ho trames dir largamẽt a mi: perço que you pogues comptar al ſenyor Rey de Mallorques, e a madona la Regina, e a ſos amichs: e trames me cartes que donas a madona la Regina ſa mare, e al ſenyor Rey de Mallorques, em feu ſaber quem pregaua q̃ toſt me eſpaetxas de Sicilia: e yo ſegurament era eſpaetxat, mas ab major goig me eſpaetxe com ſabi aquelles bones noues. E axi yo anemen per terra a Catania, e fiu fer vela ala nau de Maſina, e manels que vingueſſen a Catania, e com fui a Catania a pochs de dies la nau hi fo, e fiu recullir tot hom. E com volgui recullir lo ſenyor Infant en Not de Monells hach feyt ajuſtar tots quants cauallers Cathalans, e Aragoneſos hi hauia, e Llatins, e tots los honrrats ciutadans. E dauant de tuyt ell dix, ſenyor voſaltres conexets que aqueſt ſia Linfant e Iacme fill del ſenyor Infant en Ferrando, e fill de madona Yſabel muller ſua que fo? E tuyt digueren que hoch, que tuyt foren al batejar, e puys lauem viſt, e conegut, e ſom certs que aqueſt es ell: e ſobre aço lo dit en Not ne lleua carta publica, e puys en aquelles paraules mateixes ell torna, e axi mateix li reſpoſſeren, e feu ne fer altra carta: e puys ençara ſi torna altra vegada, e feu ne fer altra carta. E puys mes lo a mi enles mans, e els meus braços, e volch de mi hauer altra carta com yol done per quiti del ſagrament, e homenatge quem hauia feyt, e com yol atorgaua hauer rebut. E feyt tot ço, yo els meus braços tragui de la ciutat lo ſenyor Infant, ab mes de dos milia perſones quem ſeguien, e mis lo enla nau: e tuyt ſenyaren lo, el beneyren. E aquell dia vench vn porter del ſenyor Rey Fraderich a Catania, qui aporta de part ſua dos pareylls de veſtidures de drap daur ab preſents varijs al ſenyor Infant en Iacme.

E axi

E axi fem vela de Catania el primer dia de Agost del any MCCCXV. e com som a Trapena, yo hagui lletres qué degues guardar de quatre galees armades que hauien feytes armar contra mi, per hauer aquest Infant: que feyen compte, que si hauien, quen recobrarien la ciutat de Clarença: e yo quiu sabi enforti encara mes la nau, e mis molt mes armament, e gents. E promet vos que forem XCI. dia que hanch ne yo, ne dona que hi fos no exim en terra: e si estiguem XXII. jorns ala illa sent Pere, e ajustam nos hi vint e quatre naus entre de Cathalans, e Genouesos, e tots partim ensemps dela illa, que tots venien a ponent: e hagrem tant gran fortuna, que les VII. sen perderen: e nos, e les altres ne foren en gran condicio. Empero plague a Deus que aquell jorn de tots sancts nos prenguem terra a Salou, que hanch la mar no feu mal neguna hora al senyor Infant, ne axi mateix a mi, ne exi del meu braç aytant com la fortuna dura de nuyt, ne de jorn: que yol hauia a tenir, perço com la dida no podia siure, tát gran mal li feya la mar, e a les dones atretal, que no podien durar, ne anar.

Capitol cclxix. recompta có yo R. Muntaner

lliure lo senyor Infant en Iacme a madona la Regina auia sua qui era a Perpinya: el lliure ab tota aquella solemnitat que Infant, ne fill de Rey se deu lliurar.

E COM fom a Salou, Larchebisbe de Tarragona, per nom mosenyer en Pere de Rochabarti, trames aytantes besties có hagues ops: e fons donat per posada lalberch dé Guanesch, e puys a poques jornades aná nosen a Barcelona, hon trobam lo senyor Rey Darago, qui molt aculli be lo senyor Infant, el volch veure, el besa, el beney: e puys anam nosen ab plujes, e ab molts vents, e ab mal temps: e yo hauia feyta fer vna andá en q̃ anaua lo senyor Infant, e la dida, e hauia la cuberta dun drap encerat, e puys damunt de preset vermeyll, e hauia hi XX. homens qui per védes portauen láda al coyll: e jurcá a anar de Tarragona tro a Perpinya XXIIII. jorns. E abans que lla fossem, trobam frare Ramon Saguardia ab X. caualcadors, que madona la Regina de Mallorques nos hauia tramesos: perço que acompanyassen lo senyor Infant. Si que hách nos parti de nos ell, e quatre porters del senyor Rey de Mallorques quens tra-

meteren entro que fom a Perpinya. E com fom al Velo a passar laygua del rech tots los homens del Velo hi exiren, e los millors presseren láda, e a coyll passaren lo riu al senyor Infant. E aquella nuyt los Cõsols ab gran res de prohomens de Perpinya, e cauallers tots quants ni hauia foren ab nôs, e agrá hi molt mes exit: mas lo senyor Rey de Mallor. ques era anat en França: e axi entram per la vila de Perpinya ab grá honor quens fo feyta, e aná nosen al castell, a hon era madona la Regina mare del senyor Infant en Ferrando, e madona la Regina muller del senyor Rey de Mallorques, e amdues, com vaeren que nos muntauem al castell, auayllaren sen ala capella del castell. E com fom ala porta del castell, yo pris en mos braços lo senyor Infant, e aqui ab grá alegre yol porte dauát les Regines qui seyen ensemps: e Deus do a nos aytal goig com hach madona la Regina sauia, com lo vae axi gracios, e bo, e ab la cara rient, e bella, e vestit de drap daur mantell Cathalanesch, e pelot, e vn bell batut daquell drap mateix al cap. E com yo fuy prop deles Regines agenollem, e a cascuna yo bese les mans, e fiu besar al senyor Infant la ma de Madona la Regina sauia: e com li hach besada la ma, ella lo volch pendre enles sues mans, e yo dix li Madona, sia de gracia, e de marce, que nous sapia greu, que entro que yo haja mi mateix alleujat del carrech q̃ tench, vos nol tendrets, e madona la Regina rissen, e dix me que li pleya. E yo dia li, madona, es aci llochtenent de senyor Rey? e ella dix, senyer hoch, vel vos aci: e ell feu se auant: e era llochtinent en aquella saho Nuguet de Totzo. E depuys demane si era lo Batle, e el veguer, e los Consols dela vila de Perpinya qui axi mateix hi foren: e demane notari publich, e fo aqui. Puys hi hach molts cauallers, e tots quáts homés hórrats hauia en Perpinya, e com tots hi foren presents, yo fiu venir dones, e dides, e cauallers, e fills de cauallers, e la dida de monsenyor en Ferrando, e dauát les dones Regines yols demane tres vegades, si aq̃st Infant que yo tenia el braç conexets que sia Linfant en Iacme primer nat del senyor Infant en Ferrádo de Mallorques, e fill de madona Ysabel muller sua. E tuyt respongueré que hoch, e aço digui yo per res tres vegades, e cascuna vegada ells me resposseren que certa mét era aquell que yo deya: e com aço hagui dit, yo dix al escriua, que men faes carta publica. E apres yo dix a madona la Regina mare del senyor Infant en Ferrádo, madona vos creets que aquest sia Linfant en Iacme fill del Infant en Ferrando fill vostre, quen gendra en madona

Ysabel

Ysabel muller sua? senyer,dix ella,hoch: e tres vegades axi mateix en presencia de tuyt yo lo hi dix:e axi mateix me respos q̄ hoch, que axiu sabia ella,que per cert aquest es mon char net,e per aquell lo recebe:e daço yo lleue carta publica en testimoni de tots los dauant dits. E yo dix,Madona per part vostra,e del senyor Infant en Ferrando dats me p bo,e per lleyal,e per quiti daquesta comanda de tot quant yon fos tégut a vos,e al senyor Infant en Ferrádo,fill vostre? E ella respos,senyer hoch. E axi mateix ho digui tres vegades,e en cascuna me respos que men daua per bo,e per lleyal,e per quiti:e q̄ men absoluia de tot quát yon fos tengut a ella,e a son fill.E daço axi mateix se feu carta. E có tot aço fo feyt,yo li lliure ala bona hora lo dit senyor Infant,e ella pres lo, e besal mes de deu vegades:e puys madona la Regina joue axi mateix besal mes de X.vegades:e puys recobral madona la Regina,e lliural a madona Pereyona qui li era de prop,e axi partim nos del castell,e aná ala posada hon yo deuia posar:ço es a saber en casa de Pere Batle,e aço fo per lo mayti. E apres menjar yo ane al castell,e done les cartes que aportaua del senyor Infant en Ferrando a madona la Regina sa mare,e aquelles que aportaua al senyor Rey de Mallorques: e digui li tota la missatgeria quim fo comanada.Queus dire?quinze jorns estigui a Perpinya,e tots dies yo anaua veure dos vegades lo senyor Infant,que tát gran enyorament nagui com fuy partit dell,que no sabia que mé faes: e agra hi mes estat,sino fos la festa de Nadal quim venia desus. E axi pris comiat de madona la Regina,e de madona la Regina joue, e del senyor Infant,e de tots aquells de la cort: e pague tots aquells quim hauien seguit,e torne madona Nagnes Dadri en son lloch,e en son alberch prop de Banyoles. E madona la Regina captech se molt be de mi,e de tots los altres,e venguimen a Valencia hon era mon alberch, e fuy hi tres jorns abans de Nadal sa,e alegre,la marce de Deus. E no ana a llonch de temps del senyor Rey de Mallorques vench de Fráça,e hach grá plaer de son nabot,e tantost axi com a bon senyor li ordona ab madona la Regina la sua vida,axi com ranyia a fill de Rey.

Capitol cclxx.com lo senyor Infant en Ferrando de *Mallorques trames per cauallers, e homens de peu: e com abans que la gent hi fos ala Morea dit Infant passa desta vida: e se occupa de tota la terra mosenyer en Ioan frare del Rey Robert.*

EN O ana a molt de temps, quel senyor Infant trames missatge al senyor Rey de Mallolques qui per mi li trametes cauayllers, e homens dapeu. E madona la Regina sa mare, e lo senyor Rey de Mallorques trameteren me a dir quem apareyllas, e que percasas bona compa- nya dacauayll, e da peu que hi menas: e que ell me faria dar entro a XX. milia liures en Valencia a companyes. Eyo tantost percasem de companya, axi que a molts acorregui de ço del meu: e no ana a XV. jorns quem vench demanament per vn correu, que no men trametes de res, que Arnau de Caza ab la gran nau del senyor Infant era vengut dela Morea, e que ell ab la dita nau hauria gent a Mallorques que hi passaria: e axi ala mala hora reuocaren la sentencia que yo no ane. E en Arnau de Caza acorda duna gent, e daltra a Mallorques, e estech tant, e tats tarda que com fo ala Morea lo senyor Infant fo passat desta vida, de que fo major tala que linatge Darago preses de negu fill de Rey llonch de temps ha: e nous dire aquella casa quen prengues tala, que sis feu tot lo mon, que aquest era lo millor caualler, e lo pus ardit que en aquell temps fos fill de Rey del mon, e lo pus dreturer, e ell mills ordonat de tots feyts. E lo seu cors fo portat a Perpinya, de q̃ fo grā be a madona la Regina sa mare, que hanch nou sabe, que Deus la sach presa a sa beneyta part. E pot hom dir della que es sancta en paradis que el mon no era tant deuota, ne tant humil, ne millor Chrestiana. E axi ella fo en paradis abans quel dol de son fill vaes, e lo cors del senyor Infant en Ferrando fo possat a la esgleya dels Preycadors a Perpinya. Deus haja la su anima, el meta ab los sancts en Paradis. E com ell fo mort no ana a dos mesos que muri laltre Princep. E puys tota la terra se ocupa, e teho vuy en aquest dia mosenyer en Ioan, frare del Rey Robert: Deus per la sua marce aport temps q̃ torne a aquest senyor Infant en Iacme, de qui deu esser dretament. E Deus ho jaquexca a mi vaher, e hi pusca en mes veyelles canes ajudar daquell poch poder, e saber que Deus ma comanat. Ara vos lexare a parlar daquests senyors dela casa de Mallorques, e tornare a parlar del senyor Rey Darago, e de sos fills.

Capitol

Capitol cclxxj.com lo senyor Rey en Iacme *de Arago acorda de trametre Linfant Nanfos son fill a conquistar lo regne de Serdenya, e de Corsega ab ajuda que li feu lo senyor Rey de Mallorques de XX.galees.*

VERITAT ES quel senyor Rey Darago vae sos fills grans, e alts, e bons, e mana corts ala ciutat de Gerona, en les quals fo lo senyor Rey de Mallorques, e tots los Barons de Cathalunya. E aqui publicas, que de tot en tot trametes son fill lo Senyor Infant Nanfos a conquistar lo regne de Serdenya e de Corsega, qui deu esser seu: perço com li paria a ell, e a ses gents que li era gran carrech com nou conquistaua, pus que hauia tant de temps que sen escriuia Rey. E aqui finalment tuyt ho tengren per be, e sobre tots lo senyor Rey de Mallorques li proferi que li armaria XX. galees a son cost, e a sa messio. E hi trametria CC. homens a cauayll, e gent de peu. E com aquesta proferta hach feyta, tots los richs homens, e les ciutats, e Bisbes, e Arquebisbes, e Abats, e Priors li proferien valença de cosa sabuda: axi quel secors fo axi gran quel senyor Rey troba en Cathalunya, que fo marauella. E axi mateix vench sen en Arago, e axi mateix li fo feyta gran proferta, e el regne de Valencia atretal. Queus dire? Quen tal manera sesforça tot hom, que hom pot dir, que james tam bella ajuda no hach senyor de sos sotsmesos, com ell hach dels seus: e tantost en bona hora vench a Barcelona, e feu boscar LX. galees, e molts lenys armats, e nolieja moltes naus, e terides: e ordona que anassen ab lo senyor Infant, e de Arago, e de Cathalunya, e del regne de Valencia, e del regne de Murcia. E axi mateix lo senyor Rey de Mallorques feu fer les XX. galees noues, e puys endreça los cauallers, e les altres companyes, e anasen ab la caualleria, e tench taula en tal manera. E tantost com les galees foren feytes, e els homens foren tots acordats, e axi mateix lo Senyor Rey Darago, e lo senyor Infant Nanfos, e lo senyor Infant en Pere, anauen sa, e lla a endreçar lo viatge: e tuyt hi enantauen com mes podien. E axi es veritat que cascu es tengut de conseyllar son senyor, en tot ço que pusca de be, axi lo grā, com lo menor: e si per ventura es hom que non pusca dir al senyor Rey, si res sap, o coneix de be, deu ho dir a al-

tre qui al ſenyor Rey ho diga, o lo hi trameta a dir per eſcrit: e puys lo ſenyor Rey es tant ſaui que ſi coneix que bo ſia, fara ho, ſino eſtar ſen ha, e no romandra perço que aquell ho haura dit a bon entenimet, e naura llauada ſa conciencia, e hi haura retut ſon deute. Perque yo com lo viatge fo publicat fiu vn ſermo, que embie per en Comi al ſenyor Rey, e al ſenyor Infant, per ordonacio del dit bon paſſatge, lo qual oyrets aci: e portal los a Barcelona, que yo no era be delyrots de caualcar, ne danar hi.

Capitol cclxxij. recompta lo ſermo que yo R.

Muntaner tramis al ſenyor Rey per lo paſſatge de Serdenya, e Corſega: per rabo de conſeyll donar al ſenyor Infant Nanfos, o almenys a fer recordar de totes coſes.

EN nom daycell ver Deus qui feu lo cel, el thro
En ſo de genentul faray vn bell ſermo,
A honor, e llaus del caſal Darago:
E per tal que axi ſia la ſalutacio
Diga caſcu ſil platz, que la Verge nos perdo:
Seny, e entenimet quen façam noſtre pro,
Per eſt mon, e per laltre, e que ſaluacio
Vengan treſtuyt li Compte, e Veſcompte, e Baro
Qui en eſt bo paſſatge de Serdenya habando
Metre ſi, e ſa terra, e ſa prouesio.
E ſe gran laut Enfant Nanſos ques guanſano
E de tota Eſpanya creximent, e crezo:
De lleuant a ponent, mig jorn, Septentrio
Tremblara tota gent qui en ſa gepcio
De ſos payres valents Reys en Iaymes janozo.
E vull ſapiats caſcu que aqueſt es lo lleo
Que Sibella nos ditz, que ab ſenyal de baſto
Abatria largull de mantalta mayzo,
Que jes hor non diray que be mentendon pro.
E Aras vull que ſapiats lo meu entendiment,
Que treſtuyt lo preſich eſtant tant ſolament

En tres causes que en vos diray verament,
La primera es la persona qui presicha la gent:
La secunda del poble qui lau be,e lentent:
La terça es la rayso qui del sermo dexent.
Adonchs dela primera vos dich que follament
Puje altre en trebuna que sap certament,
Dire pro,e encontra a tot son mouiment,
E que sabia saluar lo seu proposament.
La secunda del poble,que sens marmurament,
Lo deuon escoltar cascuns molt bellament
Queu sapia retre a son milloraments
Que en estes pauch valria tot son presicament,
Que Lauangeli ditz,ques pert la sement
Quis gita entre peyres , e espines,e xament.
Ala terça vos dich que deu ser fundament
Al proposit que parla ses tot veyarament.
Perquen fundaray mon presich,e breument,
En aquest bo viatge quens es a tuyt plazent.
ADonchs senyor Infant com a vostre vasayll,
E entendrets ma rayso,que assats de treball.
Hay vist en aquest mon,pus que nul de mon tayll,
E perço enla mar vullats pendre Mirayll,
De li vostre secor qui feron mant assayll
Que trezol no metats en leuscol,e satayll
Vos vendran vostres feyts,que esberch,ne capmayll
Nous estaran dauant,sal XX. que Lalmirayll
Galees faça fer lleugeres com a ventayl,
En axils ballesters yran com a fibayll:
Nols falra de llurs armes,ans forts com abatayll
Los trobarets als ops,quasi com presta prayll
Que tot quant les dauant tira,que res non fayll
Fos enla vostra gent senyor no hi ha mescayll
Que trestuyt son de vn cor,e nul non sen batayll,
E axi es la veritat quel valent dun Christayll,
No preu lals del mon mag,del fi corayll
Quen Serdenya se pesca,es apres del matayll

Tres ballesters de torn, e quius vol mal simplor:
E trebuchs, manganells ayço prech non demor,
Exades, palafangues, ab mil bon llaurador.
Vos senyor menarets, e cent tapiador
Carpenter, e ferrer qui no temon clamor:
E puys diu mijanzant nous cal hauer pahor
Que viles, ne castells, ciutats, casals, ne tor,
Que nons renda a vos, si donchs ab gran dolor
No volion morir, e perdre llur honor.
E Quant ayço senyor sera feyt, e complit,
En nom del payre, el fill, e ell sanct esperit,
E de sa dolça mayre que prech nous oblit,
E de trestuyt li sant ab joy, e ab delit
Vos tengon en sa guarda, e sa ma, com es dit
Quel bon Rey de Mallorques vos fara tal combit,
Que trestuyt vos diran, que res no hi ha fallit.
E sen apres senyor qual seuulla ne crit
Ala illa sent Pere ab se, e llarch, e trit
Refrescats li cauayll, si eron a feblit,
E se entretant lescol sera a manuit
De passar en Serdenya trestuyt, gran, e pitit.
Ay qui cell jorn veyra de joy sera complit
Que tants Coms, e Vescoms, e ver nasor exit
Axi gent arreat, qui de cor son plauit
Seruir laut senyor Infant qui es molt benesit,
De tota res quil ve, el pus exarnit
Qui hanch fos, ni hanch mays nul hom vae marit
E darmes say quel mon non es tanta sa delit.
TRestuyt li cauayller qui ab vos anaran
Son vostre natural, e valen, e presan
Cascu donrrat paratge, que no hi ha nul suan:
E son tal ij. miller que nul Rey no sen van,
Quen ja naja tan bons, e exament seran
Dets miles de Almugaues qui tostemps vos segran
E man daltre seruent qui nous demandaran
Quels donets re del vostre, car en llur cor no han

Mas quecus pugan seruir com cel qui sens engan
Son vostre natural, e faran ho semblan,
Si negu vos contrasta a lo vostre deman.
A donchs senyor quant tuyt en Serdenya seran
En nom del payre, el fill, e del sperit san
Pensats danar per terra en Caller assegan
Viles, castells, e borgues que nos obeyran.
Exament lescol al dit castell se van,
E sen la palisada quen el port trobaran
Metense per escala, si com ay dit dauan:
E vayrets ballester quel murets combatran,
Que del ayre abatrion vn auselet volan.

E Cal sera aycel qui dins Caller sera
Qui en son cor sepans quant en terra xira.
Lo valent en Carros Almarayll que hi metra,
Tant valent Cathala qui de mar hi aura,
Que nous dira gens Caller ques el mon tremblara.
Pus lo mon fo formats negu nom mostrara
Que nul fes tal passatge ab lo seu que tengra,
No hi ha mes negu altre ne ab si nomenara,
Sino gent de sa terra, a donch qual Rey pora
Si mateix auansar que hi fo contra fara.
Ay quant veyran en Caller lestandart qui parra,
Sus alt enla muntanya qui tant flamejara.
E tras tota lo host ab manta senyera,
Demant hom honrrat qui la companyera
E se apres descampayr say que se atendara
Lo prous senyor Linfant qui be salegrara
Quant per grat, o per força dins Caller entrara.
E puys daqui auant mon conseyll cessara
Car no hauria lloch que nul temps hi sabra,
Cascu de son conseyll, e Deus quil guiara.

D Vna causa senyor vos remembra sius play,
Quen oblit no metats ayço que vos diray,
Que nul hom de comuna no llexets say ne llay
En castell, ne en vila, e no men callaray,

Car no ſau bo ques ſes perque llur cor veray
No ſeria jamays, perque ne eſclariray.
Mas de llurs malueſtats quen mon temps viſt hay,
Calſant Rey voſtre payre han fayt man foll aſſay
El ſant Rey Fraderich meteron en eſmay:
Cabcuberta de lladre fan tota res ſo ſay
E recobraron Monech de que foren tuyt yay
A tuyt voſtre ſeſſor ne feron don ſe tray,
Que ſer Deus los caruendra, que dals en mon eſglay,
Mas de llur fals preſich de que no ix jamay
Mas no faes abaya, e als noy trobaray
Mas Liſart ſon eſtrayt de voſtra gent deſay,
Perque farets marces quels ſiats llum, e ray,
Car lleyal gent ſeran en quer dir vos ſabray
Quen Corſega metats dela gent vas Moncay,
E dela ſarrania cuſquechs abeu retray.

ERas lo meu preſich vull que ſia finats,
E prech a Deus, qui es llum, e vera clardats
Que laut ſenyor Infant li ſia comandats,
Coms, e Veſcoms, Barons, e treſtuyt li Prelats
Qui ab lluy anaran, e treſtuyt li bernats,
E ques en breu ne ſia ab gran gaug enuiats
Bon nouell a ſos payres lo ſant Rey, que aſſats
Aura de penſaments tro ſapia vertats
Adonchs ſenyors, e dones qui es ſermo eſcoltats,
Fayt preguera a Deus que vengal bon mandats
De caſcu a ſa caſa, e amichs, e priuats.
E perço que ab Deus ayço ſia acabats,
Caſcu ſe lleu en pus, e treſtuyt que diats,
De pater noſter tres per ſanta trinitats,
A honor a ſa mayre qui fo ſens tots pecats
Quen prech lo ſeu char fill quens ſia atorgats
E quel nom Darago ne ſia exalſats,
E que Piſans, ne altres nols puſcha falſedats,
Baſtir, ne hordonar, e ſent jordi alats
Del alt ſenyor Infant li ſia acompanyats.

Finis.

ESEGVRAMENT aquest sermo tramis yo al Rey Darago, e al senyor Infant Nanfos: perço ques recordassen deço que feya mester que faessen. E jats se fos quel meu conseyll no era bastant, almenys a fer recordar les coses, e axi era bo que vn consell aporta altre millor: car cascu hi diu pro, e encontra. E lla marce de Deus tot ço que yo digui en aquest sermo se compli, saluant dos coses, deque fuy molt despagat e son encara, e sere tostemps. La primera fo com les XX. galees lleugeres nos faeren, que tant denuyg, e descarn sofferi Lalmirayll, e la host per les galees dels Pisans, e de Genouesos, que non hagren soffert, si XX. galees lleugeres hi hagues. E laltra fo, com lo senyor Infant ab tota sa cauaylleria, e pahonada, com hach presa terra, no sen ana dret en Caller, ell per terra, e lestol per mar: axi com se feu lestol: que si tuyt ensemps per mar, e per terra fossen venguts en Caller, ay tantost hagren haut Caller, abans que no hagren Vila Desgleyes. E les gents totes qui foren estades sanes, e fresques, que hagren haudes totes llurs robes, e totes llurs viandes, e vins, e lletouaris, e confits que cascu portaua enles galees, que hanch en Vila Desgleyes no sen pogren de res seruir. E axi tant solament aquestes dues coses mestegren fort en cor, mas empero lla marce de Deus tot es vengut en be: mas be, e millor hi hia.

Capitol cclxxiij. com lo senyor Infant Nanfos

parti de port Fangos, e pres terra a Palma de Sols, hon lo jutge Darborea, e gran res dels Sarts lo reberen per senyor, e en trames Lalmirayll per assatiar Caller.

VERITAT ES que com lo senyor Rey, e els senyors Infants hagren recaptat per llurs regnes, e Comptats tot ço que al viatge feya mester, e el senyor Rey ab ells ensemps ordonaren, que a port Fangos fos tot hom a dia per mar, e per terra. E aquell jorn que fo ordonat, si fo tot hom, e abás: que tant eren les gents volenteroses danar, que nols callia cercar per les terres, mas tuyt pensaren de venir, aquells quel senyor Rey, e el senyor Infant hauien ordonats. E nos dire daquells qui hordonats eren danar, que tres tants ni vengren. E parech ho be al recullir, que mes de

XX.

XX. milia homens darmes hagren a romanir, que les naus, ne les galees, ne les terides, ne els lenys nols pogren lleuar: e axi ab la gracia de Deus tots se pensaren de recullir, e lo senyor Rey, e madona la Regina, e tots los Infants foren aqui a port Fangos. E lo senyor Infant Nanfos pres comiat del senyor Rey son pare, e madona la Infanta axi mateix, e de madona la Regina, e dels Infants. E lo senyor Rey acompanyals tro ala barca armada, hon sen reculliren, e muntaren: e madona la Regina atretal. E axi ala bona hora lo senyor Infant, e madona la Infanta muller sua recullirense: e tot hom pensa de fer aytal. E aquell dia hagren bon temps, e feren vela: e com son en les mars de Maho, les XX. galees de Mallorques, e naus, e terides, e llenys foren ab ells. E lo senyor Rey, e madona la Regina estegren aquell dia ala marina mirant los, entro los hagren perduts de vista, e puys anarensen ala ciutat de Tortosa: e les altres gents cascuns en llurs llochs. E lo senyor Infant Nanfos hach bon temps, e ajustas ala illa sent P. ab tot lestol. E com foren tots ajustats anarensen a Palma de Sols. E aqui exi tota la caualleria en terra, e Lalmugaueria: e tantost fo aqui lo jutge Darborea ab tot son poder quel rebe per senyor, e gran res de tots los Sarts de la illa. E aquells dela ciutat de Sacer quis reteren a ell, e aqui hagren dacord ab conseyll del Iutge quel senyor Infant anas assatiar Vila Desgleyes. E aço feu lo jutge, perço com per la Vila Desgleyes venia gran mal ala sua terra, major que per Caller, ne per altre lloch, e axi lo senyor Infant posa son setge a Vila Desgleyes. E tramis Lalmirayll ab tot lestol assatiar lo castell de Caller ab lo Vezcompte de Rocabarti qui ja lo tenia assatiat ab CC. homens dacauayll armats, e ab dos milia de peu, que hi hauia ja tramesos primers de Barcelona lo senyor Infant ab naus. E axi possaren se dauant Caller, e jal tenien axi endresat que tots dies nauien homens, els hauien tolta gran res dela horta. E com Lalmirayll hi fo, fets comte quentre lo Vezcompte, e ell los donaren dela mala estrena assats. E si hauia dins mes de CCC. homens a cauayll, e be X. milia de peu. Ara vos lexare a parlar del Vezcompte, e del Almirayll qui molt be sauenien de totes coses, axi com aquells qui eren cosins germans, e tornar vos he a parlar del senyor Infant.

Capitol

Capitol cclxxxiiij. com lo senyor Infant Nanfos hach presa Vila Desgleyes, e vench assatiar lo castell de Caller, e edifica dauant dit Castell vn altre castell ab vna altra vila qui hach nom lo castell de Bonayre.

COM lo senyor Infant hach Vila Desgleyes assatiada, tots dies ell los feya cõbatre, els treya ab trebuchs: e estrenguels en tal manera, que dela mala ventura hauien assats, e tãt de lestret que per cert no sabien ques faessen. E axi mateix lo senyor Infant, e tota la sua host hagren tantes de malauties, que la major part dela sua gent hi muri de malauties, e ell mateix hi fo molt malaut: que segurament fora estat a gran condecio de murir, sino fos lo gran pensament que madona la Infanta ne feu: que a Deus, e a ella deuen tuyt grayr la sua vida. E hach tant lo senyor Infant no fo malaut, q̃ james ne per metges, ne per nul hom ell se volgues partir del setge, ans moltes vegades ab la febre acostes sarmaua, e feya combatre: si q̃ per lo seu bon erforç, e per la sua bona caualleria aporta a aço la vila, ques rete a ell. Axi quel senyor Infant, e madona la Infanta, e tota la host entra dins la ciutat de Vila Desgleyes, e establirẽ la fort be de nostra gẽt, e hi llexaren aquells que parech al senyor Infant que hi feyen a romãdre: e axi llexa aqui Capita, e ala ciutat de Sacer atretal. E puys vench sen en Caller, e edifica dauant lo castell de Caller vn castell ab vna vila, e mes li nom lo castell de Bonayre: e vench assatiar tãt fort Caller, que sol vn hom no gosaua exir, perque certament pogren veure, que si al començament hi fos vengut, que Caller hauia hagut pus abans que no hach Vila Desgleyes. Queus dire? Que aquells de Caller sofferiren grã afany, e esperauen secors que hauia de venir de Pisa, lo qual secors a pochs jorns quel senyor Infant fo en Caller hi vench.

Capitol cclxxv. com lo Compte Ner vench secorrer Caller be ab vuyt cents cauallers Tudeschs, e quaranta Pisans, e sis milia dapeu, e XXX. galees: es combateren ab lo senyor Infant Nanfos, en fugi lo Compte, e muriren en tots los Tudeschs, e Pisans, e a poch de temps muri lo Compte deles nafres que hanch haudes.

E lo

EL O secors fo aytal, quel Compte Ner hi vench cap, e hi mena de M.CC. homés de cauayll, en los quals hauia huyt cents cauallers Tudeschs, quis tenen los millors cauayllers del mō e els altres eré Pisans, e amena be VI milia homens de peu ab maluats Sarts quis mesclaren ab ells, qui eré deuers Cabo terra. E daquells seruents Toscans e Manthesans ab llances llongues quils preen cascu vn caualler e trenta e sis galees, entre de Pisans, e de Genouesos, e de moltes terides, e llenys qui portauen cauallers, e cauaylls. E vengren sen a Cabo terra, e aqui possaren la caualleria, e tots los pahons, e CCC. ballesters que hi hauia. E com los hagren tots possats en terra, tot lo nauili anasen ala illa Rosa hon ha bon port, e les terides eren totes encastellades, e meterense en estala per defendre. E com aço fo feyt les galees vengren enuers lo castell de Caller, e lo senyor Infant feu armar XXX. galees, e no pus, e ell son cors munta enles galees, e exi de fora perço ques combates ab los Pisans, e Genouesos, e moltes terides, e llenys que hi hauia: e aquells foren axi cortesos, que hanch nols volgren axi esperar, ans sen anaren axi com vn bon cauayll fa dauant pahons. Si que tot aquell dia estegren en aço, que com lo senyor Infant feya vogar, ells fugien, e puys tornauen a llur volētat. Si que lo senyor Infant vae que no hi podia als fer, exi deles galees, e ordona cascu dels setges, com se guardassen: que dins lo castell hi hauia be D. homens de cauayll, ab mes de CC. que ni hauia entrats daquells qui eré a Vila Desgleyes. E axi lo poder era gran dins, perque lo senyor Infant pensa que per res no jaquis a plegar aquells qui eren venguts ab aquells de dins, e axi establi lo setge en guisa que si aquells de dins exien per acorrer a aquells de fora, que aquells del setge los ho poguessen contrastar. E dementre ql senyor Infant ordonaua aço, les galees dels Pisans, e dels Genouesos venien entro ales galees del senyor Infant: e Lalmirayll en Carros desarma totes les sues galees, saluant XX. en que ell munta, pensant quel esperassen a bataylla: mas aquells no volgren fer Si que Lalmirayll los tramis misatge, que si volien combatre ab ell, quels exiria ab XV. galees: e axi poch ne volgren res fer. E llauors lo senyor Infant, e Lalmirall conegren que a ell feyen fretura les XX. galees lleugeres que yo hauia dit al meu sermo que haguessen, q per cert si les haguessen haudes ja XXXX. galees de Pisans, ne de Genouesos no hi gossaren esser vengudes: que dementres aquelles XX. los empaetxaren

etxaren les altres los foren adors: e axi podets entendre quina falta fo aquesta. Ara vos lexare a parlar deles galees, e tornar vos he a parlar del senyor Infant, e de sos enamichs. Com lo senyor Infant hach ordonat ab Lalmirayll lo feyt dela mar, e tot lo setge, e hach ordonat q̃ Lalmirayll fos Capita de tuyt, ell ordona aquells qui ab ells deuien anar, si que no volch hauer ab si mas CCCC.cauaylls armats, e L. homens a cauayll alforrats, e estro dos milia homẽs de peu entre Almugauers, e seruents de maynada. E pensa la nuyt dexir fora del setge, e messe lla hon lo Compte Ner deuia venir el castell: e tota la nuyt estegren apareyllats dela bataylla, e a lalba del dia ells vaeren venir lo Compte Ner esquerra feyta, e ordonades ses batayllles, si hanch vaes venir be gent ordonada de bataylla. E lo senyor Infant quels vae, ordona axi mateix sa bataylla, e dona la dauãtera a vn noble hom de Cathalunya per nom en G. Danglesola, e ell ab la sua senyera ab tota la caualleria vench mota feyta ab tota la pahonada enla vanda hon vae quels altres hauien la llur. Queus dire? Les hosts sacostaren, e el Compte Ner ab conseyll de vn bon cauayller qui hauia nom Horigo Tudesch, qui era exit de Vila Desgleyes, e conexia lo senyor Infant, ordona que XII. caualllers fossen ordonats ab lo dit Horigo Tudesch qui no haguessen cura mas dela persona del senyor Infant. E axi mateix fo ordonat que deu homens dapeu nos partissen del estrep del senyor Infant, e cauallers sabuts qui guardassen la sua persona, e la sua senyera, quel senyor Infant nos partia dela sua senyera. Queus dire? cõ les hosts foren apropiades, cascuns van brocar molt vigorosament, si q̃ james no pogues vaer bataylla pus cruel, ne que ab tanta volentat vengues la hu contra laltre, cõ cascuns faeren, si que tãt forment sen calçaren los Tudeschs, e la nostra caualleria, quels dotze cauallers ab aq̃ll Horigo Tudesch vengren lla hon lo senyor Infant era. E lo senyor Infant qui conech q̃ aquells venien assenyaladament per ell, feri lo primer dela llança talcolp que del altra part la li passa, si q̃ mort lo gita en terra. E puys mes la mã ala maça, e lexas correr a vn altre, e donali tal colp sobre lelm q̃ portaua, quel serueyll li feu exir per les orelles. Queus dire? Que ab la maça ne mes morts en terra quatre. E puys la maça se rompe, e mes la ma ala espasa, e feyas fer tal plaça que res no li podia estar dauant. E cõ set cauallers dels dotze vaeren quels V. neren morts per ma del senyor Infant, e vaerẽ les marauelles quell feya, acordarẽse que ferissen tuyt

 lo ca-

lo cauayll,e quel meteſſen en terra:e axiu faeren,que tots VII.enſemps li feriren lo cauayll,e lo li mataren:'e lo ſenyor Infant ab lo cauayll enſemps ana en terra: e en aquell punt mateix mataren lo cauayll al ſeu bandoner,e la ſenyera fo cauda en terra. E com lo ſenyor Infant fo en terra,leſpaſa li vola dela ma alt al caure que feu, de que non tenia pus dela mitat,que laltra mitat nera anada,que hauia feyt dos trozos:e no oblida pas en ço que era,ans ſe deſexi del cauayll que li jeya deſus, axi com aquell qui es molt fort, e delliure,e ab lo millor cor de feyt darmes que caualler qui el mon ſia:e va trer lo bordo que portaua cint, e vae la ſua ſenyera en terra,e ab lo bordo enla ma va lleuar la ſua ſenyera,e la dreſa,e la tench abraſada. E ſobre aço vn caualler ſeu per nom Emboxadors va deuallar del ſeu cauayll,e va pendre la ſenyera,e lliura lo cauayll al ſenyor Infant,e lo ſenyor Infant munta tantoſt,e feu pendre la ſenyera a dos cauallers:e com hach lleuada la ſenyera, e fo muntat,e ell ſe vae dauant los ſet cauayllers, e regonech Horigo Tudeſch, e ab lo pom del bordo els pits va brocar enuers ell, e vali tal colp donar per mig dels pits que delaltra part lo li paſſa,e caech ē terra mort, ſi que james nol calech tornar en Alamanya contar noues deſta bataylla. Queus dire? Que com ſos companyons vaeren mort lo dit Horigo volgren fugir,mas entro lo ſenyor Infant,e aquells qui ab ell eren ho faeren en guiſa que tots XII. romangueren aqui,dels quals XII. los VII. muriren per mans del ſenyor Infant. E com aqueſts foren morts,lo ſenyor Infant ab la ſua ſenyera broca auant, e llauors vaerets feyts darmes,que james tant fort jornada no poch hom veure de tant poca gent. Si quen aquella brocada lo ſenyor Infant ſe troba ab lo Compte Ner,e feril duna llança que hach preſa de vn ſeu ſeruent, tal per lo quarto primer del eſcut,que a terra lo mes:e aqui hach grā feyt darmes.ſi que per força los Tudeſchs,e els Piſans muntaren lo Compte Ner,qui fo ferit de mes de X.nafres.E com ell ſe vae a cauayll,mētre la preſa era gran, ell ſe exi dela bataylla entro ab X. homens a cauayll,e fugi al caſtell de Caller:e troba la caualleria del caſtell de Caller qui eren be D.homens qui eſtauen de fora eſperant que ſeria,que no goſſauen exir ala bataylla,que ſiu faeſſen Lalmirayll en Carros los do nara a dors tantoſt.E Lalmirayll axi poch ſe podia parar del ſetge,e axi hauien caſcuns aſſats que fer: ſi que com aquells de Caller vaeren lo Compte Ner,tēgren llur feyt per perdut. Queus dire? Que la bataylla

fo

fo axi forts, que en vn colp se van tirar los Tudeschs, e els Pisans qui eren romasos: e van se emparar dun puix, e lo senyor Infant ab los seus atretal, que parech que fos torneix de solas: e guardaren los vns los altres. Ara vos parlare dels homens de peu. Quant los Almugaures, e homens de Maynada vaeren comensar la bataylla dels cauallers entro a CC. van trencar les llances per mig, e meterense el mig dels cauallers per esfondrar cauaylls, e els altres van ferir a la llur pahonada tant fortment que ab los darts cascu ne mes hu a terra, e puys lexaren se anar en tal guisa a ells, quen poca dora los hagren desconfits, e morts: axi quen lestany ne negaren de dos milia en sus, e los altres muriren tots, e aquells qui fugien, o se amagauen per les mates com sen entrauen per la illa, o sils trobauen non lleuauen hu a vida, perque tots muriren. E com lo senyor Infant, e els seus foren vn poch reposats llexaren se anar mota feyta contra llurs enamichs: e aquells faeren atre tal, saluant entro a vuytanta homés a cauayll del compte Ner, que com nol trobaren mentre la bataylla era dura, e fort, que sen fugiren en Caller: e els altres combaterense. E si hanch bataylla fo fort el primer assalt, pus forts fo aquesta del segon de tant poca gent, si quel senyor Infant hi fo ferit ab bordo per la cara. E com ell se vae calar la sanch per la cara, si fo escalfat amal talent nous ho cal dir, que hanch lleo no ves axi exir contra aquells qui mal li haguessen feyt, com ell feu contra aqlls. Queus dire? Que ab lo bordo feyta de tals estochsque mal per aquell aqui aconseguia, que ab vn colp nauia assats. Queus dire? Que axi anaua per lo camp ades deça, ades de lla, que res no li hauia durada dauant, que tant feri en poca dora ab tots los seus, que tuyt ho feyen molt be, richs homens, e cauallers, e ciutadans, que aquells foren tots morts, e venzuts, que hanch non escaparen entre aquells quis meteren en Caller, e aquells qui fugiren al llur estoll pus de C C. e aquells axi mateix no foran escapats, sino fos la suspita en quel senyor Infant estaua del setge: e axi lo senyor Infant, e ells seus lleuaren lo camp, e ab gran goig, e ab gran guany tornarensen ala host. E lestol dels Pisans ab gran dolor tornarensen, e pensaren de fugir, e vengren en Pisa ab llur mal mandat, que ells mateixos portaré: e lo senyor Infant trames en Cathalunya al senyor Rey son pare vn leny armat, e feu li a saber tot son feyt com era estat: e reques li que li trametes XX. galees lleugeres per los grans escarns que rebia deles galees dels Pisans. E com

lo senyor Infant fo tornat al setge, si destrégue Caller nous ho cal dir, que tots quants Sarts hach en la illa qui retuts no seren, se reteré a ell. E lo Iutge Darborea fo aqui ab tot son poder al segon jorn que la bataylla fo feyta, e hach gran goig, e gran plaer dela victoria que Deus hach donada al senyor Infant, empero fo molt despagat, com ell, o hō dels seus no hi era estat: e segurament no fo colpa sua, que com lo senyor Infant fo entrat en Vila Desgleyes, ell hauia estat el setge tota hora, ell en persona, o son poder. E axi com lo senyor Infant hach presa Vila Desgleyes, ab llicencia sua ell sen torna en la sua terra, per visitar sos llochs: e tantost com ell ho hach visitat, ell ajusta son poder, e vēch sen en Caller. Si que ja podets entendre que no romas de dos jorns a la bataylla, empero com ell fo ala host del senyor Infant ab tot son poder, entre lo senyor Infant, e ell, e lo Almirayll, e los altres richs homés estrengueren tant fort Caller, que ala mort eré de dins. Si que vn jorn sesdeuench, que aquells de dins vaeren lo Compte Ner qui fo mort per les nafres que hach preses ala bataylla, e gran res daquells qui ala bataylla eren fuyts, que dins eren entrats, que poch ni hach q̄ senyal reyal no sen portassen acostes: ço es a saber quels senyals reyals eren aytals com de bones llançades, e de bones espasades, que aquells del senyor Infant los hauien donades. E ab aytal senyal fugiré lo Compte Ner, e els altres qui dela bataylla fugiren.

Capitol cclxxvj. com aquells de Caller cuydaren entrar en lo castell de Bonayre, e lo senyor Infant Namfos desconfils: e la maluestat quels de Caller van fer den Gilabert de Sentelles, e daltres cauallers, e com Pisans delliberaren fer pau ab lo senyor Infant Namfos.

E COM aquells de Caller vaeren mort lo Compte Ner, es vaeren en aytal desastre, vn jorn a hora de mig dia que feya gran calor, e aquells de la host del castell de Bonayre durmié, e menjauen, e el senyor Infant, e els altres: ells armaren llurs cauaylls, e apareyllats dacauayll, e dapeu van exir, que aquells del setge de Bonayre non saberen res, quels primers quils vaeren foren peixcadors Cathalans quels vaeren auallar del castell de Caller. E comensaren a cridar viafora, a armes, a armes: si quel senyor Infant qui ho entes qui

en

en espatlleres durmia, va pendre lo capell de ferre, e pres lescut, e posal se al coyll, e ell feya estar tostemps dos cauaylls ensellats seus: e tantost munta enla hu, e lo primer qui fo ala porta del setge fo ell, e tantost ab ell hach mes de dos milia seruents, qui Almugauers, qui seruents de maynada, qui homens de mar. E axi mateix cauallers ateneren, qui guarnits, qui desguarnits: que Cathalans, e Aragonesos han aquest auantatge daltres gents, quels homens acauayll tostemps que hostejen van ab les espatlleres vestits, e ab lo capell jubat al cap, e tenen llurs cauaylls enseyllats. E tantost com senten brugit, no han cura dals, mas que prenen lescut, e el capell de ferre, e munten llurs cauaylls, e tenense per be armats, axi be com los altres cauayllers que tinguessen lesberch vestit, o les cuyraces: e els homens de peu tenen cascu la llur llança, e llur dart ala porta, de llur posada, o de llur tenda: e tantost corren a la llança, o al dart que res senten: e tantost com han llur llança, e llur dart son armats de totes llurs armes. E axi com lo brugit oyren, tantost foren contra llurs enamichs, axi que el dit, e el feyt tot fo vna cosa: que aquells de Caller se cuydaren que aytant se jurcassen a guarnir, e arrear com ells. Perque sen trobaren enganats, quel senyor Infant ab la caualleria los fo axi alencontra, e mala a ops dels Pisans foren tant auant venguts, que per lo portal del castell de Bonayre sencuydaren entrar. E axi lo senyor Infant feri en ells tant enfortidament, que tantost hagren aquells del castell de Caller a girar. Queus en faria pus llongues noues? Quel senyor Infant ab Lalmirayll, qui es dels bons cauallers del mon, e ab los altres pensaren de derrocar cauaylls, e de ferir de llances: e com les llances foren trencades, ab les maces en la ma vaherets fer dels pus desesperats colps del mon. E dels Rahons nous ho cal cal dir, que no feyen mas allancejar homens de cauayll, e de peu: e faeren tant que be de cinchcents homens a cauayll qui hi eren exits, e be tres milia de peu, non restauraren C.C. homens a cauayll, que tots foren morts los altres, e de peu non escaparen C. axi que si camp mes haguessen haut, que tantost no fossen atesos al castell de Caller, hu no hagra escapat: a axi aquella jornada fo axi bona com aquella dela bataylla a destructio daquells del castell de Caller, e podets endendre com hi venien volenterosos aquells del senyor Infant, quen Gilabert de Senteylles, e daltres sen entraren mesclats ab ells en Caller ferint, e donant, q nols membraua de res, mas de ferir sobrells:

de que los Pisans faeren gran maluestat, que depuys quels hagren presos los mataren. E daytals maluestats son apareyllats ells de fer, e tot hom de communa: perque fa desplaer a Deus quils ha marce. E com lo senyor Infant los hach mesos fins ales portes del castell de Caller, ell sen torna alegre, e pagat al setge: e aquells de dins foren ab gran dolor, e tantost trameteren missatges en Pisa, en quels faeren a saber tot ço quels era esdeuengut, e quels acorreguessen, que daqui auant ells no veyen ques poguessen defendre al poder del senyor Infant. E com aquells de Pisa hagren sabut aquestes nouelles tengrense per consumats, e tantost pensaren que erē de tot perduts, si ab qualque manera no feyen pau ab lo senyor Rey Darago, e ab lo senyor Infant: e haut aquest conseyll, en que tuyt sacordaren, hordonaren missatges aqui donaren tot poder, que esta pau tractassen. Ara vos lexare a parlar dells, e parlare del senyor Rey Darago.

Capitol cclxxvij. com lo senyor Rey Darago *trames XX. galees lleugeres al senyor Infant Namfos, e com missatger de Pisans tracta de pau ab Micer Barnabo Doria qui si mes parlador de pau entre lo comu de Pisa, e el senyor Infant.*

QVANT lo senyor Rey Darago hach haudes les nouelles del senyor Infant que hach trameses de la bataylla q̄ hach vençuda, tātost feu boscar XX. galees lleugeres entre Barcelona, e Valencia: e encontinēt feu obrar les XX. galees, e feu posar taula a Barcelona a VIII. galees, e a Taragona a dues, e a Tortosa altres dues, e a Valencia a VIII. deles quals vuyt galees de Valencia haguem comissio lonrrat en Iacme Escriua, e yo R. Muntaner, q̄ armassem, e axis cumpli q̄ dins pochs dies les dites vuyt galees de Valēcia foren armades, e anerē a Barcelona: e cō anarē a Barcelona totes les altres sapareyllauē, e fo ordonat per lo senyor Rey, quen fo Capita lonrrat en Pere de Belloch vn caualler bo, e espert, qui es poblat en Valles. E les dites XX. galees partirē de Barcelona, e a pochs de dies forē en Caller. E com lo senyor Infant les vae, hach ne grā goig e grā plaer: e aquells de Caller tengrense per perduts, que be veyen que daqui auant nols calia hauer esperança dajuda, ne de galees de Pisans, ne de Genouesos, q̄ aquestes les gitarien de tot lo mon. E sobre açò fo vengut lo

gut lo missatge de Pisa qui tracta ab Micer Barnabo Doria, qui si mes parlador de pau entre lo commu de Pisa,e lo senyor Infant Namfos.

Capitol cclxxviij. com se feu la pau del senyor *Infant Namfos e dels Pisans, e ab quines conuinences: e com aquells de Bonifaci, e daltres llochs de Corsega feren homenatge al senyor Infant Namfos*

FInalment que deles coses si menejaren moltes de paus, e james lo senyor Infant no volch consentir a pau entrells, si el castell de Caller no lin retessen: e ala fi la pau se feu, axi quel commu de Pisa tingues lo castell de Caller per lo senyor Rey Darago en fos lo commu de Pisa son vassayll,e que lin hagues a donar Postat, Hirat,Popagat tota hora quen volgues lo senyor Rey Darago,o lo senyor Infant,o llurs procuradors: e axi mateix a tots aquells qui apres dells vendrien:e encara que lo commu de Pisa renunciaua a tot dret que hagues en la illa de Serdenya,ne en negun lloch dela illa.E encara que en lo castell de Caller no romangues terme negu, mas aquella horta qui dauant el peu li era:ço es a saber partida, e laltra part fos del castell de Bonayre. E encara que en lo castell de Caller nos gosas fer neguna mercaderia,sino de Pisans a Pisans: encara que negu leny no hi gosas fer fort,sino de Pisans:encara que negu Sart no hi gosas venir a comprar,ne a vendre res,ans aquells del castell de Caller haguessen totes coses auenir comprar el castell deBonayre.E encara quels Pisans deguessen valer al senyor Rey,e als seus,contra tots los homas qui en la illa de Serdenya volguessen fer damnatge: e lo senyor Infant promes los,que axi com altres mercaders poguessen mercadejar per tota la illa de Serdenya,e per tots los alres llochs, e terres del senyor Rey Darago,axi com altres gents estranyes farien:e que pagassen aytant de dret com los mercaders Cathalans puguen en Pisa. E com tot aço fo fermat,e jurat de cascuna deles parts la senyera del senyor Rey Darago ab. C.cauallers del senyor Infant,entra el castell de Caller,e fo posada enla pus alta torra del dit castell, e axi la pau fo fermada,e jurada, e les portes estegren obertes del castell de Caller,e hi pogue entrar tot hô: e els Pisans, e els Pul'is de Caller feyen atrelal ala host, e al Castell de Bonayre. E com aço fo feyt lo senyor Infant trames lonrrat Embaxa-

dos en Pisa ab lo missatge de Pisa, perço quel commu lloas, e atorgas tot ço que seria feyt:e axiu lloaré,eu atorgaren.E com aquells de Corsega saberen aço,aquells de Bonifaci,e de altres llochs de Corsega végren al senyor Infant, e li faeren homenatge: e axi lo senyor Infant fo senyor de tota Serdenya,e de Corsega:q̃ si be ho comptats molt mes donor hach ell,que el cómu de Pisa fos son terratinent, e e els Pisans fossen sos vasaylls,que si hagues lo castell de Caller haut. E daltra part quel castell de Bonayre se pobla en tal manera,que abás que V.mesos foren passats fo murat,e albergat,e hi hach de Cathalás puramét mes de VI.milia homens darmes:perque daqui auant lo castell de Bonayre tots téps seria sobre lo Castell de Caller,com los Pisans se volguessen mal captenir.

Capitol cclxxix.com lo senyor Infant Namfos

se torna en Cathalunya, e lexa procurador general lo noble en Falip de Saluça, e lo noble en Berengner Carros Capita del castell de Bonayre, e tresorer dela illa P.de Lebia, e Agostin de Costa.

E COM aço fo feyt lo senyor Infant,aconseyll del Iutge Darborea,lexa los llochs, e les viles,e lexahi procurador general lo noble en Falip de Saluça,qui ab conseyll del Iutge faes sos affers. E llexa Capita del castell de Bonayre,e de tota aquella encótrada lo noble en Bńg. Carros fill del Almirayll, e jaqui Capita de Sacer en Semanat,e pus en cascu dels llochs atretal.E llexa tresorer dela illa,lórat en Pere de Lebia,e A.de Costa ciutada de Mallorques.E com totes les terres,e llochs hach ordonats,e endrezats:axi dela illa de Serdéya, com de Corsega,ell llexa lo noble en Falip de Saluça entro ab CCC. homens dacauayll de nostra gent soldaus,e axi mateix da peu romangueren a sou del senyor Rey,e foren entro a mil.E feyt tot aço,pres co miat del Iutge,e del noble en Falip de Saluça,e del noble en Beréguer Carros,e dels altres,e recullis ab madona la Infanta, ab tota la host,e ab tot lestol, e tornasen en Cathalunya sa, e alegre, ab gran honor:e pres terra a Barcelona,hon traba lo senyor Rey, e madona la Regina, e lo senyor Infant en Ioan Arquebisbe de Toledo son frare, e el senyor Infant en Pere, e el senyor Infant en R. Berenguer, e el senyor Infant en Falip fill del senyor Rey de Mallorques, e tots los capdals

de

de Cathalunya, qui ſi eren ajuſtats per ordonar que trameteſſen ſecors al ſenyor Infant en Serdenya. E com lo ſenyor Infant,e madona la Infanta hagren preſa terra aqui ala marina hon fo lo ſenyor Rey, e tots los Infants,e madona la Regina,que aqui los reeberen ab gran honor. Queus dire? Que la feſta fo molt gran a Barcelona, e per tota Cathalunya, e Arago, e el regne de Valencia, e el regne de Murcia,e a Mallorques, e en Roſeyllo qui totes les gents faeren dela venguda del ſenyor Infant,e de madona la Infanta. E aqui lo ſenyor Rey, e lo ſenyor Infant faeren molts dons, e gracies a tuyt aquells qui eren venguts ab lo ſenyor Infant,e caſcuns tornarenſen alegres,e pagats en tre llurs amichs.

Capitol cclxxx.com lo ſenyor Rey en Sanxo

de Mallorques paſſa deſta vida, e llexa hereu ſon nabot Linfant en Iacme fill del ſenyor Infant en Ferrando: e com fo ſebolit a Perpinya ala eſgleya de ſant Ioan.

SI que no ana a molt de temps q̃ aço fo eſtat,quel ſenyor Rey de Mallorques hach malautia, e era ſen anat per les calors en Sardanya,en vn lloch q̃ ell ſe delitaua molt,qui ha nõ Formigueres,e aqui ell paſſa daq̃ſta vida,de q̃ fo grã tala,q̃ james no naixque ſenyor que en ſi hagues mas de veritat, e de juſticia, que en ell hauia: e pot hom dir dell ço que ſeria forts coſa de negu altre, perque negun temps en ſi no hach renchor,ne yra contra ſon prohiſme, e aço es veritat.E feu ſon teſtamẽt,e llexa lo regne,e tota la ſua terra,e tot ſon trreſor a ſon nabot lo ſenyor Infant en Iacme fill del ſenyor Infant en Ferrando.E ſi lo dit ſenyor Infant muria menys de Infant de lleyal conjugi maſcle,que tornas al altre fill quel ſenyor Infant hach dela ſegona muller,que pres com hach Clarença conqueſtada,que feu venir la na boda del Rey de Xipre,que pres per muller.La qual era,e es encara de les belles dones del mon,e deles bones,e deles ſauies:e hach la axi mateix com laltra nina,e puncella,que no hauia pus de XV.anys.Si que no vixque ell a ella pus dun any:e dins aq̃ll any nach aq̃ll fill,lo qual la dona te en Xipre. E com lo ſenyor Infant fo paſſat deſta vida,ella ſen torna en Xipre ab dos galees armades, e axi lo ſenyor Rey de Mallorques vincla lo regne a aquel Infant:ſi aqueſt Infant muria, ço q̃ Deus

no vulla,ans li do Deus vida,e honor aytant com bo sia per viure, axi com aquell qui es la pus sauia creatura dels seus dies, que hanch fos nat de D.anys ença.E apres vincla lo dit senyor Rey en Sanxo de Mallorques, que si amdosos murien menys de Infant mascle de lleyal conjugi,que tornas lo regne,e tota la terra al senyor Rey Darago:e axi com fo mort,de Formigueres aportaren lo a Perpinya,hon ell se llexa a la esgleya major de Perpinya,per nom sanct Ioan. E aqui fo feyta la sepultura molt horradament, axi com pertanyia aytal senyor com ell era. E tantost com ell fo soterrat posaren enlo dit seti reyal lo senyor Infant en Iacme,e daquell dia auant prés titol,que sapella Rey de Mallorques,e Compte de Roseyllo,e de Conflent,e senyor de Muntpesller: perque de aqui auant com dell parlarem nomenar lem Rey de Mallorques, a qui Deus do vida,e salut al seu seruey, el prest als seus pobles. Amen. Araus lexare a parlar dell,e tornar vos he a parlar del senyor Rey de Sicilia.

Capitol cclxxxj. com lo senyor Rey Darago

rete al sanct Pare apostolich Regol,e los altres castells quel senyor Rey de Sicilia tenia a Calabria,quels tengues en secrest:e com a poch de temps Lapostolich los rete al Rey Robert,de que fo molt despagat dit senyor Rey de Sicilia.

VERITAT es quel senyor Rey de Sicilia tenia en Calabria la ciutat de Regol,e lo castell de sancta Agata, e lo castell de Gaylano,e lo castell de la Mota,e daltres llochs:e fo ordonat en les paus quel senyor Rey Darago tracta entre lo senyor Rey de Sicilia,e lo Rey Robert,que daquells castells,e ciutats se faes ço quel senyor Rey Darago tengues per be:si que los dits castells,e ciutat de Regol se meteré en ma del senyor Rey Darago,que hi trametes cauallers seus qui per ell ho tenguessen. E a poch de temps ell dona esmena, e volch q̃ aquella ciutat de Regol,e aquells castells,e llochs quel senyor Rey de Sicilia hauia en Calabria fossen lliurats al Pare sant, e p lo Pare sant aqui ell se volgues,e quel Pare sant quels tingues é secreste, en tal manera q̃ si jamas lo Rey Robert venia contra lo Rey de Sicilia, quell fos tengut de tornar los castells aquells,e ciutat al senyor Rey de Sicilia,que sen pogues aydar,e encara hi hach altres conuinéces que a mi nom cal comptar. E com tot aço fo feyt, e los castells tench lo Papa,

no

no ana a molt de tẽps quel Pare ſant,axi com a ſant ſenyor,e ab bona ſe penſaſſe que mal non pogues ſortir de nenguna deles parts, ell feu lliurar la ciutat de Regol,e els altres llochs al Rey Robert. E cõ lo Rey Robert tench los dits llochs,hach ne gran plaer,e lo ſenyor Rey de Sicilia com ho ſabe fonch ne molt deſpagat: mas empero hach ſo a ſoſferir,e majorment pus era pau entrells,ſi que en aqueſta pau eſtegren, depuys los dits llochs tench lo Rey Robert,be.

Capitol cclxxxij. com galees del Rey Robert

trencaren les Tonayres de Sicilia,don la guerra torna entre lo ſenyor Rey de Sicilia,e lo Rey Robert:e com dit Rey Robert trames ſon fill lo Duch ab gran poder en Sicilia,lo qual ſen hach a tornar en Calabria menys de hauer res guanyat.

APRES, axi com lo diable obra en tot mal,affer la guerra torna entre aqueſts dos ſenyors:de qui fo la colpa a mi nõ tany,quen colpe negu, que daytals ſenyors nul hom non deu parlar,mas en tot be com hom hi ſap:e axi yo no vull dir,ne deig dir de qual part fo lo tort,mas pux la guerra torna,axi que les galees del Rey Robert tornaren a trencar les Tonayres de Sicilia,e preſſeren lenys,e barques de mercaderia qui eren de Sicilia : e puys aquells de Sicilia faeren aytal daquells del Rey Robert. Si que lo Senyor Rey de Sicilia trames en Calabria en Blaſco Darago, e en Berenguer Seneſtra, e daltres richs homens, e cauallers: e corregueren gran res de Calabria,e preſſeren per força Terranoua, e la barrejaren, e daltres llochs:e puys tornarenſen en Sicilia alegres,e pagats ab gran guany,e axi veus la guerra baſtida. E com aço fo eſtat,lo Rey Robert feu gran apareyllament per paſſar en Sicilia, e lo ſenyor Rey Fraderich apareyllas molt be,com ho ſabe defendre, e eſtabli molt be la ciutat de Maſina,e de Palerm,e de Trapena, e tots los llochs de les marines. E axi mateix feu tots aquells dels caſals dela illa qui eren dintre terra metre enles viles,e els caſtells qui eren forts,e be defenents:e axi fo la illa de Sicilia be apareyllada de defendre,e lo ſenyor Rey ordona caualleria de Cathalans, e Daragoneſos que nos partiſſen dels richs homens,e cauallers ſabuts: e atretal mateix ſe ordona que no ſen partiſſen del ſenyor Rey en Pere ſon fill, e que caſcuns dells foſſen apayllats dacorrer,e ajudar lla hon ops fos. E axi mateix ordona Micer

Simon de Vallguarnera vn caualler de Paralada, qui molt de temps lo hauia seruit, qui ab C. homens a cauayll, e ab CC. homens Almugaues anas per tota la illa, e ques metes en cascun lloch hon lo Rey Robert vendria ab son poder. E com aço fo feyt, e ordonat, no ana a molt de temps quel Rey Robert trames son fill lo Duch ab tot son poder per cap, e per major en Sicilia: e prengueren terra dauant Palerm al pont del Almirayll, e foren CXXIIII. galees armades, e XI. grans naus, e moltes terides, e molts lenys, e barques: e hach hi tota hora tres milia cauaylls armats, e de gent de peu sens fi. E com foren en terra, e hagren estat tres jorns talant, ells sacostaren ala ciutat, e aço fo en lo mes de Iuny del any. M. CCCXXV. e dins era lo Compte de Claramunt, e don Blasco Dalago, e daltres richs homens, e cauallers, e en Simon de Vallguarnera, que tantost quel vae que pres terra a Palerm, fo dins ab los C. homens a cauayll, e CC. Almugauers qui anauen ab ell. E si hanch vaes ciutat ordonada be de defendre Palerm ho fo; que aquells de dins ordonaren que null hom no paregues el mur com aquells dreçarien les escales: e grues, e altres artificis que hauien feyts per combatre: mas com les escales serié dreçades, e els altres artificis, e els homens serien sus, que a colp tocassen trompes, e nacres e tot hom ab cantals, e ab ballestes de torn, e de palanca, e ab pega, e ab alquitra fus, e ab foch donassen per ells: e axis cumpli, en tal guisa quel terç dia que hagren presa terra sacostaren al mur, e dreçaren llurs escales, e llurs artificis. E com los homés foren sus, axi com dauant hauets oyt, aquells de la ciutat se llexaré correr sobre ells, en tal manera, que aquell dia hi muri Lalmirayll de XXV. galees armades que hi hauia dela ciutat de Genoua, e hi muriren ab ell mes de mil Genouesos: e axi mateix hi muriren deles altres persones mes de dos milia, sique hi prengueren tal tret, q̃ tostemps los membrara. E com aquesta mala jornada hagren hauda, estegren tres jorns q̃ haua no sacostaren al mur dela ciutat: e lo quart jorn ells vengren apareyllats de donar bataylla, e si hanch lo primer jorn hagren mala jornada, molt pijor hagren aq̃sta, que axi mateix hi perderen molta de gent. E axi lo Duch vae, que no hi feya res, partis daqui despagat, e anasen per mar, e per terra a Matzara: e abans que hi fos Micer Simon de Vallguarnera hi fo ab sa companya entrat, e tantost los exira torneig. Queus dire? Axi mateix assajaren a combatre a Matzara, e aqui tambe hi prengueren gran dã:

E puys

E puys partiren de Matzara,e foren a Xaca,e axi mateix Micer Simon de Vallguarnera ab sa companya fo dints entrat abans quells hi fossen,e axi mateix hi prengueren gran dan. Queus dire? Que partent de Xaca a Calatabelot,e ala Crestia,e a Sargent,e puys ala Licata, e a Noro,e a Trauarona,e al Carselat, e a Xicla, e a Modica, e a çaragoça, e a Noch,e a Bechsi,e ala Ferla,e a Pelasol,e ala Xoma, e a Nola,e a Ragoca,e a Gosti,e a Lemi,e a Cathania.E en cascu daquests llochs li fo Micer Simon de Vallguarnera dauāt ab sa companya qui li feya grā dany ala host.E puys aydaua adefendrē los llochs:axi quē tal manera li anaua apres,que nul hom,ne per erba,ne p altres coses nos podia llunyar dela host,que nol tengues mort,o pres : axi que li feya grā damnatge. Si que de Cathania sach a lleuar,e anas recullir al seu estol ala plaça de mā esquerra:e daqui partent pres terra alcuns jorns que hanch nos acosta ala ciutat de Masina. E aqui ell regonech sa companya,e troba que qui per malauties,qui per feyt darmes be hach perduda la meytat dela sua gent:e axi mateix sabent quel senyor Rey de Sicilia son auonclo era a la Plana de Millas , e sapareyllaua de venir per combatres ab ell.E pensa quel senyor Rey Fraderich li vendria ab gran poder,e gent sana,e fresca desus : e que eren tuyt dun cor , e duna volentat:e ell era ab gent trebayllada,e que hauien haut molt desayre, e que eren de diuerses nacions,e de diuerses volētats:perque la bataylla no li era sana, e axi recullis,e passasen enla Calabria ala ciutat de Regol molt despagat:e dech ho esser,que hanch en tota Sicilia no poch hauer presa vna terra,ne casal,ne vila:ans se pēsa en lo gran damnatge que hauia pres. E axi senyors qui aquest llibre oyrets, pensats lo thresor,e les gēts qui en aquest passatge ses consumat quin fruyt hajen feyt a be de Chrestians,perque si a Deus plagues,ne als regidors dela sancta fe Catholica,molt hagra mes valgut que fos despes a honor dela sancta fe Catholica sobre Granada,que lla hon ses despes,e consumat. E creats q̄ aytal fi faran tots aquells qui dauant hi passaran:ço es aquells qui han en cor de tolrre la illa al senyor Rey de Sicilia, e als seus qui ala sancta Romana esgleya ne regonegē tot ço que regonexer lin deuē. Ara vos lexare a parlar daquests affers de Sicilia,e tornare a parlar del gran engany,e grā maluestat ques enles cōmunes,q̄ ja dauant vosne dita partida,mas empero qui metre ho volia p escrit les llurs maluestats no hi bastaria escriure tot quant paper se fa enla vila de Xatiua. Mas perço com

com les maluestats deles communes sien manifestes per tot lo mon, sius vull recomptar yo ço que Genouesos han feyt al senyor Rey Fraderich, e axi mateix la maluestat que han feyta al senyor Rey Darago, e del cōmu de Pisa atretal, e perço faran gran sauiesa tots los Reys del mon, ques guarden, quen res nos fien en los homens deles cōmunes: que si ho fan tostemps sen trobaran enganats.

Capitol cclxxxiij. de les grans maluestats que *les communes de Genoua han feytes al senyor Rey de Sicila, e fan tostemps enuers la Casa Darago.*

VERITAT es quel Senyor Rey de Sicilia, axi com aquell qui es tot dela part Gibilina, ha ajudar ala casa Doria, e de Genoua, e ales altres grans casades qui exiren de Genoua, e anaren a Sahona, e de moneda, e de caualleria, e de galees, e de vianges: axi que Deus, e ell los ha sostenguts ala ciutat de Sahona, contra la part Quelfa qui era romasa enla ciutat de Genoua: axi que certa cosa es, que Deus, e la sua ajuda, e aquella del senyor Rey de Sicilia los ha sostenguts. E com lo Duch fill del Rey Robert passa en Sicilia, los dauant dits de Sahona, prometerē ajuda afer de galees al senyor Rey de Sicilia, e lo dit senyor Rey feyan gran compte: e si li membras be quantes faylles hauiē feytes al senyor Rey eu Iacme frare seu mentre fo Rey de Sicilia, e a ell mateix quantes lin han feytes, no hagra neguna esperança enells. Mas dels senyors e axi que com Deus los dona gracia que viuen llonch temps mudense los conseylls souēt, e per mort, e per altres maneres: e los conseyllers jouens porten gran perill a tot senyor. Que jat se sia que sien pus sauis quels altres qui passats son, no eren: ne poden saber tambe los affers, com aquells qui son antichs, qui han vist, e oyt: que ab la meytat menys de sciencia sabra millor conseyll donar lom antich, quel joue en tots feyts de guerres: perço com molts feyts hauran vists, e oyts mes quels jouens. E axi per les coses passades pot hom prouehir ales coses presents, e esdeuenidores. Perqueus promet que si lo bon Compte eu G. Galceran fos viu, ne don Blasco Dalago, ne Nuget Dampuries Compte Desquilax, ne daltres Cathalans, ne Daragonesos molts qui passats son desta vida, e encara Micer Matheu de Termens, e Micer Vixiguerra de Palozi, ne

ne daltres fossen vius, ja lo senyor Rey de Sicilia no hagra tant perdut en secorrer los Genouesos, com hi ha perdut: que hagren li feyt remembrant lo temps passat. E axi com ara nes estat enganat, ne sera enganat tostemps ell, e tots los Reys qui en les communes se fiaran: e lengan es bo que yous faça recordant, que ara en aquest passatge que lo Duch feu en Sicilia, han feyt los Genouesos al senyor Rey de Sicilia. Veritat es, quel senyor Rey de Sicilia trames a Sahona per secors de galees, e trames hi moneda: e ells proferiren li que li ajudarien de XXV. galees: e ell estech en esperança que axi fos. E los dits Genouesos feren ho en tal manera, que tot lestiu passa. E lo Duch fo fora de Sicilia, e sen fo passat de prop de Masina en Calabria, axi com hauets entes abans quells fossen armats: e com saberen quel Duch fo fora de Sicilia, e que fo passat en Calabria, llauors ells partiren de Sahona, e vengren enuers Trapena qui era luny CC. milles de lla hon lo Duch era. E axi podets entendre com se podien trobar ab ell, ne qual fo lajuda quel senyor Rey de Sicilia hach dels Genouesos, ni com li seruiren be los diners quels hauia tramesos per armar. E no basta aquell escarn, ne aquesta faylla, que ans pensaren que encara poguessen deseruir lo dit senyor Rey de Sicilia deles XXV. galees, axi com le deuien seruir: que auengrense ab lo cōmu de Pisa, que ab XXII. galees que ells hauien treytes de Sahona, que seruissen lo cōmu de Pisa contra lo senyor Rey Darago: e lo commu de Pisa dauals mil florins lo mes, e que ab armada de Pisa, que venguessen metre vianda, e secors de gents el castell de Caller. E encara q̄ ordonaren en les auinences quen Gaspar Doria fos Almirayll de Pisa qui era Almirayll deles XXII. galees, e que fossen heretats tots en Serdenya: e axi fo feyta la auinença entrells, e lo commu de Pisa. E axis veritat quel seruey faeren al senyor Rey de Sicilia, qui contra lo Rey Darago, qui es frare, e major seu, faeren les conuinences ab los Pisans: e aytals feyts tan desonrrats enuers Deus, e enuers lo mon, no par que fruyt de res de be degen fer, ans nostre Senyor ver Deus, qui es veritat, e justicia jutja cascu segons lenteniment en que va: per que la casa Darago, e els dexendents daquella tostemps son anats auant, e van, e yran ab vera veritat, e ab bona fe: per que Deus los exalça, els creix, els fa hauer victories en tots feyts: e aquells quills van ab falsedats, e ab maestries, confon, e abat. Araus vull comptar la fi daquesta deslleyal companya,

quis

quis feu entre lo cõmu de Pisa, e los Genouesos de Sahona, ne a que feu cap, e la justicia de nostre senyor ver Deus com obra sobre ells, e fara tostemps contra aquells qui ab malu estat, e falsia van.

Capitol cclxxxiiij. com dos galees lleugeres de *Pisans entraren ab vianda dins la palisada al castell de Caller, e com Lalmirayll en Francesch Carros las pres ab tota la xurma: lo qual entes per los Pisans fo ordonat de venir acorrer dit castell de Caller.*

VERITAT es que com la companya fo feyta entrells, ab aquell enteniment que fo feyta la companya dela rata, e dela granota, que cuydaua enganar la vna a laltra: axi com trobarets enles faules del Ysop. E perço com cascu anaua a mal enteniment, vench lo mila qui las sen porta amdues: e axi es esdeuengut dels qui la companya feyen cascu ab engan, e ab mal enteniment de decebre, e denganar la hu a laltre. E lo poder dela casa Darago, qui es laguila, es los vengut al traues, e als tots deuorats, e destroyts, e fara tostemps si a Deus plau. Deuets saber que com larmada fo ordonada en Pisa per venir acorrer al castell de Caller, foren XXIII. galees de Genouesos, e XXV. de Pisans, e VI. vaxells, e V. sageties, e vna nau, e moltes barques, e tostemps de Pisa, axi que tota hora foren be LX. veles qui partiren de Pisa. E com lo noble en Francesch Carros Almirayll del senyor Rey Darago sabe que aquest estol li venia desus, e venia per secorrer al castell de Caller, lo qual lo dit Almirayll tenia assatiat: pensa que per res la dita ajuda de gents que aportauen per metre el castell, no hi pogues entrar: e hordona tot son feyt, axi com aqll qui es dels bons cauallers del mon, e dels sauis: e pẽsa per les coses passades, e deles esdeuenidores axi com aci oyrets. Be creu que ja sabets q̃ no hauia dos mesos passats com aço fo, que dos galees lleugeres de Pisans vengren de nuyt ala palisada sens que Lalmirayll en Carros no sen apercebes; e entraren dins la palisada, e eren galees lleugeres de rems, e aportaren vianda que meteren al castell de Caller. E com lo dit Almirayll al mati veu les dites galees dins la palisada, fo molt despagat empero ab la ajuda de Deus, e son bon conseyll; tot li torna be, e en gran profit, e alegre: que ell tantost assatia les dos galees, que dela dita palisada no podien exir, que per les mans sues no haguessen a passar: e axi

axi tench les tant assatiades que les xurmes deles dites dos galeesſagren mes menjat, que no hi hauien portat. E com ell los vae en aquell partit, vna nuyt per mar, e per terra vench los adors, ſobrepres los en tal manera, que les dites dues galees hach ab la xurma, e ab tot: e foren axi ſeruits per los Cathalans, que tots los tayllaren que nom eſcaparen de vius mas de trenta, que puys fo jorn quels trobaren vius, nols mataren: que lom pus es pres, no es vaſſallatge que hon laucia. Mas tantoſt los foren feyts cambals de ferre, e mes los enla obra del mur, e del vayll que Lalmirayll feya fer al dit lloch de Bonayre, quen poch de temps ſe feu deles ciutats que hanch hom pogues ver feyta, en X. tants de temps. Que vull que ſapiats, quen aquell temps ſe trobaua que hi hauia mes de VI. milia homens bons tots Cathalans ab llurs mullers, e no hauia tres anys que lo dit Almirayll lo comenſa a edificar, com tenia aſſatiat lo caſtell de Caller, e lo ſenyor Infant tenia aſſatiada Vila Deſgleyes: perque poden ſaber los Piſans, que ſols la ciutat de Bonayre tendria toſtemps aſſatiat lo caſtell de Caller. E perço que entenats lo lloch de Bonayre quin lloch es de mercaderia, vull que ſapiats, que com Lalmirayll ſabe que leſtol era partit de Piſa, e que eren be L X. veles, axi com dauant hauets entes, regonech lo poder qui enla ciutat de Bonayre era. E troba que hi hauia catorze naus grans, deles quals eren les XII. de Cathalans, e vna del Rey de França que hi era venguda de Xipre, e laltra de Genoueſos, quel fos dela ciutat de Genoua Lalmirayll hauia preſa: e daltra part hi hauia XXXVI. lenys duna cuberta de Cathalans, e daltra part hi hauia Lalmirayll. XXII. galees ab V. vaxells que hi hauia, e vuyt entre lenys armats, e conops que hauia feytes fer, que anauen per leſtany. E tot aqueſt nauili Lalmirayll feu metre en andana dauant la paliſada de Caller, perço que hauia viſt que les dues galees li hauien feyt: e axi apareyllas, que per aquella raho negu dins la paliſada no pogues entrar. Ara vos lexare a parlar dela ciutat de Bonayre, e del Almirayll, e tornar vos he a parlar dels Genoueſos e dels Piſans.

Capitol cclxxxv. com lo Iutge Darborea hach

presos vuytanta Pisans, els trames al Almirayll el qual axi mateix hach presos cent e cinquanta: e com lo dia de Nadal entre de galees, e lenys vengren L. dauant Caller per acorrela: deles quals Lalmirayll en Carros hach VII. e les altres foren desbaratades, en pensaren de fugir.

COM lestol aquest fo partit de Pisa, e fo jen boques de Busnayre, los Genouesos perderen vna galea, que feri en terra: dela qual galea escaparen vius estro a vuytanta homens, e lo Iutge Darborea quiu sabe, trames companya lla hon la galea era rota, e prengueren tots los dits vuytanta homens, e ab vna corda el coyll enuials a Bonayre a Lalmirayll, qui tãtost los feu fer bõs gambals, els feu metre a obrar lo mur, e el vayll de Bonayre. E axi mateix en aquella saho vna galea de Genouesos de Sahona, qui venia de la part de Flandes ab fortuna, correch ala illa de sanct Pere, e rompe, e escaparen entro a CL. persones, e Lalmirayll sabe ho a Bonayre, e trames hi, e hach tots los dits CL. homens, e feu ne ço que dels altres hauia feyt. Queus dire? Quel dia de Nadal del any MCCCXXV. les vint e dos galees de Genouesos, e les vint e cinch de Pisans, e VI. entre llenys armats, e sageties vengren dauant Caller, que laltre nauili hauien lexat a Bonifaci: e per aço eren venguts esperuerats, que cuydauen entrar enla palisada de Caller, e que hi poguessen posar la vianda q̃ portauen: mas Lalmirayll hach en tal manera ordonada la entrada, que res no hi pogra entrar, que no passas per la sua ma. Axi quel dia de Nadal sen vengren dauant lescala deles naus, e del altre nauili dels Cathalãs, e feren se tretes tot aquell dia. E lo dia de sanct Esteue assajarẽ de combatre ala vn canto del nauili, e presseren hi gran damnatge, e res no hi pogren fer: e lendema q̃ fo lo dia de S. Ioan ells tornaren per altre canto del nauili, e axi mateix no hi pogren res fer, ans hi presseren axi mateix grã damnatge. E lo dia dels Innocens anarensen a Caboterra, e lleuaren aygua, e puys axi mateix tornaren per combatre ala vn canto de les naus, e tots aquells assaigs feyen ells ab X. galees lleugeres perço q̃l Lalmirayll exis dela escala ab les sues galees: e com ell ne seria exit, e vẽdria sobre les dites X. galees quils temien poch, perço com en llur masera de fugir de rems, e que les altres galees batessen de rems e que sen entrassen dins la palisada ab la vianda: e axi cuydauen metre secors en Caller,

Caller,mas Lalmirayll conexia tot ço quells volien fer,perque nos volia moure dela posta.E axi lo dia de Nadal,qui en dimecres,e el dijous e el diuendres,e el disapte estegré en estos affers, e lo diumenge apres Lalmirayll feu dinar tot hom per lo mati, e mana que tot hom se guarnis qui fos enles sues galees qui eren menys dels vaxells deuuyt: e feu cridar per les sues galees, que si ells se combatien,que la bataylla fos reyal,que de cascu fos ço que guanyarien: saluant les persones, e les galles que fossen del senyor Rey, que ell de tot en tot si hi veya bon llanç,que aquell dia los exiria a bataylla,e axi estech apareylat de combatre. E com aço fo feyt, e ordonat,les galees dels Genouesos,e dels Pisans vengren axi ordonades de bataylla,que meteren primeres VII. galees,cinch de Genouesos,e dos de Pisans quis foren afrenellades totes set ensemps ab en Gaspar Doria qui era llur Almirayll:e puys totes les altres venien los de popa,e les VII. acostarense tant ales galees del Almirayll en Carros ab les proes primeres qui foré prop agit de dart. E com Lalmirayll vae tant prop aquelles dites VII. galees,mana de ma en ma a les sues galees, que sens tot brugit, e amagadament, que cascu lexas anar la gumena: perço que si la lleuaué tantost aquells sen yrien,que mes anaren ab XX.remps,que feren aquelles del Almirayll ab CL.E axi quedament cascu llexa anar la gumena en mar,que hanch los Genouesos,ne los Pisans no sen adonaren: e tantost.van vogar,e abans que aquelles VII. galees no pogren hauer girat,Lalmirayll los fo al dors:e pensa ren de ferir en tal manera que mes de M.C. persones hi mataren,que trobaren sobre cuberta,e amagaré sen desota tota hora be CCCC. Genouesos,e Pisans be C C. e axi Lalmirayll hach totes les VII. galees ab tota la gent morts,o presos:e les altres galees dels Genouesos, e dels Pisans lleuaren volta als caps que tenien ales VII. galees, e pensaren danar:e en Gaspar Doria,com a valent,com la bataylla era pus fort, ab vna barca que tenia de popa pensa de fugir,e munta en vna galea qui li estaua de popa,qui era dun seu germa. E có les dites VII.galees foren preses,Lalmirayll ana darrere les altres:mas no res era,que james no las pogra aconseguyr, e axi tornasen alegre,e pagat entrels seus,e tot hom hach tant guanyat,que tots foren richs,e hanch a nul hom no lleua res que hagues guanyat. E los Genouesos com foren lluny,trameteren vna galea per missatge a Lalmirayll,e trameteren lo a pregar, que li plagues que llur missatge pogues venir,e

pogues veure los presos: perço que poguessen veure quals eré morts› ne quals eren escapats. E a Lalmirayll plach li, e axi vaeren los tots, e hach ne escapats de vius CCCCXI. Genouesos, e CC. Pisans, axi com desota se meteren, axi com dauant vos he dit. E com tots los hach escrits volgren donar al Almirayll per rescat dels Genouesos totes quantes viandes, e armes portauen, e totes les altres coses que portauen enles galees qui escapades eren. E Lalmirayll dix los que nols en daria lo pus sotil qui hi era: ans ajudarien a fer lo vayll, e el mur de Bonayre, e axi ab gran dolor anarensen. E veus qual fruyt faeren ab llur maluestat del armament que hauien feyt, e de la falsa companya que hauien feyta ab los Pisans, que la hu cuydaua enganar a laltre, e al traues vench Lalmirayll del senyor Rey Darago quils deuorá, els departi tots.

Capitol cclxxxvj. com les galees dels Pisans, e

Genouesos qui eren escampades, e deles mans del Almirayll en Carros delliurades combateren la nau del noble en R. de Peralta en tal guisa que apres de hauer perduts CCC. Genouesos se hagren a partir de dita nau prou dolents: e com Pisans pensaren de trencar totes les conuinences que haurien ab lo senyor Infant.

EA cap de quatre jorns que aço fo estat, e les galees dels Genouesos, e dels Pisans sen tornauen ab gran dolor, trobaren vna nau de Cathalans en que era lo noble en Ramon de Peralta, ab LX. cauallers quel senyor Rey Darago trametia en Serdenya, e vna altra nau en que anauen XLVIII. cauallers qui eren axi mateix den Ramon de Peralta, e era dauant be X. milles: e axi fo ventura dells, que vench en ma dels Genouesos, e donaren li XVI. bataylles que hanch res no li pogren fer, e les galees perderen hi mes de CCC. homens quels mataren los Cathalans, e molts de nafrats: axi quen tal guisa se partiren dolents dela nau, que james non oyrá parlar, que dolents no sien. E podets cascuns conexer que obra de Deus es estada, que Lalmirayll en Carros en tots aquells feyts no perde mas tres homés, e en Ramon de Peralta enla nau no perde mas vn caualler saluatge, perque cascuns se deuen esforçar que vajen ab lleyaltat: e qui ab lleyaltat yra Deus sera ab ell, e qui a deslleyaltat va, Deus lo confondra, el aportara a destructio: que jau pot hom tots dies vaer visible miracle en que aqst

mon

mon ne fa Deus venjança,e podets ho conexer ara manifestament ab los feyts dels Pisans,quel senyor Infant Nafos feu pau ab ells enla manera que dauant hauets entes,q̃ per neguna manera lo senyor Infant, ne els seus nols vengren james menys de res q̃ promes los haguessen: e ab aquell cor feu la pau,e ab aquell parti de Serdeya,e ab aquell sen torna en Cathalunya,e pensant q̃ de aqui auant puys pau hauia ab los Pisans,no hi faria fretura lo seu aturar. E los Pisans maluats tota la pau q̃ faeren,feré ab gran maluestat:perço quel senyor Infant sen tornas en Cathalunya,que pusque ell ne fos fora,cuydauen confondre en poca dora los Cathalans que hi eren romasos:e que aço sia vaer tantost ho començaren a demostrar,que tantost feren metre molta vianda el castell de Caller,e hi feren venir molts soldaus dacauayll,e de peu,e establiren lo dit castell de Caller. E com tot aço hagren feyt,pensaren de trencar totes les conuinences que hauien ab lo senyor Infant,e totes les paus. Queus en diria? Que james no podien trobar Cathala a part, que tantost nol degollassen,axi quen poch de temps abans quels Cathalans sen adonassen,nagren morts,e gitats en vn pou be LXX. qui si trobaren com los Cathalans sen foren apercebuts:e axi mateix,que pésaren de armar barques,e ab aquelles,si barca exis del castell de Bonayre,anauen vers aquelles,e les prenien,e les metien a fons. E axi podets conexer qual fiar se fa en ells: que neguna fe,ne veritat en ells no trobaria:perque nostre senyor ver Deus veus com los va destruyt per llurs males obres : si quells san taylládes les vergues ab que seran batuts,que han tornada la guerra mala a llurs ops : que ja vets , e hauets entes com llurs nes pres entro aci,e encara veurets qué sera: que com aquest rich hom en Ramon de Peralta hagren combatut , anarensen doléts,e lo dit rich hom pres terra alegre,e pagat ab amdues les naus al castell de Bonayre , e posa la caualleria en terra , e la pahonada que amenaua,e foré be rebuts per Lalmirayll,e p tots aquells de Bonayre, e los fo feyta gran festa,e gran honor. E com a poch de temps Lalmirayll,e en Ramon de Peralta hagren dacord que la caualleria , e pahonada per terra,e larmada per mar que anassen esuayr Escampaig , qui es la vila de Caller, e es per si be murada , e be que era establida,q̃ tots los Polins eren en Escampaig ab llurs mullers, e ab llurs Infants:quen lo castell de Caller no hi hauien romasos mas soldaus.

 Capitol

Capitol ccxxxvij. com les senyeres del Almi-
rayll en Carros, e del noble en Ramon de Peralta pensaren dentrar Escampaig, e la van guanyar a força darmes: e fagren axi ab los Descampaig que non restauraren a vida, ne hom, ne dona, ne infant: e com dit lloch meritament per sos peccats fo punit.

EAXI com ho hagren ordonat, axi ho faeren: que ala alba del dia tots foren entorn dels murs Descampaig: e van se fexar als murs tant vigorosament, que no guardauen perill que esdeuenir los en pogues: axi quels homes de mar foren deuees la Pola, e la batаylla fo molt fort, que aquells de dins se defensaren molt vigorosamét, e hauien ho be apareyllat, que res nols falli que a defenso fos mester. Queus en diria, ne queus en faria moltes noues? que per força darmes los homens de mar esuayren lo mur, e pensaren dentrar. E com aquells Descampaig vaeren, que eren esuayts, vengren tots daquella part dels homens de acauayll, e los homens de acauayll van sacostar al mur, e van lo axi mateix esuayr. Queus dire? Que les senyeres del Almirayll en Carros, e del noble en Ramon de Peralta pensaren détrar per Escampaig, e llauors vaerets la batаylla molt cruel: mas empero aquells de Escampaig, e gran res daquells del castell qui hi eren auallats, faeré gran esforç per raho de llurs mullers, e de llurs infants que veyen murir: mas nostre senyor ver Deus, quils volgue punir de llurs maluestats: la venço vench sobrells, que hanch hu non restaura a vida, ne de llurs mullers, ne de llurs infants atretal. Si que hi muriren axi mateix lo Capita, e lo Castellá del castel, e gran res dels soldaus: si quen aquell punt sen cuydaren entrar los Cathalás per lo castell, mas empero aquells qui eren dins, vaeren la mortaldat de llurs gents, e la gran destructio, pensaren de tancar les portes, e de paredar a pera, e a calç. E los Cathalans com hagren morta tota la gét, pensaren de correr per la roba qui era enla vila Descampaig, e era infanitat lauer, e les robes que hi eren: axi que guanyaren tant que tostemps ne seran richs homens aquells qui si trobaren. E com aço hagren feyt, lendema tornaren, e vaeren derrocar los murs, e les cases, en meteren tot a pla: e los dits nobles hordonaren, que la pera, e la fusta pensas hom de pendre ala sua volentat, e quen portassen a la ciutat, e al castell de Bonayre. Si que encontinent tot hom pensa de carregar, qui

qui ab barques,qui ab carros:e van ho tot portar a Bonayre, e van ne bastir,e obrar bons alberchs. E ordonaren que la esgleya dels frares menors qui era molt rica,que la desfaessen , e que a honor de mossenyer sanct Frances la mudassen a Bonayre : e aqui fo lo conuent dels frares menors,e daqui auant no hi estiguessen frares menors,mas Cathalans,e que fossen prouincia per ells mateixos, e que fossen axi mateix Cathalans totes les hordens qui fossen en Serdenya,ne en Corsega. E axi senyors qui aquest llibre oyrets , vajaus lo cor a lo poder de Deus,que veus vesiblement nostre Senyor ver Deus, quina venjança ha feyta dins vn any daquestes maluades gents, qui ab falsia,e ab deslleyaltat tornaren la guerra contra lo senyor Rey Darago , qui benignament,e per pietat hauia feyta ab ells. E encara ha feyta Deus venjança daquest lloch Descampaig qui era poblat deles pus maluades gents del mon , e deles pus peccadores : que no es peccat que cor de home pogues pensar que en Escampaig nos faes. Si que la pudor nes anada dauant Deus. E si vos deyts,en Muntaner,quals peccats son aquells que vos deyts ? Yous poria dir,que lla era largull, e superbia,e peccat de luxuria,e de totes maneres: en tal guisa que aquella destructio na Deus feyta, que feu de Sodoma,e Gomorra, que a foch ho ha feyt tot cremar,e abrusar,e daltra part, que vsura publicament,e taula ni tenien a tot hom,e de peccat de gola sobre tot altre lloch del mon: axi que tota hora Barbaria bastaua aquell lloch de ferre, e dacer, e de tot llenyam,e de totes vitualles,de que venia grá dan a tota Chrestiádat. E daltra part,que tot cossarj , o robador hi era be vengut,hagues feyt mal aquis volgues. E de tota tafureria de joch era cap,e daltres mals tant qui si feyen,que no hi basta escriure: perque veus nostre senyor ver Deus (beneyt sia ell) quina venjança na feyta en poca dora: perque es foyll aquell qui no ha pahor,ni temor de Deus:perque nostre Senyor soffer molt,mas aqui mateix la justicia sua coue que obre sobre los maluats:que sino,los bons no porien durar el mon.E daqui auant lexar vos he a parlar del castell de Caller,qui esta assatiat, e aqlls qui son dins qui son paredats,e axi mateix Descampaix qui jau tot baig , e es tot affegat, e cremat, e tornar vos he a parlar del senyor Rey Darago,e del senyor Infant Namfos , e del senyor Rey de Mallorques

Capitol cclxxxviij.com al ſenyor Rey en Iacme *de Mallorques fonch donat per tudor lo molt alt ſenyor e deuot moſſenyer en Falip de Mallorques auonclo ſeu: lo qual tracta, e acaba que dit ſenyor Rey de Mallorques hagues per muller madona Goſtança filla del ſenyor Infant Namfos.*

VERITAT es, axi com dauant hauets entes, com lo ſenyor Rey en Sanxo de Mallorques fo paſſat deſta vida, e lo ſenyor Infant en Iacme fill del ſenyor Infant en Ferrádo fo poſat el ſeti reyal: e daquella hora auát ſera appellat Rey de Mallorques, e es encara, e ſera molts anys a plaer de Deus. E fo ordonat per los richs homens, e cauallers, e Prelats, e homens de ciutats, e viles, que al dit ſenyor Rey en Iacme de Mallorques fos donat per tudor lo molt alt ſenyor, e deuot Moſſenyer en Falip de Mallorqs auonclo ſeu: e axis cumpli com fo ordonat. E apres que moſſenyer en Falip fo tudor, tracta, e aporta a bon acabament, quel dit ſenyor Rey de Mallorques hagues per muller la filla del ſenyor Infant Namfos, fill del molt alt ſenyor Rey en Iacme Darago, e en aqueſt matrimoni hi fo feyta diſpenſacio del ſant Pare Apoſtoli: e aqueſt matrimoni fo feyt ab gran concordia, e ab gran conformacio de amor, e de parenteſch dela caſa Darago, e de Mallorques: per que tots llurs ſotſmeſos nan hauda, e nan, e nauran toſtemps gran goig, e gran plaer, e gran profit: Deus per la ſua marce los do bona vida, e ſalut, quel dit ſenyor Rey de Mallorques com aqueſt matrimoni ſe ferma, no hauia mas XI. anys, e poch mes. E la ſenyora Infanta qui ha nom madona Goſtança no hauia mas V. anys, poch mes. Deus los do la ſua gracia, é tal manera quel matrimoni ſe compleixca, en hajé fills, e filles qui ſié a plaer de Deus, e a honor dells, e a profit dels pobles. E aqueſt matrimoni fo fermat per caſcuna deles parts en lany dela encarnacio de noſtre ſenyor Deus Ieſuchriſt M.CCCXXV. Ara vos lexare a parlar del ſenyor Rey de Mallorques, e de moſſenyer en Falip qui reig la terra per lo ſenyor Rey ſon nabot, e tornar vos he a parlar del ſenyor rey Darago, e del ſenyor Infant Namfos.

Capitol cclxxxix. com lo ſenyor Rey Darago *ab lo ſenyor Rey de Mallorques trameteren tal ſecors a Bonayre que aquells de Caller ſe tengren per perduts, e hagren los Piſans a tractar pau ab dit ſenyor Rey: e retrel lo caſtell de Caller.*

COM

COM lo ſenyor Rey Darago, e lo ſenyor Infant Namſos vaeren los Piſans malament, e iniqua, qui tractaué aytant com podié, que pogueſſen hauer ſecors de moltes parts, perque pogueſſen deſaſatiar lo caſtell de Caller, penſaren de fer boſcar galees, e terides, e ordonaré que tots dies trametrien cauallers, e pahons en Serdenya: encara com lo matrimoni, fo cumplit, e fermat del ſenyor Rey de Mallorqs, feu armar VI. galees, e dos naus a Mallorques, qui ab gran ſecors de moltes gents trames al caſtell de Bonayre en ajuda del ſenyor Rey Darago: e axi mateix hi anaré moltes naus, e llenys, e terides de Cathalunya, qui totes anauen plenes de bones gents, ſi que a pochs de dies lo ſenyor Rey Darago, e lo ſenyor Infant hagren trameſa tanta de caualleria, e tantes géts, e tantes terides, e galees, que aquells qui eren dins lo caſtell de Caller ſe tengren per morts, e trameteré a dir al commu de Piſa quels acorregueſſen, que ſi nou feyen, no podien pus tenir. E los Piſans ſabent lo gran poder quel ſenyor Rey Darago hi hauia trames, tengren tot llur feyt per perdut, e penſaren quel dit caſtell de Caller no podien ſtorcre daqui auant, ans aurien goig quel ſenyor Rey Darago los lexas viure en pau enla ciutat de Piſa. E axi ab tot poder trameſſeren miſſatges al ſenyor Rey Darago, que vengren a Barcelona hon trobaren lo dit ſenyor Rey, e aqui molt humilment ſuplicaren al ſenyor Rey, e al dit ſenyor Infant, quels plagues quels perdonaſſen ço que feyt hauien contra ells, e que li retrien lo caſtell de Caller, e tot quant hauien enla illa de Serdenya. E lo dit ſenyor Rey mogut de pietat, e lo dit ſenyor Infant, perço com ells, e llurs anteceſſors ſon eſtats, e ſon moguts de pietat, e plens de charitat, e de miſericordia, perdonals: e hi fermaren paus ab ells, en tal manera quen continent li reteren ſoltament lo caſtell de Caller, e tot quant hauien en Serdenya: e lo ſenyor Rey als feyta gracia, que puſquen mercadejar per tota Serdenya, e per totes les ſues terres, ſaluamét, e ſegura: pagant ells empero los peatges, e les lleudes, e els drets q̃ ordonats ſon, o ordonats ſeran per lo ſenyor Rey. E encara que puſqué hauer Conſols, e llo ctinéts en les ciutats del ſenyor Rey, axi com los Cathalans han, e hauran enla ciutat de Piſa. E axi fermada la dita pau, los Piſans ab gran alegre, com hagré trobada marce ab lo ſenyor Rey, e ab lo ſenyor Infant, anaren ſen per retre lo caſtell de Caller al ſenyor Rey Darago, e a cauallers quel ſenyor Rey hi ordona per ell, e

encara quels dits Pisans li deguessen retre tots los altres llochs qui per ells se tenguessen en Serdenya.

Capitol ccxc. com tostemps Deus puix tot

hom qui pau trenca, e com los Pisans reteren lo castell de Caller al senyor Rey Darago, e per ell al Iutge Darborea, e sen van exir per la porta dela mar: e com estandart reyal, e panons foren mesos el castell de Brancás.

EAXI podets entendre com per les malicies llurs son estats cō sumats: que si la primera pau q̄ feren ab lo senyor Rey no haguessen trencada, encara pogré tenir lo castell de Caller, e els altres llochs: mas ells, com ya hauets oyt, se tayllaren vergues ab ques son ferits. E cascuns siats cets, que qui pau tréca passa lo manament de Deus: qui pau lexá, e pau volia, e axi guart se cascu q̄ prometra en fermetat de pau, q̄ certament tenir ho deu, pus ho haja jurat, e promes: e res non deu tornar contra, e siu feja non fara son pro, ans Deus li sera contrari a tot son tractamét. Queus dire? quels missatges de Pisa, e los altres cauallers quel senyor Rey hauia elets, anaren tant que vengren el castell de Caller, e trameteré missatge al Iutge Darborea qui era procurador general de Serdenya per lo senyor Rey Darago. E tantost ell vench al castell de Bonayre, e axi mateix fo aqui en Falip Boyl qui era Capita dela guerra per lo dit senyor Rey, e Embaxados qui tenia loch del Almirayll. E los missatges de Pisa parlaren ab aquells del castell de Caller, e lo dilluns a IX. jorns de Iuny del any dela incarnacio de nostre Senyor Iesu Christ MCCCXXVI. ells reteren lo dit castell de Caller al dit senyor Rey Darago, e per ell al dit Iutge Darborea, e al dit noble en Bñg. Carros, e al dit en Falip Boyl, e al dit Embaxados: qui en lo dit castell de Caller entraren be ab CCCC. cauaylls armats, e be ab X I I. milia seruents tots Cathalans. E entraren per la porta de sanct Brácás, e los Pisans exiren per la porta dela mar, e recullirense en quatre galees, e en vna nau q̄ls dits officials del dit senyor Rey los hagren apareyllades, quils portaren en Pisa. E com los dits officials foren entrats dins, lo noble en Bñg. Carros, e companya del senyor Rey, lleuaré al castell de sant Brancás vn gran estandart reyal del dit senyor Rey, e puys en cascuna deles torres panons pochs reyals. E per gracia de

Deus,

Deus,com les dites senyeres,e panons se lleuaren per les dites torres, no feya gens de vent: e tantost com foren arborades vench vent al Garbi,lo pus bell del mon,qui estes les senyeres totes,e panons ; e fo vna vista la pus bella que hanch fos per aquells qui be volien ala casa Darago,e per los contraris lo reues. E aqui lo llaus se crida,e hauia hi tanta de gent de dins de Cathalans , e defora gran gent de Sarts , e aquells de Bonayre qui responien la llaus tots ensemps, que paria que cel,e terra vingues. E axi los dits Officials del dit senyor establiren lo dit castell de molta bona gent dacauayll , e de peu,en tal manera, que per tostemps daqui auant hi sera Deus seruit,e hi trobaran totes gents veritat,e justicia:en tal manera q̃ la casa Darago,e de Cathalunya naura tostemps honor ab la ajuda de Deus. E axi los Cathalans,ab la ajuda de Deus poden fer compte que seran senyors dela mar, ab aytal raho empero que regoneguen lo senyor Rey , e los senyors Infants fos fills,e tots los llurs sotsmesos que aço los ve dela gracia de Deus , que no sen argullen , nes pensen quels sia venguda aquesta honor, e moltes daltres que Deus los dara,per llur valentia , ne per llur poder : mas tant solament quel poder , e la gracia de Deus ho ha feyt. E si en aço va lo cor als dits senyors,e als llurs sotsmesos,feyts compte que de be en millor los vendran tots llurs feyts, que als no es el mon,mas lo poder de Deus(beneyt sia ell,e la sua mare madona sancta Maria) qui aquesta gracia los ha donada. E dementre se feya aquesta gran festa en Caller,e en Bonayre per los Cathalans , e Pisans dolents , e marits reculliren se,e anarensen en Pisa tantost com lo castell hagren retut,e los altres llochs quis tenien en Serdenya per los Pisans. E Deus do nos per sa marce major goig quen Pisa no hagren , com vaeren entrar aquesta llur gent : empero confortarense en tant com hagren trobada pau ab lo senyor Rey Darago , que tots se tenien per morts, si pau no haguessen hauda ab lo dit senyor Rey. E daqui auant faran que sauis ells,e les altres communes,que ab lo dit senyor Rey nos prenguen en guerra,e axi Pisa cobra tots los presoners qui estauen presos a Bonayre,e els Genouesos de Sahona : e axi podets vaer aquesta companya quels Pisans,e aquells de Sahona hauien feyta a quina fi es vẽguda per llurs mals tractaments : e aytal lo que esperen hauer de Deus tots aquells qui no yran ab veritat,e ab justicia: que veus aquests com forẽ confusos,e abatuts per llurs mals tractaments. E axi nostre senyor

ver

ver Deus per lleyaltat,e justicia qui es trobada enla casa Darago, li ha feyta,e li fa,e li fara aytals gracies com li fa: que entre les altres gracies que Deus ha feytes al senyor Rey Darago en Iacme, li ha feyta gracia que hach de madona la Regina blanca filla que fo del Rey Carles,(axi com damunt vos he dit)que fo molt sancta dona,e bona, V.fills,e V. filles:los qnals tots,e totes vae ordonats,e heretats ẽ sa vida:e dir vos he en qual manera,e com lo primer fill qui hach nõ Linfant en Iacme fo procurador general de tots los regnes per lo senyor Rey son pare,e aytant com administrá la dita procuracio tench fortment justicia,axi al gran,com al poch. E a poch de temps que ell hach tenguda aquesta senyoria,ell renuncia a tots los regnes,e a tot lo mon,e a honor de nostre senyor ver Deus ell pres labit dela orda dela caualleria de Muntesa,e viu,e viura,si a Deus plau mentre vida haja al seruey de Deus enla dita horda: perque daqui auant nols cal pus parlar dell, que ell ha lexada la senyoria que podia posseyr en aquest mon,per posseyr lo regne de Deus,e per la sua marce li sia que lin do gracia.Amẽ.E en apres laltre fill qui hach nom lo senyor Infant Namfos lo qual es aquell q̃ dauant vos he dit,al qual depuys quel senyor Infant en Iacme hach renunciat al aretatge de son pare,hach titol de primer engendrat,e fo jurat apres lo senyor Rey son pare per senyor,e p Rey de tots los regnes del senyor Rey son pare de tota la terra,e feu la cõquesta de Serdenya axi com dauant hauets entes,e ha mantenguda, e mantendra per tostemps la via de veritat,e de justicia: axi com aquell qui es lo pus gracios senyor del mon,e lo millor caualler de sa persona qui hanch fos enlo regne Darago. Iat se sia quen hi haja molts de bons hauts, mas axi es daquesta beneyta casa, que la marce de Deus,tostemps vá de be en millor,e fara daqui auant si a Deus plau.

Capitol ccxcj.com la senyora Infanta muller

del senyor Infant Namfos passa desta vida, apres dauer haut della Linfant en Pere, e Linfant en Iacme, e vna filla: e prosoix axi mateix dient quins sien estats aquells cinch fills del senyor Rey en Iacme Darago, e de madona la Regina blanca.

EAQVEST senyor Infant Namfos hach per muller vna de les gentils dones Despanya,que filla de Rey no fos,e la pus rica:ço es a saber la filla del molt noble en Gonbau Dentença, e ab

e ab ella pres lo comptat Durgell, e tota la Baronia de sant Dentillo, e tota la Baronia de son pare en Gonbau. E cascuna destes Baronies son gran casa, e axi fo molt be muyllerat de dona molt noble, e molt rica: e fo deles pus sauies dones del mon, que dela sua sauiesa se poria fer vn gran llibre, e fo molt bona Christiana, e feu molt de be en sa vida a honor de Deus. E daquesta dona hach lo senyor Insant que sobreuixque a ella dos fills molt graciosos, dels quals ha nom lo major Infant en Pere, e lo menor Infant en Iacme: e hach vna filla la qual es Regina de Mallorques, que axi poca com era de edat de V. anys la donaren per muller al senyor Rey en Iacme de Mallorques: e tot aço se vae acabat enla sua vida. E puys axi com a Deus plague la dita senyora Infanta muller del dit senyor Infant Namfos passa desta vida ala ciutat de çaragoça, lo darrer dimarts d Huytubri, del any M.CCCXXVII. e fo soterrada lendema que fo festa dels benauenturats Apostols sant Simon, e Iudes, enla esgleya dels frares menors de çaragoça. Deus per la sua marce haja la sua anima, axi com de beneyta, e sancta dona deu hauer: que ella fo combregada, e pernoliada, e moltes vegades confessada, axi com aquella qui era molt catholica, e graciosa a Deus, e al mon: e axi la volch Deus en son regne nina, e joue: e enla dita ciutat de çaragoça fo feyt per ella grā dol, e gran plor: e axi fini sos dies al seruey de Deus, axi com a ell ho plach ordonar. Laltre fill del dit senyor Rey en Iacme Darago ha nom Linfant en Ioan, lo qual es Arquebisbe de Toledo, hu dels millors Chrestians del mon, axi quen sa vida fa Deus virtuts per ell: que ell es dels pus graciosos prelats del mon, axi en preycar, com de totes sciencies, e de totes altres gracies bones que sanct senyor, e bo, e honest deu hauer: Deus per la sua marce lo mantenga. E lo quart fill ha nom lo senyor Infant en Pere, lo qual es molt gracios, e saui senyor, e molt soptil dels pus soptils del mon, tant joue de totes bones sauieses complit: e lo senyor Rey son pare al heretat, e feyt tant que la feyt Compte Dampuries, e Roseyllo: e cascuns daquests Comptats son nobles, e bons, e encara quel deu eretar de molt noble castell, e molt noble lloch enlo regne de Valencia: e axis pot dir q̄s axi be aretat, com fill de Rey qui Rey no sia. E lo quint fill del dit senyor Rey en Iacme Darago, ha nom en Ramon Berenger, lo qual es axi com sos germans, ques molt saui, e gracios: que dels seus dies el mon no trobaria hom pus cōplit de totes gracies, e de totes bontats: e lo

e lo ſenyor Rey ſon pare a retal, q̄ la feyt Compte de Prades, e ſenyor dela Baronia den G. Dentença, e encara molt bon lloch que li dona en lo regne de Murcia: e axis pot dir que axi mateix es heretat molt noblement, e honrrada, e ques pot fer aquella vida que tany a fill de Rey: e axi lo dit ſenyor Rey vae en ſa vida ſos fills heretats molt be. E les filles hereta axi, que la major doná al ſenyor Infant en Pere de Caſtella, qui fo fill del Rey en Sanxo de Caſtella: e laltra filla doná apres al noble don Ioan, fill del Infant en Manuel de Caſtella: e laltra filla dona al Duch Hoſtatrich, qui es hu dels millors Barons Dalamanya: e la quarta mes enla horda de Xixena, lo qual horda es lo pus honrrat de dones que ſia en Eſpanya: e daqueſta horda es la Infanta Prioreſa, axi cō aquella qui es molt ſancta dona: e la quinta filla ha hordonada de dar per muller al fill del Princep de Taranto.

Capitol ccxcij. com lo ſenyor Rey en Iacme

Darago apres dauer moltes vegades confeſſat, e hauts los ſagraments dela eſgleya paſſa deſta vida, e fo ſoterrat a Sanctes creus, e com reſta lo regne Darago, e Valencia al ſenyor Infant Namfos.

EAXI lo ſenyor Rey en Iacme en ſa vida ſe vae tots ſos fills bons, e bells, e ſauis a Deus, e al mon: e com tot aço hach viſt, e Deus li hach feyta eſta gracia, a ell vench malautia tal, e tant gran q̄ ſofferi molt de trebayll: perq̄ moltes de vegades, axi com a ſant ſenyor, e bo, e gracios, e ple dela ſancta fe Catholica, confeſſá, e cōbregá, e fo pernoliat, e hach tots los ſagraments dela ſancta eſgleya. E com tots los hach tebuts ab ſon bon ſeny, e ab ſa bona memoria croa les mans, e abraſa la creu, e poſa lo ſeu eſperit enles mans de noſtre ſenyor Ieſu Chriſt dilluns a dos jorns de Noembre del any M. C C C X X V I I. a hora que hom encenia les llums: noſtre ſenyor ver Deus, e la ſua beneyta mare madona ſanta Maria, ab tota la cort celeſtial rebeeren la ſua anima, e la meteren ab los faels en gloria. E axi lo dit ſenyor Rey en Iacme Darago muri a Barcelona lo damunt dit dia, e lexa lo ſeu cors al moneſtir de Sanctes creus, hon jau lo cors del beneyt Rey en Pere ſon pare: e axi lo ſeu cors fo portat ab gran ſolennitat, e ab grans plors, e ab grans crits, e ab grans dolors de tots los ſeus ſotſmeſos al dit moneſtir de Sanctes creus, e fo ſoterrat: e lla foren ſos fills, e deles filles partida, e Prelats,

e Prelats, e gran res dels millors homens de sos regnes. Deus per la sua marce tenga en sa guarda, e en sa comanda daqui auant sos fills, e tots sos pobles: que ell en bon lloch es, e bona fo nat a ops de sa anima, e de tots sos sotsmesos: quell hach bon comensament, e bona mijania, e ha feyta millor fi, e per la fe, e per la bonesa, e veritat q̃ ha hauda, veus quina gracia li ha Deus feyta: perque cascu se deu esforçar que faça be que Deus lo veu. E axi es mester que de aqui auant lo senyor Rey Nãfos Rey Darago, e de Valẽcia, e de Serdenya, e Compte de Barcelona, e de Vrgell fill seu sesforç be, e que faça molt de be, q̃ tal espill ha haut del senyor Rey son pare, e ell ha haut tal comensament, que de be en millor vajen sos feyts, e si faran, si a Deus plau, e que axi com esser deu sia pare, e gouernador a sos germans. e que li mẽbra que fills de Reys, ne de Regines no son el mon qui sien nats de millor pare, e de millor mare quels son, e q̃ son exits tots de vn ventre. E axi mateix sia sa marce que li vaja lo cor, que sostenga lo senyor Rey Fraderich son auonclo, e sos fills, qui son sos cosins germans de dues parts, e quel senyor Rey al seu qui reig Sicilia, no jaqueixca departir per neguna manera: que mentre a Deus, e a ell plaura aquella casa estara ferma, e segura, a honor de Deus, e dell, e de tot son llinatge: e a gran profit de tots sos sotsmesos. E pot fer comte quell es Rey Darago, e de Valencia, e de Serdenya, e de Corsega, e de Mallorques, e de Sicilia: que de tot es ell cap, e major, e es a son manament: que si ell se vol, axi es lo regne de Mallorques a son manament, com lo regne Darago. E axi mateix lo regne de Sicilia, que mentre a ell placia que aquells regnes haja, e tenga per casa sua propria ell, e lo senyor Rey de Mallorques, e lo senyor Rey de Sicilia sien duna volentat, e duna valença, axi com esser deuen, poden fer compte q̃ seran sobirans a tots los Reys, e Princeps del mõ: axi Chrestians, cóm Sarrahins, e a totes les communes: e si era en contrari, ço que Deus no vulla, que entre els haja departiment, feyts compte que ab la hu confondria hom laltre: perque es mester quel senyor Rey Namfos Darago que li vaja lo cor en aço, q̃ tota la fermetat, e veritat esta en Deus, e en ell qui es cap, e major de tot, que li placia que li vaja lo cor lo prouerbi que diu lo Cathala. Que no son tots amichs aquells qui en la cara riuen a hom. E axi la casa de Mallorq̃s, e de Sicilia qui portẽ lo seu senyal, e ab aquell han a viure, e murir, reja, e mantẽga contra tots los homens del mon: e males gents no meten alre al seu

cor:e membrali del eximpli dela mata del jonch, que en ells ha lloch a recordar. Deus per la sua marce do cor, e volétat, e los do a tots com pliment dela sua gracia. Amen. E si negu me demana, en Muntaner, quin eximpli es aquell dela mata del jonch: ha aquella força, que si tota la mata lligats ab vna corda be forts, e si tota la volets arrancar ensemps, dich vos que deu homens per be que tiren no la arrancaran, ne encara com mes se ni prenguessen: e sin lleuats la corda de jonch en jonch la arrancara tota hu fadri de VIII. anys, que sol vn jonch no romandra. E axi seria daquests tres Reys, que si entrells hauia deuisio neguna, ne desconcordia (ço que Deus no vulla) feyts compte q̃ han de tals vehins, que pensará de consumar la hu, e puys laltre: perque es mester que daquest pas se guarden, que mentre tots tres sien duna volentat, e duna valença, no tementot altre poder del mon: ans axi com dauant vos he dit seran tostemps sobirans a llurs enamichs.

Capitol ccxciij. com lo senyor Rey Namfos

Darago vench ab tots sos germans, e richs homens ala vila de Montblanch, hon tench conseyll en quina part de ses terres yria, e axi vench a Barcelona, e aqui jura vsatges, e llibertats a tot Cathala, el juraren per llur cap, e senyor.

ARA vos tornare a parlar del senyor Rey Namfos per la gracia de Deus Rey Darago, e de Valencia, e de Serdenya, e de Corsega, e Compte de Barcelona: que puys quel dit senyor Rey son pare (a qui Deus do sancta gloria) fo soterrat, e feyta tota la solennitat que li tanyia, lo dit senyor Rey Namfos, ab tots sos germás, e tots los Prelats, e richs homens, e cauallers, e ciutadans sen vench ala vila de Montblanch, e en aquell lloch tench son conseyll, en qual part yria, o en Arago, o el regne de Valencia, o si sen tornaria a Barcelona, quell volia retre son deute en cascuna daquestes prouincies, segons que sos antecessors faeren. E aqui finalment fo determenat, que per reebre homenatge de Prelats, e de richs homens, e cauallers, e ciutadans, e homens de viles, e de tots los seus, qui per ell se tenen en Cathalunya, que anas a Barcelona, e que lla hagues parlament, e colacio ab tots los Cathalans. E axi lo senyor Rey ala bona hora anasen a Barcelona ab tots los Prelats, e richs homens, e cauallers, e ciutadans, e homens de vila: e puys trames aquells qui no hi eren quis

tenié

tenié per ell, que li fossen a Barcelona: e entretát ell ana a visitar molts llochs, en tal manera que ala benauenturada festa de Nadal ell fo a Barcelona, la qual festa ab poch solas, e ab poch alegre se tench, per raho dela mort del senyor Rey son pare: e feyta la festa ell feu en Barcelona tot ço que a fer hauia, e complidament, e molt graciosa ell jura vsatges, e llibertats, e franqueses a tots los Cathalans: e ells juraren a ell per senyor, axi com aquell qui era hereu del molt al senyor Rey en Iacme son pare (a qui do Deus sancta gloria.)

Capitol ccxciiij. com lo senyor Rey Namfos

Darago hordona que Prelats, o richs homens, e cauallers de sos regnes fossen a çaragoça lo dia de pascha, perço com se volia fer caualler, e pendre la beneyta corona del reyalme.

FEYT tot aço ell pensa que axi com los sants Apostols, e Dexebles de nostre senyor ver Deus Iesu Christ estauen desconsolats, que axi los seus sotsmesos estauen ab gran tristor per la mort del senyor Rey son pare, e que axi com Iesu Christ lo jorn de pascha primer vinent, que fo diumenge a tres dies en Abril del any M. CCCXXVIII. que ell confortas, e alegras si mateix, e sos germans, e tots los seus sotsmesos, e ordona quel dia dauant dit de pascha, que Prelats, e richs homens, e cauallers e missatgers, e ciutadans, e homens de viles honrrades de sos regnes, fossen ala ciutat de çaragoça. E aquell dia beneyt ell se faria caualler, e pendria la corona beneyta, e astruga ab la major solénitat, e festa q̃ hanch Rey prengues en Espanya nul temps, ne encara en altres prouincies com yo puch saber: e daço feu fer cartes que tramete per tots los seus regnes, e a Prelats, e a richs homens, e a cauallers, e a homens de viles.

Capitol ccxcv. com lo senyor Rey Namfos

parti de Barcelona, e vench en la ciutat de Lleyda, e vesita gran res de totes aquelles parts, e li trameteren grans presents, e joyes lo Rey de Trimise, e de Granada: e com tots los nobles comensaren daparellarse pera venir en çaragoça a la coronacio.

EFEYT tot aço ell parti de Barcelona, e anasen ala ciutat de Lleyda, e vesita gran res de totes aquelles parts, e tot hom pensas dapareyllar per anar a la dita festa beneyta de la sua coronacio. E nous dire que sen apareyllassen sos Barons solament de sa terra, que ans hi vengren de Serdenya lo fill del Iutge Darborea, e Larquebisbe Darborea, e dos nabots del dit Iutge Darborea, e hi vench ab ells ensemps ab tres galees armades lonrrat Embaxados Almirayll del dit senyor Rey Darago, e gouernador de Serdenya: e molts daltres honrrats homens, e encara li vengrẽ missatges ab grãs presents, e joyes del Rey de Trimise: e missatges axi mateix ab grãs joyes, e presents del Rey de Granada, e hi vench molt honrrat hom de Castella, e ni hagren molt mes venguts, sino fos la guerra del Rey de Castella, e del noble don Ioã Manuel, fill del Infant en Manuel de Castella. E encara hi vench molt honrrat hom de Nauarra, e de Gascunya, e de Prohença, e de moltes altres parts: axi que tant gran fo la congregacio deles gents q̃ si ajustaren enla ciutat de çaragoça lo jorn dela dita festa beneyta de pascha, que tota hora haesmaua hom que hi hauia mes de XXX. milia caualcadors. E axi lo senyor Rey Namfos fo a çaragoça la semana del ram, e puys apres hi fo lo senyor Arquebisbe de Toledo son germa. E apres hi vench lo senyor Infant en Pere son germa Compte de Ribagursa, e Dampuries ab mes de DCCC. homens a cauayl. E lo senyor Infant en Ramon Bñg. germa seu, axi mateix Compte de Prades ab be D. homens a cauayll. E apres hi hanch lo noble don Iacme de Xirica ab be D. homẽs a cauayll, e son germa don Pedro de Xirica ab be CC. homens a cauayll. E apres lo noble en R. Folch Vescompte de Cardona, axi mateix ab molta caualleria, e apres lo noble A. Roger Compte de Pallars ab gran companya de cauayll, e de peu: e apres lo noble en Llop de Luna ab gran caualleria: e apres en Dalmau Vescompte de Castellnou, axi mateix ab molta bona companya de cauallers, e daltres moltes bones gẽts: e apres lo noble en Not de Moncada ab molta bona companya de bons cauallers, e apres lo noble en G. Danglesola ab gran companya, e apres lo noble en Bñg. Danglesola, e apres en R. de Cardona, e apres lo noble en G. de Seruello, e apres lo noble Naxemen Corneyll, e lo noble en Pere Corneyll, e lo noble en R. Corneyll, e el noble en Pedro de Luna, e lo noble en Ioan Ximenis Darocha, e el noble en Falip de Castre, e el noble en A-

moros

moros de Ribelles, e lo noble en G. Darill, e el noble Vescompte de Vilamur, e el noble en Pons de Caramany, e el noble en Gilabert de Cruylles, e el noble Nalfonso Ferrandis Dixer, e el noble en P. Ferrandis de Vergar, e el noble en Bertrá de Castellot, e el noble en P. Dalmenara, e el noble en Gōb. de Trameset, e el noble en Artalet de Fosses, e el noble Nexemé Perez Darenos, e lo noble en Sandorta Darenos, e el noble en Ferran Dabeylla, e el noble en Iofre Vescompte de Rocabarti, e lo noble en Bñ. de Cabrera Vescompte de Monsoriu, e tots venié molt ricament apareyllats de bona gét dacauayll, e de peu, mas vench los missatge que la Comptesa Dampuries tia del dit noble Bñg. de Cabrera era morta, e hagren a romandre: mas de les llurs companyes hi hach moltes. E axi mateix hi vench lo noble en P. Daregaill, e molts daltres nobles, e Darago, e de Cathalunya, e del regne de Valencia, e del regne de Murcia, e deles altres prouincies cascuns ab grans caualleries, que seria gran cosa de nomenar, e descriure, e encara hi vēch ab gran caualleria lo maestre de Calatraua, lo mestre dela horda de Muntesa, e lo Comanador de Muntalba, e lo noble frare Sanxo Darago Castella Damposta dela horda de caualleria del spital de S. Ioan, e aqui fo axi mateix lo dauant dit Arquebisbe de Toledo: e el senyor Arquebisbe de çaragoça, e Larquebisbe Darborea dauant dit, e lo senyor Bisbe de Valencia, e lo Bisbe de Lleyda, e lo Bisbe Dosca, e el Bisbe de Tarasona, e molts daltres Bisbes, Abats, e Priors. E axi mateix hi fom nosaltres VI. que hi fom tramesos per la ciutat de Valencia, qui hi anam ab gran companya, que tots dies donauem ciuada a besties nostres propries a LII. e hi hauien be CXII. persones, e hi menam trompadors, e tabaler, e nafil, e dolsayna: los quals vestim tots de reyal ab los panons reyals, e tots be encaualcats. E cascu de nos tots VI. menauem nostres fills, e nostres nabots ab arnes de bornar: e tenguem casa vberta del jorn que partim de Valencia, entro que hi fom tornats, a tot hō qui menjar volgues ab nos: e donam enla cort vestidures de draps daur, e daltres cascuns a juncals, e hi portam CL. brandons de Valencia cascu de dotze lliures, e fem los tots verts ab escuts reyals. E axi mateix hi hach VI. prohomés per la ciutat de Barcelona molt be arreats, e be ordonats, e ab molt bells brandons: e axi mateix hi hach de la ciutat de Tortosa quatre, e puys axi mateix deles altres ciutats, e viles honrrades de totes les prouincies del dit senyor Rey, que cascuns ses-

Alias, e daltres cascūs a iutglars

HH ij forçaué

forçaué que hi venguessen molt honrradament. Queus en diria? Que james en Espanya no fo axi gran festa en vn lloch de bona gent, com aquesta es estada.

Capitol ccxcvj. dels nobles quel senyor Rey

Namfos feu cauallers nouells en al sua coronacio, e daquells qui feu Linfant en P. e Linfant en R. Bñg. e axi mateix de molts cauallers nouells qui llauors se faeren.

Epuys vos he dita partida dels Prelats, e richs homens, e altres bones gents qui ala dita festa sajustaren, es raho queus nomé los nobles quell dit senyor Rey feu cauallers nouells aquell dia beneyt. E los nobles quel senyor Infant en Pere feu axi mateix cauallers, e lo dit senyor Infant en R. Bñg. atretal. E lo noble en R. Folch, e cascuns daquests nobles faeren molts cauallers nouells, axi com dauant entendrets que fo ordonat. Primerament feu lo dit senyor Rey caualler aquell dia lo noble don Iacme de Xirica, e lo dit noble feu ne vint cauallers. E apres lo dit senyor Rey feu caualler lo noble fill del Iutge Darborea, e fo ordonat que tantost com fos en Serdenya que faça vint cauallers nouells, deu Cathalans, e deu Arago nesos: los quals ell deu aretar en Serdenya, q̃ en esta cort nols poch fer perço com no hach temps quels pogues apareyllar: mas aytant se val puys los ha rebuts de sa casa, els deu fer cauallers, e aretar en Serdenya. E apres lo senyor Rey feu caualler lo noble en Ramon Folch Vescompte de Cardona: e lo dit noble feune tantost tres nobles cauallers, ço es a saber en Ramon de Cardona son germa, e lo noble Namoros de Ribelles, e lo noble en P. de Regal: e cascuns daquests nobles faeren. X. cauallers. E apres feu lo dit senyor Rey caualler lo noble en Llop de Luna, e lo dit noble feu ne tãtost. XX. cauallers. E apres lo dit senyor Rey feu caualler lo noble A. Roger Compte de Pallars, e lo dit noble feu tantost. XX. cauallers. E apres lo dit senyor Rey feu caualler lo noble Nalfonso Ferrandis senyor Dixer, e lo dit noble feu ne tantost. XV. cauallers. E apres lo dit senyor Rey feu caualler lo noble en G. Danglesola, e lo dit noble feu tantost X. cauallers. E apres lo dit senyor Rey feu caualler lo noble don Ioan Ximenis Darocha, e lo dit noble feu tãtost. X. cauallers. E apres lo dit senyor Rey feu caualler lo no-

lo noble en Berenguer. Danglesola, e lo dit noble feu tantost. X. cauallers. E apres lo dit senyor Rey feu caualler lo noble en Pere Corneyll, e lo dit noble feu tantost. X. cauallers. E apres lo dit senyor Rey feu cauallers lo noble en Guillem de Ceruello, e lo dit noble feu tantost. X. cauallers. E apres lo dit senyor Rey feu caualler lo noble en Not de Moncada, e lo dit noble feu tantost. X. cauallers. E com lo senyor Rey hach feyts aquests richs homens cauallers, lo Senyor Infant en Pere feu caualler lo noble en Dalmau Vescompte de Castellnou, e lo dit Vescompte feu tantost. X. cauallers. E apres lo dit senyor Infant en Pere feu caualler lo noble en G. Daril, e lo dit noble feu tantost X. cauallers. E apres lo dit senyor Infant en Pere feu caualler lo noble Vescompte de Vilamur, e lo dit noble feu tantost. X. cauallers. E apres lo dit Infant en Pere feu caualler lo noble en Gilabert de Cruylles, e lo dit noble feu tantost VI. cauallers. E apres lleuas Linfant en Ramon Berenguer, e feu tres richs homens cauallers nouells, e cascu daquests ne feren tantost, qui X. qui VIII. E los dits nobles quel senyor Infant en Ramon Berenguer feu cauayllers son aquests los primers que hanch feu. Queus dire? Que apres que aquests senyors, e richs homens agren feyts aquests cauallers nouells molts daltres richs homens de Cathalunya, e Darago hi faeren molts cauallers. Que dich vos que yo hi compte C C L V I. cauallers nouells, menys dels nobles. E per cert que nach molt mes que nul hom nols pogra tenir compte tant gran era la presa deles gents. E tots aquells cauallers nouells foré vestits de draps daur, ab penes vayres, les quals vestidures donaren a Iutglars: e puys vestiren altres vestidures de preset vermell. que tots hagré mantell ab penes vayres, o darminis, e cotes, e gonelles de preset vermell, e gramalles: e de cauaylls, e densellaments, ne de frés nous cal parlar, que james en neguna part tant bell arnes nul hom no poch vaer: e fo axi hordonat, que cascu rich hom exia de la esgleya, e caualcaua ab sos cauallers nouells. E axi anauen sen ala Aliaferia, qui es vn palau del senyor Rey: e nul hom ab ells no caualcaua, mas lo rich hom quis metia dauant sos cauallers nouells qui feyts hauia, cascu caualcant en son bon cauayll: que qui volia vaer bons cauaylls, e bells, e be arreats, lla los pogra veure: e fills de cauallers dauant ells portauen a cauayll la espasa cascu de son senyor, o de son frare, o de son parent que caualler nouell era: e darrera venian los daltres fills de ca-

uallers,qui los portauen a cauayll les armes, e axi altre no gosaua caualcar ab ells:ans cascu sen anaua axi ab trompes, e ab tabals,e ab flautes,e ab scembles,e ab molts daltres instruments:quen veritat vos dich que mes de C C C. pareylls de trompes hi hauia:e hi hauia daltres Iutglars, qui cauallers seluatges, qui daltres mes de mil,que tal crit, e tal brugit hi hauia,que paria que cel,e terra ne vingues. E axi perhorda ab granalegre anaren tots de sanct Saluador de çaragoça, entro al Aljaferia.E encara part aço hi hauia mes de C C C. bordonadors, e be C. cauallers, o fills de cauallers, o donrrats ciutadans qui tirauen a taulat:e daltra part hi hauia be C. homens a cauayll del regne de Valencia, e de Murcia qui jugauen a la Genetia: e daltra part hauia apres del Aljaferia vn camp tapiat, hon pogrets veure matar toros,que cascuna parrochia amenaua son toro vestit de reyal,e amenauen lo ab trompes,e ab gran alegre: e cascuns amenauen llurs munters qui los toros matauen E puys vaerets per les carreres dances de dones,e donzelles,e de molt bona gent. Queus dire? Que lalegre era tant gran,que no anaua en als a hom lo cor, mas a guardar ça, e lla:e era axi be ordonat quels vns no feyen afanyn als altres. E aquesta festa dura dela vespra de Pascha entro lo diuendres apres Pascha ab lo pus bell temps del mon,e ab la major pau q̃ hanch fos entre gents: que no pot hom dir que hanch hi hagues paraula maldita duna persona a altra,del major entro al menor, del dia que fom ajustats a çaragoça,entro al dia quen partim, ans ab gran concordia sajustaren, e ab gran concordia hi estegren, ab gran concordia, e amor se partiren: e tuyt hagren bones posades en tal manera ho hagren ordonat be los prohomens de çaragoça. E tot hom menja ab lo senyor Rey la vespra de Pascha,e lo jorn,e lo dilluns: e puys aytant com a cascu plagues: que aytant com la cort dura, no si tanca porta: mas lo senyor Infant en Pere, e lo senyor Infant en Ramon Berenguer com los dits tres dies foren passats,cascu feu vn jorn conuit gran, e conuida lo dimarts lo dit senyor Infant en Pere lo dit senyor Rey, e tots los richs homens,e Prelats,e cauallers,e ciutadans,e puys tot hom qui menjar hi volgus. E aquell dia lo senyor Infant en Pere tench molt honrrada cort,e feu molts dons a richs homens,e a cauallers,e a ciutadãs, e a totes les altres maneres de gents.E lo dimecres apres lo senyor Arquebisbe de Toledo feu atretal ala horda dels frares menors de çaragoça, hon

hon ell posaua. E lo dijous feu atretal lo senyor Infant en Ramō Bñg. Queus direꝫ que axi ab gran alegre se mantench la cort de totes coses, entro al dit dijous a vespre ab bell temps, e ab clar: e lo diuendres mati vench la gracia de Deus bona pluja qui prengue tot Arago, e Cathalunya, e lo regne de Valencia, e de Murcia, e dura entro lo diumenge seguent per tot lo dia. E axi la terra quen hauia grā mester hach complimēt de la gracia de Deus, axi de bon senyor, com de bona pau quel dit senyor Rey hauia aquell jorn ab totes les gents del mon: ço q̄ nos pot dir de negun Rey qui el mon sia, e encara ab gran goig, e pau ab totes les sues gents, e encara basta la terra de bona pluja. E axi placia a nostre senyor que li do vida, e salut llonga, el prest als seus sotsmesos, axi com aquell qui es lo pus gracios senyor, e el pus saui, e el millor caualler q̄ el mon sia, e el pus catholich, e dels millors Chrestiās del mon. E aqui forē los seus beneyts dos fills, ço es a saber lo senyor Infant ē Pere major qui es jurat Rey Darago, apres del senyor Rey son pare, e apres lo senyor Infant en Iacme qui es Compte Durgell. E cascu daquests dos beneyts Infants fills seus cenyiren les espases a gran res dels richs homens, quis faeren cauallers, els donaren molts dons, els faeren moltes gracies, e axi tota la cort en totes maneres fo beneyta de Deus, e de madona sancta Maria, e de tots lot seus beneyts sancts, e sanctes. Amen.

Capitol ccxcvij. com lo senyor Rey Namfos *pres caualleria de si mateix a çaragoça, ne ab qual manera, ne ab quina solennitat reebe la beneyta corona del reyalme.*

ARA, pus vos he parlat de la cort com saplega ab la gracia de Deus, vull vos dir en qual manera lo dit senyor Rey pres caualleria de si mateix, e reebe la beneyta corona, ne en qual manera vench vetlar a la esgleya de sanct Saluador de çaragoça, ne en qual manera se feu la sua solennitat de la beneyta caualleria quell reebe de si mateix, e de la beneyta corona: ne en qual manera exi de la esgleya, ne en qual manera ana entro al seu palau del Aljaferia. E vull q̄ sapiats cascuns, que de la esgleya de sanct Saluador, que es La seu de çaragoça entro al Aljaferia hā mes de dos milles groses: e perço vull vos ho recomptar, que tots aquells qui aquest llibre lligiran vull que sapian en qual manera se fa lo senyor Rey ell mateix caualler, ne en qual manera

ſe poſa la corona,e ab qual ſolennitat de benedicions,e de miſſes,e de molt bona oracio:ne en qual manera lo deſtra hom entro que fo tornat al ſeu palau:que aqueſtes coſes aſaber bones ſon a tota perſona de qualque condicio ſia. Veritat es quel dit ſenyor Rey trames lo diuendres ſant a veſpre a tot hom,quel diſapte mati la veſpra de Paſcha, cō haurien cobrada Aleluya, que caſcu lexas lo dol que portaua per lo ſenyor Rey ſon pare,e que tot hom ſadobas les barbes,e que tot hom comenſas a fer feſta:e conuida tot hom generalment, axi com dauant vos he dit,tres dies: e axi lo diſapte mati com haguem cobrada Aleluya,e les campanes tocaren,tot hom fo apareyllat, axi com lo ſenyor Rey hach manat,de comenſar la beneyta feſta. Axi que noſaltres que hi erem per la ciutat de Valencia ab noſtres bornadors dauant e ab noſtres trompadors, e tabals,e dolſayna, e tambor; e daltres inſtrumēts tots VI.hordonats de dos en dos molt ricament veſtits,e arreats en noſtres cauaylls caualcant, e noſtres eſcuders atretal,partim nos de la poſada qui era dintre la ciutat prop la dita eſgleya de ſant Saluador. E axi comenſam noſtra feſta anant pel mig dela ciutat,entro al Aljaferia:e com nos haguem comenſat,tot hom comenſa. Si que acolp oyrets lo major brugit del mon de trompes,e de tots altres inſtrumēts,e axi caualcant,e faēt aqueſta feſta,entro fo hora de menjar:e puys com haguem menjat al Aljaferia ab aquella ſolennitat, tornam tuyt en noſtres poſades.E com veſpres hagren tocat,tot hom hordona dencendre los brandos caſcu en ſon lloch quils era hordonat, e del Aljafaria eſtro a ſant Saluador no pogrets conexer hon hauia mes brandons, e los brandons nos mouien dun lloch quils era hordonat, quen caſcu lloch era eſcrit enla paret quals hi deuien eſtar, e axi tot ordonadament eſtauen. E com fo fora del ſeny ſonant, lo ſenyor Rey exi del Aljaferia per anar a ſant Saluador,e axi ordonats com oyrets, tot primerament vengren a cauayll tots los fills de cauallers, qui portauen les eſpaſes dels cauallers nobles:e apres vēgren les eſpaſes dels nobles, qui deuien eſſer cauallers nouells. E apres les eſpaſes dels dits nobles, vench la eſpaſa del ſenyor Rey, la qual portaua lo noble en R. Corneyll. E apres dela eſpaſa del ſenyor Rey venien dues carretes del ſenyor Rey ab dos ciris,quen caſcu hauia mes de X. quintars de cera, que anauen enceſos:jats ſe ſia que poca fretura hi feyen, que les altres lluminaries erē tantes que axi be hi podia hom veure,com ſi fos jorn clar.

clar. E apres dels dos ciris, venia lo ſenyor Rey caualcant en ſon cauayll ab lo pus bell arnes que hanch fos feyt de mans de meſtres, e la eſpaſa que portauē dauant ell, axi com jaus he dit, la pus rica, e la mills guarnida, que hanch Emperador, ne Rey portas: e apres del dit ſenyor Rey venien les ſues armes, q̄ portaua vn noble, e dos nobles altres qui eſtauen entorn les armes, e axi les armes anauen ab aquell qui les portaua el mig de dos nobles: e axi mateix anaua lo noble en Ramō Corneyll qui portaua leſpaſa el mig de dos nobles. E apres deles armes del ſenyor Rey venien tots los nobles quel ſenyor Rey deuia fer cauallers nouells, de dos en dos, e apres dels nobles quel ſenyor Rey deuia fer cauallers nouells, venien los nobles quel ſenyor Infant en Pere deuia fer cauallers, e apres venien aquells nobles quen Ramon Berenguer deuia fer cauallers, e apres venien aquells nobles quen R. Folch deuia fer cauallers, e puys apres dels richs homens veniē los altres qui deuiē eſſer cauallers nouells, de dos en dos tots ordonats. E apres dells, com foren tots paſſats, axi mateix vengren totes les armes tots hordonats de dos en dos: e totes les armes dels nobles homens, e les eſpaſes portauen cauayllers: e dels altres cauayllers, les portauē fills de cauayllers: e axi tot per orda caualcāt en llurs cauaylls veſtits de richs draps daur, e ab molt bell arnes, com ja dauant vos he dit, de dos en dos ells anarē apres del dit ſenyor Rey, que nul altre hom no hi goſaua caualcar, ſaluant lo ſenyor Infant en Pere, e lo ſenyor Infant en Ramon Berenguer qui anauen ordonant que nul hom no exis del orda qui era ordonat. E axi ab la gracia de Deus ab gran brugit de trompes, e de tabals, e de dolſaynes, e de ſembes, e de tamdors, e daltres inſtuments, e de cauallers ſaluatges qui cridauen tots, Arago: e els caſals dels richs homēs de qui eren, vench ala dita eſgleya de ſant Saluador: e tota hora fo paſſada mija nuyt, abans quel dit ſenyor Rey fos ab la companya ala eſgleya, e aqui tuyt velaren enſemps, dient oracions los vns, e els altres, e alegrant, e cantant en noſtre Senyor Ieſu Chriſt: e axi paſſaren tota aquella beneyta nuyt, e oyren les matines tot deuotament, en les quals foren tots los Arquebiſbes, e Biſbes, e Abats, e Priors qui ab grā deuocio digueren totes les ores. E com lo jorn fo clar, lo ſenyor Arquebiſbe de çaragoça reueſtis a dir la miſſa, e lo ſenyor Rey dela ſua ma poſa la corona ala bona ventura en laltar major, e la eſpaſa, es veſti hi camis axi com ſi degues dir miſſa, e puys ſobre el camis la dalmatica

reyal, la pus rica q̃ james Emperador,ne Rey se vestis:e a cascuna cosa ques vestia lo dit Arquebisbe le deya sa oracio,aquella qui ja era enles canoniq̃s ordonada quis deu dir.E apres posas lestola sobre lo coyll,e per les espatlles axi com lo dia quels posa hom,e aquella estola era tãt rica,e ab tantes perles , e peres precioses,que seria fort cosa de dir ço q̃ valia:e apres lo maniple,axi mateix mol rich,e ab gran noblesa.E com tot aço fo feyt,lo dit Arquebisbe de çaragoça dix la missa ab gran solennitat,e com la missa fo comensada,e dita la epistola , lo dit senyor Rey feu se calçar los esperons,lo dret a son germa lo senyor Infant en Pere,e lo sinistre al senyor Infant en Ramon Bñg. E com aço fo feyt lo dit senyor Rey acostas a laltar, e pres la espasa , e ab ella ensemps gitas en oracio dauant laltar,e lo dit senyor Arquebisbe dix li damunt molt bona oracio:e com foren acabades,e lo dit senyor Rey hach feyta oracio,besa la croera dela espasa,e senyisell mateix la dita espasa:e puys cõ la sach sinta tragueu la dela banya,e brãdi la tresvegades:e enla primera vegada q̃ la brandi desafia tots los enamichs dela sancta fe Catholica, e ala segona el proferi mantenir orfenes,e pubils,e dones vidues:e ala terça promes,que tendria justicia tota la sua vida, axi al major, com al menor:e axi als estranys,com als priuats.E com aço hach feyt torna la espasa enla bayna,e com Lauãgeli fo cãtat,ell offeri si mateix, e la espasa a Deus qui tostemps lo tindria en sa guarda,e li dara victoria contra tots sos enamichs : e lo dit senyor Arquebisbe vntalo de crisma enla espatlla,e en lo bras dret,e axi oy missa : e com la missa fo dita,lo dit senyor Rey se desenyi la espasa ell mateix,e la torna sobre laltar deprop la corona.E apres que aquesta missa hach dita Larquebisbe de çaragoça,reuestis lo senyor Infant en Ioan Arquebisbe de Toledo germa del dit senyor Rey,e cõ fo reuestit,e hach comẽsada la missa lo dit senyor Rey ell mateix pres la corona del altar,e las posa al cap: e com aço hac feyt lo senyor Arquebisbe de Toledo,e el senyor Infant en Pere,e el senyor Infant en Ramon Bñg.adobarẽ la li.E com lo senyor Rey se posa la corona el cap,los dits senyors Arquebisbes, e Bisbes,e Abats, e Priors,e els senyors Infants ab ells en altes veus cridaren, Te Deum laudamus:e axi com deyen aquest cant,lo dit senyor Rey pres la verga de or enla ma dreta,e posalas enla ma sinistre, e apres pres lo pom ẽla ma dreta,e en cascuna cosa a rebre deya lo dit senyor Arquebisbe vna grã oracio. E com tot aço fo feyt,e Lauangeli cantant,lo senyor Rey altra vega-

vegada,molt ab gran reuerencia offeri si mateix,e la sua beneyta corona a Deus,e sagenolla dauāt laltar molt humilment,e lo dit senyor Arquebisbe cōpli la missa de dir:e com fo dita, e lo dit senyor Rey hach haut complimét dela gracia de Deus, e dela sua caualleria,e dela santa reyal senyoria,e fo vntat,e sagrat per Rey,e per senyor dels regnes Darago,e de Serdenya,e de Valencia,e de Corsega,e Compte de Barcelona,anas a siure dauant laltar de sant Saluador al siti reyal, e posa la verga,e lo pom en laltar,e feu se venir cascu dels nobles,que ja dauāt vos he nomenats,e feu los tots cauallers, axi per horda com dauāt hauets oyt. E axi com cascu era feyt caualler anauasen lo rich hom ala capella qui li era assignada,e lla ell feya sos cauallers nouells,e lo senyor Infant en Pere anassen axi mateix ala sua capella qui li era assignada, e feu los quatre richs homens cauallers, e lo senyor Infant en Ramon Berenguer atretal. E lo noble en Ramon Folch atretal,e aquells richs homens quells faeren cauallers axi mateix ana cascu ala capella qui li era assignada,e feyen los cauallers que fer deuien: e axi com cascu rich hō hauia feyt sos cauallers, anauensen ab aquells al Aljaferia,axi com dauant vos he dit. E com tot aço fo feyt lo senyor Rey pres lo pom enla ma dreta,e la verga enla sinistra, e axi ab la corona el cap, e ab lo pom, e ab la verga exi defora la esgleya, e munta sobre son cauayll: e dauant portauen li la espasa, e darrere les armes, axi hordonadament com dauant hauets entes que feyen a la nuyt com ana a vetlar la esgleya. E si volets saber la corona quina era,yous dich, que la corona nera daur,e tota plena de peres precioses,axi com Robis,e Balaixs, e Safirs,e Turqueses, e Maragdes, e perles tant grosses com vn ou de colom:e hauia dauant vn bell Carboncle: e la corona hauia tota hora dalt vn pam de cana de Muntpesller:e hauia XVI. murons,axi que tot hom la preaua,e mercaders,e lapidaris que valia L.milia lliures de Barcelona. E la verga era dor,e hauia tota hora be tres pams de llōch, e al cap dela verga hi hauia vn Robis lo pus bell que hanch fos vist, e be tant gros com vn ou de gallina: e lo pom era daur, e hauia al cap vna flor daur ab peres precioses, e sobre la flor vna creu molt ricamēt ordonada de peres precioses. E lo cauayll era lo mills arreat que hanch fos: e axi munta a cauayll vestit ab sa dalmatiga, e ab lestola, e ab lo maniple,e abla dita corona el cap,e ab lo pom ēla ma dreta,e ab la verga enla ma sinistra: e en lo braç del fre del cauayll hach dues parells

rells de regnes,les vnes eren ya del fre que tenia lo cauayll al coyll,e en aquella destraua lo senyor Infant en Pere en la part dreta,e en la part sinistra lo senyor Infant en Ramon Berenguer, e molts nobles de Cathalunya,e Darago. E en les altres regnes qui eren de seda blāca qui hauien be L.pams de llonch cascuna destrauen hi richs homens, e cauallers,e ciutadans qui a peu lo destrauen:e apres daquests destrauem nosaltres VI. de Valencia,e VI. de Barcelona,e VI. de çaragoça,e IIII. de Tortosa,e deles altres ciutats. Axi que totes les regnes estauen complides daytals destradors de peu,e nul altre hom no hi caualcaua de prop,saluant aquell qui portaua laspasa dauant tots los destradors. E apres dell aquell qui portaua les armes,e cascu daquells axi acompanyats de dos nobles,axi com ja hauets entes dauāt. E darrera les armes del dit senyor Rey venien los richs homens a cauayll molt gint arreats,quel dit senyor Rey hauia feyt cauallers nouells,e axi ab aquesta alegrança mostrant la sua reyal Magestat vntat, e sagrat, e beneyt de Deus,e de tota res,ab gran goig que hi hauia, axi com dauant hauets entes,ell se vench al Aljaferia : e segurament que tota hora fo passada hora nona abans que hi fos. E axi destrant en son cauayll ell entra dintre el palau reyal,e auaylla ab la corona enla testa, e ab lo pom en la ma dreta,e ab la verga enla ma sinistra,e axi sen munta en la sua cambra:e a cap duna gran pesa ell exi dela cambra,e vench ab altra corona enla testa menor, perço com laltra pesaua massa:mas empero no era tāt poca que no hagues mes de mig pam dalt, e era tāt rica,e tant bella que tota hora la preaua hom mes de XXV.milia lliures.E vull que sapiats,q̄ com lo senyor Rey fo sobre son cauayll,e exi de.S.Saluador preaua hom ço que portaua desus,e larnes quel cauayl portaua desus CL. milia lliures de Barcelona:a axi com yaus he dit, lo senyor Rey ab altra corona menor el cap,e ab lo pom,e ab la verga vench se a seure a menjar. E hach li hom apareyllat ala banda dreta a la taula vn seti daur en que a sech lo pom,e ala banda sinistra altre seti daur en que assech la verga dreta:e sech ala sua taula que hauia XVIII. pams de llōch llunyet dell,dela part dreta, son germa lo senyor Infant e son germa mosenyer en Ioan Arquebisbe de Toledo.E de laltra part pus llunyet dell sech lo senyor Arq̄bisbe de çaragoça, e Larquebisbe de Arborea apres del Arquebisbe de çaragoça. E en altra taula segren los Bisbes, e en altra los Abats, e Ptiors : e puys de laltra part dreta

seyen

ſeyen tots los richs homens qui cauallers ſeren feyts aqll jorn. E apres ſeyen tots los cauallers nouells qui aquell dia ſeré feyts cauallers: e lo ſenyor Rey ſeya tant alt mes que tots,que tuyt lo podien vaer.E apres fom ordonats noſaltres ciutadans, que ſegueſſem enſemps caſcuns molt be ordonats,que caſcu hach aquell lloch que los tanyian, e a caſ cuns ordonaren ſeruidors nobles, e cauallers, e fills de cauayllers que ſeruien caſcu ſegons que ala ſolemnitat, e ala honor de caſcuns pertanyian: e tuyt foren molt honrradament ſeruits, e penſats,e fo marau eylla que tanta de gent hi hauia, que nul hom nou poria penſar qui no hi fos eſtat. E pus vos hé parlat en general com tots foren ſeruits, tornar vos he a dir en eſpecial lo ſenyor Rey com fo ſeruit. Certa coſa es quel dit ſenyor Infant en Pere volch eſſer aquell beneyt jorn de Paſcha majordom, e ell ordona lo feyt axi com hauets entes ell ſon cors: e lo ſenyor Infant en R. Berenguer donaren aygua mans al dit ſenyor Rey. E fo ordonat quel dit ſenyor Infant en R. Berenguer ſeruis lo ſenyor Rey dela copa, e puys dotze nobles qui ſeruien ab ell enſemps ala taula del dit ſenyor Rey, e lo ſenyor Infant en Pere ab dos nobles qui ab ell ſe tenien ma per ma, e ell el mig vench primerament cantát vna danca nouella que ell hach feyta, e tots aquells qui aportauen los menjars reſponien li. E com fo ala taula del ſenyor Rey ell pres la eſcudella,é feu la creença, poſala dauant lo dit Senyor Rey,e puys feu atretal del tayllador. E com ell hach axi poſada la primera vianda al dit ſenyor Rey, e hach acabada la dáça,ell ſe deſpuylla lo mantell,e el cot que veſtia ab pena darminis de drap daur,e ab moltes perles,e donales a vn jutglar: e tantoſt lin foren apareyllades vnes altres riques ques veſti:e tota aytal horda tench a totes les viandes q̃ ſi donaren a menjar, que a caſcun menjar que porta deya vna dança nouella quell mateix hauia feyta,e hi daua lo veſtit q̃ veſtia caſcu molt honrrat,e donaren ſi be X.viandes.E tota hora com ell hauia poſada caſcuna vianda dauant lo ſenyor Rey,e feyta creença,los nobles, e cauallers,e els altres ſeruidors poſauen per les taules altres tant complidament viandes,que nul hom no hi pogra res eſmenar.

Capitol ccxcviij.com apres dauer reebuda la

corona del reyalme vn ſeti molt rich fonch feyt al ſenyor Rey Namfos en que ſech ab ſos richs homens, e cauallers: e hi cantaren en Romaſet, e en Comi Iutglars.

E com

E COM lo ſenyor Rey,e tuyt hagren menjat en lo palau re-
yal,fo feyt vn ſeti molt rich,e honrrat al ſenyor Rey , e als
Arquebiſbes,axi ab ell comſigueren ala taula. E lo ſenyor
Rey ab la corona enla teſta,axi com auia ſegut ala taula, e
ab lo pom ala ma dreta,e ab la verga enla ma ſiniſtra lleuas dela taula,
e vench ſiure al dit ſeti , el dit palau: e als ſeus peus entorn dell ſegren
nobles,e cauallers,e noſaltres ciutadans.E com foren tuyt aſſeguts en
Romaſet Iutglar canta altes veus vn ſeruenteſch dauant lo ſenyor Rey
nouell,quel ſenyor Infant en P.hach feyt a honor del dit ſenyor Rey:e
la ſentencia del dit ſeruenteſch era aytal , quel dit ſenyor Infant li dix
en aquell,que ſignificaua la corona,e el pom,e la verga:e ſegons la ſi-
gnificança,lo ſenyor Rey que deuia fer,e perço que ho ſapiatsvull vos
ho dir en ſumma.Mas ſi pus clar ho volets ſaber recorrets al dit ſerue-
teſch,e lla trobar ho hets pus clar. La ſignificáça dela corona es aytal,
que la corona que es tota rodona,e en rodoneſa no ha comenſament
ne fi, ſignifica noſtre Senyor ver Deus tot poderos que no hach co-
menſament ne haura fi,e perço com ſignifica Deus tot poderos, la li
ha hō poſada el cap,e no ē la mijania,ne en los peus,mas en lo cap hō
es lenteniméت:e perço la memoria deu hauer Deus tot poderos,e que
li vaja lo cor que ab aqueſta corona qui ha preſa puſca guanyar la co-
rona dela gloria celeſtial,lo qual regne es perdurable.E la verga ſigni-
fica juſticia, que ell deu tenir ſobre totes coſes , q̄ axi com la verga es
llōga,e teſa,e la verga bat,e caſtiga:axi la juſticia caſtiga quels maluats
no faſſen mal,e els bons ſen milloren de llurs condicions. E lo pom ſi
gnifica,que axi com ell te lo pom enla ma ſua,que los ſeus regnes te
enla ma,e en poder ſeu:e puys Deus los li ha comanats,quels defena,
e els reja,els gouern ab veritat,e ab juſticia,e ab miſericordia:e que no
conſenta que nul hom ne per ſi,ne per altre los faça tort negu.E axi lo
dit ſeruenteſch entes be lo dit ſenyor Rey , e la ſentencia que porta:e
ſi a Deus plau ell ho metra en obra en tal manera que tot lo mon ne
ſera pagat axin lin do Deus gracia. E apres com lo dit Romaſet hach
dit lo dit ſeruenteſch en Comi dix vna canço nouella que hanch feyta
lo dit ſenyor Infant en Pere:e perço com en Comi canta mills que nul
hom de Cathalunya,dona la a ell que la cantas:e com la hach cátada,
calla, e lleuas en Nouellet Iutglar,e dix en parlant DCC. verſos rimats
quel dit ſenyor Infant en Pere hauia nouellament feyts , e la tenſo,
e el

e el regiment ſoue tot al regiment quel dit ſenyor Rey deu fer ala hordonacio dela ſua cort,e de tots los ſeus officials:axi en la dita cort ſua, com en totes les ſues prouincies,e tot aço entes be lo dit ſenyor Rey, axi com aquell ſenyor qui es lo pus ſaui que ſenyor qui el mon ſia, e perço ſi a Deus plau axi mateix metra ho en obra. E com tot aço fo cátat,e dit,fo veſpre,e axi reyalment ab la dita corona el cap,e lo pom en la ma dreta,e la verga en la ma ſiniſtra muntaſen en la cambra a repoſar,que be li era ops,e tuyt anamnosen ales noſtres poſades : e tota la ciutat anaua en joya,axi com dauant vos he dir. E daqui auant pot hō dir que james tant reyal cort,ne tant gracioſa no fo tenguda,ne tant alegre,ne ab tant gran ſolennitat. Noſtre ſenyor ver Deus lo jaqueixca regnar molts anys al ſeu ſeruey,e a be de la ſua anima,e a profit,e a exalçament de tots los ſeus regnes,e de tota la Chreſtiandat.Amé. E axi podets entédre en qual manera lo dit ſenyor Rey ha volgut reſemblar noſtre ſenyor Ieſu Chriſt, qui la verge madona ſancta Maria,e els ſeus ſancts beneyts Apoſtols,e Euangeliſtes,e altres dexeples ſeus conforta en aqueſta beneyta feſta de paſcha per la ſua reſurrectio, que dabans eren tuyt triſts,e marrits per la ſua paſſio.E axi los ſotſmeſos del dit ſenyor Rey Darago eren tuyt triſts, per la mort del bon ſenyor Rey en Iacme ſon pare,e ell aqueſt jorn ſanct beneyt de Paſcha hals alegrats,e confortats tots, en tal manera que ſi a Deus plau tots viurem alegres, e pagats,aytant com en aqueſt mon vixcam. Amen.

Laus Deo.

FONCH STAMPADA y ab molta deligencia reuiſta la preſent Chronica dels Reys de Arago feta per Ramon Montaner autor de viſta en la inſigne ciutat de Barcelona,per Iaume Cortey impreſſor,en lany. M. D. LXII.

ny
Iac